శ్రీరస్తు.

:o:

శ్రీ జానకీజానయే నమః.

ఓం నమః పరమర్షిభ్యో ధర్మాగమసమస్తపారగేభ్యః.

నిఖిలదురిత నిచయతమః ప్రసరప్రచండ మార్తాండ మండలాయితః
శ్రీమత్పండితపారిజాతకతారిమల్లెత్త్యాదిబిరుదావళీవిరాజమాన శ్రీమన్మదన
భూపాలశిరోమణి తనూభువా, నిజసత్కీర్తిహంసీసముపజాతాండాయిత
రవిశశిమండలేన, శ్రీమన్మాంధాతృ మహీభుజా విరచితః-

కర్మవిపాకాఖ్యోయంగ్రన్థః.

నిరవధికనిగమాగమ పయోరాశిపారదృశ్వభిః
బెంగళూరు ఇతిపర్యాయనామధేయ కల్యాణనగర వాస్తవ్యైః
బ్రహ్మశ్రీ- శ్రీనివాసశాస్త్రిభిః,
దొడ్డబేలి. నారాయణశాస్త్రిణాచ.
గిరికారదనరంధ్రనివసితావశిష్టబహుప్రయత్న లబ్ధనానాదేశీయ
పుస్తకావలోకనేనయథామతిపరిశోధితః.

బెంగళూరు.

వా॥ కృష్ణయ్యశర్మణా

బూదంగుడి॥ నారాయణార్యాణామ్
శ్రీమత్కల్యాణనగరస్థ సత్సంప్రదాయకళానిధిముద్రాక్షరశాలాయామ్-
ముద్రాపితశ్చవిజయతేతరామ్.

౧౮౯౦ సంవత్సరే॥

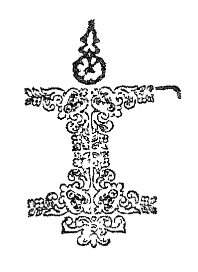
శ్రీరస్తు.

శ్రీ జానకీ జానయే నమః.

శ్లో॥ నీలనీరజనీకాశం నిగమాంతైకగోచరమ్।
పయోదధిమ్మదేనౌమిజానకీజానిమన్వహమ్॥

కర్మవిపాకగ్రంథస్థ విషయానుక్రమ ప్రకాశికా.

ఓం, నమోవాసుదేవగురభ్యః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ గణాధిపతయే నమః.

కర్మవిపాకగ్రంథప్రారంభః.

నమస్సకలకల్యాణ భాజనాయ పినాకినే। నమో లక్ష్మీవిలాసాయ దేవతాత్మైగిరే నమః ॥ ప్రవాళాద్రిప్రస్థద్యుతినిచయపర్యాయవపుషే నమో విఘ్నశ్రేణీవిఘటనవినోదాయ మహసే । జగత్ప్రాదుర్భావస్థితిలయనిరాయాసరచనావినోదాసక్తాయ ప్రణతఫలసిద్ధిప్రతిభువే ॥ యదిందిరానాథపురందరాద్యైరారాధితం భక్తిభరానతాంగైః । శ్రీచండికాయాశ్చరణారవిందం వందామహే మత్కులదేవతాయాః ॥ ప్రకృష్టచలకుండలస్తబకమృష్టగండస్థలం మహార్ఘమణిమేఖలం మరకతాంకురశ్యామలమ్ । కరోతు కరుణాం సదా కలితపంచషాబ్దక్రమం మమాఃకిమపి మోహనం కపటశైశవం కైశవమ్ ॥ శంభౌ కృతాగసి కషాయకషం బ్రువాణా కూణీకృతాధరసనాథసయంత్రణేన । మానేన మానమభిగచ్ఛతి యా దదాతు సా పార్వతీ హరవిషక్తతనుశ్శివం వః ॥ ఆసీదసీమగుణలాటకులాంబురాశావుద్యత్ప్రభూతశుభకీర్తినయప్రకాశః । ధీరస్సదా హృదిధృతో గుణసన్నివిష్టశ్శ్రీరక్షపాలనృపతిర్భువనైకరత్నమ్ ॥ తస్యాత్మజోఽభరతపాల ఇతి ప్రసిద్ధస్సిద్ధాంగనాజనసమాజసమిద్ధకీర్తిః । దానేన యస్సుకృతినాం క్షపితస్మ దైన్యం సైన్యంచ వైన్యసదృశః ప్రతిభూపతీనామ్ ॥ సుతోఽస్య జాతస్సుకృతోన్నతస్య నతస్య కశ్చిత్సదృశో బభూవ । యమశ్వలస్తుల్యమవేత్య తాతో నామ్నా హరిశ్చంద్ర ఇతి వ్యధత్త ॥ తస్యాత్మజోఽభూదతులప్రతాపస్సాధారణో భూమిపతిర్వదాన్యః । అభూతపూర్వామవనీశ్వరాణామజీగణద్యో జగతస్స్వకీర్తిమ్ ॥ బంధచ్ఛిదాబిరుదకీర్తిమహోన్నతార్థాం కృత్వాపరత్రచ తదైవ విధాతుమిచ్ఛుః । కీనాశపాశచయబంధవిమోచనార్థం తీర్థత్రయీం కరవిముక్తిమచీకరద్యః ॥ అస్యాత్మజశ్శ్రీమదనేన రాజ్ఞా నామ్నా చ రూపేణ చ సంగతార్థః । రోషారుణే చక్షుషి యద్విపక్షస్మర్తుర్వ్యరూపత్వమవాప కామః ॥ సర్వార్థయః కూపారామార్థమాయతనాని సేతుబంధాంశ్చ । కృత్వా స్వకీర్తిమాక్రామది దృశీం మూర్తిభేదేన ॥ పరిశీలయతా కళా కలాపం విదధానేన చ భూరిశః ప్రధానమ్ । మదనేన మహీభృతాథ తేన ప్రథితా నూతనభోజరాజకీర్తిః ॥ పుత్రేషు సత్స్వపి కళత్రయుగే తథాస్య పుత్రౌ జగత్త్రయవిస్మృతవరకీర్తిపూరౌ । దక్షౌ ప్రియావతితరాం ప్రథమప్రసూతౌ నీతౌ మహోన్నతిమనల్పగుణౌ వినీతౌ ॥ ఉదారశీలా సుమనోవిలాసమనోజ్ఞహృష్టావనకేళిలోలా । యశోదయావర్ధితమంగళాంగా యా రామకృష్ణావివ సంప్రతీతౌ ॥ యచ్ఛైశవానుకరణం నయువా న వృద్ధశ్శక్నోతి కర్తుమితరః కృతసద్గుణోఽపి । దానాన్నిదానమఖిలార్థిజనాన్యసిద్ధేః కీర్తిర్దిగంతవితతా చ యతస్తదీయా ॥ అప్రతిమల్లః పృథివ్యాం పృథ్వీమల్లస్తయోరభూజ్జ్యేష్ఠః । అపరో మాంధాతృగుణో మాంధాతా గీయతే జగతి ॥ సోఽయం సుకృతవిధాతా రిపుకులజేతా తనోతి మాంధాతా । విద్వన్ముఖేన మతిమాన్సత్కృతిరత్నం మహార్ణవం నామ ॥ మాతా పుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాం

బికానామతశ్శ్యాకల్యాపరమార్తిహరార్యచరిత్రశ్రీపెద్దిభట్టపితా । సోయంకౌశికవంశభూషణమణి శ్శ్రీభట్టవి
శ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తకర్మతేనయేచసపదేవాక్యేకృతీవర్ధతే । మతిర్యేషాంశాస్త్రే ప్రకృతిరమణీయావ్యవహృ
తిస్స్ఫుటాశీలంశ్లాఘ్యంప్రకృతిరుజవస్త్యైకతిపయె । చిరంచిత్తేతేషాంముకురతలభూతేస్థితిమియం దియంవ్యా
సాసారణ్యాప్రచురమునిశివ్యస్యఫణితిః ॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణాని సమాలోక్యయథామతి । నిబధ్యతేసమాసే
ననిబంధోయంమహార్ణవః ॥ దుష్కర్మపాకజనితామయకన్నితానాం సత్కర్మశమకరమిత్యదితంము
నీంద్రైః । సత్సంగజాతమితరోక్తివిధానపేక్షంవక్ష్యామిరోగినిఖిలార్తినిబర్హణాయ ॥ తత్రతావద్వ
క్ష్యమాణసకలకర్మోపయోగిత్వేనకర్మవిపాకరూపరోగాదినివృత్త్యర్థంప్రాయశ్చిత్తాదేరవశ్యకర్తవ్యతా
ప్రతిపాద్యతే॥ తద్యథా ॥ బ్రహ్మహాక్షయరోగీస్యాదిత్యాదిరోగనిదానకథనాన్నిదానోచ్ఛేదేన వ్యాధినివృత్తే
రవగతత్వాత్తన్నిదానోచ్ఛేదాయక్షయిత్వాది లక్షణరోగయుక్తైర్ద్వాదశ వార్షికాది ప్రాయశ్చిత్త
వ్యాధిప్రతికృతిదానాదికర్తవ్యం ॥ ఇతి ॥ అత్రకేచిత్ప్రత్యవతిష్ఠంతే ॥ తథాహి ॥ పాపానాంపూర్వస్య
క్షయాయప్రాయశ్చిత్తాదికర్తవ్యమితి ॥ యదుచ్యతేనైతత్సాంప్రతం ॥ నహిప్రారబ్ధఫలస్యాపూర్వస్య నాశ
నేకిమపిప్రయోజనమస్తి - ఫలస్యప్రారబ్ధత్వాత్ - లక్ష్యవేధముత్పరూప ఫలాయ చాపన్నిసృత శ్శరోభేత్తు
స్తద్వ్యాపారస్యావాకారణరూపస్యాస్తిత్వంవాపేక్షతే ॥ తథారోగరూపఫలంప్రారబ్ధంసత్స్వకారణంపా
తస్యపాపాపూర్వస్యసత్తాంనాపేక్షతే । అథరోగాదిరూపఫలనాశస్యేష్టత్వాత్తన్నిదానదురితాపూర్వనా
శాయప్రాయశ్చిత్తాది కర్తవ్యమితిచేన్న ॥ సమవాయికారణ శరీర నాశేనైవ తస్య రోగాదేర్నాశ నిమి
త్తకారణదురితాపూర్వవినాశేనయథామృదాదినాశేనైవఘటాదినాశోనదండచక్రాదినాశేన ॥ నచసభక్ష
సిద్ధంకౌనఖ్యాదికంప్రత్యాదేష్టుం శక్యతే-అపిచ॥నరకతిర్యగ్యోన్యాదిజన్యదుఃఖపరంపరామనుభూతవతఃకౌన
ఖ్యాదికోపికారశ్చరమంఫలంతతఇత్యన్నమాత్రేణఫలేనస్వకారణదురితాపూర్వనాశోదన్యతే । వంధ్యజనితా
శుశుక్షణీనైవారణీనాశః తస్మాన్నపాపవినాశాయవ్రతచర్యేతి ॥ అత్రబ్రూమః॥ నతావచ్చరమ ఫలమితిని
శ్చేతుంశక్యతే ॥ ఏతస్మిన్నేవజన్మనికౌనఖ్యాదికమితినిశ్చయశ్చరమ ఫలత్వ నిశ్చయోభవేత్ ॥ నచతథా॥
అనేకజన్మోపభోగ్యత్వస్యతథాతుశాతాతపీయ కర్మవిపాకే ॥ మహాపాతకజంచిహ్నంసప్తజన్మనిజాయ
తే - ఉపపాపోద్భవంపంచత్రీణిపాపసముద్భవమితిసప్తజన్మాభివ్యాప్త్యైత్యర్థః॥ ననుసప్తస్వపి జన్మస్వేక
మేవఫలమనుగతమితితస్యచరమఫలత్వాదుత్పన్నేచరమఫలేనిమిత్తకారణస్యదురితాపూర్వస్యస్వయమేవ నష్ట
త్వాత్తదర్థంప్రాయశ్చిత్తాదివిఫలమితిచేదుత్పన్నోహి ఘటోనిమిత్తకారణంనాపేక్షతే ॥ నతూత్పద్యమానః
సప్తమఏవజన్మన్యుత్పన్నమిత్యభిధీయతే - కౌనఖ్యాదికంతతః పూర్వతూత్పద్యమానమేవ అవశ్యాంతరాభా
వాత్ - అథవాప్రతిజన్మభిన్నమేవ కౌనఖ్యాదికముత్పద్యతే- తత్తథానిమిత్తందురితా పూర్వమను వర్తతే॥
అతశ్చేదాసప్తమంవాజన్మప్రథమాదిజన్మన్యేత్యభిధానాత్పక్షే సంభావిత దురితాపూర్వ నివృత్త్యర్థం ప్రాయ
శ్చిత్తాదికంవిధేయమేవ - అతఏవశాతాతపీయకర్మవిపాకే ॥ ప్రతిజన్మభవేదేషాంచిహ్నం తత్పాపసూచ
కం। ప్రాయశ్చిత్తే కృతేతేషాంపశ్చాత్తాపగతామిత్యాది ॥ యదుక్తం ॥ నచకౌనఖ్యాదికం ప్రత్యాదేష్టుం
శక్యతే ॥ తద్వహ్నినాశేత్యానుమానమతే: భిన్న తత్ప్రాయశ్చిత్తానంతరమేవ తత్ర్దోగ నివృత్తేర్దృష్ట
త్వాత్ ॥ యత్రవా నివృత్తిస్తత్రకర్మవైగుణ్యంచరమజన్మత్వం నకల్ప్యంనిమిత్తభూతదురితాపూర్వస్య
ప్రాయశ్చిత్తాదభిర్నివృత్తౌ సమవాయికారణభూత విషమధాత్వారబ్ధశరీరావగమేన కార్యస్య రోగాదేరపి
నివృత్తిః- ఏతదేవ పాపాపూర్వస్య వినాశే ప్రయోజనం॥ యత్రచషడంగుళత్వాదేర్ననివృత్తిః ॥ తత్రానేక

జన్మోపభోగ్య షడంగుళత్వాదేర్జన్మాంతరేనివృత్తిః ప్రాయశ్చిత్తాదికే కృతేసతీత్యవగంతవ్యం. తస్మాద్రోగని
వృత్త్యర్థంకర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తాదికం॥ మాతాపుత్ర్యాచరిత్రకీర్తిరిత్యాది ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబం
ధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య । సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే పూర్ణస్తరంగః ప్రథమో
మనోజ్ఞః॥ ఇతి శ్రీ పండితపారిజాతకౌతారిమల్లేత్యాది బిరుదరాజి విరాజమాన శ్రీమదనభూపాల
పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే ప్రథమస్తరంగః. ... ❋

—❋ శాతాతపీయ పరిభాషా. ❋—

అథ పరిభాషా॥ శాతాతపీయకర్మవిపాకే॥ ప్రాయశ్చిత్తవిహీనానాం మహాపాతకినాం నృణాం।
నరకాంతే భవేజ్జన్మ చిహ్నాంకితశరీరిణాం ॥ ప్రతిజన్మ భవేత్తేషాం చిహ్నం తత్పాపసూచకమ్ । ప్రాయ
శ్చిత్తే కృతేవాపి పశ్చాత్తాపవతాం పునః॥ మహాపాతకజం చిహ్నం సప్తజన్మాని జాయతే । ఉపపాపోద్భవం
పంచ త్రీణి పాపసముద్భవం ॥ దుష్కర్మజా నృణాం రోగా యాంతి చైవ క్రమాచ్ఛమమ్ । జపైస్సురా
ర్చనైర్హోమైర్దానైస్తేషాం శమో భవేత్ ॥ పూర్వజన్మకృతం పాపం నరకస్య పరిక్షయే । బాధతే వ్యా

—❋ అథరోగనామాని. ❋—

ధిరూపేణ తస్య కృచ్ఛ్రాదిభిశ్శమః ॥ కుష్ఠశ్చ రాజయక్ష్మా చ ప్రమేహో గ్రహణీ తథా । మూత్రకృచ్ఛ్రాశ్మరీ
కాసా అతిసారభగంధరౌ ॥ దుష్టవ్రణం గండమాలా పక్షఘాతోఽక్షినాశనమ్ । ఇత్యేవమాదయో రోగా మ
హాపాపోద్భవాస్స్మృతాః ॥ జలోదరప్లీహగుల్మశల్యశోకవ్రణానిచ । శ్వాసాజీర్ణజ్వరచ్ఛర్దిభ్రమమో
హగళగ్రహాః ॥ రక్తార్బుదవిసర్పాద్యా ఉపపాపోద్భవా గదాః । దండాపాతాపికసిత వపుఃకంపవిచర్చి
కాః ॥ వల్మీకపుండరీకాద్యాః రోగాః పాపసముద్భవాః । తథార్శాద్యా నృణాం రోగా అతిపాపాద్భవంతి
హి ॥ అన్యేచ బహవో రోగా జాయంతే దోషసంకరాః । ఉక్తం తేషు నిదానాని ప్రాయశ్చిత్తాని చ క్రమాత్ ।
మహాపాపేషు సర్వంస్యాత్తదర్ధం తూపపాతకే । దద్యాత్పాపేషు షష్ఠాంశం కల్ప్యం వ్యాధిబలాబలమ్ ॥ మ
హాపాపేషు సర్వంస్యాదిత్యాదిసమర్థవిషయే యోజ్యమ్ । అసమర్థస్య తు షడ్వార్షికం వక్ష్యతి ॥ అథసాధారణం
తంత్రం గోదానాదిషు కథ్యతే । గోదానే వత్సయుక్తా గౌస్సుశీలా చ పయస్వినీ॥ వృషదానే శుభో నడ్వాన్ సుశు
ద్ధాంబర కాంచనః । నివర్తనాని భూదానే దశ దండా ద్విజాతయే ॥ నివర్తనస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే వ
క్ష్యతే ॥ సువర్ణపరిమాణమపి॥ సువర్ణంత్వర్థనిష్కం తు తదర్ధార్ధప్రమాణతః । మహిషీం మహిషీ
దానే దద్యాత్స్వర్ణాంబరావృతామ్ ॥ సువర్ణశృంగం బరం చేతి విగ్రహః - దద్యాదజామజాదానే సువర్ణ
పలసంయుతామ్ ॥ పలలక్షణమపి పరిమాణప్రకరణ ఏవ లక్ష్యతే ॥ లక్షముచ్చావచం పుష్పం ప్రదద్యాద్దేవతా
ర్చనే । దద్యాద్ద్విజసహస్రాయ మృష్టాన్నం ద్విజభోజనే ॥ బ్రాహ్మణభోజనే సహస్రసంఖ్యా ॥ పుష్పేషు
లక్షమిత్యాదిసర్వం శక్తవిషయమ్॥ అశక్తస్య తు శక్త్యనుసారేణ కల్ప్యమ్ ॥ రుద్రప్రోక్తైర్లక్షపుష్పైః పూజయి
త్వా త్ర్యంబకమ్ ॥ ఏకాదశజపై రుద్రదశాంశం గుగ్గులేన తు । హుత్వాభిషేచనం కుర్యాన్మంత్రైర్వారుణదై
వతైః ॥ శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతికపూర్వకమ్ । ధాన్యదానే శుభం ధాన్యం ఖారీషష్టిసమన్వితమ్॥
వస్త్రదానే దుకూలం చ దేయం కర్పూరసంయుతం॥ రుద్రజప ఇత్యాది- రుద్రస్వరూపమృషిదైవతాది చాగ్రే వ
క్ష్యతే ॥ దశాంశేన గుగ్గులహోమానంతరం వారుణైర్మంత్రైరపి యజమానమభిషించేత్ ॥ యద్యేకాదశవా
రం రుద్రం జపేత్ తదైకవార రుద్రావృత్త్యా హోమః కార్యః ॥ అయమేవ దశాంశహోమః - తత్ర ప్రతిమంత్రం
స్వాహాశబ్దముచ్చార్య జుహుయాత్ అన్నం సకలం రుద్రావృత్త్యైకవారమేవ జుహుయాత్ ॥ మంత్రవిచ్ఛేదశ్చ స్వా

ధ్యయనాదేవలభ్యతే ॥ అథచాగ్రేపిప్రదర్శ్యతే ॥ గణశాంతిగణేశ్వరశాంతిః ॥ సాచాగ్రేభిధాస్య
తే ॥ గ్రహశాంతిర్నవగ్రహశాంతిః - ఇయమప్యగ్రేపునఃప్రదర్శ్యతే ॥ ఖారీలక్షణంతుపరిమాణప్రకరణే
వక్ష్యతే ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారమాహ ॥ దశపంచత్రయోవాపిబ్రా
హ్మణాస్సూక్ష్మస్సభాసదః । తేషామనుజ్ఞయాసర్వప్రాయశ్చిత్తముపక్రమేత్॥ విధాయవైష్ణవంశ్రాద్ధంసంకల్పం
నిజకామ్యయా । ధేనుందద్యాద్ద్విజాయాథదక్షిణాంచస్వశక్తితః ॥ తేషామనుజ్ఞయేత్యాదితేషాం బ్రాహ్మ
ణానామనుజ్ఞయా ప్రాయశ్చిత్తంభవతీతిభవతేరధ్యాహారః ॥ ఉపక్రమేప్రాయశ్చిత్తస్యోపక్రమేవిష్ణుముద్దిశ్య
ప్రాయశ్చిత్తంవిధాతా శ్రద్ధయాదీయతఇతి శ్రాద్ధం తచ్చసాంకల్పికంపిండదానరహితం ॥ ధేనుందద్యాత్-
సభాయాముపవిశితానాంబ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మదండత్వేనదక్షిణాదికం శ్రాద్ధాంగత్వేనబ్రహ్మదండత్వే
నచయాధేనుర్దీయతే - సాచప్రత్యక్షధేనుః ॥ అపితుప్రత్యామ్నాయ ద్వారా బహుభ్యశ్చేదేకాదీయతే -
తదాత్రైస్సావిక్రేయాస్యాత్ ॥ విక్రయశ్చనిషిద్ధోంగిరసా - బహుభ్యోనప్రదేయానిగౌర్గృహంశయనం స్త్రి
యః - విభక్తదక్షిణాహ్యేతాబ్రాహ్మణంతారయంతిహి ॥ ఏకాహ్యేకస్యదాతవ్యాబహుభ్యోనకదాచన॥
సాతువిక్రయమాపన్నాదహత్యాసప్తమంకులమితి॥ ధేనుందద్యాద్ద్విజేభ్యోథదక్షిణాంచస్వశక్తితః॥ ఇత్యు
క్తం ॥ తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అలంకృత్యయథాశక్త్యావస్త్రాలంకరణైర్ద్విజాన్ । యాచేతదండవన్న
త్వాప్రాయశ్చిత్తంయథోదితమ్॥ తేషామనుజ్ఞయాకృత్వా ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి। పునస్తాన్పరిపూజ్యార్

—* వ్రతాంగదానాని. *—

థమర్దయేద్విధివద్ద్విజాన్ ॥ దద్యాద్వ్రతాంగదానాని తేభ్యశ్శ్రద్ధా సమన్వితః ॥ వ్రతాంగదానాని॥
గోభూహిరణ్య రజత వాసో ఘృత గుడ ధాన్యాన్యన్యాన్యపివిశేష విహితానిదానాని వ్రతాంగ దానానీత్యు
చ్యంతే। సంతుష్టాబ్రాహ్మణాదద్యురచ్ఛిద్రంవ్రతకారిణే । అచ్ఛిద్రమస్త్వితివాక్యందద్యుర్బ్రూయురిత్య
ర్థః॥వక్ష్యమాణవచనమేవాచ్ఛిద్రంవాక్యం-వ్రతచ్ఛిద్రంతథాచ్ఛిద్రంయచ్ఛిద్రంవ్రతకర్మణి॥సర్వం భవతు తే
చ్ఛిద్రంయస్యచేచ్ఛంతివైద్విజాః । బ్రాహ్మణాయానిభాషంతేమన్యంతేతానిదేవతాః ॥ సర్వదేవ మయావి
ప్రాస్తనతద్వచనమన్యథా । ఉపవాసోవ్రతంచైవస్నానంతీర్థఫలంతపః ॥ విప్రైస్సంపాదితంయస్యసంపన్నం
తస్యతద్భవేత్ । బ్రాహ్మణాజంగమంతీర్థంనిర్మలంసార్వకాలికమ్ ॥ తేషాంవాక్యోదకేనైవశుధ్యంతిమలి
నాజనాః । సంపన్నమితియద్వాక్యంవదంతిక్షితిదేవతాః ॥ ప్రణమ్యశిరసాధార్యమగ్నిష్టోమఫలంలభేత్ ।
తేభ్యోనుజ్ఞామితిప్రాప్య ప్రతిపద్య తథాశిషః ॥ భోజయిత్వా ద్విజాం శ్శక్త్యా భుంజీత సహ బంధుభిః॥
ఇతిశాతాతపీయకర్మవిపాకోక్తపరిభాషా.అథకర్మవిపాకోక్తపరిభాషా॥ అథకర్మక్షయోపాయాఃక్రూరవ్యా
ధివిపర్యయాః॥క్రియాసహత్వాత్తత్రాద్యే గాందద్యాద్వ్యాధికర్శితః॥ క్రూరశబ్దేనప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రచాంద్రా
యణాదీన్యుచ్యంతే॥ తేషాంసర్వేషాంక్లేశసాధ్యత్వాత్॥ తల్లక్షణానిచాభిధాస్యంతే॥ ప్రాజాపత్యాదికరణమే
కాకోటిః- వ్యాధివిపర్యయోనామవ్యాధిప్రతికృతిదానం ॥ ఇదంత్వపరాకోటిః - ఏవంద్వైవిధ్యే ॥ కృచ్ఛ్రా
ద్యాచరణస్యక్లేశాత్మకత్వాద్దుర్బలస్యచక్లేశాసహత్వాత్ - కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గాందద్యాత్ । కృ
చ్ఛ్రాదిషుప్రత్యామ్నాయత్వేనగావోదాతవ్యాఇత్యర్థః - తత్రకస్మిన్కృచ్ఛ్రేకాసంఖ్యాకాగావో దాతవ్యాఇ
త్యతఆహ ॥ ఏకాంకృచ్ఛ్రేతికృచ్ఛ్రే ద్వేతిస్రశ్చాంద్రాయణేవ్రతే -గవామభావేనిష్కంవాసాశీతిశత కృచ్ఛ్రదః॥
జపదానేపితత్సాక్తంకూశ్మాండగణహోమకృత్ ॥సర్వపాపప్రణుత్యర్థమథవ్యాధివిపర్యయః॥ఏకాంగాం
కృచ్ఛ్రఇత్యాది ॥ ఏకాంగాంకృచ్ఛ్రేప్రాజాపత్యే ॥ కృచ్ఛ్రలక్షణంపరిమాణప్రకరణేఅభిధాస్యతే ॥ సాశీతిశత

కృచ్ఛ్రసః షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తమశీత్యుత్తరం కృచ్ఛ్రాణాంశతంభవతి ॥ షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తప్రదర్శనంచ ప్రాయేణ కర్మవిపాకే క్షీణపాపత్వేన షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తాపేక్షయా అధికప్రాయశ్చిత్తప్రాప్త్యభావాత్ । సాశీతిశతకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గవాదికం దదాతి సాశీతిశతకృచ్ఛ్రదః ॥ అథవా ॥ కృత్వార్వాగ్బ్రహ్మహత్యాయాం షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేదితి సంభావితపాపనివృత్త్యర్థం సాశీతిశతకృచ్ఛ్రసః । షడబ్దప్రత్యామ్నాయత్వేనగవాదిదాతాభవేదిత్యర్థః ॥ జపదానేపీతి ॥ జపశ్చదానంచ జపదానే తేపికుర్వీత- తత్రజపేతత్సూక్తంతత్తద్వ్యాధ్యుపశమనసమర్థం సౌరాది సూక్తం భవతీత్యర్థః- దానంగోభూహిరణ్యాదీనాంతానిచపూర్వమభిహితాని । సర్వపాపనివృత్త్యర్థంకూశ్మాండగణహోమంకృద్భవెత్ ॥ అథవ్యాధిపర్యాయాః వక్ష్యంతఇతిశేషః ॥ కర్మణఃక్షయోపాయత్వేనోపాయద్వయమభిహితమ్ । కృచ్ఛ్రీకరణం వ్యాధిప్రతికృతిదానంచేతి ॥ తత్రకృచ్ఛ్రశబ్దః తపఃప్రధానంకర్మ - వర్షకూశ్మాండగణహోమాదితపఃప్రధానానితితానపి ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రకోటావేవాంతర్భవతః - అతస్సమగ్రాంకృచ్ఛ్రకోటిమభిధాయవ్యాధిప్రతికృతిదానం వక్తవ్యం ॥ తస్మాత్కూశ్మాండగణహోమవిధిర్విధీయతే ॥ యత్రకర్మణి । యద్దే

—※ కూశ్మాండగణహోమః ※—

వాదేవహేడనమిత్యాదయోమంత్రాస్తైత్తిరీయారణ్యకే సమామ్నాతాః ॥ సకూశ్మాండహోమః ॥ యస్మింశ్చాగ్నేనయనుపథేతిచ ॥ తథాగ్నేమర్న్వేప్రథమస్యప్రచేతసఇత్యాద్యాబుదస్తైత్తిరీయశాఖాయాంసగణహోమః ॥ తత్రజామదగ్న్యాభిహితకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామికూశ్మాండగణముత్తమమ్ । ఏవసాంస్థూలసూక్ష్మాణాంప్రాయశ్చిత్తంతువైదికమ్ ॥ అపుర్వన్విహితంకర్మనిందితంచసమాచరన్ । ప్రసజ్జంశ్చేంద్రియార్థేషు ప్రాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః ॥ చతుర్వింశతి రాత్రిస్తు పరివేత్తాపి దీక్షితః । ద్వాదశత్స్వగ్రదిధిషు షడాహస్త్రీన్వాపదన్నపి ॥ అగ్రదిధిషుః- జ్యేష్ఠే అకృతాధానేసతికనీయాన్యస్త్వగ్నిమాదధాతి తదా జ్యేష్ఠస్యాగ్రదిధిషురిత్యుచ్యతే- పరివిత్తిరిత్యర్థః ॥ తిస్రోరాత్రీఃపునర్భవతిదీక్షితోద్విజః - సమాంసమన్నమశ్నీయాన్నోపేయాత్కామినీమపి ॥ నోపర్యాసీతనద్ధాయాంజుగుప్సేతానృతాద్ద్విజః- పయోవ్రతంబ్రాహ్మణస్యయవాగూఃక్షత్రియస్యచ ॥ ఆమిక్షాచాపివైశ్యస్యప్రాయశ్చిత్తార్థమిష్యతే । సావిత్రీంచ జపేన్నిత్యంపవిత్రాణిచశక్తితః । సర్వేష్వేవవ్రతేష్వేవంప్రాయశ్చిత్తార్థమిష్యతే ॥ ఇతిజామదగ్న్యప్రోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ అథబోధాయనోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ ఏనోభ్రూణహత్యాయాస్తస్మాన్ముచ్యత ఇతి ॥ అథకూశ్మాండైర్జుహుయాద్యోపూత ఇవమన్యేత- భ్రూణహత్యాయాస్తస్మాన్ముచ్యత ఇతి ॥ అయోనౌరేతస్సేకః స్వప్నేనాప్యపన్నః- భ్రూణహత్యాబ్రహ్మహత్యా - యోవా పవిత్రకామో వా మావాస్యాం పౌర్ణమాస్యాంవా కేశశ్మశ్రులోమనఖానివాపయిత్వా బ్రహ్మచారికల్పేన వ్రతముపైతి సంవత్సరం మాసం చతుర్వింశతి ద్వాదశషట్త్రిస్రో రాత్రీర్నమాంసమశ్నీయాన్నస్త్రియముపేయాన్నోపర్యాసీతజుగుప్సేతానృతాత్ - పయోవ్రతీప్రథమఃకల్పః ॥ యావకంచోపభుంజీతకృచ్ఛ్రంద్వాదశరాత్రేపాస్త్యేకేషుతవాతద్విధిష్వితి ॥ తద్విధిషుకృచ్ఛ్రేష్వేకభక్తాదిషు విధిషు ఏకభక్తాదీని నిష్పాదయేదిత్యర్థః ॥ యవాగూం రాజన్యఆమిక్షాం వైశ్యః - యదిమన్యేతోపదస్యా- పదాసాయేతి బ్రాహ్మణః । పాకయజ్ఞకధర్మేణాగ్నిముపసమాధాయసంపరిస్తీర్యపరిధానప్రభృత్యాగ్నిముఖాంతంకృత్వాసావిత్రీంపురోనువాక్యామనూచ్య సావిత్ర్యాపశ్చాజ్జుహోతి ॥ అథస్విష్టకృతంహవ్యవాహమభిమాతిషాహమిత్యనూచ్యస్విష్టమగ్నేఅభితత్పృణాహీతియాజ్యయాచరుశేషంజుహోతి ॥ అథకూశ్మాండైర్యద్దేవాదేవహేడనంయదదీవ్యన్నృణమహంబభూవాయుష్టే భూవాయు

ష్టే విశ్వతోదధః స్యాత్రైస్త్రిభిరనువాకైః ప్రతిమంత్రమాజ్యం హుత్వా హ-సింహ్యేవ్యాఘ్ర ఇతి చతసృభిః స్వాహాహు
తీః అగ్నేభ్యావర్తిన్నగ్నే అంగిరః పునరూర్జాసహరయ్యేతిచ హుత్వా సమిత్పాణిర్యజమాన లోకేవసస్యా
యాపైశ్వావరాయ ప్రతివేదయామ ఇతి ద్వాదశర్చేన సూక్తేనోపతిష్ఠతే- యన్మేమనసా వాచాకృత మేనః య
థాతథం స్వాహేత్యవనందచాతి జయప్రభృతిసిద్ధమాధేనువరప్రదానాత్ - ఇతిబోధాయనోక్తకూశ్మాండధరి॥
అథ కూశ్మాండహోమవిధిర్మంత్రపాదానుష్ఠానక్రమసహితః ప్రదర్శ్యతే ॥ తత్రైకో జమదగ్నిప్రోక్తః పక్వ
హోమాదిరహితో లఘుకల్పః ప్రదర్శితః - అపరశ్చపక్వహోమాదిసహితో గురుకల్పో బోధాయన ప్రోక్తో ని
రూపితః - సర్వశాఖాధికరణ తయైవబహుభిర్నిరూపితః - కూశ్మాండహోమ ఏకఏవేతి గుణోపసంహారన్యా
యేనఅవిరుద్ధసకలాంగోపసంహారః కర్తవ్యః ॥ అథవైనసి గురుణి గురూణి లఘుని లఘూనీతి గౌతమస్మర
ణాత్ ॥ అపనోద్యపాపాల్పత్వే సలఘుపక్షస్స్వీకార్యః - ఇతరథా గురుపక్షాదర ఇతి వ్యవస్థా॥ యో మహాపా
తకాదిదోషదూషితః కృత ప్రాయశ్చిత్తోపి మనః పరితోషం న ప్రతిపద్యతే - యశ్చాగమ్యాయాం యోనౌ
వా రేతస్సించతి- యశ్చబ్రహ్మహత్యావర్జం సాక్షాద్ద్వాదశవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తానామ విషయాణి మహా
పాతకాదీని కరోతి॥ యోపి పవిత్రకామస్స కూశ్మాండహోమం కుర్వీత- యశ్చాధానాదీని కర్మాణి చికీర్షతి-
సోపి కర్మాదిషు కూశ్మాండీభిర్జుహుయాత్ ॥ అథ ప్రయోగః - అమావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం వా
న్యత్ర వివాహితకాలే పూర్వాహ్ణే కేశశ్మశ్రునఖాదివాపయిత్వా తీర్థాదావగాహ్యచమనమంత్రప్రోక్షణ పుణ్యా
హవాచనాని కృత్వా స్థండిలముపకల్ప్య స్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాణాయామానగ్ని ప్రతి
ష్ఠాతః పూర్వం పశ్చాద్వా విధాయ అముకప్రయోజనార్థం కూశ్మాండహోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య చరుహో
మపక్షే యథాశాఖం సవితా దేవతా చరుహవిరాఘారం చతంత్రమిత్యాద్యఖిలమప్యపరిస్తీర్య పాత్రాసాదన
పాకాన్నంచ యథాగృహ్యం విధాయ చరుం పక్వమభిఘార్యోద్వాస్య ప్రతిష్ఠితమభిఘార్యావదాన ధర్మేణావదా
య సావిత్రీం పురోనువాక్యామనూచ్య సావిత్ర్యైవ యాజ్యయా జుహుయాత్ ॥ గాయత్ర్యా విశ్వామిత్రఋషి
స్సవితా గాయత్రీచ్ఛందశ్చరుహోమే వినియోగః - ఓం తత్సవితుర్వరే- ప్రచోదయాత్ - ఓమితి సావిత్రీం పు
రోనువాక్యామనూచ్య పునరపి సావిత్రీమేవయాజ్యాం పఠిత్వా స్వాహా సావిత్ర్యా ఇదం జుహోతి- తతస్స్విష్ట
కృతమవదాయ హవ్యవాహమితి పురోనువాక్యామనూచ్య స్విష్టమగ్న ఇతి యాజ్యాం స్వాహాంతం పఠిత్వా జు
హోతి ॥ ద్వయోరనయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః అగ్నిస్స్విష్టకృద్దేవతా- అనుష్టుప్ - విరాట్ఛందః - స్విష్టకృ
ద్ధోమే వినియోగః - అత్రాగ్నయే స్విష్టకృత ఇత్యుద్దేశత్యాగః - హుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థపర్ణేషు నిద
ధాతి - అథ యద్దేవా దేవహేడనమితి త్రిభిరనువాకై రాజ్యహోమః - కేచన సావిత్ర్యా పక్వహోమానంతరం
స్విష్టకృతమవదాయ స్థాపయిత్వా యద్దేవేత్యాదిభిరనువాకై రాజ్యహోమం విధాయ స్విష్టకృద్ధోమమిచ్ఛంతి మే
చ పక్వహోమం న కుర్వతే తేషామాజ్యభాగానంతరమేవ త్రిభిరనువాకై రాజ్య హోమః - తత్ర యద్దేవా దేవ
హేడనమిత్యేకవింశత్యర్చస్య బ్రహ్మా స్వయంభూరృషిః - లింగోక్తా దేవతా ఆదితఆరభ్యపంచర్చా అనుష్టు
ప్ఛందః - షష్ఠీ షడవసానా అతిజగతీ సప్తమీ జగతీ అష్టమీ త్రిష్టుప్ - నవమీ షట్పదా జగతీ - దశమీ బృహతీ- త
తో ద్వే షట్పదే శక్వర్యౌ త్రయోదశీ త్రిష్టుప్ - చతుర్దశీ సప్తపదా - పంచదశ్యనుష్టుప్ - షోడశ్యనుష్టు
బ్విరాట్ - సప్తదశీ గాయత్రీ- తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః - ఏకవింశత్యనుష్టుప్ - ఆజ్యహోమే వినియోగః - అథ
మంత్రాః - యద్దేవా దేవేత్యనువాకః యదదీవ్యమితి ద్వితీయానువాకస్య త్రయోదశర్చస్య బ్రహ్మా స్వయంభూ
ఋషిః - లింగోక్తా దేవతా- ఆద్యాః ప్రస్తారపఙ్క్తయః - ద్వితీయాద్యాశ్చతస్రస్త్రిష్టుభః - షష్ఠీ గాయత్రీ

సప్తమ్యాస్త్రిష్టుభః - దశమ్యనుష్టుప్ - ఏకాదశీతనుః - పదోష్ణిక్ - ద్వాదశ్యనుష్టుప్ - ఆజ్యహోమేవిని
యోగః - యదదవ్యంన్నమితిద్వితీయోనువాకః - ఆయుష్టఇతితృతీయానువాకస్యసప్తదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వ
యంభూఋషిః - లింగోక్తాదేవతా - ఆద్యానుష్టుప్- ద్వితీయాతృతీయేత్రిష్టుభౌ - తతోష్టదనుష్టుభః-
పంచదశీకకుద్మతీ- షోడశ్యనుష్టుప్ - సప్తదశీపంచపదా- శక్వర్యత్యష్టివాక్ - ఆజ్యహోమేవినియోగః-
ఆయుష్టఇతితృతీయోనువాకః- ఇత్యనువాకత్రయేణస్రుచాప్రతిమంత్రంహుత్వా-యజమానోగ్నేర్దక్షిణతస్స
మిత్పాణిరుదఙ్ముఖస్తిష్ఠన్వైశ్వానరాయప్రతివేదయామఇతిద్వాదశర్చేనసూక్తేన అగ్నిముపస్థాయ యన్మేమ
నసేత్యనయాస్వాహాంతయా సమిధమగ్నౌప్రక్షిప్యజయాదిహోమంకుర్వీత-ఏతచ్చజమదగ్నిమతేబోధాయన
మతేనువాకత్రయేణాజ్యహోమానంతరం సింహేమేవ్యాఘ్రఇత్యాద్యాభిశ్చతసృభిస్స్రుచాహుతీ రాజ్యంప్రత్యే
కంహుత్వాయజమానః పూర్వోక్తమంత్రేణాగ్నౌప్రక్షిప్య జయాదిభిర్హుత్వాప్రణీతామోక్షబ్రహ్మవిస
ర్జనాంతంకర్మకుర్వీత - యోవాజ్యహోమానంతరంకుర్వీతయోవాజ్యహోమానంతరంస్విష్టకృద్ధోమం
మన్యేతే-సమిధమాదాయానంతరంతైః పూర్వోక్తంహుత్వాజయాదికంకుర్వీత-ఏతచ్చపాపతారతమ్యానుసా
రేణపూర్వోక్తత్రిరాత్రాదిసంవత్సరాంతపక్షాణాంమధ్యేన్యతమపక్షాశ్రయణేనకర్తవ్యం-యావత్కర్మసమా
ప్తిపయోవ్రతంబ్రాహ్మణస్యయవాగూరాజన్యస్య ఆమిక్షావ్రతంవైశ్యస్యయదిమన్యేతపయోవ్రతాదిభిఃక్షీణోభ
వామీతితదాఓదనాదిభిఃపూర్వోక్తైశ్శరీరధారణంకుర్వీతపయోవ్రతమిత్యాదేరయమర్థః॥పయఏవబ్రాహ్మణ
స్సకృద్భుంజీత-తథాక్షత్రియోయవాగూం - వైశ్యస్త్వామిక్షామితి॥అథసింహేమేవ్యాఘ్రఇత్యాదయోమంత్రాఋ
ష్యాదిసహితాఃప్రదర్శ్యంతే -సింహేమేవ్యాఘ్రఇతిచతసృణాంసోమఋషిః -త్విషిర్దేవతాత్రిష్టుప్ఛందః- ఆ
జ్యహోమేవినియోగః - అగ్నేభ్యావర్తిన్నితి - చతసృణామగ్నిఋషిః - అగ్నిరభ్యావర్తీదేవతా-ఆ
ద్యాపంచపదోష్ణిక్ ద్వితీయాపంచపదామహాబృహతీ-ఇతరేద్వేగాయత్ర్యౌ ఆజ్యహోమేవినియోగః-అథసమి
ధమాదాయోపస్థానంకుర్వీత-వైశ్వానరాయేత్యనేనసూక్తేనఅస్యసూక్తస్య ద్వాదశర్చస్యబ్రహ్మాస్వయంభూ
ఋషిః - వైశ్వానరార్థలింగోక్తాదేవతా- ఆద్యేత్రిష్టుభౌ- తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః॥అష్టమీపఙ్క్తిః-తతోద్వే
త్రిష్టుభౌ- ఏకాదశీద్వాదశీపంచపదేశక్వర్యౌ ఉపస్థానేవినియోగః - వైశ్వానరాయ ప్రతివేదయామ ఇ
త్యుపస్థాయ యన్మఇత్యనయర్చాసమిధమగ్నావాదధ్యాత్ - అస్యారుచోపి బ్రహ్మా స్వయంభూ ఋషిః-
అగ్నిర్దేవతా అనుష్టుప్ఛందః - సమిద్ధోమేవినియోగః ॥ అథజయాదిహోమః ॥ ఆజ్యహోమాన్హుత్వా
వక్ష్యమాణస్విష్టకృద్ధోమాకరణపక్షేపూర్వంతేనహవిషాస్విష్టకృతంజుహోతి - హవ్యవాహమితిపురోనువా
క్యామనూచ్యస్విష్టమగ్నఇతియాజ్యయా అథహుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థపర్ణేషునిధాయ - కర్మసమృ
ద్ధ్యర్థంజయాదిహోమంకరిష్యఇత్యభిలప్యజయాదిహోమాన్కుర్వీత - తత్రత్రయోదశానాంయజ్ఞరూపా
ణాంజయమంత్రాణాంవిశ్వేదేవాఋషయః ప్రతిమంత్రంప్రథమపదోక్తాగుణవిశిష్టాదేవతా ఆజ్యహోమేవి
నియోగః - కర్మసమృద్ధ్యావినియోగః ॥ చిత్తంచస్వాహా- చిత్తాయేత్యుద్దేశత్యాగః - ఏవమేవస్వాహాప్ర
భృత్యుత్తరత్రాపిద్రష్టవ్యం ॥ అథాభ్యాతానాః- అష్టాదశానామభ్యాతానానాం విశ్వేదేవా ఋషయః ప్రతి
మంత్రంప్రథమపదోక్తాగుణవిశిష్టాదేవతా - యజుషాంనచ్ఛందోనియమః - ఆజ్యహోమేకర్మసమృద్ధ్యర్థే
వావినియోగః - ఇత్యభ్యాతానావథరాష్ట్రభృతః॥ అత్రామ్నాయపాఠేన ద్వాదశమంత్రా అర్థతస్తంత్ర
ఏవద్వావింశతిః ॥ ఏషాంద్వావింశతేర్యజుషాం విశ్వేదేవాఋషయః - స్వస్వమంత్రోక్తగుణవిశిష్టాగంధ
ర్వాప్సరసశ్చదేవతాః - ఆమ్నాయపాఠేనసప్తమస్యద్వాదశస్యచ భువనస్పతిర్దేవతా - ఆజ్యహోమేవిని

యోగః - కర్మసమృద్ధ్యర్థేవా వినియోగః - ఋతాషాడృతధామాగ్నిర్గంధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పా
తు తస్మై స్వాహా ॥ ఋతాసాహే ఋతధామ్నే గంధర్వాయ స్వాహా ఓషధయోప్సరస ఊర్జో నామ స ఇదం బ్రహ్మ
క్షత్రం పాతు తా ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాంతు తాభ్యస్స్వాహా - ఓషధీభ్యోప్సరోభ్య ఊర్గ్భ్య ఇత్యాది - జయా
భ్యాతానాన్ రాష్ట్రభృచ్చేతి గుణత్రయమంత్రహోమాశ్చ ఉచ్యంతే - తథా సమనంతర వక్ష్యమాణాః ప్రజాపత
య ఇత్యాదయః స్విష్టకృదంతాః పంచాప్యుపహోమా అభిధీయంతే - ఏతే పంచ ప్రాయశ్చిత్తార్థమపి - తత్ర పం
చానాం మంత్రాణాం ప్రజాపతయ ఇత్యాదీనాం మధ్యే ప్రథమాంత్యయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః ఆదితః ఆరభ్య ప్ర
జాపతిరగ్నిర్వాయుస్సూర్యస్స్విష్టకృద్దేవతాః - ప్రజాపతయ ఇతి త్రిష్టుప్ - ఆద్యా వ్యాహృతి దేవీ గాయత్రీ । ద్వే
ఉష్ణిహౌ - యదస్యేతి ద్రాష్టాం యజుః - ఆజ్యహోమే కర్మసమృద్ధ్యర్థే వా వినియోగః - అనాజ్ఞాతసమిధ
మగ్నయే స్వాహేత్యగ్న్యాధానాయ పక్వహోమముపక్షే బహిరంజన పరిధిప్రహరణ సగ్గ్రావహోమాంతం కు
ర్వీత - విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్సగ్గ్రావం జుహోతి - అథవా ప్రజాపతిర్వృష్టస్సగ్గ్రావ భాగాస్థేయజుః పరి
త్యా జుహుయాత్ - అనాజ్ఞాతత్రయస్య విశ్వేదేవా ఋషయః - అగ్నిర్దేవతా - ఆద్యే త్రిష్టుభౌ - తృతీయా
నుష్టుప్ - అనాజ్ఞాతదోషనివృత్త్యర్థే జపే వినియోగః ॥ అథ యద్భేష పరిహారార్థం భువస్స్వాహేతి జుహు
యాత్ - అత్ర ఋష్యాది ప్రాగేవాభిహితం ॥ అథ యత ఇంద్ర స్వస్తిదేతి చాభ్యాం జుహుయాత్ - ఏతయోర్విశ్వే
దేవా ఋషయః - అనుష్టుప్ఛందః - న్యూనాతిరేక పరిహారార్థే వినియోగః - అథ యన్మ ఆత్మనః పునరగ్నిరిత్యే ద్వే
ఆహుతీ జుహుయాత్ - క్రమేణ మంత్రయోరేతయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః - ఆద్యస్యాగ్నిర్జాతవేదా దేవ
తా - ద్వితీయస్యాగ్ని బృహస్పత్యశ్వినా దేవతేః - కర్మణస్సగుణత్వే వినియోగః - అథేదం విష్ణుస్త్రియం
బకమిత్యాభ్యాం హోమః - తత్ర క్రమేణ విశ్వేదేవా ఋషయః - విష్ణురుద్రౌ చ దేవతే - యథాక్రమం - క్ర
మేణ గాయత్ర్యనుష్టుప్ఛందః - సమూఢమస్య పాంసురే - విష్ణవే ॥ అథాభిర్గీర్భిరిత్యేవ యాజ్జుహుయాత్ -
అస్యా విశ్వేదేవా ఋషయః - ఇంద్రోమారిర్వా దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - వర్ణకాల స్వస్థానలోప పరిహా
రార్థే వినియోగః - అథ పునస్త్వనయా వ్యస్తవ్యాహృతిభిశ్చ హోమః - వ్యాహృతీనామృష్యాదీని ప్రాగభి
హితాని - పునస్త్వేత్యస్య అగ్నిరృషిః - వసురుద్రాదిత్యా దేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - మంత్రచతుష్టయస్యానఘూ
తదోషపరిహారార్థే వినియోగః - అత్ర వ్యాహృతిభిర్హుత్వా - పునస్త్వేత్యనయా చ హుత్వాథ సమస్త వ్యాహృ
తిభిర్జుహుయాత్ ॥ పరిషేచనాది బ్రహ్మవిసర్జనాంతం కర్మ కుర్వీత - ఏతచ్చ యావంతి వ్రతదినాని తేషు ప్ర
తిదినమావర్తనీయం ॥ అథ కూశ్మాండహోమే తైత్తిరీయ శాఖాసమామ్నాయ గృహీతా మంత్రా అంగభా
వం భజంత ఇతి తత్ర కాండానుక్రమేణార్షమభిహితం - అథ శాఖాంతరానుసారేణార్షభేదేపి న విరోధః ఏవ
మేవోత్తరగుణహోమేష్వవగంతవ్యం ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజ
స్య - సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణో ద్వితీయః ప్రథితస్తరంగః ॥ ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాతక
ఠారి మల్లేత్యాది బిరుద రాజ విరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణవాభిధానే
కర్మవిపాకే ద్వితీయస్తరంగః - ... ... *

—* అథగణహోమః. *—

సచాపస్తంబమతానుసారేణ తావదభిధీయతే ॥ అథానేవాకామ్యానాం కర్మణాం [illegible]దౌపత్ర
త్యాదికామోనాయ దాతదైవతకర్మ కర్తవ్యం - ఏషు కర్మసు పతిపత్న్యోస్సహాధికారః కేవలాధానాద్
నామాదౌ పత్నీసహితోన్యత్ర పవిత్రపాణిః స్వయం యజమానోదర్భేష్వాసీనో దర్భా[illegible] పాణిః -

ప్రాణానాయమ్యాముకప్రత్యాయనార్థం సప్తాహం సవనత్రయం గణహోమం హోష్యామీతి సంకల్ప్య-స్వస్వగృహ్యానుసారేణాగ్నిస్థాపనప్రభృతిస్థాలీపాకప్రతిష్ఠికం చరుం భిఘారణాంతం కృత్వా పాత్రప్రయోగకాలే ప్రోక్షణపాత్రేణ సహ ప్రణీతాపాత్రం తంతువేష్టితం కలశం చ ప్రయుజ్య ప్రణీతాప్రణయనకాలే ప్రణీతామాసాద్య కలశే సపల్లవే పఞ్చగవ్యం ఆనిద్ధ్యాయ నిదధాతి॥ ఆజ్యవిలాపనప్రభృత్యగ్నిముఖాంతే కర్మణి కృతే చరౌ ఘృతమన్నం చ వ్యాముపస్తీర్య ద్విరవదాయాభిఘార్యాగ్నేన యే తివడ చేన సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశర్చేన అగ్నేమన్వేతి ద్వావింశత్యృచేన మృగారసూక్తే యావామింద్రావరుణేతి చతుర్మంత్రేణ యో వామింద్రావరుణేత్యనేన చాష్టమంత్రేణ పవమానస్సువరిత్యనేనానువాకేన సప్తదశర్చేన యద్దేవా దేవ హేడనమితి వింశత్యృచేన అచ్ఛిద్రపరితేనానువాకేన వైశ్వానరో న ఊత్యేత్యష్టమంత్రేణైతమష్టభిర్గుణైః ప్రతిమంత్రం జుహోతి అపివా సకృదపహత్య జుహుయాదద్యాత్ - తతో జయాదయః - జయాదిహోమమపత్తేజయాదీన్ కృత్వా స్విష్టకృతం జుహోతి - తత్ర సకృదుపస్తరణ సకృదవదానం ద్విరభిఘారణం చ - తతశ్చావశిష్టం కర్మ యథాగృహ్యం కుర్వీత - అస్య కర్మణః ప్రాయశ్చిత్తార్థత్వేశమ్యాః పరిధయః ప్రకారాంతరత్వే పరిధిప్రహరణం భవతి - తతః కలశమాదాయ దక్షిణత ఉపవిశ్య పాదప్రక్షాళనం కృత్వా చమ్య ప్రాఙ్ముఖ ఆసీనః కలశమాదాయ సిం హోమ వ్యాహృతిత్యనువాకేన కలశస్థాం స్వాత్మనశ్ఛాయాం దృష్ట్వా పత్నీభిస్సకలకతృకత్వే స్వాత్మనశ్ఛాయాం దృష్ట్వా - సుమిత్రానఆపఓషధయస్సంత్వితి భూమ్యాం కించిజ్జలమానీయ దుర్మిత్రాస్తస్మై భూయాసురిత్యాదినా పృష్ఠతః కలశం క్షిపేత్ ॥ యస్యాం మస్యాదిశి ద్వేష్యో భవతి తత్రాహ-ఉపస్పృశ్య గృహం వ్రజేత్ - ఏవం సప్తాహం త్రిషు సవనేషు కృత్వాశీర్వచనం కారయేత్ - బ్రాహ్మణభోజనం కుర్వీత - సప్తాహం సవనత్రయే మౌనవ్రతీ సకృద్ధవిష్యాశీ నియతేంద్రియశ్శుభవేత్ ॥ ఇత్యాపస్తంబీయగణహోమః. అథ బోధాయనగణహోమః. కామ్యానాం కర్మణామాధానస్య వా ఆదౌ యదా వా పవిత్రకామనా తదా గణహోమం కుర్యాత్ ॥ పూర్వాహ్ణే ప్రతిష్ఠాపనాంతం కృత్వా ప్రాణానాయమ్య సకలపాపక్షయార్థం శుభకర్మానుష్ఠాన యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం వా గణహోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ తత్ర సవితా దేవతా-ఆజ్యాంతం తంత్రమిత్యాదిసంకల్ప్య పక్వహోమాంతం కృత్వా అవశిష్టచరౌ ప్రభూతమాజ్యమానీయ మేక్షణేనోదఘాతం జుహోతి ॥ అగ్నే నయేతి షడృచేన పవిత్ర సూక్తేన సహస్రశీర్షేతి పురుషసూక్తేన అష్టాదశర్చేన అగ్నేమన్వేతి మృగారసూక్తేన ద్వావింశత్యృచేన చతుష్పృతికేన యావామింద్రావరుణేతి చత్వారో మంత్రాస్సానుషంగాః -యో వామింద్రావరుణావగ్నావిత్యష్టౌ మంత్రాః ॥ ఇత్యం హ్యాముచాభ్యాం గణాభ్యాం పవమానస్సువరిత్యేతేన అనువాకేన సప్తదశర్చేన యద్దేవా దేవ హేడనమిత్యచ్ఛిద్రపరితేనానువాకేన వింశత్యృచేన వైశ్వానరో న ఊత్యేత్యష్టాభిరిష్టాభిర్గుణైస్సూత్తరం శతం వారుణం జపిత్వా - స్విష్టకృతమాదాయ వ్యాహృత్యా స్విష్టకృతాదివరదానాంతం కృత్వా ఉదకపాత్రమాదాయ నైఋతీం దిశం గత్వా చతుష్పథే ఉపవిశ్యోదపాత్రం పురో నిధాయ తత్రాప్స్వనో రూపమవేక్షమాణః పాప్మనో పనిధీన్ స్వాత్మానం విచ్యత్రత్రనిధాయ వినిర్దిశంతాం కిసిహో మేమస్యురిత్యాద్యంతమనువాకం నిగద్య వినీయాపః పరాస్య పాత్రమనవేక్షమాణ ఆగత్య హస్తౌ పాదౌ ప్రక్షాళ్య తేనైవావసథమేత్య స్నానం కుర్యాత్ - ఏవమేవ సప్తాహం సవనత్రయే కృత్వా సప్తాహంతే పాయసేన సర్పిషా బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తేభ్యో గోభూమితిలహిరణ్యాని దత్వా సర్వేభ్యః పాప్మభ్యః మహతః పాతకాత్ క్రమ్యానాం కర్మణామాధానాదికర్మణాం చ యోగ్యో భవతి - ఇమాం క్రియామాచార్యపితృమాతృనామ్న నశ్చకుర్యాత్-నాన్యస్య కుర్వన్నశ్యతి - కారయిత్వా సవర్ణస్త్వాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే - అష్టాయనతుర్మాసపక్షా అవికల్పితాః కాలాః

అష్టానాంగణానాం హోమమాత్రమపి కుర్యాత్ ॥ ఏకంవాగణంజుహుయాత్ - జపేద్ద్వాదశ పూర్వోక్తద
శాపరానాత్మానంచైకవింశకంయావత్పశ్యతి తావత్పునాతి - యఏతద్వ్యాచయతియశ్చైతదాహాయస్మా ఏత
దాహేత్యాహ భగవాన్బోధాయనః॥ ఇతిబోధాయనోక్తగణహోమవిధిః॥ అథ మంత్రపాఠానుష్ఠానక్రమ
సూత్రంప్రదర్శ్యతే- అత్రాపిగురులఘుకల్పావ్యచారేకూశ్మాండహోమోక్తైవగ్రాహ్యావ్యవస్థా- ఆధానం
వాచికీర్షుః కామ్యకర్మాణివాచికీర్షు స్తదాదౌయదావాసాక్షాద్ద్వాదశవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తా విషయ
మృతపాపనివృత్తికామనాతదావాయజమానస్స్నాత్వానిత్యకర్మసుపత్న్యాసహాధికారః - స్వపత్నీసహితః
పత్నీ బహుత్వే అసిషిద్ధాభి స్తాభిశ్చ సహితః పాపక్షయార్థ మస్యకర్మణః స్వయమేవైకః పవిత్రపాణి
ర్దర్భేష్వాసీనః ప్రాణానాయమ్యయుక్తప్రయోజనార్థంసప్తాహంసవనత్రయేగణహోమం హోష్యామి
తిసంకల్ప్య సంకల్పాత్పూర్వంపశ్చాద్వాయథాగృహ్యమగ్నింప్రతిష్ఠాప్య- యథాశాఖంవ ప్రధానచరు హో
మాజ్యాంగభూతహోమానుకరణపక్షేసవితా దేవతా- ఆఘారవత్తంత్రమిత్యాద్యఖిలవ్యస్థాలీపాకవత్పత్న్యన్వ
వహంతీత్యాప్రతిష్ఠితచర్వభిఘారణాంతంకృత్వాపాత్రప్రయోగసమయేప్రోక్షణీపాత్రేణ సహప్రణీతాపా
త్రంతథాభూతంతంతువేష్టితంకలశంచ ప్రయుజ్య ప్రణీతాప్రణయనకాలె ప్రణీతాద్యాపాద్యతతస్సపవిత్రే
ష్వాపఆనీయోత్పూయప్రణీతాపాత్రస్యోత్తరతోనిదధీత - తతశ్చబ్రహ్మప్రతిష్ఠాపనాజ్యవిలాపన ప్రభృత్యగ్ని
ముఖాంతంకృత్వాంగభూతపక్షహోమగణపక్షేచరుమవదానధర్మేణ బోధాయన కూశ్మాండహోమో
క్తరీత్యాగాయత్రీపురోనువాక్యా మనూచ్యతమేవయాజ్యాంపఠిత్వాస్వాహేతిపవిత్రఇత్యుద్దేశత్యాగః - ఆప
స్తంబమతే - అగ్నిముఖానంతరమేవప్రధానచరుహోమః - బోధాయనమతేత్వంగభూతపక్షహోమానం
తరంఅథవాచరౌప్రభూతంఘృతమానీయదర్వ్యాముపస్తీర్యద్విరవదాయాభిఘార్యాగ్నేనయేతిసూక్తేనాన్యైశ్చ
వక్ష్యమాణైఃపురుషసూక్తాదిభిస్సూత్తరంశతంప్రతిమంత్రం జుహుయాత్ బోధాయనమతేత్వవదానధర్మేణాదా
యపూర్వోక్తైరేవమంత్రైర్మేక్షణేనోపభూతంజుహుయాత్ -అగ్నేనయేతిషడర్చస్యపవిత్రస్యవిశ్వేదేవాఋ
షయః -అగ్నిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - చరుహోమేవినియోగః - సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశర్చస్యపురుషసూ
క్తస్యప్రజాపతిఋషిః- జగద్బీజపురుషో నారాయణో దేవతా-ఆద్యాః పంచదశానుష్టుభః అంత్యాస్తిస్రస్త్రిష్టు
భః - చరుహోమేవినియోగః- అయమపరోగణః అగ్నేమన్వేతిద్వాదశర్చస్య హ్యాగారసూక్తస్యవిశ్వేదే
వాఋషయః - అంగోక్తాదేవతా - ఆదితస్సప్తోపరిష్టాజ్జ్యోతిషః అష్టమీచతుష్పదాపఙ్క్తిః- తతఃపంచోపరి
ష్టాజ్జ్యోతిషః చతుర్దశీపంచదశీషోడశ్యోనుష్టుభః - సప్తదశీ గాయత్రీ - తతస్త్రిష్టుభా దేకోన వింశీచో
పరిష్టాజ్జ్యోతిషా అన్త్యేద్వేత్రిష్టుభౌ చరుహోమేవినియోగః - అయంతృతీయోగణః - యాంవామింద్రావరు
ణౌత్యేషాంచతుర్ణాంయజుర్మంత్రాణాంవిశ్వేదేవాఋషయః-ఇంద్రావరుణౌ దేవతే- చరుహోమేవినియోగః-
అయంచతుర్థోగణః - యోవామింద్రావరుణావిత్యష్టానాంయజుర్మంత్రాణాం విశ్వేదేవాఋషయః-ఇం
ద్రావరుణౌ దేవతే- అయంపంచమోగణః- పవమానస్సువర్జనఇతిసప్తదశర్చానువాకస్యసోమఋషిః-లిం
గోక్తాదేవతా- ఆద్యేద్వేగాయత్ర్యౌ-తృతీయానుష్టుప్- చతుర్థీపంచమ్యౌగాయత్ర్యౌ - తతస్త్రిష్టుభౌ-
అష్టమీగాయత్రీ - తతోష్టావనుష్టుభః - సప్తదశీ త్రిష్టుప్ చరుహోమే వినియోగః - అయంషష్ఠోగణః
యద్దేవాదేవహేడనమిత్యచ్ఛిద్రపవిత్రస్య వింశత్యృచస్యానువాకస్యవిశ్వేదేవాఋషయః - లింగోక్తాదేవతాః
ఆద్యాస్త్రిష్టుప్ - ద్వితీయాషడవసానాజగతీ - మహాపఙ్క్త్యాఖ్యాతృతీయానుష్టుప్ - చతుర్థీ త్రిష్టుప్-
పంచమీసప్తపదాశక్వరీ - షష్ఠీత్రిష్టుప్- సప్తమీషడవసానాజగతీ- అష్టమీషట్పదాతిజగతీ - నవమీబృహతీ

తతో ద్వేషట్పదే ద్వాదశీత్రిష్టుప్ త్రయోదశీసప్తపదా - అష్టిశ్చతుర్దశ్యనుష్టుప్ - పంచదశ్యనుష్టుప్ - విరాట్ షోడశీ - గాయత్రీ - తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః - వింశత్యనుష్టుప్ - చరుహోమే వినియోగః - అయమనువాకస్సప్తమోగణః ॥ వైశ్వానరో న ఊత్యై - తృతీయా జగతీ - తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః - సప్తమీ జగతీ - అష్టమీ త్రిష్టుప్ - చరుహోమే వినియోగః. తత్రస ప్తమీరుగస్మాకమగ్నే మఘవత్సు ధారయానుక్షత్ర మస్మరం సువీర్యం - వయం జయేమ శతిన - తవోతిభిః - వైశ్వానరస్య - మఖిస్త్రిభిః ఇతో జాతో విశ్వమిదం స్వాహేతి స్విష్టకృజ్జుహుయాత్ ॥ జయాద్యకరణపక్షే ప్రధాన హోమానంతరం స్విష్టకృతం జుహుయాదిత్యాపస్తంబ మతం - బోధాయన మతేతు ప్రధాన చరుహోమానంతర మవదాన ధర్మేణ స్విష్టకృత మవదాయ పూర్వోక్త ప్రకారేణ పురోనువాక్యామనూచ్య యాజ్యయా జుహుయాత్ - ఏవం స్విష్టకృతం హుత్వా బ్రహ్మవరప్రదానాంతం కర్మ కుర్వీత - ఆపస్తంబమతేతు స్విష్టకృతం హుత్వానూయాజమిధ్మసన్నహనం చాగ్నౌ ప్రహృత్య తతో న్యూనకర్మణః ప్రాయశ్చిత్తార్థే పరిధిప్రహరణాభావః ॥ ప్రకారాంతరత్వేతు బర్హిరంజనపరిధిప్రహరణ స్రుగ్స్రావహోమాంతం కర్మ కృత్వా తతః ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్జుహుయాత్ - స్రుగ్స్రావహోమప్రకారస్తు సమంత్రకో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్స్రుగ్స్రావభాగేభ్య ఇత్యాదినా గ్రంథేషు బర్హిరంజన పరిధిప్రహరణ స్రుగ్స్రావ హోమాంతం కర్మ కృత్వా తతః ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్జుహుయాత్ - స్రుగ్స్రావాదిహోమప్రకారోపి సమంత్రకో విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇత్యాదినా గ్రంథే జయాది హోమానంతరం కూశ్మాండ ప్రకారేణ దర్శితః - అథ మతద్వయేపి బ్రహ్మవిసర్జనాంతే కర్మణి కృతే పూర్వాదికాస్థిత కలశమాదాయ నైరృతీం దిశం గత్వా చతుష్పథం ప్రవిశ్య పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య కలశం పురో నిధాయ తత్ర పత్నీభిస్సహ కర్తృత్వే తాభిస్సహ ఏకస్యైకకర్తృత్వే స్వయమేవ యజమానః కలశ ఆత్మనో రూప మవేక్ష్యమాణో వినిధి సంజ్ఞిక మంత్రసముదాయాత్మకం సింహే మే మన్యురిత్యనువాకే బోధాయనాచార్య ప్రణీత కల్పసూత్రస్థం పఠేత్ - అస్యానువాకస్య సౌత్రత్వాద్దేవతా ఋష్యాదయో న దర్శితాః - సింహ్యనువాకం జపేత్ - సింహే మే మన్యు - బ్రహ్మాజ్యే మే కిల్బిషం - అపేహి పాప్మన్ పునరవనాశితో భవా నః పాప్మన్ సుకృతస్య లోకే। పాప్మన్ దేహ్యవధే విహృతో యోనః పాప్మన్న జహాతి తముత్వా జహిమో వయం అన్యత్రాస్మన్నివిశతాం సహస్రాక్షో అమర్త్యో యో నో ద్వేష్టి స రిష్యతు యమువ్వ స్తముజహీత్యభిమంత్ర్య - యస్యామస్య దిశి ద్వేష్యో భవతి తాం దిశమేతా అపః అవసించేత్ - పృష్ఠతస్సమిత్రాన అపోవధయస్సంతు రిమిత్రా - వయం దిష్మ ఇతి - అథాప ఉపస్పృశ్య - పాత్రమనవేక్షమాణో యథేదం దేవయజనం ప్రవిశేత్ - తతస్స్నాయాత - ఏవం సప్తాహం సవనే మంత్రము కృత్వాంతే ఆశీర్వచనం కారయిత్వా పాయసేన సపిషా యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యో గో భూ తిల హిరణ్యాని దద్యాత్ - యావద్వ్రతం సవనత్రయే మౌనీ సకృద్ధవిష్యాశీయతేంద్రియశ్శుచిర్భవేత్ - ఏవం కుర్వన్ సర్వేభ్యః పాపేభ్యః ప్రముచ్యతే - వహోర్వావాఖ్యైవ హి తే ప్రబంధే యాంధాశ్యనామ్నామదనాత్మజస్య - సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణస్తృతీయః ప్రథితస్తరంగః. ఇతి కర్మవిపాకపరిభాషాయాం ప్రాసంగికం పరిసమాప్య ప్రకృతమనుసరామః. ✻

—✻ అథవ్యాధివిపర్యయః. ✻—

అథ కర్మణో యో పాయకృచ్ఛ్రవ్యాధివిపర్యయాః కైలాసహత్యా తత్రాద్యేగాం దద్యాద్వ్యాధికర్శితః - ఏకాకృచ్ఛ్రోతి కృచ్ఛ్రే ద్వితిస్రశ్చాంద్రాయణే వ్రతే - గవామథా వేసిహస్రం వా సాశీతిశతకృచ్ఛ్రతః - జపదానేపితత్సాకం కూశ్మాండగణహోమకృత్ - సర్వపాపప్రణుత్యర్థం మథవ్యాధివిపర్యయః । ఏతేష్వ

కాః కూశ్మాండహోమాత్ప్రాగ్వ్యాఖ్యాతాః- తత్రాథ వ్యాధివిపర్యయ ఇత్యనేన వ్యాధిప్రతికృతేః దానం వక్ష్యత ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం- తదానీం వివక్షుస్తదుపయుక్తం కించిదాహ ప్రతిమాయామాతంకనామ్నీ దేవతా భవతి- తత్రపూజ్యాధిదేవతా తత్ర వ్యాధిప్రతికృతిపూజాకర్మణ్యధిదేవతా సూర్యమూర్తిః పూజ్యా అధునా వ్యాధిప్రతికృతి ద్రవ్యపరిమాణమధిదేవతాపరిమాణం చాహ ॥ హేమ్నః పలాత్తదర్ధార్ధాద్వా ప్రకల్పయేత్ - సూర్యప్రతిమా

—* సూర్యప్రతిమాలక్షణమ్. *—

లక్షణమాహ॥ సూర్యం ద్విలోచనం పద్మే ద్వే దధానం కరద్వయే। వ్యాధిప్రతిమాలక్షణం తత్తద్వ్యాధిహా కర్మప్రకరణే పృథక్పృథగభిధాస్యతే- వ్యాధిభేదాత్ప్రతిమా లక్షణాన్యపి చిహ్నాని – మంటపపరిమాణం వేదికాపరిమాణం చాహ – షోడశద్వాదశాష్టౌ వా హస్తాస్స్యుర్మంటపే కృతే । తత్పాదేనోత్తరప్రాచ్యాం హస్తోచ్ఛ్రాయాం చ వేదికాం ॥ షోడశ వా ద్వాదశ వా అష్టౌ వా హస్తాత్పరిమిత్యా శక్త్యనుకల్పభూయాభవతి। తైర్హస్తైస్తత్సంఖ్యాకహస్తపరిమిత మంటపో భవేత్ । తస్మిన్మంటపే కృతే తత్పాదేన మంటపస్య చతుర్థాంశేన వేదికామేకహస్తోన్నతాం కుర్వీత మంటపస్య చతుర్థాంశాయామశ్చతుర్థాంశశ్చ వ్యాయామో వేదికాయా భవతీత్యర్థః ॥ ఉత్తరప్రాచ్యాం మంటపాంతరీశానదిశి – బ్రాహ్మణం వేదశాస్త్రజ్ఞం దాంతం శాంతం కుటుంబినం। సత్యసంధం సదాచారం నివృత్తం చ ప్రతిగ్రహాత్ ॥ ఆచార్యం వృణుయాద్భక్త్యా నమస్కారపూర్వకాత్ - యథాశక్త్యనుసారేణ వస్త్రాలంకారదానాన్యాచార్యాయ వరణకాలే దత్వాచార్యాధీనో భవేత్- భక్త్యా నమ ఉచ్యతే ॥ సత్కారో గంధపుష్పాదిభిః పూజనం ॥ ఆచార్యకృత్యమాహ ॥ కృతోపచారసత్కారాం రాత్రౌ ప్రత్యధివాస్య చ । తాం ప్రతిమామధిదేవతారూపసూర్యప్రతిమామాతంకనామ్నీమముకవ్యాధిదేవతామధివాసయామీతి వేదికాయా ఉపరి ప్రతిమాం గంధపుష్పాద్యైరధివాస్యాతంకనామ్న్యై అముకవ్యాధిదేవతాయై నమ ఇతి షోడశోపచారపూజాం విదధీత - అథ సౌరాష్టాక్షరమంత్రేణ పూజయేత్ –ఏవం రోగదేవతామధివాస్యాధిదైవతం సూర్యమధివాసయేత్ - తతస్సౌరాష్టాక్షరైః పూజయేత్ - తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అర్ధరాత్రే సపూతో వై శ్చతుర్దిక్షు మంటపాద్బహిః । ప్రాచ్యాం పాయసమాంసాదిబలిం నిక్షిప్య మంత్రతః॥ విప్రైః పూత ఆచార్యః బలిదానమంత్రః- ఆదిత్యా వసవో రుద్రా దేవా భూతాని పన్నగాః। బలినానేన దత్తేన శాంతిం కుర్వంతు సర్వశః ఇతి జాగరితోవసిస్నాత్వా ధారయన్వాససీ నవే। నిర్లేపం దధచ్ఛుక్లశుక్లమాల్యానులేపనః సాలంకారే స్వపర్యంతే మంటపస్య పర్యంత ఇత్యన్వయః - అథ వేదికాం వేదికాయా ఉపరి చతురశ్రం వా మండలం॥ తన్మధ్యేష్టదళాంబుజం లిఖిత్వాపిష్టచూర్ణేన తత్రోపర్యుపరిక్రమాత్ - తిలానాం పంచ చతుర్భైస్త్రిభిర్ద్రోణైస్తథాష్టభిః-పలైశ్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాం వా తామ్రపాత్రం భవేన్నవం॥ శాలీమైరక్షతైః పూర్ణం సౌరేణాష్టాక్షరేణ తాం। స్నాపితాం పంచగవ్యేన వస్త్రాలంకారశాలినీం॥ మండలం చతురశ్రం వేత్యాది గోమయేన మండలాకారం చతుష్కోణం వోపలింపేత్॥ వేదికాయా ఏవోపరితలో పర్యుపరిక్రమాత్ - తత్రాష్టదళాంబుజే వక్ష్యమాణద్రవ్యాణ్యేకస్యోపర్యన్యాన్యేవం క్రమాద్భవంతీత్యర్థః- పంచ వా చత్వారో వా పంచ వ తురాః తైః పంచచతుర్భిః త్రయో వా చత్వారో వా పంచ వాష్టౌ వేతి తిలద్రోణానాం సంఖ్యా ॥ అత్రాయం క్రమః॥ ఉపలిప్తే వేదికాప్రదేశేష్టదళపద్మస్యోపర్యుక్తసంఖ్యాకాస్తిలాస్స్థాపనీయాః - తస్మింస్తిలరాశౌ పలద్వయేన చతుష్టయేన వా ఘటితం తామ్రపాత్రం నిక్షిపేత్ - తత్పాత్రమక్షతైః పూరయేత్, ఇతి సౌరాష్టాక్షరేణ తాం ప్రతిమామపి విన్యస్యోత్తరత్ర వక్ష్యమాణమనుయుజ్యతే- తేనాయమర్థః॥ తాం ప్రతిమాం రోగప్రతిమామధిదేవతాప్రతిమాం చ పంచగవ్యేనాష్టాక్షరేణ మంత్రేణ స్నాపితాం వస్త్రాలంకారేణ పూజితాం తామ్రపాత్రస్థో

పరిఅక్షతమధ్యేష్టదళంపద్మంలిఖిత్వావక్ష్యమాణంకుర్వీతేతి ॥ ఓంఘృణిస్సూర్యఆదిత్య ఇత్యష్టాక్షరస్య మం
త్రస్య దేవభాగఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః- సూర్యో దేవతా- అనంతరకృత్యమాహ - ప్రతిమామపివిన్యస్యతత్ర
దేవందివాకరం।దీప్యమానంప్రభావంతంసాంద్ర సిందూరభూషితం । పద్మేదధానంహస్తాభ్యాంస్మేరవక్త్రం
త్రిలోచనం ॥ దివ్యాభరణసంపన్నంస్రగ్గంధం రక్తవాససం । సాంగ హేమారవిందస్య కర్ణికాయాం ని
షేదుషం ॥ మూలేపూర్వాదిపత్రాణాం శుక్రాంగార బుధాంస్తతః । గురుమందేందు కేతూంశ్చ న
క్షత్రాణిత్రిశస్త్రిశః ॥ మధ్యతః పూర్వ పత్రాగ్రే రేవత్యంతానివిన్యసేత్ ॥ ప్రతిమామపీత్యాది ॥ అపి
శబ్దస్సముచ్చయే ॥ అతఏవ రోగ ప్రతిమాం దివాకర ప్రతిమాం విన్యసేదిత్యర్థః ॥ సిద్ధోభవతి ॥ సాం
గహేమారవిందస్యేతి ॥ అంగానిదళాన్యష్టదళోపేత సౌవర్ణకమలస్య కర్ణికాయాం మధ్యభాగే ని
షేదుషం ॥ దివాకరం విన్యసేదిత్యన్వయః ॥ మూలేఆదిభాగేతమః రాహుర్మధ్యతః
పూర్వపత్రాగ్రే మధ్యతః కర్ణికామధ్యే పూర్వపత్రస్యాగ్రే పూర్వదళస్యాంతేఅయమర్థః ॥ సౌవర్ణ
కమలస్యపూర్వదళ ప్రథమభాగే శుక్రంస్థాపయేత్। ఏవమాగ్నేయాదిదళాదిష్వంగారబుధ లోకపాలాన్
క్రమేణస్థాపయేత్ ॥ కర్ణికామధ్యే సూర్యసమీపే అశ్విని భరణి కృత్తికాచేతి త్రీణినక్షత్రాణిస్థాపయేత్ ।
పూర్వదళస్యాగ్రేరోహిణ్యాదిత్రీణి। ఏవముత్తరత్రాపి ప్రదక్షిణాకారం త్రీణిత్రీణి నక్షత్రాణి విన్యసేదితి॥
తతః కిమిత్యత్రాహ। యథాస్వనామమంత్రేణగంధపుష్పాక్షతాదిభిః।సర్వోపచారైశ్చాభ్యర్చ్యక్షీరాహారంని
వేదయేత్ - నామమంత్రేణేతి సూర్యపూజాత్వష్టాక్షరేణసౌరమంత్రేణ వ్యాధిప్రతిమాయాశ్శుక్రాదిగ్రహా
ణామశ్విన్యాదినక్షత్రాణాం చతుర్థ్యంతేననమోయుక్తేన తత్తద్దేవతానామమంత్రేణ చతుర్భి ఋత్విగ్భిస్స
హిత ఆచార్యస్తత్రైవ శిలరాశి సమీపే వేదికాయాం పూర్వస్యాందిశి ధాన్యరాశౌ వక్ష్యమాణ గుణోపే
తాన్యాం స్థాపయేదిత్యత్రాహ ॥ తత్రైవసహితో విప్రైశ్చతుర్భిలోహితాంశ్చతాన్ - నిర్వ్రణాంశ్చ మహార
త్నైర్యుక్తాంశ్చామికరేణచ । అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్తీర్థసంగమాత్ ॥ రాజద్వారాచ్చశకలైర్మృ
త్తికానాంసచందనైః । మృత్తికానాంశకలైఃఖండైరిత్యర్థః॥ అశ్వస్థానాదిభ్య ఆహృతైర్మృత్తికానాంశక
లైశ్చందనసహితైర్యుక్తానిత్యన్వయః॥ రోచనాగుగ్గులుభ్యాంచ పుణ్యతీర్థేనపూరితాన్ । పల్లవాలంకృత
ముఖాంశ్ఛ్వేతవస్త్రేణవేష్టితాన్॥ పంచాభిషేకకలశాన్ధాన్యరాశావినిక్షిపేత్ ॥ తతఃకింకుర్యాదిత్యతఆహ॥
ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యేత్యాదిభిస్త్రిభిః। పవమానానువాకేనశన్నఇంద్రానువాకతః । శన్నోవా
కానువాకేన ఘోషయేచ్ఛాంతివాచనం। ఆపోహిష్ఠేతిఋచస్సింధుద్వీపఋషిః- ఆపో దేవతా-గాయత్రీచ్ఛందః
శాంతిపాఠేవినియోగః హిరణ్యవర్ణా ఇత్యృచస్యాగ్నికాండాంతః పాతిత్వేన అగ్నిఋషిః। ఆపో దేవతా- త్రి
ష్టుప్ఛందః- శాంతిపాఠేవినియోగః- పవమానస్సువర్జనఇత్యనువాకోగణహోమప్రకరణే ప్రదర్శితః- శ
న్నఇంద్రానువాకేనేత్యనయా ఆశ్వలాయనశాఖా పరిపఠితాఘోషశాంతిః- శాంతికల్పకృతే- అత్రచ వేదిత
క్రమేణ ప్రథమత ఇయం శాంతిఃపఠనీయాపశ్చాద్యాజుషీశాంతిః ॥ అథాశ్వలాయన ఘోషశాంతౌ ఋష్యాది
ప్రథమమభిధీయతే॥ ఆనోభద్రేతిదశర్చ సూక్తం గౌతమేన వైశ్వదేవమాద్యా పంచసప్తమీజగతీ- షష్ఠీ వి
రాట్స్థానా శేషాస్త్రిష్టుభః- స్వస్తినోమిమీతామితిపంచర్చో వర్గః అత్రేయేణ స్వస్త్యాత్రేయేనదృష్టః - వై
శ్వదేవత్రిష్టుభో ద్వేఅనుష్టుభౌ- శన్నఇంద్రాగ్నీతి పంచదశర్చం సూక్తం వసిష్ఠార్షం వైశ్వదేవం త్రి
ష్టుభౌప్రక్షోభణమితిత్ర్యృచం సూక్తం అరిష్టనేమినాతార్క్ష్యేణోక్తం- ఆద్యంత్రైష్టుభం- సర్వేషా మే
తేషాం శాంతిపాఠేవినియోగః- ఏవమార్షాదివిదిత్వా శాంతిపాఠంపఠన్ భద్రమశ్నుతే - ఇత్యాశ్వలాయనీ

—* ఘోషశాంతిః *—

యః ఘోషశాంతిః॥ అథ తైత్తిరీయ ఘోషశాంతిః॥ తత్ర శన్నోవాతః పవతామిత్యనువాకస్య సోమ కాండాంతర్గత పఠితత్వాత్సోమకాండఋషిః- వాతాదయో లింగోక్తా దేవతాః ఆద్యా షట్పదా జగతీ- ద్వితీయా గాయత్రీ- ఇడాయైవాస్త్వసీచ ద్వేయజుషీ - ఆవాతవాహి ద్వేఅనుష్టుభౌ - యదతో నాతతఇతి త్రిష్టుప్-శన్నోవాతేతి ద్వేగాయత్ర్యౌ- సుమిత్రానఇత్యంతరిక్షంమఇతి ప్రాణాపానావితిచ త్రీణి యజూంషిద్యుభిరక్తభిరితిత్రిష్టుప్- కయానశ్చిత్రఇతి తిస్రో గాయత్ర్యః- వయస్సుపర్ణా ఇతిత్రిష్టుప్ -శన్నోదేవీతి ద్వేగాయత్ర్యౌ- సుమిత్రానఇతి దుర్మిత్రాఇతిచ ద్వేయజుషీ- ఆపోహిష్ఠేతి తిస్రోగాయత్ర్యః- పృథివీశాంతిరంతరిక్షగ్ంశాంతిర్ద్యౌశ్శాంతేతి తయాహంశాంతేతి యేహత్రీశ్చేతిషడ్యజూంషి- ఉదాయుషేత్యనుష్టుప్- తచ్చక్షురిత్యాకృతిః-యఉదగాదితి పఙ్క్తిశ్చతుష్పదా-బ్రహ్మణశ్చోతస్యసీతియజురాదికా- మామద్వేధోదితి ఏకపదా గాయత్రీ- మేధామనీషేతియజుః- ఆభిగీర్భిరిత్యనుష్టుప్- బ్రహ్మప్రావాదిష్మేతి యజుశ్శాం పారేవినియోగః- ఇతితైత్తరీయఘోషశాంతిః- అథప్రాసంగికం పరిసమాప్య ప్రకృతమనుసరామః - పంచాభిషేకకలశార్థాన్స్వరాశావినిక్షిపేత్- అపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యేత్యాదిభిః॥ పవమానానువాకేన శన్నఇంద్రానువాకకః। శన్నోవాతానువాకేన ఘోషశ్చేచ్ఛాంతివాచనమిత్యగునా తదనుకృతమాహ ॥ తతో విధాయకత్వేచ బ్రాహ్మణాంశ్చతురో జపేత్। అయుతేనామితైర్వార్ధైరర్ధేన చరణేనవా ॥ దేవతాలింగమంత్రాణాంబుజ్మంత్రైఃపరివారితః। ఆగ్నేయాందిశికుండేవా స్థండిలేవాహుతాశనం ॥ స్థాపయిత్వాస్వగృహ్యోక్త్యాయుక్తోర్కసమిధోహవిః। తత్సంపాతాజ్యతఃహుత్వాశ్రిమవసిచ్యాభిఘార్యచ॥చరుంతిలాశ్చస్వాహాంతం మూలమంత్రముదాహరన్। వారాంత్సహస్రంవాష్టశతమష్టావింశతిమేవచ॥ హుత్వాపూర్ణాహుతించాంతే ప్రణీతామోక్షమాచరేత్॥ విధాయకత్వేబ్రాహ్మణమిత్యాది॥ విధాయకత్వే బ్రాహ్మణంవృత్వాతథా దేవతా లింగమంత్రాణాం జపేచ్చతురో బ్రాహ్మణానాం ప్రత్యేకమిత్యన్వయః॥ విధాయకత్వముపద్రష్టృత్వం- బ్రహ్మాహ్యుపద్రష్టా భవతి - బ్రహ్మవరణంన కేవలం వక్ష్యమాణక్రమార్థమపితు విశిష్టసకల కర్మార్థమపి దేవతాలింగ మంత్రాణామితి బహువచనాన్మంత్ర బహుత్వమవగమ్యతే ॥ మూల మంత్రశ్చ ఘృణిస్సూర్యఇత్యేక ఏవదర్శితః- తస్మాదయమభిప్రాయః॥ రోగప్రతిమాదానే సర్వత్రసూర్య ఏవ అధిదేవతా- వ్యాధిదేవతాశ్చభిన్నా- వ్యాధీనాం భిన్నత్వాత్- అతశ్చజలరోగాదిషు వరుణాదయో దేవతా భవంతీతి తదభిప్రాయేణ మంత్రాణామితి బహుధా॥ కించ- ఏకస్మిన్నపి కర్మణ్యాతంక సూర్యాదిగ్రహనక్షత్రాణాం పూజ్యత్వాభిప్రాయేణాపి మంత్రాణామపి బహువచనం- అతఏవ మూలమంత్రజపేన చతురో బ్రాహ్మణాన్వృణీత- ఇతరమంత్రజపేత్వేకమేకం యథాసంభవంవా- తత్రజపసంఖ్యామాహ ॥ అయుతేనామితైరిత్యాదినా ॥ అయుతేనవార్ధైరయుతావృత్త్యేత్యర్థః॥ అమితైర్వార్ధైరతోధికైర్వేత్యర్థః॥ అర్ధేనాయుతార్ధేన చరణేనాయుత పాదేన - ఇయంచ సంఖ్యాప్రధానమంత్రజపే సూర్యవ్యతిరిక్త తదగ్రహనక్షత్రజపేషు శక్త్యనుసారేణ ప్రధాన మంత్రజపసంఖ్యాతో న్యూనసంఖ్యాకల్పన్యైః పరివారితఇతితైరాచార్యః బ్రహ్మప్రభృతిభిః కుండేవా స్థండిలేవాపరివారితే తత్ర హుతాశనం స్థాపయేదిత్యన్వయః॥ అర్కసమిధోహవిః- తత్సంపాద్యేతతస్మిన్హోమే అర్కసమిధోద్భవం హవిశ్చభవతి- హవిర్నామాజ్యం హవిశ్చతతః పాకానంతరం చరుస్థాల్యామవసిచ్యాభిఘార్య తదనంతరం చరుముత్తరత ఉద్వాస్యాభిఘార్య సమిధో హుత్వాజ్యంచ హుత్వా తతశ్చరుం తిలాంశ్చజుహుయాత్- స్వాహాంతంమూలమంత్రముదాహరన్మూలమంత్రః- వ్యాధిప్రతిమా దేవతా భూత

వాయువరుణాది దేవతా ప్రకాశకోమంత్రః - ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదితి పవనాదిదేవతా రూపసూర్య
ప్రకాశకః - ప్రాగభిహితో మూలమంత్రః - హోమసంఖ్యామాహ ॥ వారాణసహస్రం వాష్టశత
మష్టావింశతిమేవవేతి- అత్రప్రధానహోమే వ్యాధిప్రతిమా దేవతోద్దేశేన హోమః - సూర్యోద్దేశేనహోమ
శ్చ - తతస్సూర్యవ్యతిరిక్తగ్రహనక్షత్రహోమే ప్రధానహోమాపేక్షయా న్యూనసంఖ్యా పరికల్ప్య- హు
త్వాపూర్ణాహుతీనాంచాంతే ప్రణీతామోక్షణమాచరేత్ - ఏవంపూర్వోక్తప్రకారేణ హుత్వాంతేపూ
ర్ణాహుతిమపివక్ష్యమాణ మంత్రైర్హుత్వా ప్రణీతామోక్షణే పూర్ణపాత్రంవిమోకం కుర్యాత్- అథదే
వతాఅంగమంత్రాణామిత్యనేనపదేనసూచితా మంత్రాః ప్రదర్శ్యంతే. శుక్రాంగారకాదయః-యత్ర యా దే
వతాః వాయువరుణాదిరూపా దేవతాఃతద్దేవతాప్రకాశకో వైదికోమంత్రో గ్రాహ్యః అథవా వ్యాధిప్రతిమా దా
నే సౌరమంత్ర ఏవ గ్రాహ్యః - సవపూజాభేదేనభవతి-ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఇత్యాది - ద్విషతోఽథమిత్యంతసౌరో
మంత్రః ॥ శుక్రమంత్రస్యభరద్వాజఋషిః - శుక్రోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - పూజాదౌవినియోగః- అగ్నిర్మూ
ర్ధేత్యంగారకమంత్రస్య - విరూపఋషిః అంగారకోదేవతా - గాయత్రీఛ్ఛందః - బృహస్పతే అతీత్యస్య
మంత్రస్య గృత్సఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః- శంనోదేవీరితిశనైశ్చరమంత్రస్య - సింధుద్వీప
ఋషిః శనిర్దేవతా గాయత్రీఛ్ఛందః - కేతుంకృణ్వన్నితి కేతుమంత్రస్య - కేతుర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః ఇతి
గ్రహమంత్రాః ॥ అథనక్షత్రమంత్రాః ॥ తేషామృష్యాదయః ప్రదర్శ్యంతే - అగ్నిర్నఃపాతుకృత్తికేత్యాదీ
నాంమంత్రాణాంనక్షత్రేష్టిపరిపఠితానాం విశ్వేదేవాఋషయః- క్రమేణాగ్నిఃప్రజాపతిస్సోమో రుద్రోఽదితిర్బృ
హస్పతిసర్పాఃపితరోఽర్యమా భగస్సవితాత్వష్టా వాయురింద్రాగ్నీమిత్రఇంద్రః ప్రజాపతివిశిష్టానిర్ఋతిరాపోవిశ్వే
దేవాబ్రహ్మావిష్ణుర్వసవఇంద్రాత్మకోవరుణోజఏకపాదహిర్బుధ్న్యఃపూషాశ్వినౌయమ ఇతి దేవతాః-త్రిష్టుప్ఛం
దః - అద్యానుష్టుప్ - పురందరాయేతి జగతీ జపే వినియోగః - యత్రయత్రకర్మణిహోమాదికర్తవ్యం భ
వతి తత్రతత్రకర్మణిహోమాదౌ వినియోగో నావాచ్యః - అథపూర్ణాహుతిమంత్రః । సముద్రాదూర్మిరి
త్యృచస్యగౌతమో వామదేవఋషిః - అగ్నిర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః - మూర్ధానందివ ఇత్యస్య బార్హస్ప
త్యోభరద్వాజఋషిః - వైశ్వానరోదేవతా త్రిష్టుప్ఛందః పునస్త్వాదిత్యేత్యస్య అగ్నిఋషిః - వసురుద్రాది
త్యాదేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - పూర్ణాదర్వీత్యస్యమంత్రస్య - విశ్వేదేవాఋషయః- శతక్రతుర్దేవతా అ
నుష్టుప్ఛందః - సప్తతేత్యస్యాగ్నిఋషిః - సప్తవానగ్నిర్దేవతా - జగతీత్రిష్టుప్ఛందః - సర్వేషాంమం
త్రాణాంపూర్ణాహుతౌ వినియోగః - ఏవంపూర్ణాహుతేః ప్రణీతామోక్షస్యానంతరంకిం కుర్యాదిత్య
తఆహ - అనులోమాద్యథాలింగ మభ్యర్చ్యమనుపాదతః ప్రాఙ్ముఖస్యాష్టసంపాతైరభ్యర్చ్యాంగానిరోగిణః॥
అచ్ఛిన్నాగ్రేణదర్భాణాంహోమాగ్రేణముష్టినా । సంమృజ్యచతతశ్శాంతిం వాచయేద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥
గృహశాంతించసిద్ధ్యర్థ్యంబద్ధాయాంతువిమోక్షణం । పూర్వాభిముఖమాచార్యమభ్యర్చ్యప్రతిమాంతుతామ్॥
ప్రదద్యాద్దక్షిణాంతస్మైమధ్యాహ్నేసముపస్థితే॥ అనులోమాద్యథాలింగమిత్యాది - అనులోమాదానులో
మ్యేనఅనుపాదతః పాదపర్యంతంశిరఃప్రభృతి పాదపర్యంతమిత్యర్థః ॥ యథాలింగంతత్తదవయవస్థరోగని
రాకరణద్యోతకః - మంత్రపదం లింగంతదనతిక్రమేణ - అక్షిభ్యాంతేనాసికాభ్యాం పఠన్ అష్టసంపాతైర్హో
మకాలేప్రత్యాహుతిరేకస్మిన్పాత్రేష్టబిందవస్థాపనీయాస్తేబిందవఅష్టసంపాతాఇత్యుచ్యంతే - అయమర్థః॥
అష్టసంపాతైః ప్రాఙ్ముఖస్యరోగిణఅంగాన్యానులోమ్యేనఅభ్యర్చ్యాచార్యఅక్షిభ్యామేతత్సూక్తం పఠన్నచ్ఛి
న్నాగ్రేణదర్భాణాంముష్టినానువర్ణశిలాకాదర్భేణశిరః ప్రభృతిపాదపర్యంతంరోగిణోంగాని యథాలిం

గంత్రిః ప్రమృజ్యతతశ్శాంతిపాఠంకుర్వన్ ఋత్విగాదిభిర్బ్రాహ్మణైస్సహితైస్తైః పూర్వస్థాపితైః స్నానకల శాంభోభిరభిషిక్త్యస్స్వయమాచార్యః పునర్యథాపూర్వమానులోమ్యేనాక్షిభ్యామిత్యేతత్సూక్తంపఠన్నేవదర్భ ణవాససాపరిమార్జయేదితి - అత్రాభిషేకకాలే పూర్వస్థాపితకలశస్థిత మంత్రపూతం పాథః పరిశేషయేద గ్రేమంగళస్నానార్థం మత ఏవ పాత్రాంతరే మంత్రపూతంపయోగృహీత్వా స్వస్వశాఖోక్త శాంతిపాఠం కుర్వ న్నభిషేకః కార్యః - రుగ్ణావృత్తిరితిగృహ్ణీయాదితిరుగ్ణస్యరోగిణఆవృత్తిరిపాటీ రోగశాంతిప్రతీకి యేత్యర్థః॥ అథసదక్షిణం వ్యాధిప్రతిమాదానం ప్రతిగృహ్ణీత - ఆచార్యాదియం ప్రతిగృహ్ణీయాత్ - ఆతురో రోగీ శ్వేత వస్త్రాదిభిరలంకృత ఉత్తరాభిముఖస్సన్ పూర్వాభిముఖమాచార్యమభ్యర్చ్య తాం ప్రతిమాం వ్యాధిప్రతిమాంసూ ర్యప్రతిమాంచదద్యాత్ ॥ గ్రహశాంతింకారాగృహేబద్ధానాంచ పదబంధవిమోచనం - సతిసంభవే గ్రహ శాంతింనవగ్రహశాంతింసాచాగ్రేదర్శయిష్యతే - అత్రసూర్యప్రతిమాయా ఆవరణపూజారూపేణగ్రహపూ జాప్రదర్శితా - నప్రాధాన్యేన ॥ అతస్సమర్థశ్చేదేవం గ్రహపూజాం కుర్వీతేతిముఖ్యః కల్పః - అసమర్థ శ్చేదావరణపూజయైవగ్రహాణాంపూజాంనివర్తయేదితిగౌణః పక్షః ॥ తాం ప్రతిమాందద్యాదిత్యుక్తం - త త్రప్రతిమాదానేమంత్రమాహ ॥ పద్మోద్భవః పద్మకరస్సప్తాశ్వరథవాహనః । ప్రతిమాదానేనదత్తేన తుష్యే త్సర్వజగద్గురుః ॥ ఇహజన్మనియత్పాపమన్యజన్మనివాకృతమ్ । సప్రత్యక్షాప్రత్యక్షాభ్యాం తత్సర్వం శమ యత్వసౌ ॥ ప్రత్యయోజ్ఞానం - మంత్రేణానేనదత్వాతంప్రణిపత్యప్రసాద్యచ ॥ క్షమాప్యచ॥ ఆసీమాంతమ నువ్రజ్యతన్ముఖంనావలోకయేత్ ॥ తన్ముఖంగృహీతృముఖం ॥ ఆచార్యేణాభ్యనుజ్ఞాతః ప్రవిష్టో భవనం నిజం- ఆచార్యస్యప్రతిగృహీతృత్వపక్షే తదనుజ్ఞయా॥ ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దత్వాకృత్వారాధనమశ్వినోః- ధనవ్యం తరించసంతర్పయేద్దీనానంధానుపస్థితాన్ । మంగళధ్వనినాతోయైస్సర్వౌషధిపల్లవైః ॥ మంత్రాభిమంత్రిత స్నాతః కృతకౌతుకమండనః । ప్రసన్నచేతాః పుణ్యాహంవాచయిత్వా శతంద్విజాన్ ॥ తదర్ధంవాతదర్ధం వా క్రియాసాద్గుణ్యసిద్ధయే । మృష్టాన్నైర్భోజయిత్వాథస్వయంభుంజీతబంధుభిః ॥ యేయేరోగాః ప్రబా ధంతే రాజయక్ష్మజ్వరాదయః । తేషాంప్రతిచ్ఛందదానైరిజ్యాప్రత్యాదిష్టాపూజా॥ అక్షిభ్యామిత్యనేనసూక్తే న రోగిణాంగాని మార్జయేదిత్యుక్తం ॥ అక్షిభ్యామిత్యస్యషడర్చస్యసూక్తస్య - కాశ్యపోవివృహా ఋషిః- యక్ష్మశమనీదేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - యక్ష్మనిర్హరణే వినియోగః - అస్యసూక్తస్యాశ్వలాయనశా ఖానుసారేణాయంపాఠ ఆర్షశ్చ - తైత్తరీయశాఖానుసారేణత్వగ్నికాండాంతః పాతిత్వేనాగ్నిరుషిః- ఊ రుభ్యామిత్యస్యారుచీకశ్చ - నస్వరవర్ణయోర్భేదః - శేషంసమానం॥ మహార్ణవాఖ్యేమహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామో మదనాత్మజస్య సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే పూర్ణశ్చతుర్థః ప్రథితస్తరంగః॥

ఇతి శ్రీపండితపారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదికర్మవిపాకే చతుర్థస్తరంగః.

—* రోగప్రతిమాదానవిధిరుక్తః *—

రోగాశ్చ ॥ త్రివిధాః॥ కర్మజాదోషజా ఉభయజాశ్చేతి॥ తథాచాయుర్వేదః॥ కర్మప్రకోపేనకదా చిదేతే దోషప్రకోపేనభవంతిచాన్యే । తథాపరేప్రాణిషుకర్మదోషప్రకోపజాః కాయమనోవికారాదితి ॥ ఏతేచరోగాదోషజాః కర్మజా ఉభయజాశ్చ - తత్రప్రథమతరః ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపశ్చాత్ప్రతికృతి దా నాని కుర్వీత - తథాచ కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వాతునకుర్యాత్ప్రతికర్మకించన । అనిస్తీ ర్ణామయంనిత్యం వర్ధతేద్విగుణంపునః ॥ దానైర్దయాదిభిరపిద్విజదేవతాగో వేదార్చనాప్రణతిభిశ్చజ పైస్తపోభిః।ఇత్యుక్తపుణ్యనిచయైరుపనీయమానాః ప్రాగ్జన్మపాత్యమశుభంప్రశమంనయంతి ॥ గోదేవార్చనా

వేదవిద్బ్రాహ్మణపూజా వేదపుస్తకార్చనా ప్రణతిభిర్దేవతా నమస్కారైః శేషతస్సూర్యనమస్కారైః
ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛే[illegible]న్నమస్కారప్రియస్సూర్య ఇత్యపిచ స్మరణాత్- తథాప్రణతిశబ్దేన అశ్వత్థప్రద
క్షిణక్రియాదిలక్ష్యతే- జపైర్వే. దపా[illegible]రాయణ మహాసౌర శతరుద్ర పురుషసూక్త సహస్రనామపారాయణ
విష్ణ్వాద్యర్చనాదిజపైరశుభం రోగం. దృష్టాపచారజః కశ్చిత్కశ్చిత్పూర్వాపచారజః తత్సంకరాద్భవత్యన్యో వ్యాధి
రేవం త్రిధామతః - దృష్టాపచారజో దోషోక్తః పూర్వాపచారజః కర్మజః ॥ సంకరజ ఉభయజః - ఏతే
షాం భేదజ్ఞానోపాయ [illegible] ॥ [illegible]థానిదానం దోషోత్థం కర్మజో హేతుభిర్వినా । మహారం
భోల్పకే హేతావంతకో[illegible] ॥ యథానిదానం ॥ నిదానమనతిక్రమ్య ॥ సమనంతరదృశ్యమానమాహా
రవైషమ్యాది నిదానమనతిక్రమ్య యజ్జాయతే తద్దోషోత్థం - హేతుభిర్వినా సమనంతర దృశ్యమాన హే
తుభిర్వినా - యదా దోషస్య మహారంభః సకర్మజో దోషః - అల్పకే హేతావంతకః- స్వల్పనిమిత్తే అధిక
వ్యాధౌ అంతకః అంతిమస్తృతీయః ॥ ప్రభవేత్ - తమేవాహ ॥ దోషకర్మజ ఇతి ॥ తథా ॥ నివర్తేత్యాదో
షజన్మా తు దోషజస్త్వౌషధేన హి । ఉభయాజ్జాయమానస్తు నివృత్త్యౌషధసేవయా ॥ అపగచ్ఛేదిత్యర్థః ॥
అదోషజన్మా కర్మజశ్చ ఇత్యర్థః ॥ యత్రాపి కర్మజత్వదోషజత్వ నిశ్చయస్తత్ర ప్రాయశ్చిత్తాద్యప్యౌషధం
చ కర్తవ్యం ॥ ప్రణతిశబ్దేన శ్వత్థప్రదక్షిణక్రియాలక్ష్యత ఇత్యుక్తం ॥ తత్రాశ్వత్థాభిమంత్రణమంత్రః ॥
ఆరాత్త ఇత్యస్యాగ్నికాండాంతః- ప్రతిత్వేనాగ్నిఋషిః- వనస్పతిర్దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- వనస్పత్యభిమం
త్రణే వినియోగః - తథాపౌరాణికశ్లోకేపి స్మర్యతే ॥ అక్షిస్పందం భుజస్పందం దుస్స్వప్నం దుర్విచింతనం । శ
త్రూణాంచ సముత్పన్నమశ్వత్థ శమయస్వమే ॥ శత్రూణాం సంబంధిత్వేన సముత్పన్నభయంచ శమయస్వేత్య
ర్థః ॥ శత్రూణాంచ సముత్థానమిత్యపిపాఠః ॥ ఇత్యశ్వత్థాభిమంత్రణప్రకారః - అథ వేదపారాయణవిధిః ॥

—* వేదపారాయణవిధిః. *—

స్థండిలం కల్పయిత్వాగ్నిముపసమాధాయ సంపరిస్తీర్యాజ్యేనైతాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోతి ॥ అగ్నయే సో
మాయేంద్రాయ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఋషిభ్య ఋగ్భ్యో యజుర్భ్యస్సామభ్యశ్శ్రద్ధాయై- ప్రజ్ఞాయై- మేధా
యై - ధారణాయై - శ్రియై - హ్రియై- సావిత్ర్యై - సవిత్రే- ప్రజాపతయే కాండఋషయే సోమాయ
కాండఋషయే అగ్నయే కాండఋషయే విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండ ఋషిభ్యః సాంహితీర్దేవతాభ్య ఉ
పనిషద్భ్యో యాజ్ఞికీర్దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో వారుణీర్దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో హవ్యవాహాయ విశ్వే
భ్యో వరుణేభ్యోనుమత్యై స్విష్టకృతేచ పృథక్స్వాహాకారేణ హుత్వా వ్యాహృతిభిశ్చ పునః పరిషించతి - స
మాప్తే యజుషా తర్పయతి - ఏవమృగ్వేదస్య కాండఋష్యాది వర్జమా స్విష్టకృతస్తేషాం స్థానే శతర్చిభ్యో
మాధ్యమేభ్యో గృత్సమదాయ విశ్వామిత్రాయాత్రయే భరద్వాజాయ జమదగ్నయే గౌతమాయ వసిష్ఠా
య ప్రగాథేభ్యః క్షుద్రసూక్తేభ్యో మహానామ్నీభ్య ఇతి ॥ తతో వేదాదిమారభ్య సంతతమధీయీతేత్యాహ
భగవాన్బోధాయనః ॥ ఇతి వేదపారాయణోపక్రమవిధిః. అథ వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః ॥

—* వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనమ్. *—

తీర్థే దేవాలయే గేహే ప్రశస్తే సుపరిష్కృతే । కలశం సుదృఢం తత్ర సువిభక్తం సుభూషితం ॥ పుష్పపల్ల
వమాలాభిశ్చందనైః కుంకుమాదిభిః । మృత్తికాయవసంమిశ్ర వేదిమధ్యే న్యసేత్తతః ॥ పంచాశద్భిః కుశైః
కార్యో బ్రహ్మాపశ్చాన్ముఖస్థితః । బ్రహ్మోపధానే దత్వాతం తతస్స్వస్త్యయనం పఠేత్ ॥ ప్రతిష్ఠాం కార
యేత్పశ్చాత్పూజాద్రవ్యమథోచ్యతే । యజ్ఞోపవీతనైవేద్య వస్త్రచందన కుంకుమైః ॥ స్రగ్ధూపదీపతాం

బ్రూయాద్రక్షత్వైచ్చపితామహమ్॥ బహ్మజజ్ఞానమితిచ గాయత్ర్యాచప్రపూజయేత్॥ఉపాధ్యాయంచసంపూజ్యయ
థాపోరంపరేత్తతః॥ ఇతి వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః. అనశ్నన్పారాయణమ్. అథానశన పా
రాయణవిధిః॥అథాతోనశనపారాయణవిధింవ్యాఖ్యాస్యామఃఅసమాప్తేనాశ్నీయాద్యథాశక్తిర్వా పయః ఫలానో
దనంవాహవిష్యమాత్రమల్పంభుక్త్వాత దాశేషమధీయీత -గ్రామాత్ప్రాచీముదీచీం వాదిశముపనిష్క్రమ్యా
గ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యేధ్మాన్ ప్రదాయాజ్యేనైతాభ్యో దేవతాభ్యోజుహోతి ॥ అగ్నయేసోమా
యేంద్రాయప్రజాపతయేబృహస్పతయే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో బ్రహ్మణే ఋషిభ్యో ఋగ్భ్యో యజుర్భ్య
స్సామభ్య శ్శ్రద్ధాయై మేధాయై ప్రజ్ఞాయై ధారణాయై సదసస్పతయేను మతయే శ్రియై హ్రియై సావి
త్ర్యై సవిత్రే ప్రజాపతయే కాండఋషయే సోమాయకాండఋషయే అగ్నయే కాండఋషయే
విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఃకాండఋషిభ్యస్సాంగహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో యాజ్ఞకీభ్యో దేవతాభ్యఉపనిష
ద్భ్యోహవ్యవాహనాయ విశ్వేభ్యోవరుణేభ్యోసుమత్యై స్విష్టకృతేచ పృథక్స్వాహాకారేణహుత్వా వ్యాహృతి
భిశ్చ పునః పరిషించతి సమాప్తేచైతాన్యజుషా తర్పయతి ఎవమృగ్వేదినాంకాండ ఋష్యాదివర్జమా స్విష్ట
కృతస్తేషాం స్థానేశతర్చిభ్యోగ్నిగృత్సమదాయ విశ్వామిత్రాయ వామదేవాయాత్రయే భరద్వాజాయజమద
గ్నయేగౌతమాయ వసిష్ఠాయ ప్రగాథేభ్యః పావమానీభ్యః క్షుద్రసూక్తేభ్యః మహాసూక్తేభ్యో మహా నా
మ్నీభ్యఇతి॥తతో వేదాదిమారభ్య సంతతమధీయీతనాస్యాంతరా నధ్యాయోనాస్యాంతరాజనన మరణే అశౌ
చిర్నాంతరావ్యాహరేత్ ॥ నాంతరావిరమేత్ । యావదంతరమధీయీత - తదాంతరావిరమేత్త్రిన్ప్రా
ణానాయమ్య ప్రణవంచాత్రవిధాయ యావత్కాలమధీయీత - తతస్సర్వాణి శౌనిశాంతరం సంగ్రామాదర
ణ్యసలిలం లోష్ట్యపరిదద్యాత్ ॥ ఆదావంతేచ బ్రాహ్మణభోజనం దక్షిణా దానం విందేత్ - యఏతేన
విధానేన వెదమధీయీతసతతః పూతో వెదోభవతి ॥ మనశ్శుద్ధిశ్చభవతి- ద్వాభ్యాంపారాయణాభ్యాం రుగ్భ
శ్చాభోజ ఇహాధీతే అనృతేభ్యః ప్రముచ్యతే త్రిభిర్బహుభ్యఃపతనీయపాతకేభ్యశ్చాన్ద్రాయణంరేతస్సిక్త్వాగం
గాప్రస్నమజ్జంశ్చభవతి చతుర్భిశ్శూద్రాన్న భోజనాత్తత్సేవనాత్ - తత్స్త్రీసేవనాత్పంచభి రయాజ్య యాజ
నాత్పూతోభవతి - అగ్రాహ్యగ్రహణాదసద్భ్యఃప్రాసనాచ్చ షడ్భిర్బ్రాహ్మణలోహిత కరణాత్స్వపహన
నాత్స్త్రీలోహితకరణాత్సువర్ణస్తేయాత్పతితసంయోగాచ్చసప్తభిః ప్రాజాపత్యానాం హీనాచరణాద్యజ్ఞో
పవేధనాచ్చాష్టభిశ్చాంద్రాయణస్యాచరణాద్గురుతల్పగమనాద్రజస్వలాగమనాన్నవభి స్సురాపానాద్దశ
భిరశ్రోత్రియయాజనాదసోమపానాదన్యాయతశ్చైకాదశభిర్బ్రహ్మహననాద్ద్వాదశభిః పూర్వజన్మేహ జ
న్మకృతైస్సర్వైః ప్రముచ్యతే - స్వర్గలోకంచగచ్ఛతి - అగ్నిష్టోమాదీన్ క్రతూన్యజతితైః క్రతుభిరిష్టంభవతి
వెదాధ్యాయినసదైవస్యాన పాప్మాసత్యవాక్ఛుచిః । యంయంకామయతేకామం తంతంవెదేన సాధయేత్॥
అసాధ్యంనాస్తి రుతిరంచి ర్బ్రాహ్మణోపిఫలంమహత్ ॥ఇతి సమాప్తేచైతాయజుషాతర్పయతీతి - సమాప్తే
వేదపారాయణేఏతాదేవతాః పూర్వోక్తాః అగ్నిసోమాద్యాయజుషాతర్పయతి - యజుర్వేదేన సమాతర్ప
యతి - యజుర్వేదపారాయణే తస్యవేదస్యప్రాధాన్యమిత్యుచ్యతే - అథవాభూరాదివ్యాహృతి జననచ
తుష్టయాత్మకంయజుర్మంత్రేవగృహ్యతే - తేనైతదుక్తంభవతి ॥ భూర్దేవాం స్తర్పయామీత్యేనేన ప్రకారేణత
ర్పయిత్వాగ్ని సోమాదీం స్తర్పయేదితి ॥ ఉపక్రాంత వేద పారాయణ మధ్యే నవ్యాహరేన్నాధ్యాప
యేత్ ॥ తథాలౌకికవచనమపిన బ్రూయాత్ - విహితనిత్యనైమిత్తికకర్మానుపయుక్తా ముక్తిం నకుర్యాది
త్యర్థః ॥ నిశోనిశాంతరంసంగ్రామారణ్యసలిలంలోష్టపరిదద్యాదితి ॥ లోష్టభిత్యాపరిహార్యవర్జయిత్వే

తిర్యావత్-పరితస్త్యాత్సమాపయేత్ ॥ శాంతేరంశీఘ్రస్సంధ్యావాసలిలముదకం దృష్టిపమాపోభూమిరితా
నిశాదికాలాన్ దేశాంశ్చవర్జయిత్వాపమాపయేదిత్యర్థః-సతతఃపూతో వేదోభవతీతివేదోభవతి వేదాత్మ
కోభవతి-ఉత్కృష్టస్థానవాన్ భవేత్ ... భ్యాంపారాయణాభ్యాం స్పృశ్యేచ్ఛిరుగ్భిః॥ పారాయణేభ్యః
పావమానస్యయం వావమానీశ్చభిః ఖిలోక్తఫలానుపరికల్ప్య ఇత్యర్థః॥ఏవముక్తత్ర్రరాపారాయణత్రయేణగంగా
స్నానంమిళిత్వాసాధకఃంనిమజ్జంశ్చభవతి-పూతోభవతీత్యర్థః॥ప్రాజాపత్యాదీనాం చరణంప్రక్రాంత ప్రాజాప
త్యానామనుష్ఠానం ఏవంచాంద్రాయణస్యనీచాచరణంయజ్ఞోపవేధనంయజ్ఞవినాశః-ఇత్యవశ్యపారాయణవిధిః॥

—* సౌరమంత్రః. *—

అథ సౌరమంత్రాణాం స్మృత్యాద్యభిధీయతే॥ పూర్వాచార్య క్రమేణోదుత్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చ
సూక్తం కాణ్వేన ప్రస్కణ్వేవదృష్టం గాయత్రమంత్రాంశ్చ తస్మోనుష్టుభస్త్రిబోధంనద్యావ్యచో రోగ
మధ్య ఉపనిషదంత్యాద్వియన్నాతిని ॥ చిత్రందేవానాముదగాదితి షడృచం సూక్తం అంగిరసేన కృత్స్నేన దృ
ష్టంత్రైష్టుభమింద్రం మిత్రా వరుణయోరితి ద్వృచజౌత్యేవ దీర్ఘతమసా దృష్టం త్రైష్టుభో హంసశ్శు
చిషదిత్యేషా గౌతమపుత్రేణ వాయుదేవేన దృష్టా జగతీయత్వా సూర్యేత్యేషా భూమిపుత్రేణాత్రిణా దృష్టా
అనుష్టుప్-యదద్యసూర్యేత్యేతాఃతస్సూర్యఇతి తిస్రఉద్వేతీతిచ తస్రోర్ధ్వా ఉదుత్యద్దర్శతం వపురితియాః ఏ
తాః మైత్రావరుణినా వసిష్ఠేనదృష్టా స్త్రిష్టుభః-ఉదుత్యద్దర్శతం వపురితి బృహతీశాజస్సప్తాఇతి సతో
బృహతీతిచశ్చతుంరితిపుర ఉష్ణిక్ బ్రహ్మాహం ఆసీద్ధభ్యేణభృగుపుత్రేణజమదగ్నినాదృష్టః పూర్వాబృహ
త్యుత్తరాసతో బృహతీనమో మిత్రస్యేతద్వాదశర్చం శుక్లం సూర్య పుత్రేణాపి తపసా దృష్టజాతం శ
న్నో భవేదితి త్రిష్టుప్-సూర్యోనోదివః పాత్వితి పంచర్చం సూక్తం శుక్లం సూర్య పుత్రేణ చక్షుషా దృ
ష్టం గాయత్రం విభ్రాడ్బృహదితి చతూరుచం శుక్లం సూర్యపుత్రేణవిభ్రాజా దృష్టంజాగతం విభ్రాడిజ్యోతి
షేత్యస్తారపఙ్క్తిః ఆయంగౌరితి త్రిచం సూక్తం సార్పరాజ్ఞ్యాయంగాయత్రం సర్వత్రేసూర్యో దేవతాం
త్యం సూక్తం కేచిదాత్మస్తవంమన్యంతే ॥ యజుషిస్వాహా యామితి ధ్యానవ్యోయ ఏతేన సౌర్యేణ సూర్యమ
హరహరుపతిష్ఠంతే ॥ తేఆయుష్యవంత ఆరోగ్యవంతోభవంతి ఏతేసూర్య సాయుజ్యం గచ్ఛంతి ॥ మహార్ణ
వాఖ్యేమహితే పూర్ణస్తరంగోపి పంచమాఖ్యః.

ఇతి శ్రీ పండితపారిజాత కఠారిమల్లెత్యాది బిరుద రాజ విరాజమాన శ్రీమదన భూపాల పుత్రస్య మాం
ధాతృనిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే పంచమస్తరంగస్సమాప్తః.

—* అథరుద్రవిధిః *—

తత్ర తావదుపయుక్తైతు వినియోగాదికం చింత్యతే ॥ వినియోగోనామాభిసంబంధః సర్వాంగాంగి
భావరూపః ఏకస్యైవ మంత్రస్య విధివద్బహుల ద నేకేషు నియమిమ్యేషు కర్మస్వంగత్వం ॥ యస్మిన్కర్మణి
యదంగభావం భజతే తదా తస్మిన్కర్మణి వినియోగోజ్ఞేయః-ఏవంచ యద్యపి చరమాయామిష్టకాయాం
శతరుద్రియం జుహోతీత్యాదిభి బ్రాహ్మణవాక్యైరగ్నిచయనేచరమేష్టకాయా మేకాదశభీరుద్రానువాకై
హూర్మోహితఇతి హోమాఖ్యే కర్మణ్యంగత్వం ॥ రుద్రానువాకానాం-తథాహి జాబాలిశ్రుతౌ ॥ కింజ
ప్యేనామృతత్వంనోబ్రూహి శతరుద్రియకేనేతి ॥ తథారుద్రాధ్యాయీముచ్యతే సర్వపాపైరితి ॥ తథారు
ద్రాణాం జపహోమార్చనవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామఇత్యాది శ్రుతి స్మృతిపురాణ వాక్యైర్జప హోమాభి
షేకేష్వినియోగా విజ్ఞేయాఇతి వినియోగః ॥ అథరుద్రమంత్రవిభాగః ॥తత్ర మంత్రాంతైః కర్మాదీంత్సన్ని

పాతయుఞ్జ్యాదాపస్తంబః॥ మంత్రాంతైర్మంత్ర సమాప్తిభిః కర్మాదీన్కర్మోపక్రమాన్ సన్నిపాతయేద్యాజ
మాన్ ॥ సమగ్రం మంత్రం పఠిత్వా కర్మ కుర్యాదిత్యర్థః॥ తద్యథా-నమస్తే రుద్రమన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః బా
హుభ్యాముత తే నమస్స్వాహేతి స్వాహాకారాంతే హవిరగ్నౌ ప్రక్షిప్య రుద్రాయేత్యుద్దేశత్యాగః కార్యః ఇ
తి మంత్రవిభాగశ్చ రుద్రానువాకేషు నానావిధః - తత్ర శ్రౌతే కర్మణి చరమాయామిష్టకాయాం జుహోతీత్యు
క్త్వా త్రేధా విభాగం జుహోతి ॥ త్రయ ఇమే లోకా ఇతి త్రిధా రుద్రానువాకానామేకాదశానువాకా
నాం విభాగ ఉక్తః। తథా- తిస్ర ఆహుతీర్జుహోతి॥ షట్సంపద్యంతే॥ షడ్వా ఋతవ ఇతి షోఢా విభాగో ప్రదర్శి
తః- నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఇత్యేతాననువాకాన్ త్రేధా విభజ్యాపి తాన్ ప్రథమముపక్రమ్య నమస్తక్షభ్య ఇతి జాను
దఘ్నం ధారయమాణో రథకారేభ్యశ్చవ ఇత్యుపక్రమ్య నమస్త్వాయుధాయేతి నాభిదఘ్నం శేషేణ ప్రాగవ
సానేభ్య ఆస్యదఘ్నం హుత్వా సహస్రాణి సహస్రశ ఇతి దశాభ్యాం తానుత్క్వ్రోహం జుహోతి ॥ నమో
రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యామితి జానుదఘ్నం ధారయమాణో నమో రుద్రేభ్యో యేంతరిక్ష ఇతి నాభిదఘ్నం నమో రుద్రే
భ్యో యే దివీత్యాస్యదఘ్నం హుత్వేతి త్రేధా షోఢా చ విభాగో దర్శితో బోధాయనేన ॥ అపరః ప్రకారః తతః
ప్రథమేనువాకే పంచదశ చేన్ పంచదశ మంత్రాః ద్వితీయే త్రయోదశ యజూంషి త్రయోదశ- తృతీయచతు
ర్థయోః ప్రత్యేకం సప్తదశ యజూంషి-షట్సు పంచస్వనువాకేషూభయతో నమస్కారమంత్రాః॥ పంచమ
షష్ఠానువాకయోః ప్రత్యేకం పంచదశ యజూంషి - సప్తమే షోడశ- అష్టమే సప్తదశ- నవమే ఏకోనవింశతిః।
షట్సు పంచస్వనువాకేషు ఏకతో నమస్కారమంత్రాః- తత్రాపి పురస్తాన్నమస్కారః- నవమానువాకే నమో
వః కిరికేభ్యో దేవానాగ్ం హృదయేభ్య ఇత్యతో దేవానాం హృదయేభ్య ఇత్యుత్తరమంత్ర చతుష్టయే ప్యనుషజ
తి॥ తద్యథా। నమో విక్షీణకేభ్యో దేవానాగ్ం హృదయేభ్య ఇత్యయం చానుషంగో యత్ర హోమాదిష్వే తే
షాం మంత్రాణాం పృథక్పృథగ్విభజ్య ప్రయోగస్తత్రైవ - యత్రతు జపాదౌ పృథక్కరణం న తత్రాపి తు య
థాధ్యయనమేవ పాఠః- ఏవం సర్వత్రాప్యనుషంగస్థలేషు జ్ఞేయం. అత్ర చ ద్వితీయాది నవమాంతేష్వనువాకే
షు నమస్కారాంతం - నమస్కారాద్యమేకం యజురితి శాకపాణిః-నమస్కారాద్యేకం యజురితి యాస్కః।
అష్టావనువాకావష్ట యజూంషీతి కాశకృత్స్నః- తత్ర శాకపాణిపక్షే ఉభయతో నమస్కారేషు సుకరో మం
త్రవిభాగః - అన్యతరో నమస్కారేష్వేవ మూహ్యః - తద్యథా ॥ నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ నమశ్శ
ర్వాయ చ పశుపతయే చేత్యత్ర ద్వితీయో నమశ్శబ్దః - పూర్వమంత్రస్య చాంతత్వేనోత్తర మంత్రస్యాదిత్వేనే
త్యుభయాత్మకమామ్నాతం. కాకాక్షివదుభయత్రాపి సంబధ్యతే॥ తథా చ- నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ
నమ ఇత్యేకో మంత్రః - పునరపి తమేవ నమశ్శబ్దముపాదాయ నమశ్శర్వాయ చ పశుపతయే చ నమ ఇత్యపరో
మంత్రః॥ ఏవముత్తరత్రాపి విజ్ఞేయం - అథవా- నమో భవాయ చ రుద్రాయ చేత్యాది ॥ ఏవమాదిశబ్దేన
ప్రథమో నమశ్శబ్ద అనుకృష్యతే। ఏవముభయతో నమస్కారమంత్రా భవంతి-యాస్కపక్షే త్వన్యతర నమస్కా
రేషు స్ఫుటో మంత్ర విభాగః - ఉభయతో నమస్కారేషూహ్యం-తద్యథా॥ నమో హిరణ్యబాహవే-పశూనాం
పతయే నమో నమ ఇత్యత్ర నమో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాం చ పతయే ఇత్యేకో మంత్రః-పురస్తాదేవైక న
మస్కారః యుక్తః - నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయ ఇతి ప్రథమత ఏవ నమస్కారో ద్వితీ
యో మంత్రః - ఏవముత్తరత్రాపి చతుర్థానువాకే చరమమంత్రవర్జం - చరమస్త్వాదౌ ద్వినమస్కారకః॥ ఆ
త్రేయికనమస్కార ఇత్యుభయతో నమస్కారస్వీకారః ॥ ఏవం చాస్య విభాగా బహుభిర్భాష్యకారైరనుపాత్తా
ఇతి బహుసంమతః - పూర్వోక్త ఏవ విభాగో గ్రాహ్యః ॥ తథా చ శాకపూణాదిభిరపి నవిరోధః-తథాహి॥

ద్వితీయతృతీయచతుర్థానువాకాభిప్రాయేణ నమస్తారాదికమేకంయజురితిశాకపూణిరాహ ॥ అన్యాం
న్యప్యవాంతరమహావాక్యాని వేదభాష్యే భట్టభాస్కరేణదర్శితాని - తస్మాత్పూర్వోక్తన్యాయేనాదిత ఆర
భ్యనవస్వనువాకేషు చతుశ్చత్వారింశదధికంశతంమంత్రాః - దశమేనువాకేద్వాదశ ద్వాదశమంత్రాః- ఏ
కాదశానువాకేమంత్రేత్రియజుషేరాదశచేతి త్రయోదశమంత్రాః - ఏకాదశస్వనువాకేషుమంత్రా ఏకోనస
ప్తత్యుత్తరంశతం - చమకానామేకమనువాకం క్రమేణ హుత్వాంతేవసోర్ధారాంజుహుయాత్ | అయంచ
హోమప్రకారః- సర్వద్రవ్యసాధారణః ॥ సర్వత్రవసుధారాచాజ్యేన - ఏవమేవరుద్రైకాదశిన్యాం మహా
రుద్రేతిరుద్రేచద్రష్టవ్యం - తల్లక్షణానిచాహ శాతాతపః ॥ షడంగైకాదశీరుద్రో రుద్రైకాదశ రుద్రతః
ఏకాదశభిరేతాభిర్మహారుద్రశ్చకథ్యతే ॥ ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్రఇతీరితఇతి॥ తద్యథా॥ విధినానమ
కావృత్తిరుద్రస్యైకాదశాత్మికా. రుద్రస్యైకాదశావృత్త్యారుద్రైకాదశనీస్మృతా॥ఏకాదశభిరేతాభిర్మహారు
ద్రస్తుకథ్యతే - ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్రఇతీర్యతఇతి ॥ అనయోరర్థః ॥ వక్ష్యమాణ షడంగన్యాసా
దిపూర్వకమేకాదశ నమకానువాకానాంజపానంతరమేకంచమకప్రథమానువాకంజపేత్ - నమకపూర్వకం
నమక జపానంతరం ద్వితీయం చమకానువాకంపఠేత్ - ఏవమేకాదశవారంనమకాన్పఠేత్ ॥ క్రమేణైకమే
కం చమకానువాకముదీరయేత్ | అనేనచప్రకారేణ నమకైకాదశానువాకానా మేకాదశధా ఆవృత్తిష్ష
డంగైకాదశీత్యుచ్యతే ॥ ఏవంరుద్రఇతిసంజ్ఞాంలభతే ॥ ఏకాదశరుద్రః - పూర్వోక్తస్యరుద్రస్యైకాదశనీవె
తి వ్యపదేశద్వయభాగ్భవతి ॥ ఏకాదశభిరేతాభీరుద్రైకాదశనీభిరితిపర్యాయనామ్నీభిరేకాదశసంఖ్యాకాభి
ర్మహారుద్రః కథ్యతే ॥ మహారుద్రస్యైకాదశావృత్తిరతిరుద్రఇతి ॥ చమకనమకయోర్మంత్రవిభాగః- అ
త్రమంత్రవిభాగప్రకరణేమతే తేషాందర్శితత్వాత్ - కస్మిన్విభాగేకతిమంత్రాఇతి మంత్ర సంఖ్యా తథాక్ర
త్వావిచ్ఛేదఏతత్ప్రదృశ్యతే - తథాదశాంశహోమాదికేకత్యాహుతయ ఇత్యేతదభిధాస్యతే - తత్రస్తుత్యాస్త్రై
ధాసోథాచవిభాగోదర్శితః - సోత్రత్రేధావిభాగంమనసినిధాయబోధాయనోప్యాహ| నమస్తేరుద్రమన్య
వఇత్యేతాఅనువాకాస్త్రిధావిభజ్యంతే - అత్రావిచ్ఛిన్నానామనువాకానాంత్రేధాకరణపక్షేఆద్యశ్చత్వా
రోనువాకాఏకోంశః ॥ ఏవంచానువాకమధ్యావిచ్ఛేదమంతరేణ త్రైవిధ్యంఘటతే - యథాగవాంశతం దక్షి
ణైత్యత్రషోడశర్త్విజాందక్షిణావిభాగః - తద్యథా ॥ ప్రధానబుత్విక్చతుష్టయ స్యార్థినఇతిసంజ్ఞా | తద
నంతరమృత్విక్చతుష్టయార్థినఇత్యేవంసంజ్ఞా ॥ తదనంతరాణాం చతుర్ణామృత్విజాం తృతీయార్థినఇతి॥
తతోవశిష్టానాంచతుర్ణాం యాజిఇతి- ఏషాంశతంగావోవిభజ్యదాతవ్యాః - తత్రాప్యయంనియమః - అ
ర్థినామర్థం తృతీయార్థినాం ద్వితీయోంశః ॥ అర్థినాంచతుర్థోంశఇతి ॥ అర్థినాంచ ద్వావాదా
సమీక్ష్యత్రప్రథమార్థినాం గోశతార్థంపంచాశద్గావోభవంతి - ఏవంచక్రియమాణో ద్వితీయార్థినాం
పంచాశతోర్థంపంచవింశతిః ॥ తృతీయార్థినాంపంచదశ తృతీయాంశే క్రియమాణే షోడశభవంతి-గోద్వ
యమవశిష్యతే ॥ తత్రత్రిష్వస్థలేషు విభజ్యస్థాపితుమశక్యం ద్రవ్యద్వారాచ విభాగోనసిద్ధః - తస్మాదర్థినా
మష్టాచత్వారింశత్ ॥ ద్వితీయార్థినాం చతుర్వింశతిః - తృతీయార్థినాం షోడశ అర్థినాం ద్వాదశే
తిగవాంపరిచ్ఛేదాయశతంగావోవిభక్తాః - అనేనన్యాయేన ప్రకృతేప్యేకాదశానువాకానామనువాకస్వ
రూపవిచ్ఛేదాయ పూర్వోక్తరీత్యాచరమానువాకత్రయస్య ఏకంమంత్రమంగీకార్యం ॥ ఏవంచరమానువా
కానామేకావృత్త్యాజపాంతేయదిహోమంకర్తుంచికీర్షతి ॥ తదాహోమమాత్రమేవ - తదాతస్మిన్
పక్షేత్రయోమంత్రాస్త్రిసహస్రాహుతయోభవంతి - ఏవం చరమానువాకానామేకజపాంతేహోమచికీర్షాయాం

కేవలహోమత్వేచ్ఛాయాంవాచమకేషుప్రథమారుగేకోమంత్రః - విశిష్టానువాకాఏకాదశమంత్రాః॥ ద్వాదశభిర్మంత్రైస్తావత్య ఆహుతయః - వసుధారాపూర్వోక్తరీత్యైవ॥ ఇత్యేకః ప్రకారః॥ అథాపరస్త్రి

—*‡ త్రేధావిభాగః. ‡*—

ధావిభాగోనమకేషు - అత్రచమూలంత్రేధావిభక్తంజుహోతీత్యేతదేవ శ్రుతివాక్యం - తత్రనమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యారభ్య సభాపతిభ్యశ్చవోనమ ఇతి ఏకోభాగః - నమో అశ్వేభ్య ఇత్యారభ్య వార్యాయ చేత్యంతో ద్వితీయః॥ నమః ప్రతరణాయ చేత్యారభ్య సమాప్తేస్తృతీయః॥ ఎవంత్రయో మంత్రా ఇతి జపాంగహోమేంగహేతుభూతస్వతంత్రహోమే తిస్ర ఆహుతయః - ద్వితీయః ప్రకారః॥ అథాన్యష్షోఢావిభాగాత్మకః తత్రసతతం పూర్వోక్తవిభాగప్రకారేణైవ ప్రథమద్వితీయా గ్రాహ్యౌ॥ తృతీయేవిభాగేతు నమః ప్రతరణాయ చేత్యారభ్య ఏతావంత ఇత్యృచాసహిత ఏకోమంత్రః - నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యామిత్యారభ్య త్రీణియజూంషి అత్రచనమోరుద్రేభ్య ఇతి చ ఏషామిత్యేతత్పదం చ ఇషవస్తేభ్య ఇత్యాదితృతీయోమంత్రః - ఏవంపూర్వోక్తైస్త్రిభిర్మంత్రైస్సహ షణ్మంత్రాః॥ అస్మింశ్చవిభాగేత్రేధావిభక్తంజుహోతీత్యుపక్రమ్య షట్సంపద్యంత ఇత్యంతా శ్రుతిప్రమాణత్వేన పూర్వందర్శితా - అధునావినియోగసంగ్రహైక్యం ప్రమాణీక్రియతే॥ ప్రశ్నేతు పంచమే ప్రోక్తశ్శతరుద్రీయహోమే సభాపతిభ్య ఇత్యంత ఏకోమంత్రః ప్రకీర్తితః అవార్యాయ చేత్యంత ఏకస్తస్మాన్నసీత్యంత ఉత్తరః॥ నమోరుద్రేభ్య ఇత్యేషపృథివ్యాదివిభాగతస్త్రిధాభిన్నస్తతో హోమే షణ్మంత్రా ఇహకీర్తితా ఇతి॥ అస్మిన్విభాగే- షడాహుతయో భవంతి- జపాంగహోమేస్వతంత్రహోమేవా॥ ఇతితృతీయః

—* షోడశధావిభాగః. *—

ప్రకారః॥ అథషోడశధావిభాగవానన్యతరః ప్రకారః॥ తత్రనమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యారభ్య నమస్తక్షభ్య ఇత్యంతంప్రథమోవిభాగః - రథకారేభ్యశ్చవ ఇత్యుపక్రమ్య నమస్స్వాయుధాయ చేత్యంతో ద్వితీయో విభాగః- సుధన్వనే చేత్యారభ్య సహస్రాణి సహస్రశ ఇత్యేతదృక్పర్యంతం తృతీయో విభాగః॥ ఇతి త్రయోదశవంతాస్సహస్రాణిసహస్రశ ఇత్యారభ్య నవమోదశమంత్రాః॥ తత్రాష్టౌయజూంషి కాశకృత్స్న ఇమతే నే త్యాది ఏతేచపూర్వైస్సహ త్రయోదశమంత్రాః- యే పృథివ్యామిత్యవశిష్టంవాక్యం పూర్వోక్తరీత్యా త్రీణియజూంషి త్రయోమంత్రాః - పూర్వంపూర్వోక్తైస్సహ షోడశమంత్రవిభాగే బోధాయనవచనంప్రమాణం తచ్చాపిప్రథమోపక్రమేనమస్తక్షభ్య ఇత్యాది ప్రథమజపాంగహోమే స్వతంత్రహోమేవా॥ షోడశాహుతయో భవంతి॥ ఇతిచతుర్థః ప్రకారః॥ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగః. అథాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగాత్మకప్రకారః॥ తత్రప్రథమానువాకే పంచదశర్చః పంచదశమంత్రాః॥ తత్రాష్టానువాకా అష్టయజూంషి - కాశకృత్స్నఇమతేత్యాదిత ఆరభ్య నవస్వనువాకేషు త్రయోవింశతిః॥ దశమేనువాకే ద్వాదశ చేతి ద్వాదశ। ఏతేచపూర్వైస్సహ పంచత్రింశత్ - ఏకాదశానువాకే దశర్చస్త్రీణి యజూంషి - త్రయోదశైవం- పూర్వైస్సహాష్టాచత్వారింశదతో జపాంగస్వతంత్రహోమేచ తావత్య ఏవాహుతయః. ఇతి పంచమ ప్రకారః॥ అథైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగయుక్త అన్యతమః ప్రకారః॥ సచవినియోగః - ప్రకరణానంతరమేవ॥ తత్రప్రథమానువాకే పంచదశర్చ ఇత్యాదినా గ్రంథే సందర్శితః - అతశ్చ జపాంగహోమే ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః - ఇతి షష్ఠః ప్రకారః॥ ఇత్యేకవారంనమకావృత్తౌ మంత్రవిభాగభేదేన షట్పక్షాః ప్రదర్శితాః॥ అథరుద్రైకాదశిన్యాదిషు పూర్వోక్తపక్షసంఖ్యానావృత్తిభేదాంత్సంఖ్యాభేదః ప్రదర్శ్యతే - నమకానామేకవారమావృత్తౌ దశాంశహోమప్రాప్తిరేవ శాస్త్రే॥ ఏకాదశధావృత్త్యాత్మికే రుద్రాఖ్యే విద్యతే - తత్ర

దశాంశహోమమేకత్ర త్రేధా విభాగపక్షద్వయాశ్రయణేన తిస్ర ఆహుతయః - నమకస్యైకాదశేతి పూ
ర్వాభిస్సహ సప్తాశీత్యుత్తరం ॥ తతో వసోర్ధారా - అష్టాచత్వారింశత్సంపూర్ణహోమపక్షే ప్రతిరూ
పకం తిస్ర స్తిస్ర ఆహుతయ ఇతి త్రయస్త్రింశత్ - రూపకాంతే చమకానువాకే నైకాహుతీ రిత్యేకాదశ.
పూర్వాభిస్సహ చతుశ్చత్వారింశత్ - అంతే చ వసోర్ధారా - షోఢా విభాగాశ్రయణ పక్షేషు దశాంశ
హోమమేవ దాహుతయః - తతో వసోర్ధారా - సమగ్రహోమేతు ప్రతిరూపకం షట్షడితి షడుత్తరా షష్టిః -
పూర్వోక్తరీత్యా - చమకానువాకాహుతయ ఏకాదశేస సప్త సప్తత్యాహుతయః ॥ అంతే వసోర్ధారా - షో
డశవిభాగపక్షాంగీకారే దశాంశహోమే షోడశాహుతయో వసోర్ధారా చ - సంపూర్ణహోమేతు ప్రతి
వారం షోడశ షోడశేతి షట్సప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః పూర్వవచ్చమకస్యైకాదశస్యేతి పూర్వాభిస్సహ
సప్తాశీత్యుత్తరం శతం - తతో వసోర్ధారా - అష్టాచత్వారింశన్మంత్ర విభాగ పక్షాంగీకారే దశాంశహోమై
కాదశేతి మిళిత్వైకోనచత్వారింశదేవ ॥ తదనంతరం వసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమే ప్రతిరూపక మష్టాచ
త్వారింశదిత్యష్టావింశత్యుత్తరా పంచశతీ భవత్యాహుతీనాం పూర్వవచ్చమకానువాకానామేకాదశేతి మి
ళిత్వైకోనచత్వారింశదుత్తరాణి పంచశతాని - తతో వసుధారా చ ॥ ఏకోనసప్తత్యుత్తర శతమంత్రవిభా
గపక్షాశ్రయణేతు దశాంశహోమ ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః - సమగ్రహోమేతు - ప్రతిరూ
పక మేకోనసప్తత్యుత్తరశతమిత్యేకసహస్రమష్టౌశతాన్యేకోనషష్టిశ్చేత్యాహుతయో భవంతి. పూర్వవ
చ్చమకానువాకానామేకాదశేతి మిళిత్వైక సహస్రమష్టౌశతాని సప్తతిశ్చ తతో వసోర్ధారాతి రుద్రే ఆహుతి
సంఖ్యా ॥ అథ రుద్రైకాదశిన్యా మాహుతి సంఖ్యా ॥ అత్రైకవింశత్యుత్తరం శతం రూపకం భవతి ॥ అత
శ్శతాంశహోమోప్యత్రాతిదిశ్యతే ॥ అవకాశసంభవాత్ ॥ యథా చ శతాంశహోమస్తదా శతరూపకాణామేక
రూపకావృత్త్యా హోమః - నతత్రాపి త్రేధా షోఢేత్యాది మంత్రవిభాగభేదేనానేక పక్షాస్సంభవేయుః ॥
తత్ర త్రైవిభాగే శతరూపకాణామేకరూపకావృత్త్యా తిస్ర ఆహుతయః - చమకానువాకై రేకాదశే షోడశాహు
తయః - అంతే వసోర్ధారా చ - శతాంశహోమపక్ష ఏవ షోఢా విభాగాశ్రయణే శతరూపకాణామేక రూప
కావృత్త్యా షడాహుతయః - అవశిష్టైకవింశతి రూపకాణాం కృతే నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యాదిభి స్తిసృభీ రుగ్భిః
ప్రాతిరితి తిసృభిః - నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యామిత్యాదిభిః పూర్వోక్త ప్రకారయుక్తై స్త్రిభిర్యజుర్భి స్తిస్ర ఆ
హుతయ ఇతి పూర్వోక్తాభిస్సహ ద్వాదశ చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా త్రయోవింశతిః - అంతే వసోర్ధా
రా చ శతాంశహోమపక్ష ఏవ షోడశభాగాంగీకారే రూపకశతస్యైకరూపస్యైకావృత్త్యా షోడశాహుతయః -
అవశిష్టానాం రూపకాణా మేకవింశతిః - కృతే ప్రథమచైకాహుతిః పూర్వోక్తరీత్యా యజుషైకాహుతిః
యజుషా పూర్వోక్త ప్రకారేణ సప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః పునః ప్రథమాభి స్తిసృభీ రుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకే
తి తిస్రః - అంత్యైస్త్రిభిః పూర్వోక్త ప్రకారయుక్తై ర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్ర ఇతి మిళిత్వా చతుర్విం
శతిః ॥ చమకానువాకై రేకాదశేతి పూర్వోక్తాభి రేకాంహుత్వా తిస్ర ఆహుతయః సహ పంచవింశత్తతో వ
సుధారా శతాంశహోమపక్ష ఏవ అష్టాచత్వారింశ ద్రూపక విభాగాశ్రయణేన తస్యరూపకాణా మేకావృ
త్త్యాష్టాచత్వారింశదాహుతయః । త్రిధా విభాగమాశ్రిత్య పునరేవ రూపకావృత్త్యా తిస్ర ఆహుతయః ॥ అవ
శిష్టపక్షాణాం కృతే ప్రథమచైకాహుతిః - సమగ్రహోమేతి ప్రతిరూపకమేకైవ యజుషా పూర్వోక్త ప్రకార
యుక్తేన చైకాహుతి రిత్యేవం త్రిపంచాశత్ - చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా చతుష్షష్టిరంతే వసుధా
రా చ శతాంశహోమపక్ష ఏకైకోన సప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగాశ్రయణే శతరూపకాణామేకరూపకా

వృత్త్యా ఏకోనసప్తత్యుత్తరశత మాహుతయః - త్రేధావిభాగమాశ్రిత్య పునరేకరూపకావృత్త్యా తిస్ర ఆహు
తయః - అవశిష్టరూపకాణాం కృతే ప్రథమాభిస్తిసృభీ రుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః అంత్యైః పూర్వోక్తప్ర
కారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః-ఏవం పూర్వోక్తాభిస్సహాష్టాధికసప్తత్యుత్తరశతమాహు
తయశ్చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వైకోననవత్యుత్తరశతమాహుతయః రుద్రైకాదశిన్యామేకాదశహో
మపక్షాశ్రయణే త్రేధావిభాగాంగీకారే ఏకవింశత్యుత్తరశతరూపకాణాం ద్వాదశరూపఏకాదశోంశభాగః- ద్వా
దశాహుతయః - ప్రథమచైకాంత్యయా ద్విరితి సప్తత్యుత్తరశత రూపరేకైకేతి మిళిత్వా అష్టావింశచ్చ
మకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహైకోనపంచాశత్ అంతేవసోర్ధారా చ ॥ దశాంశహోమ ఏవ
షోఢా మంత్రవిభాగే దశమాంశో ద్వాదశాంశో ద్వాదశ రూపకస్తేషు ప్రత్యావృత్తిషట్ । షడితి ద్విసప్తతి
రాహుతయః ప్రథమచైకాంత్య యజుషా చైకేతి చతుస్సప్తతిః - చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా
పంచాశీతిస్తతో వసోర్ధారా - దశాంశహోమ ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృ
త్తిషోడశ షోడశేతి ద్వ్యధికనవత్యుత్తరంశతమాహుతయః - ప్రథమచైకాంత యజుషా చైకావమకాను
వాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా పంచోత్తరం శతమాహుతయః అంతే వసోర్ధారా చ - దశాంశహోమ ఏవాష్టా
చత్వారింశన్మంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్త్యాష్టాచత్వారింశదితి షట్సప్తత్యుత్తరా పంచశతి
భవత్యాహుతీనాం - ప్రథమయా చైకాంత్యయజుషా చాపరా - చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా నవ
త్యుత్తరపంచశతీ అంతే వసుధారా చ- దశాంశహోమ ఏకైకోనసప్తత్యుత్తరమంత్ర విభాగే ద్వాదశ రూప
కాణాం ప్రత్యావృత్త్యైకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వే సహస్రే అష్టావింశతిశ్చాహుతయః - ప్రథమచైకాం
త్యయజుషా చాపరా చమకానువాకై రేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహ ద్వే సహస్రే ఏకచత్వారింశచ్చ - అథరు
ద్రైకాదశిన్యామేవ సమగ్రహోమపక్షే తత్రాపి త్రేధామంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూప
కం తిస్రస్తిస్రస్తస్య ఇతి త్రీణి త్రిషష్టిశ్చాహుతయో భవంతి సమగ్రహోమపక్ష ఏవ షోఢా మంత్రవిభాగ ఏకవింశ
త్యుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షట్షడితి సప్తశతాని షడ్వింశశ్చాహుతయః సంపూర్ణహోమపక్ష
ఏవ షోడశధా మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేత్యేకసహస్రం నవశతా
ని షట్త్రింశత్యాహుతయః॥ సంపూర్ణహోమపక్ష ఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత
రూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి పంచసహస్రాణ్యష్టౌ శతాన్యష్టాచాహుతయః। సమగ్రహో
మ ఏకైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తర రూపకపంచశతానాం ప్రతిరూపకమేకోన సప్త
త్యుత్తరశతం మంత్రా ఇతి వింశతిసహస్రాణి చత్వారింశచ్ఛతాని ఏకపంచాశదాహుతయః - సమగ్రహోమపక్షే
షు సర్వేష్వేకాదశరూపకాచ్చమకస్యభవతి – సర్వత్ర చాంతే వసోర్ధారా చ॥ ఇతి రుద్రైకాదశిన్యాహుతిసం
ఖ్యా ॥ అథ మహారుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ తత్రైకవింశత్యుత్తరస్యైకాదశభిర్గుణనం ఏకసహస్రం త్రీణిచ శతాని ఏక
త్రింశచ్చ రూపకా భవంతి - అత్ర చ శతాంశస్త్రయోదశరూపకః - రూపకాణామేకత్రింశదవశిష్యతే - శ
తాంశహోమపక్షాంగీకారే తత్రాపి త్రేధామంత్రవిభాగే శతాంశస్య త్రయోదశ రూపకాణాం ప్రతిరూపకం
తిస్రస్తిస్ర ఇత్యేకోన చత్వారింశదాహుతయః । అవశిష్టానామేకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృ
భీరుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతి తిస్రః ॥ అంత్యైః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తి
స్రః। అంత్యైస్తిసృభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకవింశతిస్త్రిస్ర ఇతి మిళిత్వా పంచచత్వారింశదాహుతయః।
చమకానువాకైరేకైకాదశానువాకైర్త్యేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహ షట్పంచాశత్ అంతే వసోర్ధారా చ॥

శతాంశ హోమపక్ష ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షట్షడిత్యష్టసప్తతిరాహుతయః ॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతి త్రిః - ఏవం మిళిత్వా చతురశీతిః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహ పంచనవతిస్తతో వసోర్ధారా చ ॥ పక్ష ఏవ షోడశధా మంత్రవిభాగే త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేతి ద్వేశతే అష్టచెత్వాహుతయః ॥ అవశిష్టైకత్రింశతో రూపకాణాం కృతే పూర్వవమృగ్భిస్త్రిస్త్రః అంత్యయజుర్భిస్త్రిస్త్రఇతి షట్ ॥ పూర్వవదేవ చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా ద్వేశతే పంచవింశతిశ్చాంతే వసోర్ధారా చ ॥ శతాంశ హోమపక్ష ఏవ అష్టచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి షట్శతాని చతుర్వింశత్యాహుతయో భవంతి ॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ప్రథమాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి త్రిః - పూర్వోక్త ప్రకార యుక్తైర్యజుర్భిస్త్రిస్త్రః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహైకచత్వారింశదుత్తరాషట్శతాహుతీనాం తతో వసుధారా చ - శతాంశహోమపక్ష ఏవైకోనసప్తత్యుత్తరశతవిభాగే త్రయోదశరూపకానాం ప్రతిరూపక మేకోన సప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వేసహస్రే ఏకశతం సప్తనవత్యాహుతయః - అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకానాం కృతే పూర్వవత్ప్రథమాభీ రుగ్భిస్త్రిస్త్రః అంత్యయజుర్భిస్త్రిస్త్రః పూర్వవదేవచమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా ద్వేసహస్రే ద్వేచశతే చతుర్దశచ - అథ మహారుద్ర ఏవ దశాంశహోమపక్షే ఏకసహస్రం త్రీణి శతాని ఏకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం దశమోంశఏక శతం త్రయస్త్రింశశ్చేతి భవతి - ఏక ఏవ రూపకోవశిష్యతే — అత్రచ త్రేధామంత్ర విభాగే త్రయస్త్రింశదధికస్యైక శతస్య రూపకాణాం ప్రతిరూపకం త్రిస్త్రిస్త్రిః ఆహుతయ ఏకోన చతుశ్శత్యాహుతీనాం అత్రచమకానాం దశాంశో ద్వాదశరూపకో భవతి - తత్రప్రతిరూపక మేకాదశానువాకైః కాదశైకాదశమిళిత్వా త్రింశదుత్తరం శతమాహుతయః - ఏతచ్చ పూర్వాభిస్సహ పంచశతాన్యేక త్రింశచ్చ ॥ అంతేవసోర్ధారా— దశాంశహోమపక్ష ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే త్రయస్త్రింశదుత్తరశత రూపకాణాంప్రతిరూపకం షట్షడితి సప్తశతాన్యష్టనవతిశ్చాహుతయః-చమక ద్వాదశరూపకాణాం పూర్వవత్ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదుత్తరమేకశతం-ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహ నవశతాని త్రింశచ్చాహుతయః ॥ తతో వసోర్ధారా చ - షోడశమంత్రవిభాగే త్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకం షోడశషోడశేతి ద్వేసహస్రే ఏకశతమష్టావింశతిశ్చాహుతయః — పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాంప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశచ్చపూర్వాభిస్సహైతాభిర్ద్వే సహస్రే ద్వేచశతే షష్టిశ్చాహుతయః - అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమపక్ష ఏవాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే త్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి షట్సహస్రాణి త్రీణిశతాని చతురశీతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదధికమేకశతం ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహషట్సహస్రాణి పంచశతానిషోడశభవంతి - అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమపక్ష ఏవైకోనసప్తత్యుత్తరమంత్రవిభాగే త్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకోనశతిశ్శతమేకోనసప్తతిశ్చమిళిత్వా ద్వాదశసహస్రాణిసప్తసప్తతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశేతి ఏకశతం ద్వాత్రింశచ్చపూర్వాభిస్సహైతా ద్వావింశతిసహస్రాణిషట్శతానినవచభవంతి-అంతే వసోర్ధారాచ- అథమహారుద్రఏవ సమగ్రహోమపక్షే తత్రాపి త్రేధామంత్రవిభాగే ఏకసహస్రంత్రిణిశతాన్యేక వింశతిశ్చేతి రూపకాణాంప్రతిరూపకంత్రిస్త్రిస్త్రఆహుతయఇతి త్రీణిసహస్రాణి నవశతాని త్రినవతి శ్చాహుతయో

చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాని చతుష్షష్ట్యాహుతయః - అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్ష ఏవషోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకం షట్షడితి మిళిత్వా సప్తాశీతి సహస్రాణ్యష్టౌశతాని షట్చత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశ చ్చాహుతయః - ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం ద్వేసహస్రేచత్వారి శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతే పంచాశచ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైక సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః । తతశ్చవసోర్ధారా॥సమగ్రహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశత్సప్తలక్షాణి ద్వేసప్తశతాన్యష్ట షష్టిశ్చాహుతయః - చమకస్యైకసహస్రం త్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకమేకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాస్సప్తలక్షాణి సప్తదశసహస్రాణిషట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారాచ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగేచతుర్దశసహస్రాణిషట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి మిళిత్వాచతుర్వింశతిలక్షాణిచతుస్సప్తతిసహస్రాణిత్రీణిశతాన్యేకోనత్రింశచ్చాహుతయః॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వాచతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకత్రింశత్సహస్రాణి నవశతాని త్రయోవింశతిశ్చాహుతయః. చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాష్షట్పంచాశత్సహస్రాణి పంచశతాని చతుష్షష్టిశ్చాహుతయః ॥అంతేవసోర్ధారాచ ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ షోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకం షట్షడితిమిళిత్వా సప్తాశీతిసహస్రాణి అష్టౌశతాని షట్చత్వారింశచ్చాహుతయః - చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకవింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకవింశచ్చాహుతయః॥ ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం ద్వేసహస్రే చత్వారిశతాని సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ షోడశధామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకవింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశషోడశేతి మిళిత్వా ద్వేలక్షేచతుస్త్రింశత్సహస్రాణి ద్వేశతేషట్పంచాశచ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్ర విభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాస్సప్తలక్షాణి సప్తదశసహస్రాణి చత్వారిశతాని నవచాహుతయః॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవైకోన సప్తత్యుత్తరశతమంత్ర విభాగే చతుర్దశ సహస్రాణిషట్శతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాం ప్రతిరూపకం ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి మిళిత్వా చతుర్వింశతి లక్షాణి చతుస్సప్తతిసహస్రాణి త్రీణిశతాన్యేకోనవింశత్యాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేక త్రింశచ్చేతీ రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి నవశతాని సప్తతిశ్చాహుతయః॥ తతోవసోర్ధారా॥ ఇత్యతిరుద్రాహుతిసంఖ్యా॥ ... ... ❋

—* నమకాదివిభేదేనజపహోమవిధిః. *—

గురుర్లఘుశ్చ ద్రష్టవ్యోఽయం యోజ్యశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా॥ ఇతినమకరుద్రైకాదశనీమహారుద్రాతిరుద్రేషుమంత్ర విచ్ఛేదప్రకార ఆహుతిసంఖ్యా విశేషశ్చ ॥ దశాంశహోమే స్థండిలకుండనిర్మాణవిధిః ॥ తతః స్వల్పసంఖ్యాక హోమస్థండిలం సమంతతో హస్తమాత్రం ద్విహస్తపరిమితం వా హోమానుసారేణ కల్పయేత్ ॥ అధికసం ఖ్యాకహోమే తు కుండం చ కల్పయేత్ ॥ తచ్చ నవగ్రహమఖే చోక్తప్రకారేణ స్కాందపురాణే నవగ్రహమఖే కుండం హస్తమాత్ర సమం ఖనేత్ ॥ చతురశ్రమథో హస్తం యోనివక్త్రం సమేఖలం । చతురంగుళవిస్తారా మేఖ లా తద్వదుచ్ఛ్రితా । హస్తం చతుష్కోణం అధో హస్తం అధఃఖాతమపి హస్తపరిమితం యస్య తత్తథోక్తం। యోనివక్త్రం వక్ష్యమాణ లక్షణలక్షితా యోనిర్వక్త్రే యస్య తత్తాదృఙ్మేఖలా॥ మేఖలాప్రమాణమాహ ॥ చతు రంగుళవిస్తారేత్యాదినా- తద్వదుచ్ఛ్రితా- గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా ఏతత్సర్వేషు చింతామ ణౌ - వితస్తిమాత్రయోనిస్స్యాత్ షట్సప్తాంగుళివిస్తృతా । కూర్మపృష్ఠోన్నతా మధ్యే పార్శ్వయోశ్చాంగు ళోచ్ఛ్రితా ॥ గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా । ఏతత్సర్వేషు కుండేషు యోనిలక్షణముచ్యతే॥ మేఖలోపరి సర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభా - వితస్తిమాత్రేతి ॥ ఏతచ్చ యోనేర్దైర్ఘ్యం షట్సప్తాంగుళివిస్తృ తేతి - షడంగుళివిస్తృతా సప్తాంగుళివిస్తృతా- తావతి వ్యాయామేతి కల్ప్యం - తద్వదాయతేత్యనేన దైర్ఘ్య ప్రమాణాంతరమాహ ॥ ఉక్తలక్షణలక్షితా ॥ గజోష్ఠసదృశీ అశ్వత్థపత్ర సదృశీ వా యోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ ఇయం చ యోనిః కుండస్య పశ్చిమదిగ్భాగే మేఖలోపరి కార్యా ॥ మంటపలక్షణం స్కాందపురాణే ॥ గృహస్యో త్తరపూర్వేణ మంటపం కారయేద్బుధః । రుద్రాయతనభూమౌ వా చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ ॥ దశహస్తమ థాష్టౌ వా హస్తాః కార్యా విధానతః । తస్య ద్వారాణి చత్వారి కర్తవ్యాని విచక్షణైః ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణాం భూ మిం కారయేద్యత్నతో నరః । ప్రాగుత్తరం సమాసాద్య ప్రదేశం మంటపస్య తు ॥ శోభనం కారయేత్కుండం యథావల్లక్షణాన్వితం । అథ ప్రకారాంతరేణ కుండనిర్మాణవిధిస్తత్రైవ ॥ ద్విహస్తవిస్తృతం తద్వచ్చతుర్హ స్తాయతం పునః - లక్షహోమే భవేత్కుండం యోనివక్త్రం త్రిమేఖలం - పూర్వపశ్చిమయోర్హస్తద్వయ విస్తృతం దక్షిణోత్తరయోశ్చతుర్హస్తాయతం చతుర్హస్తసహితం చతురశ్రం కుండం విధేయమిత్యర్థః ॥ యోని లక్షణం తు ప్రాగుక్తం ॥ ద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రితా కార్యా ప్రథమా మేఖలా బుధైః । త్ర్యంగుళోన్నతా కార్యా ద్వి తీయా సముదాహృతా॥ ఉచ్ఛ్రాయవిస్తృతాభ్యాం చ తృతీయా చతురంగుళా॥ ద్వ్యంగుళస్తత్ర విస్తారః పూర్వయో రపి విస్తృతా॥ పూర్వయోర్ద్వితీయతృతీయమేఖలయోః॥ చతుర్హస్తకుండే మంటపప్రమాణమాహ॥ అథా షోడశహస్తస్స్యాన్మంటపశ్చ చతుర్ముఖః॥ మాతృస్థానే నదీనాం సంగమే చైవ సురాణామగ్రతస్తథా। సంగమే భూ మిభాగే చ దేవతాధిష్ఠితే నృప॥ బుద్ధ్వాగ్నిగురూణాం చైవ సాధనం హోమం పరీక్షయేత్ ॥ ఖనేత్తత్ర కుండం చ సుసమం హస్తమాత్రకం॥ ద్విగుణం లక్షహోమే చ కోటిహోమే చతుర్గుణం॥ యుగ్మశో ఋత్విజః ప్రోక్తాః అష్టౌ వేదవేదపారగాః- కందమూలఫలాహారాః దధిక్షీరాశినోఽపి చ॥ అష్టావృత్విజ ఇత్యుపలక్షణం॥ అత్ర ॥ యత్ర క ర్మాతిబాహుల్యేన నిర్వాహ్యం భవతి- తత్ర యావద్భిరృత్విగ్భిః కర్మవేగేన నిర్వాహ్యతి- తత్ర ఋత్విజో వృణీత ॥ యద్యపి స్వత్వత్యాగః యజమానేనైవ కార్యః॥ తథాపి బహుకర్తృకహోమే త్యాగస్యాభిన్నకాలత్వేన త్యాగకాల స్యాజ్ఞాతుమశక్యత్వాద్ధోమాత్ప్రాక్క్రమ ఏవ దేవతాస్సంకృత్య ఋత్విజస్యదర్థ్యం చ మనసి నిధాయేదం యథా దైవతమ స్త్వితి స్వత్వవర్జితాం బహుమాత్రాం స్రుచం కృత్వా తత స్తంభద్వయోరపి - ఘృతధారాం తథా సమగ్రాముప రిపాతయేత్ అత్ర వసుధారామంత్రాశ్చమకానువాకాః - మంత్రాంతరాణ్యపి శ్రూయంతే॥ శాద్రవం

వైష్ణవంరౌద్రమైందవం - మహావైశ్వానరంసమ్యక్ జ్వాల[illegible]చ పాతయేత్ ॥ ఇతిస్థండిలకుండనిర్మాణవిధిః॥

అథబోధాయనోక్తపంచాంగరుద్రన్యాసవిధిః ॥ పంచాంగరుద్రశబ్దస్యచాయమర్థః ॥ పంచప్రకారా అంగన్యాసాయస్మిన్ సపంచాంగరుద్రః - ఏవం షడంగ[illegible] తత్ర పంచాంగన్యాసేషు శిఖాద్యస్త్రాంతమేకత్రింశదంగన్యాసః- ప్రథమః॥ మూర్ధాది[illegible]తః దశాంగన్యాసోద్వితీయః - పాదాదిమూర్ధాంతం పంచాంగన్యాసస్తృతీయః - గుహ్యాదిమస్తకాంతంపంచాంగన్యాసశ్చతుర్థః -హృదయాద్యస్త్రాంతంపంచాంగన్యాసః పంచమః - ఏవంపంచాంగన్యాసః [illegible]ప్రజననాదిసర్వాంగపర్యంతంషోడశాంగన్యాసఅపరః॥ అయంచషష్ఠోన్యాసః - పూర్వోక్తపంచప్రకార[illegible]సహితః పంచాంగరుద్రః షట్ప్రకారసహిత ష్షడంగ రుద్రః ॥ అథాతఃపంచాంగరుద్రాణాం న్యాసపూర్వకజపహోమార్చనాభిషేకవిధింవ్యాఖ్యాస్యామో— మహాన్యాసఖండవత్ - యాతెరుద్రేతిశిఖాయాం- ప్రముంచధన్వనఇత్యస్త్రం- యఏతావంతశ్చేతిదిగ్బంధః- ఓంనమోభగవతేరుద్రాయేతి నమస్కారంన్యసేత్ ॥ ఓంకారంమూర్ధ్నివిన్యస్య ముఖేతత్పురుషంన్యసేత్- ఈశానంమూర్ధ్ని- శివః॥ హంసహంసేతి ॥ శివః॥ ఈశానంమూర్ధ్నివిన్యస్యే దిత్యస్యాయమర్థః॥ ఏవంకృతేహంసోనామహంసఇతి ప్రసిద్ధస్సదాశివోభవేత్॥ త్రాతారమింద్రం త్వంనో అగ్నే - దిక్షువిన్యస్య॥ ఏవమేవాత్మనిరౌద్రీకరణంకృత్వా - త్వగస్థిగతైః- జ్వలంతంపశ్యంతు - మనోజ్యోతిరబోధ్యగ్నిస్త్వభిమంత్ర్య ఆత్మరక్షాకర్తవ్యా ॥ శివసంకల్పగ్ం - హృదయం- పురుషసూక్తగ్ం- రథంకవచం - శతరుద్రీయమిత్యస్త్రం- పంచాంగగ్ంసకృజ్జపేత్- అష్టాంగంప్రణమ్య- అథాత్మానగ్ంఏవం ధ్యాత్వాతతస్సమ్యక్తతో దేవయజనమారభేత్- ఇతిపంచాంగరుద్రన్యాసవిధిః ॥ అథరుద్రాభిషేకవిధిః ॥ అభిషేకేపూర్వోక్తన్యాసాఅభిసముచ్చీయంతే- అథాతోరుద్రస్నానార్చనాభిషేకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో—స్థాపయేత్ ॥ ప్రజననేబ్రహ్మాతిష్ఠతు - వాయుస్తిష్ఠతు॥ తతోబహిస్సర్వతో- స్తిష్ఠంతు ॥ సర్వేష్వంగేషు—ష్ఠంతు ॥ మాగ్ంరక్షంతు అగ్నిర్మేవాచిశ్రితఇతి - ఆత్మానం ప్రత్యారాధయేత్ - ఆరాధితోమనుష్యైస్త్వం- మాంగృహాణ మహేశ్వర ॥ త్ర్యంబకంయజామహ—ధయేత్ ॥ తత్రమంత్రాః - అగ్నిర్మేవాచిశ్రిత ఇత్యాదయః ॥ ఏవమంగా[illegible]సంస్పృష్ట్వా ॥ అథైవంగంధాదిభిరాత్మానంప్రత్యారాధయేత్ - రుద్రరూపేణ జీవాత్మానంస్వశరీరేపి యజే[illegible]త్యర్థః - తత్రావాహనమంత్రః - ఆరాధితఇత్యాది- ఆరాధనవ్యతిరిక్తేతరోపచారైత్ర్యంబకంయజామహఇత్యయంమంత్రః - అత్రనైవేద్యమపిమానసంపరికల్పయేత్ ॥ ఏవమాత్మయాజనేన తత్ర శివయాజనప్రకారమాహ ॥ ఆత్వావహంతు—హవ్యాయశర్వం ॥ ఇత్యావాహ్య॥ సంస్థాపితేత్యావాహనం- సద్యోజాతమిత్యాసనందదాతి ॥ సద్యోజాతాయవైనమోనమఇత్యావాహనందదాతి ॥ భవేభవేనా- పాద్యందదాతి ॥ భవోద్భవాయ- మనం ॥ వామదేవాయ-అర్ఘ్యం-దదాతి ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాద్యాః ॥ అథాద్భిస్తర్పయతి ॥ భవం దేవంతర్పయామి- మహాంతం దేవంతర్పయామీతితర్పయిత్వా ॥ జ్యేష్ఠాయనమః- వస్త్రం॥ [illegible]నైవేద్యంసమర్పయామి॥ అథైభిర్మంత్రైః ప్రత్యేకపుష్పాణిదదాతి ॥ భవాయదేవాయనమః—మహతేదేవాయనమః ॥ అథాఘోరతనూరుపతిష్ఠతే ॥ అథాస్యాఘోరతనూరిత్యస్యాయమర్థః ॥అథపూర్వోక్తపూజానంతరమస్యరుద్రస్యాఘోరతనూః ఘోరాదిశరీరాణ్యుపతిష్ఠతే - కేనాఘోరేభ్య ఇత్యాద్యనువాకక్రమేణ తేచానువాకాఅగ్రే ప్రదర్శయిష్యమాణా అపిసౌకర్యార్థమత్రలిఖ్యంతే ॥ అఘోరేభ్యఇత్యాదిగ[illegible]దనంతరకృత్యమాహ ॥ అఘోరస్యహిరణ్యేనమూర్ధ్నికలశేనసంతతంధారాణ్యభిషించేన్మధునా సర్పిషా[illegible]చెక్షురసేనవా అన్యైరసైసతదభావాదుదకేనవా నమస్తేరుద్రఇత్యేకాదశానువాకానామగ్న్యిష్టా

ఇత్యేకాదశానువాకా ... ఉత్తమారాధనే - తత్ ... తతపదం సహస్రకల
శాభిషేకస్యాప్యుపలక్షణ। ఏతదేవ ఘృతక్షీరాదిస్నానేష్వపి ప్రయుజ్యతే - అతస్తత్స్నానే ... ధ్యాయాదిపూర్వోక్తపం
చాంగన్యాసాదికం కార్యం - సర్వేషాం పార ఇత్యాది సర్వేషామభిలషితమకామావృత్తిర్విశేషాణాం పాత్రె
సహ ప్రోక్తోత్తరారాధనే నపునరారాధయేత్ - అభిషేకానంతరం దేవం పునః పూజయేత్ ॥ పునరారాధ
యేదుత్తరారాధనమితి వా రే ఉత్తమారాధనాభిషేకానంతరం పూజాం పునః పశ్చాదారాధయేత్ ॥ కుర్వీ
తేత్యర్థః ॥ ప్రథమపూజాపేక్షయా నత్వభిషేకాదిమప్రోక్తమిత్యుపసంహారః ॥ ఉత్తమారాధనం - తదేత
ద్విధానమిత్యుక్తం - అధునా వ్యాధివిమోచనార్థాయ అభిషేకకర్మణి విశేషం దర్శయన్నధికారిభేదాద్భిన్నా
నిఫలాని దర్శయంతి - తేనాభిషిక్తేనోదకేన అక్షిభ్యామిత్యనువాకే బ్లింగాభిశ్చ పాదాత్సంస్పృష్ట్వా పాపక్ష
యార్థీ వ్యాధివిమోచనార్థీ జీవితార్థీ శ్రీకామశ్శాంతికామః - పుష్టికామో మోక్షార్థీ చకుర్యాత్॥ఏవం
కుర్వంత్సిద్ధిమాప్నోతి - ఆచార్యాయదక్షిణాం దదాతి - దశగావస్సవత్సాస్సువర్ణవిభూషితాఋషభైకాదశ
తదల్పవిత్తాం గాం దద్యాదిత్యాహ భగవాన్బోధాయనః - అక్షిభ్యామిత్యనువాకో రోగప్రతిమాదాన విధేరంత
ర్దర్శితః - ఆపోహిష్ఠేత్యాదయశ్చాబ్లింగాఋచ ఆశ్వలాయన ఘోషశాంతౌ ప్రదర్శితాః॥ ఇతి రుద్రాభి
షేకవిధిః ॥ అథ పంచాంగన్యాసమంత్రాణాం ఋషిదేవతాచ్ఛందాంసి॥ తత్రార్షం॥ యాతే రుద్ర నమస్తు
బోధాయన మోదః కిరికేభ్యో సున్వంతమయజమానం మనోజ్యోతిర్యమాయస్వాహేత్యేషాం అగ్నిరస్మిన్మహా
త్యర్ణవే సహస్రశో నీలగ్రీవ ఇతిద్వయోర్నమోగణస్యేతి చైవ దువాసాహం సచ్చుచిషత్వానో అగ్న ఇత్య
నయోర్వామదేవః ॥ త్రియంబకం యజామహ ఆనో నియుద్భిరిత్యనయోర్వసిష్ఠః ॥ మానస్తోకే నమస్తే అస్త్వా
యుధాయ నమో శ్వినే నమో అస్తు నీలగ్రీవాయేత్యేషాం భగవాన వతత్యధనుః ప్రముంచధన్వన ఇత్యనయో
నారదో యేతీర్థాని యేభూతానాం యేపథాం య ఏతావంతశ్చేత్యేషాం దేవలః ॥ సద్యోజాతాది పంచాను
వాకానాం తామగ్నిం నః పృతనాజితమితి ద్వయోశ్చ సాహితీ దేవతాగ్ండపనిషదో నమో హిరణ్యబాహవ ఇ
త్యస్య మంత్రాణాం హిరణ్యగర్భఋషయః ప్రాణత ఇత్యనయో హిరణ్యగర్భో మీఢుష్టమశివతమేత్యస్య త్రై
రాజో జాతవేదస ఇత్యస్యాశ్యపోగ్నేత్వం పారయాగ్నేత్యనయోరగస్త్యో విశ్వాని నో ఇత్యస్యావసుశ్రుతో మానో
మహాంతమిత్యస్యా దేవతాః ॥ ఏషతే రుద్రభాగస్సుగం నః పంథామిత్యనయోరధ్వర్యుస్సంభూత ఇత్యనువాకస్య
బ్రహ్మజజ్ఞానం యాతేఅగ్న ఇత్యనయో విశ్వేదేవా అధ్యవోచదిత్యస్యాః కణ్వస్త్రాతారమింద్రముపశ్వాస
యేత్యనయోర్గర్గస్తత్వాయామీత్యస్యాశ్శునశ్శేఫోవయం సోమేత్యస్య బంధుస్సుబంధు శ్శ్రుతబంధుశ్శ్రుతమీశా
నమిత్యస్యారాహూగణో రుద్రేత్యస్యాగాధః స్యోనాపృథివిమహీద్యౌరిత్యనయోర్మేధాతిథిరబోధ్యగ్నిరిత్య
స్యాధుగర్విష్ఠిరో మూర్ధానమిత్యస్యా విరూపో మమార్జిత ఇత్యస్యా వాయుర్జాత వేద ఇత్యస్యాస్య
యం ధూమ్రబర్హిః ॥ యజ్జాగ్రత ఇతి సూక్తస్య శివసంకల్పం సహస్రశీర్షేత్యస్యాష్టాదశర్చస్య సూక్తస్య ప్రజా
పతిః । షోడశర్చస్యసచిత్యస్య నారాయణః ఆశుశ్శిశాన ఇత్యనువాకస్యాప్రతిరథః । సత్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యను
వాకస్య హవ్యవాహ ఇత్యార్షం॥ అథ దైవతం ॥ హగ్ంసశ్శుచిషదిత్యస్యా సూర్యోమానస్తోకే నమస్తే అ
స్త్వాయుధాయయాతే హేతిరిత్యస్య భగవాన్ హిరణ్యగర్భోయః ప్రాణత ఇతి శంభుస్త్రాతారమిత్యస్యాశ్శు
శుశాన ఇత్యనువాకస్య ఐంద్రశ్చతుర్థ్యా బృహస్పతిస్త్రయోదశ్యాః కణ్వస్త్వమగ్నే అగ్న అబోధ్యగ్నిరగ్న
నయసుపథా తేఅగ్న ఇత్యగ్నిః ॥ సుగన్నః పంథాం యమాయస్వాహేతి యమో సున్వంతమితి నిరృతిస్తత్వాయా
మీతి వరుణ ఆనో నియుద్భిరితి తాం మనో జ్యోతిరిత్యస్యాసవితా మూర్ధానం జాతవేదా ఇతి వైశ్వానరో

మమూర్ధన్నీతి వమూర్ధదయో లింగోక్తా యజ్జాగ్రత ఇతి సూక్తస్య నమస్సహస్రశీర్షేత్యస్య సూక్తస్య జస్యాదీ
జం పురుషో నారాయణో వా అద్భ్యస్సంభూత ఇత్యనువాకస్య నారాయణో మహీద్యౌరితి ద్యావాపృథివ్యౌ
ఉపశ్వాసయేతి రథో దుందుభయశ్చావశిష్టానాం రుద్రస్త్ర్యంబకమితి మృత్యుంజయో రుద్రస్త్వమగ్నే రుద్ర ఇ
త్యనువాకస్యాగ్న్యాత్మకో రుద్ర ఇతి దైవతం ॥ అథచ్ఛందః ॥ హంసశ్శుచిషదితి త్రైష్టుభీయ కేతి జగతీ ॥ మాన
స్తోకే మా నో మహాంతం తమీశానం త్వమగ్నే రుద్రమీఢుష్టమేతి జగత్యః ॥ సద్యోజాతమితి బృహతీ ॥ హిరణ్య
గర్భో జాతవేదసే తామగ్నివర్ణామగ్నే త్వం పారయ విశ్వానినః పృతనాజితం త్రాతారం త్వం నో అగ్నే అ
సూన్వంతం తత్వాయామి ఆనో నియుద్భిరస్మై రుద్రా మనో జ్యోతిరబోధి మూర్ధానం మమూర్ధన్ తే జాతవేదా
యజ్జాగ్రత ఇతి సూక్తం సహస్రశీర్షేత్యాశ్వలాయనమతే చాపస్తంబానుమతా అద్భ్యస్సంభూత ఇ
త్యాశుశ్శిశాన ఇతి సూక్తమాశ్వలాయనపాఠే బ్రహ్మజిజ్ఞాన ముపశ్వాసయాగ్నే నయ ఇత్యేతా త్రిష్టుభో మీ
ఢుష్టమేతి పంచపదా త్రిష్టుప్ జగతీశానస్సర్వవిద్యానామిత్యనువాకో వయం సోమస్యోనా పృథివిద్యౌరితి
గాయత్ర్యః యా తే అగ్న ఇత్యతిశక్వరీ ॥ అథశిష్టా ఋచోఽనుష్టుభో యా తే రుద్రా ఘోరేతి స్వరాడనుష్టుప్ ॥
శిష్టాని యజూంషి ॥ ఇతిచ్ఛందః ॥ ఇతి నమకాంగన్యాస మంత్రాణామృషిదేవతాచ్ఛందాంసి ॥ అథ నమకాం

—* అథ నమకాంగన్యాసమంత్రాః *—

గన్యాసమంత్రాః ॥ యా తే రుద్రేతి శిఖాయామస్మిన్ మహే యా తే హేతిరిత్యుపబాహ్వోః ॥ ఉపబాహుర్మ
ణిబంధోపరిభాగః ॥ యేతీర్థానీతి చ హస్తయోః- యే భూతానామితి గుహ్యే- జాతవేదస ఇత్యగ్నేత్వం పా
రయేతి విశ్వానిన ఇతి పృతనాజితమిత్యేతైరష్టాసేమానో మహాంతమిత్యూర్వోః ॥ య ఏతావంత స్వైతి దిగ్బంధః ॥
ఇతి దిగ్బంధసహిత నమకన్యాసః ॥ తత్ర ఓం నమో భగవతే రుద్రాయేతి నమస్కారం న్యసేత్ ॥ ఇతి శ్రూ
యతే ॥ అస్యాయమేకోఽర్థః ॥ నమస్కారమంత్రం పూర్వోక్తం పఠిత్వా నమస్కారం కుర్యాదితి ॥ అథాన్యో
ఽర్థః ॥ నమస్కారం న్యసేత్ ॥ పూర్వోక్తమేకమంత్రం వక్ష్యమాణప్రకారేణ నమోంతం న్యసేదితి ॥ తద్యథా ॥
ఓం మూర్ధ్నే నమ ఇత్యాది ॥ యం పాదాభ్యాం నమ ఇత్యేవంతం న్యసేత్ । అథాపరః ప్రకారః ॥ ఇత్యేభిరక్షరైః-
క్రమేణ మూర్ధాదితం తత్తత్పదేన న్యసేదితి ॥ సంస్పృశేదితి । అత్ర బాహ్యక్రమః ॥ పూర్వోక్తదిగ్బంధన్యాససహి
తన్యాసం విధాయ- ఓం నమో భగవతే రుద్రాయేత్యుచ్చార్య ప్రణమ్య మూర్ధ్నే నమ ఇత్యాదిన్యాసం కు
ర్యాత్ ॥ అయం ద్వితీయో న్యాసః ॥ అథాన్యో న్యాసః ॥ సద్యోజాతమితి పాదయోః- వామదేవాయ నమ ఇత్యూరు
మధ్యే ॥ అఘోరేభ్య ఇతి హృదయే- తత్పురుషాయేతి ముఖే- ఈశాన ఇతి హంస హంసేతి మూర్ధ్ని- ఇతి
తృతీయో న్యాసః ॥ అథ సంపుటం కుర్వీత ॥ ముద్రితాంజలిప్రదర్శనం సంపుటీకరణం ॥ తచ్చ వక్ష్యమాణం దైవం కు
ర్యాత్ ॥ త్రాతారమింద్రం త్వం నో అగ్నే స్యోనా పృథివీతి । ఇతి సంపుటీకరణమంత్రాః ॥ అథేంద్రాదినమస్కా
రః ॥ అత్రాపి పూర్వోక్తా మంత్రా ఏవ గ్రాహ్యాః ॥ సంపుటీకరణే నమస్కారే చంద్రాది ప్రకాశికా గ్రాహ్యా ॥
ఇతి పూర్వోక్తా ఏవ మంత్రా గ్రాహ్యా ఇతి నియమః ॥ అథ గుహ్యాద్యభిమంత్రణం ॥ అయమేవ చతుర్థో న్యాసః ॥
మనో జ్యోతిరితి గుహ్యే- అబోధ్యగ్నిరితి హృదయే- మూర్ధానమితి హృదయే- మమూర్ధన్నితి ముఖే- జాతవేదా
ఇతి శిరసి- ఇతి చతుర్థో న్యాసః ॥ ఇదమేవ గుహ్యాద్యభిమంత్రణ ఇత్యాశ్వలాయనేనోక్తం వ్యపదిశ్యతే ॥ ప్రథమం
శివసంకల్పన్యాసః ॥ తత్ర శివసంకల్పసూక్తం ॥ యజ్జాగ్రతో దూరముదైతి దైవం జ్యోతిరేకం తన్మే మనశ్శివసంక
ల్పమస్తు ॥ యేన కర్మాణ్యపసో- యదపూర్వం- తన్మే మనశ్శివ ॥ యత్ప్రజ్ఞానముత చేతో యస్మాన్న తన్మే మ
నశ్శివసంకల్పమస్తు యేనేదం భూతం. యేన యజ్ఞస్తాయతే సప్తహోతా- యస్మిన్నృచః- యస్మిగ్గ్ం శ్చిత్తగ్గ్ం. తన్మే మనః-

మస్తు ॥ సుషారథి-హ్యాశ్వ్రితిత్వంత-స్తు ॥ ఇత్యేతత్సూక్తం పఠిత్వా హృదయాయనమ ఇతి హృదయే ॥ సహస్ర
శీర్షేతి సూక్తం పఠిత్వా శిరసే స్వాహేతి శిరసి॥ ఏతచ్చ సూక్తం గణహోమ ప్రకరణే దర్శితం॥ తచ్చాష్టా
దశర్చం షోడశర్చం వా॥ ఉత్తరనారాయణం॥ అద్భ్యస్సంభూత ఇత్యాది॥ అనేన సూక్తేన శిఖాయై వషట్॥ అ
థాప్రతిరథం ॥ ఆశుశ్శిశాన ఇత్యాది॥ అనేన కవచాయ హుం॥ ఇతి కవచం॥ అథ శతరుద్రియం ॥ త్వమగ్నే రు
ద్రస్త్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యనువాకో ॥ అనేనాస్త్రాయ ఫడిత్యస్త్రం ॥ ఇ॰ శివసంకల్పాదిన్యాసః ॥ అయం పంచ
మో న్యాసః॥ అథ వక్ష్యమాణమంత్రైరష్టాంగం ప్రణామః॥ అథాభిషేకే షష్ఠో న్యాసః॥ స చాభిషేక విధానఏ
వ ప్రాక్ప్రపంచితః॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా తతో యజనమారభేత్ । యజనం జపః పూజా హోమశ్చ ॥ అథ
నమకస్యార్షాద్యభిధీయతే।తత్ర పూర్వమముక దేశే అముక కాలే నమకజపం రుద్రజపం రుద్రైకాదశినీజపం
మహారుద్ర జపం వా కరిష్యే॥ తథా నమకాద్యన్యతమేనాభిషేకం వా కరిష్య ఇతి సంకల్పయేత్ ॥ పరప్రేషి
తశ్చేత్తత్కరిష్యామీత్యభిలపేత్ ॥ తతశ్చాంగన్యాసానంతర మార్షాదిజానీయాత్ ॥ తద్యథా॥ అథ నమ
కానువాకానామృషీదేవతాశ్ఛందాంస్యుపక్రమిష్యామో నమస్తే రుద్ర యాతే రుద్రేత్యనయోః కాశ్యపో యా
త ఇషురిత్యస్యాత్రేయో యామీతి ద్వయోర్గౌతమో ధూమ్రో మోవాధ్యవోచ దిత్యస్యాః కణ్వ అసౌ యస్తామ్ర
ఇతి ద్వయోః కశోమరుర్వా - నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ యాతే హేతిరితి తృతీయ పంచమ షష్ఠాష్టమాను
వాకానాం నవమానువాకే నమో వః కిరికేభ్య ఇతి యావన్మానస్తోకే పరిణో రుద్రస్యేత్యేషాం భగవాన్
తృతీయానువాకస్య దేవో వా నవమానువాకే శిష్టస్యాగ్నిః ప్రముంచ ధన్వన ఇతి తిసృణాం॥ సహస్రాణి సహస్ర
శేత్యాసాం నారదో ద్వితీయానువాకస్య సహస్రాణి సహస్రశ ఇతి చతసృణాం చ దుర్వాసాః ॥ సప్త
మానువాకస్య సోమః॥ ద్రాపె అంధసో కికిరిదేత్యనయోః పులస్త్యో యా తే రుద్ర శివేత్యస్యాస్స్కంద ఇమాగ్ం
రుద్రాయేతి ద్వయోర్మార్కండేయో మానో మహాంత ఇత్యస్యా దేవరాజో రాత్త ఇత్యస్యా వైయాఘ్రో మీ
ఢుష్టమేత్యస్యా వైరాజో యే వృక్షేత్యారభ్యాసమాప్తేర్దేవల ఇత్యృషయః॥ అథ దేవతాః ॥ అసౌ యస్తామ్ర
ఇతి ద్వయోరాదిత్య రుద్రౌ యాతే రుద్రేత్యస్యాస్స్కందరూపీ రుద్రో మానో మహాంతమిత్యస్యా నందీశ్వరాత్మ
కో రుద్రో యాత ఇత్యధ్యవోచన్నమో అస్తు నీలగ్రీవాయేత్యాసాం చతుర్థ పంచమ షష్ఠానువాకానాం ఆ
రాత్తే మీఢుష్టమేతి ద్వయోశ్చ శంభుర్వాస్తు ఇతి తిసృణామష్టమానువాకస్య నవమానువాకే నమో వః
కిరికేభ్య ఇత్యతః ప్రాక్ మానస్తోకే పరిణయ ఇత్యేతేషాం భగవానవశిష్టానాం రుద్ర ఇతి దేవతాః॥ అథచ్ఛం
దాంసి॥ అసౌ యస్తామ్ర ఇత్యస్య ద్రాపే అంధస ఇత్యస్య చాస్తారపంక్తిరసౌ యో వసర్పతీతి షట్పదా జగతీ ॥
ఇమా రుద్రాయేతి చతస్రో జగతి అరాత్త ఇతి తిసృస్త్రిష్టుభో మీఢుష్టమేతి పంచపదా త్రిష్టుప్ మహాబృహతీ
అవశిష్టా ఋచోనుష్టుభో యాతే రుద్రేతి స్వరాట్ ॥ త్రివృదనుష్టుబధ్యవోచ ఇత్యనుష్టుప్ త్రివృద్వా శిష్టా
నియుజాంసి ॥ తత్రాపరో విశేషో ద్వితీయాద్యష్టానువాకేషు అత్ర క్రమేణ మహాగాయత్రీ బృహత్యుష్ణిగితి ప్ర
థమద్వితీయతృతీయేషు తతో ద్వయోర్మహావిరాణ్మహాపంక్తిరత్ర ద్వయోర్మహానుష్టుప్ ॥ ఇతిచ్ఛందాంసి॥
ఇతి విశేషతో నమస్కుర్యాదితి॥ అథ సామాన్యతస్సకలస్యాపి నమకసముదాయస్యాగ్నికాండాంతః పాతిత్వాద
గ్నిఋషిః॥ రుద్రో దేవతా॥ మహావిరాట్ఛందః- అథవా భగవాన్ ఋషిః- శంభుర్దేవతా- ఛందో మహావిరాడేవ-
అథవమక నమకానువాకానామగ్నికాండఋషిః- ఆద్యా గాయత్రీ- అగ్నావిష్ణవే శిష్టం యజుః యాజాదయోన్నా
దివిశేషా దేవతాః। జపే వినియోగః॥ హోమే క్రియమాణే వినియోగ ఇతి వాచ్యం॥ అథ తైత్తిరీయశాఖానుసా
రేణ నమకానువాకాః ప్రదృశ్యంతే- నమస్తే రుద్ర--నమో హిరణ్యబాహవే నమస్సహమానా యేత్యాదయః

శ్చమకానువాకాః అగ్నావిష్ణూసజోషసేమేత్యాదయ ఏకాదశ ॥ అథ నమకేచామాంతర వాక్యానాం ప్రయోగః ॥ భాస్కరాదివినిర్దిష్ట భాష్యదృష్ట్యాభిధాస్యతే । నమకాశ్రితమంత్రాణాం ప్రయోగః ఫలగోచరః ॥ నమస్తేరుద్రఇత్యస్యాః పురశ్చరణసిద్ధయే । ప్రాజాపత్యంచరిత్వైకం జపేన్మంత్రమముంతతః । ఏకాదశ సహస్రాణి తస్మిన్ కాలే నిరంతరం । ప్రదక్షిణనమస్కారా కుర్యాదీశస్యమంత్రతః॥ నిరంతరమితి నిత్యకర్మావిరుద్ధ- నిశీథాదివ్యతిరిక్తేచకాలఇత్యర్థః ॥ మంత్రతఇతి నమస్తేరుద్రమన్యవ ఇత్యనేనైవమంత్రేణ ప్రతిదినం ప్రదక్షిణనమస్కారా జపావిరోధికాలే పంచాష్టావష్టావింశతిరష్టోత్తరశతంవా కుర్వీతేత్యర్థః॥ ఏవంచ కృత పురశ్చరణోభవతి ॥ ఏతచ్చ కర్మహవిష్యాశినా కర్తవ్యం ॥ హవిష్యాశిత్వంచోత్తర మంత్రేచాపి సమానం - తథానిత్యకర్మాదికమపి పురశ్చరణ సిద్ధస్య దక్షిణామూర్తిసన్నిధౌ ॥ ఏకాదశ సహస్రాణాం జపాత్సర్వాఘనాశనం । తతోలక్షజపాత్సప్త జన్మ పాపంప్రణశ్యతి ॥ తత్ర గృహ్యవిధానేన స్థాపయిత్వా హుతాశనం । పాయసంశ్రపయిత్వాజ్యయుక్తంతజ్జుహుయాద్బుధః॥ దశాంశసంఖ్యయాపశ్చాత్ తస్యాఫలంప్రవక్ష్యతి ॥ తత్రైతి దక్షిణామూర్తి సన్నిధౌ ॥ సర్వతోరత్నిమాత్రేణ కుండంకృత్వాథపావకం । సంస్థాప్యజుహుయాల్లక్షం కాపిలేనైవసర్పిషా ॥గాణాపత్యంసలభతే మంత్రేణానేనసువ్రత । అథైతదర్చయా రాజాలస్య్యతేఫలముత్తమం ॥ పురశ్చరణసిద్ధేన శుచినావ్యగ్రజన్మనా । కారయేదర్చనంలింగే తతోలింగస్యదక్షిణే ॥ అగ్నికుండంనిఖాయాథమథిత్వాగ్నింనిధాయచ । అగ్నివత్థ్సోపయేత్తత్ర సర్పిర్హవ్యంచ తండులాన్ ॥ శమీసమిధఇత్యేతత్ప్రత్యేకంజుహుయాద్బుధః ॥ సహస్రాణ్యత్రతత్సంఖ్యా జపోదేవస్యసన్నిధౌ ॥ దేవాలయేస్యతత్సంఖ్యాః ప్రదక్షిణవక్రియాః । తాండవంతనుయాదీశ సమీపేవానమస్కృతిః ॥ భవేత్తస్యైవ పురతస్సహస్రాష్టకసంఖ్యయా । ఏతైశ్చకర్మభిస్తస్య ప్రసన్నోభగవాన్భవేత్ ॥ ఆకర్ణకృష్టధనుషిజ్వలంతీం దేవీమిషుంభాస్వతిసందధానం । ధ్యాయేన్మహేశంమహనీయవేషం విద్యాయుతంయోధతనుం యువానం ॥ ఇతినమస్తేరుద్రమన్యవ ఇత్యస్యప్రయోగః ॥ అథయాతఇషురిత్యస్యప్రయోగః॥ దినానిద్వాదశైవాముం పక్వభోజీజపేన్మనుం । అనిషిద్ధేషుకాలేషు పురశ్చరణసిద్ధయే॥వినియోగ్యంభవేదోగ్య్యస్తత్రస్మిన్నకామనా॥ తిలతండులసంమిశ్రం పావకేంబుజకేసరం ॥ ఏకాదశసహస్రాణి జుహుయాదన్నసిద్ధయే । రాజారాష్ట్రసముత్పన్న దుర్భిక్షస్యోపశాంతయే ॥ కారయేద్విప్రవర్యేణ హోమంలక్షసంఖ్యయా ।స్వాగ్నౌహవిస్తత్ర చరుం గుడయుక్తేనమిశ్రితం ॥ ధ్యాయేద్దేవంసస్మితం స్యందనస్థం దేవ్యాసార్ధం తేజసా దీప్యమానం । ఇష్విష్వాసాలంకృతాభ్యాం కరాభ్యాం శూరాకారం స్తూయమానంసురౌఘైః ॥ ఇతియాతఇషురిత్యస్యప్రయోగః॥వాసరత్రితయంయావన్నిరంతరజపాత్పరంనిత్యకర్మావిరోధేన పురశ్చరణవాన్భవేత్ ॥తతఃప్రయోగయోగ్యస్స్యాద్యథాశాంతికర్మణా। గోష్ఠేహస్తమితంకుండం నిర్మాయాథహుతాశనం॥ మథిత్వాతత్ర సంస్థాప్య జుహుయాదయుతాహుతీః । వైకంకతా అపామార్గస్సమిధోమధుసర్పిషా ॥ అక్తాస్తథాహవిః ప్రోక్తాగవాంశాంతికకర్మణి ॥ సమిత్సర్పిమధూనామప్యభావే జలైః । అథాపరఃప్రకారోయం గవాంవైశాంతికర్మణి ॥ కలశేతీర్థజం వారి కర్పూరగంధాదివాసితం । విప్రవర్యాజ్జపిత్వాథ మంత్రంలక్షసంయుతం ॥ ప్రోక్షయేద్వాభవేచ్ఛాంతిస్సర్వారిష్ట నిషూదనే ॥ స్మేరాననం చంద్రకలావతంసం గంగాధరం శైలసుతాసహాయం । త్రిలోచనంభస్మభుజంగభూషణం ధ్యాయేత్పశూనాంపతిమిష్టదాతారం ॥ ఇతి యాతే రుద్రస్యప్రయోగః ॥ అథయామిషుంగిరిశేనవచసఇత్యనయోః ప్రయోగః॥ ఏతౌరుద్రయమంత్రౌ ॥ నిరంతరం జపేన్మంత్రం దినానామేకవింశతిం ॥ పురశ్చరణమేవంస్యాత్ప్రయోగార్హస్తతోభవేత్ ॥ అకాల మరణా

ద్రాజ్యం సౌఖ్యమాపాదయేద్యది। మహీపతిశ్శాంతికర్మ కారయేత్తుద్విజన్మనా॥ రుగ్ణభక్షం ద్వాభ్యాం తిలవ్రీహి గో ధూమయవకల్పితం। హవిః ప్రజుహుయాల్లక్షం వాసరేష్వేకవింశతౌ॥ అకాలమరణం జాతం సాధ్వసం శాంతిమృచ్ఛతి॥ తత్రతిలానాం సతిసంభవే సముచ్చయః॥ అలాభే వికల్పః॥ సాంగ్రామికేన వపుషా ప్రవిరాజమానం దృష్ట్వా త్రిపురత్రయయత్పృణాని చ మందహాసం। దైత్యాన్ దిధక్షుమచలేశ్వర చాపపాణిం ధ్యాయేత్పురారిమమరౌఘరథాధిరూఢం॥ ఇతి యామిషుం శివేన వచ సేత్యనయోః ప్రయోగః॥ అథాధ్యవోచదిత్యస్య ప్రయోగః॥ ఆధర్ణకృచ్ఛ్రం చరిత్వాథ వాసరాన్పంచసంయతః। శాకమూలయవాన్నాశీ దివాశిష్య న్నిరంతరం॥ జపన్పురశ్చరణకృత్ప్రయోగాన్ ప్రయోజయేత్। రక్షాపురస్సరం రాజా కారయంశ్చిరజీవితం॥ కారయేద్విధినా కర్మ వక్ష్యమాణం ద్విజన్మనా। శ్వేతసర్షపదూర్వాగ్రయవైస్తండులమిశ్రితైః। ఆజ్యసిక్తైరాత్మనోఽగ్నౌ మధ్యే త్రివాచర్ణయేద్ధుతం। నిత్యం పంచసహస్రాష్ట సహస్రగణనాన్వితం॥ తిలైర్గుడపయోభ్యాంచ మిశ్రేణ చరుణా పునః। హోమశ్చాష్టసహస్రం స్యాచ్చిరాయుర్జాయతే నృపః॥ దక్షిణాం శక్తితో దద్యాదాదావంతే త్ర కర్మణి॥ దక్షిణామిత్యాది॥ అత్రాస్మిన్ కర్మణి ఆదావంతే చ దక్షిణాముత్తమాం మధ్యమాం కనిష్ఠాం వా శక్తితో దద్యాదిదమేవ పూర్వోక్తేషు వక్ష్యమాణేషు చ కర్మసు శక్తితో దక్షిణాదానం॥ కర్మాంత ఏవ॥ అత్ర త్వాచార్య దక్షిణాదానం చాగ్రే వక్ష్యతే॥ అథాపరః ప్రయోగోఽయం ప్రత్యేకం ప్రథమాక్రమాత్॥ కార్పాసబీజలవణసిద్ధార్థానమునామునా। ఏకాదశచ ధాన్యాని అభిమంత్ర్య శుచిస్స్వయం॥ గవ్యాశాం వర్జయిత్వైకాం దిక్షు న్యాసు ప్రతిక్షిపేత్। రక్షః ప్రభృతిభూతేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః॥

—అథ గర్భరోగనాశవిధిః—

అథాన్యో గర్భరోగస్య నాశాయ ప్రోచ్యతే విధిః॥ సహస్రకృత్వో మనునా శతకృత్వోఽథవా పునః। అభిమంత్ర్య ఫలం సమ్యగ్గంధం పయసి నిక్షిపేత్॥ శ్వాధయిత్వా తతశ్చాగ్నౌ హోమం కుర్యాద్విధానతః। తత్ర సంఖ్యా భవేదష్టౌ సహస్రాణి శతాని చ॥ శేషం కేచిత్ప్రయోగశ్చ రోగ ఏవం ప్రణశ్యతి। చంద్రార్ధమౌళిం కాలారిం వ్యాళయజ్ఞోపవీతినం॥ జ్వలత్పావకసంయుక్తం ధ్యాయేద్వై త్రిలోచనమ్॥ ఇత్యధ్యవోచదిత్యస్య ప్రయోగః॥ అసౌ యస్తామ్రో అసౌ యోఽవసర్పతీత్యనయోః ప్రయోగః॥ అత్రాపి రుద్ర ఏవ మేకచర్ణః॥ కృచ్ఛ్రమేకం చరేత్పూర్వం తతః షోడశవాసరాన్॥ నిరంతరం జపేన్మంత్రం నిత్యకర్మావిరోధినీ॥ కాలే హవిష్యభుగ్భూత్వా పురశ్చరణసిద్ధయే। అనావృష్టిభయే ఘోరే సముత్పన్నే సమంతతః - అనేన విధినా రుద్రం పూజయేద్బాహురాత్మకమ్। పురశ్చరణసంసిద్ధౌ పంచవ్యయశతాన్ద్విజాన్। కర్ణకంఠకరభ్రాజి భూషోష్ణీషాంశుకైశ్శుభైః॥ పూజయేత్తానథో కర్మ తే కుర్యుర్వృష్టిసాధనమ్। కర్మణోఽపక్రమో వా స్యాత్తత్సమాప్తికృతాదరే భ॥ హవీంషి వాయసంతత్ర తండులాశ్చ తిలా యవాః। నైకత్యాః సమిధశ్చాపి పిథవేయుస్తండులాదయః। మధ్వక్తా వాఽఘృతాక్తా వా దుగ్ధాక్తాస్సమిధః పునః। ఏతైస్సహస్రాణి హోమస్తేషు తేషు పృథక్పృథక్॥ పంశతిర్వా సహస్రాణి జుహుయాత్ప్రయసాదినా। పంచానాం తు జపే దేకశ్చత్వారో జుహుయుర్ద్విజాః॥ ఏకాదశదినైస్స్యాద్ధ్యాఖిలం కర్మ వృష్టిదమ్। ఏకాంతికమలే రక్తకమలైః పూజయేద్రవిమ్॥ సహస్రాణ్యష్టపుష్పాణి సకృజ్జప్త్వాభిమంత్రితమ్। దేవమావాహ్య మార్తాండమేకైకేనాథ పూజయేత్। కర్మకాలే వాన్యచేతాః కర్మ కుర్యాద్యథోదితమ్॥ యది స్ఖలితచిత్తస్స్యాదుపస్పృశ్యేత దారవిమ్। నిరీక్ష్య పునరాసీత ప్రాయశ్చిత్తీయతేఽన్యథా॥ అసమాప్తైరగ్నిరక్షా కర్తవ్యైవం స్పృతే తతః। అవసానదినే దేవో మహావృష్టిం ప్రము

చతి ॥ అథాపరః ప్రయోగోఽయం రక్షిప్రీణనకోహ్యతి । వైతసైః కుసుమైర్హోమ అయుతం స్యాత్తథారవిమ్ ॥ జపేత్థిత్వా పరిత్రైవ తత్సంధ్యయోరుభయోరపి । నవవాసరనిష్పాద్యం ప్రయోగమపరం విదుః ॥ కంఠదఘ్నే జలే స్థిత్వా జలపూర్ణాంజలౌ రవిమ్ ॥ ధ్యాయంజపేత్ప్రతిదినం మంత్రపుష్పసహస్రకమ్ । ఏవంకృతే మనః కామం దత్వా వసరం రవిః ॥ బంధూకకుసుమైః కుర్యాన్మధ్వక్తం యావకైర్హవిః - హోమసంఖ్యా భవేత్తత్రసహస్రాణ్యేకవింశతిః ॥ జాతిస్మరో భవేదేవం చతుర్వేదకులేజనః । మండలాంతరగతం హిరణ్మయం భ్రాజమానవపుషం శుచిస్మితం ॥ చండదీధితిమఖండవిద్యుతిం చింతయేన్మునిజనేన సేవితం । ఇత్యసౌ యస్తామ్రఅసౌ యోఽవసర్పతీత్యనయోః ప్రయోగః - నమో అస్తు నీలగ్రీవాయేత్యస్య ప్రయోగః ॥ ఆలయే పశ్చిమద్వారే మహేశస్య సమీపతః ॥ జపిత్వా దివసాన్పంచ సతతం సంయతస్తతః । సమంతతోరత్నిమాత్రే కుండే తు మథితానలమ్ ॥ సంస్థాప్య విధివత్తత్ర సమారభ్య దినేదినే । సహస్రం జుహుయాద్దూర్వా పుష్పైర్దశదినావధి ॥ నివేదయేద్దశదినం దేవాయ ఘృతపాయసమ్ । పురశ్చరణమేవం స్యాత్ప్రయుంజీత తతో మనుం ॥ పుత్రకామః పురారాతేరాలయేవాఽథ గోష్ఠకే । నదీతీరేఽథ వా కర్మ వక్ష్యమాణం సమాచరేత్ ॥ నదీతీరే చ గోష్ఠే చ దేవమావాహయేద్ధ్రువే । ఈశస్య పశ్చిమే భాగే సంస్థాప్య విధినానలం ॥ శమీసమిద్భిరరాభిర్దధ్యాజ్యమధునాభృశమ్ । ఏకాదశసహస్రాణి హోమః కాలవిధిః పునః ॥ దినాని త్రీణి వా పంచ కాలే చాస్మిన్దినేదినే । అష్టౌ సహస్రాణ్యర్ధం వా శతాన్యష్టావి వేశితుః ॥ పంకేరుహాణి శిరసి విన్యసేత్తత్ర భావతః । శమీపత్రాణి తావంతి విన్యసేదీశమూర్ధని ॥ ఏవం కృత్వా త్రిదివసే బ్రాహ్మణాన్పూర్వసంఖ్యయా । శతం వా భోజయేద్రవ్యం దద్యాద్భూరిస్వశక్తితః ॥ ఏకాదశద్విజాన్రుద్రరూపాంత్సం పూజ్య భోజయేత్ । తేభ్యశ్చ దక్షిణాం దద్యాదాచార్యాయ విశేషతః ॥ ఆచార్య దక్షిణా భూః స్యాదుప్తబీజా తు తన్మితిః । నవారత్నిప్రమాణేన దండేనాష్టశతాత్మికా ॥ దినేదినే పాదనిష్కం హేమ తస్మై వినిర్దిశేత్ । నిర్మాణయకుండలే నేన తస్మా ఏవ నివేదయేత్ ॥ దద్యాత్తస్మై కాంస్యపాత్రమేకాం గామేవ మేవహి । ఏవం కృతే మహారుద్రః పుత్రమస్మై ప్రయచ్ఛతి ॥ వర్షమధ్యే భవేత్త్వం చ సప్తజన్మానుగం ఫలమ్ । యావచ్చదతి గోభూమిస్తావత్సంతతిసంతతిః॥ శరచ్చంద్రప్రకాశేన వపుషా శీతలద్యుతిం। ధ్యాయేత్సింహాసనాసీనముమయా సహితం శివమ్॥ ఇతి నమో అస్తు నీలగ్రీవాయేత్యస్య ప్రయోగః ॥ అథ ప్రముంచధన్వన ఇత్యాదీనాం ప్రయోగః ॥ అయం చ త్రిచః ॥ ఏకో మంత్రః ॥ కృచ్ఛ్రమేకం చరిత్వా వా జపేన్నవమవాసరాన్ । ఏవం కృతే భవేత్సిద్ధిః పురశ్చరణకర్మణా ॥ మహోత్పాతే రాజధానీ యుద్ధకాలే సమాగతే । అభిమంత్ర్య త్రిచేనాథ జుహుయాత్కుశకంటకమ్॥ *

ప్రముంచధన్వనస్త్వమిత్యాది తిసృణాం ఋచాం నారద ఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - శ్రీరుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం ॥ దివ్యద్వాదశసూర్యకోటిప్రకాశం సదీప్తదహనచూడాధారణం । భీషణభుజంగభూషణాఢ్యం ధ్యాయేద్ద్విభుజాయుధం రుద్రం॥ ఇతి ఏకం కృచ్ఛ్రం చరిత్వా నవదినాని జపేత్॥ సిద్ధిః స్యాత్ ॥ రాత్రౌ యుద్ధకాలే కుశకాండైః సహస్రం జుహుయాత్ ॥ ఆయుధాని చాభిమంత్ర్య దద్యాత్ ॥ సర్వశత్రవః పలాయంతే॥౧౧ —

యా తే హేతిర్మీఢుష్టమేత్యాది తిసృణాం ఋచాం రుద్ర ఋషిః ॥ అనుష్టుప్ఛందః - రుద్ర ఏవ దేవతా॥ ధ్యానం ॥ ప్రణమదమరకోటిమౌళిమాలాకుసుమరజోరుణపాదపద్మయుగ్మం । అనవరతమనుస్మరేద్భవాన్యా సహజగతాం పితరం పినాకపాణిం ॥ ఇతి పురశ్చరణం పూర్వవత్ । రాజా విజయం కాంక్షతే చేత్స జయతి ॥ హోమాచ్చ జపాచ్చ ॥ ఏతాభిస్సహస్రగుణజపః ॥ తైలేన ఏకాదశశతసహస్రదీపమారోప్య రాత్రౌ రాజ్ఞి ప్రత్యాసన్నే రాజానం వినా సేనానీః పురోగచ్ఛేత్॥ శత్రుసేనా భగ్నా గచ్ఛతి॥ నశ్యతి చ। అన్యదపి॥

శత్రోర్ద్విజః కశ్చిచ్ఛత్రునగరచతుష్పథే దేవాలయే వా తం కుంభం శతసహస్రాభిమంత్రితం నిఖాయ గచ్ఛేత్॥ సంవత్సరాన్నగరం నశ్యతి ॥ (శ్రీవేదవ్యాసోక్తపశుపతి రహ్యతి) పఠ్యతాం ॥ నమస్తే అస్తు భగవన్ విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయ త్ర్యంబకాయ త్రిపురాంతకాయ— శ్రీమన్మహాదేవాయ నమ ఇతి॥౧౫॥ —ఇతి ప్రథమోనువాకః॥ నమో హిరణ్యబాహవ ఇతి ద్వితీయానువాకస్య ॥ షణ్ముఖఋషిః మహాగాయత్రీచ్ఛందః ॥ రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం ॥ ముక్తాలంకృతసర్వాంగమిందుగంగాధరం హరమ్ । ధ్యాయేత్కల్పతరోర్మూలే సుఖాసీనం సహోమయా ॥ ఇతి ఏకకృచ్ఛ్రం చరిత్వా చతుర్థేఽహ్ని సన్మహాదేవ దేవాలయే అష్టసహస్రం జపేత్ ॥ ఏతదేవ మంత్రం జపన్ అష్టసహస్రప్రదక్షిణాని కుర్యాత్ ॥ తతో దేవమారాధ్య ఏకాదశ రుద్రరూపాన్ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ - ధనచతుష్టయపంచశతకరణకామః పలాశాశ్వత్థాపామార్గాణాం వైకంకతానాం సమిద్భిరయుతం జుహుయాత్ ॥ శ్రీకామః కుసుమసౌగంధికకాశవాలాశానామయుతం జుహుయాత్ ॥ మేధాకామః కాపిలఘృతాభ్యక్తాని పలాశకుసుమాని అయుతం జుహుయాత్ - సంప్రజయా కామో జపాకుసుమాన్యేకాదశ సహస్రం జుహుయాత్ ॥ శత్రుసంహారకామస్తు తైలాభ్యక్తాన్ [illegible] జుహుయాత్ ॥ అష్టసహస్రం [illegible] ల్కేన దేవమనులిప్య శత్రునామగ్రహణపూర్వకం అష్టసహస్రం జపేత్ ॥ ఏకాదశదినాచ్ఛత్రోర్మరణం స్యాత్॥—నమస్సభాభ్య ఇతి తృతీయానువాకస్య ॥ రుద్రఋషిః - బృహతీచ్ఛందః॥ రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ పంచవింశతితత్త్వేశో మాయామూర్తిః [illegible] ॥ సమావృతో బాలకైశ్చ ఋషిభిశ్చాతిమనోహరైః ॥ గద్ధ్వరగ్రతోద్యత్కిరాతవపురీశ్వరః ॥ ఏవం మహేశో మహాతేజాస్సధ్యేయో జగతాం గురుః । కృచ్ఛ్రం చరిత్వా పంచసహస్రం జపేత్ - కృతపురశ్చరణో భవతి॥ రాష్ట్రీ వ్యాధా [illegible] కాదశభిశ్శాంతిం కారయేత్ - పంచజుహుయుః పంచజపేయుః ॥ ఏకో బ్రహ్మ ॥ త్రిలోచనం ధ్యాత్వా తే తిలాన్నైరేకాదశ సహస్రం జుహుయుః ॥ ప్రతిమంత్రం నమస్కుర్యుః రాష్ట్రీ వ్యాధిర్నశ్యతి॥ నానారోగ తిలమిశ్రపిష్టాపూపైరేకాదశసహస్రం హావయేత్ ॥ వ్యాధితో పామార్గ [illegible] రష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ స్త్రీ [illegible] మిశ్రైశ్శతసహస్రం హావయేత్ ॥ నగరవ్యాధిర్నశ్యతి ॥ మహారోగైః ప్రత్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాత్॥ నమ ఆవ్యాధినీభ్య ఇత్యనువాకస్య ॥ దూర్వాసఋషిః - ఉష్ణిక్ఛందః - శంభుర్దేవతా ॥ ధ్యానం॥ భస్మోద్ధూళితసర్వాంగం జటామకుటమండితం । ధ్యాయేత్త్రిశూలం వృషారూఢంగ ఈశ్వరమనుపమం ॥ ఇతి ఏకకృచ్ఛ్రం చరిత్వా నవసహస్రం జపేత్ ॥ తతో దేవాలయే మంత్రం జపన్నేవాష్టసహస్ర ప్రదక్షిణాని కుర్యాత్॥ కృతపురశ్చరణో భవతి॥ తత్ర వ్యాధౌ స్వగృహే త్రిమార్గం కుండం ఖాత్వాగ్నిమాధాయ - తస్య పురస్తాత్స్వదిశాం కృత్వా తంతువేష్టితం కుంభం వేదికాయాం న్యస్య - అనేనానువాకేన దేవమావాహ్య గంధపుష్పాదిభిస్సకర్పూర నృత్యగీతవాద్యైర్దేవమారాధయేత్ ॥ ఏకాదశదినాని దీక్షిత్వా ॥ ప్రథమదినే నిత్యకర్మాంతే ప్రతినమస్కారమాజ్యేన జుహుయాత్ ॥ తత్సన్నిధావేకాంశలిక్కృత్వా జపేత్ ॥ తతః పంచోపనిషత్యం కృత్వా తిలలాజదూర్వావ్రీహియవై రాజ్యాక్తైర్జుహుయాత్ ॥ ప్రతినమస్కారమేకాదశకృత్వోనువాకం జప్త్వా ॥ ఏవం త్రీణిదినాని మధుసర్పిషా జుహుయాత్ ॥ తతో దినద్వయమశ్వత్థాపామార్గసమిద్భిర్జుహుయాత్ ॥ తత్ప్రభృతి దినముదయప్రభృతి ఆవశ్యకావిరోధేన నిరంతరం జపేత్ ॥ ఏకాదశదినే అష్టసహస్ర కమలైః ప్రతినమస్కారం దేవమారాధయేత్ ॥ తతో గౌరీమారాధ్య బ్రాహ్మణాం స్తర్పయిత్వా తయా వ్యాధిమోచనం॥ రాజా కారయితా చేదష్టసహస్రం తదర్ధమష్టశతం వా నిష్కాణాం దద్యాత్ ॥ ఇతరే ష్టసహస్రం తదర్ధం

పంచాంశతినిష్కాంవాదద్యాః ॥ ప్రతిదినం చైకైకనిష్కంధేనుందద్యాః దేవమంత్రేణకుంభజలేనాభిషించేత్త్రి
షుయిత్వాషుయేవ్యాధిర్వినశ్యతి॥ దేవప్రసాదాద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ మోహాంధఃస్వాగ్నౌ ప్రతినమస్కార
మాజ్యేనాష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ మోహోనశ్యతి ॥ కుష్ఠవ్యాధినామప్యేవమేవవిధిః ॥ జపేద్వావ్యాధ
యోవినశ్యంతి ॥ జ్వరేసన్నిపాతేనాభిమాత్రజలేస్థిత్వా సహస్రం పద్మాన్యనువాకేన దేవాయప్రక్షిపేత్॥
శేషేణపూజాకర్తవ్యా ॥ జ్వరసన్నిపాతా వినశ్యంతి ॥ నమోభవాయచ - నమోజ్యేష్ఠాయచేత్యనువాక
ద్వయస్య రుద్రఋషిః - మహావిరాట్ఛందః – రుద్రోదేవతా - ధ్యానం ॥ గౌరీకరాంబుజన్యస్తస్వర్ణ
శైలశరాసనమ్ । ఇషుహస్తం వృషారూఢం నరనారీతనుంస్మరేత్ ॥ ఇతి త్రిరాత్రంచరుభోజీ ఏకాద
శదినానినిరంతరంజపేత్ ॥ కృతపురశ్చరణోభవతి ॥ శ్వేతైః పద్మైః ప్రతినమస్కారమర్చయేత్ ॥ శ్రీ
మాన్భవతి ॥ రాజ్ఞో జన్మ నక్షత్రే అశ్వత్థసమిధాం దధ్యక్తానాం ఏకవింశతి సహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూ
ర్వా సహస్రంచ రాజ్ఞామాయుర్వర్ధతే ॥ యుద్ధేశత్రౌప్రత్యాసన్నే మహానసాగ్నౌ అపరరాత్రౌ సోపదం
శం దధి ఘృతమన్నం ప్రతి నమస్కారం అనువాకే నైకాదశకృత్వో హుత్వా హుత శేషం పరసేనామధ్యే
వికిరేత్ ॥ పరసెనానష్టాభవతి ॥ అనేనాయుధానిచ స్పృష్ట్వాసహస్రకృత్వోజపేత్- త్రైర్యుద్ధంకుర్యాత్॥
అప్రతిహతోభవతి ॥ అనేనభోజ్యమన్నమభిమంత్ర్యభక్షయేత్ ॥ విషమప్యమృతంభవతి ॥ పుత్రకామఃస్యో
దుంబరసమిద్భిర్దధ్యక్తాభిః ప్రతినమస్కారమష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ నమస్కారగణితైః కలశైరేకాద
శకృత్వోభిమంత్ర్యస్త్రియమభిషించేత్ ॥ అనేనమంత్రేణదేవస్యాభిషించేత్ ।సప్తఘటికా జపేత్ప్రదక్షిణంచ
కుర్యాత్ ॥ అనేనహవ్యంపిష్టంవాభిమంత్ర్యపతింప్రాశయేత్ ॥ అనేనశమీపత్రైః చుల్యాం ప్రతినమస్కార
మేకాదశకృత్వోజుహుయాత్ ॥ రుద్రసమఃపుత్రోభవతి ॥ అనేనపాయసంస్పృష్ట్వాజప్త్వాదేవాయ నివేద
యేత్ ॥ శంకరోభవేత్ - అనేనతంతూనభిమంత్ర్యగర్భిణీహస్తేబంధయేత్ - గర్భరక్షాభవతి॥ అనే
నకుమారంగ్రహగ్రస్తంస్పృష్ట్వాజప్త్వాసిద్ధోభవతి ॥ రాత్రావనేనశిఖాంబధ్వాస్వాపయేత్ ॥ కుమార
గ్రహభయంనస్యాత్॥ నమోదుందుభ్యాయచేత్యనువాకస్య ॥ హేమకోశానలఋషిః॥పఙ్క్తిశ్ఛందః ॥ రుద్రో
దేవతా ॥ ధ్యానం ॥జటాభిర్లంబమానాభిర్వృతాస్యం తమభయప్రదం ॥ దేవంశుచిస్మితంధ్యాయేద్వ్యాఘ్ర
చర్మపరిష్కృతం ॥ అస్యపురశ్చరణమేకముపవాసంకృత్వాష్టశతం జపేత్ ॥ ఔదుంబరాశ్వత్థప్లక్షన్యగ్రోధ
సమిధామష్టసహస్రం జుహుయాత్ - మేధావీభవతి ॥ ఆరోగ్యకామీక్షుదిరై దధిసృతాక్తైరష్ట సహ
స్రంజుహుయాత్ ॥ దూర్వాంకురైఃపంచసహస్రమిత్యన్యే ॥ శ్రీకామః శ్వేతకమలైర్దధ్యక్తైః పంచాశత్స
హస్రైః అపూపైరాహుతిమాత్రైరష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ తదస్యమెచాలక్ష్మీర్నశ్యతి ॥ వశ్యకామః
కార్పాసబీజైర్మధ్వక్తైరయుతంజుహుయాత్ ॥ పశుకామోమహాదేవాలయే ఏతమనువాక మష్టసహ
స్రంజపేత్ ॥ ప్రదక్షిణంచకుర్యాదనువాకమేతంజపన్ గవాంప్రదక్షిణంకుర్యాత్ ॥ పుత్రకామః పలాశసమి
ద్భిర్మధ్వక్తైరయుతం ॥ ఔదుంబరశమీసమిధాందధ్యక్తానాంఅష్ట సహస్రంజుహుయాత్ ॥ విద్యార్థీ ప
లాశాశ్వత్థ సమిద్భిర్మధ్వక్తాభి రాజ్యాక్తైరిత్యన్యే ॥ శతసహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వాకాండైరా
యుష్కామః॥ ముక్తికామ ఏతమనువాకంజపన్ చాంద్రాయణంచరిత్వా అతశ్చరుభోజీఏకవింశతి సహస్రంజ
పిత్వాతతః ప్రదక్షిణంపంచసహస్రంజపఃకార్యః ॥ పంచసహస్రనమస్కారాః ॥ తతః ప్రదక్షిణంసర్వాంగప్ర
దక్షిణం - తతః శివసన్నిధౌ పలాశాశ్వత్థసమిధాందధ్యక్తానాంలక్షత్రయంజుహుయాత్ ॥ ముక్తోభవతి. రా

రవేమజ్జమానాబాంధవాశ్శివపురేరమంతే॥—నమస్సోమాయచేత్యాది - ప్రక్షిపత్తేచేత్యంతమేకోమంత్రః॥ అస్యమంత్రస్య పూర్వవన్మహాకాలాశానలఋషిః ॥ పఙ్క్తిశ్ఛందః - రుద్రోదేవతా-ధ్యానం॥ పినాకపాణిం భూతేశముద్యత్సూర్యాయుతప్రభమ్ ॥ భూషితంభుజగైర్ధ్యాయేత్కాలంకపర్దినమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణం కృచ్ఛ్రం పంచశతంజపః - చాంద్రాయణమమావాస్యాయాంకుర్యాత్ ॥ శత్రుజయకామః- శత్రుంఖాదిరరూపంకృత్వాఘటజలే దేవమావాహ్య శమీసమిద్భిర్బిడాలిరుధిరాక్తాభిశ్శతసహస్రంహోమః- యథాశక్తిః ప్రాఙ్ముఖోజపేత్॥ రాజాతు - అనేనబ్రాహ్మణైఃజపంకారయేత్॥ఆజ్యాహుతీశ్చహావయేత్। యావదిచ్ఛతి తావద్రాజ్యంసిధ్యతి॥—నమోవఃకిరికేభ్యఇత్యస్యమంత్రస్య ॥ రుద్రఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రోదేవతా - ధ్యానం ॥ విశ్వతోవనిపాదాబ్జం విశ్వతోక్షిశిరోముఖమ్ । జ్వలంతం విశ్వమావృత్య తేజోరాశింశివంస్మరేత్ ॥ ఇతి అస్యపురశ్చరణంపరాకంకృత్వావింశతిసహస్రంజపేత్ । మంత్రశోధనార్థం గురుసన్నిధౌఅష్టసహస్రంజపేత్ ॥ సిద్ధోభవతి ॥ దక్షిణామూర్తిసన్నిధౌ తిలానాం శతసహస్రంజుహుయాత్॥ సువర్ణంలభతే ॥ అపామార్గవేణుబీజయవానాంశతసహస్రంజుహుయాత్ । సువర్ణముత్పద్యతే ॥— కన్యాకామో గుల్ఫిలమయీం కన్యాం కృత్వా తాంస్పృష్ట్వా పంచాశత్సహస్రం జపేత్ జుహుయాద్వా ॥ కన్యాంలభతే ॥ పద్మోత్పలకుసుమానాం శతసహస్రం జుహుయాత్ ॥ శ్రీమాన్భవతి ॥ వంశాంకురాణామష్టసహస్రంజుహుయాత్ - చోరరాజసర్పాదిభ్యో భయంనశ్యతి ॥— అంజ్యాబిల్వఫలానాంఅయుతంజుహుయాత్సువర్ణసహస్రంలభతే ॥ శమీసమిధాందధ్యక్తానాం అయుతంజుహుయాత్పుత్రం లభతే॥ శ్వేతవచాంపలార్థం చూర్ణీకృత్య రజిత పాత్రేనిధాయ కపిలాఘృతేనాలోడ్య స్పృష్ట్వామంత్రమయుతంజప్త్వా పిబేత్సమహాకవిర్భవతి - ఔదుంబరసమిధాం దధ్యక్తానామయుతంజుహుయాన్మహామేధావీభవతి॥— ద్రాపేఅంధసస్పతే ఇత్యృచః పులహఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః॥ రుద్రోదేవతా॥ ధ్యానం॥ ఆగుల్ఫాసితకంచుకీధమరుచిస్మిన్నధోల్లసచ్ఛేకరః శ్చైలీకుండలితశ్రవాస్సతిలకో ధంధంక్వణన్నూపురః ॥ శ్రీమాన్నిర్మలదంతపఙ్క్తికిరణైశ్శ్వేతాయమానాననో ధ్యేయోభైరవవేషభూషితతనుర్దేవోమృడానీపతిః ॥ఇతి॥ అస్యపురశ్చరణమేకోపవాసః ॥ అయుతంజపః॥ కపిలాజ్యేనాయుతం జుహుయాత్సిద్ధోభవతి ॥ జ్వరసన్నిపాతే తస్యశిరోభాగే దూర్వాణాం పంచ సహస్రం జుహుయాత్ ॥ జ్వరాన్ముక్తోభవతి॥ వైకంకతసమిధామయుతంజుహుయాదభిచారానభవంతి ॥ తిలలాజానామయుతం జుహుయాత్సర్వేభ్యోభూతేభ్యోభయంనభవతి॥ ఆపదిమంత్రంజపేత్స్మరేద్వాఆపదోముక్తోభవతి ॥ యాతేరుద్రశివాతనూశ్శివేత్యస్య మంత్రస్య స్కందోనామఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః॥ స్కందరుద్రోదేవతా॥ ధ్యానం॥ తప్తచామీకరప్రఖ్యం శక్తిపాణింషడాననం । మయూరవాహనారూఢం స్కందరూపం శివంస్మరేత్ ॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా॥ అష్టశతం ప్రాణాయామాన్ పంచసహస్రం జపేత్ సిద్ధోభవతి ॥ తృతీయేమాసి దూర్వాణామయుతం జుహుయాద్గర్భరక్షా భవతి ॥ ఇమాగ్ంరుద్రాయతవసే కపర్దినఇతి ॥ మృడానోరుద్ర ఇతి రుగ్ద్వయమేకోమంత్రః ॥ మాండవ్యఋషిః॥ జగతీచ్ఛందః ॥ రుద్రోదేవతా ॥ రుగ్వ్యతిరిక్తపక్షేమంత్రాద్యా ॥ అనుష్టుబ్జగత్యౌ॥ధ్యానం॥ దివ్యసింహాసనారూఢం స్తూయమానం మహర్షిభిః ॥ ప్రసన్నవదనంధ్యాయే [illegible]ధారిణం॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చరణంకృచ్ఛ్రంచరిత్వా సహస్రం జపేత్ ॥ మంత్రద్వయం కృచ్ఛ్రపర్యంతం నవ సహస్రం జపేత్ ॥ సరరశాంతయే దూర్వాభిరయుతం జుహుయాత్ ॥ తత్రవిశేషః ॥ అమావాస్యాయాం చతుష్పథేగ్నిమాధాయ

దధిధారయాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ గవాశ్వాదీనాం శాంతిర్భవతి॥ గంధోదకపూరితకుంభం స్పృష్ట్వా సహస్రం జపేత్ ॥ తేన గవాశ్వాదీన్ప్రోక్షయేత్ ॥ శాంతిర్భవతి॥ నవం జలం సహస్రకృత్వోభిమంత్ర్య పాయయేచ్ఛాంతిర్భవతి॥ మానోమహాంతమిత్యస్య- దేవరాతఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం॥ బాలేందుముకుటం దేవం తరుణాదిత్యవిగ్రహం ॥ ధ్యాయేన్నందీశ్వరాకారం గణేశ్వరసమావృతం॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా ॥ ఉపవాసత్రయం కృత్వా పంచసహస్రం జపేత్ ॥ తిలాశ్వత్థాపామార్గైః ఆజ్యసిక్తైరష్టసహస్రం హునేత్ ॥ బాలవృద్ధాదీనాం శాంతిర్భవతి ॥ ప్రతిసంవత్సరమార్ద్రాస్వంతః పురే అనేనాయుతంహునేత్ ॥ రాజా సామాత్యో వర్ధతే ॥ మానస్తోక ఇత్యస్య కుత్సరుచః ॥ రుద్రఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం॥ దధానమేకాదశభక్తదేహం కాంతం తం విశుద్ధస్ఫటికప్రకాశం ॥ తేజోనిధిం శూలినమిందుమౌళిం విచింతయేదత్ర సదైవ రుద్రం ॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా॥ ఏకం కృచ్ఛ్రం చరిత్వా ఉదుంబరపాత్రే గవ్యసర్పిరానీయ సహస్రకృత్వోభిమంత్ర్య స్వాగ్నౌ మథితాగ్నౌ వా మంత్రేణాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ తతో వ్యాహృతీర్హుత్వాజ్యశేషం పిబేత్ ॥ ప్రాశ్నీయాత్॥ ఏవం త్రిరాత్రం కృత్వా సిద్ధో భవతి ॥ ఆయుష్కామస్తిలానామయుతం జుహుయాత్ ॥ శ్వేతపద్మానామయుత హోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ దూర్వాణామయుతంజుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ దశవా అష్టావింశతిర్వా శతంవా అష్టావింశతి శతంవా సహస్రం వా అపరిమితాన్వా కలశాన్ జలపూర్ణాన్ స్పృష్ట్వా ప్రతికలశమభిమంత్ర్య ప్రయచ్ఛేత్ప్రోక్షయేద్వా - అగదో భవతి ॥ అపమృత్యుశాంతికామః అపామార్గసమిద్భిః అష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ జన్మనక్షత్రే ఆయుష్కామః తిలానామయుతంజుహుయాత్ - శ్వేతపద్మాయుత హోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ దూర్వాణామయుతహోమాచ్చిరంజీవీ భవతి ॥ సర్వసారమిదంగుహ్యంపవిత్రం పాపనాశనం ॥ నిత్యమష్టసహస్రమష్టశతం వా జపేత్ ॥ మహాపాతకైరుపపాతకైశ్చ ముచ్యతే ॥ పలాశసమిధాంసహస్రంజుహుయాత్ ॥ మేధావీ భవతి ॥ అస్యమంత్రస్య జపాదేవ సర్వవ్యాధయో నశ్యంతి ॥ మంత్రేణానేనాసాధ్యంకార్యంనాస్తి ॥ సర్వార్థసాధకోయంమంత్రః ॥ సంక్షేపతో వినియోగ ఉక్తః ॥ ఆరాత్తేగోఘ్న ఇత్యస్య మంత్రస్య - అత్రిఋషిః- త్రిష్టుప్జగతీ వాచ్ఛందః ॥ శంభుర్దేవతా-ధ్యానం ॥ కుర్వాణం సన్నిధౌ దేవ్యాః దివ్యమానందతాండవం మహాతాశనందుసంధ్యాయేత్తప్తకాంచనసన్నిభమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చర్యా త్రిరాత్రముపోష్య త్రిరాత్రం జపేత్॥ ఆయుష్కామస్స్వజన్మనక్షత్రే సర్పిషా సహస్రం హుత్వా సహస్రం జపేచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ ఏవం సర్వనక్షత్రేషు వా కుర్యాదార్ద్రాయాం దూర్వాపామార్గశమీతిలానాం ప్రత్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి॥ శుభ్రితండులైరష్టసహస్రంజుహుయాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ పశ్చిమద్వారే శివాలయే శివసమీపేష్టసహస్రం జపేద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ స్తుహిశ్రుతంగర్తసదమిత్యస్య మంత్రస్య ॥ వ్యాఘ్రఋషిః ॥ త్రిష్టుప్ఛందః- శంభుర్దేవతా - ధ్యానం ॥ ఉద్యద్భాస్కరకోటిప్రకాశనిలయం విభీషణమ్ ॥ భీతిహరాభయ వరదం ధ్యాయేద్రుద్రం నిశాకరావతంసం॥ ఇతి అస్య పురశ్చర్యా॥ ఏకరాత్రముపోష్య త్రిరాత్రంజపేత్ ॥ వైకంకతసమిధాం తైలాభ్యక్తానాం అయుతం సహస్రం వా జుహుయాత్ ॥ సర్వే శత్రవః పలాయంతే ॥ అష్టసహస్రం జపేత్ - సర్వవ్యాధిశాంతిర్భవతి ॥ పరిణో రుద్రస్య హేతిర్వృణక్త్విత్యస్య మంత్రస్య రుద్రఋషిః - రుద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - ధ్యానమ్ ॥ గజచర్మావృతతనుం స్ఫురత్ప్రహరణోజ్జ్వలమ్ ॥ సర్వపాపహరం ధ్యాయేద్దేవం కుంజరభేదనమ్ ॥ ఇతి కృచ్ఛ్రంచరిత్వా నవసహస్రంజపేత్ ॥ కృతపురశ్చరణో భవతి ॥ పుత్రకామః పశ్చిమద్వా

రే శివాలయే పలాశఖాదిరాణాంచ దధిమధుఘృతాక్తానామయుతం జుహుయాద్దంపతీ పూర్వేద్యుశ్చరుభోజనౌ
స్యాతాం - కుంభంనిధాయ భగవంత మావాహ్య నవసహస్రం జపిత్వాభిషేచయేత్ ॥ ఏకైకావాహం బ్రాహ్మ
ణానష్టసహస్రమష్టశతమేకాదశాంతం జుహుయాత్ ॥ హోమాశక్తౌ పశ్చిమద్వారే శివాలయే అయుతం జ
పేత్ ॥ ప్రదక్షిణం కుర్వంశ్శాంతం జపేత్ ॥ ఏకవింశతిదినం దీక్షిత్వా ప్రతిదినం జపేత్— అష్టశతప్రదక్షిణం
కుర్యాత్ - ధార్మికం పుత్రం లభతే - మీఢుష్టమేత్యస్య మంత్రస్య ॥ వైరాజఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః-
మహాదేవో దేవతా - ధ్యానమ్ ॥ మంగళాయతనం దేవం యువానమతిసుందరమ్ । ధ్యాయేద్వనచరాకార
మాగచ్ఛంతం పినాకినమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణ మేకరాత్రముపోష్య పంచ సహస్రం జపేత్సిద్ధిర్భవతి ॥ అ
ర్థనాశే ఆత్మప్రాణనాశే వా ఆజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ హోమాశక్తౌ చతుర్గుణం జపేత్॥ వికిరి
దేత్యస్య మంత్రస్య ॥ పులహఋషిః ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ రుద్రో దేవతా॥ ప్రసన్నవదనం సౌమ్యం రచితోద్వా
హమండనమ్ ॥ అంబయా సహితం ధ్యాయేత్సురసంఘైరభిష్టుతమ్॥ ఇతి ధ్యానం॥ త్రిరాత్రచరుభోజీ జపన్నష్టస
హస్రం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సిద్ధో భవతి॥ మహాజనవిరోధే అష్టసహస్ర తిలహోమేన సంప్రతిపత్తిర్భవతి॥ సభాజయ
కామః కపిలాఘృతాభ్యక్తాభిరపామార్గసమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాత్॥ భయే - అపాం సమీపే స్వాగ్ని
మాధాయ కపిలాఘృతేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ అభయం భవతి ॥ సహస్రాణి సహస్రధా బాహువో
రిత్యస్య మంత్రస్య ॥ నారదఋషిః ॥ రుద్రో దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ ధ్యానం ॥ సర్వపాప హరం దే
వం సర్వాభరణభూషితమ్ । సర్వాయుధధరం ధ్యాయేత్సర్వలోకమహేశ్వరమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణా
య పంచసహస్రజపః ॥ శాల్మలివైకంకతసమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాదుపద్రవా నశ్యంతి ॥ అపమృత్యు
జయకామః శాల్మలీకమృదమాదాయ లింగం కృత్వా దేవమావాహ్య సంపూజ్య ద్రోణేన పయసాభిషించేత్తతో
దేవముద్వాస్య మృదమాదాయ నద్యాం ప్రక్షిపేత్తత్తీరే స్వాగ్నిముపసమాధాయాజ్యేనాష్టసహస్రం జు
హుయాదపమృత్యుర్గచ్ఛతి ॥ మహాంతం పంథానం గచ్ఛన్ అష్టపృత్తోయం స్థాపిమంత్ర్య స్వహృదయే విలిప్య గ
చ్ఛేత్ ॥ మహాశత్రుకోపోపహతానాం తత్ప్రశాంత్యై ఆజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ కుక్కుటమాంసేన
బలిముపహరేత్ప్రసన్నో భవతి ॥ క్షేత్రపాలకవినాయక వీరభద్రాదీనాం కోపేనైవం హోమం బలిం దద్యా
త్తైః ప్రసన్నా భవంతి ॥ ఇతి దశమానువాకః ॥ సహస్రాణి సహస్రశో యే ఇత్యస్య చతస్ర ఋచః ॥ ఏకో మం
త్రః - అథర్వణఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రో దేవతా - ధ్యానం॥ దంష్ట్రాకరాళవదనం జ్వల
జ్జ్వలనమూర్ధజమ్ । బిభ్రాణం త్రిశిఖం దీప్తం ధ్యాయేద్భుజగభూషణమ్ ॥ వ్యాధాకల్పావివమనయనా వి
ద్రుమాతామ్రభాసో జాయామిశ్రా జటిలశిరసశ్చంద్రరేఖావతంసాః । నిత్యానందా నియతలలితాః స్నిగ్ధక
ల్మాషకంఠా దేవా రుద్రా ధృతపరశవస్సైభవిష్యంతి భక్తాః ॥ ఇతి సహస్రాణి సహస్రశ ఇతి దశర్చ ఇతి దశావ
తారసంజ్ఞామంత్రాః - తేధనూంష్యవతతజ్యాని ప్రార్థయంతే॥ తేషాగ్ం సహస్రయోజనే ఇతి సర్వత్రాస్య
నుషజ్యతే ॥ ఆద్యంతయోరుపదిష్టత్వాన్మధ్యవర్తినాం మంత్రాణాం సాకాంక్షత్వాత్ ॥ పారాయణ గ్రహ
ణాధ్యయనవర్జం ॥ అన్యత్ర జపాదావనుషంగమిచ్ఛంతి॥ తేషాం చతుర్ణాం చాంద్రాయణం చరిత్వా పంచస
హస్రం జపేత్సిద్ధో భవతి ॥ శాల్మలివైకంకతానాం శతసహస్రహోమాచ్ఛత్రవః పలాయంతే॥ మార్వాణాం
ఘృతాక్తానామష్టసహస్రం జుహుయాత్పరాభిచారదోషా నశ్యంతి ॥ షష్టసహస్రం జపేత్సర్వవ్యాధిశాంతి
ర్భవతి ॥ యే వృక్షేష్విత్యాదీనాం షణ్ణామృచాం ॥ దేవలఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రో దేవతా - ధ్యా
నప్రయోగాదికం పూర్వవత్ - విశేషోపి ॥ ఋతుగమనకాలే కాపిలపయసా అష్టసహస్రం హుత్వా గచ్ఛే

ర్ధార్మికకరి పుత్రోభవతి ॥ మతాంతరె - యేపథాంపథిరక్షయఇతి ఋగ్ద్వయమేకోమంత్రః - అస్యపూర్వ వత్ప్రయోగః - అస్యదేవతాఋుషిః - అనుష్టుప్ఛందః రుద్రోదేవతా - నమోరుద్రేభ్య ఇతి త్రీణియజూగ్ం ష్యేకోమంత్రః అస్యదేవరాతఋుషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రోదేవతా ॥ ధ్యానం ॥ వృషాధిరూఢందేవే శంసర్వలోకైకకారణం ॥ ధ్యాయేద్బ్రహ్మాదిభిస్తుత్యం పార్వతీసహితంశివమ్॥ ఇతి అస్యపురశ్చరణమేకో పవాసంకృత్వాఏకరాత్రంజపేత్సిద్ధోభవతి ॥ యంయంకామంకామయతేతంతముద్దిశ్యత్రిరాత్రంజపేత్సిద్ధ్యతి॥ ఏతద్యజుస్త్రయంసమస్తంవ్యస్తంచ ॥ వ్యస్తజపంయదియథాకామఫలప్రదమ్ ॥ పురశ్చర్యానంతరంకృచ్ఛ్రద్వ యంచరిత్వాఏకాదశసహస్రంజపేత్ ॥ తత్సర్వంపశ్చిమద్వారశివాలయేకర్తవ్యం ॥ నమోరుద్రేభ్యోయే పృధివ్యాంయేషామన్నమిషవస్తేభ్యోయెంతరిక్షేయేషాంవాతఇషవస్తేభ్యోయేదివియేషాం వర్షమిషవస్తేభ్య ఇత్యాద్యనుషః - అస్యరుద్రసముదాయస్యకేవలజపమాత్రేణ సర్వసిద్ధిర్భవతి - త్రివర్షంస్నాయీ జపేత్స పంచమహాపాతకాత్పూతోభవతి॥ ❀

ఇతి రుద్రకల్పంసమాప్తమ్.

—⸸ పురుషసూక్తవిధిరుచ్యతే. ⸸—

అగ్నికార్యంజపవిధిస్తోత్రంచైవతదాత్మకం। కుర్యాద్యథోక్తవిధినాప్రాఙ్ముఖశ్శుద్ధమానసః ॥ ప్రథ మాంవిన్యసేద్వామే ద్వితీయాందక్షిణేకరే। తృతీయాంవామపాదేతు చతుర్థీందక్షిణేతథా ॥ పంచమీం వామజానౌతు షష్ఠీంవైదక్షిణేతథా। సప్తమీంవామకట్యాంతు దక్షిణాయాంతథాష్టమీం ॥ నవమీంనాభి మధ్యేతు దశమీం హృదివిన్యసేత్ । ఏకాదశీంకంఠదేశే ద్వాదశీంవామబాహుకె ॥ త్రయోదశీం దక్షిణేచ ముఖమధ్యేచతుర్దశీం । అక్ష్ణోఃపంచదశీంచైవ షోడశీంమూర్ధ్నివిన్యసేత్ ॥ ఏవంన్యాసవిధిం కృత్వా పశ్చాద్ధోమంసమాచరేత్ ॥ హోమంసమాచరేదిత్యుపలక్షణం ॥ తస్మాజ్జపపూజాయాం హూమేచాయమే వన్యాసప్రకారః ॥ ఏవంన్యాసవిధింకృత్వా పంచాంగానిసమాచరేత్ ॥ బ్రాహ్మణోస్యేత్యాదికాభిరుగ్భిఃపం చాంగకల్పనా ॥ బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీదిత్యాద్యాం పంచఋుచః పంచాంగన్యాసెగ్రాహ్యాః ॥ ఆశ్వలా యనపాఠక్రమయుక్తాః ॥ హృదయం శిరశ్శిఖాకవచమస్త్రంచేతి పంచాంగాని ॥ బ్రాహ్మణోస్యముఖమిత్యృ చంపఠిత్వా హృదయాయనమఇతి హృదయే ॥ చంద్రమామనసఇతి పఠిత్వా శిరసేస్వాహేతి శిరసి - నాభ్యా ఆసీదితి శిఖాయైవౌషడితి శిఖాయాం- సప్తాస్యాసన్నితి కవచాయహుం - యజ్ఞేన యజ్ఞమిత్యస్త్రం ॥ ఏత చ్చన్యాసద్వయం సంకల్పానంతరం కర్తవ్యం ॥ తద్యథా ॥ అముకదేశేఅముకకాలే అముకకామనయాపురు షసూక్తస్య సూక్తేన హోమం ఆరాధనంవాకరిష్యఇతి సంకల్ప్య ॥ పూర్వోక్తన్యాసద్వయం విధాయ- ఋుషిదేవతాచ్ఛందాంస్యపివిదిత్వా - జపాదికర్మసమాచరేత్ ॥ తత్రచయదాజపోహోమోవా క్రియతే ॥ తదాపి పరమేశ్వరం సమారాధ్య జపోహోమశ్చకార్యఇతి ॥ ఆరాధనప్రకారోభిధీయతే ॥ ఆద్యయావాహ యేద్దేవ మృచాతుపురుషోత్తమం । ద్వితీయయాసనందద్యా త్పాద్యంచైవతృతీయయా ॥ చతుర్థ్యార్ఘ్యంప్రదాతవ్యం పంచమ్యాచమనంతథా। షష్ఠ్యాస్నానంప్రకుర్వీత సప్తమ్యావస్త్రమేవచ ॥ యజ్ఞోపవీత

మష్టమ్యా నవమ్యాభరణంతథా । దశమ్యాగంధదానంస్యా దేకాదశ్యాచమాల్యకం ॥ ద్వాదశ్యాధూప
దానంస్యాత్త్రయోదశ్యాచదీపకం । చతుర్దశ్యాతునైవేద్యం పంచదశ్యానమస్క్రియా ॥ ఉద్వాసనంతు
షోడశ్యా ఉపచారాస్తుషోడశ । స్నానేవస్త్రేచనైవేద్యే దద్యాదాచమనీయకం ॥ దద్యాత్పురుష సూక్తైవ
యః పుష్పాణ్యాప ఏవచ । అర్చితంతేనవైసర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం ॥ దక్షిణాంచయథాశక్త్యాషోడ
శేనప్రకారయేత్ । పూజాదిసాద్గుణ్యార్థంయా దక్షిణాదీయతే ॥ తాంషోడశేనయజ్ఞేనయజ్ఞమిత్యనేన
మంత్రేణ దద్యాదిత్యర్థః । తతః ప్రదక్షిణంకృత్వా జపంకుర్యాత్సమాహితః ॥ యథాశక్తిజపిత్వాతుసూ
క్తంచాస్మైనివేదయేత్ । దేవస్యదక్షిణేభాగే కుండంస్థండిలమేవవా ॥ కారయేత్ప్రథమర్చాతు ప్రోక్షణం
తుద్వితీయయా । తృతీయయాగ్నిమాదధ్యాచ్చతుర్థ్యాతుసమింధనం ॥ పంచమ్యాత్వాజ్యసంస్కారంచరో
శ్చ్రపణంతథా । షష్ఠ్యావలస్యమధ్యేతు కల్పయేత్పద్మమాసనం ॥ చింతయేత్తత్రదేవేశం కాలానలసమ
ప్రభం । వివృతాస్యంసహస్రశీర్షం రక్తాస్యంరక్తవాహనం ॥ వాహోహయః ॥ ఏవంధ్యాత్వా సప్తమ్యాది
భిః పంచఋగ్భిః క్రమేణ గంధాదినైవేద్యాంతపంచోపచారపూజాం దేవస్యానుజ్ఞయా కుర్యాదిత్యతఆహ॥
తతోగంధంచధూపంచదీపంచైవనివేదనం॥అనుజ్ఞాప్యతతఃకుర్యా త్సప్తమ్యాదియథాక్రమం।సమిధః ప్రత్యృచం
పూర్ణాం జుహుయాదభిఘారితాః ॥ తతోఘృతేనజుహుయాచ్చరుణాచపునఃపునః । ఏవంహుత్వాతతస్స్నా
త్వా సమీపేస్తోత్రముచ్చరేత్ ॥ జితంతేపుండరీకాక్ష నమస్తేవిశ్వభావన । నమస్తేస్తుహృషీకేశ మహాపురుష
పూర్వజ ॥ నమోహిరణ్యగర్భాయ ప్రధానావ్యక్తరూపిణే । ఓంనమోభగవతేవాసుదేవాయ శుద్ధజ్ఞాన
విభావినే ॥ దేవానాందానవానాంచ సామాన్యమధిదైవతం । సర్వదాచరణద్వంద్వం వ్రజామిశరణంతవ॥
ఏకస్త్వమసిలోకస్య స్రష్టాసంహారకస్తథా । అధ్యక్షశ్చానుమంతాచ గుణమాయాసమావృతః ॥ సంసా
సాగరంఘోరమనంతక్లేశభాజనం । త్వామేవశరణంప్రాప్య నిస్తరంతిమనీషిణః ॥ నతేరూపం నచాకారో
నాయుధానినచాస్పదం । తథాపిపురుషాకారో భక్తానాంత్వంప్రకాశసే ॥ నైవకించిత్పరోక్షంతే ప్రత్యక్షోఽపి
నకస్యచిత్ । నైవకించిదసిద్ధంతే నచసిద్ధోసికస్యచిత్ ॥ కార్యాణాంకారణంపూర్వం వచసాంవాచ్య
ముత్తమం । యోగానాంపరమాంసిద్ధింపరమంతేపదంవిదుః ॥ అహంభీతోస్మిదేవేశ సంసారేస్మిన్ భయా
వహే । పాహిమాంపుండరీకాక్ష నజానేశరణంపరం ॥ కాలేష్వపిచసర్వేషు సర్వావస్థాసుచాచ్యుత ।
శరీరేపిగతౌచాపి వర్తతేమేమహద్భయం ॥ త్వత్పాదకమలాదన్యన్నమేజన్మాంతరేష్వపి। నిమిత్తంకుశలస్యా
స్తి యేనగచ్ఛామిసద్గతిం ॥ విజ్ఞానంయదిదంప్రాప్తం యదిదంజ్ఞానమూర్జితం । జన్మాంతరేపిమేదేవమా
భూత్తస్యపరిక్షయః ॥ దుర్గతావపిజాతాయాం త్వద్గతోమేమనోరథః । యదినాశంనవిందేత తావతాస్మి
కృతీసదా ॥ నకామకలుషంచిత్తం మమతేపాదయోస్స్థితం । కామయేవైష్ణవత్వంతు సర్వజన్మసుకేవలం॥
సర్వేషుదేశకాలేషు సర్వావస్థాసుచాచ్యుత । కింకరోస్మిహృషీకేశ భూయోభూయోస్మికింకరః॥ ఇత్యేవం
మునయస్తుత్వాస్తుత్వాదేవందినేదినే। కింకరోస్మీతిచాత్మానం దేవాయైవన్యవేదయన్ ॥ జితంతేపుండరీకాక్షే
త్యారభ్యఏతావత్పర్యంతం స్తోత్రం ॥ అథఫలవిశేషకర్తవ్యవిశేష ప్రశంసాచ ॥ పురుషస్యహరేస్సూక్తం
స్వర్గ్యంధన్యంయశస్కరం । ఆత్మజ్ఞానమిదం పుణ్యం యోగజ్ఞానమిదంపరం ॥ ఫలాహారోజపేన్నిత్యం ప
శ్యన్నాత్మానమాత్మని । ఫలాన్యభుక్త్వోపవసేన్మాసమద్భిశ్చవర్తయేత్ ॥ అరణ్యేస్మిన్వసేన్నిత్యం జపన్నిమ
మృషిర్మునిః । ఋగ్భిస్త్రిషవణంకాలే స్నాయాదప్సుసమాహితః ॥ ఋషిర్మంత్రః ॥ ఇదమృషింపురుష
సూక్తాత్మకం ఋగ్భిస్త్రిషవణమితి ॥ పురుషసూక్తేనానేననిత్యశః ॥ ఆజ్యాహుతీరనేనైవం హుత్వైవం చిం

తయేదృషిం । అత్రఋషిస్సూక్తద్రష్టా నారాయణఏవ-తంచింతయేత్ ॥ ఏవంమాసంఫలాహారం మాసము
దకాహారంచకృత్వా త్రీణివర్షాణి ఫలాహారస్సన్ పౌరుషంసూక్తంజపేత్ ॥ శాకశ్చేద్ద్వాదశవర్షాణి ॥
ఏవం సాక్షీకృతే దేవో దృశ్యతఇత్యాహ ॥ అథమాసఫలాహారస్త్రిభిర్వర్షైర్జపేదిమం । తద్భక్తస్తన్మనా
యుక్తో దశవర్షాణ్యనన్యభాక్ ॥ సాక్షాత్పశ్యతితందేవం నారాయణమనామయం । జ్ఞానగమ్యంపరంసూ
క్ష్మం వ్యాప్య సర్వమవస్థితం ॥ గ్రాహ్యమత్యంతయత్నేన స్రష్టారం జగతోవ్యయం । అథనాసాధ్యమానోపి
భక్తింనపరిహారయేత్ ॥ భక్తానుకంపీభగవాన్ జాయతేపురుషోత్తమః । యేనయేనచకామేనజపేత్తత్ప్రి
యతస్సదా ॥ ససకామస్సమృద్ధస్స్యాచ్ఛ్రద్ధధానస్యకుర్వతః॥ హోమంవాప్యథవాజప్యముపహారమథైవతు॥
కుర్వీతయేనకామేన తత్సిద్ధిముపధారయేత్ ॥ జాతిశ్రైష్ఠ్యంమహద్విత్తంయశోలోకేపరాంగతిః। పాపేన
విప్రమోక్షశ్చ భవేత్సర్వంనసంశయః ॥ అథాభిధీయతేకర్మ పుత్రకామస్యవైష్ణవం । శుక్లపక్షేశుభవారే
సునక్షత్రేసుగోచరే ॥ ద్వాదశ్యాం పుత్రకామస్తు చరుంకుర్వీతవైష్ణవః ।దంపత్యోరుపవాసస్స్యాదేకాద
శ్యాంసురాలయే।ఋగ్భిష్షోడశభిస్సమ్యగర్చయిత్వా జనార్దనం । చరుంపురుషసూక్తేనశ్రపయేత్పుత్రకా
మ్యయా।ప్రాప్నుయాద్వైష్ణవంపుత్రమచిరాత్సంతతిక్షమం॥ చరుంపురుషసూక్తేన స్వగృహ్యోక్తవిధినాపా
యసచరుంశ్రపయన్పురుషసూక్తంపఠేత్॥ఏవంచరుంశ్రపయిత్వాపశ్చాత్పురుషసూక్తేనచరుంజుహుయాత్॥
సూక్తేనేత్యేకవచనాత్సకలమపి సూక్తమవిచ్ఛిన్నంహోమసాధనం-నతుప్రత్యేకమృచః- హోమస్సహస్రం॥
ఏతద్దశగుణితోజపః - అయమర్థః ॥ కృష్ణైకాదశ్యాముపక్రమ్యజపిత్వా శుక్లైకాదశ్యాందంపతీ ఉపోష్య
ద్వాదశ్యాంచరుంశ్రపయిత్వాసహస్రాహుతీర్జుహుయాదితి ॥ అథాపరః ప్రకారోయ మేకాదశ్యామభోజ
నమ్ । దంపత్యోఃపురుషస్తత్రనిత్యకర్మావిరోధినీ ॥ కాలేజపేదిదంసూక్తమేకాదశ్యాం నిరంతరమ్ । ద్వా
దశ్యాంప్రయతోభూత్వా పాయసంనిర్వపేచ్చరుం ॥ ద్వాదశద్వాదశీష్వేవం పయసానిర్వపేచ్చరుమ్॥
ఏవమిత్యేకాదశ్యాముపవాసాదికంకృత్వేత్యర్థః॥ హుత్వాజ్యంఃధివచ్చాత్రఋగ్భిష్షోడశభిర్బుధః । కృతాం
జలిపుటోభూత్వా స్తవంతాభిఃప్రయోజయేత్ ॥ తాభిరితిషోడశీభిరిత్యర్థః॥ సమిధోశ్వత్థవృక్షస్య హుత్వా
జ్యంజుహుయాత్పునః ॥ ఉపస్థానంహుతాశస్యధ్యాత్వాచమధుసూదనమ్ । ఉపస్థానంహుతాశస్యేతికృత్వేతి
వాక్యశేషః - అగ్న్యుపస్థానంచఅగ్నేనయమంత్రైః హవిర్హోమంతతః కుర్యాత్ప్రత్యృచంవాగ్యతశ్శు
చిః - హవిశ్శేషం తతఃకృత్వా నారీ నారాయణం పఠేత్ ॥ భక్షయిత్వా హవిశ్శేషం లబ్ధ్వాశిషం విశేత్త
తః ॥ హవిశ్శేషంభక్షయిత్వేత్యనేనైవహుతావశిష్టప్రతిపత్తింకర్మణిసిద్ధే లబ్ధ్వాశిష్యనేనైవ ద్యోతయతి-
ద్వాదశ్యామాహారాంతరపరిత్యాగేన పత్నీహవిశ్శేషమేవలఘుయథాతథాభుజ్యఇతి ॥ సంవిశేదితిశయనంవా
మశాయీభూయాదిత్యర్థః ॥ తతఃకృత్వేదంకర్మకర్తవ్యంద్విజతర్పణం - ద్వితీయాంస్త్రీంనివర్తేత
యావద్గర్భంనవిందతి ॥ యయాభార్యయాసహ ఏతత్కర్మకృతంతాంముక్త్వాసతి సంభవేన్యాం భార్యాంన
గచ్ఛేత్ ॥ కియంతంకాలం - యావదేషాగర్భంనవిందతి ॥ అనేకభార్యాభిస్సహ కర్తృత్వే దోషోన్యభా
ర్యాసంగమేపి ॥ యథాయథాతస్మిన్కర్మణ్యనను ప్రవిష్టాభార్యాత్రతుస్యాత్॥ తథాపికర్మణ్యనుప్రవిష్టా
యావద్గర్భంనవిందతి తావదన్యాంనోపేయాన్మంత్రవతశ్శుక్లస్యాన్యత్ర గర్భాధానాక్షమత్వాత్ ॥ మంత్ర
సంభూతశుక్లస్యాన్యత్ర నిషేకేసహాధికారిణీం గర్భానుదయాచ్చ ॥ ఏవంచ సతిదృష్టహేతు నిమిత్తత్వా
దన్యస్త్రీగమననిషేధస్య ఋతౌభార్యామితి నియమాతిక్రమదోషోస్త్యేవ ॥కించ॥ స్మృతిపురాణాదిషుస్మృ
తేః ప్రాబల్యాదస్త్యేవ నియమాతిక్రమదోషః॥ తథాపి॥ వర్ణానాంహివధోయత్రసాక్షాత్కృతంభవేదిత్యనేన

న్యాయేన స్వల్పప్రాయశ్చిత్తోపదేశః ॥ కుతః - తదర్థమేవాన్య భార్యాగమన నిషేధాత్ ॥ భ్రూణహత్యా
వ్రతాపవృత్తౌ భ్రూణహత్యా ప్రాయశ్చిత్తస్యైవ నిమిత్తిః ॥ అపికృనియమాతిక్రమపరాగ్రజనిత దురితయోగా
త్స్వల్పప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తే - వలక్రిప్రభృత్యేకమేకం ప్రాజాపత్యం కల్పయేత్ ॥ శక్త్యా అశక్తస్య త్రిరాత్ర
ద్విరాత్రాదిః - ప్రకృతమనుసరామః ॥ అపుత్రాత్పతిపుత్రా వా యాచకాన్యాః ప్రసూయతే । కిం ప్రజన
యేత్పుత్రమృత్యుశృంగో యథాబ్రవీత్ ॥ ఇతి ఋగ్విధానోక్తపురుషసూక్తవిధిః. అథాష్టాదిః షోడశర్చ
స్య పురుషసూక్తస్య నారాయణ ఋషిః - పురుషో దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - అంత్యాత్రిష్టుప్ - జపహో
మాభిషేకే వినియోగః ॥ అథ విష్ణుసహస్రనామాని - శ్రీవైశంపాయనః - శ్రుత్వా ధర్మానశేషేణ — పత॥
జపే వినియోగః - విశ్వం విష్ణుర్వషట్కారో — అంతం పఠేత్ ॥ సర్వప్రహరణాయుధః । సర్వప్రహరణా
యుధోం నమ ఇతి॥ ఇతీదం కీర్తనీయస్య — చాప్నుయాత్ప్రజాః । భక్తిమాన్యస్సదోత్థాయ — జాయతే ॥ ఇమం
స్తవమధీయానః — జనార్దనాత్ । ఏకో విష్ణు — స్తత్త్రయమాంతిపరాభవమ్ ॥ అథాపామార్జనస్తోత్రం॥
దాల్భ్యః ॥ భగవన్ప్రాణినస్సర్వే విషరోగాద్యుపద్రవైః । దుష్టగ్రహాభిఘాతైశ్చ సర్వకాలముపద్రుతాః॥
ఆభిచారికకృత్యాభిస్స్పర్శరోగైశ్చ దారుణైః । సదా సంపీడ్యమానాస్తు తిష్ఠంతి మునిసత్తమ ॥ కేన కర్మవిపా
కేన విషరోగాద్యుపద్రవాః । న భవంతి నృణాం తన్మే యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ పులస్త్యః ॥ వ్రతోపవాసై
ర్యైర్విష్ణుర్నాన్యజన్మని తోషితః । తేన రామునరశార్దూల గ్రహరోగాదిభాగినః ॥ యైర్నతత్ప్రవణం చిత్తం
సర్వదేవ నరైః కృతమ్ । విషజ్వరగ్రహాణాం తే మనుష్యా దాల్భ్య భాగినః ॥ ఆరోగ్యం పరమామృద్ధిం మనసా
యద్యదిచ్ఛతి । తత్తదాప్నోత్యసందిగ్ధం పరత్రాప్యచ్యుతతోషకృత్ ॥ నాధీన్ప్రాప్నోతి న వ్యాధీన్న విషగ్రహబం
ధనమ్ । కృత్యాస్పర్శభయం వాపి తోషితే మధుసూదనే ॥ సర్వదుఃఖశమస్తస్య సౌమ్యాస్తస్య సదా గ్రహాః॥
దేవానామప్యధృష్యోసౌ తుష్టో యస్య జనార్దనః॥ యస్సమస్సర్వభూతేషు యథాత్మని తథా పరే । ఉపవాసా
దినా తేన తోష్యతే మధుసూదనః ॥ తోషితే తత్ర జాయంతే నరాః పూర్ణమనోరథాః ॥ అరోగాస్సుఖినో భో
గాన్భోక్తారో మునిసత్తమ । న తేషాం శత్రవో నైవ స్పర్శరోగాభిచారకమ్ ॥ గ్రహరోగాదికం వాపి పాప
కార్యం న జాయతే । అవ్యాహతాని కృష్ణస్య చక్రాదీన్యాయుధానితమ్॥ రక్షంతి సకలాపద్భ్యో యేన విష్ణురు
పాసితః ॥ దాల్భ్యః ॥ అనారాధితగోవిందా యే నరా దుఃఖభాగినః । తేషాం దుఃఖాభిభూతానాం యత్కర్త
వ్యం దయాళుభిః ॥ పశ్యద్భిస్సర్వభూతస్థం వాసుదేవం మహామునే । సమదృష్టిభిరీశేశం తన్మమ బ్రూహ్య
శేషతః ॥ పులస్త్యః ॥ శ్రోతుకామోసి వై దాల్భ్య శ్రుణుష్వ సుసమాహితః । అపామార్జనకం వక్ష్యే
న్యాసపూర్వమిదం పరమ్ ॥ గృహీత్వా తు సమూలాగ్రాన్ కుశాంఛుద్ధానుపస్థితాన్ । మార్జయేత్సర్వ
గాత్రాణి కుశాగ్రైర్దాల్భ్య శాంతికృత్ । శరీరే యస్య తిష్ఠంతి కుశాగ్రజలబిందవః ॥ కుశాగ్రే శంకరం విద్యా
త్త్రయో దేవా వ్యవస్థితాః । విష్ణుభక్తో విశేషేణ శుచిస్తద్గతమానసః ॥ రోగగ్రహ విషార్తానాం కుర్యా
చ్ఛాంతిమిమాం శుభామ్ । సౌవర్ణం రజితం తామ్రం మృణ్మయం వా నవం దృఢమ్ । అవ్రణం కలశం సమ్యక్స్థాప
యేత్తండులోపరి ॥ తత్రోదకం సమానీయ శుద్ధం నిర్మలమేవ చ । ఏకం శతం చ దర్భాంశ్చ స్థాపయేత్కల
శోపరి । నారసింహం సమభ్యర్చ్య వామనం చ ప్రయత్నతః ॥ పూజయేత్తత్ర సంస్థైరుపచారైస్స్వమంత్ర
కైః ॥ నారసింహం సమభ్యర్చ్య శుచౌ దేశే శుభాననమ్ ॥ మంత్రైరేతైర్యథాలింగం కుర్యాద్దిగ్బంధనం త
థా ॥ ఏవం కృత్వా తు దిగ్బంధం విష్ణుం సర్వత్ర సంస్మరన్ । అవ్యగ్రచిత్తః కుర్వీత న్యాసకర్మ యథావిధి॥

వరాహం నారసింహం చ వామనం విష్ణుమేవ చ । ధ్యాత్వా సమాహితో భూత్వా దిక్షు నామాని విన్యసేత్ ॥ పూ
ర్వే నారాయణః పాతు వారిజాక్షస్తు దక్షిణే । ప్రద్యుమ్నః పశ్చిమే పాతు వాసుదేవస్తథోత్తరే ॥ ఈశాన్యాం
రక్షతాద్విష్ణు రాగ్నేయ్యాంతు జనార్దనః । నైఋత్యాం పద్మనాభస్తు వాయవ్యాం మధుసూదనః ॥ ఊ
ర్ధ్వే గోవర్ధనధరో హ్యధరాయాం త్రివిక్రమః । ఏతాభ్యో దశదిగ్భ్యశ్చ సర్వతః పాతు కేశవః ॥ అంగు
ష్ఠాగ్రే తు గోవిందం తర్జన్యాంతు మహీధరమ్ । మధ్యమాయాం హృషీకేశ మనామిక్యాం త్రివిక్రమమ్ ॥ కని
ష్ఠాయాం న్యసేద్విష్ణుం కరమధ్యే తు మాధవమ్ । ఏవమేవాంగుళిన్యాసః పశ్చాదంగేషు విన్యసేత్ ॥ శిఖా
యాం కేశవం న్యస్య మూర్ధ్ని నారాయణం న్యసేత్ । మాధవం తు లలాటే తు గోవిందం తు భ్రువోర్న్యసేత్॥
చక్షుర్మధ్యే న్యసేద్విష్ణుం కర్ణయోర్మధుసూదనమ్ । త్రివిక్రమం కర్ణమూలే వామనం తు కపోలయోః ॥ నా
సారంధ్రిద్వయే చాపి శ్రీధరం కల్పయేద్బుధః । ఉత్తరోష్ఠే హృషీకేశం పద్మనాభం తథాధరే ॥ దామోదరం
దంతపఙ్క్తౌ వరాహం చుబుకే న్యసేత్ । జిహ్వాయాం వాసుదేవం చ తాల్వోశ్చైవ గదాధరమ్ ॥ వైకుంఠం
కంఠమధ్యే తు అనంతం నాసికోపరి । దక్షిణే తు భుజే విప్ర విన్యసేత్పురుషోత్తమం ॥ వామే భుజే మహాయోగం
రాఘవం హృది విన్యసేత్ । వక్షఃస్థలే మాధవం చ కక్షయోర్యోగశాయినమ్ ॥ పీతాంబరం స్తనతటే హరిం నా
భ్యాంతు విన్యసేత్ । దక్షిణే తు కరే విప్ర తతస్సంకర్షణం న్యసేత్ ॥ వామే రిపుహరం వింద్యాత్కటిమధ్యే జ
నార్దనమ్ । పృష్ఠే క్షితిధరం విద్యాదచ్యుతం స్కంధయోరపి ॥ వామకుక్షౌ వారిజాక్షం దక్షిణే జలశాయి
నమ్ । స్వయంభువం మేఢ్రమధ్యే ఊర్వోశ్చైవ గదాధరమ్ ॥ చక్రాయుధం జానుమధ్యే జంఘయోరచ్యుతం
న్యసేత్ । గుల్ఫయోర్నారసింహం తు పాదపృష్ఠే త్రివిక్రమమ్ ॥ అంగుళీషు శ్రీధరం చ పద్మాక్షం సర్వసం
ధిషు । నఖేషు మాధవం చైవ న్యసేత్పాదతలేఽచ్యుతమ్ ॥ రోమకూపేషు దామోదరం కృష్ణం రక్తాస్థిమజ్జసు। మనో
బుద్ధ్యోరహంకారే చిత్తే న్యస్య జనార్దనమ్॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా యతాచార్యం ద్విజసత్తమః । వైష్ణవేన
తు కర్తవ్యం సర్వసిద్ధిప్రదాయకమ్ ॥ దక్షాకాలే తు దేవస్య స్నానకాలే తథైవ తు । హోమారంభే తు కర్త
వ్యం త్రిసంధ్యాసు చ నిత్యశః ॥ అథ యస్సర్వభూతేభ్యో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి ॥ విష్ణులోకం స గచ్ఛతీత్యోన్నమ
ఇతి ॥ ఓమ్ నమః పరమార్థాయేత్యపామార్జనస్తోత్రస్య- పులస్త్యఋషిః - శ్రీనృసింహో దేవతా - హ
రాముకస్యేతి బీజమ్ - అచ్యుతానంతగోవిందేతి శక్తిః - తప్తహాటక కేశాంతేతి కీలకమ్ - సమ్యగభిలషితా
ర్థే వినియోగః - ఓం నమః పరమార్థాయ పురుషాయ మహాత్మనే । అరూపాయ విరూపాయ వ్యాపినే పరమా
త్మనే ॥ నిష్కల్మషాయ శుద్ధాయ ధ్యానయోగరతాయ చ । నమస్కృత్వా ప్రవక్ష్యామి యత్తత్సిధ్యతు
మే వచః ॥ వరాహాయ నృసింహాయ వామనాయ మహాత్మనే । నమస్కృత్వా ప్రవక్ష్యామి యత్తత్సిధ్యతు మేవ
చః ॥ వరాహ నారసింహేశ వామనేశ త్రివిక్రమ । హయగ్రీవేశ సర్వేశ హృషీకేశ హరాశుభం ॥ అప
రాజితచక్రాద్యైశ్చతుర్భిః పరమాయుధైః । అఖండితానుభావైస్త్వం సర్వదోషహరో భవ ॥ హరాముక
స్య దురితం దుష్కృతం దురుపోషితమ్ । మృత్యుబంధార్తిభయదం దురిష్టస్య చ యత్ఫలమ్ ॥ పరాభిధ్యా
నసహితైః ప్రయుక్తం చాభిచారికమ్ । గదస్పర్శమహారోగ ప్రయోగం జరయా జర ॥ హరయే వాసుదేవా
య నమః కృష్ణాయ ఖడ్గినే । నమః పుష్కరనేత్రాయ కేశవాయాదిచక్రిణే ॥ నమః కమలకింజల్క పీతనిర్మల
వాససే । మహాహవరిపుస్కంధ ధృష్టచక్రాయ శార్ఙ్గిణే ॥ దంష్ట్రోద్ధృతక్షితిధర త్రయీమూర్తిమతే నమః॥
మహాయజ్ఞవరాహాయ శేషభోగాంకశాయినే ॥ తప్తహాటకకేశాంత జ్వలత్పావకలోచన। వజ్రాధికనఖస్పర్శ

దివ్యసింహ్మనమోస్తుతే ॥ కాశ్యపాయాతిహ్రస్వాయఋగ్యజుస్సామమూర్తయే । తుభ్యం వామనరూపా
యక్రమతే గాన్నమోనమః ॥ వరాహాశేషదుష్టాని సర్వపాపఫలానివై । మర్దమర్దమహాదంష్ట్ర మర్దమ
ర్దచయత్సుఖమ్ ॥ నారసింహకరాళాస్యదంతప్రాంతానలోజ్జ్వల । భంజభంజనినాదేన దుష్టాన్యస్యార్తినా
శన ॥ ఋగ్యజుస్సామగర్భాభిర్వాగ్భిర్వామనరూపధృత్ । నేత్రదుఃఖంశిరోదుఃఖం దుఃఖంచోదర సంభ
వమ్ ॥ అనుచ్ఛ్వాసమతిశ్వాసంపరితాపంసవేపథుం । గుదఘ్రాణాంఘ్రిరోగాంశ్చకుక్షిరోగంతథాక్షయం ॥
శ్విత్రాదీనఖజాన్రోగాన్త్వగస్థ్యంతర్బహిస్థితాన్ । కామిలాదీంస్తథారోగాన్ప్రమేహాంశ్చాతి దారుణాన్ ॥
భగంధరాతిసారాంశ్చముఖరోగాంశ్చవల్గులం । అశ్మరీమూత్రకృచ్ఛ్రాంశ్చ రోగానన్యాంశ్చ దారుణాన్ ॥
యేవాతప్రభవారోగాయేచాపిత్తసముద్భవాః । కఫోద్భవాశ్చయేరోగాయేచాన్యేసన్నిపాతకాః ॥ ఆగం
తుకాశ్చయేరోగా లూతావిస్ఫోటకాదయః । ప్రశమంయాంతుతేసర్వే వాసుదేవాపమార్జితాః ॥ విలయం
యాంతుతేసర్వే విష్ణోరుచ్చారణేనతు । క్షయంగచ్ఛంతురోగాస్తే చక్రేణాభిహతాహరేః ॥ అచ్యుతానం
తగోవిందనామోచ్చారణభేషజాత్ । నశ్యంతిసకలారోగాస్సత్యంసత్యంవదామ్యహం ॥ సత్యం సత్యం పునస్స
త్యముద్ధృత్యభుజముచ్యతే । వేదాచ్ఛాస్త్రాత్పరంనాస్తినదైవం కేశవాత్పరం ॥ స్థావరం జంగమంచైవ కృత్రి
మంచాపియద్విషం । దంతోద్భూతంనఖోద్భూతమాకాశప్రభవంవిషం ॥ లూతాదిప్రభవంచైవ విషమ
త్యంతదుఃఖదం । శమంనయతుతత్సర్వంకీర్తితోస్యజనార్దనః ॥ గ్రహాన్ప్రేతగ్రహాంశ్చైవ తథావైడాకినీ
గ్రహాన్ । బేతాళాంశ్చపిశాచాంశ్చ గంధర్వాన్యక్షరాక్షసాన్ ॥ శాకినీపూతనాద్యాశ్చ తథావైనాయక
గ్రహాన్ । దుష్టమండలికాన్ క్రూరాన్ రేవతీన్వృద్ధరేవతీన్ ॥ వృద్ధికాంక్షాన్గ్రహాంశ్చోగ్రాన్తథామా
తృగ్రహానపి । బాలస్యవిష్ణోశ్చరితంహంతుబాలగ్రహానిమాన్ ॥ వృద్ధానాంయేగ్రహాఃకేచిద్యేచబాలగ్రహాః
క్వచిత్ । నారసింహస్యతేదృష్ట్యాదగ్ధాయేచాపియౌవనే ॥ సటాకరాళవదనో నారసింహోమహారవః ॥
గ్రహానశేషాన్నిశ్శేషాన్ కరోతుజగతోహితః ॥ నారసింహమహాసింహజ్వాలామాలోజ్జ్వలానన । గ్రహాన
శేషాంత్సర్వేశఖాదఖాదాగ్నిలోచన ॥ యేరోగాయేమహోత్పాతాయద్విషంయేమహాగ్రహాః । యానిచ
క్రూరభూతాని గ్రహపీడాశ్చదారుణాః ॥ శస్త్రక్షతేషుయేదోషాజ్వాలాగర్దభకాదయః । తానిసర్వా
ణిసర్వాత్మన్ పరమాత్మన్జనార్దన ॥ కించిద్రూపంసమాస్థాయ వాసుదేవాశునాశయ । క్షిప్త్వాసుదర్శ
నంచక్రంజ్వాలామాలావిభూషణమ్ ॥ సర్వదుష్టప్రశమనం కురుదేవవరాచ్యుత । సుదర్శన మహాజ్వాల
చ్ఛింధిచ్ఛింధిచమారయ ॥ సర్వదుష్టానిరక్షాంసిక్షయంయాంతు విభీషణ ॥ ప్రాచ్యాంప్రతీచ్యాంచదిశిదక్షిణో
త్తరయోస్తథా ॥ రక్షాంకరోతుభగవాన్నారసింహస్స్వగర్జితైః । భూమ్యంతరిక్షేచతథాపార్శ్వతఃపృష్ఠ
తోగ్రతః ॥ రక్షాంకరోతుభగవాన్ బహురూపీజనార్దనః । యథావిష్ణుర్జగత్సర్వం సదేవాసురమాను
షమ్ । తేనసత్యేనసకలం దుష్టమస్యప్రశామ్యతు । పరమాత్మాయథావిష్ణుర్వేదాంతేష్వపిగీయతే - తేన
సత్యేనసకలంయన్మయోక్తంతథాస్తుతత్ ॥ శాంతిరస్తుశివంచాస్తు ప్రణశ్యత్వసుఖంచయత్ । వాసుదేవశరీ
రోత్థైః కుశైస్సమ్మార్జితంమయా ॥ అపామార్జనగోవిందోనరోనారాయణస్తథా । తథాస్తుసర్వ
దుఃఖానాంప్రశమోవచనాద్ధరేః ॥ శాంతాస్సమస్తారోగాస్తేగ్రహాస్సర్వేవిషాణిచ । భూతానిచప్రయాంతి
శేసంస్తుతేమధుసూదనే ॥ ఏతత్సమస్తరోగేషుభూతగ్రహభయేషుచ । అపామార్జనకం శస్తం విష్ణునా
మాభిమంత్రితమ్ ॥ ఏతేకుశావిష్ణుశరీరసంభవాజనార్దనోహంస్వయమేవచాగతః । హంతుం మయాదుష్ట

మశేషమస్య ప్రణష్టాభవత్యేవ యథావచో హరేః ॥ శాంతిరస్తు శివంచాస్తు విష్టమస్య ప్రశామ్యతు । యదవస్థా గిరితుకించిత్తత్సర్వం లభతాంభవే ॥ స్వాస్థ్యమస్తు శివంచాస్తు హృషీకేశస్య కీర్తనాత్ । యత్తదేవాగతం పాపం తత్ర తత్ర ప్రతిగచ్ఛతు ॥ ఏతద్రోగాదిపీడాసు జంతూనాం హితముచ్యతే । విష్ణుభక్తైకశరణ్యం మహామార్జనకం పరమ్ ॥ అనేనసర్వదుఃఖాని ప్రశమంయాంత్యసంశయః । సర్వభూతహితార్థాయ కుర్యాత్తస్మాత్సదైవహి॥

ఇతి మహామార్జనస్తోత్రం సమాప్తమ్.

అథ విష్ణుహృదయస్తోత్రమ్.

అస్య స్తోత్రస్య సంకర్షణఋషిః- అనుష్టుప్ త్రిష్టుప్ గాయత్రీచ యథాయోగం ఛందః- శ్రీమహావిష్ణుః పరమాత్మా దేవతా - అభిలషితార్థే జపే వినియోగః - సంకర్షణః - మమాగ్రతస్సదా విష్ణుః పృష్ఠతశ్చాపి కేశవః । గోవిందో దక్షిణే పార్శ్వే వామే చ మధుసూదనః ॥ ఉపరిష్టాత్తు వైకుంఠో వరాహః పృథివీతలే । అవాంతరదిశో యాస్స్యుస్తాసు సర్వాసు మాధవః ॥ గచ్ఛతస్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రతస్స్వపతోపి వా । నరసింహకృతా గుప్తిర్వాసుదేవమయో హ్యహమ్ ॥ అవ్యక్తం చైవాస్య యోనౌ వదంతి వ్యక్తం దేహం దీర్ఘమాయుర్గతించ । వహ్నిం వక్త్రం చంద్రసూర్యౌ చ నేత్రే దిశశ్శ్రోత్రే ప్రాణమాహుశ్చ వాయుమ్ ॥ వాచం వేదా హృదయం వై నభశ్చ పృథ్వీ పాదౌ తారకా రోమకూపాః । సాంగోపాంగా హ్యధిదేవతాశ్చ విద్యా హ్యుపస్థం తే సర్వ ఏ తే సముద్రాః ॥ తం దేవదేవం శరణం ప్రజానాం యజ్ఞాత్మకం సర్వలోకప్రతిష్ఠమ్ । యజ్ఞం వరేణ్యం వరదం వరిష్ఠం బ్రహ్మాణమీశం పురుషం నమస్తే ॥ ఆద్యం పురుషమీశానం పురుహూతం పురుష్టుతమ్ । ఋతమేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యక్తావ్యక్తం సనాతనం ॥ మహాభారతమాఖ్యానం కురుక్షేత్రం సరస్వతీం । కేశవం గాం చ గంగాం చ కీర్తయన్నావసీదతి ॥ ఓం భూః పురుషాయ పురుషరూపాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । ఓం భువః పురుషాయ పురుషరూపాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ ఓం సువః పురుషాయ పురుషరూపాయ వాసుదేవాయ నమోనమః। ఓం భూర్భువస్సువః పురుషాయ పురుషరూపాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । ఓం ప్రద్యుమ్నాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ ఓం అనిరుద్ధాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । ఓం భవోద్భవాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ ఓం కేశవాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । నారాయణాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ మాధవాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । గోవిందాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ విష్ణవే పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । మధుసూదనాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ త్రివిక్రమాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । వామనాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ శ్రీధరాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । హృషీకేశాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ పద్మనాభాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । దామోదరాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ సత్యాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః । ఈశానాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥ తత్పురుషాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ।

సత్పురుషాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమో నమః॥ ప్రణవేంద్ర విష్ణు శతసహస్రనేత్ర పురుషాయ వాసుదేవాయ నమో నమః। య ఇదం విష్ణుహృదయమధీతే బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి॥ పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి॥ సురాపానాత్పూతో భవతి - సువర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి - పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి - అసత్యభాషణాత్పూతో భవతి - అగమ్యాగమనాత్పూతో భవతి - వృషలీగమనాత్పూతో భవతి - అభక్ష్యభక్షణాత్పూతో భవతి - బ్రహ్మచారీ సుబ్రహ్మచారీ భవతి - అనేకక్రతుసహస్రేణేష్టం భవతి - గాయత్ర్యాః షష్టిసహస్రాణి జప్తాని భవంతి - చత్వారో వేదాశ్చాధీతా భవంతి - సర్వవేదేషు జ్ఞాతో భవతి - సర్వతీర్థేషు స్నాతో భవతి - యదికస్యచిన్న బ్రూయాచ్ఛ్విత్రీ భవతి - అష్టౌ బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వా విష్ణులోకమాప్నోతి - మానసేన గతిర్భవతి - న నశ్యతి మంత్రః॥ యత్ర యత్రైవ తత్ర తత్రోపజాయతే - స్మరతి చాత్మానం భగవాన్మహావిష్ణురిత్యాహ॥ ❋

ఇతి శ్రీవిష్ణుహృదయస్తోత్రం సమాప్తం.

అథ వినాయకశాంతిః.

తద్యథా॥ రుద్రం జపేల్లక్షపుష్పైః పూజయిత్వా త్ర్యంబకమ్। ఏకాదశ జపేద్రుద్రాన్ శతాంశం గుగ్గులేన తు॥ హుత్వాభిషేచనం కుర్యాన్మంత్రైర్వరుణదైవతైః। శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతికపూర్వకమితి। అథ రోగప్రతిమాదాన విధ్యంతరముపశ్లోకః ప్రదర్శితః। దానైర్దయాదిభిరపి ద్విజదేవతాగోవేదార్చనాప్రణతిభిశ్చ జపైస్తపోభిః। ఇత్యుక్తపుణ్యనిచయైరపచీయమానాః ప్రాక్పాపజాతమశుభం ప్రశమం నయంతీతి। ఏతచ్ఛ్లోకత్రయవ్యాఖ్యానప్రసంగేన వేదపారాయణవిద్యాదయో విష్ణుహృదయస్తోత్రపర్యంతాః- అథ శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతికపూర్వకమిత్యనేన వినాయకశాంతిర్నవగ్రహశాంతిశ్చేత్యుభయముపక్షిప్తం॥ తత్ర గణపతిశాంతిరభిధీయతే॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ వినాయకః శాంతికర్మసిద్ధ్యర్థం వినియోజితః- గణానామాధిపత్యే చ రుద్రేణ బ్రహ్మణా తథా। ఏవం వినాయకస్యాది కారికం వ్యాపారమభిధాయ తేన గృహీతస్య స్వప్నదర్శనాని ప్రత్యక్షదర్శనాని వా తేనోపసృష్టో యస్తస్య లక్షణాని నిబోధత॥ స్వప్నేవగాహతేఽత్యర్థం జలం ముండాంశ్చ పశ్యతి॥ కాషాయవాససశ్చైవ క్రవ్యాదాంశ్చాధిరోహతి। అంత్యజైర్గర్దభైరుష్ట్రైః సహైకత్రావతిష్ఠతే॥ వ్రజన్నపి తథాత్మానం మన్యతేఽనుగతం పరైః। విమనా విఫలారంభః సంసీదత్యనిమిత్తతః॥ తేనోపసృష్టో లభతే న రాజ్యం రాజనందనః। కుమారీ చ న భర్తారమపత్యం గర్భమంగనా॥ ఆచార్యత్వం శ్రోత్రియశ్చ న శిష్యోధ్యయనం తథా। వణిగ్లాభం న చాప్నోతి కృషిం చాపి కృషీవలః॥ ఏవం వినాయకగృహీతస్య చిహ్నాన్యభిధాయ వినాయకోపసర్గపరిహారకం కర్మాహ। స్నపనం తత్ర కర్తవ్యం పుణ్యేఽహ్ని విధిపూర్వకమ్॥ గౌరసర్షపకల్కేన సాజ్యేనోత్సాదితస్య చ। సర్వౌషధైః సర్వగంధైః ప్రలిప్తశిరసస్తథా॥ భద్రాసనోపవిష్టస్య స్వస్తి వాచ్యా ద్విజాంచ్ఛుభాన్। మృత్తికాం రోచనాం గంధాన్ గుగ్గులుం చాత్ర నిక్షిపేత్॥ యా ఆహృతా హ్యేకవర్ణైశ్చతుర్భిః కలశైః క్రమాత్। చర్మణ్యానడుహే రక్తే స్థాప్యం భద్రాసనం తతః॥ సహస్రాక్షం శతధారమృషిభిః పావనం కృతం తేన త్వామభిషించామి పావమాన్యః పునంతు తే। భగం తే వరుణో రాజా భగం సూర్యో బృహస్పతిః॥ భగమింద్రశ్చ వాయుశ్చ భగం సప్తర్షయో దదుః। యత్తే కేశేషు దౌర్భాగ్యం సీమంతే యచ్చ మూర్ధని॥ లలాటే కర్ణయోరక్ష్ణోరాపస్తద్ఘ్నంతు సర్వదా। స్నాతస్య సార్షపం తైలం స్రువేణౌదుంబరేణ తు॥ జుహుయాన్మూర్ధని కుశాన్ సవ్యేన పరిగృహ్య తు। మితశ్చ సమ్మితశ్చైవ తథా సాలకటంకటౌ॥ కూష్మాండో రాజపుత్రశ్చ

త్యైతే స్వాహాంతనామభిః । నామభిర్బలిమంత్రైశ్చ నమస్కారసమన్వితైః ॥ అంతే స్వాహాసమంత్రైర్మూర్ధని జుహుయాదిత్యన్వయః - ఏవం తథాపి గృహ్యైర్బలిమంత్రైర్బలిం చ దద్యాదిత్యాహృత్య యోజ్యం ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ దద్యాచ్చతుష్పథే శూర్పే కుశానాస్తీర్య సర్వతః । కృతాకృతాం స్తండులాంశ్చ పలలౌదనమేవ చ ॥ మత్స్యాన్పక్వాంస్తథైవామాన్మాంసమేతావదేవ తు । పుష్పం చిత్రం సుగంధం చ సురాం చ త్రివిధామపి ॥ మూలకం పూరికాపూపాంస్తథైవోండేరకస్రజః । దధ్యన్నం పాయసం చైవ గుడపిష్టం సమోదకమ్ ॥ ఏతాన్ సర్వానుపాహృత్య భూమౌ కృత్వా తతశ్శిరః । వినాయకస్య జననీముపతిష్ఠేత్తతోఽంబికామ్ ॥ దూర్వాసర్షపపుష్పాణాం దత్వార్ఘ్యం పూర్ణమంజలిమ్ । కృతాకృతాస్సకృదేవ హతాః ॥ పలలౌదనం తిలపిష్టమిశ్రమోదనం ఆమాః అపక్వాః - ఏతావదేవ తు - పక్వమపక్వం చ మాంసమిత్యర్థః ॥ దూర్వాసర్షపపుష్పాణాం దత్వార్ఘ్యం పూర్ణమంజలిమ్ । పుష్పం చిత్రం రక్తకృష్ణపీతాది - సుగంధం గంధద్రవ్యం ॥ త్రివిధా సురా గౌడీ మాధ్వీత్యాది - మూలకం కందాకారో భక్ష్యవిశేషో మూలం చ - ఉండేరకస్రజం - ఉండేరకాః పిష్టవికారా నానావిధాః తైః ప్రోతాస్స్రజ ఇత్యుచ్యంతే - గుడపిష్టం గుడమిశ్రం శాల్యాది పిష్టం అన్యత్ప్రసిద్ధం - ఉపస్థానమంత్రమాహ ॥ రూపం దేహి యశో దేహి భగం భగవతి దేహి మే । పుత్రాన్ దేహి ధనం దేహి సర్వకామాంశ్చ దేహి మే ॥ శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధమాల్యానులేపనః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేద్దద్యాద్వస్త్రయుగ్మం గురోరపి ॥ అసమర్థశ్చేద్గురోరాచార్యస్య వస్త్రయుగ్మమాత్రం దక్షిణాం దద్యాత్ ॥ అసమర్థశ్చేత్ ॥ స్వసామర్థ్యానుసారేణ విత్తశాఠ్యం న కారయేదితి ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యప్రోక్తవినాయకశాంతిః. అథాస్యైవ ప్రయోగః ॥ అథోచ్యంతే తత్ర సంభారా రోచనా పంచమృత్తికాః- అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్సంగమాద్ధ్రదాత్ చందనాగరుకస్తూరీ కర్పూరాద్యాస్సుగంధయః ॥ గౌరసర్షపకల్కశ్చ గవాజ్యేన విమిశ్రితః । గుగ్గులశ్చాపి సంశుద్ధః ॥ సురమాంసి పచాకుష్ఠం శైలేయం రజనీద్వయమ్ । సటీచంపకముస్తాదిసర్వౌషధిగణస్స్మృతః ॥ చత్వారః కలశాః ఏకవర్ణాః అస్ఫుటాః అవ్రణాః ॥ హ్రదోదకం తథాపి స్యాన్నద్యోర్నగాసంగతోదకమ్ । సుగ్రీవాపుచ్ఛమారక్తం చర్మ చానడుహస్తథా ॥ శ్రీపర్ణీకాష్ఠపీఠం చ సహకారస్య పల్లవాః । అశ్వత్థపల్లవాస్సూక్ష్మాస్సుగంధకుసుమాన్యపి ॥ అజశ్శోభనః ॥ ఆచార్యదక్షిణార్థం తు మహార్ఘం వసనద్వయమ్ । పంచవర్ణాని పిష్టాని స్వస్తికస్యాపి నిర్మితేః ॥ తైలం చ సార్షపం తద్వదుదుంబరవినిర్మితః । స్రువః కుశాశ్చరుస్థాలీ స్థాలీపాకార్థతండులాః ॥ కించిద్ధతాః క్రియాక్లుప్తాస్తండులాశ్చాపరే తథా । తిలపిష్టేన సంయుక్తమోదనం శూర్పమేవ చ ॥ పక్వాశ్చ మత్స్యాశ్చాపక్వా మాంసపక్వమపక్వకమ్ । గౌడీ పైష్టీ చ మాధ్వీ చేత్యేవం వై త్రివిధా సురా ॥ మత్స్యాదికం సురాంతం చ నిషిద్ధం యస్య యచ్చ యత్ । వర్గాహ్యం తు విశేషేణ ద్విజైస్త్యాజ్యా సురా తథా ॥ యజమానస్తు శూద్రశ్చేద్ద్విజస్తాన్నియోజయేత్ । ప్రత్యక్షమూలికం వాస్యాదుత భక్ష్యం తదాకృతి ॥ నిర్మితాస్స్రజ ఉచ్యంతే ఉండేరకసమాఖ్యయా ॥ దధ్యన్నం పాయసం చైవ పిష్టం చ గుడమిశ్రితం ॥ లడ్డుకాశ్చ తథా దూర్వాస్సర్షపా గౌరసన్నిభాః । గణేశప్రతిమా చైవ గౌర్యాశ్చ ప్రతిమా తథా ॥ ఏవం సంభృతసంభారశ్శాంతిం కుర్యాచ్ఛుభే దినే । వినాయకశాంతికర్మకామస్స్వచంద్రతారాబలోపేతే శుభే దినే కృతబాహ్యాంతరశౌచః మార్జనాంతరం ముక్తప్రయోజనార్థమేతత్కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం బ్రాహ్మణమాస్తీర్ణకుశేష్వర్చనాది త్వమాచార్యత్వం కుర్వితి గంధపుష్పాక్షతాదిభిర్వృణీత ॥ తథాన్యాంశ్చతురఋత్విజో వృణీత ॥ అథ ఋత్విగ్భిస్సహిత ఆచార్యః కరోతి- గోమయేనోపలిప్తే త్వలంకృతే దేశే పంచవర్ణైః పిష్టైః భద్రాసనార్థమేకం స్వస్తికం న్యసేత్ - తస్య స్వస్తికస్య పూర్వాదిషు దిక్షు చతుస్స్వస్తికం కారయేత్ ॥ తేత

చ్చతుర్దిక్షుస్వస్తికేకలశస్థాపనార్థంతతమావ్రీహిముపలిప్తమానషుంచమోహిత్వారలోమప్రాచీనగ్రీవంసం
స్థాప్య -తస్యోపరిశ్రీపర్ణీశాఖానిర్మితపీఠంసంస్థాప్య తత్పురంశ్వేతవస్త్రేణప్రచ్ఛాదయేత్ ॥ తతశ్చతుర్దిక్షు
స్వస్తికేష్వవ్రణాన్స్ఫురితాన్కలశానేక వర్ణాంశ్చ రక్తచందనచర్చితాన్ స్రగ్దామవేష్టిత కంఠాన్నవా
హతవస్త్రభూషితాన్కలశాన్ ధాన్యరాశౌనిధాయప్రహ్వోదకేన నదీసంగమోదకేనవా కలశాన్పూరయిత్వా-
తతఉద్ధృతాసీతిమంత్రేణకలశేషుపంచత్వచప్రస్థాప్య - గంధద్వారేతిమంత్రేణ చందనాగరుకస్తూరీకర్పూ
రాదీన్గంధాన్గోరోచనాంగుగ్గులుంనిక్షిప్యసహకారాది ప్రశస్తపల్లవేషు అన్యాన్యామానిపల్లవాని కలశముఖ
పృష్ఠే యథాయోగంనిక్షిపేత్॥తతశ్చత్వారఋత్విజఃపూర్వాదిదిగవస్థితకలశేషుత్వంనోఅగ్నే అగ్నేవరుణస్యే
తిమంత్రేణవాస్వశాఖాపరిపఠితవరుణప్రకాశకైర్మంత్రాంతరైర్వాభూర్భువస్సువరితి వ్యాహృతిభిర్వావరుణా
యనమఇతినామమంత్రేణవావరుణమావాహ్యషోడశోపచారపూజాంనిర్వర్త్యపూర్వోక్తామానోభద్రాంక్రత
వోయంతివిశ్వతఇత్యాదికాంవాశంనోవాతఃపవతామిత్యాదికాంవాన్యాంవాస్వశాఖాపరిపఠితాంవాశాంతింపఠే
యుః-ఏతస్మిన్నేవసమయేఆచార్యోభద్రాసనస్యోత్తరభాగఈశాన్యాంవావినాయకంతజ్జననీమంబికాంచపీఠా
దిషుప్రతిష్ఠాప్యతేషుపీఠాదిషుఆవాహనప్రభృతినివేదనపర్యంతాంపూజాంకుర్యాత్-ఏకదంతాయవిద్మహేవక్ర
తుండాయధీమహి।తన్నోదంతిఃప్రచోదయాత్॥ ఇతివినాయకమంత్రః-సుభగాయైచవిద్మహేకామమాలిన్యైచధీ
మహి।తన్నోగౌరీప్రచోదయాత్॥ఇత్యంబికామంత్రః-అథగృహ్యోక్తవిధినాఅగ్నింప్రతిష్ఠాప్యచరుంశ్రపయిత్వా
తతోగవ్యాజ్యలోలీకృతేనగౌరసర్షపకల్కేనోద్వర్తితాంగంధర్వోపధిచూర్ణైఃస్నపితాంచందనాగరుకస్తూరికా
దిభిశ్చవిలిప్తశిరసంయజమానంభద్రాసనేఉపవేశ్యగృహ్యోక్తమార్గేణ స్వస్తివాచనాదికుర్వీత ॥ ఋత్వి
గ్బ్రాహ్మణసహితఆచార్యస్స్వస్తివాచనానంతరం జీవత్పతి పుత్రాభిఃస్త్రీభిః రూపగుణశాలినీభిః స్సువేషాభిఃకృత
మంగళం యజమానమభిషించేదాచార్యః - తత్రపూర్వదేశావస్థితంకలశమాదాయసహస్రాక్షంశతధారమృ
షిభిః పావనంకృతంతేనత్వామభిషించామి పావమాన్యః పునంతుతే ఇత్యనేనమంత్రేణాభిషించేత్ ॥ తతో
దక్షిణదిగవస్థితంకలశమాదాయభగంతేవరుణోరాజా భగంసూర్యోబృహస్పతిః । భగమింద్రశ్చ వాయుశ్చభ
గంసప్తర్షయోదదురిత్యనేనమంత్రేణ । తదనంతరం పశ్చిమదేశావస్థితంకలశంగృహీత్వాయత్తేకేశేషుదౌ
ర్భాగ్యంసీమంతేయచ్చమూర్ధని ॥ లలాటేకర్ణయోరక్ష్ణోరాపస్తద్ఘ్నంతుతే సదేత్యనేన మంత్రేణాభిషిం
చేత్ -ఏవమభిషిచ్యసవ్యపాణినాకుశాంతరితేన యజమానస్యమూర్ధ్నిసర్షపంతైలమౌదుంబరేణస్రువేణాదా
యవక్ష్యమాణమంత్రైర్జుహుయాత్॥ ఓంమితాయస్వాహా।సంమితాయస్వాహా।శాలాయస్వాహా । కటంక
టాయస్వాహా।కూశ్మాండాయస్వాహా।రాజపురుషాయస్వాహా।ఏవంషడ్భిర్మంత్రైర్మూర్ధ్నిహుత్వాతదనంత
తరంపూర్వపక్వేనచరుణాపూర్వోక్తైఃషడ్భిర్మంత్రైస్తస్మిన్నేవాగ్నౌచరుంహుత్వాగ్నేరింద్రాది వ్యభి
షేకశాలాయాం ఇంద్రాదిలోకపాలేభ్యస్తన్నామమంత్రైర్బలిందద్యాత్ - నామమంత్రాస్తు ॥ ఇంద్రాయ
నమః । అగ్నయేనమః । వరుణాయనమః, సోమాయనమః । ఈశానాయనమః । బ్రహ్మణేనమః । అనంత
కాయనమః ॥ అథయజమానస్స్నాత్వా- శుక్లమాలాంబరధరోగురుణాసహితోవినాయకాయాంబికాయైచ
కృతాకృతాంస్తండులాన్పలలౌదనమేవచేత్యాదినావినిర్దిష్టంకృత్వాకృతాద్యంజాతముపహారందత్వాతత
శ్శిరసాభూమింగత్వా- కుసుమసహితేనోదకేనప్రత్యేకంపూర్వోక్తవినాయకాంబికాగాయత్రీభ్యాంమంత్రా
భ్యామర్ఘ్యందత్వా - దూర్వాసర్షపపుష్పాంజలించదత్వావినాయకమంబికాంచోపతిష్ఠేత - ఉపస్థానమం
త్రాస్తు ॥ రూపందేహియశోదేహిభగంభవతిదేహిమే ॥ పుత్రాన్దేహి ధనందేహి సర్వకామాంశ్చదేహిమే।

అత్రమంత్రే భగవన్ దేహిమే భగవిత్యూహం కృత్వా ప్రథమతో వినాయకముపస్థాయ పశ్చాద్యథాపఠితేన మంత్రేణాంబికాముపతిష్ఠేత ॥ తతశ్చాచార్యశ్శూర్పే కుశానాస్తీర్య ఉపహారశేషం తత్రనిధాయ చతుష్పథం గత్వా తత్ప్రీణనబలిం నిదధ్యాత్ ॥ మంత్రస్తు॥ బలిం గృహ్ణంత్విమం దేవా ఆదిత్యా వసవస్తథా। మరుతో వాశ్వినౌ రుద్రాస్సుపర్ణాః పన్నగా గ్రహాః। అసురా యాతుధానాశ్చ పిశాచా మాతరో గణాః ॥ శాకిన్యో యక్షవేతాళా యోగిన్యః పూతనాశ్శివాః। జృంభకాస్సిద్ధగంధర్వా నాగా విద్యాధరా నగాః ॥ దిక్పాలా లోకపాలాశ్చ యే చ విఘ్నవినాయకాః। జగతాం సాధుకర్తారో బ్రహ్మాద్యాశ్చ మహర్షయః ॥ మా విఘ్నం మా చ మే పాపం మా సంతు పరిపంథినః। సౌమ్యా భవంతు తృప్తాశ్చ భూతప్రేతా సురాగ్రహాః ॥ ఇతి చతుష్పథబలిదానమంత్రః॥ అనంతరం వస్త్రద్వయసహితాం దక్షిణాం స్వశక్త్యనుసారేణ దత్వా విభవానుసారేణ భూరిదక్షిణామపి ఋత్విగాదిభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రతిపాద్య బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ *

ఇతి వినాయకశాంతిప్రయోగః॥

అథ నవగ్రహయజ్ఞః।

శ్రీకామశ్శాంతికామో వా గ్రహయజ్ఞం సమారభేత్। వృష్ట్యాయుః పుష్టికామో వా తథైవాభిచరన్నపి॥ గ్రహానాహ॥ సూర్యస్సోమో మహీపుత్రస్సోమపుత్రో బృహస్పతిః। శుక్రశ్శనైశ్చరో రాహుః కేతుశ్చేతి గ్రహాస్స్మృతాః॥ గ్రహప్రతిమానిర్మాణద్రవ్యాణ్యాహ॥ తామ్రకాత్స్ఫాటికాద్రక్తచందనాత్స్వర్ణకాదుభౌ। రాజతాదయసస్సీసాత్ కాంస్యాత్ కార్యా గ్రహాః క్రమాత్ ॥ స్వవర్ణైర్వా పటే లేఖ్యా గంధైర్మండలకేషు వా॥ పూజావిధిమాహ॥ యథావర్ణం ప్రదేయాని వాసాంసి కుసుమాని చ। గంధోవలయజశ్చైవ ధూపో దేయశ్చ గుగ్గులమ్ ॥ కర్తవ్యా గ్రహాణాం చైవ చరవః ప్రతిదైవతమ్। గ్రహమంత్రానాహ॥ ఆకృష్ణేన ఇమం దేవా అగ్నిర్మూర్ధా। ఉద్బుధ్యస్వేతి చ ఋచో యథాసంఖ్యం ప్రకీర్తితాః॥ బృహస్పతే అతియదర్యస్తథైవాన్నాత్పరిస్రుతః। శన్నో దేవీస్తథా కాండాత్కేతుం కృణ్వన్నిమాంస్తథా ॥ హోమీయసమిధ ఆహ ॥ అర్కః పాలాశ ఖదిరావపామార్గోథ పిప్పలః। ఉదుంబరశ్శమీ దూర్వా కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ ॥ హోమసంఖ్యామాహ॥ ఏకైకస్యత్వష్టశతమష్టావింశతిరేవవా। హోతవ్యా మధుసర్పిభ్యాం దధ్నా క్షీరేణ వాయుతాః॥ నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థం చ ద్రవ్యాణ్యాహ॥ గుడోదనం పాయసం చ హవిష్యం క్షీరషాష్టికమ్। దధ్యోదనం హవిశ్చూర్ణం మాంసం చిత్రాన్నమేవ చ ॥ దద్యాద్గ్రహక్రమాదేవ ద్విజేభ్యో భోజనం బుధః। శక్తితో వా యథాలాభం సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ ॥ గుడమిశ్రమోదనం గుడోదనం- హవిష్యముత్పన్నాది - క్షీరషాష్టికం క్షీరమిశ్రం పిష్టమోదనం। హవిష్యుక్తౌదనం - చూర్ణం తిలమిశ్రమోదనమ్ - మాంసం భక్ష్యమాంసమిశ్రమోదనం - చిత్రాన్నం నానావిధాన్నం ॥ గుడౌదనాదీనామభావే యథాలాభమోదనాది సన్మానపూర్వకం నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థం చ దద్యాదిత్యర్థః॥ దక్షిణామాహ॥ ధేనుశ్శంఖస్తథానడ్వాన్ హేమవాసో హయః క్రమాత్। కృష్ణాగౌరాయసం ఛాగ ఏతా వై దక్షిణాస్స్మృతాః॥ యశ్చ యశ్చ యథాదుస్థస్స తం యత్నేన పూజయేత్। బ్రహ్మణైషాం వరో దత్తః పూజితాః పూజయిష్యథ ॥ గ్రహాధీనా నరేంద్రాణాముచ్ఛ్రయాః పతనాని చ। భావాభావౌ చ జగతస్తస్మాత్పూజ్యతమా గ్రహాః ॥

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తా గ్రహశాంతిః॥

—* అథనవగ్రహయజ్ఞప్రయోగః. *—

శుభే తిథౌ నిత్యకర్మానంతరమముకప్రయోజనసిద్ధ్యర్థం నవగ్రహమఖేన యక్ష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ స్వగృహ్యోక్తవిధినా స్వస్తివాచనం విధాయాచార్యవరణానంతరం బ్రహ్మాణం వృణీత । అథవా చతురఋత్విజో వృణీత। తథా చ స్కాందపురాణే నవగ్రహమఖే కుర్యాదృత్విజశ్చతురశ్శుభాన్ ॥ అథవాప్యేకమప్యేవ విధినా బ్రాహ్మణాన్ సహేతి ॥ ఏతచ్చాల్పలక్షణం ॥ అత ఏవాష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా హోమం కర్తుం యది చికీర్షతి॥ తర్హి కర్మణో నిర్వాహాయ గ్రహసంఖ్యాకానృత్విజో వృణీత । సర్వత్రాచార్య బ్రహ్మాణౌ నియతౌ - అత్రాచార్యవరణప్రయోగః - వరణకాలే ఏకః ఋత్విగ్గ్రాహ్యవస్త్రాలంకారాదిద్విగుణముదఙ్ముఖోపవేశితాయ గుణవత్తమాయైకస్మై బ్రాహ్మణాయ దత్వా స్వయం పూర్వాభిముఖస్సన్నహం గ్రహయజ్ఞేన యక్ష్యే । తస్మై త్రిభిశ్చందనపుష్పతాంబూలహేమాలంకారవాసోభిరహం వృణ ఇతి - తతో వృతోఽస్మీత్యాచార్యో బ్రూయాత్ తదర్థాలంకారానితరేభ్యో దత్వాస్మిన్కర్మణి ఋత్విక్త్వేన త్వామహం వృణ ఇతి వృణీత। తత ఆచార్యాదయః కర్మ కుర్యుః- కుండాదినిర్మాణప్రకారస్తు - స్కాందే నవగ్రహమఖే కుండం హస్తమాత్రసమం భవేత్ ॥ చతురశ్రమధో హస్తం యోనివక్త్రం సమేఖలమ్ । చతురంగుళవిస్తారమేఖలా తద్వదుచ్ఛ్రితా ॥ మానహీనాధికం కుండమనేకభయదం భవేత् । చతుర్దిక్ష్వపి కుండస్య హస్తమాత్రసమం భవేత్ ॥ చతసృష్వపి దిక్షు కుండస్య హస్తమాత్రకుండం భవతీత్యర్థః- అధో హస్తం ఖాతమపి హస్తమాత్రం భవతీతి యావత్ - యోనివక్త్రం కుండస్య పశ్చిమదిగ్భాగే ఉపరి మేఖలాయా మధ్యే వక్ష్యమాణలక్షణోపేతా యా యోనిః - సైవ వక్త్రం యస్య తత్తాదృక్ ॥ గజోష్ఠసన్నిభం యోనిప్రమాణం వక్త్రం వా పిప్పలీపత్రాకృతి యోనివక్త్రం వా కుండం భవతి- తద్వదుచ్ఛ్రితా - త్ర్యంగుళోన్నతా తద్వద్ద్వితీయా సముదాహృతా - ఉచ్ఛ్రాయవిస్తరాభ్యాం చ తృతీయా చతురంగుళా । ద్వ్యంగుళస్తత్ర విస్తారః పూర్వయోరపి శస్యతే ॥ పూర్వం తు ద్వ్యంగుళా కార్యా ప్రథమా మేఖలా బుధైః । ప్రథమద్వితీయమేఖలయోర్యోనిలక్షణమభిహితం - వితస్తిమాత్రం యోనిస్స్యాత్షట్సప్తాంగుళివిస్తృతా- షడ్వా సప్త వా చేతి వికల్పః॥ కూర్మపృష్ఠోన్నతా మధ్యే పార్శ్వయోశ్చాంగుళోచ్ఛ్రితా । గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా॥ ఏతత్సర్వేషు కుండేషు యోనిలక్షణముచ్యతే । మేఖలోపరి సర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభా ॥ అశ్వత్థదళసహితయోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ లక్షణలక్షితకుండకరణాశక్తౌ స్థండిలం చతురశ్రం హస్తపరిమితం కల్పయేత్ ॥ స్థండిలం వా ప్రకల్పయేదితి- స్థండిలస్యాప్యగ్న్యధిష్ఠానత్వేన విధానాత్- ఏవం కుండం స్థండిలం వా కృత్వా తస్యోపరి పూర్వభాగే గ్రహాదిస్థాపనార్థం స్థండిలం వేదిం వాపి దధీత ॥ తథా చ స్కాందపురాణే ॥ తస్యైవోత్తరపూర్వేణ స్థండిలం హస్తమాత్రకమ్ । ద్వివప్రం చతురశ్రం చ వితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితమ్ ॥ ద్వివప్రమిత్యనేన వేదినిర్మాణముచ్యతే। అత ఏవ మత్స్యపురాణే ॥ గర్తస్యోత్తరపూర్వేణ వితస్తిద్వయవిస్తృతామ్। వప్రద్వయయుతాం వేదిం వితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితామ్ । స్థాపనార్థం చ దేవానాం చతురశ్రాముదక్ప్లవామ్ ॥ గర్తస్య కుండస్యోత్తరపూర్వేణ ఈశానాదిగ్భాగే వప్రద్వయం మేఖలాద్వయం తత్ర ద్వ్యంగులోచ్ఛ్రాయః- ప్రథమవప్రః ద్వ్యంగులోచ్ఛ్రాయో ద్వితీయయోః విస్తారస్తు ద్వయోరప్యంగుళపరిమితః ఉదక్ప్లవాం- ఉదఙ్నిమ్నాం- ఏవం స్థండిలం వేదిం వా నిర్మాయ ఫలపుష్పాదివితతం వితానం తస్యోపరి కుర్వీత- తదధిష్ఠానేఽగ్నిం ప్రణీయ గ్రహాయతనే గ్రహాదిదేవాన్ స్థాపయేత్ ॥ తథా చ మాత్స్యే ॥ అగ్నిప్రణయనం కృత్వా తస్యామావాహయేత్సురాన్ । సంఖ్యా సురాణాం విజ్ఞేయా వింశతిర్ద్వాదశాధికా ॥ తస్యాం వేదికాయాం తత్ర శుక్లతండులైస్సమంతతః పూరయిత్వా తతో మ

ధ్యేతామ్రవర్ణైస్తండులైస్సూర్యస్య మండలాకారమధిష్ఠానం కుర్వీత - తస్మాన్మండలాదాగ్నేయదిగ్భాగే శు క్లతమైరక్షతైశ్చతురశ్రమధిష్ఠానం సోమాయ - సూర్యస్య మండలాద్దక్షిణతో రక్తచందనలిప్తై రక్షతైర్వర్ణాండ లైస్త్రికోణాకారమధిష్ఠానం మంగళాయ ॥ సూర్యస్య మండలాదీశాన్యాం సువర్ణవర్ణై రక్షతైర్బాణాకృ తిమధిష్ఠానం బుధాయ ॥ మధ్యమండలాదుత్తరతః సువర్ణవర్ణైరేవాక్షతైర్దీర్ఘచతురశ్రమధిష్ఠానం గురవే - మధ్యమండలాత్పూర్వతశ్శుక్లతమైరేవ తండులైః పంచకోణమధిష్ఠానం భార్గవాయ - మధ్యమండలా త్పశ్చిమతః కృష్ణవర్ణైస్తండులైర్ధనురాకృతిమధిష్ఠానం శనైశ్చరాయ ॥ మధ్యమండలాన్నైరృతికోణే నీ సాఖ్యద్రవ్యవర్ణైరక్షతైః కృష్ణవర్ణైర్వా శూర్పాకృతి మధిష్ఠానం రాహవే। మధ్యమండలాదేవ వాయవ్యదిగ్భా గే శుక్లైస్తండులైర్ధూమ్రవర్ణైర్వా ధ్వజాకృతి మధిష్ఠానం కేతవే కుర్వీత - తతశ్చ మండలాకార చతురశ్ర త్రి కోణ బాణాకృతి దీర్ఘచతురశ్ర పంచకోణ చాపాకృతి శూర్పాకృతి ధ్వజాకారేషు తామ్ర స్ఫటిక రక్త చందన సువర్ణ చందన రజత లోహ సీస కాంస్య మయేషు మధ్యమాంగుళి మధ్యపర్వప్రమాణోన్నతేషు సూర్యాదిప్రతిమానిర్మాణద్రవ్యేము వక్ష్యమాణప్రకారేణోల్లిఖితాన్ సూర్యాదీన్మధ్యమాగ్నిదక్షిణేశానోత్త రపూర్వపశ్చిమనైరృతి వాయుదిగ్భాగేషు నిదధీత ॥ తత్రాపరవిశేషః ॥ స్కాందపురాణోక్తః - శుక్రా ర్కౌ ప్రాఙ్ముఖౌ జ్ఞేయౌ గురుసౌమ్యావుదఙ్ముఖౌ । ప్రత్యఙ్ముఖశ్శనిస్సోమశ్శేషా దక్షిణతో ముఖా ఇతి ॥ ఆదిత్యా భిముఖా నైవైతాన్ గ్రహాదీన్ స్థాపయేత్ - తథా చ ॥ చింతామణౌ ॥ ఆదిత్యాభిముఖాస్సర్వే సాధిప్రత్యధిదేవతాః। స్థాపనీయా మునిశ్రేష్ఠ నాంతరేణ పరాఙ్ముఖాః ॥ అధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా ఉచ్యంతే- నాంతరేణేత్యాదిత్య స్యాన్యస్య చ స్థాపితగ్రహస్య మధ్యే న్యేగ్రహాన స్థాపనీయా ఇత్యర్థః॥ న పరాఙ్ముఖాస్స్థాపనీయా ఇత్యర్థః ॥ న చ పరాఙ్ముఖాస్స్థాపనీయాః॥ ఏవముత్తరత్రాపి పూర్వోత్తరత ఈశానభాగే దక్షిణపూర్వకే ఆగ్నేయ్యాం దిశి దక్షిణ పశ్చిమనైరృతిప్రదేశే పశ్చిమోత్తరతః వాయవ్యే శుక్లతండులైర్గ్రహస్థాపనాయ దేశం స్థండిలవేదిం వా పరి పూర్య శుక్లతండులానాపూర్య తత్తద్వర్ణతండులైరుపలక్షితేషు ప్రదేశేష్వాదిత్యాదీన్ గ్రహాన్ స్వస్వాయత నానతిక్రమేణ స్థాపయేన్నిదధ్యాత్ - అథవా తత్తద్వర్ణతండులోపలక్షితేషు ప్రదేశేషు గ్రహప్రతిరూపకా న్వా శుక్లతండులైః కృత్వా స్థాపయేత్ప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్ ॥ గ్రహలక్షణాన్యపి మత్స్యపురాణే ॥ పద్మాసనః పద్మకరః పద్మగర్భసమద్యుతిః । సప్తాశ్వస్సప్తరజ్జుశ్చ ద్విభుజస్స్యాత్సదా రవిః ॥ శ్వేతః శ్వేతాంబరధరో దశా శ్వశ్శ్వేతభూషణః । గదాపాణిర్ద్విబాహుశ్చ కర్తవ్యో వరదశ్శశీ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరశ్శక్తిశూలగ దాధరః । చతుర్భుజో మేషగమో వరదస్స్యాద్ధరాసుతః ॥ పీతమాల్యాంబరధరః కర్ణికారదళద్యుతిః । ఖ డ్గచర్మగదాపాణిః సింహస్థో వరదో బుధః ॥ గురుశుక్రయోర్లక్షణమాహ ॥ దేవదైత్యగురూ తద్వత్పీతశ్వే తౌ చతుర్భుజౌ । దండినౌ వరదౌ కార్యౌ సాక్షసూత్రకమండలూ ॥ ఇంద్రనీలద్యుతిశ్శూలీ వరదో గృధ్రవాహ నః । బాణబాణాసనధరః కర్తవ్యోర్కసుతస్సదా ॥ కరాళవదనః ఖడ్గచర్మశూలీ వరప్రదః । నీలసింహాస నస్థశ్చ రాహురత్ర ప్రశస్యతే ॥ ధూమ్రా ద్విబాహవస్సర్వే గదినో వికృతాననాః । గృధ్రాసనగతా నిత్యం కేత వస్స్యుర్వరప్రదాః ॥ నవగ్రహసాధారణధర్మత్వాదత్ర చతుర్థచరణేన చ కేతోస్సంఖ్యామాహ ॥ స ర్వే కిరీటినః కార్యా గ్రహా లోకహితావహాః । ద్వాదశాంగుళం లిఖేద్భానుం సోమం తు ద్విగుణం లిఖేత్ ॥ భూమిగుం న వాంగుళం చైవ గురుం చైవ షడంగుళమ్ । బుధం భూమిసుతం సౌరిం చతుస్త్రిద్వ్యంగుళం లిఖేత్ ॥ సోమాద ర్ధాంగుళిం రాహుం కేతుమధ్యర్ధమంగుళిం ॥ ఏవమగ్నిప్రణయనానంతరం గ్రహవేదికాయాముక్తస్థానేషు సూ

ర్యాదిప్రతిమాసిధాయవ్యాహృతిభిరావాహ్య స్థాపయేత్ - అత్రాయంప్రయోగః॥ ప్రణవస్యపరబ్రహ్మఋషిః గా
యత్రీఛందః-పరమాత్మాగ్నిర్దేవతా- వ్యాహృతీనాంక్రమేణజమదగ్ని భరద్వాజభృగవోఋషయః- అగ్నివా
యుసూర్యాదేవతాః- సూర్యాద్యావాహనార్థేవినియోగః - ఓంభూర్భువస్సువః కళింగదేశోద్భవఃకాశ్యప
గోత్రసూర్యఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య ॥ ఇహతిష్ఠేతి రక్తపుష్పాక్షతైః స్థాపయేత్ - ఓంభూర్భువస్సువః-
యమునాదేశజఆత్రేయసగోత్రసోమఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య శ్వేతపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ - ఓంభూ
ర్భువస్సువః అవంతీసముద్భవభారద్వాజసగోత్రభౌమేహాగచ్ఛేత్యావాహ్యరక్త పుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థా
పయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - మాగధదేశోద్భవఆత్రేయసగోత్రబుధఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య పీతపుష్పాక్షతై
రిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - సింధుదేశోద్భవఆంగిరసగోత్రబృహస్పతేఇహాగచ్ఛేత్యావా
హ్యపీతపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ - ఓంభూర్భువస్సువః- భోజకటదేశోద్భవభార్గవగోత్రశుక్రఇహా
గచ్ఛేత్యావాహ్య పీతపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- సౌరాష్ట్రదేశజ కాశ్యపగో
త్రశనైశ్చరేహాగచ్ఛేత్యావాహ్య కృష్ణపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- వైరాటికా
పురోద్భవ పైఠీనసగోత్రరాహోఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య- కృష్ణపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ ఓంభూ
ర్భువస్సువః - అంతర్వేదిసముద్భవజైమినిసగోత్రకేతో ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్యధూమ్రపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠే
తిస్థాపయేత్ ॥ యథోక్తకుసుమతండులాభావే యథా లాభోపపన్నకుసుమైస్తండులైఃస్థాపయేత్ ॥ స్కాం
దపురాణే ॥ జన్మభూర్గోత్ర మేతేషాం జన్మస్థాన ముఖానిచ - యోజ్ఞాత్వా కురుతే శాంతింగ్రహా
స్తేనావమానితాః ॥ ఉత్పన్నోరవిఃకళింగేషు యమునాయాంహి చంద్రమాః । అంగారకస్త్వవంత్యాం
తుమగధేషుహిమాంశుజః ॥ సైంధవేషుగురుర్జాతశ్శుక్రోభోజకటేతథా । శనైశ్చరస్తుసౌరాష్ట్రే రాహు
ర్వైరాటికాపురే ॥ అంతర్వేద్యాంతథాకేతు రిత్యేతాగ్రహభూమయః । ఆదిత్యఃకాశ్యపోగోత్ర ఆత్రేయ
శ్చంద్రమాభవేత్ ॥ భరద్వాజోభవేద్భౌమస్తథాత్రేయశ్శశాంకజః । సురపూజ్యోంగిరాగోత్రశ్శుక్రోవైభా
ర్గవస్తథా ॥ శనిస్తుకాశ్యపభవో రాహుఃపైఠీనసస్తథా । కేతవోజైమినీయాశ్చ గ్రహాలోకహితావహాః॥ భా
నురంగారకోరక్తౌశ్శుక్లౌశుక్రనిశాకరౌ । సోమపుత్రోగురుశ్చైవతావుభౌపీతకౌస్మృతౌ ॥ కృష్ణంశనైశ్చ
రంవిద్యాద్రాహుంచిత్రాంశ్చకేతవః । కృష్ణరూపగుణైర్యుక్తాన్ వ్యాహృత్యావాహయేత్సుతాన్॥ఏవంసూర్యా
దీనావాహ్యస్థాప్యాశ్చాధిదేవతాః। ఓంభూర్భువస్సువః-ఈశ్వర ఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శ్వేతపుష్ప తండులైస్సూ
ర్యదక్షిణ పార్శ్వే ఈశ్వరం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - ఉమెఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిసూర్యస్య దక్షిణపార్శ్వేఉ
మాం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - స్కందఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి భౌమస్య దక్షిణపార్శ్వేస్కందం - ఓంభూర్భు
వస్సువః - విష్ణోఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి బుధస్యదక్షిణపార్శ్వేవిష్ణుం - ఓం భూర్భువస్సువః - బ్రహ్మన్నిహాగ
చ్ఛేహతిష్ఠేతిగురోర్దక్షిణపార్శ్వేబ్రహ్మాణం - ఓంభూర్భువస్సువః - ఇంద్ర ఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శుక్రస్యద
క్షిణపార్శ్వేఇంద్రం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- యమఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి - శనైశ్చరస్య దక్షిణపార్శ్వే య
మం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - కాలేహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి రాహోర్దక్షిణపార్శ్వే కాలం ॥ ఓంభూర్భువ
స్సువః - చిత్రగుప్తేహాగచ్ఛఇహతిష్ఠేతి కేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శుక్లపుష్పతండులైశ్చిత్రగుప్తంస్థాపయేత్॥
తతశ్చ ప్రత్యధిదేవతాశ్చస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- అగ్నేఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శుక్లపుష్పతండులై
స్సూర్యస్యవామపార్శ్వే అగ్నిం॥ఓంభూర్భువస్సువః-అపఇహాగచ్ఛతఇహతిష్ఠతేతిసోమస్యవామపార్శ్వే అపః॥

ఓంభూః - భూమెఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి భౌమస్యవామపార్శ్వే భూమిం - ఓంభూః - విష్ణోఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిబుధస్య పార్శ్వేవామెవిష్ణుం ॥ ఓంభూః ఇంద్ర ఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిజీవస్యవామపార్శ్వేఇంద్రం- ఓంభూః - ఇంద్రాణీహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శుక్రస్యవామ పార్శ్వే ఇంద్రాణీం ॥ ఓంభూః - ప్రజాపతేహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శనైశ్చరస్యవామభాగె ప్రజాపతిం - ఓంభూః సర్పా ఇహాగచ్ఛంత్విహతిష్ఠంత్వితి రాహోర్వామపార్శ్వేసర్పాన్ ॥ ఓంభూఃబ్రహ్మన్నిహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి కెతూనాం వామభాగెబ్రహ్మాణంశ్వేతకుసుమాక్షతైస్స్థాపయేత్ ॥ అధిదేవతాదక్షిణతోవామెప్రత్యధిదేవతాః - స్థాపనీయాఃప్రయత్నేనవ్యాహృతిభిః పృథక్పృథక్ ॥ ఇతిసంగ్రహకారః - చింతామణౌ త్వధిదేవతాస్థాపనాప్రదేశఃప్రకారాంతరెణదర్శితః ॥ సూర్యస్యైవోత్తరె శంభుముమాంసోమస్యదక్షిణే । స్కందమంగారకస్యైవ దక్షిణస్యాంనివేశయెత్ ॥ సోమాత్పశ్చిమతోవిష్ణుం బ్రహ్మజీవస్యపూర్వతః । ఇంద్రమైంద్ర్యాంసితాద్విద్ధిమందాదాగ్నెయతోయమమ్ ॥ రాహోఃపూర్వోత్తరెకాలంసవ్యభూతభయావహం । కెతోర్నైరృతిదిగ్భాగె చిత్రగుప్తంనివేశయేత్ ॥ ఎవంగ్రహాధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాస్థాపనానంతరం వినాయకాదీన్ పంచదేవతాస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూః వినాయకెహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిరాహోరుత్తరభాగెవినాయకంస్థాపయేత్ - ఓంభూః- దుర్గేహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిశనైశ్చరోత్తరభాగెదుర్గాంస్థాపయేత్॥ ఓంభూః-వాయోఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిసూర్యస్యోత్తరభాగెవాయుంస్థాపయేత్-ఓంభూర్భువస్సువఃఆకాశేహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిరాహోర్దక్షిణ పార్శ్వే ఆకాశం ఓంభూః-అశ్వికుమారావిహాగచ్ఛతమేహతిష్ఠతమితికేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శ్వేతకుసుమాక్షతైరశ్వినీకుమారౌస్థాపయేత్ ॥ మత్స్యపురాణే ॥ వినాయకంతథాదుర్గాంవాయుమాకాశమేవచ । ఆవాహయేద్వ్యాహృతిభిస్తథైవాశ్వికుమారకౌ ॥ సంగ్రహకారః ॥ రాహుమంద దినేశానా ముత్తరస్యాం యథాక్రమమ్ । గణేశదుర్గావాయూంశ్చ రాహుకెత్వోశ్చదక్షిణె ॥ ఆకాశమశ్వినౌచేతి పంచైతాన్ స్థాపయేత్తతః । అథైతాన్స్వంచోత్తరంగంస్థాపయెత్ ॥ ఎవంద్వాత్రింశద్దేవతా ఆవాహ్యస్థాపయిత్వానామమంత్రైఃపూజయెత్ ॥ తద్యథా॥ ఓంసూర్యాయనమ ఇత్యాసనం - సూర్యాయనమః - పాద్యం - సూర్యాయనమ ఇత్యర్ఘ్యం ॥ ఓం సూర్యాయనమః - ఆచమనీయం- సూర్యాయ-స్నానం - సూర్యాయనమః - పునరాచమనీయం- సూర్యాయనమః - వస్త్రం- సూర్యాయనమః- గంధం - సూర్యాయనమః పుష్పాణి - సూర్యాయనమః-ధూపం- సూర్యాయనమఇతి దీపం- సూర్యాయనమఇతినైవేద్యం-ఎవం పూజయిత్వానామమంత్రైః పూర్వోక్తంద్వాత్రింశద్దేవతా ఆవాహనక్రమేణావాహయెత్ - అథవక్ష్యమాణైస్తత్తద్దేవతాప్రకాశకైర్వైదికైర్మంత్రైరాసనాద్యుపచారంకుర్వీత - తత్రాచమనీయదానానంతరం పంచామృతైస్స్నానంకారయేత్ - ఎతత్సకలగ్రహపూజాకరణేపిసమానం॥ ఎవంసోమాదీనామపి దుగ్ధదధ్యాజ్యమధూని ॥ ఆప్యాయస్వేత్యస్య మంత్రస్య గౌతమఋషిః - సోమాత్మకంపయోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - క్షీరస్నానేవినియోగః - ఆప్యాయస్వేత్యాదినా క్షీరస్నానం ॥ దధిక్రావ్ణ ఇత్యస్యమంత్రస్య- దధిక్రావాఋషిః - సురభ్యుత్పన్నందధిదేవతా- దధిస్నానే వినియోగః - దధిక్రావ్ణ్ణఇతిదధిస్నానం- శుక్రమసీత్యస్య యజుషః - ప్రజాపతిఋషిః- అజ్యందేవతా - ఆజ్యస్నానేవినియోగః- శుక్రమసీత్యాజ్యేనస్నానం-స్వాదుఃపవస్వేత్యస్య వేనఋషిః-సోమాత్మికాశర్కరా దేవతా - జగతీచ్ఛందః - శర్కరాస్నానే వినియోగః- స్వాదుః పవస్వేతి శర్కరాస్నానం- మధువాతా ఇత్యస్య గౌతమఋషిః - మధుదేవతా గాయత్రీచ్ఛందః - మధుస్నానేవినియోగః - మధువాతా

ఇత్యాదినామధుస్నానం - ఏవంపంచామృతస్నానానంతరంపునరాచమనవస్త్రోపవీతాంగసపర్యాంవిధాయానం
తరమింద్రాదీనష్టలోకపాలాన్ సూర్యాభిముఖానావాహ్యపూజయేత్ - శిష్టసమాచారాత్ - అత్రోపమంత్రాః-
ఇంద్రంవో విశ్వతః పరీత్యస్యమంత్రస్య - మధుచ్ఛందఋషిః - ఇంద్రోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - ఇంద్రపూ
జాయాంవినియోగః- ఇంద్రంవో విశ్వతః పరీత్యాది ॥ అగ్నిందూతమిత్యస్యమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః-అగ్ని
ర్దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః - అగ్నిపూజాయాంవినియోగః ॥ అగ్నిందూతమిత్యాది। యమాయసోమమిత్య
స్యయమఋషిః- యమోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - యమపూజాయాంవినియోగః - యమాయసోమ
మిత్యాది ॥ మోషూణఇత్యస్యకణ్వఋషిః- నిఋతిర్దేవతా. గాయత్రీచ్ఛందః - నిఋతిపూజాయాం
వినియోగః . మోషూణఃపరాఇత్యాది- నిఋతిర్దుర్హణాపథాత్ -పరీవృక్తేషయాసహ - త్వంనో అగ్నఇ
త్యస్యమంత్రస్య ॥ వామదేవఋషిః - వరుణోదేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః - వరుణపూజాయాంవినియోగః-త్వం
నోఅగ్నేవరుణస్యేత్యాది - తవవాతాయసుకృతస్యమంత్రస్య - వాధ్రియశ్వఋషిః - వాయుర్దేవతా - గా
యత్రీచ్ఛందః - వాయుపూజాయాంవినియోగః- తవవాతాయసుకృతస్యతే- త్వష్టుర్జామాతర—మహే-
సోమోధేనుమిత్యస్యగౌతమఋషిః - సోమోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- సోమపూజాయాంవినియోగః- సో
మోధేనుమిత్యాది- తమీశానమిత్యస్యగౌతమఋషిః - ఈశానోదేవతా జగతీచ్ఛందః - ఈశానపూజాయాం
వినియోగః- తమీశానంజగత—వయం॥ పూషానో—స్వస్తయే॥ ఏతేవమంత్రాఉపలక్షణార్థాః ॥ అథఇం
ద్రాదిప్రకారైర్మంత్రైరింద్రాది పూజాకార్యా- అథవేంద్రాయనమఇత్యాది తద్దేవతానాంమంత్రైర్లోక
పాలాన్పూజయేత్ - ఏవంలోకపాలాన్సంపూజ్యాదిత్యాదీనాంగ్రహాణాం తత్తద్వర్ణస్రక్చందనప్రభృ
తీన్గంధాన్తత్తద్వర్ణపుష్పాణిచసమర్ప్య- అధిదేవతాదిలోకపాలానాం శ్రీచందనంయథోపపన్నకుసుమా
నిచసమర్పయేత్ - తతోధూపదానంచింతామణౌ ॥ దివాకరకుజాభ్యాంతు దాపయేద్రక్తచందనమ్। చం
ద్రభార్గవయోశ్చైవసితవర్ణంప్రదాపయేత్ ॥ కుంకుమేనతుసంయుక్తంచందనంజీవసౌమ్యయోః । అగ
రుంచందనందద్యాద్రాహుకేత్వర్కజేషుచ। గ్రహపూర్వాణిపుష్పాణి గాయత్ర్యాధూపమాహరేత్ ॥ ర
వేఃకుందురుకంధూపంశశినస్తుఘృతాక్షతమ్ । భౌమేసర్జరసంచైవఅగరుశ్చబుధేస్మృతః ॥ సిల్హకంగురవే
దద్యాచ్ఛుక్రేబిల్వాగరుంతథా॥ గుగ్గులంమందచారేతులాక్షారాహోశ్చకేతవే । కుందురుకం సల్లకీరసః। సి
ల్హకఃపిండకః । బిల్వాగరుర్బిల్వఫలపుష్పమజ్జాగరు- మందచారశ్శనైశ్చరః రాహుఃకేతవేచ। లాక్షాః। పూ
ర్వోక్తంకుందురుకాదిధూపాభావేసర్వేషాంగుగ్గులురేవధూపః ॥ తథాచయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ధూపోదేయశ్చ
గుగ్గులురితి - ఆదిత్యాదీనాంకుందురుకాదిధూపదానేతత్తదధిదేవతాప్రత్యధిదేవతయోరపితత్తద్ధూపాః-
వినాయకాదీనాంగుగ్గులురేవ - తస్యసర్వసాధారణత్వాత్ - తతోగ్రహాణాందీపందత్వానైవేద్యంవక్ష్యమా
ణందద్యాత్ ॥ చింతామణౌ॥ గుడోదనంరవేర్దద్యాత్సోమాయఘృతపాయసమ్। లోహితాయహవిష్యా
న్నంబుధాయక్షీరషాష్టికమ్ ॥ దధ్యోదనంగురోర్దద్యాచ్ఛుక్రాయచఘృతోదనమ్ । మిశ్రితంతిలమాషైశ్చ
నైవేద్యంచశనైశ్చరే॥ రాహోర్మాంసౌదనందద్యాత్కేతోశ్చిత్రోదనంతథేతి ॥ హవిష్యాన్నంమున్యన్నం
నీవారాది॥ క్షీరమిశ్రషాష్టికౌదనంపూర్వోక్తవిధనైవేద్యాభావేలాభోపపన్నోదనానినివేదయేత్॥ యథా
హయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శక్తితోవాయథాలాభంసంసత్కృత్యవిధిపూర్వకమ్ । ఏవమధిదేవతాదీనాంతత్తద్గ్రహ
నైవేద్యంయథాలాభోపపన్నమోదనాదివాసమర్పయేత్ ॥ వినాయకస్యమోదకాదితు- ఓదనాది- ఏవంనై
వేద్యందత్వాదానానంతరంగ్రహవేదికాయాం ఈశానదిగ్భాగే-అవ్రణమకళంకం॥బహిర్దర్భ్యక్షతాది భూమి

తంచూతాదిపల్లవసంఛన్నంచూతాశ్వత్థవటోదుంబరపల్లవసంయుక్తంఫలవస్త్రయుగాన్వితమంత్రఃప్రక్షిప్తపం
చరత్నంశుభంనిర్మలజలపూర్ణంతం దృఢం కలశమక్షతానాముపరిస్థాపయేత్ ॥ తత్రకలశేవరుణమావాహ
యేత్ ॥ తథాగంగాదీనితీర్థాని- తథాచ। మత్స్యపురాణే ॥ ప్రాగుత్తరేణతస్మాచ్చ దధ్యక్షతవిభూషితమ్।
చూతపల్లవసంఛన్నంఫలవస్త్రయుగాన్వితమ్ ॥ పంచరత్నసమాయుక్తంపంచవర్ణయుతంతథా॥ స్థాపయె
దవ్రణంకుంభంవరుణంతత్రవిన్యసేత్ । గంగాద్యాస్సరితస్సర్వాస్సముద్రాశ్చసరాంసిచ ॥ పంచభంగాశ్చ
పూర్వోక్తాఃపూర్వోక్తాఃపంచపల్లవాః।గజాశ్వరథ్యావల్మీకసంగమాద్రధగోకులాత్॥మృదమానీయ విష్పేం
ద్రాసర్వౌషధిసమన్వితామ్ । స్నానార్థంవిన్యసేత్తత్రయజమానస్యశాస్త్రవిత్॥ సురామాంసీవచాకుష్ఠం
శైలేయంరజనీద్వయమ్ । శఠీచంపకముస్తాచసర్వౌషధిగణస్స్మృతః॥ ❊

—⁜ అథ వరుణావాహనమంత్రః । ⁜—

తత్త్వాయామీత్యస్య మంత్రస్య- శునశ్శేపఋషిః - వరుణోదేవతా, త్రిష్టుప్ఛందః - వరుణావాహనేవి
నియోగః , తత్త్వాయామీత్యాది-ఏతచ్చప్రదర్శనార్థంఅతఃఅన్యైరపి వరుణప్రకాశకైర్వైదికైర్మంత్రై)
ర్వరుణాయనమఇతినామమంత్రేణవావరుణమావాహయేత్ ॥ అథగంగాద్యావాహనమంత్రః ॥ సర్వేసము
ద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదానదాః - ఆయాంతుయజమానస్యదురితక్షయకారకాః ॥ ఏవమాదిత్యదేవతావా
హనాదివరుణస్థాపనాంతంకర్మనిర్వర్త్యపూర్వప్రతిష్ఠాపితాగ్నౌవక్ష్యమాణవిధినాహోమకర్మసమారభేత్॥
తత్రాన్వాధానప్రయోగః - అస్మిన్కర్మణ్యాదిత్యాదినవప్రధానదేవతాః ॥. రుద్రాద్యానవాధిదేవతాః - అ
గ్న్యాద్యానవప్రత్యధిదేవతాః । వినాయకాద్యాదశాఅంగదేవతాః । సమిచ్చర్వాజ్యతిలవ్రీహియోహ
విః । సమిచ్చర్వాజ్యమిశ్రితంతంత్రంసాంగేనకర్మణాసద్యోయక్ష్యఇతిద్వేసమిధావగ్నౌనిక్షిపేత్- ఏవమన్వా
ధానంవిధాయనిర్వాపఃకార్యః - తత్రాయంప్రయోగః ॥ దేవస్యత్వాసవితుఃప్రసవ-స్త్రాభ్యాం ॥ సూర్యాయ
త్వాజుష్టంనిర్వపామీతిచతురోముష్టీన్నిర్వపేత్ ॥ యథాష్టోత్తరశత సహస్రంవాహోమంకర్తుమిచ్ఛం
తి - ముష్టిచతుష్టయంనిర్వాప్య సంపాదితద్రవ్యహోమపర్యాప్తత్వేనపూర్వోక్తనిర్వాపణానంతరంహోమప
ర్యాప్తద్రవ్యంతూష్ణీంనిర్వపేత్॥ ఏవంనిరూప్యదేవార్థంపాత్రైః ప్రక్షాళ్యచరుం శ్రపయిత్వాభిఘార్యోదగు
ద్వాస్యప్రత్యభిఘారయేత్ ॥ కర్తవ్యామంత్రవంతశ్చచరవఃప్రతిదైవతమితి॥ఏవంచరుశ్రపణానంతరంయథాగృ
హ్యంపరిస్తరణాజ్యసంస్కారాంతకర్మకరణానంతరం యజమానోపి జప్యదేవతోద్దేశేనహోమీయద్రవ్యత్యా
గంకుర్వీత- యజమానికతాత్యాగస్యయుగపదసేః ఋత్విక్సాధ్యేకర్మణిప్రత్యాహుతిస్వత్వత్యాగంకుర్వీత॥యజ
మానికతాత్యాగస్యకర్తుమశక్యత్వాత్ ॥ తత్రాయంప్రయోగః ॥ సూ॰సో॰ భౌ॰ బుధబృహస్పతిశుక్రశ
నిరాహుకేతురుద్రోమాస్కందవిష్ణుబ్రహ్మేంద్రయమకాలచిత్రగుప్తాగ్నిజలభూవిష్ణుశక్రేంద్రాణీప్రజాపతిబ్ర
హ్మగణపతిదుర్గావాయూమాదిగృహ్యాక్షేత్రధరాదిదేవతాభ్యః స్విష్టకృదగ్నయే సవేదిశంసమిచ్చర్వాజ్యతిల
వ్రీహియవానహంత్యజామీస్యభిలషేత్। కేచనగృహేపాకాచోదనముద్ధృత్యగ్రహాదీనుద్దిశ్యజుహ్వతి ॥ తత్రశి
ష్టాచారఎవప్రమాణం-ఎవముద్దేశత్యాగేహుతేఇధ్మానాధాయాజ్యభాగౌచక్షుషీహుత్వాపశ్చాత్ప్రతిగ్రహము
ష్టావింశతిరష్టోత్తరశతమష్టోత్తరసహస్రంవా స్రువేణహోమఃకార్యఃతత్రాపిసమిచ్చర్వాజ్యతిలాదయఇతి

క్రమః - సమిదాజ్యచరుతిలాదయ ఇతివా- అధిదేవతాదీనామప్రధానత్వాద్ధోమేన్యూనసంఖ్యా స్వీకరణం- ఆ
సాంచసమిధః పలాశా ఏవ మత్స్యపురాణే - స్వవచనయాజ్ఞవల్క్యశ్చ ॥ అర్కః పలాశః ఖదిరస్త్వపామా
ర్గోఽథపిప్పలః - ఔదుంబరశ్శమీదూర్వాకుశాశ్చసమిధః క్రమాత్ । ఏకైకస్యాష్టశతకమష్టావింశతిరేవవా ॥
హోతవ్యామధుసర్పిర్భ్యాందధ్నాచైవసమన్వితా । అనేనవచనేనమధ్వాజ్యదధ్నాంసమిదంజనే సముచ్చయో
పగమ్యతే- యాజ్ఞవల్క్యమాత్స్యయోః - హోతవ్యామధుసర్పిర్భ్యాందధ్నాక్షీరేణవాపునరితిస్మృతి పురా
ణయోస్మృతేః ప్రాబల్యాత్పురాణవాక్యస్థశ్చశబ్దోవాగ్రాహ్యః - తథాచమధ్వాదీనిసమిదంజనేవికల్పితాని-
చింతామణౌ ॥ సమిదశ్చాత్రకర్తవ్యాఅష్టోత్తరసహస్రకాః । అష్టోత్తరశతంవాథఅష్టావింశతిరేవవా ॥ సమి
ధాలక్షణంవక్ష్యేసంఖ్యామానంతథైవచ । విశీర్ణావిదళాహ్రస్వావక్రాస్ససుషిరాః కృశాః ॥ అతిస్థూలా
తిదీర్ఘాశ్చసమిధః కార్యనాశనాః । విశీర్ణాయుఃక్షయంకుర్యాద్విదళాపుత్రనాశినీ ॥ సుషిరావ్యాధిజననీ
కృశాచరిపువర్ధినీ । దీర్ఘావిదేశగమనీస్థూలాచాలాత్మవినాశినీ । అకృశానుసమాస్థూలాఆర్ద్రాశ్చసపలాశికాః । ప్రా
దేశాన్నాధికాన్యూనాసమిత్స్యాత్సర్వకర్మణి ॥ అర్కోనాశయతేవ్యాధిం పలాశస్సర్వకామదః ; ఖదిరశ్చార్థ
లాభశ్చ అపామార్గస్సుపుత్రదః ॥ అశ్వత్థస్సర్వకామాయ సౌభాగ్యోదుంబరస్తథా । శమీశమయతేపా
పందూర్వాయుశ్చవివర్ధినీ ॥ కుశాఖమార్థకామానాంరక్షకారక్షసాంవిదుః । అష్టోత్తరంతుసాహస్రం
శతమష్టాధికంతథా ॥ అష్టావింశతిరష్టౌవా ఏకైకస్యాథహోమయేత్ । హోమాంతేదక్షిణాందద్యాచ్ఛాం
త్యర్థంపుష్టివర్ధనమ్ ॥ దేవానామపిసర్వేషాంఉపాంశుపరమార్థవిత్ । స్వేనస్వేనైవమంత్రేణహో
తవ్యాస్సమిధఃపృథక్ ॥ హోతవ్యంచఘృతాద్యత్రచరుభక్తాదికంపునః । మంత్రైర్దశాహుతీర్దద్యాద్ధోమో
వ్యాహృతిభిః పునః ॥ మంత్రైర్దశాహుతీరిత్యాదిహోమార్థంసంపాదితేనసమిధాదినాగ్రహేభ్యఃప్రత్యే
కందశాహుతీర్దద్యాత్- అధిదేవతాదీనాంప్రత్యేకంత్రిస్త్రిస్ఏకాంవాదద్యాదిత్యర్థః ॥ హోమోవ్యా
హృతిభిః పునరితి ॥ భూస్స్వాహేత్యాభిశ్చతసృభిశ్చతస్రస్తత్రఆహుతయోదేయాః ॥ ఉదఙ్ముఖాఃప్రాఙ్ముఖా
వాకుర్యాద్బ్రాహ్మణపుంగవాః । మంత్రవంతశ్చవాదద్యాచ్చరవఃప్రతిదైవతమ్ ॥ కృత్వాతుతాన్ చరూన్స
మ్యక్కృతహోమంసమారభేత్ । ఆకృష్ణేనేతిసూర్యాయహోమఃకార్యోద్విజన్మనా ॥ ఆప్యాయస్వేతిమం
త్రేణసోమాయజుహుయాత్పునః । అగ్నిర్మూర్ధాదివోమంత్రంభౌమాయపరికీర్తయేత్ ॥ ఉద్బుధ్యస్వా
గ్నఇత్యేవమంత్రంసౌమసుతాయవై । బృహస్పతేఅతియదర్యఇతిదద్యాచగురోర్మతః । అన్నాత్పరిస్రుతోరసశ్శు
క్రస్యాపినిగద్యతే ॥ శనైశ్చరాయచపునశ్శంనోదేవీతిహోమయేత్ । కయానశ్చిత్రఆభువదితిమంత్రంరాహో
రుదీరయేత్ ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యుమాయాశ్చస్యోనేతిస్వామినస్తథా । తథాయమస్యచాయంగౌరితి హోమఃప్ర
కీర్తితః ॥ కాలస్యబ్రహ్మజజ్ఞానమితిమంత్రఃప్రశస్యతే । చిత్రగుప్తస్యచాజ్ఞాతమితివేదవిదోవిదుః ॥ అగ్నిం
దూతంవృణీమహఇతివహ్నేరుదాహృతః । ఉదుత్తమంవరుణఇత్యపాంమంత్రఃప్రకీర్తితః ॥ భూమేఃపృథివ్యం
తరిక్షమితివేదేషుపఠితః । సహస్రశీర్షాపురుషఇతివిష్ణోరుదాహృతః ॥ ఇంద్రాయేంద్రోమరుత్వఇతిశ
క్రస్యకథ్యతే- ఉత్తానపర్ణేసుభగఇతిదేవ్యాస్సమారభేత్ । ప్రజాపతేఃపునర్హోమఃప్రజాపతిరితిస్మృతః ॥ వి
నాయకస్యతూనఇతిమంత్రాహుతేస్మృతః ॥ నమోఅస్తుసర్పేభ్య ఇతిసర్పాణాంమంత్రఉచ్యతే ॥ ఏషబ్రహ్మ
యఋత్విజఇతిబ్రహ్మణ్యుదాహృతః । వినాయకస్యతూనఇతిమంత్రాహ్యతిస్మృతా ॥ జాతవేదసేసునవామ
ఇతిదుర్గామంత్రః ప్రకీర్తితః । క్రాణాశిశుర్మహీనాంతత్తద్వాయోఃప్రకీర్తితః ॥ అదిత్యప్రత్నేతి మం
త్రఆకాశస్యప్రకీర్తితః । ఏషాఉషాపూర్వ్యేతి అశ్వినోర్మంత్రఇష్యతే ॥ పూషాహుతించమాధానం

దివఇత్యధిపాతయేత్ ॥ అథహోమమంత్రాః ॥ ఆకృష్ణేనేతిసూర్యమంత్రస్యహిరణ్యస్తూపఋషిః - సవితా దేవతాత్రిష్టుప్ఛందః - సూర్యప్రీతయేసమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఆకృష్ణేనేతి మాధ్యందినపాఠః - తైత్తిరీయాణాంతు ॥ ఆసత్యేనేత్యాది॥ విపక్షాన్యాప్యహేత్యంగం- ఆప్యాయస్వేతిసోమమంత్రస్యగౌతమఋషిః-సోమదేవతా గాయత్రీఛ్ఛందః ॥ సోమప్రీతయే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః- ఇమందేవేతిమధ్యందినశాఖాపఠితస్యసోమమంత్రస్య గౌతమఋషిః | సోమోదేవతాత్రిష్టుప్ఛందః-అగ్నిమూర్ధా దివఇత్యంగారకమంత్రస్య - విరూపఋషిః - అంగారకోదేవతా- గాయత్రీఛందః - అంగారకప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః- అగ్నిమూర్ధాదివఇత్యాది॥ ఉద్బుధ్యస్వేతిబుధమంత్రస్య- అగ్నిఋషిః- బుధోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఉద్బుధ్యస్వేత్యాది ॥ అగ్నేవివస్వదుషసఇతి- బుధమంత్రస్యప్రస్కణ్వఋషిః, బుధోదేవతా - బృహతీఛ్ఛందః - బృహస్పతే అతీత్యాదిబృహస్పతి మంత్రస్య- గృత్సమదఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - బృహస్పతి ప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ బృహస్పతేత్యాది- బృహస్పతేపరిదీయేతిబృహస్పతి మంత్రస్య - అప్రతిరథఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః అన్నాత్పరిస్రుతోరసమిత్యాది - తైత్తిరీయశాఖాపఠితస్యశుక్రమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతః పాఠిత్వా ద్విశ్వేదేవా ఋషయః - శుక్రోదేవతా- షట్పదాజగతీఛ్ఛందః- శుక్రప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - అన్నాత్పరిస్రుతో రసమిత్యాది॥ అయంమంత్రస్తైత్తిరీయబ్రాహ్మణద్వితీయకాండేసమామ్నాతః - తస్మిన్ననువాకఆద్యంతయోఋతేనసత్యమింద్రియమిత్యాదివాక్యచతుష్టయంసమామ్నాతం-మధ్యేపితత్రఋతేనసత్యమింద్రియమిత్యేకంవాక్యంపఠితం - అయంచమధ్యపాఠినిఋతేనేత్యాదివాక్యచతుష్టయస్యానుషంగద్యోతనార్థః - అతఏవాద్యంతయోర్వాక్యచతుష్టయస్యసమామ్నాతస్యాన్నాత్పరిస్రుతస్త్యైవమాధ్యందినశాఖానుసారేణ శ్రీ సరస్వతీంద్రాఋషయః- శుక్రోదేవతా- అతిజగతీఛ్ఛందః - చింతామణౌతు - ప్రజాపతిఋషిః - జగతీఛ్ఛందఇత్యుక్తం - తచ్ఛాఖాంతరాభిప్రాయేణ- శుక్రంతేఅన్యదితి శుక్రమంత్రస్యభరద్వాజఋషిః - శుక్రోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః ॥ శన్నోదేవీరితిశనైశ్చరమంత్రస్య సింధుద్వీపఋషిః - శనైశ్చరోదేవతా- గాయత్రీఛ్ఛందః - శనైశ్చరప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ శన్నోదేవీరిత్యాది-శమగ్నిరితిశనైశ్చరమంత్రస్య- సింధుద్వీపఋషిః- శనైశ్చరోదేవతా - ఉష్ణిక్ఛందః - కయానఇతిరాహుమంత్రస్య వామదేవఋషిః- రాహుర్దేవతా- గాయత్రీఛ్ఛందః - రాహుప్రీతయే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః- కయానశ్చిత్రఇత్యాది- కాండాత్కాండాత్ప్రరోహంతీతిరాహుమంత్రస్య- రాహుర్దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - కేతుంకృణ్వన్నితికేతుమంత్రస్య - మధుచ్ఛందఋషిః, కేతుర్దేవతా- గాయత్రీఛ్ఛందః - సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ కేతుంకృణ్వన్నిత్యాది॥ అథాధిదేవతామంత్రాః - ఆవోరాజానమితిసూర్యాధిదేవతాభూతరుద్రమంత్రస్యవామదేవఋషిః — త్రిష్టుప్ఛందః- రుద్రప్రీతయే సమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఆవోరాజానమిత్యాది॥ త్ర్యంబకమంత్రస్యవసిష్ఠఋషిః- రుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- కద్రుద్రాయేతి- రుద్రమంత్రస్య- కణ్వఋషిః - రుద్రోదేవతా- గాయత్రీఛ్ఛందః — ఆపోహిష్ఠేతిసోమాధిదేవతా — భూతోమామంత్రస్య సింధుద్వీపఋషిః - ఉమాదేవతా- గాయత్రీఛ్ఛందః - ఆపోహిష్ఠేత్యాది - గౌరీమిమాయేత్యుమామంత్రస్య- దీర్ఘతమాఋషిః-ఉమాదేవతా- జగతీఛ్ఛందః-శ్రీశ్చఇత్యుమామంత్రస్య-ప్రజాపతిఋషిః- ఉమాదేవతా-అనుష్టుప్ఛందః-హ్రీశ్చతఇతితైత్తిరీయపాఠః-స్యోనాపృథివీతిమంగళాధిదేవతా - భూతస్కందమం

త్రయస్య-దీర్ఘతమా మేధాతిథిఋషిః-సహంవో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః-సహంవప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - స్యోనాపృథివీ|యస్యాంగం ఇతిసర్వదమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః - మేధా దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - చింతామణౌతు ॥ యదస్యాండమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః - సహంవో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః- ఇత్యుక్తం తన్మంత్రాంతరం - ఇదంవిష్ణురితి బుధాధిదేవతా భూతవిష్ణు మంత్రస్య మేధాతిథిఋషిః- విష్ణుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విష్ణుప్రీత్యర్థే సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియోగః - ఇదంవిష్ణురిత్యాది - సహస్రశీర్షేతి విష్ణుమంత్రస్య - నారాయణఋషిః - పురుషో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః -త్వమిత్థమిదమసీతి బృహస్పతి ప్రత్యధిదేవతా - భూతభర్గమంత్రస్య| భర్గవఋషిః | బ్రహ్మా దేవతా | బృహతీచ్ఛందః- బ్రహ్మప్రీత్యర్థే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - త్వమిత్థమిదమసీత్యాది| బ్రహ్మజ్ఞాతే బ్రహ్మయజ్ఞబ్రహ్మమంత్రస్య- విశ్వామిత్రఋషిః | బ్రహ్మా దేవతా | త్రిష్టుప్ఛందః | ఇంద్రమిద్దేవతాతయ ఇతి శుక్రాధిదేవతా భూతేంద్రమంత్రస్య | మేధాతిథిఋషిః - ఇంద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - ఇంద్రప్రీత్యర్థే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - ఇంద్రమిద్దేవతాతయ ఇత్యాది| ఇంద్రాయేంద్రో మరుత్వత ఇతీంద్రమంత్రస్య కాశ్యపఋషిః | ఇంద్రంవో విశ్వతస్పరీతీంద్ర మంత్రస్య | మధుచ్ఛందఋషిః | ద్వయోరపి ఇంద్రో దేవతా | గాయత్రీచ్ఛందః | ఆయంగౌరితి శన్యధిదేవతా భూతయమమంత్రస్య సర్పరాజ్ఞఋషిః | యమో దేవతా | గాయత్రీఛందః - యమప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః | బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యాది |కార్షిరసీత్యాది- కాలమంత్రస్య యజుస్సు ఋషిః| కాలో దేవతా|అథవా కార్షికదసీత్యస్య|ఇరింబఋషిః|కాలో దేవతా|త్రిష్టుప్ యమాయ మధుమత్తమమితి కాలమంత్రస్య|యమఋషిః|కాలో దేవతా|బృహతీచ్ఛందః అనాజ్ఞాతమితి కేతుప్రత్యధిదేవతా భూతచిత్రగుప్త మంత్రస్య వైశ్వదేవకాండే సమామ్నానాద్విశ్వే దేవా ఋషయః - చిత్రగుప్తప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః | అనాజ్ఞాతమిత్యాది - చింతామణౌతు - అనాజ్ఞాతమితిమంత్రస్య | సోమఋషిః | చిత్రగుప్తో దేవతా | జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం| అత్రాయమభిప్రాయః ॥ సౌమ్యకాండే సమామ్నానాత్సోమస్య ఋషిత్వం | శాఖాంతరాభిప్రాయేణ - చిత్రావసోస్వస్తితే ఇతి చిత్రగుప్తమంత్రస్య - యజుషామాగ్నేయ కాండాంతః పాతిత్వాదగ్నిఋషిః | చిత్రగుప్తో దేవతా- చింతామణౌతు॥ చిత్రావసోస్వస్తితే ఇతి ప్రజాపతిఋషిః | చిత్రగుప్తో దేవతా ! అనుష్టుప్ఛందః | తత్రాపిపూర్వోక్తఏవాభిప్రాయః॥ సచిత్రచిత్రమితి చిత్రగుప్తమంత్రస్య | భరద్వాజఋషిః | చిత్రగుప్తో దేవతా | త్రిష్టుప్ఛందః | ఇత్యధిదేవతామంత్రాః ॥ అథ ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః |అగ్నిందూతమితి సూర్యస్య ప్రత్యధిదేవతా భూతాగ్నిమంత్రస్య | మేధాతిథిఋషిః| అగ్నిర్దేవతా | గాయత్రీచ్ఛందః| సంపాదిత సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః| ఉదుత్తమమిత్యాది | పృథివ్యంతరిక్షమితి మంగళప్రత్యధిదేవతాభూతపృథివీమంత్రస్య ప్రజాపతిఋషిః | పృథ్వీ దేవతా| ఉష్ణిక్ఛందః | అనుష్టుబ్వా | పృథివీప్రీత్యర్థే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః- పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌరాప ఇత్యాది॥ సహస్రశీర్షా పురుష ఇతి బుధప్రత్యధిదేవతా భూతవిష్ణుమంత్రస్య నారాయణఋషిః | విష్ణుర్దేవతా| అనుష్టుప్ఛందః | విష్ణుప్రీత్యర్థే సంపాదితసమిదాది ద్రవ్యహోమే వినియోగః- ఇంద్రాయేంద్రో మరుత్వత ఇతి బృహస్పతిప్రత్యధిదేవతాభూతేంద్రమంత్రస్య కాశ్యపఋషిః ॥ ఇంద్రో దేవతా| గాయత్రీచ్ఛందః | ఇంద్రప్రీత్యర్థే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః | ఉత్తానపర్ణే సుభగ ఇతి శుక్ర ప్రత్యధిదేవతాభూతశచీమంత్రస్య [illegible]ఋషిః | ఇంద్రాణీ దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - ఇంద్రాణీప్రీత్యర్థే సమిదా

దిద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఉత్తానవర్ణఇత్యాది॥ చింతామణౌ తు ॥ ప్రజాపతిఋషిః । తచ్ఛాఖాంతర
పాఠాంతరానుసారేణ ప్రజాపతేనత్వదితి శనిప్రత్యధిదేవతాభూతప్రజాపతిమంత్రస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః-
ప్రజాపతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః । ప్రజాపతిప్రీతయేసమిదాదిద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ ప్రజాపతఇత్యా
ది- నమోఅస్తుసర్పేభ్యఇతిరాహుప్రత్యధిదేవతాభూతసర్పమంత్రస్య – సర్పరాజఋషిః । సర్పోదేవతాఅ
నుష్టుప్ఛందః - సర్పప్రీతయేసమిదాది ద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ నమోఅస్తుసర్పేభ్యఇత్యాది-ఏషబ్రహ్మే
తికేతుప్రత్యధిదేవతాభూత బ్రహ్మమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతఃపాతిత్వేన విశ్వేదేవాఋషయః । బ్రహ్మ
దేవతాద్విపదాగాయత్రీచ్ఛందః । బ్రహ్మప్రీతయే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్య హోమేవినియోగః ॥ ఏష
బ్రహ్మేత్యాది॥

ఇతి ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః.

అథవినాయకాదిపంచమంత్రాః.

ఆతూనఇతివినాయకమంత్రస్య - కుసీదఋషిః - వినాయకోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః - ఆతూనఇంద్ర
క్షు—స్తిదక్షిణేనస్వాహా। జాతవేదసఇతి దుర్గామంత్రస్య । కాశ్యపఋషిః। దుర్గాదేవతా- అనుష్టుప్ఛం
దః- దుర్గాప్రీతయే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః జాతవేదసఇత్యాది ॥ కాణాసిషురితివా
యుమంత్రస్య । త్రితఋషిః। వాయుర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః వాయుప్రీతయె సమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహో
మేవినియోగః - కాణాసిషుర్హినాం—ద్వితాస్వాహా ॥ ఆదిప్రత్నస్యేత్యాకాశమంత్రస్య - గృత్సఋషిః-
ఆకాశోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః – ఆకాశప్రీతయె సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఆదిప్ర
త్నస్యరేతసోజ్యోతింపశ్యతివాసరం– పరియెదధ్యతేస్వాహా ॥ ఉషోఉషేత్యశ్విమంత్రస్య - ప్రస్కణ్వఋ
షిః - అశ్వినౌదేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - అశ్విప్రీతయేవినియోగః - ఉషోఉషా అపూర్వావ్యుచ్ఛతి ప్రి
యాదివః-సుషేవామశ్వినాబృహత్స్వాహా-ఏభిర్మంత్రైస్సూర్యాద్యావాహ్యదేవతానాం పూర్వోక్తప్రకా
రేణహోమంకృత్వాజయాది హోమప్రకరణపక్షేజయాదిహుత్వాప్రాయశ్చిత్తాహుతీహుత్వామూర్ధా
నందివఇత్యనేన పూర్ణాహుతింజుహుయాత్ ॥ మూర్ధానమితిపూర్ణాహుతిమంత్రస్య - భరద్వాజఋ
షిః- వైశ్వానరోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- పూర్ణాహుతిహోమేవినియోగః – మూర్ధానందిఇత్యాది-
ద్వయందా - పూర్ణాహుతిఃఫలసహితాభవతి - కేచనస్విష్టకృద్ధోమమిచ్ఛంతి- అతస్స్విష్టకృద్ధోమపక్షేప్రా
యశ్చిత్తాహుతిభ్యఃపూర్ణంజయాదిహోమానంతరంస్విష్టకృద్ధోమః ॥ జయాదిహోమకరణపక్షేప్రాయశ్చిత్తా
హుతిభ్యఃపూర్వమేవస్విష్టకృత్ ॥ తథాహగోభిలః ॥ ప్రాక్స్విష్టకృతఆవాపఇతి-అస్యార్థః ॥ ఆవాపఃప్రపక్షే,
పః - గ్రహయజ్ఞేచసమిదాదిహోమావిహితాః- జయాగయోహి కర్మసిద్ధికామేనహూయంతే॥ అతస్సమృ
ద్ధికామేన ప్రక్షిప్యంతఇత్యావాపాజయాదయః ॥ ఏవమన్యత్రాప్యావాపశబ్దస్యార్థోజ్ఞేయః - ఆవాపస్విష్టకృతస్విష్టకృద్ధోమాఃప్రాగ్భవతీతి - అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహేతిస్విష్టకృద్ధోమమంత్రః - అథవాకూశ్మాం

డహోమప్రకరణోక్తా మంత్రో గ్రాహ్యః ॥ అతశ్చ స్విష్టకృద్ధోమాత్ప్రాక్ ప్రోక్తప్రకారేణ జయాదిహోమప్ర
భృతీనుపహోమాన్హుత్వాథ బర్హిరంజనపరిధిప్రహరణాది ప్రాయశ్చిత్తాంతం కర్మ నిర్వర్త్య ఫలభూయస్త్వ
కామో వసోర్ధారాం పాతయేదనలోపరి, ఔదుంబరీమథార్ద్రాం చ ఋజ్వీం కోటర వర్జితామ్।
బాహుమాత్రాం స్రుచం కృత్వా తతః స్తంభద్వయోపరి ॥ ఘృతధారాం తథా సమ్యగగ్నేరుపరి పాతయేత్ । జాప
యేత్సూక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం రౌద్రమైందవమ్ ॥ మహావైశ్వానరం సమ్యగ్జ్యేష్ఠసామ చ పాఠయేత్ ॥ వహ్నే
రుపరి స్తంభద్వయోః ధృతామౌదుంబరీం ముక్తప్రమాణాం స్రుచం సంధాయ తదుపరి శృంఖలావిధృతేన సర్వలఘృత
పూరితేన కుంభేన యవమాత్ర ఛిద్రేణాజ్యం ముంచన్నగ్నేరుపరి వసోర్ధారాం పాతయేత్ ॥ తస్యాం ఘృతధా
రాయాం స్రుక్ప్రమాణమాగ్నేయాదీని సూక్తాని జాపయేత్ ॥ తత్రాగ్నేయమగ్నిమీళే పురోహితమిత్యాది మ
ధుచ్ఛందస ఆర్షం, గాయత్రీచ్ఛందస్కం - వైష్ణవం తు విష్ణోర్నుకమిత్యాది॥ షడృచం ఛందస్కం రౌద్రం। ఆతే
పితరితి పంచదశర్చం గృత్సమదార్షం త్రైష్టుభమైందవం ॥ స్వాదిష్ఠయేత్యాది దశర్చం గాయత్రం । మహావై
శ్వానరం । మహావైశ్వానరాఖ్యే ఆరణ్యకే షష్ఠే ప్రపాఠకే సామద్వయం , ఏతచ్చ వైశ్వానరార్షం, వైశ్వానర
దైవతం - జగతీపంక్త్యా బృహతీచ్ఛందస్కం జ్యేష్ఠసామ తు। మూర్ధానం దివ ఇత్యస్యామృచి గీతం । తచ్చ
భరద్వాజార్షం। వైశ్వానరదైవతం। త్రైష్టుభం। వసుధారాయామేతాశ్చమకానువాకా రౌద్రవిధానే
ప్రకరణే దర్శితాః । ఏతేషామాగ్నేయాదిసూక్తానాం గీత్యాత్మకస్య సామ్నో లిఖితుమశక్యత్వే నైవ తాన్యాగ్నే
యాదిసూక్తాని హారతో న ప్రదర్శితాని । ఏతేషామాగ్నేయాదిసూక్తానామనేకత్వాత్ ॥ యాని చాగ్నిమీళే
విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి స్వాదిష్ఠయేతి ప్రతీకసూక్తాని దర్శితాని, ప్రదర్శితార్థాని ॥ అతః అన్యాన్యపి ఆగ్నేయాదిదై
వతాని స్వస్వశాఖాసమామ్నాతాని యథాభ్యాసం పఠేత్ ॥ యే చ సూర్యసోమాది ప్రకాశకా ఆకృష్ణేనేత్యేవ
మాది ప్రకాశకా ఆకృష్ణేనేత్యేవమాదయో యథాభ్యాసం పఠేత్॥ హోమాదికర్మసు గ్రాహ్యాస్తథా తత్తదార్ష
ద్యపి విజ్ఞేయం అథ ప్రకృతోపయుక్తా మీమాంసా ప్రస్తూయతే - తద్యథా॥ చతురవస్థో విధిః । ఉత్పత్తివిధిః వినియో
గవిధిః । ప్రయోగవిధిః । అధికారవిధిః ఇతి ॥ అజ్ఞాతజ్ఞాపనముత్పత్తివిధిః । ఏతచ్చ మీమాంసాయాం ద్వితీ
యాధ్యాయ ప్రథమ శేషత్వజ్ఞాపనం । వినియోగవిధిః । ఏతచ్చ తృతీయాధ్యాయ జ్ఞాపనం । యత్ప్రతిపాద్యం ప్ర
యోగవిధిః - ఇతికర్తవ్యతావిధిః । అంగానాం క్రమాదివిధిరిత్యర్థః ॥ ఏతచ్చ తుర్య పంచమాధ్యాయయోః
ప్రమేయం కర్మపదసంబంధబోధనం । కర్తృవిశేషవిధిరితి యావత్ - ఏవం చ విధి షష్ఠాధ్యాయ ప్రమేయః
ఏవం స్థితే పంచవిధయః॥ యత్ర పృథగ్వాక్యాన్యుత్పత్తివినియోగాదివిధాయకాని విద్యంతే॥ తత్ర చత్వారో విధయ
శ్చతుర్భిర్వాక్యైస్సంపద్యంతే - యత్ర త్రీణ్యేవ వాక్యాని తత్ర యథాయోగం త్రిభిరేవ వాక్యైర్విధి చతుష్టయని
ర్వాహః - యత్ర తు ద్వే తత్ర ద్వాభ్యాం విధిచతుష్టయనివృత్తిః ॥ యత్ర చైకం తత్రైకమేవ వాక్యం విధ్యవస్థా చ
తుష్టయమనుభవతీత్యేవం మీమాంసకనిర్ణయః॥ ఏవమేవ ప్రకృతేష్వావాహనార్ఘప్రభృతివిసర్జనాంతేషూప
చారేషు యత్ర యత్ర పృథఙ్మంత్రా విహితాస్తత్ర తైస్తైర్మంత్రైస్తైరుపచారాః కర్తవ్యాః - యేషూప
చారేషు విశేషతో న వినియుక్తా మంత్రాస్తేష్వప్యుపచారేషు తత్తద్దేవతా ప్రకాశకా ఆవాహనాదిషు వినియు
క్తా ఏవ మంత్రాః ॥ కర్తృచ్ఛాయా విశేషతాం విశేషతాం భజంతే ॥ యద్యప్యగ్నిమూర్ధా దివ ఇత్యా
యో మంత్రా అగ్న్యాది ప్రకాశకత్వేన అగ్న్యాదిదేవతా నామాది ప్రకాశకాస్తథాప్యైంద్యా గార్హపత్యేనక
ముపతిష్ఠత ఇతి ప్రకాశక రుచః శ్రుత్వా గార్హపత్యావృత్తిరివాగ్నిమూర్ధా దివ ఇత్యాదిమంత్రాణాం భూమాయకే

తి- యేషాం త్వాం పూర్వం ప్రదర్శితవాన్ అగ్నిమూర్ధేత్యాది మంత్రాన్ స్వాం ధ్యానాది శేషం హోమాదికం తాని స్వయమేవ విధాకథంచిదన్యవృత్తిరవగంతవ్యా - సాచవృత్తిరేవం - గత్వాఖాభి హోతా గచ్ఛతి ప్రపూర్ణ మస్తి ॥ ధూమపిగమనశీలః - అథవాగ్నిపర్ణత్వాద్భ్వస్యాగ్ని శబ్దవాచ్యత్వం- ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే ఇత్యస్య అవ తీతిశ్రుతిః ॥ అన్యాన్యపి గృహ్యోక్తసమిత్ మంత్రేష్వపి హానం శుక్రమంతస్య శుక్రసాంపాదం ధ్యానుక్రమేణ జేతి ॥ స ర్వేషాం దేవతారూపిణీ మంత్రేశ నిర్వాపస్య వచనాదృష్ట్యాదిత్యహానత్వాత్పునః ప్రోక్షణి స్రావకః। కర్మణిశ్చిత్ర ఆ హురితి చిత్రపదం శ్రూయతే ॥ చిత్రస్య గ్రహస్య తక్షిరసాంలక్ష్యతే ॥ అనన్తమేవదిశ—అనేవసన్నిధానస్య పాపహరాని త్యముతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే॥ లోహ దానమంత్రః. యస్మాత్సర్వాణి ద్రావ్యాణి నానా రాణిసర్వ దా । హేమలోహలాంగలాదీని తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఛాగదానమంత్రః. ఛాగస్త్వం సర్వయజ్ఞానామా హుతిత్వే వ్యవస్థితః । యానం విభావసోశ్చత్వమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తత్ర గ్రహమూర్త్యర్పణానంతరం భావస ర్వేభ్యో యథాశక్త్యలంకృతామేకైకాం గాం దద్యాత్ ॥ తత్రగోదానమంత్రః. గవామంగేషుతిష్ఠంతి భు వనాని చతుర్దశ । యస్మాత్తస్మాచ్ఛుభం మే స్యాదిహలోకే పరత్రచ ॥ సర్వేష్వపి దక్షిణాపక్షేషు పూర్వో క్తదక్షిణావ్యతిరేకేణ శయ్యాం రత్నాని భూమిమప్యశ్విగోభ్యశ్చ వాన్యేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణా దేయాః- ఏత చ్చ సతివిభవే ॥ యస్మాదశూన్యం శయనం కేశవస్య శివస్యచ । శయ్యామమాప్యశూన్యాస్తు తస్మాజ్జన్మ నిజన్మ ని ॥ ఇతి శయ్యాదానమంత్రః. అథరత్నదానమంత్రః. యథాసర్వేషు రత్నేషు దేవాస్సర్వే ప్రతిష్ఠితాః। తథాశాంతిం ప్రయచ్ఛంతు రత్నదానేన మే సురాః ॥ భూదానమంత్రః. యథాచ భూమిదానస్య కళాన్నా హంతి షోడశీమ్ । దానాన్యన్యాని మే శాంతి భూమిదానాద్భవత్విహ ॥ ఏవం సంపూజయేద్భక్త్యా విత్త శాఠ్యవివర్జితః । వస్త్రకాంచనరత్నాద్యైర్గంధమాల్యానులేపనైః ॥ ఏవం గ్రహాదీన్ సంపూజ్య దక్షిణా దానాంతం కర్మ కృత్వా వహ్నిం ప్రదక్షిణీకృత్య గ్రహవేదిసమీపం గత్వా సూర్యాదీంశ్చ ప్రదక్షిణీకృత్యాన మస్కృత్య తేభ్యః పుష్పాంజలిం దత్వా విసర్జయేత్ ॥ యాంతు దేవగణాస్సర్వే—గమనాయచ। అనేన విధినాయస్తు గ్రహపూజాం సమాచరేత్॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే । యస్తుపీడా కరో నిత్యమల్పవిత్తస్య వా గ్రహః ॥ తంతు యత్నేన సంపూజ్య శేషానప్యర్చయేద్బుధః ॥ తంతు యత్నేనేతి॥ తం పీడాకరం గ్రహం యజ్ఞేన పూర్వోక్త రీత్యా అధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతా సహితం పూజయిత్వా శేషానపి గ్రహా న్మృత్యుస్నాల్యాదిభిర్యథాశక్తి సంపూజయేత్ ॥ ఇయంచ ప్రతికూలగ్రహపూజా తద్వ్యతిరేకతర్పణా॥ రాహు కేత్వోః పృథగ్వారాభావాత్ - మందవాసరో గ్రాహ్యః ॥ శన్యాదీన్ మందవారేతు పూజయేత్ప్రీయతో నర ఇతిబోధాయనకారికాతః॥ గ్రహా గావో నరేంద్రాశ్చ బ్రాహ్మణాశ్చ విశేషతః । పూజితాః పూజయంత్యేతే నిర్దహంతి వ్యమానితాః ॥ తస్మాన్నదక్షిణాహీనం కర్తవ్యం భూతిమిచ్ఛతా । సవా హేమాత్సవయజ్ఞేషు ప్రతి ష్ఠాదిషు కర్మసు ॥ నిర్విఘ్నార్థం ముని శ్రేష్ఠ తతో యాగాద్భవేదితి॥ *

ఇతి నవగ్రహయజ్ఞస్సమాప్తః.

—* అథ నిష్కాదిప్రకరణమ్. *—

తేష్వాలీక్షా తు తాస్త్రింశత్ యోరాజసర్షప ఉచ్యతే। గౌరస్తు తే త్రయష్షడ్యవో మధ్యస్తు తే త్రయః ॥ కృష్ణలః పంచ తే మాషస్తే సువర్ణస్తు షోడశ ॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పంచ వాపి ప్రకీర్తితమ్। తే త్రయః కృష్ణల ఇత్యాది ॥ తే మధ్యయవాస్త్రయః ॥ కృష్ణలో గుంజా ॥ తే కృష్ణలాః పంచ మాషః - తే మాషాష్షోడశ సువర్ణః - చత్వారస్సువర్ణాః పలం ॥ అగస్త్యః ప్రోక్తేపి॥ యవస్స్యాత్సర్షపైష్షడ్భిర్గుంజా తు స్యాత్త్రిభిర్యవైః। గుంజాభిః పంచభిశ్చైకో మాషకః పరికీర్తితః ॥ భవేత్షోడశభిర్మాషైస్సువర్ణస్తైః పునస్స్మృతః। చతుర్భిః పలమేతస్య గశైవ ధరణం విదుః। ఏతస్య పలస్య దశాంశో ధరణం విదుః - దశపలాని ధరణమిత్యర్థః॥ తథా చ మనుః॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పలాని ధరణం దశేతి హేమప్రకరణం ॥ *

—* అథ రూప్యప్రకరణం *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వే కృష్ణలే రూప్యమాషో భవతి ॥ మధ్యమయవషట్కపరిమిత ఏకో రూప్యమాషో భవతీత్యర్థః ॥ తే మాషాష్షోడశ ధరణం। దశభిర్ధరణైశ్శతమానమిత్యుచ్యతే। తదేవమభిధీయతే। చత్వారస్సువర్ణా నిష్కః। అత్ర రజతప్రకరణే ॥ హేమప్రకరణోక్తమాష ఇత్యర్థః ॥ అతః పంచకృష్ణలో మాషః॥ స కృష్ణలద్వయపరిమితః। తైః షోడశభిర్మాషైః అత్ర సువర్ణః। తైశ్చ సువర్ణైశ్చతుర్భిర్నిష్కః। హేమప్రమాణభూతచతుస్సువర్ణమానోన్మితం రజతం నిష్క ఇత్యర్థః ॥ మనుః ॥ ద్వే కృష్ణలే సమధృతే విజ్ఞేయో రూప్యమాషకః - తే షోడశస్యాద్ధరణం పురాణశ్చైవ రాజతః। ధరణాని దశ జ్ఞేయో రాజమానస్తు రాజతః ॥ చతుస్సౌవర్ణికో నిష్కో విజ్ఞేయస్తు ప్రమాణతః ॥ సమధృత ఇతి ॥ మధ్యమయవప్రమాణధృత ఇత్యర్థః ॥ యత్ర చ సౌవర్ణో నిష్క ఇత్యభిధీయతే, సౌవర్ణనిష్కం దద్యాదిత్యాదిషు తత్ర హేమప్రమాణభూతసువర్ణచతుష్టయోన్మితం హేమద్రవ్యమేవ నిష్కశబ్దవాచ్యం - న రజతద్రవ్యం ॥ అథ ధాన్యప్రమాణం ॥ స్కాందపురాణే ॥ యవగోధూమధాన్యాని తిలాః కంగుకుళుత్థకాః। మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాశ్శ్యామసర్షపాః ॥ గవేధుకాశ్చ నీవారా ఆఢక్యోథ సతీనకాః। కథకాశ్చీకతాశ్చైవ ధాన్యాన్యష్టాదశైవ తు ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ జజ్ఞిరే తాని బీజాని గ్రామారణ్యాభిధానిచ। ఓషధ్యః ఫలపాకాంతాః శణస్సప్తదశస్మృతః॥ వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమాః కంగుకాస్తిలాః। ప్రియంగవః కోవిదారాః కోరదూషాస్సతీనకాః॥ మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాస్సకుళుత్థకాః। ఆఢక్యశ్చణకాశ్చైవ శణస్సప్తదశస్మృతాః ॥ ఇత్యేతా ఓషధీనాం తు గ్రామారణ్యాశ్చతుర్దశ ॥ వరాహపురాణే ॥ పలద్వయం తు ప్రసృతం ముష్టిరేకం పలం స్మృతమ్। అష్టముష్టిర్భవేత్కించిత్కించిదష్టౌ తు పుష్కలమ్॥ పుష్కలాని చ చత్వారి ఆఢకః పరికీర్తితః। చతురాఢకో భవేద్ద్రోణ ఇత్యేతన్మానలక్షణమ్ ॥ భవిష్యత్పురాణే ॥ పలద్వయం తు ప్రసృతం ద్విగుణం కుడుపం మతమ్। చతుర్భిః కుడుపైః ప్రస్థః ప్రస్థాశ్చత్వార ఆఢకః ॥ ఆఢకైస్తైశ్చతుర్భిశ్చ ద్రోణస్తు కథితో బుధైః। కుంభో ద్రోణద్వయం శూర్పః ఖారీ ద్రోణాస్తు షోడశ ॥ పలం చ కుడుపః ప్రస్థ ఆఢకో ద్రోణ ఏవ చ। ధాన్యమానేషు బోద్ధవ్యాః క్రమశోమీ చతుర్గుణాః ॥ ద్రోణైష్షోడశభిః ఖారీ వింశత్యా కుంభ ఉచ్యతే। కుంభైస్తు దశభిర్వాహో ధాన్యసంఖ్యా ప్రకీర్తితా ॥ వింశత్యా కుంభ ఇతి ॥ వింశత్యా ద్రోణైరిత్యర్థః ॥ అత్ర ధాన్యసంఖ్యేత్యుపలక్షణమ్ ॥ అత ఏవ

ద్రివ్యవిషయేపి - స్కాందపురాణే ॥ పలద్వయంతు ప్రసృతం ద్వితీయం కుడుపం స్మృతమ్ । చతుర్భిః కుడుపైః ప్రస్థ ఆఢకస్తైశ్చతుర్గుణైః ॥ చతుర్గుణో భవేద్ద్రోణ ఇత్యేతద్ద్రవమానకైరితి ॥ ద్రోణద్వయం కుంభ ఇత్యేకః పక్షః ॥ కుంభస్యైవ శూర్పాంతరం సంజ్ఞాంతరం - వింశత్యా ద్రోణైః కుంభ ఇత్యపరః పక్షః ॥ పలసహస్రపరిమాణం కుంభ ఇతి దానవివేకే ద్వాదశ పలాధికపంచదశ తులాపరిమాణః కుంభ ఇత్యపరే ॥ ఏతే చ పక్షా దేశాంతర రోగబలశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః - త్రికాండ్యాం నిఘంటౌ చ ॥ మానం తులాంగులప్రస్థం గుంజాః పంచాద్య మాషకాః । తే షోడశాక్షః కర్షోఽస్త్రీ పలం కర్షచతుష్టయమ్ ॥ సువర్ణబిస్తౌ హేమ్నోక్షే కురువింద స్తు తత్పలే । తులా స్త్రియాం పలశతం భారస్స్యాద్వింశతిస్తులాః ॥ ఆచితో దశభారాస్స్యుః శ్శాకటో భార ఆచితః ॥ ఇతి ధాన్యాదిమానం ॥ అథ భూమిమానం ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పరమాణుః పరం సూక్ష్మం త్రసరేణుర్మహీరజః । వాలాగ్రం వాథ లిక్షా చ యూకా వాథ యవాంగులమ్ ॥ క్రమాదష్టాంగులానాహుర్వ్యావానష్టశతాంగులాన్ । షడంగులం పదం ప్రాహుర్వితస్తిర్ద్విగుణా స్మృతా ॥ ద్వే వితస్తీ తతో హస్తో బ్రహ్మతీర్థాదివేష్టనాత్ । చతుర్దండో ధనుర్హస్తౌ దాలికా తద్ద్వికేన తు ॥ క్రోశో ధనుస్సహస్రే ద్వే గవ్యూతిశ్చ చతుర్గుణమ్ । ద్విగుణం యోజనం తస్మాత్ప్రోక్తం సంఖ్యానకోవిదైః ॥ వసిష్ఠః ॥ శతహస్తేన వంశేన దశవంశాస్సమంతతః । పంచ వాప్యధికాం దద్యాదేతద్గోచర్మ చోచ్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ శతహస్తేన దండేన త్రింశద్దండనివర్తనమ్ । దశ తాన్యేవ గోచర్మ బ్రాహ్మణేభ్యో దదాతి యః ॥ మత్స్యపురాణే ॥ దండేన సప్తహస్తేన త్రింశద్దండనివర్తనమ్ । త్రిభాగహీనం గోచర్మమానమాహ ప్రజాపతిః ॥ ఇతి భూమిమానమ్.

అథ కర్మవిపాకప్రకరణోపయుక్తకృచ్ఛ్రాదిలక్షణాని ॥ అత్ర పాదకృచ్ఛ్రస్వరూపపరిమాణే ॥ ప్రాజాపత్యస్వరూపస్యజ్ఞాతుమశక్యత్వాత్ - ప్రథమం పాదకృచ్ఛ్రలక్షణమభిధీయతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేన చ । ఉపవాసేన చైవాయం పాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తితః ॥ ఏకభక్తం నామ మధ్యాదినేవోదిత మధ్యాహ్నకాలయుక్తనియమైరేకకాలకృతభోజనం ॥ నక్తం తు సూర్యాస్తమయానంతరముక్తకాలే సకృత్కృతభోజనం ॥ దివా రాత్రౌ వా ప్రార్థితోపనతసకృద్భోజనమయాచితం - దివైవ ప్రార్థితోపనతమిత్యపరే ॥ స్వకీయస్య పరకీయస్య వాన్నస్యాయాచనం యస్మిన్న విద్యతే తద్వ్రతమయాచితం । దివా చ రాత్రౌ చాప్యభోజనముపవాసః ॥ ఏవం చతురహస్సాధ్యః - పాదకృచ్ఛ్రః ॥ ఏకభక్తాదౌ చ గ్రాససంఖ్యానియమః ॥ పరాశరేణోక్తః ॥ సాయం తు ద్వాదశ గ్రాసాః ప్రాతః పంచదశ స్మృతాః । చతుర్వింశతిరాయాచ్యాః పరం నిరశనం స్మృతమ్ ॥ సాయం నక్తం ప్రాతరేకభక్తం ॥ ఆపస్తంబస్తు ప్రకారాంతరేణాహ ॥ సాయం ద్వావింశతిగ్రాసాః ప్రాతష్షడ్వింశతిస్స్మృతాః । చతుర్వింశతిరాయాచ్యాః పరం నిరశనాస్త్రయః । కుక్కుటాండప్రమాణం తు యథా వాస్యం విశేత్సుఖమ్ ॥ అనయోశ్చ పక్షయోశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా వికల్పః ॥ ఆపస్తంబస్తు యథాపేక్షా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం విభావ్య వర్ణానుక్రమేణ పాదకృచ్ఛ్రవ్యవస్థామాహ ॥ త్ర్యహం నిరశనం పాదః పాదశ్చాయాచితం త్ర్యహమ్ । సాయం త్ర్యహం తథా పాదః ప్రాతః పాదస్తథా త్ర్యహమ్ ॥ ప్రాతః పాదం చరేచ్ఛూద్రః సాయం వైశ్యస్య పాదభాక్ । అయాచితం తు రాజన్యే త్రిరాత్రం బ్రాహ్మణే స్థితమ్ ॥ ప్రాతః పాద ఏకభక్తత్రయమ్ - సాయం పాదో నక్తత్రయమ్ । అయాచిత మయాచితత్రయమ్ । త్రిరాత్ర ముపవాసత్రయమ్ । అయాచితపాదనక్తపాదద్వయం మిళిత్వార్థకృచ్ఛ్రః - పాదరహితమవశిష్టం పాదోనకృచ్ఛ్రః ॥ అత ఏవాపస్తంబః ॥ సాయం ప్రాతర్దినే వార్ధం స్యాత్పాదోనం నక్తవర్జితమితి ॥ అర్ధకృచ్ఛ్రస్య ప్రకారాంతర

మప్యాహ ॥ ఏవం॥ సాయంప్రాతస్తథైకైకం దినద్వయమయాచితమ్॥ దినద్వయంచ నాశ్నీయాత్కృచ్ఛ్రార్ధం తద్విధీయతే ॥

ఇతి పాదకృచ్ఛ్రాదిలక్షణమ్.

అథ ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ యథాకథంచిత్త్రిగుణః ప్రాజాపత్యోయముచ్యతే ॥ అత్రాయమిత్యనేనసర్వనామ్నా ఏకభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేనచ॥ ఉపవాసేన చైవాయం పాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తిత ఇతి ॥ సోక్తః పాదకృచ్ఛ్రః పరామృశ్యతే ॥ యథాకథంచిదిత్యనేన చత్వారః పక్షాః ఉపాత్తాః ॥ ఏకభక్తాదీనామానులోమ్యేన స్వస్థానవివృద్ధిరిత్యేకః పక్షః - తద్యథా ॥ ఏకభక్తత్రయంనక్తత్రయమయాచితత్రయముపవాసత్రయంచేతి క్రమేణైకభక్తాదీనాంత్రయాణాంకరణమానులోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిరిత్యుచ్యతే ॥ యథాహ మనుః ॥ త్ర్యహంప్రాతస్త్ర్యహంసాయంత్ర్యహమద్యాదయాచితమ్। త్ర్యహంపరంచ నాశ్నీయాత్ప్రాజాపత్యంచరన్ద్విజః ॥ ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిరితిద్వితీయః పక్షః ॥ ఉపవాసత్రయమయాచితత్రయం నక్తత్రయమేకభక్తత్రయం ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిః । అముంపక్షమాహవసిష్ఠః ॥ ప్రాతిలోమ్యంచరేయురితి ॥ దండకలితపదావృత్తిరితి తృతీయః-పక్షః ॥ ఏకభక్తనక్తాయాచితోపవాసానుక్రమేణైకంకృత్వాపునరేకభక్తాదీనుక్తక్రమేణైకైకంకృత్వాపునరేకభక్తాదీనుక్తక్రమేణాచరేదితి॥ ఇయమావృత్తిర్దండకలితపదావృత్తిరిత్యుచ్యతే॥ ఏవం త్రిరావృత్త్యా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంభవతి ॥ అముమపిపక్షంవసిష్ఠఏవాహ - అహః ప్రాతరహర్నక్తమహరేకమయాచితం । అహః పరాకంతత్రైవమేకంచతురహౌపరౌ ॥ పరాకశబ్ద ఉపవాసపరః - తథా ॥ అనుగ్రహార్థం విప్రాణాంమనుర్ధర్మభృతాంవరః । బాలవృద్ధాతురేష్వేవంశిశుకృచ్ఛ్రమువాచహేతి ॥ పూర్వోక్తపక్షద్వయమధ్యేన్యతమపక్షపక్షీకారేణ వక్ష్యమాణజపహోమవిసర్జనేనాచరణంచతుర్థః పక్షః ॥ ఏతం పక్షమాహాంగిరాః - తస్మాచ్ఛూద్రంసమాసాద్యసదాధర్మపదేస్థితమ్ । ప్రాయశ్చిత్తం ప్రదాతవ్యంజపహోమవిసర్జనమితి॥

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణం.

—* అథాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్. *—

మనుః ॥ ఏకైకంగ్రాసమశ్నీయాత్త్ర్యహాణిత్రీణిపూర్వవత్ । త్ర్యహంచోపవసేదంత్యమతికృచ్ఛ్రంచరన్ద్విజః ॥ త్రీణిత్ర్యహాణి - నవదినానిపూర్వవత్ - ఏకభక్తాదికాలే తన్నియమ ఉక్తః - స ఇత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అయమేవాతికృచ్ఛ్రంస్యాత్పాణిపూరణభోజనం ॥ ప్రాప్తతదనువాదే ప్రాజాపత్యధర్మ ఏకఏవ॥ అయంతువిశేషః - ఏకభక్తనక్తాయాచితదినేషుప్రాజాపత్యేభోజనంప్రాప్తం - తదనువాదేనపాదపూరణాన్నేనవిధీయత ఇతి నోపవాసదివసేషుపూరణాన్నభోజనప్రాప్తిర్మనుయాజ్ఞవల్క్యోక్తపాణిపూరణా

న్నగ్రాసమాత్రభోజనయోశ్శక్త్యపేక్షయావికల్పః ॰ పాపాపేక్షోవాఅతికృచ్ఛ్రపాదఇతివ్యవస్థా ॥ ప్రాజాపత్యవదేద్రష్టవ్యా-

ఇత్యతికృచ్ఛ్రలక్షణం.

—* అథకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్. *—

తత్రగౌతమః ॥ అత్రతృతీయంసకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రఇతిద్వాదశరాత్రమిత్యనువర్తతే ॥ అతోద్వాదశరాత్రముదకేనైవవర్తనమ్ ॥ తాన్యతీతేత్యుక్తంభవతి- యమః ॥ ఏకైకపిండమశ్నీయాత్త్ర్యహంకాల్యే త్ర్యహం నిశి । అయాచితంత్ర్యహంపిండంవాయుభక్ష్యస్త్ర్యహంపరమ్ ॥ ఇతికృచ్ఛ్రంచరేదేతత్పవిత్రంపాపనాశనమ్। చతుర్వింశతిరాత్రంతునియతాత్మాజితేంద్రియః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంకుర్వీతఏకస్థానేద్విజోత్తమః ॥ కాల్యే—ప్రాతః. ఏకభక్తకాలః కాల్యమితియావత్ ॥ ఏకస్థానమితి॥ ఏకయత్నేన పూర్వోక్తద్వాదశాహసాధ్యాతికృచ్ఛ్రద్వయమేనైకః - కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రోభవతీత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంపయసా దివసానేకవింశతిమ్ ॥ నియమేనచతుర్వింశతిరాత్రసాధ్యే కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే భోజనదినేష్వేకగ్రాసమాత్రవిధానాద్దుగ్ధభోజనేపిపత్రపుటకాదిభిర్గ్రాసపరిమాణంకృత్వైకగ్రాసపర్యాప్తందుగ్ధమశ్నీయాత్ - ఏవంకర్తుమశక్యశ్చేత్కృచ్ఛ్రప్రతికృతిభూతప్రాజాపత్యోక్తరీత్యాసాయంతు ద్వాదశగ్రాసాః - సంఖ్యయా తావద్దుగ్ధం ర్పేయం - భోజనదినేషుగౌతమోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపక్షేషుశక్త్యాద్యపేక్షయావికల్పః॥

ఇతి కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

—† అథతప్తకృచ్ఛ్రం. †—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబూనామేకైకంప్రత్యహంపిబేత్ । ఏకరాత్రోపవాసశ్చతప్తకృచ్ఛ్రఉదాహృతః ॥ అథపంచదినచతుష్టయసాధ్యకృచ్ఛ్రః - మితాహారోయంత్వయమేవ మహాతప్తకృచ్ఛ్రఇత్యుక్తేస్తప్తకృచ్ఛ్రస్త్వద్విరాత్రసాధ్యఇత్యుదీరితమ్ ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబుభిస్సమస్తైరేకం దినంవర్తేత, ఏకాహముపవాసఇతి - దివసద్వయసాధ్యత్వంతప్తకృచ్ఛ్రస్యేతి ॥ మనుః ॥ తప్తకృచ్ఛ్రంభవేద్విప్రో జలక్షీరఘృతానిలాన్ । ప్రతిత్ర్యహంపిబేదుష్ణాన్సకృత్స్నాయీసమాహితః ॥ ప్రతిత్ర్యహంపిబేదితి ॥ జలాదీన్ ప్రత్యేకం త్ర్యహంపిబేదిత్యర్థః ॥ అయంచద్వాదశరాత్రసాధ్యఃకృచ్ఛ్రః - జలాదిపరిమాణమాహ పరాశరః ॥ అపాంపిబేత్త్రిపలంద్విపలంతుపయఃపిబేత్ । పలమేకంపిబేత్సర్పిఃత్రిరాత్రంచోష్ణమారుతమితి ॥ త్రిరాత్రముష్ణోదకస్య బాష్పంపిబేదిత్యర్థః ॥ త్రిరాత్రమితిపూర్వత్రాన్వేతి - అతఅపాంత్రిపలంత్రిరాత్రంపిబేదిత్యేవంయోజ్యం ॥ ప్రకారాంతరేణాహతప్తకృచ్ఛ్రంపరాశరః, షట్పలంతుపిబేదంభస్త్రిపలంతుపయఃపిబేత్। పలమేకంపిబేత్సర్పిస్తప్తకృచ్ఛ్రంవిధీయతే- అత్రజలాదికముష్ణమేవగ్రాహ్యం॥ *

ఇతితప్తకృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

—* అథసాంతపనం. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుశోదకంతు త్రిపలం దధి మాత్రం శకృద్ఘృతమ్ ॥ ప్రాశ్యాపరేఽహ్న్యుపవసేత్కృచ్ఛ్రం సాంతపనంచరన్ ॥ ఇత్యపరార్కపాఠః ॥ మితాక్షరపాఠస్తు - గోమూత్రంగోమయంక్షీరం దధిసర్పిః కుశోదకమితి ॥ గోమూత్రాదీన్యేకీకృత్యపీత్వాఽహోరాంతరరహితస్సంతిష్ఠేత్ । పరేద్యురుపవసేదితి దినద్వయ సాధ్యః కృచ్ఛ్రః- యాజ్ఞవల్క్యేనోత్తరశ్లోకేగోమయాదీనాం పృథక్పృథక్షట్సుదినేషుప్రాశనవిధానాదత్రా మిళితానామేకస్మిన్నహ్ని ప్రాశనంగమ్యతే ॥ పరాశరః ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరందధిసర్పిఃకుశోదకమ్ । నిర్దిష్టంపంచగవ్యంచపవిత్రంకాయశోధనమితి ॥ గోమూత్రంతామ్రవర్ణాయాః శ్వేతాయాశ్చైవగోమయమ్ । పయఃకాంచనవర్ణాయాః నీలాయాశ్చతథాదధి ॥ ఘృతంచకృష్ణవర్ణాయాస్సర్వంకాపిలమేవచ । అలాభే సర్వవర్ణానాంపంచగవ్యేష్వయంవిధిః ॥ గోమూత్రేమాషకానష్టౌ గోమయస్యతుషోడశ । క్షీరస్యద్వాదశప్రోక్తాదధ్నస్తుదశకీర్తితాః ॥ గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌతదర్థంతుకుశోదకే ॥ గాయత్ర్యాదాయగోమూత్రంగంధద్వారేతిగోమయమ్ ॥ ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరందధిక్రావ్ణేతివైదధి । శుక్రమసీతిదత్వాజ్యం దేవస్యత్వాకుశోదకం ॥ పంచగవ్యమృచాపూతంహోమయేదగ్నిసన్నిధౌ । సప్తపత్రాస్తుయేదర్భా ఛిన్నాగ్రాస్తుశుకత్విషః ॥ ఏతైరుద్ధృత్యహోతవ్యం పంచగవ్యంయథావిధి । ఇరావతీఇదంవిష్ణుర్మానస్తోకేనసంసది॥ ఏతాభిశ్చైవహోతవ్యంహుతశేషంపిబేద్ద్విజః ॥ ప్రణవేనసమాలోడ్యప్రణవేనాభిమంత్ర్యచ । ప్రణవేనసముద్ధృత్యపిబేత్తుప్రణవేనతు ॥ మధ్యమేనపలాశేనపద్మపత్రేణవాపిబేత్ । తృతీయం తామ్రపాత్రంవా బ్రహ్మపాత్రాణితానివై ॥ ప్రతిమాసంపౌర్ణమాస్యామమావాస్యాంతథాపిబేత్ । బ్రహ్మహాపరదారీచ యేచాన్యేస్థి పలాగతాః । బ్రహ్మకూర్చోదహేత్సర్వంయథాగ్నిస్తృణమేవతు ॥ జాబాలిః॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకమ్ । ఏకైకంప్రత్యహంపీత్వా త్వహోరాత్ర మభోజనమ్ ॥ కృచ్ఛ్రస్సాంతపనోనామసర్వపాపప్రణాశనమితి ॥ ఏతజ్జాబాలినోక్తంసప్తాహసాధ్యసాంతపనమ్.

ఇతిసాంతపనలక్షణమ్.

—* అథయతిసాంతపనమ్. *—

శంఖః ॥ ఏతదేవత్ర్యహాభ్యస్తంయతిసాంతపనంస్మృతమ్ ॥ ఏతదేవేత్యనేనమిశ్రితంపంచగవ్యం పరామృశ్యతే - తత్పంచగవ్యందినత్రయమాహారాంతరమనపేక్షంపిబేదిత్యర్థః॥ *

ఇతి యతిసాంతపనలక్షణమ్.

—* అథమహాసాంతపనమ్. *—

పృథక్సాంతపనంహ్యేతత్షడహశ్చోపవాసకః । సప్తాహేనతుకృచ్ఛ్రోయంమహాసాంతపనస్స్మృతః ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరందధిసర్పిఃకుశోదకానిసాంతపనద్రవ్యాణ్యేకైకస్మిన్దినఏకైకంపిబేత్॥సప్తమదినముప

వాసః - ఏతానికుశోదకాదిప్రాశనాదీన్యాహారాంతరనివర్తకాని - ఏవమన్యత్రాపి ॥ యమః ॥ త్ర్య
హంపిబేత్తుగోమూత్రంత్ర్యహంవైగోమయంపిబేత్।త్ర్యహందధిత్ర్యహంసర్పిస్త్ర్యహంక్షీరంతతఃపిబేత్॥ మ
హాసాంతపనంహ్యేతత్సర్వపాపప్రణాశనమ్॥ఏతత్పంచదశాహసాధ్యం - జాబాలిః ॥ షణ్ణామేకైకమేతే
షాంత్రిరాత్రముపయోజయేత్। త్ర్యహంచోపవసేదంత్యంమహాసాంతపనంవిదురితి ॥ షణ్ణాంపూర్వోక్త
గోమూత్రాదీనామయమేకవింశతిరాత్రిసాధ్యోమహాసాంతపనకృచ్ఛ్రః॥

ఇతిమహాసాంతపనలక్షణమ్.

—* అథపరాకలక్షణమ్. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వాదశాహోపవాసేనపరాకఃపరికీర్తితః॥ ఇతిపరాకలక్షణమ్.

—* అథయావకవ్రతమ్. *—

శంఖః॥గోపురీషాద్యవాన్నంచమాసంనిత్యంసమాహితః।వ్రతంతుయావకంకుర్యాత్సర్వపాపాపనుత్తయే॥
గోభక్షణార్థంయవాన్దత్వాతదనంతరం గోమయమిశ్రితాన్ యవాన్ గృహీత్వాతైర్యవైశ్చరువత్పక్త్వాతే
నాన్నేనైకభక్తంనక్తాని కుర్వన్మాసంనయేత్ ॥ ఏతద్యావకవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ పూర్వవదేవయవానాదా
యగోమూత్రపక్వంవిధాయపూర్వవదేవమాసవర్తనేన గోమూత్రయావకవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ అతఏవాహ
యోగయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆతృప్తేశ్చారయిత్వాగాం గోధూమాన్యవమిశ్రితాన్ । గోమయోత్థాంశ్చ సంగృ
హ్యపిబేద్గోమూత్రయావకమితి ॥ ఇతియావకవ్రతమ్ ॥ తత్రకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ పయసాదివసానేకవింశతి
మితియాజ్ఞవల్క్యోక్తప్రకారేణ మాసమేకగ్రాసమాత్రపయసావర్తనంపయోవ్రతమిత్యుచ్యతే॥ యస్మిన్
వ్రతేయేనద్రవ్యేణశరీరవర్తనంక్రియతే- తద్వ్రతంతేనోపదిశ్యతే ॥ అతఏవమార్కండేయః ॥ పత్రైర్మ
తఃపత్రకృచ్ఛ్రఃపుష్పైస్తత్కృచ్ఛ్రఉచ్యతే । మూలకృచ్ఛ్రస్మృతోమూలైస్తోయకృచ్ఛ్రోజలేనత్వితి॥

ఇతి పయోవ్రతమ్.

—* అథచాంద్రాయణమ్. *—

గౌతమః॥ అథాతశ్చాంద్రాయణంతస్యోక్తోవిధిః ॥ కృచ్ఛ్రఇతి ॥ కృచ్ఛ్రేప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రేవిధిరుక్తఇత్య
ర్థః ॥ తద్యథా ॥ తిష్ఠేదహరాత్రావాసీతాక్షిప్రకామస్సత్యంవదేదనార్యైర్నసంభాషేత - రౌరవయౌ
ధాజనేన్యంప్రయుంజీత।అనుసవనముదకోపస్పర్శనమాపోహిష్ఠేతితిసృభిఃపవిత్రవతీభిర్మార్జయేత్।హి
రణ్యవర్ణాఇత్యష్టాభిరుదకతర్పణం॥నమోమహామాయాయధూన్యతే తాపసాయపునర్వసవేననమోమౌ
జ్యాయయామ్యాయవసువిధాయ సర్వవిధాయనమః ॥ పారాయసుపారాయ మహాపారాయ పారయి
ష్ణవేనమోరుద్రాయపశుపతయేమహాదేవాయత్ర్యంబకాయైకచరాయాధిపతయే హరాయశర్వాయేశానా

గ్రాయ వజ్రిణే నైకఘృణికపర్దినే నమస్సూర్యాయాదిత్యాయ నమో నీలగ్రీవాయ శితికంఠాయ నమః కృష్ణాయ పిం
గళాయ నమో జ్యేష్ఠాయ రుద్రాయేంద్రాయ హరికేశాయోర్ధ్వరేతసే నమస్సత్యాయ పావకాయ పావకవర్ణాయ కామా
య కామరూపిణే నమో దీప్తాయ దీప్తరూపిణే నమస్తీక్ష్ణాయ తీక్ష్ణరూపిణే నమస్సౌమ్యాయ సుపురుషాయ మహాపురుషా
య మధ్యమపురుషాయోత్తమపురుషాయ బ్రహ్మచారిణే నమశ్చంద్రలలాటాయ కృత్తివాససే నమ ఇత్యేత దేవాది
త్యోపస్థానమేతా ఏవాజ్యాహుతయ ఇతి- అస్యార్థః॥ తిష్ఠేదహని రాత్రావాసీత క్షిప్రకామ ఇతి- యస్తు ప్రాజాపత్యాది
కృచ్ఛ్రద్వయాపనోద్యాత్ క్షిప్రమేకేనైవ కృచ్ఛ్రేణ ముక్తో భవిష్యామీత్యేవం కామయతే॥ అయమహన్యవశ్యం కర్మా
విరుద్ధేషు కాలేషు తిష్ఠన్ రాత్రావాసీత- తథా రౌరవగాథాజనే సామనీ నిత్యం కర్మావిరోధికాలేషు ప్రయుంజీ
త పఠేత్ - పునానస్సోమ ధారామిత్యస్యామృచి ఉత్పన్నత్వేన గీయమాన సామనీ రౌరవ గాథాజమ ఇత్యభిధీ
యేతే ॥ అనుసవనముదకోపస్పర్శనం- సంధ్యాత్రయే స్నానం త్రిషవణస్నానమిత్యర్థః ॥ హిరణ్యవ
ర్ణామిత్యష్టాభిరపి మార్జనమేవైతచ్చ మార్జనం స్నానానంతరం - అథోదకతర్పణమ్॥ ఉదకతర్పణేనాత్ర
జలమేవ తర్పణం న స్థలమితి గమ్యతే- తత్ర మంత్రాస్తు॥ నమో మహామాయాయేత్యేవమాదయః కృత్తివాససే నమ ఇత్యే
తదంతాః అత్ర సందర్భస్యాదావంతే చ నమశ్శ్రవణాన్మంత్రాదౌ మంత్రాంతే చ నమశ్శబ్దో భవతి॥ తథా చైవ మంత్రప్ర
యోగః- నమో మహామాయాయ ధూమ్రవ్రతే తాపసాయ పునర్వసవే నమ ఇతి చ ఏవం నమో మహాజ్యాయేత్యారభ్య స
ర్వవిద్యాయ నమ ఇత్యేకో మంత్రః - ఏవముత్తరత్రాపి ద్రష్టవ్యం ॥ ఏతైస్త్రయోదశమంత్రైస్తర్పణం కుర్యాత్
తతస్త్వేతదేవాదిత్యోపస్థానమితి ॥ ఏతదేవ మంత్రజాతమాదిత్యోపస్థానసాధనం ॥ కార్యకారణయోరభేదో
పచారః - తర్పణానంతరమేతైరేవ మంత్రైరాదిత్యోపస్థానం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ఏతా ఏవాజ్యాహుతయ ఇతి॥
ఏతైరేవ మంత్రైరాజ్యహోమః- కర్తవ్య ఇత్యర్థః ॥ అయం చ హోమో లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య కార్యః-
ఏవం మాంధాతశ్చాంద్రాయణమిత్యస్యోక్తో విధిః - కృచ్ఛ్ర ఇత్యనేన సాధారణధర్మమతిదిశ్య చాంద్రాయణే వి
శేషధర్మానాహ॥ సాంతపనం చరేత్ శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేదాప్యాయస్వ సంతే పయాంసి నవో
నవ ఇత్యేతాభిస్తర్పణమాజ్యహోమో హవిషశ్చానుమంత్రణముపస్థానం చంద్రమసో యద్దేవా దేవహేళనమి
తి చ తస్రృభిర్జుహుయా దేవం కృతస్యేతి చాంతే సమిద్భిరోం భూర్భువస్స్వస్తపస్సత్యం యశశ్శ్రీరూర్గిళోజః
పురుషో ధర్మశ్శివ ఇత్యేతైర్గ్రాసానుమంత్రణం ॥ ప్రతిమంత్రం నమస్స్వాహేతి వా సర్వాన్ గ్రాసప్రమాణమ
స్యాభికారేణ భైక్షసక్తుయావకశాకపయోదధిఘృతమూలోదకాని హవీంష్యుత్తరోత్తరప్రశస్తాని ॥ పౌ
ర్ణమాస్యాం పంచదశ గ్రాసాన్ భుక్త్వైకాపచయేనాపరం పక్షమశ్నీయాదమావాస్యాముపోష్యైకోపచ
యేన పూర్వపక్షం విపరీతమేకేషామేక చాంద్రాయణో మాస ఏతదాప్త్వా విపాపో విపాప్మా సర్వమేనో హంతి-
ద్వితీయమాప్త్వా దశపూర్వాన్ దశపరానాత్మానం చ సంవత్సరం పంక్తిం పునాతి - సంవత్సరం చంద్రమసస్సలో
కతామాప్నోతీత్యర్థః ॥ తదనంతరం చరేత్ - తపయతి పాపమితి తపనం తపనవ్రతం చరేదితి పాఠే వ్ర
తం చాంద్రాయణం తపనం తపనపూర్వకం చరేత్- అయమర్థః ॥ యదా ప్రాయశ్చిత్తత్వేన చాంద్రాయ
ణాచరణం తదా తపనపూర్వకం చరేదితి॥ తేన నిమిత్తమంతరేణ సుకృతార్థం చాంద్రాయణాచరణోపవాస
నం నాస్తీత్యుక్తం భవతి ॥ శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేత్ - పౌర్ణమాసీం గ్రాసోపక్రమతిథిం శ్వో
భూతాం ఇతి పూర్వతిథౌ చతుర్దశ్యాముపవసేదిత్యర్థః - ఆప్యాయస్వేత్యాదిభిర్నవో నవ ఇత్యేతైర్మం
త్రైస్తర్పణం కృత్వైతైరేవ త్రిభిర్మంత్రైరాజ్యహోమం విధాయ తతో హవిరనుమంత్ర్యైతైరేవ మంత్రైః పశ్చా

ఉత్తైరేవమంత్రైశ్చంద్రమసముపస్థానం కుర్వీత- తతో యద్దేవా దేవహేళనమితి చతసృభిరేవ కృతస్వేస్వనయా సమిద్భిరగ్నౌ కాష్ఠోద్భవాభిర్జుహుయాత్ - కదాంతేపూర్వోక్తస్థానే ॥ అథ తత్తిథిసంఖ్యాకగ్రాసాన్ కృత్వా తానోంభూర్భువస్సువరిత్యాదిభిర్మంత్రైరభిమంత్రయీత ॥ ఓంభూర్భువస్సువః మహః జనః తపః సత్యం యశః శ్రీః - ఊర్క్ ఇట్ ఓజః పురుషః ధర్మశ్శివః- ఇతి మంత్రవిభాగః ॥ తత్ర ప్రతిమంత్రమం గ్రాసం ... స్వాహేతి వా ప్రయుంజీత - ప్రణవాదిస్వాహాంతేనామమంత్రేణమస్స్వాహా యోగేపిన చతుర్థీ విభక్తి శ్రవణం ॥ మహరాదిషుచతుర్థీ శ్రవణం భవత్యేవ- మహసేనమః- మహసేస్వాహా - ఇతి వా ఏవమన్యత్రాపి జనాయ - తపసే- సత్యాయ- యశసే- శ్రియై- ఊర్జే- ఓజసే- పురుషాయ- ధర్మాయ- శివాయేతి ॥ గ్రాసప్రమాణం ॥ అన్యావికారేణాస్యస్యముఖవ్యాదానే - యావదన్నంముఖం ప్రవిశతి తావదన్నం గ్రాసప్రమాణం భవతీత్యర్థః - చతుర్దశ్యాముపోషితస్యపౌర్ణమాస్యాదిషు తిథిషు - గ్రాససంఖ్యానియమమాహ - పౌర్ణమాస్యాం పంచదశగ్రాసానిత్యాదినా ॥ పూర్వమిత్యంతేన ॥ ఏతచ్చపిపీలికామధ్యం చాంద్రాయణమ్. ❋

—❋ అథయవమధ్యం ❋—

విపరీతమేకేషామితి ॥ అస్మిన్నేవమధ్యచాంద్రాయణే అమావాస్యాయాముపవాసః - ప్రతిపదాదితిథిషు ఏకైకగ్రాసోపచయః - పౌర్ణమాసీమభివ్యాప్యపునః కృష్ణపక్షాదితిథి ష్వమావాస్యావధికాస్వేకైకగ్రాసాపచయః ॥ అమావాస్యాయాముపవాసాదిక్రమః - అత్ర గ్రాసగ్రహణకాలే చంద్రోదయః - అభిమంత్రణం మంత్రవికల్పాదయశ్చాగ్రే కృచ్ఛ్రసాధారణేతికర్తవ్యతాకథనసమయే నిరూపయిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ తిథివృద్ధ్యాచరేత్పిండాంచ్ఛుక్లే శిఖ్యండసమ్మితాన్ । ఏకైకంహ్రాసయేత్కృష్ణే పిండంచాంద్రాయణేచరేత్ ॥ ఇందుక్షయే న భుంజీత ఏష చాంద్రాయణో విధిః ॥ తిథివృద్ధ్యా ప్రథమద్వితీయాది చంద్రకలాయుక్త ప్రతిపద్ద్వితీయాదితిథివృద్ధ్యాచరేద్భక్షయేత్ -శుక్లే- శుక్లపక్షే ॥ శిఖ్యండసమ్మితాన్ మయూరాండప్రమాణాన్ ।చాంద్రాయణం - హ్రాసవృద్ధిభ్యాం చంద్రస్యాయనం చరణమివ చరణం యస్మిన్ కర్మణి తచ్చాంద్రాయణం॥ ❋

ఇతి పిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణమ్.

—❋ అథయతిచాంద్రాయణమ్. ❋—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ యథాకథంచిత్పిండానాం చత్వారింశచ్ఛతద్వయమ్ । మాసేనైవోపభుంజీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ పిండానాంచత్వారింశదధికంశతద్వయం మాసేనోపభుంజీత యథాకథంచిత్ ॥ అత్రాయంక్రమః- దినేదినేష్టౌగ్రాసాన్భుంజీత నక్తం చతురో దివా చ - చతుర ఇతి ॥ అథైకస్మిన్దినే చతురోపరస్మిన్ద్వాదశ ఏకైకతరాన్ - ఉపోష్యాపరస్మిన్ షోడశ - యద్వా దినద్వయముపోష్య తృతీయదినే ద్వాత్రింశదిత్యాదిప్రకారాణాం మధ్యే శక్త్యపేక్షయా భుంజీతేతి ॥ అథ తిథ్యపేక్షయా గ్రాసనియమో నాస్తి ॥ ఉపక్రమస్తు శుక్లకృష్ణప్రతిపదోరన్యత్ర యస్తునైరంతర్యేణైవంవిధచాంద్రాయణానుష్ఠానం కరోతి॥ తస్య తిథివృద్ధిహ్రాసవశేన కదాచిద్ద్వితీయాదిష్వారంభో భవతి- తత్ర న దోషః - చంద్రమత్యనుసరణమంతరేణ త్రింశద్దినాత్మకసావనమాసానుష్ఠేయత్వాత్ అత్ర చాంద్రాయణశబ్దో గౌణ ఇత్యర్థః- కుండపాయినామయనే

మాసమగ్నిహోత్రం జుహోతీతివత్ - అస్మింశ్చాంద్రాయణే పూర్వప్రక్రాంతమేకాదశ్యుపవాసాదినము
చ్యేత- తిథిః యమేవ గ్రాసనియమాత్ - యత్రతు తిథి యమేవ। గ్రాసనియమ స్తత్రతు పూర్వప్రక్రాంతముపవా
సాదికమన్యేన కారయేత్ - ఏవ్వవిధప్రకారేషు కేచన నానావిశేషసంజ్ఞాదర్శితా ॥ అష్టావష్టౌ సమశ్నీయా
త్పిండాన్మధ్యందినే స్థితే । నియతాత్మా హవిష్యస్య యతిచాంద్రాయణం చరన్ ॥ చతురః ప్రాతరశ్నీయా
త్పిండాన్విప్రస్సమాహితః । చతురోఽస్తమితే సూర్యే శిశుచాంద్రాయణం చరేత్ ॥ యథాకథంచిత్పిండా
నాం తిస్రోఽశీతీస్సమాహితః । మాసేనాశ్నన్హవిష్యస్య చంద్రస్యైతి సలోకతామ్ ॥ ఇతి - త్రిస్త్రిః పిండాం
స్సమశ్నీయాన్నియతాత్మా సమాహితః । మాసేనాశ్నన్స వై మాసమృషిచాంద్రాయణం స్మృతమితి॥

ఇతి యతిచాంద్రాయణమ్.

—❊ అథ గోవధవ్రతమ్. ❊—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ పంచగవ్యంపిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీతసంయతః । గోష్ఠేశయో గోఽనుగామీ గోప్రదానే
న శుద్ధ్యతి॥ కృచ్ఛ్రం చైవాతికృచ్ఛ్రం చ చరేద్వాపి సమాహితః। దద్యాత్త్రిరాత్రం వోపోష్య వృషభైకాదశాస్తు గాః॥
అత్రవ్రతషట్కం పఠితం - ఆహారాంతరనిరపేక్షేణ పంచగవ్యం పిబన్రాత్రౌ గోష్ఠేశయానః ప్రాతస్తాః
పునర్గచ్ఛంతీరనుగచ్ఛేత్తిష్ఠంతీరనుతిష్ఠన్ ॥ అన్యైరపి నియమైర్యుక్తో మాసమాసీత - తతో మాసాంతే
గాం బ్రాహ్మణాయ దత్త్వా శుద్ధ్యతీత్యేకం వ్రతం ॥ పంచగవ్యాహారవ్యతిరేకేణ పూర్వోక్తధర్మయుతో మా
సం ప్రాజాపత్యం చరేదితి ద్వితీయం ॥ తథైవ ప్రాజాపత్యస్థానే అతికృచ్ఛ్రం మాసం చరేదితి తృతీయం ॥ త్రిరా
త్రోపవాసం కృత్వా ఏకం వృషభం దశ గాశ్చ దద్యాదితి చతుర్థం ॥ అత్రేయం వ్యవస్థా ॥ అజ్ఞానతో జ్ఞాతిమాత్ర
బ్రాహ్మణసంబంధిగోమాత్రవధే త్రిరాత్రం వోపోష్య వృషభమేకం దశ గాశ్చేత్యేతత్ ॥ అజ్ఞానతః క్షత్రియగోమా
త్రవ్యాపాదనే- పంచగవ్యంపిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీతసంయతః । గోష్ఠేశయో గోఽనుగామీ గోప్రదానేన శు
ద్ధ్యతీత్యేతత్ - అమత్యా వైశ్యసంబంధిగోమాత్ర వ్యాపాదనే మాసమతికృచ్ఛ్రం కుర్యాత్ - అజ్ఞానతశ్శూ
ద్రస్వామికగోమాత్రవ్యాపాదనే మాసం ప్రాజాపత్యం కుర్యాత్ - కామతస్తు తద్ద్విగుణ్యం కల్ప్యం ॥ అథమ
న్వాద్యుక్తాని వ్రతాని పూర్వోక్తేషు విషయేషు విషయాంతరే వా దేశకాలశక్త్యాద్యపేక్షయా వా యోజ్యాని- తా
ని వ్రతాని మదనపారిజాతే స్మృతిభిస్సమ్యక్ప్రదర్శితాని॥ కర్మవిపాకపరిచ్ఛేదేఽస్మిన్నేషా మత్యంతోప యోగా
భావాన్నాత్ర ప్రదర్శితాని ॥ ❊

ఇతి గోవధవ్రతమ్.

—❊ అథ మాసోపవాసవ్రతమ్. ❊—

చింతామణౌ నారదః ॥ భగవంచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి వ్రతానాముత్తమస్య చ । విధిం మాసోపవాసస్య ఫలం
చాస్య యథోదితమ్ । యథావిధి నరైః కార్యా వ్రతచర్యా యథా భవేత్ ॥ ఆరభ్య తే యథాపూర్వం సమాప్యం
హి యథావిధి । యదా వ్రతస్తు కర్తవ్యః తావద్బ్రూహి పితామహ ॥ వ్రతమేతత్సురశ్రేష్ఠ విస్తీర్ణం తు మహాన

ఘ॥ బ్రహ్మా॥ సాధునారదతచ్చైతత్పృష్టంవరతపోధన। యాదృశ్యంనమతాంశ్రేష్ఠ తచ్ఛృణుష్వ బ్రవీమితే॥ సురాణాంచయథావిష్ణుస్తపతాంచయథారవిః। మేరుశ్శిఖరిణాంయద్వద్వైనతేయశ్చపక్షిణామ్॥ తీర్థానాంచయథాగంగాప్రజానాంచయథావణిక్। శ్రేష్ఠంసర్వవ్రతానాంతుతద్వన్మాసోపవాసనం॥ సర్వవ్రతేషుయత్పుణ్యంసర్వతీర్థావగాహనే। సర్వదానోద్భవంచాపిలభేన్మాసోపవాసకృత్॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైర్వివిధైర్భూరిదక్షిణైః। నతత్పుణ్యమవాప్నోతియన్మాసపరిలంఘనాత్॥ తేనతప్తంతపస్సర్వంకృతాసర్వాశ్చిత్యస్తథా। యఃకరోతివిధానేన నరోమాసముపోషణమ్॥ ప్రవిశ్యవైష్ణవంయజ్ఞం తేనాభ్యర్చ్యజనార్దనః। గురోరాజ్ఞాం తతోలబ్ధ్వా కుర్యాన్మాసోప వాసనమ్॥ వైష్ణవానియథోక్తాని కృత్వాసర్వ వ్రతానితు॥ ద్వాదశ్యాదీనిపుణ్యానితతోమాసముపావసేత్॥ అతికృచ్ఛ్రంపరాకంచ కృత్వాచాంద్రాయణంతతః। మాసోపవాసంకుర్వీతజ్ఞాత్వాదేహబలాబలమ్॥ వానప్రస్థోయతిర్వాపినారీవావిధవామునే। మాసోపవాసంకుర్వీతగురువిప్రాజ్ఞయాతతః॥ ఆశ్వినస్యాతుశుక్లపక్షే ఏకాదశ్యాముపోషితః। వ్రతమేతత్తుగృహ్ణీయాద్యావత్త్రింశద్దినానితు॥ వాసుదేవంసమభ్యర్చ్య కార్తికేసకలేనవః। మాసంచోప వసేద్యస్తు సముక్తిఫలభాగ్భవేత్॥ అచ్యుతస్యాలయేభక్త్యాత్రికాలంకుసుమైశ్శుభైః। మాలతీందీవరైఃపద్మైః కమలైస్తుసుగంధిభిః॥ కుంకుమోశీరకర్పూరైర్విలిప్యాథసచందనైః। నైవేద్యధూపదీపాద్యైరర్చయేచ్చజనార్దనమ్॥ కర్మణామనసావాచాపూజయేద్గరుడధ్వజమ్। కుర్యాన్నస్త్రిషవణం దృఢభక్తిర్జితేంద్రియః॥ నామ్నామేవతథాలాపంవిష్ణోఃకుర్యాదహర్నిశమ్। భక్త్యావిష్ణోస్తతోవాపి మృషావాదంవివర్జయేత్॥ సర్వసత్త్వదయాయుక్తశ్శాంతవృత్తిరహింసకః। సుప్తోవాసనసంస్థోవావాసుదేవంప్రకీర్తయేత్॥ స్మృత్యాలోకనగంధాదిస్వాదనంపరికీర్తనమ్। అన్నస్యవర్జయేత్సర్వంగ్రాసానాంవాభికాంక్షణమ్॥ గాత్రాభ్యంగంశిరోభ్యంగంతాంబూలంసవిలేపనమ్। వ్రతస్థోవర్జయేత్సర్వంయచ్చాన్యత్రనిరాకృతమ్॥ నవ్రతస్స్పృహేత్కించిద్వికర్మస్థాన్నచాలపేత్। దేవతాయతనేతిష్ఠేన్నగృహస్థశ్చరేద్వ్రతమ్॥ కృత్వామాసోపవాసంతువ్రతంత్రింశద్దినేరితమ్। కృత్వామాసోపవాసంతుసంయతాత్మాజితేంద్రియః॥ తతోర్చయేతవైపుణ్యాంద్వాదశ్యాంగరుడధ్వజమ్। పూజయేత్పుష్పమాల్యాదిగంధధూపవిలేపనైః॥ వస్త్రాలంకరణాద్యైశ్చ తోషయేదచ్యుతంనరః। స్నాపయేచ్చహరిందేవంతీర్థచందనవారిణా॥ వస్త్రదానాదభిశ్చైవభోజయేత్తుద్విజోత్తమాన్। దద్యాచ్చదక్షిణాంతేభ్యః ప్రణిపత్యక్షమాపయేత్॥ విప్రాన్క్షమాపయిత్వాతు విసృజ్యాభ్యర్చ్యపూజ్యచ। ఏవంవిత్తానుసారేణభక్తియుక్తైనశక్తితః॥ ఏవంమాసోపవాసంతు కృత్వాభ్యర్చ్యజనార్దనమ్। భోజయిత్వాద్విజాంశ్చైవవిష్ణులోకే మహీయతే॥ ఏవంమాసోపవాసాని సమ్యక్కృత్వాత్రయోదశ। నిర్యాపయేత్తతస్స్నాత్వావిధినాయేనతచ్ఛృణు। కారయేద్వైష్ణవంయజ్ఞమేకాదశ్యాముపోషితః। పూజయిత్వాతుదేవేశమాచార్యానుజ్ఞయాహరిమ్॥ విశుద్ధకులచారిత్రాన్విష్ణుపూజనతత్పరాన్। పూజయిత్వాద్విజాంస్సమ్యగ్భోజయిత్వాత్రయోదశ। తావంతివస్త్రయుగ్మానిభోజనాచ్ఛాదనానిచ॥ యోగపట్టానిశుభ్రాణిబ్రహ్మసూత్రాణిచైవహి॥ దద్యాద్దేవంద్విజాతిభ్యః పూజయిత్వాప్రణమ్యచ। తతోనుకల్పయేచ్ఛయ్యాంశస్తాస్తరణసంస్కృతామ్॥ స్వాచ్ఛాదనాంశుభాంశ్రేష్ఠాంసోపధానామలంకృతామ్। కారయిత్వాత్మనోమూర్తింకాంచనీంతుస్వశక్తితః॥ న్యసేత్తస్యాంతుశయ్యాయామర్చయిత్వాస్రగాదిభిః। ఆసనంపాదుకేచ్ఛత్రంవస్త్రయుగ్మముపానహౌ॥ పవిత్రాణిచపుష్పాణిశయ్యాయాముపకల్పయేత్। ఏవంశయ్యాంతుసంకల్ప్యప్రణిపత్యచతాన్ద్విజాన్॥ ప్రార్థయేచ్చానుమోదార్థం విష్ణులోకంవ్రజామ్యహమ్। ఏవ

మభ్యర్చితాః ప్రాపదెయుర్వ్రతినంతదా ॥ వ్రజవ్రజనరశ్రేష్ఠవిష్ణోస్స్థానమనామయమ్ । విమానంప్రైక్ష వందిష్ణుం గరుడస్కంధపరిష్ఠితం ॥ తెనవిష్ణుపదంయాహిసదానందమనామయమ్ । తతోవిప్రజనాయేడ్వైత్రాక్ ప్రణిపత్యానగవ్యథ ॥ తతస్సుపూజయేద్భక్త్యాగురుంజ్ఞానప్రదాయకం । ప్రణమ్యశిరసాశాంతో గురోర్వెష్ణవ పాదయోల్ ॥ కృత్వాచమాసోపవాసాంశ్చవిధ్వావ్యథవిధివన్మనే । కులానాంశతముద్ధృత్యవిష్ణులోకంవ్రజే న్నరః ॥ యస్మిన్‌జాతోమహావృష్ణేకులెమాసోపవాసకృత్ । సర్వపాపవినిర్ముక్తోవిష్ణులోకెమహీయతె । నరోమాసోపవాసానాంకతాంపుణ్యవతాంవరః । పితృమాతృకులాభ్యాంచసహితం ష్ణుపదం వజేత్ । నరః సుమువస్త్రమిదంసేవమూఢాః గ్లానికరంసదమ్ । వ్రతంమాసోపవాసశ్చభక్తిం జనయతేహ్యతే ॥ పిపీలికస్య భృశందెవమమూఢాన్విగ్రహితినస్తథా । త్యాగోవానుగ్రహోవాథకిన్నుకార్యంపితామహ । బహుశః వర్షం కర్మకంసృష్టానుమూఢాంవాతబోధనమ్ । దృష్ట్వాతంబ్రాహ్మణస్తస్య కుర్యాత్సమ్యగనుగ్రహమ్ ॥ అమృతంపాయయేత్క్షీరమిచ్ఛాయానంసక్తిశ్చ । యథావిధియుక్తతపాలయేన్నహితద్వ్రతమ్ ॥ అతిమూఢాన్వితం క్షిప్రంమూఢాంక్షుత్పీడితం । పాయయిత్వాఘృతంక్షీరంరక్షేద్దత్వాఫలానిచ ॥ అహోరాత్రంవ్రతస్థంచ యోనిత్యంపరిపాలయెత్ । పయోమూలంఫలందత్వావిష్ణులోకంవ్రజేత్సః । ఏవంమాసోపవాసస్థమాతురంప్రాణసంశయె । అత్రపఘ్నుగుణైర్దవైద్యైఃపరీక్ష్యద్విజాజ్ఞయా ॥ నైతేవ్రతం వినిఘ్నంతిహవిర్విప్రానుమోదనమ్ । క్షీరౌషధేగురోరాజ్ఞాఆపోమూలఫలాదికమ్ ॥ ఏవంకృత్వాభిరక్షేతసగుడంపాయసంతథా । పాయయెద్రక్షితోయస్మాత్సమాప్నోతిపునర్వ్రతమ్ ॥ అథవిష్ణుర్వ్రతంవిష్ణుర్దాతా విష్ణుర్వ్రతీతథా । సర్వంవిష్ణుమయంజ్ఞాత్వా వతస్థంక్షీణముద్ధరెత్ ॥ యదాముమూర్షుర్నిశ్చేష్టఃపతత్యేవచమూర్ఛితః । తదాసముద్ధరెత్క్షీణమిచ్ఛంతంప్రముఖేస్థితమ్ ॥ పరిపాల్యవ్రతీదేహంవ్రతశేషంసమాపయెత్ । యథోక్తద్విగుణంతస్యఫలంవిప్రముఖోదితమ్ ॥ ఇంద్రియార్థాంశ్చసంత్యజ్యసదైవవిమలామతిః । పరితోషయతే విష్ణుంసోపవాసోజితాత్మవాన్ ॥ కింతస్యబహుభిస్తీర్థైః స్నానహోమపయోవ్రతైః । యేనేంద్రియగుణోఘోరోనిర్జితోధృష్టచేతసా ॥ జితేంద్రియస్సదాశాంతస్సర్వభూతహితేరతః । వాసుదేవపరోనిత్యంనక్లేశంకర్తుమర్హతి ॥ కృత్వామాసంయథోక్తంతు వైష్ణవంపురుషోత్తమః । విష్ణులోకమవాప్నోతి పునరావర్తిదుర్లభమ్॥ యెస్మరంతిసదావిష్ణుంవిశుద్ధేనాంతరాత్మనా । తేప్రయాంతిభయంత్యక్త్వా విష్ణులోకమనామయమ్ ॥ ప్రభాతెవాథరాత్రేవా మధ్యాహ్నేదివసక్షయే । అచ్యుతంయేతుకీర్త్యంతేతెతరంతిభవార్ణవమ్ ॥ ఆనందితోథదుఃఖార్తఃక్రుద్ధశ్శాంతోథవాహరిమ్ । యోనుకీర్తయతే భక్త్యాసగచ్ఛేద్వైష్ణవంపురమ్ ॥ గర్భజన్మజరారోగదుఃఖసంసారబంధనైః । నివార్యతేనరోనిత్యంవాసుదేవమనుస్మరన్ ॥ స్థావరేజంగమెచాథస్థూలెసూక్ష్మేశుభాశుభే । విష్ణుంపశ్యతిసర్వత్రయస్సవిష్ణుస్స్వయంనరః॥ *

ఇతివిష్ణురహస్యోక్తమాసోపవాసవ్రతమ్.

—* అథకృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణేతికర్తవ్యతా. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుర్యాత్త్రిషవణస్నాయీకృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంతథా । పవిత్రాణిజపేత్పిండాన్గాయత్ర్యాచాభిమంత్రయేత్ ॥ త్రిషవణస్నానంతప్తకృచ్ఛ్రవ్యతిరేకేణ । తప్తకృచ్ఛ్రేతుమనునాసకృత్స్నాయీసమాహితః ఇతి. విశేషాభిధానాత్ -పవిత్రాణి సూక్తానిచాఘమర్షణాదీనిసుకృత శుద్ధవత్యస్తరత్సమందీత్యాది.

వసిష్ఠాదిప్రదర్శితాని ఋగ్యజుస్సామాని సువ్యవస్థితాని యథాశక్తిం జపేత్ ॥ అవిరుద్ధేషు కాలేషు పిండాన్
గ్రాసాన్ ప్రత్యేకం గాయత్ర్యా చాభిమంత్రయేత్ - గ్రాసానుమంత్రణే గాయత్రీ మోంకారం భూరాదివ్యాహృతిభిస్త్రిం
త్రైస్స్వాహా గాయత్ర్యాః కల్పః - ఏవం యద్వాదిష్వప్యేక కార్యాణాం మంత్రాణాం వికల్పః - భిన్నకార్యా
ణాం సముచ్చయ ఇతి వివేకః ॥ ... మహావ్యాహృతిభిర్హోమాః కర్తవ్యాస్స్వయమన్వహమ్ | అహిం
సాసత్యమక్రోధమార్జవం చ సమాచరేత్ ॥ త్రిరహ్నస్త్రిర్నిశాయాం చ సవాసా జలమావిశేత్ ॥ స్త్రీశూ
ద్రపతితాంశ్చైవ నాభిభాషేత కర్హిచిత్ | శయ్యాసనాభ్యాం విహరన్నశక్తో యశ్శయీత వా ॥ బ్రహ్మచారీ
వ్రతీ స్థోఽవా గురుదేవద్విజార్చకః | సావిత్రీం చ జపేన్నిత్యం పవిత్రాణి చ శక్తితః ॥ సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం
ప్రాయశ్చిత్తార్థమాదృతః ॥ త్రిరహ్న ఇత్యాది ॥ దివా రాత్రౌ త్రిరితి యద్వ్రతవత్సు వనేషు స్నానం తత్కృచ్ఛ్రాంగ
పదం ॥ ఏవం న్యూనాధికస్నానాన్యన్యాని శక్త్యాపేక్షయా యోజ్యాని. జాబాలిః ॥ ఆరంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం స
మాప్తౌ చ విశేషతః | ఆజ్యేనైవ హి శాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః పృథక్ ॥ శ్రాద్ధం కుర్యాద్ధుతాగ్నౌ చ గో
హిరణ్యాదిదక్షిణా | స్త్రీణాం హోమో న దాతవ్యః పంచగవ్యం తథైవ చ ॥ పరాశరః ॥ స్త్రీశూద్రా
ణాం విశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ | పంచగవ్యం న కుర్వీత స్నాత్వా పీత్వా శుచిర్భవేత్ ॥ స్త్రీశూ
ద్రయోః పంచగవ్యస్య విహితప్రతిషిద్ధత్వాద్వికల్పః జాబాలేన తు శాలాగ్నౌ హోమం విధాయ స్త్రీణాం హోమో
న దాతవ్య ఇతి నిషేధాత్ - గృహ్యాగ్నావేవ హోమనిషేధః - అథ స్త్రీశూద్రయోరపి బ్రాహ్మణద్వారా లౌకి
కాగ్నౌ భవత్యేవ ॥ అయం చ హోమోఽంగహోమః ॥ స చ కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూత ప్రధాన
హోమః ॥ ఆరంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం సమాప్తౌ చ విశేషతః | ఆజ్యేనైవ హి శాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః
పృథగితి ॥ జాబాలేన విశేషాభిధానాత్ - కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూతయోస్తు ప్రధానభూతయోర్జపహోమ
యోః స్త్రీశూద్రయోర్నాధికారః ॥ తథా చాంగిరాః ॥ తస్మాచ్ఛూద్రం సమాసాద్య సదా ధర్మపథే స్థితః | ప్రా
యశ్చిత్తం ప్రదాతవ్యం జపహోమవివర్జితమ్ ॥ శూద్రశబ్దస్తూపలక్షణార్థః - తథా సమానధర్మత్వాత్ ॥
వైశంపాయనః ॥ స్నానం ద్వికాలమేవ స్యాత్త్రికాలం స్యాద్ద్విజన్మనామ్ | శంఖః ॥ ఏకవాసా ఆర్ద్రవాసా ల
ఘ్వాశీ స్థండిలేశయ ఇతి ॥ హారీతః ॥ స్నాత్వాఘమర్షణం జలే జపిత్వా ధౌతమహతం వాససీ పరిధాయ సామ్నా
సౌమ్యేనాదిత్యముపతిష్ఠేతేతి ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥ జపహోమాదియత్కించిత్కృచ్ఛ్రోక్తం సంభవేన్తరే | సర్వం
వ్యాహృతిభిః కుర్యాద్గాయత్ర్యా ప్రణవేన చేతి ॥ శంఖః ॥ ఏకవారం చరేద్భైక్షం స్నాత్వా వాసో న పీడయేత్ |
గాయత్ర్యా దశసాహస్రమాహ్నికం జపముచ్యతే ॥ బోధాయనః ॥ అహరహం వా సావసీత - సావిత్రీ
వ్యాహృతీశ్చైవ జపేదష్టసహస్రకమ్ | ఓంకారమాదితః కృత్వా రూపేరూపే చ శాంతితః ॥ ఛాయాపాసిరా
సనే యుక్తః కుర్యాజ్జప్యం సుసంగతః | ఆసీనశ్శల్యవిద్ధో వాపి బేధ్నన్నంపవనస్సకృత్ ॥ గవ్యస్యాపత్పరా లాభే
గవ్యమేవ భవేద్దధి | దధ్నో లాభే భవేత్తక్రం తక్రాలాభే తు యావకమ్ ॥ ఏవమన్యతమేవ యత్తుపపద్యేత తత్ప్ర
చరేత్ ॥ శల్యవిద్ధో వేతి ॥ వాశబ్ద ఉపమార్థః - శల్యవిద్ధ ఇవ నిషణ్ణోపయోఽపి బెవిత్యర్థః - యమః ॥ అంగుల్య
గ్రస్థితం పిండం గాయత్ర్యా చాభిమంత్రితం | ప్రాశ్య చ మ్యూ పునః కుర్యాదస్యాప్యప్యభిమంత్రణమ్ ॥ యే తు
ప్రాణాగ్నిహోత్రాధికారిణస్తేషామాపోశనకర్మానంతరం ప్రాణాహుతయోఽపి పంచభిర్గ్రాసైర్భవంతి-త
త్ర చ పూర్వోక్తప్రణవ గాయత్ర్యాద్యన్యతమ మంత్రైర్గ్రాసానభిమంత్ర్య ప్రాణాయ స్వాహేత్యాదిభిర్మం
త్రైః ప్రాణాగ్నిహోమః కార్యః ॥ యదా త్వేకద్విత్రిచతురో వా గ్రాసాస్తత్ర బోధాయనోక్తో విశేషో గ్రా
హ్యః ॥ తద్యథా ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాన్ యేతపంచమం - యది ద్వాచ్చత్వారస్తథా ద్వాభ్యాం ప్రథమం

శతసహస్రాణ్యస్మిన్ పాత్రే పవిత్రమ్ - యదాత్వేకస్తథాసర్వైరేవతం ప్రసేదతి ॥ చాంద్రాయణచరుం శ్రపయిత్వా నవహోమం కృత్వా హుతశేషం ప్రాశ్య పఞ్చాయాంచరుశేషాన్పిండాన్ సావిత్ర్యాభిమంత్రితాన శ్నీయాదితి ॥ జ్యోత్స్నా శబ్దేవరం పారాశర్యస్మృతేః ॥ నాధర్మరాత్రావపి భోజనదోషోస్తి - ఆర్ద్రామలకమాత్రాస్తు గ్రాసానాశ్చాంద్ర ప్రతేస్మృతాః ఏకైకం హుతపయః సత్రిశాచార్ధం చైవవాత్రికాః ॥

ఇతి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణేతికర్తవ్యతా.

——అథ కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః——

కృచ్ఛ్రపూర్వోక్తరీత్యా ద్వాదశదినాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంప్రత్యాచరేత్ - తదశక్తౌ ధేనుమేకాం దద్యాత్॥ తదభావే నిష్కం దద్యాత్ - నిష్కాలత్వే ణంతు పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ధార్యం ॥ అథవా దేశకాలోచితంగో మూల్యంజ్ఞేయం- తత్రాప్యశక్తౌ తదర్ధం పాదం వా దద్యాత్ ॥ తథాచ మితాక్షరాయాం ॥ గవామభావే నిష్కం వా తదర్ధం పాదమేవవా ॥ తథా ప్రాజాపత్యక్రియాశక్తౌ ధేనుం దద్యాద్ద్విజోత్తమః । ధేనోరభావే దాతవ్యం మూల్యంతుల్యం న సంశయ ఇతి॥ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రాయుతం తు గాయత్ర్యా ఉదవాసస్తథైవచ । ధేనుప్రదానం విప్రాయ సమమేతచ్చతుష్టయమ్ ॥ కృచ్ఛ్రః ప్రాజాపత్యః ॥ అయుతం తు గాయత్ర్యాః ఉదవాసః ఉదకవాసః - సత్వాహోరాత్రం- మితాక్షరాయాం ॥ కృచ్ఛ్రాదయ్యయుతంచైవప్రాణాయామశతద్వయమ్ । తిలహోమసహస్రంతు వేదపారాయణం తథా ॥ సమృద్ధ్యాన్యేన ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన ద్వాదశసుదినేషు ప్రతిదినం పంచపంచ విప్రాభోజనీయాః ॥ తేచమిళిత్వా షష్టిర్భవంతి ॥ తథా మితాక్షరాయాం ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రేత్రిగుణమహరహస్త్రింశదేవం తృతీయ్యే చత్వారింశచ్చతప్తే త్రిగుణనగుణితా వింశతిస్స్యాత్పరాకే ॥ కృచ్ఛ్రే సాంతాపనాఖ్యే భవతి షడధికా వింశతిస్సైవహీనా హ్యాభ్యాం చాంద్రాయణేస్యాత్తపసి కృశబలో భోజయేద్విప్రముఖ్యాన్ ॥ అత్రకృచ్ఛ్రే హరహః పంచేత్యన్వయః - అహరహ ఇతిప్రత్యేకం సంబధ్యతే॥ అల్పధాన్యస్తు ద్వాదశవిప్రాన్ భోజయేత్- తథాచతుర్వింశతిమతే ॥ విప్రా ద్వాదశవాభోజ్యాః పావకేష్టిస్తథైవచ ॥ అథవా పావనే కేచిత్స్నానాన్యాహుర్మనీషిణః ॥ అతిప్రతిదినం ద్వాదశ ద్వాదశారుద్రాదశైవపుణ్యతీర్థేషు ద్యుక్తప్రకారేణ స్నాత్వా తదంగానుష్ఠానం విధాయ కేశాన్ సంశోషయేత్ - ఏవం ద్వాదశస్నానాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః ॥ తథాచ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రే దేవ్యయుతం చైవ ప్రాణాయామ శతద్వయమ్ ॥ పుణ్యతీర్థేనార్ద్రశిరః స్నానం ఇతి॥ అనార్ద్రం శిరోయస్యాస్సా పావనార్ద్రశిరాః ॥ అనార్ద్రశిరస్నానం॥

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

—అథాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః—

తత్రాతికృచ్ఛ్రాచరణాశక్తౌ యాజ్ఞవల్క్యోక్తపాణిపూరాన్నభోజనం కృత్వాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనుద్వయం దద్యాత్ - తస్థానత్రింశన్మతే॥ పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేషుప్రసూతిస్తు గాస్త్రయేతి ॥ గవామభావే తావంతోనిష్కాస్తావంతి గోమూల్యాని వా దేయాని - నిష్కాభావే తదర్ధం పాదం వా దద్యాత్ - అథవాయావంతో ధేనవస్తావంతి గాయత్ర్యయుతాని తావంతః ఉదవాసాః పూర్వోక్తరీత్యా కార్యాః॥ తావంతి

ప్రాణాయామశతద్వయాని తావంతి వా హోమసహస్రాణి - అపి తావంతి వేదపారాయణాని భవంతి ॥ అథ వా యావంత్యో ధేనవస్తావంతోఽన్నకృచ్ఛ్రా భవంతి. అతోఽల్పధనేన ధేనుస్థానసంఖ్యా ద్వాదశవిప్రాస్తథా భోజనీయాః - ప్రతిదినం ద్వాదశదినేష్విత్యర్థః - అత్ర చ మిళిత్వా శీత్యుత్తరశతం బ్రాహ్మణా భవం ॥ అథవా యావంత్యో ధేనవస్తావత్సంఖ్యయా స్నానం ద్వాదశ ద్వాదశ కర్తవ్యమిత్యపి ... యాః ॥ అత్ర చ స్నానప్రకారః ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణే ద్రష్టవ్యః ॥ ఇత్యతికృచ్ఛ్రస్య కృచ్ఛ్రత్రయవిహితత్వాత్ - కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకరణాశక్తౌ తిస్రో ధేనవో దాతవ్యాః - తదభావే నిష్కత్రయం సార్ధనిష్కో వా పాదోననిష్కో వా దేయః - అథ వా గాయత్ర్యయుతజపః ఉపవాసానపి త్రీన్ ప్రాణాయామశతద్వయాని వా తిలహోమసహస్రత్రయాణి వా త్రీణి వేదపారాయణాని వా కర్తవ్యాని ॥ అథవా సమృద్ధధాన్యేనాహారహస్త్రింశత్సంఖ్యాకా బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తథా చతుర్వింశతిమతే ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహారహస్త్రింశదేవం తృతీయకే ॥ తృతీయే॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ ఆహారహస్త్రింశద్బ్రాహ్మణా భోజనీయా ఇత్యర్థః ॥ ఏకచ్ఛాతింశద్బ్రాహ్మణభోజనం ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం కర్తవ్యం ॥ మిళిత్వా షష్ట్యుత్తరత్రిశతం బ్రాహ్మణా భవంతి ॥ అసమృద్ధధాన్యశ్చేత్తదా తేన త్రిగుణితా ద్వాదశ బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తే చ మిళిత్వా షట్త్రింశత్ ॥ స్నానప్రత్యామ్నాయాస్తు ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తరీత్యా యావంత్యో గావస్తావత్సంఖ్యయా జ్ఞేయాః ॥ ❋

ఇతి కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

—❋ అథ తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః. ❋—

తద్వద్ద్వాదశాహసాధ్యే తప్తకృచ్ఛ్రే ప్రత్యామ్నాయత్వేన తిస్రో గావో దేయాః - పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేష్వేకా ధేనుః - త్ర్యహసాధ్యే తు నిష్కార్ధం దేయం - గవామభావే నిష్కార్ధం వేత్యాదికా అన్యే ప్రత్యామ్నాయాః కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తరీత్యా విజ్ఞేయాః - సమృద్ధధాన్యస్యాయం విశేషః ॥ ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం చత్వారింశచ్చత్వారింశదితి ॥ తథా చ చతుర్వింశమతే ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహారహస్త్రింశదేవం తృతీయే చత్వారింశచ్చ తప్త ఇతి - తదేతత్తప్తకృచ్ఛ్రే హరహశ్చత్వారింశదిత్యన్వయః ॥

ఇతి తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

—❋ అథ సాంతపనయతిసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః. ❋—

అత్ర సప్తదశాహసాధ్యస్య సాంతపనస్య సార్ధప్రాజాపత్యస్థానే విహితత్వాదేకా ధేనుర్నిష్కార్ధం వా దేయం ॥ తథా చ త్రింశన్మతే ॥ పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేషు సకృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ ॥ సాంతపనస్య చాత్యర్థం మహాకృచ్ఛ్రవ్రతమాచరేదితి ॥ దినద్వయసాంతపనే నిష్కార్ధం దేయం - దినత్రయసాధ్యే యతిసాంతపనాఖ్యే ధేనుమేకాం దద్యాత్ అత ఏవ రీత్యా గాయత్రీజపాదిరూపప్రత్యామ్నాయేష్వపి పరిమాణం కల్ప్యం ॥ యత్ర త్రికా ధేనుర్నిష్కార్ధం చ దేయం భవతి - తత్ర గాయత్ర్యయుతజపో ధేనుమేకాం చ దద్యాత్ ॥ ధేనుస్థానే పంచ సహస్రాణీత్యనయా రీత్యా ప్రత్యామ్నాయభేదస్తు ప్రాజాపత్యప్రకరణే ద్రష్టవ్యః ॥ ❋

ఇతి సాంతపనయతిసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

—※ అథమహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః ※—

తత్ర ద్వికింశతిదినసాధ్యే మహాసాంతపనే ప్రత్యామ్నాయత్వేన త్రిసార్ధధేనవోఽర్ధదక్షిణాసహితాః స్యుః॥ పంచదశదినసాధ్యేషు ధేనుద్వయం నిష్కార్ధం చ దేయం - సప్తాహసాధ్యేషు ఏకా ధేనుర్నిష్కార్ధం చ దేయం ఏకైకకృచ్ఛ్రాణాం మూలం షడుపవాసతుల్య ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనువిధానం - సప్తాహసాధ్యే తు సాంతపనే నిష్కార్ధసహితధేనుదానమూలం సాంతపనప్రకరణే దర్శితం ॥ సాంతపనస్యచాద్యర్ధమితి॥ అనయా దిశా గాయత్రీజపాదిరూపప్రత్యామ్నాయప్రకరణే ద్రష్టవ్యాః । ※

ఇతి మహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

—※ అథపరాకప్రత్యామ్నాయాః ※—

చతుర్వింశతిమతే। పరాకతప్తకృచ్ఛ్రాణాం స్థానే కృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ । జపహోమాదికం వాపి కల్పయేత్పూర్వకల్పవదితి॥ కృచ్ఛ్రత్రయస్థానీయత్వాత్పరాకస్య పరాకకరణాశక్తౌ తిస్రో ధేనవో దేయాః - తథా గాయత్రీజపాదిప్రత్యామ్నాయా అపి త్రిగుణాః కర్తవ్యాః॥ తే చ ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణే ప్రాక్ప్రదర్శితాః ॥

ఇతి పరాకప్రత్యామ్నాయాః.

—※ అథయావకవ్రతిగోమూత్రయావకవ్రతపయోవ్రతానాం ప్రత్యామ్నాయాః ※—

తత్ర యావకవ్రతే పయోవ్రతే చ ప్రత్యామ్నాయత్వేన పంచ ధేనవో దేయాః ॥ షడుపవాసాః ॥ పృథక్ప్రాజాపత్యస్థానమితి పంచషట్కా భవంతీతి - కృత్వా యథా యావకవ్రతే ప్రతిదినయావకవ్రతం ప్రతిదినం యావకం యుజ్యతే - తథాపి పూర్వోక్తయావకభోజనస్యాత్యంతక్లేశసాధనత్వాదుపవాసతుల్యత్వం భవత్యేవ ॥ పయోవ్రతే తు పయఃపానే క్లేశాభావేఽప్యేకగ్రాసమాత్రపర్యాప్తస్యైవ పయసః పానఉపవాసకల్పత్వం - గోమూత్రయావకవ్రతే తు క్లేశాధిక్యాత్ప్రత్యామ్నాయత్వేన షడ్ధేనవో దాతవ్యాః - ఏవం గాయత్రీజపాదిప్రత్యామ్నాయా అపి కల్పనీయాః - తే చ ప్రాక్ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణే దర్శితాః॥

ఇతి యావకవ్రతగోమూత్రయావకవ్రతపయోవ్రతానాం ప్రత్యామ్నాయాః.

తత్ర చ సమ్యగ్ధనేన చాంద్రాయణప్రత్యామ్నాయత్వేన అష్టౌ గావో దేయాః ॥ తథా చతుర్వింశతిమతే। అష్టౌ చాంద్రాయణే దేయాః ప్రత్యామ్నాయవిధానజేతి ॥ తథా పిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణయోర్గౌతమోక్తమాధ్యక్షాధికేతి కర్తవ్యాసహితయోరష్టౌ చాంద్రాయణే ... ఇత్యేతద్యోజ్యం ॥ అల్పధనేన తు తిస్రో గావో దేయాః ॥ తథా చ పరాశరనిబంధే ॥ ప్రాజాపత్యే ... గామేకామితి ॥ కృచ్ఛ్రద్వయం స్మృతం - చాంద్రాయణే పరాకే చ తిస్రస్తా దక్షిణా తథేతి ॥ ఏతచ్చ ధేనుత్ర ... సంస్కృత్యేతికర్తవ్యతాసహితయోర్యవమధ్య పిపీలికామధ్యచాంద్రాయణయోస్తథా ॥ యతిచాంద్రాయణాదిష్వపి యోజ్యం - ఏవం శక్త్యపేక్ష

యాయావత్యోక్తేః వాదీయంతే తత్రతదభావే గవామభావే ప్రత్యామ్నాయార్థం పాదమేవ వేత్యుక్తరీత్యా దా
తవ్యా ॥ అథవా ప్రతిధేనుచాయుతమయుతం గాయత్రీజపో వా - తథా ధేనుసంఖ్యానుసారేణ సానా వా ధేనుద్వా
దశ ద్వాదశ బ్రాహ్మణసంఖ్యాకాః ప్రాణాయామాః శతద్వయాని వా ధేనుసంఖ్యాకాః వేదపారాయణా
ని వా తత్సంఖ్యాకతిలహోమసహస్రాణి వా నిత్యం ధేనుద్వాదశ ద్వాదశస్నానాని వా కార్యాణి ॥ ఏతే చ పక
ల్పాః విహితా ఐచ్ఛికాః - అపిచోదితానుదితహోమాదివద్వ్యవస్థితాః - వ్యవస్థా చ దేశకాలాద్యపేక్షయా ॥
తథా బోధాయనః ॥ దేశం కాలం తథాత్మానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనమ్ । ఉపపత్తిమవస్థాం చ జ్ఞాత్వా శౌ
చం ప్రకల్పయేదితి ॥ శౌచశబ్దేన శుద్ధికారిణం స్నానాది ధీయతే ॥ ఏవమన్యత్రాపి న్యూనాధికకల్పేషు శక్త్య
ద్యపేక్షయా వికల్పో బోద్ధవ్యః॥ అనేనైవాభిప్రాయేణ మితాక్షరాదినిబంధనేషు న్యూనాధికపక్షాః ప్రదర్శితాః॥
తద్యథా ॥ చాంద్రాయణం మృగారేష్టిః పవిత్రేష్టిస్తథైవ చ। మిత్రవిందపశుశ్చైవ కృచ్ఛ్రం మాసత్రయం తథా॥
తిలహోమాయుతం చైవ పరాకద్వయమేవ చ । గాయత్ర్యా లక్షజప్యం చ సమాన్యాహ బృహస్పతిః ఇతి ॥ తప
స్యసమర్థేన సమృద్ధనా స్యేనమాసావధికాలే ప్రతిదినం చతుర్వింశతి బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తథా చతు
ర్వింశతిమతే - కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమాహారహాన్యాస్తృతీయేతు త్రింశత్తత్ర ద్వాత్రింశ దేవ త్రిగుణ వ
గుణితా వింశతిస్స్యాత్పరాకే కృచ్ఛ్రే॥ సాంతాపనాఖ్యే భవతి షడధికా వింశతిస్సైవ హీనా ద్వాభ్యాం చాంద్రా
యణే స్యాత్తపసి కృశబలో భోజయేద్విప్రముఖ్యానితి ॥ అస్యార్థః ॥ అహరహరితి సర్వత్రాన్వేతి - కృచ్ఛ్రే
ప్రాజాపత్యే ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం త్రిగుణం - త్రైగుణ్యం చ పంచాపేక్షయా పంచదశేత్యర్థః - తృతీయే కృ
చ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే పూర్వోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రదినేషు అహరహస్త్రింశత్తప్తే - తప్తకృచ్ఛ్రే॥ పూర్వాభిహితతప్తకృ
చ్ఛ్రదినేషు ప్రతిదివసం చత్వారింశత్ - పరాకే పరాకవ్రతసంఖ్యాదినేషు ప్రతిదినం త్రిగుణగణితా వింశతిః
షష్టిరిత్యర్థః ॥ సాంతపనే కృచ్ఛ్రే పూర్వవదేవాహరహష్షడ్వింశతిః - చాంద్రాయణే చాంద్రాయణసం
ఖ్యాకదివసేషు ప్రతివాసరం ద్వాభ్యాం హీనా షడధికా వింశతిశ్చతుర్వింశతిరిత్యర్థః - ఏతే చ పూర్వవచ్ఛక
క్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః॥ ✻

ఇతి చాంద్రాయణప్రత్యామ్నాయః.

—✻ అథ గోవధప్రత్యామ్నాయః. ✻—

యాజ్ఞవల్క్యోక్తవ్రతచతుష్టయం ప్రాక్ప్రదర్శితం - తల్లక్షణప్రకరణే తత్రాజ్ఞానతో జాతిమాత్రబ్రా
హ్మణసంబంధిగోమాత్రవధే త్రిరాత్రముపోష్య వృషభశ్చైకాదశ గావో దేయాః - త్రి
రాత్రోపవాసాశక్తౌ పూర్వోక్తా గావో వృషభశ్చ నిష్క్రయార్థం చ దేయం - కామతస్తద్ద్విగుణం - అజ్ఞాన
తః క్షత్రియసంబంధిగోమాత్రవ్యాపాదనే - పంచగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీత సంయతః । గోష్ఠేశయో
గోనుగామీ గోప్రదానేన శుద్ధ్యతీత్యనేన ప్రకారేణ మాసం పంచగవ్యం చరిత్వాంతే గాం దద్యాత్ ॥ ఏతత్కృత
అశక్తౌ వ్రతస్య తత్తుల్యత్వేన ప్రత్యామ్నాయత్వేన అష్టౌ గావ ఏకవృషభ ఇత్యేవం నవ ధేనవో దేయాః॥ అష్టౌ
చాంద్రాయణే దేయాః ప్రత్యామ్నాయవిధానత ఇతి ॥ బహుక్లేశసాధ్యత్వాచ్చాంద్రాయణస్య తత్ప్రత్యామ్నా
యత్వేనాష్టౌ గావోఽభిహితాః - చాంద్రాయణవదస్య ప్రతిపత్త్యాభిబహుక్లేశసాధ్యత్వాచ్చ సమానసంఖ్యత్వే

నాయుక్తముష్టత్వానుకల్పనం। కామతష్షోడశధేనవః - ఏకాదశషడ్గోత్వేనేతి సప్తదశధేనవః - అజ్ఞాన
తః వైశ్యసంబంధి గోమాత్రవ్యాపాదనే మాసమతికృచ్ఛ్రం కుర్యాత్ - ఏతదాచరణాశక్తౌ ద్వాదశదిన సాధ్య
పాణిపూరణాన్నభోజనయుక్తాతికృచ్ఛ్రే ప్రత్యామ్నాయత్వేన గోద్వయదానస్యాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రక
రణే ప్రదర్శితత్వాత్ తత్ర మాసాతికృచ్ఛ్రే సప్తగావో భవంతి॥ అనుక్తమాసమాత్రభోజనయుక్తస్య ద్వాదశదినసా
ధ్యాతికృచ్ఛ్రస్యాకరణాశక్తౌ తిస్రో గావో విహితా ఇతి మాససాధ్యేఽతికృచ్ఛ్రే సప్తగావో నిష్కార్ధం చ దేయం- త
త్రికామతో ద్వైగుణ్యేన క్రమేణ దశపంచదశ భవంతి - గవామభావే గోసంఖ్యయాఽతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్ర
కరణోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః ॥ శక్త్యాద్యపేక్షయా తద్వ్యాః ॥ అజ్ఞానతశ్శూద్రస్వామిక గోమాత్రవ్యా
పాదనే మాసప్రాజాపత్యవిధానాత్ తదశక్తౌ గోద్వయం నిష్కార్ధం చ దేయం . కామతః పంచగావః తదశ
క్తావితరే పూర్వోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః కార్యాః ॥

ఇతి గోవధప్రత్యామ్నాయాః.

—* అథ మాసోపవాసప్రత్యామ్నాయాః. *—

తత్ర షడుపవాసతుల్యప్రాజాపత్యామ్నాయత్వేన ప్రాజాపత్యే తు గామేకామితి విధానాత్పంచ గావో భ
వంతి - మాసవ్రతే జపనియమాద్యశక్తే కర్తవ్యతోపేతమాసవ్రతే తుల్లేశాధిక్యోపేతచాంద్రాయణవ్రతవ
దిత్యష్టౌ కల్ప్యాః॥

ఇతి మాసోపవాసప్రత్యామ్నాయాః.

—* అథ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః. *—

తత్ర కర్మవిపాకానుపయుక్తమపీతరప్రాయశ్చిత్తోపయుక్తం కించిదుచ్యతే॥ తద్యథా॥ దేవలః॥ కృచ్ఛ్రి
ణాం దాయకో రాజా నిర్దిష్టో ధర్మపాలకః । అపరాధీ ప్రయోక్తా చ రక్షితా కృచ్ఛ్రపాలకః ॥ మహాపాపేషు
కృచ్ఛ్రిణాం ప్రాయశ్చిత్తానాం దాయకో రాజా భవతి ॥ బ్రహ్మహత్యాదిప్రాయశ్చిత్తేషు రాజ్ఞామాజ్ఞాం వినా ద్వి
జాగ్ర్యైః ప్రాయశ్చిత్తం నోపవర్ణనీయమిత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్య నిర్దేష్టా ధర్మపాఠక ఇత్యుచ్యతే । య
స్మిన్ననువాదకశబ్దం లోకాః ప్రయుంజతే॥ అంగిరాః ॥ వేదవిద్యావ్రతస్నాతస్సత్యసంధో జితేంద్రియః। అనే
కధర్మశాస్త్రజ్ఞః ప్రోచ్యతే ధర్మపాఠకః ॥ అపరాధీ- పాపకారీ॥ కృచ్ఛ్రప్రయోక్తేత్యభిధీయతే ॥ రక్షి
తా రాజపురుషః కృతాకృతప్రత్యవేక్షణేన ప్రాయశ్చిత్తపరిపాలక ఇత్యుచ్యతే ॥ ప్రకృతమనుసరామః ॥ ధ
ర్మనివృత్తౌ ॥ క్షత్త్రియో వాఽథ వైశ్యో వా శూద్రో వాఽనకథంచన । ప్రాయశ్చిత్తాభిధానం హి కుర్వంతీతి విదు
ర్బుధాః ॥ అవ్రతానామమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినామ్ । సహస్రశతయుక్తానాం పర్షత్త్వం నోపపద్య
తే॥ పాతకేషు శతం పర్షత్సహస్రం మహదాదిషు । ఉపపాపే చ పంచాశత్స్వల్పే స్వల్పా తథా భవేత్ । బహుభి
ర్విద్వద్భిశ్శిష్టైః స్వల్పైర్వా ప్రాయశ్చిత్తం విధేయమితి॥ శతాదిశబ్దానాం తాత్పర్యం- అత ఏవ యాజ్ఞవల్క్యః॥
చత్వారో వేదధర్మజ్ఞాః పర్షత్త్రైవిద్యమేవ వా ॥ సా బ్రూతే యం స ధర్మస్స్యాదేకో వాధ్యాత్మవిత్తమ ఇతి॥
మనుః ॥ త్రైవిద్యో హైతుకస్తర్కీ నైరుక్తో ధర్మపాఠకః । త్రయశ్చాశ్రమిణః పూర్వే పర్షదేషా భవేదితి॥
తిస్రో విద్యా ఋగ్యజుస్సామాత్మికాః సంతి యస్యాసౌ త్రైవిద్యః - హైతుకః అనుమానజ్ఞః తర్కోఽస్యాస్తీతి

తర్కసంశయే సత్యేకస్మిన్నోహే ప్రామాణికత్వేనోహ్యే కృతే బాధకదర్శనాత్ప్రమాణే నాత్ర భవితవ్యమితి యః ప్రత్యయస్స తర్కః సచ వేదశాస్త్రావిరోధీ గ్రాహ్యః - ఏవంవిధాం పర్షదం ప్రదక్షిణీకృత్య స్వకీయమనోఽపి జ్ఞాపయతీతి - తత్రాయమాశయః - అంగిరసా ప్రాప్తపాపస్య పర్షదోనుపస్థానాత్పూర్వం భోజనం నిషిద్ధం ॥ అస్యాప్యయమభిప్రాయః - పశ్చాత్తాపవాన్భవేత్ ॥ అవిలంబేనైవ ప్రాయశ్చిత్తం గృహ్ణీయాదితి॥ అన్యథా దీర్ఘకాలం భోజనపరిత్యాగాద్దేహధారణాభావేన ప్రాయశ్చిత్తాచరణమేవ న స్యాత్ - స్మాద్దైవవశాత్ప్రాయశ్చిత్తవిలంబే మితాహారాదిభిశ్శరీరధారణం కుర్వీత - న స్వచ్ఛందచారీ స్యాత్ ॥ ఇమాం స్మార్తయుక్తిదృష్ట్యా వ్రతగ్రహణాది న దత్త్వా భోజనం మన్యతే ॥ కలౌ దృఢతరానుతాపస్యాసంభవాదుపక్రమదినే శరీరశుద్ధేరీప్సితత్వాచ్చ ॥ మనుః ॥ ప్రాయశ్చిత్తీయతాం ప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేన వా - న సంసర్గం వ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేఽకృతే ద్విజః । అంగిరాః ॥ ఉపస్థితస్తు న్యాయేన తదాదేశమనర్హతి । కృతే నిస్సంశయే పాపే న భుంజీతానుపస్థితః ॥ భుంజానో వర్ధయేత్పాపమసత్యం పర్షది బ్రువన్ । సంశయే తు న భోక్తవ్యం యావత్పాపస్య నిష్కృతిః ॥ ప్రమాదశ్చ న కర్తవ్యో యథైవాసంశయో భవేదితి॥ కృత్వా పాపం న గూహేత గూహమానస్య వర్ధతే । బహు వా స్వల్పకం వాపి కర్మ సద్భ్యో నివేదయేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తే సముత్పన్నే హ్రీమాన్సత్యపరాయణః । మృదురార్జవసంపన్నశ్శుద్ధిం యాచేత మానవః ॥ సచేలం వాగ్యతస్స్నాత్వా క్లిన్నవాసాస్సమాహితః । క్షత్రియో వాపి వైశ్యో వా పర్షదం హ్యుపతిష్ఠతే॥ *

ఇతి ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః.

—* అథ భస్మస్నానమంత్రాంతరాణి. *—

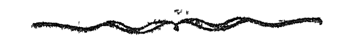
ఈశానాయనమ ఇతి హృదయే- వామదేవాయనమ ఇతి గుహ్యే- సద్యోజాతాయనమ ఇతి పాదయోః - ప్రణవేన సర్వాంగే ॥ అయమేకః ప్రకారః ॥ ఈశానస్సర్వవిద్యానామితి శిరసి - తత్పురుషాయనమ ఇతి ముఖే- అఘోరేభ్య ఇతి హృదయే - వామదేవాయేతి గుహ్యే- సద్యోజాతమితి పాదయోః - ప్రణవేన సర్వాంగే॥ అథవా ॥ అగ్నిరితి భస్మ- జలమితి భస్మ- నమ ఇతి భస్మ. సర్వం హవా ఇదం భస్మేత్యేతే మంత్రాః గ్రాహ్యాః ॥ *

ఇతి భస్మస్నానమంత్రాః.

—* అథ గోమయేన స్నాయీత. *—

తత్ర మంత్రాః ॥ మానస్తోక ఇత్యాది - అథవా గంధద్వారామిత్యాది - అథవా అగ్రమగ్రం చరంతీనామోషధీనాం వనే వనే - తాసామృషభపత్నీనాం సురభీణాం శతైరపి । ఉత్పన్నం లోకసౌఖ్యార్థం పవిత్రం కాయశోధనమ్ ॥ తస్మే రోగాంశ్చ శోకాంశ్చ నుద గోమయ సర్వదా ॥ *

ఇతి గోమయస్నానవైకల్పికామంత్రాః.

—* అథవ్రతస్నానమ్. *—

త. తమసః అశ్వక్రాంతఇత్యా రేకోమంత్రః అథ కేవలోదకస్నానం - తత్రమంత్రః॥ ఆపోహిష్ఠేత్యా దిః॥ అథవా॥ ఇదమాపః ప్రవహతేత్యాది ॥ అథపంచగవ్యాని ॥ తత్రగోమూత్రాదిక్రమేణ వరుణాదిదేవతా వర్ణితాః ॥ దేవతాస్సంప్రవక్ష్యామి ఆనుపూర్వేణ యస్యయా । వరుణోదేవతా మూత్రేగోమయే హవ్యవాహనః - సోమః క్షీరేదధ్నివాయుః ఘృతేరవిః రుదాహృతఇతి ॥ అత్ర సత్తద్దేవతాప్రకాశకమంత్రాః ప్రదర్శ్యంతే॥ తత్రగోమూత్రస్నానమంత్రః। ధ్రువాసుత్వాసుక్షితిషుక్షియంతో వ్యస్మత్పాశంవరుణోముమోచత్।అవోవన్వానదితేరుపస్థాద్యూయంపాతస్వస్తిభిస్సదానః - ఉపలక్షణమేతత్ - తస్మాద్వరుణప్రకాశకాః- స్మార్తావారుణమంత్రాగ్రాహ్యాః ॥ ఏవముత్తరత్రాపి ॥ అథగోమయస్నానమంత్రః - మాహినోఅగ్నఏకయేత్యాది॥ అథక్షీరస్నానమంత్రః - ఉరుష్యాణఇత్యాది- అథదధిస్నానమంత్రః - ఆత్మాదేవానామిత్యాది ॥ ఘృతస్నానమంత్రః - కృణ్వన్నియానమిత్యాది - అథపరాశరోక్తామంత్రా గ్రాహ్యాః - గాయత్ర్యాదాయకో మూత్రమిత్యాది - అత్రాభిషించామీతి వాక్యశేషః పూరణీయః - ఏవందశస్నానానికృత్వావాసః పరిధాయాచమ్య వైష్ణవశ్రాద్ధంకుర్వీత - తద్యథా ॥ విష్ణ్వాద్దైశేః త్రిభ్యోఽధికాన్యుగ్మాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ భోజనాసంభవే భోజనపర్యాప్తిమాత్రంహిరణ్యంవాదద్యాత్ ॥ ఏవంవైష్ణవశ్రాద్ధంవిధాయగోదానమాచరేత్॥అత్ర గోదానమంత్రః ॥ గవామంగేషుతిష్ఠంతి—దశ । తస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమే స్యాదిహలోకే పరత్ర చేతి ॥ ఇతి గోదానానంతరమాజ్యేనాగ్నౌ వ్యాహృతిరష్టావింశతిరష్టోత్తరశతంవాహుత్వా పంచగవ్యంజుహుయాత్ ॥ తత్రపంచగవ్యహోమప్రకారః - తామ్రవర్ణాయాగోమూత్రం - శ్వేతవర్ణాయాగోమయం- కాంచనవర్ణాయాః పయః - నీలవర్ణాయాదధి - కృష్ణవర్ణాయాఘృతం - సర్వంపంచగవ్యంకాపిలంవా - అసంభవేయథాలాభోపపన్నంవా పృథక్సంపాద్యపలపరిమితం వామాషాష్టకంఅంగుష్ఠార్ధపరిమితగోమయ ద్విగుణపరిమాణంవా గోమూత్రంపలాశమధ్యమపర్ణనిర్మితేవా పద్మపత్రవిరచితేవా సువర్ణమయేవా తామ్రపాత్రేఃక్షిపేత్ ॥ పూర్వవన్నిక్షిపేత్ - అథసప్తపలంవాదశపలంవాంగుష్ఠార్ధపరిమితగోమయాపేక్షయాచతుర్గుణంవాఘృతం - తేజోసీత్యనేన యజుషా ప్రణవేనవా పూర్వోక్తపాత్ర ఏవ నిక్షిపేత్ ॥ తదనంతరం చైకపలంవామాషచతుష్టయపరిమితంవాకుశోదకం దేవస్యత్వేత్యనేన యజుషాప్రణవేనవాపూర్వోక్తపాత్రేస్థాపయేత్ ॥ ఏవంగోమూత్రాదీనేకపాత్రే కృత్వా ప్రణవంచ సముచ్చార్యసమాలోడ్య పునఃప్రణవముచ్చార్యయజ్ఞీయకాష్ఠేననిర్మథ్యప్రణవేనాభిమంత్ర్య సప్తపత్రైర్హరితైః కుశైః పంచగవ్యముద్ధృత్యైభిర్మంత్రైర్దశాహుతీర్జుహుయాత్॥అగ్రేస్రువస్థానేహరితాః కుశాఏవ -మంత్రాస్తు॥ ఇరావతీ ఇదంవిష్ణుర్మానస్తోకేశంనఇంద్రాగ్నీ - అగ్నయేస్వాహా సోమాయస్వాహా గాయత్రీప్రణవవ్యాహృతిరగ్నయేస్విష్టకృతేచేతి దశాహుతీర్హుత్వావ్రతగ్రహణం కరిష్యఇతి బ్రాహ్మణాన్ పృష్ట్వాకురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతోహుతశేషంపంచగవ్యంప్రణవేన పిబేత్ ॥ ఏతచ్చ గ్రామాద్బహిః[illegible]క్షేత్రదర్శనం కర్తవ్యం- హుతశిష్టంసర్వంపేయం - [illegible]జ్యం ॥ అతఏవ బాలవృద్ధశక్త్యాద్యపేక్షయా గోమూత్రాదీని పూర్వోక్తమైకల్పిక పరిమాణా[illegible]యోజనీయాః ॥ ఇతివ్రతగ్రహణంకృత్వా తతఃపరం మౌనీభూత్వా తతఃపరమాత్మనోదుష్కృతంమనసి చింతయన్[illegible]నిశామతివాహయేత్ ॥ ఏవముపక్రాంతవ్రతం సమ్యక్పాలయిత్వా తత ఉదీచ్యాంగానివృత్తి[illegible] తత్రాయంక్రమః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్యసగుణార్థముదీచ్యాంగానికరిష్యఇతిసంకల్ప్యాగ్నౌవ్యాహృతిభిరాజ్యంహుత్వా పూర్వవద్ధుత్వాపూర్వవదేవవైష్ణవశ్రాద్ధంవిధాయాంతేగోదానమాచరేత్- ప్రాచ్యాంగకర

ణవేళాయాం వైష్ణవశ్రాద్ధగోదానానంతరం హోమాః - విధాయ వైష్ణవశ్రాద్ధమితి శ్రాద్ధానంతరం గోదానా
దేర్విహితత్వాద్ధోమానంతర మేవ హుతశిష్టస్య పంచగవ్యప్రాశనేన వ్రతస్యగృహీతత్వాచ్చ - ఉదీచ్యాం గాసు
ష్వానసమయే హోమానంతరం శ్రాద్ధగోదానాది । ఉపక్రమే హోమస్య సన్నిహితత్వాదవదానే సన్నిధాన
స్యోచితత్వాదేవమేతగోదానానంతరమవశిష్టాని దశదానానిదద్యాత్ ॥ తానిచ శ్రాద్ధంకృత్వా వ్రతాంతే
తు గోహిరణ్యాదిదక్షిణేత్యత్రాదిశబ్దేనోపాత్తాని ॥ దశదానస్వరూపాణిచ సంగ్రహకారేణదర్శితాని ॥ గో
భూతిలహిరణ్యాది ॥ అత్రక్రమేణదానమంత్రాః ॥ గోదానమంత్రః పూర్వముక్తః ॥ అథభూదానమంత్రః.
సర్వభూతాశ్రయాభూమిర్వరాహేణసముద్ధృతా । అనంత సస్యఫలదా అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తిల
దానమంత్రః - హిరణ్యదానమంత్రః - ఆజ్యదానమంత్రః - వస్త్రదానమంత్రః - ధాన్యదానమంత్రః— గు
డదానమంత్రః - రౌప్యదానమంత్రః - లవణదానమంత్రః – ఇతి దశదానమంత్రాః॥ పాపానాంపరిపాకస్య
శాంతికర్మవివక్షయా ॥ ఉక్తాన్యత్రవిధానానిహ్యుపయుక్తాన్యశేషతః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే
మాంధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య॥ సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణస్తరంగః ఖలు సప్తమోత్ర॥

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాత కర్మవిపాకే సప్తమస్తరంగః.

ఇతిపరిభాషాఖండస్సమాప్తః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే— అష్టమతరంగ ప్రారంభః.

— అథ రోగనిబర్హణాని. —

తత్రక్షయరోగనిబర్హణాని ॥ క్షయరోగనిదానమాహ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ బ్రహ్మహాక్షయరోగీస్యాది
త్యాది - తన్నివృత్త్యర్థం షడబ్దప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్ - ప్రాయశ్చిత్తార్థమర్హంతి స్త్రియోరోగిణ ఏవ
చేతి రోగిణోర్ధప్రాయశ్చిత్తం- ఏతేనైవాభిధానాత్ - ఇతిక్షయరోగహరప్రాయశ్చిత్తం-క్షయరోగహర
కదళీదానం- పద్మపురాణే ॥ క్షయీస్యాత్క్షేత్రమారణే॥ క్షేత్రమారణం క్షేత్రగతసస్యమార్గేణ ముదకబా
నాది ప్రతిఘాతాద్యనిష్టావరణే॥ అథవా క్షేత్రే స్త్రీయాంగర్భప్రతిఘాతః-బోధాయనస్త్వేతన్నివర్తకం కదళీ
దానమాహ ॥ కారయేత్కదళీందివ్యాంపత్రైస్సర్వైస్సంయుతాం ।ఫలపుష్పైశ్చసంయుక్తాం సువర్ణస్యఫ
లేనతు ॥ యథావిభవతః కుర్యాద్వస్త్రేణావేష్ట్యసూత్రకైః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపిభక్ష్యైరన్నావి
ధైశ్శుభైః॥ హోమంచకారయేత్తత్రపూర్వవద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ కాంచనీంకదళీందద్యాద్వస్త్రాలంకార
పూర్వికాం । పూజితాయదరిద్రాయవ్రతస్థాయాత్మవేదినే॥ ధర్మజ్ఞాయాతిదాంతాయ మంత్రేణానే

సతుతుద. (స్కాం.) గర్జనాపూర్వాదిక్షయరోగజగన్మయ ॥ రంభాదానేన దేవేశ తుష్టో భవ మమ ప్రభో । పుణ్యాహవాచనం కార్యం బ్రాహ్మణైస్స్వజనైస్సహ ॥ శిష్టైరిష్టైర్బంధుభిశ్చ సహ భోజనమాచరేత్। పూగాద్యాది- ఫలానాం పూగస్సముదాయః ॥ ఫలైవతు - ఫలస్వరూపంతు పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ యథా- భగవత్ప్రసాదేన సమర్థశ్చేత్ఫలాధికేనాపి కదళీం కారయేదిత్యర్థః ॥ సూత్రకైస్సూత్రైరవ్యావేష్టనేన కదళీపూజోపలక్ష్యతే - పూజామంత్రశ్చ ॥ త్రియంబకం యజామహ ఇత్యయం ॥ హోమం చ కారయేత్ తత్రపూర్వవదితి ॥ పూర్వవత్ప్రత్యేకం త్ర్యంబకమంత్రస్యోపలక్షితత్వాత్ - కదళీదానమంత్రేచ పరసాపురుషస్య ఏకత్రాధికేన తావన్నో పాదాదాచ్చ ॥ తథాచ కర్మణోపి మృత్యుసంబంధార్థత్వాత్- త్రియంబకమంత్రశ్చ పరిభాషాయాం కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః - హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తరశతసహస్రమయుతం వా ॥ ద్రవ్యమాజ్యం తిలాశ్చ కదళీపూజానంతరం బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా హోమం కుర్యాత్ ॥ వచనపాఠక్రమబాధే ప్రమాణాభావేన- ఏవం కదళీదానం కృత్వా స్వస్తివాచనానంతరం శిష్టైరిష్టైశ్చ సహభుంజీత ॥ ఇతిక్షయరోగహరకదళీదానమ్.

—* రాజయక్ష్మప్రతికృతిః. *—

అథ రాజయక్ష్మహరవ్యాధిప్రతికృతిదానం- బ్రహ్మాండపురాణే ॥ ధర్మశాస్త్రోక్తవిజ్ఞాయ ప్రాయశ్చిత్తం దదాతి యః । రాజయక్ష్మా భవేత్తస్య రోగః పీడతి దారుణః ॥ పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రదద్యాత్ప్రతిరూపకమ్ ॥ పూర్వోక్తవిధిరస్మాభిః పరిభాషాయాం దర్శితో వ్యాధిప్రతికృతిదానప్రకరణే॥ ప్రతిమాలక్షణంతు కర్మవిపాకసారే ॥ రాజయక్ష్మా కృశతనుః శరవాశాసిశిర్జనీః | దధత్త్రినేత్రో దంష్ట్రాభ్యాం భీష్మో ఘోష్యో హాం తుముద్యతః ॥ ఇతి రాజయక్ష్మహరప్రతికృతిదానమ్.

—* అసాధ్యరోగప్రతికృతిః. *—

అథాసాధ్యసర్వరోగహరప్రతికృతిదానం ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ బ్రహ్మ ॥ సువర్ణరత్నరచితైర్యథాశక్త్యనురూపతః । కృత్వా ప్రతిమాం వ్యాధేర్దద్యాద్విప్రాయ యత్నతః ॥ శతేన వాతదర్ధేన త్రింశతా నిష్కసంఖ్యయా । జాతరూపమయం వ్యాధిప్రతిరూపంతు కారయేత్ । నిధాయ పాత్రే సంపూర్ణే తండులైస్తిలరూపకైః ॥ అలంకృత్య చ సౌవర్ణం రూపం త్వగరు లేపనైః । వాసోయుగేన సంవేష్ట్య హిరణ్యాబహుభూషణైః ॥ అలంకృతాయ విప్రాయ దద్యాన్మంత్రముదీరయేత్ ॥ మంత్రమాహ ॥ యేమాం రోగాశ్శరీరస్థాః పంతే దేహస్థాస్సతతం తతః । గృహీత్వా ప్రతిరూపేణ తాన్ రోగాన్ ద్విజసత్తమ ॥ ప్రతిగృహీతురుక్తిమాహ ॥ బాధమిత్యేవ తద్రూపం గృహీత్వా యాద్వ్యాధిభిస్సహ । తస్య రోగా వినశ్యంతి దీర్ఘమాయుశ్చ ప్రపద్యతే ॥ సువర్ణరత్నరచితైరిత్యాది - సువర్ణేన శరీరనిర్మాణం- రత్నేన చక్షుషీ - రజతేనాంగాని - శ్వేతగారేఖా ॥ ఏవం యథాశక్తి ప్రతిమానురూపతః - మూర్త్యాదిస్వరూపం - నిష్కస్వరూపం పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం - జాతరూపం సువర్ణం పాత్రే కాంస్యపాత్రే ॥ కాంస్యం దయత్నదేయమితి కర్మవిపాక సంగ్రహే దర్శనాత్ ॥ ఇత్యసాధ్యసర్వరోగహరవ్యాధిప్రతికృతిదానమ్.

—* అథ ప్రకారాంతరేణాసాధ్యసర్వరోగహరమ్. *—

ఋగ్విధానే ॥ అసాధ్యవ్యాధినాగ్రస్తశ్చ రోగేణ ప్రాణహారిణా । ఆతేరుద్రేణ సూక్తేన ప్రత్యహం వాగ్యతశ్శుచిః ॥ పూర్వమాజ్యాహుతీర్హుత్వా ఉపస్థాయ చ శంకరమ్ । హవిష్యేణైవ తేనైవ ఏకాంతరముపాశ్రితః ॥ పూర్ణే మాసే జపేన్మృత్యుం రోగేభ్యశ్చ ప్రముచ్యతే । హోమకర్మణ్యశక్తానాం జపస్త్వేవ గుణో భవేత్ ॥ ఆతే రుద్రేణేత్యాది ॥ ఆతే పితరిత్యనేన రుద్రదైవత్యేన పూర్వమాజ్యాహుతీరితి ॥ ఉపస్థానాత్పూర్వం హవిష్యేణేత్యాది - ఏకస్మిన్దిన ఉపవాసః - ఏకస్మిన్హవిష్యేణ పారణం - అగ్నిహవిశ్చరురపి చాజ్యమేవ - తథాత్వే రోగిణో మాసం శరీరనిర్వాహానుపపత్తేః - అతశ్చ ప్రతిదినం చరుహోమానంతరం ఆజ్యం హుత్వా శంకరోపస్థానం కార్యం - హోమం ప్రత్యృచం - ఉపస్థానసూక్తేన వ్యాధితసితమభావేన సూక్తావృత్త్యాష్టోత్తరశతం సహస్రం వా హోమః కార్యః - స్వయమశక్తశ్చేదాచార్యేణ కారయేత్ - ఆచార్యస్యాప్యేకాంతరోపవాసః - పూర్వవదేవ - మృత్యుం రోగం జయేత్ - ఆతే పితరితి పంచదశర్చస్య సూక్తస్య గృత్సమద ఋషిః - రుద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - ఆతే పితరిత్యాది॥ *

ఇతి ప్రకారాంతరేణాసాధ్యసర్వరోగహరం.

—* అథ శాతాతపోక్తరాజయక్ష్మహరమ్. *—

రాజహా రాజయక్ష్మీ స్యాదేషా తస్యాపి నిష్కృతిః । గోభూహిరణ్యమృష్టాన్నజలవస్త్రప్రదానతః ॥ ఘృతధేనుప్రదానేన తిలకుంభప్రదానతః । ఇత్యాదికక్రమేణైవ స రోగః ప్రశామ్యతి ॥ గవాదీని తిలకుంభాంతాని శక్తిరోగాద్యనుసారేణ వ్యస్తాని సమస్తాని దాతవ్యాని - ఆదిశబ్దేన గ్రహశాంత్యాదయో లక్ష్యంతే - ఘృతధేనుస్తు మత్స్యపురాణే ॥ తత్ర గుడధేనువిధానస్య యద్రూపమిహ యత్ఫలమ్ । తదిదానీం ప్రవక్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ కృష్ణాజినం చతుర్హస్తం ప్రాగ్గ్రీవం విన్యసేద్భువి । గోమయేనోపలిప్తాయాం దర్భానాస్తీర్య యత్నతః ॥ అత్ర హస్తేతి త్నిరితి దానకాండే ॥ యావద్భిరజినైశ్చతుర్హస్తమితా భూరాచ్ఛాద్యతే - తావంత్యజినాని గ్రాహ్యాణీత్యర్థః - అజినశబ్దస్య ప్రాశేశపర్యాయత్వాదేకేనైవాజినేనాచ్ఛాదనం - అథవా॥ ఆయతిమిళిత్వా చతుర్హస్తమితం జ్ఞేయం ॥ లఘ్వేణకాజినం తద్వద్వత్సస్య పరికల్పయేత్ - ప్రాఙ్ముఖీం కల్పయేద్ధేనుముదక్పాదాం సవత్సకామ్। ప్రాఙ్ముఖః ప్రాక్శిరా వత్సోఽపి తత్రైవ ॥ ఉత్తమా గుడధేనుస్స్యాత్సదా భారచతుష్టయా । వత్సం భారేణ కుర్వీత భారాభ్యాం మధ్యమా స్మృతా ॥ అర్ధభారేణ వత్సస్స్యాత్కనిష్ఠా భారకేణ తు । చతుర్థాంశేన వత్సస్స్యాద్గృహవిత్తానుసారతః । భారలక్షణం పరిభాషాయాం పరిగణితమభ్యధాయి॥ గృహవిత్తానుసారతః - పూర్వోక్తమధ్యమాదికల్పనా భవతీత్యర్థః - ధేనువత్సౌ ఘృతాస్యౌ తౌ సితసూక్ష్మాంబరావృతౌ । శుక్తికర్ణావిక్షుపాదౌ శుచిముక్తాఫలేక్షణౌ ॥ అత్ర ముక్తాఫలసాహచర్యాచ్ఛుక్తిరపి ముక్తాశుక్తిరేవ గ్రాహ్యా । సితసూత్రసిరాశ్రోత్రౌ సితకంబళకంబళౌ ॥ కంబళస్సాస్నా॥ తామ్రగండూకపృష్ఠౌ తౌ సితచామరరోమకౌ । గండూకం కకుత్ప్రదేశో గండస్థలం చ ॥ విద్రుమభ్రూయుగోపేతౌ నవనీతస్తనాన్వితౌ। క్షౌమపుచ్ఛౌ కాంస్యదోహావింద్రనీలకతారకౌ ॥ తారకా చక్షుర్మధ్యభాగః ॥ సువర్ణశృంగాభరణౌ రాజతఖురసంయుతౌ । నానాఫలమయైర్దంతైర్ఘ్రాణగంధకరండకౌ ॥ నానాఫలమయైర్దంతైస్సంయుతౌ

విశ్వన్యాయః - అత్రవక్ష్యతి కర్మానుసారేణ సువర్ణశృంగాం ధేనుం - విప్రాయాప్యంబరతాం దేయేత్యస్యైవ త్వాత్ - ఇత్యేవం రచయిత్వాతు ధూపదీపైస్సమర్చయేత్। అథాత్ర మంత్రః- ధేనో త్వం పృథివీ సర్వా యత స్నాతకశైలసన్నిభా॥ సర్వపాపహరా నిత్యమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే- ఏవమనేన మంత్రేణ సంకల్ప్యాం ధేనుమామంత్రయీత ॥ తత్రామంత్రణమంత్రానాహ- యాజ్ఞవల్క్యః। యా లక్ష్మీస్సర్వభూతానాం యా చ దేవే వ్యవస్థితా। ధేనురూపేణ సా దేవీ మమ శాంతిం ప్రయచ్ఛతు॥ దేహస్థా యా చ రుద్రాణీ శంకరస్య సదా ప్రియా। ధేనురూపేణ సా దేవీ మమ పాపం వ్యపోహతు॥ విష్ణోర్వక్షసి యా లక్ష్మీస్స్వాహా యా చ విభావసోః। చంద్రార్కశక్రశక్తిర్యా ధేనుర్ధేనురూపాస్తు సా శ్రియై॥ చతుర్ముఖస్య యా లక్ష్మీర్యా లక్ష్మీర్ధనదస్య చ। లక్ష్మీర్యా లోకపాలానాం సా ధేనుర్వరదాస్తు మే॥ స్వధా త్వం పితృముఖ్యానాం స్వాహా యజ్ఞభుజాం తథా। సర్వపాపహరా ధేనుస్తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛ మే - ఏవమామంత్రితాం ధేనుం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ బ్రాహ్మణస్తు పుచ్ఛదేశే ప్రతిగృహ్య స్వస్తి కుర్యాత్- ఏవం గుడధేనుమభిధాయైనమేవ విధిం ఘృతధేన్వాదిష్వతిదిశతి- విధానమేతద్ధేనూనాం సర్వాసామిహ చోదితమ్॥ సర్వాసాం ప్రత్యేకధేనూనామపి శృంగిత్వాది యథాభిభవతస్సమానమేవ - యాస్తు పాపవినాశిన్య ఏవం తే దశ ధేనవః। తాసాం స్వరూపం వక్ష్యామి నామాని చ నరాధిప॥ ప్రథమా గుడధేనుస్స్యాద్ఘృతధేనుస్తథాపరా। తిలధేనుస్తృతీయా చ చతుర్థీ జలధేనుకా॥ క్షీరధేనుశ్చ విఖ్యాతా మధుధేనుస్తథాపరా। సప్తమీ శర్కరాధేనుర్దధిధేనుస్తథాష్టమీ॥ రసధేనుశ్చ నవమీ దశమీ స్యాత్స్వరూపతః॥ ప్రస్యాతు ధేనురిత్యర్థః - కుంభాస్స్యుర్ద్రవధేనూనామితరాసాం చ రాశయః। కుంభశబ్దః కలశపర్యాయః - అథవా పరిమాణవచనః - తచ్చ పరిమాణం పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం- సువర్ణం ధేనుమిత్యత్ర కేచిదిచ్ఛంతి మానవాః। నవనీతైశ్చ రత్నైశ్చ తథాన్యేపి మహర్షయః॥ ఏతదేవ విధానం స్యాదేతే చోపస్కరాస్స్మృతాః। మంత్రావాహనసంయుక్తాస్సదా పర్వణి పర్వణి॥ యథాశ్రద్ధం ప్రదాతవ్యా ఉపరాగాదిపర్వసు॥ ఇతి గుడధేనువిధిః॥ క్షయరోగనివృత్తయే పూర్వోక్తాం ఘృతధేనుం దద్యాత్- ఘృతధేనువిధానాన్యన్యాన్యపి బహూని సంతి- తాని గ్రంథగౌరవభయాన్న ప్రదర్శితాని॥ అతశ్చ ఘృతధేన్వాదిషు వికల్పో వేదితవ్యః॥

ఇతి శాతాతపప్రోక్తరాజయక్ష్మహరమ్.

మాతా పుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాంబికా నామతశ్శ్రీకల్యాపరమూర్తిరార్యచరిత శ్రీపెద్దిభట్టః పితా। సోయం కౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదస్మార్తమతేషు యే చ సపదే వాక్యే కృతీ వర్ధతే। మతిశ్చైషాం శాస్త్రప్రకృతిరమణీయా వ్యవహృతిః పరా శీలం శ్లాఘ్యం జగతి రుజవస్తైకతిపయే। చిరం చిత్రే తేషాం ముకురతలభూతే స్థితిమియాదియం వ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్య ఫణితిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజస్య। సతర్కమర్మ మాణిక్యగణైః పూర్ణే పూర్ణస్తరంగః ప్రథితోష్టమోత్ర॥ *

ఇతి శ్రీపండితపారిజాత కటారిమల్లేత్యాదిబిరుదవిరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్ర మాంధాతృ

నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకేష్టమస్తరంగః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే — నవమతరంగ ప్రారంభః

—* అథశూలరోగహరణి *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అన్నహర్తామయావీస్యాదామయీశూలరోగవాన్ । ధాన్యందశభ్యః కుంభేభ్యోహారతోద్విశతందమః। తేనైవకనిష్ఠసాహసానాముపపాతకత్వాదుపపాతకప్రాయశ్చిత్తం త్రైమాసికంకర్తవ్యం । శూలమాత్రస్యాపి రోగస్యాసాధ్యత్వేనిదానభూతోపపాతకపరికల్పనయా షష్ఠ్యాసాదివ్యాధేరల్పత్వేప్రాయశ్చిత్తాల్పత్వమపికల్పనీయం॥ *

ఇతిశూలరోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథశూలరోగహరత్రిశూలదానమ్. *—

తదుక్తం॥ చతుర్వర్గచింతామణౌ ॥ శూలేనశూలీభవతిమనుష్యాణాంచహింసకః । పలేనాథతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపృథక్ ॥ సౌవర్ణంరజతంవాపి శూలంకుర్యాత్ప్రయత్నతః । తామ్రేణవాయసావాపి ఖాదిరేణాథవాపునః ॥ రక్తవస్త్రేణసంవేష్ట్యతిలానాముపరిన్యసేత్ । తిలానాంతుపరీమాణంద్రోణంవాపితదర్ధకమ్॥ తదర్ధంవాయథాశక్త్యాపూజయేద్బ్రాహ్మణంశుచిమ్ । ఆచార్యాదిమూలమంత్రేణషోడశైర్వోపచారకమ్ ॥ క్రియాశ్చబ్రాహ్మణపూజాంకృత్వాహోమంప్రకల్పయేత్ ॥ శూలస్యదక్షిణేపార్శ్వే స్థండిలేగ్నిఃప్రణీయతే । సమిదాజ్యతిలాన్హుత్వా తతశ్శాంతింప్రకల్పయేత్ ॥ తేనోదకేనవాసించేచ్ఛూలినం రోగిణంనరమ్ । ఉపచారైస్తుతంశూలం పూజయిత్వాస్వశక్తితః ॥ దద్యాత్సదక్షిణాకంతు ప్రాఙ్ముఖోవాప్యుదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేనపరయా భక్త్యాశర్వంసరిస్మరేత్ ॥ త్వంశూలబ్రహ్మణాసృష్టస్త్రిపురాణాం వినాశకః । దైత్యానాం దానవానాంచశంకరస్యాయుధంతథా ॥ కుక్షిస్థమథపార్శ్వస్థ మథవాపృష్ఠసంగతమ్। శూలహింసాసముత్పన్నాంవేదనాంమాశునాశయేతి ॥ పలేనేత్యాది॥ పలద్రోణయోర్లక్షణంపరిభాషాయాంపరిమాణప్రకరణేభిహితం ॥ పూజయేద్బ్రాహ్మణశ్శుచిరితిబ్రాహ్మణః పూర్వోక్తశూలినంపూజయేదిత్యర్థః॥ మూలమంత్రేణార్ఘ్యాద్యుపచారానిత్యర్థః ॥మూలమంత్రశ్శైవపంచాక్షరోవారుద్రప్రకారోక్తోవైదికమంత్రోవా- శైవపంచాక్షరస్యవామదేవఋషిః - పఙ్క్తిశ్ఛందః- శివోదేవతా - పూజా—గః- మంత్రస్తు- నమశ్శివాయ - కేవలప్రణవాదికంపఠంతి- వైదికమంత్రస్తు- త్ర్యంబకమిత్యాదరోబహూవః పరిభాషాయా [illegible] ర్తాః - సమిదాజ్యతిలాన్హుత్వేతి సమిదాదిహోమేషు కర్మవిపాకసంగ్రహోక్తమంత్రాంతరాణి [illegible] ॥ తద్యథా॥ సమిద్ధోమేతావత్ - పురుషఏవేదమిత్యస్యనారాయణఋషిః - పురుషోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - సమిద్ధోమేవినియోగః - పురుషఏవేదమిత్యాది - సముత్పన్నయాజ్ఞే[illegible] ॥ ఆజ్యహోమేత్ర్యంబకమంత్రః - తిలహోమేతు - యతఇంద్రభయామహఇతిమంత్రద్వయంపరి [illegible] పరిమాణప్రకరణేదర్శితం - హోమసంఖ్యాఅష్టోత్తరశతాద్యయుతాం [illegible] ॥

తతశ్శాంతింప్రకల్పయేదితి శాంతిఘోషశ్శాంతిః - తత్రచానోభద్రాఇత్యారభ్య ఆశ్వలాయనీయః ॥ శన్నో
వాతఃపవతామితి తైత్తిరీయశాంతిః ॥ పరిభాషాయాంవ్యాధిప్రతిమాదానవిధౌద్రష్టవ్యం.ఏతచ్చోపలక్షణం॥
అతోయస్యశాఖాయాంశాంతిస్స్యాత్తచ్ఛాఖీయైస్సాగ్రాహ్యా॥ ఏతచ్చశాంతివాచనంవారుణంకలశంసంస్థాప్య
తస్యాగ్రేకుర్యాత్ - తతస్తేనోదకేన శాంత్యుదకేన శూలినంనరమాసించేత్ ॥ కలశస్థాపనప్రకారస్తునవ
గ్రహయజ్ఞేసూర్యాది పూజానంతరందర్శితః - అభిషేకప్రకారోపితత్రైవవసుధారానంతరందర్శితః-సర్వం
పరిస్మరేదితి ॥ ఏవంవిధపాపాచరణాదయం రోగస్సంజాతః - తస్యనివృత్తయేవక్ష్యమాణశూలదాన మం
త్రస్థితవిశేషణవిశిష్టంఫలంసంస్మృత్య బ్రాహ్మణాయదద్యాదిత్యర్థః - ఏతచ్చసర్వశూలసాధారణం॥

ఇతి శూలహరత్రిశూలదానమ్.

—* అథారుచిశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ శ్రద్ధాహీనోధనవాన్ దీనేష్వరతిస్తామసదానీవాజాయేతాత్రిశనిస్తారః - చాం
ద్రాయణంచాతికృచ్ఛ్రంప్రాజాపత్యమథాపరమ్ ॥ హేమాద్రావపి ॥ చాంద్రాయణాదికుర్వీతవ్యాధ్యాదేర
నురూపతః। చాంద్రాయణాదీని యానిన్యస్తానిసమస్తానివా శక్త్యనురూపాద్యపేక్షయా యోజ్యానీత్యర్థః-
హోమస్తుశూలహరత్రిశూలదానోక్తప్రకారేణఆదిశబ్దేన విష్ణుసహస్రనామాపామార్జనవిష్ణుహృదయాది
స్తోత్రాణిలక్ష్యంతే - తానిచపరిభాషాయాందర్శితాని- తథాచాంద్రాయణాదీన్యపి ॥ *

ఇత్యరుచిశూలహరమ్॥

—* అథప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సాత్త్వోర్ధ్వంతిగవాదీనియః పునర్జననాంతరే । శిరోరోగీశ్రోత్రరోగీశూలేన
వ్యాధిమాన్భవేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తంవాషికంవా షాణ్మాసంవాత్రివార్షికమ్ । చరేద్ఘృతవ్రతంచైవ
గోహిరణ్యాదికాదిశేత్-అత్రగోహననంయజ్ఞసాధనత్వావిశిష్టగోహననం-ప్రాయశ్చిత్తస్యగురుత్వాత్- ఆది
శబ్దస్యయజ్ఞఘాతోభూమ్యనృతంచ- వ్యాధిగురులఘు భావేనైకవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తానియోజ్యాని- గో
హిరణ్యాదికమిత్యాదిశబ్దేన వాసోభిధీయతే॥ తదంతేచేతి చకారేణోద్యన్నద్యేత్యృచజపః ॥ జపసంఖ్యాచా
యుతం- ఉద్యన్నద్యేత్యృచఃపరిభాషాయాముక్తం॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్.

—* అథాజీర్ణశూలహరమ్. *—

అథకర్మవిపాకసముచ్చయే॥ నిదానమాహ ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ శూద్రస్యైవతుభుక్త్వాన్నమవ్రతస్య
ద్విజస్యచ । శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణశ్చాతిపీడితః ॥ శూద్రస్యైవాన్నంసతతం జన్మాంతరేభుక్త్వా
యేతన్నిమిత్తంప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణాస్తే - యశ్చావ్రతస్యద్విజస్యనిత్యకర్మానుష్ఠానరహితస్యవాధర్షిక

స్యావాన్నం భుక్త్వా పూర్వవదాస్తే ॥ సశూలవ్యాధిమాన్భవేదిత్యర్థః ॥ అత్రైవం నిష్కృతిం కుర్యాదుపవాసత్రయం తథా । దద్యాత్ఫలత్రయం రూప్యం బ్రాహ్మణాయ సకాంచనమ్॥ పలమితిః ॥ పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే దర్శితం ॥ ❋

—❋ అథప్లీహశూలహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ విశ్వస్తవిషదాతా చ ప్లీహవాన్ జాయతే నరః । చతుర్థాచ్చాపి చ- ఏతస్మిన్ ప్లీహహరణార్థం తు ప్రాయశ్చిత్తం సమాదిశేత్ । చాంద్రాయణం పరాకం చ తథోద్యన్నపి వచ। అపామార్జనకస్యాపి జపస్సంధ్యాత్రయే భవేత్ ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచః పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యాః॥ జపసంఖ్యా త్వయుతం- అపామార్జనస్తోత్రమపి పరిభాషాయాం ప్రథమావరణే విష్ణుసహస్రనామానంతరం ద్రష్టవ్యం ॥ స్తోత్రజపశ్చ వ్యాధివినాశనసిద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణపరాకయోర్లక్షణం పరిభాషాయామేవ ॥ ❋

ఇతి ప్లీహశూలహరమ్.

—❋ అథజఠరశూలహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం యాచితారమకించనం । బ్రాహ్మణం దాంతమాసీనం యో దానార్థం న దదాతి యః ॥ స భవేజ్జఠరశూలీ తథాధ్మానీ చ కర్హిచిత్ । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే చాంద్రాణి సకృత్యా వ్యాధిను త్తయే ॥ చాంద్రం చాంద్రాయణం ॥ కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపం పరిభాషాయాముక్తం - ఏతాని సమస్తాని వ్యస్తాని వా రోగగురులఘు భావానుసారేణ యోజ్యాని ॥

ఇతి జఠరశూలహరమ్.

—❋ అథకటిశూలహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ గోగామీ కటిశూలీ స్యాత్తస్య చాంద్రాయణం తథా ॥ కృచ్ఛ్రం చైవాతికృచ్ఛ్రం చ జపం సౌరం వినిర్దిశేత్ । గాం వాసకాంచనం దద్యాత్సహిరణ్యం ఘృతం తథా॥ సౌరజపః ఉద్యన్నద్యజపః- పరిభాషాయాం దర్శితః ॥ సంఖ్యా త్వయుతం- గవాదిదానమంత్రా అపి ప్రాగభిహితాః - సహిరణ్యఘృతదానే ఆజ్యావేక్షణమంత్రః - అలక్ష్మీర్యచ్చ దౌర్భాగ్యం మయ్యచ్చ గాత్రేష్వవస్థితమ్ । తత్సర్వం నాశయాజ్య త్వం లక్ష్మీం పుష్టిం చ వర్ధయ॥ ❋

ఇతి కటిశూలహరమ్.

—❋ అథహస్తశూలహరమ్, ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ పూర్వజన్మని నాస్తిక్యాత్సంధ్యాదిరహితో ద్విజః । హస్తశూలీ స భవతి నిష్కృత్యై తస్య దిశేత్ ॥ భోజయేద్బ్రాహ్మణాంశ్చ శక్త్యా జపేత్సూక్తం హిరణ్యదః । సౌరం సూక్తం మంత్రం వా అష్టాక్షరం వా ఉద్యన్నద్యేతి వా- అనయోః స్వరూపం నిష్కృతిస్వరూపం చ పరిభాషాయాముదీరితం॥ సౌతసూ

క్తంతమగ్నిం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య - కణ్వపుత్రో ఋషిః - ఇత్యాదివినియోగః - హిరణ్యదక్షిణా వేదితి శేషః ॥ *

ఇతిహస్తశూలహరమ్.

—* అథ కర్ణశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ మైథునం శ్రుణుయాద్విప్రః కర్ణశూలీ భవేత్తు సః । సత్యానే చ బధిరః కించిత్కాలే సమ్యక్ శృణ్వన్ । నివర్తయేద్వింశతికం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ కుటుంబినే ॥ విష్ణుప్రకాశకాన్మంత్రాన్ జపేద్రోగప్రశాంతయే । అపామార్జనపాఠేన మంత్రితం సజలం పిబేత్ ॥ భోజనం బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ ప్రదద్యాచ్ఛక్తితస్తథా ॥ మైథునశబ్దం బుద్ధిపూర్వకం శ్రుణుయాదిత్యర్థః - నివర్తనస్వరూపం పరిభాషాయాం - విష్ణుప్రకాశకా మంత్రాః - పురుషసూక్తం తద్విష్ణోరితి - ద్వ్యృచశ్చ - తద్విష్ణోరితి ద్వ్యృచస్య ॥ మేధాతిథిఋషిః - విష్ణుర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - జపే వినియోగః ॥ అపామార్జనస్తోత్రం పరిభాషాయామేవ ॥ సజలం పిబేదితి సరోగీ - పురుషసూక్తాదిజపసంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణ అష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాః కల్ప్యాః ॥

ఇతికర్ణశూలహరమ్.

—* అథనయనశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నగ్నాం పరస్త్రియం దృష్ట్వా సూర్యం వా స్తమయోదయే । నేత్రశూలీ భవేత్సోఽపి నేత్రేషు తు మతేన్యథా ॥ వర్చో మే దేహి మంత్రేణ హోమస్స్యాదష్టధాయుతమ్ । వయస్సుపర్ణా ఇతి చ నేత్రే సించేచ్చ వారిణా ॥ అక్షీభ్యాం త ఇతి జపేన్నేత్రశూలం ప్రశామ్యతి । పరస్త్రియం దృష్ట్వేతి కామత ఇతి ॥ తథా సూర్యమపి ॥ వర్చో మే దేహీత్యనేన - వర్చోదా అసి వర్చో మే దేహీతి దశాక్షరో మంత్రో లక్ష్యతే - హుకాలే చ హోమాంతః కర్తవ్యః - అస్య మంత్రస్య ప్రాజాపత్యపరమేష్ఠివామదేవా ఋషయః - అగ్నిర్దేవతా - అతిశక్వరీచ్ఛందః - అష్టధాయుతమితి ॥ వయస్సుపర్ణా ఇత్యస్య - గౌతమఋషిః - ఇంద్రో దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - విహితార్థే జపే వినియోగః - వయస్సుపర్ణా ఇత్యాది - యథాహోమం చ జపసంఖ్యా ॥ నేత్రే సేచనం యావద్రోగవిముక్తి - యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ సూర్యపూజా చ కార్యా - నేత్రాదిదేవతాత్వాత్తస్య ॥ *

ఇతినయనశూలహరమ్,

—* అథ శాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్. *—

శూలీ పరోపతాపేన జాయతే వపుషాతనుః । అన్నదానం ప్రకుర్వీత తథా రుద్రం జపేద్బుధః ॥ పరపీడనః కృశశరీర ఇత్యర్థః ॥ వ్యాధితాంతముఖే వేలాన్నదానాద్యభ్యాసః - రుద్రలక్షణం - రుద్రవిధిః పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం ॥

ఇతిశాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్.

—* అథశూలప్రతికృతిదానమ్. *—

శూలప్రతికృతిలక్షణంచకర్మవిపాకసారే॥ అనుక్తేషుతురోగేషు రోగేష్వగ్నిజ్వలితేక్షణమ్। భ్రూభంగభీషణంకృత్తింశూలంపాశాంకుశౌదధత్ ॥ చక్రఖడ్గగదావజ్రశరక్షురధనూంషిచ । నాసాగ్రగతతర్జన్యాకంపయన్పరిపార్శ్వగాన్ ॥ దంష్ట్రాధరయుతందూరాదూర్ధ్వరాత్పాణింమదేక్షణమ్। ఉద్యన్నభిముఖంధావత్ప్రహర్తుంపార్శ్వయోఃకృశాన్ ॥ విశీర్ణకేశంరోగాణాంప్రతిరూపంప్రకల్పయేత్ । శతంతస్యార్ధమర్ధంవాహేమ్నోనిష్కాణితేనతు ॥ తదేవప్రతిమానూనం కర్మశాంతిష్వపిస్మృతః। అతస్స్వల్పేన యోదద్యాన్మహాదానంనరాధమః॥ ప్రతిగృహ్ణాతివాతస్య దుఃఖశోకావహంభవేత్ । యేయేరోగాః ప్రబాధంతేదేహస్థాస్సతతంమమ ॥ గృహాణప్రతిరూపంతుమహారూపైర్ద్విజోత్తమ। మంత్రేణానేనతందద్యాత్పూర్వరీత్యాకృతార్చనమ్ ॥ బాఢమిత్యేవగృహ్ణీయాత్తద్రూపంవ్యాధిభిస్సహ । ఆచార్యం యజమానస్తుఅనుయాయాచ్ఛతంపదమ్ ॥ అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాది- యత్రరోగప్రతిమావిశేషంనాభిధాతం - తత్రరోగప్రతిమామేవం విధలక్షణోపేతాంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ శక్త్యాదికందధత్-స్థితమిత్యర్థః - దధద్యచ్ఛత్॥ నిష్కస్వరూపంపరిభాషాయాంబోద్ధవ్యం॥ కర్మశాంతిష్వపిస్మృతఇతి - ఏవమన్యత్రాపి కర్మవిపాకశాంతిషుస్వతస్సామాన్యన్యాయేన ప్రాప్తత్వాత్ప్రతిమామానంకర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ యద్యప్యేవంతథాప్యత్రచాన్యత్రచవ్యాధిగురులఘుభావాపేక్షయా ॥ శక్త్యాశక్త్యద్యనుసారేణ ప్రతిమానం కల్ప్యం॥ నహ్యశక్యంవిదధాతిశాస్త్రం- ఏతచ్చస్మృతఇతి పదాత్తదా॥ దేశంకాలంతథాత్మానంద్రవ్యంద్రవ్యప్రయోజనమ్। ఉపపత్తిమవస్థాంచజ్ఞాత్వాశౌచంప్రకల్పయేదితిబోధాయనవచనేనశౌచపదస్యోప లక్షణార్థజ్ఞానమవగంతవ్యం ॥ యేయేరోగాఇతిదానమంత్రః- పూర్వరీత్యాకృతార్చనఇతి॥ ఆతంకోదేవతాత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం వ్యాధిప్రతిమాదాన విధావుక్త ప్రకారేణేత్యర్థః ॥ శతంపదమితి ॥ శతంపదానీత్యర్థః - సముదాయాపేక్షయైకవచనం- *

ఇతిశూలరోగహరప్రతికృతిదానమ్.

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవాయస్యాంబికానామతశ్శాకల్యాపరనామతీర్థరార్యచరితశ్శ్రీపెద్దిభట్టఃపితా। సోయంకౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తమతేచయేచ సపదే వాక్యేకృతీ వర్ధతే॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రిప్రకృతిరమణీయావ్యవహృతిఃపరాశీలంశ్లాఘ్యంజగతితుజవస్తైకతిపయే।చిరంచిత్తేతేషాం ముకురతలభూతేస్థితిమియాదియంవ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యభణితిః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య ॥ సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణఃప్రసన్నోనవమస్తరంగః॥

ఇతి శ్రీ పండితపారిజాత కఠారిమల్లేత్యాది బిరుదవిరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్ర

మాంధాతృ నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే

నవమస్తరంగః.

కర్మవిపాకగ్రంథే— దశమతరంగ ప్రారంభః.

—* అథజ్వరహరాణి. *—

తత్రగార్గ్యః॥ శీతజ్వరహరం॥ యేపునఃక్రూరకర్మాణః పాప్మానోమందచేతసః । తేభవేయుస్సదా శీతజ్వరవంతస్తదేనసః ॥ శాంతయేయుతసంఖ్యాకం ప్రకుర్యాత్ప్రయతోజపమ్ ॥ జాతవేదసమంత్రేణ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ సురామాంసోపహారాద్యైర్బలిస్సర్వత్రశస్యతే। సహస్రకలశస్నానం శతభోజనమేవచ॥ సదాశీతజ్వరవంతఇత్యాది ॥ ప్రతిదినంసీతజ్వరయుక్తాః- జ్వరప్రాదుర్భావకాలేశీతజ్వరపూర్వకజ్వరేణయుక్తాఇత్యర్థః ॥ జాతవేదసమంత్రేణజపంకుర్యాద్ధిశాంతయే ॥ తత్రాయుత సంఖ్యాకమిత్యుపలక్షణం ॥ రోగగురులఘుభావేనజపెగురులఘుభావఃకల్ప్యః॥ ఏవంబ్రాహ్మణభోజనేపి- జపాంగామపరామభిషేకాంగాం సురాదిభిర్బలిభిర్బలిరధికారభేదేన సహస్రకలశస్నానంతునమకానువాకైరీశ్వరస్య- పురుషసూక్తేనవిష్ణోః - శీతజ్వరేతథాకుర్యాదభిషేకం హరేర్బుధఇతి ॥ కర్మవిపాక సంగ్రహేభిధానాత్ ॥ నమకానువాకానామృష్యాదినతథారుద్రాభిషేకప్రకారశ్చపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యః - పురుషసూక్తాద్యపితత్రైవద్రష్టవ్యం ॥ జాతవేదసమంత్రస్య - కశ్యపఋషిః - జాతవేదాగ్నిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః- విహితార్థేవినియోగః - జాతవేదసేసునవామేత్యాది ॥ ❋

ఇతి శీత జ్వర హరమ్.

—* అథోష్ణజ్వరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వంగదేశేచ కాలేషు సతతంకోపవాన్నరః ।ఉష్ణజ్వరాభిభూతస్స్యాత్తత్పాపస్యాపనుత్తయే ॥ సహస్రకలశస్నానంరుద్రేణేశస్యకారయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా జపేద్వై జాతవేదసమ్ ॥ తథామహేశ్వరతంత్రేపి ॥ ఉష్ణజ్వరేమహేశస్యప్రకుర్యాదభిషేచనమితి ॥ రుద్రేణ నత రుద్రేణనమకానువాకైరిత్యర్థః- అస్యార్షాదిపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యంజాతవేదస్యతుజప శీతజ్వరహరే- జాతవేదసగ్రహణం మృత్యుంజయస్యాప్యుపలక్షణం ॥ అస్యత్వార్షాది తైత్తిరీయ శాఖానుసారేణ పరిభాషాయాంకూశ్మాండహోమప్రకరణేభ్యర్థాయి - అత్రాశ్వలాయనశాఖానుసారేణాభిధీయతే॥ త్ర్యంబకంయజామహఇత్యస్య వసిష్ఠఋషిః - మృత్యుంజయరుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- వినియోగః ॥

ఇత్యుష్ణజ్వరహరమ్.

—* అథశాతాతపోక్తవివిధజ్వరహరమ్. *—

దేవద్రుమహరస్యైవ జాయతేవివిధజ్వరః । జ్వరోమహాజ్వరశ్చైవరౌద్రోవైష్ణవఏవచ ॥ జ్వరేరుద్రజపంకుర్యాన్మహారుద్రంమహాజ్వరే । మహారుద్రంజపేద్రౌద్రేవైష్ణవేతుద్వయంజపేత్ ॥ జ్వరేతు రుద్రజపమిత్యాది ॥ మహారుద్రలక్షణాని రుద్రానువాకానామాషాడిచపరిభాషాయాముక్తం - మహారుద్రంజపేద్రౌద్రఇతి॥ రుద్రసంబంధినిమహేశ్వరజ్వరేకలినతమేఅసాధ్యజ్వరేచమహారుద్రసహస్రనామాపామార్జనవిష్ణుహృదయస్తోత్రాణిపరామృశ్యంతే- అతస్తద్వయంవిష్ణుసంబంధంచశతరుద్రపురుషసూక్తాదిజపేత్ ॥ శతరుద్రాదీనిపరిభాషాయాందర్శితాని॥

ఇతిశాతాతపోక్తవివిధజ్వరహరమ్.

—* అథసర్వజ్వరహరమ్. *—

కుంభదానం॥ అగారదాహీజ్వరవాన్జాయతేతత్రనిష్కృతిః। నవకుంభంసమాసీయవ్రణ్మయంచాప్రణంధృఢమ్ ॥ లోహితంకాష్ణ్యరహితంస్థాపయేత్తండులోపరి । పరిమాణంతండులానాం ద్రోణపంచకమిష్యతే॥ విశుద్ధాస్తండులాగ్రాహ్యాః శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేత్। మధునాప్యథవాజ్యేనఖండేనాథగుడేనవా ॥ తైలేనాథాంభసావాతంపూరయేచ్ఛక్తితోనరః । శ్వేతపుష్పైరర్చయేత్తంగంధపుష్పైస్తథాపరైః ॥ హోమశ్చపూర్వవత్కార్యఃసమిదాజ్యచరూత్కటః । సువర్ణేనయథాశక్త్యాబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ తస్మైహుతవతేన్యత్రశుతశీలాయతంత్రకమ్। మంత్రేణానేనవిధివత్పూజయిత్వజ్వరీనరః॥మహేశదేవదేవేశవాసుదేవపరాత్పర । కుంభేనానేనదత్తేన జ్వరఃక్షిప్రంప్రశామ్యతు ॥ ఏకాంతరంసన్నిపాతంతృతీయకచతుర్థకౌ। పాక్షికంమాసికంవాపి సాంవత్సరికమేవచ ॥ నాశయైతంమమక్షిప్రంవాసుదేవమహేశ్వర । ద్రోణపంచకమిత్యాది - ద్రోణస్వరూపంపరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం - శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేదితి - కుంభమిత్యన్వయః- కుంభంగంధపుష్పైస్తథాపరైరితి - అపరైరక్తపీతాదిభిరిత్యర్థః హోమశ్చ పూర్వవదితి ॥ పూర్వోక్తప్రకారేణసచప్రకారశ్శూలహరత్రిశూలదానేద్రష్టవ్యః - తిలస్థానేచరురిత్యేతావాన్విశేషః- కుంభదానమంత్రస్యరుద్రవిష్ణుప్రకాశకత్వాత్కుంభ పూజాపి రౌద్రేణ వైష్ణవేనవామంత్రేణకర్తవ్యా - హోమోప్యనయోరన్యతమేన- తత్రరౌద్రశ్శైవపంచాక్షరః- శూలరోగహర త్రిశూలదానేద్రష్టవ్యః - రుద్రగాయత్రీదద్భుహారోమామహేశ్వరదానేవక్ష్యతే - అన్యేచత్ర్యంబకమిత్యాదయః - పరిభాషాయాం దర్శితాః - వైష్ణవాఅపితద్విష్ణోః పరమపద మిత్యాదయస్తత్రైవదర్శితాః - నారాయణాష్టాక్షర మంత్రస్తుఅంత్రవృద్ధిహరనారాయణమూర్తిదానేనిరూప్యతే॥ గోపాలమంత్రస్తునక్తాంధ్యహరే - సువర్ణేనయథాశక్త్యేతి- సువర్ణేనయుతంకుంభంనివేదయేదిత్యన్వయః - మహేశదేవదేవేశేత్యాద్యశ్లోకద్వయం దానమంత్రః ॥

ఇతిసర్వజ్వరహరకుంభదానమ్.

—* అథజ్వరతర్పణమ్. *—

తత్రాయంక్రమః ॥ గోవిందసంజ్ఞకంకంచనతాపసంతథా పుత్రంతాపసాంతరంచ తిలోదకైరంజలిత్రయ

దానేనపృథక్పృథక్కర్తవ్యం। స్వపక్షేజ్వరానుసారేణఅష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతం జ్వరముద్దిశ్యకర్తవ్యం- జ్వరతర్పణేరక్తాక్షతావారక్తపుష్పాణివాగ్రాహ్యాణి - తత్రతిలతర్పణమంత్రౌ ॥ యోసౌసరస్వతీతీరేకు త్సగోత్రసముద్భవః । తిసాతజ్వరదాహేన మృతోగోవిందసంజ్ఞకః ॥ జ్వరాపనుత్తయేతస్మైదదామ్యే త త్తిలోదకం । తథా ॥ సవ్యాంచనర్మదాతీరే అపుత్రస్తాపసోమృతః । రాత్రౌజ్వరవినాశాయదద్యాంతే స్మైతిలోదకమ్ ॥

ఇతిజ్వరతర్పణమంత్రః.

—* అథజ్వరప్రతికృతిదానమ్. *—

త్రిపాద్భస్మప్రహరణస్త్రిశిరారక్తలోచనః । సమేప్రీతస్సుఖందద్యాత్సర్వామయపతిర్జ్వరః ॥ భస్మప్ర హరణోభస్మాయుధఇత్యర్థః - పూజాదివిధానంత్వాతంకోదేవతాతత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం వ్యాధిప్ర తిమాదానవిధావుక్తం॥ *

ఇతిజ్వరహరప్రతికృతిదానమ్.

—* అథశ్వాసఖాసహరాణి. *—

అత్రనిదానంతు॥ ఉమామహేశ్వరసంవాదే ॥ కృతఘ్నాజాయతేమర్త్యాఃకఫవాన్శ్వాసఖాసవాన్ ।శ్లే ష్మజ్వరీచనిత్యంహిపిత్తరోగ సమన్వితః ॥ ఏతన్నిష్కృతిఃకర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చాంద్రాయణవ్రతంకు ర్యాత్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । అగ్నిందూతాదిసూక్తేనచరుణాసర్పిషాయుతమ్ ॥ అష్టాధికంతుజుహుయా దుక్తరోగస్యశాంతయే । అన్యచ్చవాయుపురాణే॥ తద్విష్ణోరితిసూక్తేనజపంకుర్యాద్ద్విజోత్తమాన్ । పూ జయేద్భోజయేద్దద్యాత్తస్మైనానావ్యమానసఇతి ॥ చాంద్రాయణస్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి ॥ చరు ణాసర్పిషాయుతమితిప్రత్యేకంసంబధ్యతే - అగ్నిందూతమితి సకలం హోమమంత్రః - ప్రత్యృచంవా॥ అయంచవ్యవస్థితోవికల్పః - వ్యాధిశక్త్యాద్యాధిక్యాత్సూక్తంసకలం - అల్పత్వేప్రత్యృచమితి॥ ఏవంసర్వ త్రవేదితవ్యం- తద్విష్ణోరితిసూక్తేనేతి ॥ తద్విష్ణోఃపరమిత్యృచాప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యేతత్సూక్తంలక్ష్య తే - తదంతర్గతత్వాత్తస్య - ఏకస్యాస్తస్యాఋచస్సూక్తవ్యపదేశాభావాచ్చ - తస్మానాఇతి ॥ దానంద ద్యాదిత్యర్థః - తచ్చదేయంమధుసర్పిర్హిరణ్యవాసాంసి ॥ తత్రమధుదానమంత్రః - యస్మాత్ప్రీతా ణాంశ్రాద్ధేత్వంప్రీతిందేహ్యమృతోద్భవమ్ । మధోతవప్రదానేనపాహిమాందుఃఖసాగరాత్ ॥ ఆజ్యాదిదా నమంత్రాస్తుప్రాయశ్చిత్తోపక్రమపద్ధతౌప్రదర్శితాః - అగ్నిందూతమితిసూక్తస్యద్వాదశర్చస్య మేధాతిథిఋ షిః - అగ్నిర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః- అగ్నిందూతంవృణీమహఇత్యాది ప్రాత ర్యుజావిబోధయేత్యేకవింశత్యృచస్యసూక్తస్యమేధాతిథిఋషిః - ఆదితశ్చతసృఅశ్విన్యశ్చతస్రస్సావిత్ర్యస్త్రే ఆగ్నేయ్యః - ద్వేదేవీనాం- ఏకేంద్రాణీవరుణీనాం ద్వేద్యావాపృథివ్యౌ- ఏకాపార్థివీ- షడ్వైష్ణవ్యః- గా యత్రీచ్ఛందః- విహితార్థేవినియోగః - ప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యాద్యాః॥ *

ఇతికఫజ్వరయుతశ్వాసఖాసహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణశ్వాసఖాసపహారమ్. *—

కవర్ణః పాకసంగ్రహే॥ కురుక్షేత్రాదిదేశేషు కాలేషు గ్రహణాదిషు। మహాదానానిగృహ్ణీయాన్నిషిద్ధాన్యథవాస్వయమ్ ॥ అపాత్రభూతో దాతృభ్యో నిషిద్ధేభ్యశ్చ మానవః। సపామశ్వాసఖాసైశ్చ కుష్ఠిస్త్రీమిభిస్తథా ॥ కండూత్యాచైవపీడ్యేతతత్రదోషస్యశాంతయే । మహిషీంయమదైవత్యాందద్యాద్విప్రాయసాంతతః ॥ రాష్ట్రంయద్ద్యుతేదానంతత్సమగ్రమిహైవహి । తత్సమగ్రంతుదోషాయ భవతీహపరత్రచ ॥ జపేచ్చపౌరుషంసూక్తంనామ్నాంచైవసహస్రకమ్ । ఉద్వ్యంత్యృచాచరుర్వాజ్యహోమశ్చాష్టోత్తరాయుతమ్॥ హిరణ్యారత్నవాసాంసిపంచాశద్విప్రభోజనమ్ । సహస్రకలశస్నానం ప్రకుర్యాద్దోషశాంతయే॥ నిషిద్ధానీత్యాది-నిషిద్ధానికాలపురుషాదీనిస్వయమపాత్రభూతో వేదనిత్యకర్మానుష్ఠానాది రహితః పతితోవా - అనిషిద్ధాని భూధనాదీనివా అనాపదిగృహ్ణీయాన్నిషిద్ధేభ్యోదాతృభ్యః పతితాదిభ్యః - మహిషీదానప్రకారః - పరిభాషాయాందేయవస్తుస్వరూప నిరూపణేద్రష్టవ్యః -మహిషీదానమంత్రస్తు॥ కాలమృత్యుస్వరూపాంతాంమహిషీంరక్తభూషణామ్ । సాలంకారాంప్రదాస్యామిమమశాంతింప్రయచ్ఛతు ॥ పురుషసూక్తసహస్రనామఉద్వ్యన్నద్యేత్యృచానామ్నాష్యాదిపరిభాషాయామేవనిరూపితం-అతివ్యాధిగురుత్వభావేన మహిషీ దానాదీని సమస్తానివాయోజ్యాని॥ ఇతి ప్రకారాంతరేణశ్వాసఖాసపహారమ్- పిశునోనరకస్యాంతేజాయతేశ్వాస ఖాసవాన్ ఘృతంతేనప్రదాతవ్యంసహస్రపలసంఖ్యయా ॥ ఉద్వ్యన్నద్యజపఃకార్యో హోమశ్చవాజ్యయోరపి । పల స్వరూపం- ఉద్వ్యన్నద్యత్యృచశ్చపరిభాషాయాముక్తం- జపహోమయోస్సంఖ్యారోగానుసారేణకల్ప్యా॥

ఇతిశాతాతపోక్తశ్వాసఖాసపహారమ్.

—* అథశ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్. *—

పద్మపురాణే॥ శ్వాసఖాసయుతోమర్త్యోబలిగ్రహణతోభవేత్ ॥ బోధాయనః ॥ ధ్వజంపాశంపలైకేన కుర్యాత్తుగజతేనవా। పలార్ధేనాథవాశుద్ధస్ఫటికోపమమాదరాత్ ॥ రత్నైర్మరకతైస్సమ్యగ్బద్ధమంగేషు సర్వతః । కుంభేచస్థాపయేత్తత్రతిలానాంద్రోణపంచకమ్ ॥ కుంభస్యోపరిసంస్థాప్యధ్వజంపాశంచ శోభనమ్ । నిష్కద్వయయుతంతంతుబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్॥ వస్త్రేణవేష్టయేత్కుంభంగంధపుష్పైశ్చ తార్చితమ్ । శుభచిత్తసమేతాయశ్రోత్రియాయకుటుంబినే ॥ వరుణస్యతథావాయోః ప్రీత్యర్థంవినివేదయేత్ । నమః పాశభృతేతుభ్యంనమోధ్వజకరాయతే ॥ జలాధిపతయేతుభ్యంవాయోసర్వజనప్రియ । యువయోః ప్రీతయేదత్తౌధ్వజపాశౌసురార్చితౌ ॥ శ్వాసఖాసాపహారేతాంమేప్రీతౌసర్వజనాశ్రయా । యద్వాతు రజతేన తదాశుద్ధస్ఫటికోపమం - అంగేష్వవయవేషు తత్తత్ప్రదేశేషుమరకతరత్నైర్బద్ధం. యుక్తంధ్వజపాశంచ కుర్యాత్ - కుంభంచస్థాపయేత్ - కుంభంచద్రోణతిలానాముపరిసంస్థాప్యతస్యకుంభస్యోపరిధ్వజంపాశంచ నిక్షిపేత్ - కీదృశమిత్యతఆహ-నిష్కద్వయయుతమితి॥ నిష్కద్వయంసువర్ణంరజతంవానిష్కద్వయయుధ్వజపాశౌచకుంభస్థాపయేదిత్యర్థః- బ్రాహ్మణాయనివేదనం - కుంభాదిపూజానంతరమేవ॥ పూజాప్రకారమాహ॥ వస్త్రేణవేష్టయేదితి - తత్రకుంభేవరుణవాయూతత్తత్ప్రకాశక మంత్రాభ్యామేవషోడశోపచారైః పూజయిత్వాధ్వజపాశౌచనామమంత్రైస్సంపూజ్య ॥ నమఃపాశభృతేతుభ్యమిత్యాది మంత్రేణ ధ్వజపాశౌ

ఉక్తలక్షణాయబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ ద్రోణనిష్కయోర్లక్షణం పరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం - వరుణ వాయవ్యమంత్రౌనవగ్రహమఖప్రకరణేదర్శితౌ ॥ ✻

ఇతిశ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్.

—✻ అథశ్వాసఖాసమూర్తిదానమ్. ✻—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే॥ శ్వాసస్త్రిబాహుఃపాశాక్షకమండలుయుతోజ్జ్వలః । ఖాసఃకూర్మాంగ సంస్థానోదీర్ఘదండధరఃకృశః ॥ కరేణనాదయన్ఘంటాంపికృతాస్యోపభీషణః । శ్వాసస్త్రిబాహురిత్యత్రవిశేషానుపాదానాద్దక్షిణపార్శ్వేబాహుద్వయంవామేత్వేకోబాహుః - ఏవమన్యత్రాపివిషమ బాహుస్థలే విజ్ఞేయం ॥ కూర్మాంగసంస్థానఃకూర్మఇవసంకుచితాంగఇత్యర్థః - యదాశ్వాసఖాసయోరేకైవమూర్తి స్తదాత్రిబాహుస్సంకుచితాంగశ్చేత్యేవంవక్తవ్యః - ఏతత్ప్రతిమాపూజావిధానంతు - అంతర్గోదేవతాతత్రే త్యారభ్యపరిభాషాయాముక్తం॥ ✻

ఇతిశ్వాసఖాసహరప్రతిమాదానమ్.

—✻ శోథహారాణి. ✻—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ శోథీకృచ్ఛ్రత్రయంకుర్యాద్గాయత్ర్యాఅయుతంజపః । తిలహోమ సహస్రంచ జపేన్మృత్యుంజయంతథా॥ తిలహోమస్తువ్యాహృతిభిః గాయత్రీత్ర్యంబకమంత్రాణామృష్యాదితథాకృచ్ఛ్రలక్ష ణంచపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం - మృత్యుంజయజపసంఖ్యాపిసహస్రం॥

ఇతికర్మవిపాకసముచ్చయోక్తశోథహారమ్.

—✻ అథకర్మవిపాకసంగ్రహోక్తశోథహారమ్. ✻—

అద్రిమార్గేనదీతీరేఛాయాయాంపులినేచయః। మూత్రంపురీషంవల్మీకేయఃప్రముంచేజ్జలేపివా॥ శ్వయ థువ్యాధిమాప్నోతీత్యేవమాహసదాశివః । ఛాయాయామితి ॥ వృక్షదేవాలయచ్ఛాయాయాంమూత్రపురీషం ష్ఠీవనాదేరుపలక్షణంఅద్ర్యాదిగ్రహణంపుణ్యస్థానోపలక్షణార్థం- ఇంద్రంవఇతిమంత్రంహిజపేదష్టోత్తరా యుతమ్ । ఆపోహిష్ఠేతిహోమస్స్యాచ్చరుణాసర్పిషాయుతమ్ ॥ ఇంద్రంవోవిశ్వతస్పరీత్యేవః పరిభాషా యాం నవగ్రహప్రకరణే లోకపాలమంత్రేషుద్రష్టవ్యః - ఆపోహిష్ఠేత్యృచస్తుపరిభాషాయాంరోగ ప్రతిమా దానవిధౌద్రష్టవ్యః- చరుణాసర్పిషాయుతమితిప్రత్యేకంసంబధ్యతే - వ్యాధితరతమభావేన హోమసంఖ్యా యాన్యూనాధికభావః పరికల్ప్యః॥ ✻

ఇతికర్మవిపాకసంగ్రహోక్తశోథహారమ్.

—❊ అథశోభహరవస్త్రదానమ్. ❊—

తత్రవృద్ధబోధాయనః॥ విష్ణుకర్ణాచభోక్త్రాణాంశోభీభవతిమానవః।తస్యకర్మవిపాకోక్తంవ్యాధినాశనముత్తమమ్ ॥ దానంవస్త్రస్యవిశేషేణసర్వశోభవినాశనమ్ । క్షౌమవస్త్రంసమానీయబహుమూల్యసముద్భవమ్॥ ముక్తాఫలానిబధ్నీయాద్వస్త్రప్రాంతేసమంతతః । కుంకుమేనాంకితం సమ్యక్కర్పూరాగరుధూపితమ్ ॥ తండులోపరిసంస్థాప్యతండులాంశ్చస్వశక్తితః । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యఃపూజయేత్తతః॥ హోమంవాపిప్రకుర్వీతసమిదాజ్యతిలైఃక్రమాత్ । ఉద్బుధ్యస్వేతిసంవిష్ణురథవ్యాహృతిభిస్తథా॥ మంత్రైఃక్రమేణజుహుయాత్స్విష్టకృచ్చతతఃపరమ్ । హుత్వాహుత్వాతుసంపాతంపాత్రేసర్వంనివేశ్యతమ్ ॥సంఖ్యాచాష్టోత్తరశతమష్టావింశతిరేవవా । సంపాతేనాంగమున్మృజ్యాత్సర్వమేవహిరోగిణః ॥ అక్షీభ్యామితిసూక్తేనయథాలింగంతథైవచ । వాససామార్జనంకుర్యాన్మార్జయేద్దర్భముష్టినా ॥ ఆచార్యాయాథతద్వస్త్రందద్యాచ్చైవసదక్షిణమ్ । మంత్రేణానేనవిధివద్దక్షిణాభిముఖశ్శుచిః ॥ ఋషీణాంప్రవరోగస్త్యోలోపాముద్రాపతిఃప్రభుః । క్షౌమవస్త్రప్రదానేనతుష్టోవ్యాధింవ్యపోహతు॥ బ్రాహ్మణేభ్యస్తథాతేభ్యోదద్యాచ్ఛక్త్యాచదక్షిణామ్ । తతస్స్నాత్వాశుచిర్భూత్వావస్త్రమాల్యోపశోభితః॥ బ్రాహ్మణైర్బాంధవైస్సార్థంభుంజీతసుసమాహితః । తండులాశ్చస్వశక్తిత ఇతి॥ భవంతీతిశేషః - ఆచార్యంపూజయేదితి ॥ క్షౌమవస్త్రమగస్త్యదైవతమాచార్యః పూజయేదిత్యర్థః ॥ అగస్త్యః ॥ ఖనమానఇత్యగస్త్యాంతేవాసీ బ్రహ్మచారీఋషిః- రుద్రోదేవతా- అథవా - అగస్త్యప్రీతయేవాసోదీయతఇతివస్త్రపూజాయామగస్త్యోదేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః- వాసఃపూజాయాంవినియోగః - అగస్త్యః ఖనమానఇత్యాది ॥ ఉద్బుధ్యస్వేతిదంవిష్ణువ్యాహృతీనాంచపరిభాషాయాంనవగ్రహప్రకరణేకూష్మాండప్రకరణేచాపాదిదర్శితమ్ - తథాస్విష్టకృద్ధోమస్యచహుత్వాహుత్వాచసంపాతానితి- యదాజ్యహోమస్తదాప్రత్యాహుతిహోమానంతరంసంపాతాజ్యబిందూన్పాత్రాంతరేస్థాపయేత్॥తేనసంపాతాజ్యబిందుసముదాయేనరోగిణస్సర్వం గాత్రం పరిమార్జయేత్- కేనమంత్రేణ- అక్షీభ్యామితిసూక్తేన- ఏతచ్చసూక్తంపరిభాషాయాంరోగప్రతిమాదానవిధౌద్రష్టవ్యం- గాత్రపరిమార్జనద్రవ్యమాహ॥వాససామార్జనంకుర్యాదిత్యాదిపూజితవాససావస్త్రాంతరేణవాప్రథమవాససాపరిమార్జనం ॥ పశ్చాద్దర్భముష్టినా - తద్వస్త్రంపూజితవస్త్రమాచార్యాయదద్యాత్ -ఆచార్యాయేతిప్రతిగృహీతురుపలక్షణం- తచ్చదానంసదక్షిణంభవతి ॥

ఇతిశోభహరవస్త్రదానమ్.

—❊ అథశోభహరప్రతిమాదానమ్. ❊—

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే॥ శోభఃపంచకరస్త్ర్యక్షోదశాక్షశ్శరచాపధృక్ । దధానశ్ఛురికాంఘంటాంకులిశంచకృశస్తథా॥ పంచకరఇతి॥ దక్షిణేత్రయః-కరాః - వామేద్వావితి॥ పంచపూజావిధానంతు- ఆతంకోదేవతా- తత్రేత్యాద్యస్యపరిభాషాయాముక్తం- వ్యాధిప్రతిమాదానవిధౌ ॥ ❊

ఇతి శోభహరప్రతిమాదానమ్.

—* అథపాండురోగహరమ్. *—

దేవద్విజద్రవ్యహారీ పాండురోగీభవేన్నరః। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్యాత్సఃచాంద్రాయణమతంద్రితః ॥ కుర్యాత్కూశ్మాండహోమంచస్వర్ణంచాంద్రేచవాససీ । బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశక్తిపాండురోగస్యశాంతయే॥ దేవద్విజేత్యాది । దేవాశ్చద్విజాశ్చచాంద్రంరజతం- కృచ్ఛ్రాదికూశ్మాండహోమపర్యంతానాంస్వరూపాణి- తథాసువర్ణాదిదానమంత్రాశ్చపరిభాషాయాంనిరూపితాః ॥ *

ఇతిపాండురోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథశిరోవేదనాసహితపాండురోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే। అగ్నిష్టోమాదికర్మాణిప్రక్రమ్యనసమాపయేత్ । సపాండురోగీభవతిశిరోవేదనవాంస్తదా ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్యాచ్చచాంద్రాయణమతంద్రితః । శతంచభోజయేద్విప్రాన్మృష్టాన్నేనయథేప్సితమ్ ॥ కృచ్ఛ్రాదిలక్షణానిపరిభాషాయాముదీరితాని॥ *

ఇతి శిరోరోగ సహిత పాండురోగహరమ్.

—* అథపాండురోగహరపృథ్వీదానమ్. *—

తత్రశౌనకః॥ అంత్యజాగమనేమర్త్యః పాండురోగీప్రజాయతే। తస్యాహంతత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ పలత్రయేణకుర్వీత రజతేనవసుంధరామ్ । తదర్ధేనాథవాకుర్యాద్విత్తశాఠ్యంనకారయేత్॥ సపర్వతవనాంకృత్వా సప్తసముద్రపరివేష్టితామ్ । నవరత్నానినిక్షిప్య శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేత్ ॥ కాంస్యపాత్రేవినిక్షిప్యపలాష్టకవినిర్మితే । దేవీమావాహయేత్తత్రసర్వాధారాంహరిప్రియామ్॥ ఏహ్యేహి దేవిధాత్రిత్వంరూపేస్మిన్సమ్యగావిశ । సహితాపర్వతైర్ద్వీపైస్సముద్రైస్సమనోహరైః ॥ ఏవమావాహ్యతాందేవీంగంధమాల్యైస్సమర్చయేత్ । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యస్సవర్ణశాస్త్రవిత్॥ హోమంచాపిప్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైరపి । భూమిర్భూమ్నేతిమంత్రేణసమిద్ధోమఃప్రకీర్తితః॥ తదా॥ భూమిర్భూమిమగాదిత్యపిమంత్రః ప్రకీర్తితశ్చాగ్నౌజుహుయాత్సపిష్టతిలైః। అగ్నేరుత్తరతశ్చాపి కుంభంవస్త్రేణవేష్టితమ్॥ స్థాపయేద్వ్రణంశుభ్రమశ్వస్థానాదిమృత్తికామ్ । ప్రక్షిపేచ్చతథాశుద్ధవారిణాపరిపూరితమ్ ॥ సముద్రజ్యేష్ఠాఏవమాదిభిర్మంత్రైరభిషేకందకారయేత్ । శన్నోవాతానువాకేనశాంతించాపిప్రకల్పయేత్ ॥ అభిషిక్తస్యచాంగాని వస్త్రేణపరిమార్జయేత్ । అక్షీభ్యామనువాకేన యథాలింగం సదర్భకమ్ ॥ ఆచార్యాయతతాంపృథ్వీందద్యాద్రోగీసమాహితః । మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయోదఙ్ముఖః॥ ధరాధరిత్రీభూతానాంవరాహేణోద్ధృతాపురా । రత్నగర్భాసముద్రైకవసనాసర్వశోభనా ॥ దానేనానేనసుప్రీతా పాండురోగంవ్యపోహతు । పలత్రయేణకుర్వీతేత్యాది ॥పలస్వరూపంపరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం॥ గంధాదిభిఃసమర్చయేదితి॥అర్చనంతుభూమిర్భూమ్నేత్యాదిమంత్రేణ- అస్యమంత్రస్యాగ్నిఋషిః - భూమిర్దేవతా- ఉపరిష్టాద్బృహతీఛందః పూజాయాంవినియోగః - సమిద్ధోమఇత్యాజ్యతిలహోమయోరప్యుపలక్షణం- అథ

వా తిలహోమో వ్యాహృతిభిః ॥ హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతాదిసహస్రాంతా భూమిపూజాదౌ మంత్రవికల్పమాహ ॥ భూమిర్భూమ్నామిత్యాదినా- అస్యాప్యగ్నిఋషిః- భూర్దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః - వారిణా పూరితం కుంభం స్థాపయేదిత్యర్థః - కుంభస్థాపనప్రకారో మృత్తికాశ్చ నవగ్రహప్రకరణే ద్రష్టవ్యాః ॥ పవమానాదిభిర్మంత్రైరితి - పవమానమంత్రాః - స్వాదిష్ఠయేత్యేవమాదయః - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకశ్చ - ఆదిశబ్దేన మృత్యుకారణాన్యనువాకాంతరాణి చ నానాశాఖా పరిపఠితాన్యభిషేకే వినియుక్తాని లక్ష్యంతే- తాని చ యథాశాఖం గ్రాహ్యాణి - స్వాదిష్ఠయేతి సూక్తం చ మంత్రం అగ్రే ప్రదృశ్యతే - పవమాన స్సువర్జనః - పావమానేనాభిషిక్తస్యాంగాని పరిమార్జయేదిత్యర్థః - అక్షీభ్యామితి సూక్తం రోగప్రతిమా దానవిధౌ ద్రష్టవ్యం ॥ ఏవం పృథ్వీదానే కృతే ఫలమాహ ॥ అనేన విధినా దత్తం పృథ్వీదానం ప్రయత్నతః। యజ్జాతం వైకృతం మర్త్యే అంత్యజాగమనేన తు॥ తత్సర్వం నాశమాయాతి పాండురోగాదికం మహాత్ । శాంత్యర్థం బ్రాహ్మణైస్సార్ధం కుర్యాత్పుణ్యాహవాచనమ్ ॥ ఏతచ్చ పృథ్వీదానానంతరం కర్తవ్యం - అథ స్వాదిష్ఠయేత్యస్య సూక్తస్య దశర్చస్య వైశ్వామిత్రో మధుచ్ఛంద ఋషిః - పవమానస్సోమో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - అభిషేకే వినియోగః - స్వాదిష్ఠయేత్యాది॥ *

ఇతి పాండురోగహర పృథ్వీదానమ్.

—* అథ శాతాతపోక్త పాండురోగహరమ్. *—

ఉరభ్రీ నిహతే చైవ పాండురోగః ప్రజాయతే । కస్తూరికాపలం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ సశుద్ధయే॥ ఏతే చ గురులఘుపక్షవ్యాధితరమభావానుసారేణ యోజ్యాః ॥ *

ఇతి శాతాతపోక్త పాండురోగహరమ్.

—* అథ పాండురోగహర ప్రతిమాదానమంత్రమ్. *—

తత్ర ప్రతిమాలక్షణం ॥ అనుక్తే మతు రోగేష్విత్యాదినా శూలప్రకరణేఽభిహితం ॥ అవశిష్టవిధిస్తు॥ ఆతంకో దేవతా- తత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తం ॥ *

ఇతి పాండురోగహర ప్రతిమాదానమ్.

—* అథాంత్రపీడాహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ ఛిన్నాన్యాంత్రాణి జాయంతే వైశ్యహంతుస్తతః పరమ్ । జ్వరాశీతోష్ణకౌ దాహ అపానే తన్నివర్తయే ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రం కుర్యాచ్చ శతబ్రాహ్మణభోజనమ్ । ఉద్యన్నృచజపశ్చ స్యాదయుతత్రయసంఖ్యయా ॥ ఆ తే సూక్తేన చర్వాజ్యం జుహుయాచ్ఛతమిత్యృచా । అథవా మహిషీం దద్యాత్ప్రతిరూపేణ కాంచనమ్ ॥ జ్వరాశీతోష్ణకావిత్యాది ॥ శీతజ్వరశ్చోష్ణజ్వరశ్చ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్య స్వరూపముద్యన్నద్యేత్యృచశ్చ పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యాః - ఆ తే సూక్తేనేతి - ఆ తే పితర్మరుతామితి సూక్తేన- ఏతచ్చ సూక్తం క్షయరోగహర ప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥ మహిషీప్రతిమాయాస్సువర్ణపరిమాణం - విత్తానుసారేణ కల్ప్యం॥

ఇత్యాంత్రపీడాహర ప్రాయశ్చిత్తం మహిషీదానం చ.

—* అథాంత్రవృద్ధిహరమ్. *—

నారాయణదానం ॥ తచ్చ బ్రాహ్మణప్రోక్తే- యజ్ఞఘ్నః కరోమత్యో జాయతే చాంత్రవర్ధిమాన్ | వక్ష్యే మితత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ కుర్యాత్స్వర్ణమయీం మూర్తిం శుభాం నారాయణస్య తు- వ్యావహారికనిష్కాభ్యామేకేనాథ తదర్ధతః | నారాయణమూర్తిలక్షణం పాంచరాత్రాగమే ॥ నారాయణే చతుర్బాహుః శంఖచక్రం తథోత్తరే | దక్షిణే తు గదాం పద్మం నీలజీమూతసన్నిభమ్ ॥ వామే శ్రీవల్లకీహస్తా తుష్టిః పద్మకరా పరేతి ॥ నారాయణే శంఖాదీన్ విన్యసేత్ - కథమిత్యత ఆహ ॥ శంఖమిత్యాది - ఉత్తరే- వామభాగే శంఖమధస్తాత్ - చక్రముపరి దక్షిణే - దక్షిణభాగే ఉపరి గదా - పద్మమధస్తాత్ ఏవం చతుర్షు బాహుషు విన్యసేత్-వామే నారాయణస్య వామపార్శ్వే వల్లకీహస్తా హస్తద్వయస్థితైకవల్లకీయుక్తా లక్ష్మీః స్థాపనీయా- అపరే దక్షిణపార్శ్వే పద్మకరా ఏకైకపద్మశోభితహస్తద్వయోపేతా తుష్టిః స్థాపనీయా- లక్ష్మీతుష్టిప్రతిమే అపి హేమమయే- ఏవం విధాం నారాయణమూర్తిం వక్ష్యమాణప్రకారేణ పూజయేదిత్యాహ ॥ ప్రతిమాం సంస్థాపయేత్తు తాం శుభే దేశే మోహహరి | శ్వేతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య గంధమాల్యైః ప్రపూజయేత్ ॥ ఉపచారైః షోడశభిరాచార్యో వైష్ణవః శుచిః | సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో బ్రహ్మవిద్యాసుశిక్షితః ॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర ఆగ్నేయాం దిశి శాస్త్రతః | సమిదాజ్యతిలైశ్చైవ జుహుయాన్మూలమంత్రతః ॥ తిలాన్వ్యాహృతిభిర్హుత్వా సర్వరోగాత్ప్రముచ్యతే | రోగీ తథార్చయేద్దేవం నారాయణమనామయమ్ ॥ మూలమంత్రేణ విధివన్నైవేద్యం చరురిష్యతే | నమోంతం నామ సోంకారం మూలమంత్రః ప్రకీర్తితః ॥ తతస్తాం ప్రతిమాం దద్యాత్ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః | మంత్రేణానేన సంపూజ్య భక్త్యా పరమయా యుతః ॥ నారాయణ జగన్నాథ శంఖచక్రగదాధర | పూర్వజన్మని యజ్ఞాదేర్విఘ్నాద్యద్దుష్కృతం మమ ॥ ఆంత్రవృద్ధికరం రోగం దానేనానేన తోషితః | చక్రహస్త గదాపాణే శమయాశు జగత్పతే ॥ ఏవం దత్త్వా తు తం దేవం తతః సంపూజ్య బ్రాహ్మణాన్ | విప్రాన్సంభోజనం దద్యాత్పశ్చాద్భుంజీత బంధుభిః ॥ ఏవం కృత్వా సమాప్నోతి నీరోగత్వం న సంశయః | ఆరోగ్యయుక్తో నిత్యం సుచిరం సుఖమేధతే ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశీత్యాది॥ నారాయణమూర్తిపూజాప్రదేశాదాగ్నేయ్యాం శాస్త్రత ఇతి- స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిప్రతిష్ఠాం విధాయేత్యర్థః ॥ మూలమంత్రతః సమిదాజ్యయోర్హోమః మూలమంత్రో నారాయణమంత్ర ఏవేత్యర్థః ॥ విధివన్నైవేద్యమిత్యాది-విధివచ్చరుం సంపాద్య చరోరుద్ధృత్య నైవేద్యం నారాయణాయ దత్త్వా శిష్టేన హోమం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ విధివత్సంపాదనం నామ స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ నిర్వాపాదివిధిపూర్వకం చరుశ్రపణమ్ ॥ నమోంతం నామేతి నమశ్శబ్దాంతే స్థితో యస్య నామ్నస్తత్తాదృక్ - మంత్రస్తు ॥ ఓం నమో నారాయణాయ - అస్య మంత్రస్య నారాయణ ఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః - నారాయణః పరమాత్మా దేవతా- విహితార్థే వినియోగః - హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతాది దేశకాలవయశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా కల్ప్యా ॥ వ్యాహృతీనామప్యాది- కూశ్మాండాది హోమప్రకరణే తథా నవగ్రహాదిహోమప్రకరణే దర్శితాః ॥

ఇత్యాంత్రవృద్ధిహరనారాయణమూర్తిదానమ్.

—* అథాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణం తు కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఆంత్రవృద్ధిః కృశో నృత్యన్నేదినీమపలోకయన్ | ప్రలంబధారీ సత

తంకపాలేనపిబన్మధు ॥ ప్రలంబితశబ్దేనాంత్రాణ్యుచ్యంతే- అథవా॥ అత్రద్వితీయ కర్తవ్యతా కలాపోరోగప్రతిమాదానవిధావాతంకోదేవతాత్రేత్యాదినాదర్శితం॥ *

ఇత్యాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్.

అథ వ్రణహరాణి.

—* శాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్, *—

జాత్యుత్తమస్త్రీగమనాజ్జాయతేమస్తకవ్రణీ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యవ్రతంచరేత్॥ ప్రాజాపత్యవ్రతంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి॥ *

ఇతి శాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్.

—* అథనాసికావ్రణహరమ్. *—

శాతాతపః॥ శ్రోత్రియస్త్రీప్రసంగేనజాయతేనాసికావ్రణీ । ఆచరేత్సవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యచతుష్టయమ్ ॥

ఇతినాసికావ్రణహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణ నాసికావ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ కర్మణాలేకుక్కుటంచఖరాదీన్వాయఉత్సృజతే । సనాసికావ్రణీచస్యాద్వాదశేనేత్రకృచ్ఛ్రజాయతే ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచేనాజ్యంజుహుయాదయుతంచరుమ్ । శ్రీసూక్తంచ జపేద్దత్వాం దూర్వాజ్యాక్షతమిశ్రితాం ॥ శిఖాః పంచనిబధ్నీయాచ్ఛివసంకల్పమంత్రితామ్ । కర్మణాలఇత్యాది॥ కర్మణాలేకుక్కుటఖరాదీబుద్ధిపూర్వకంద్రృష్ట్వాపశ్చాత్తత్ప్రియశిత్తత్త్వేవ ఆచమనప్రాణాయామాదీంస్తత్తత్కర్మస్వవిహితాన్యోవకరోతి - సఏవంవిధవ్యాధిమాన్భవతీత్యర్థః - ఉద్యన్నద్యేతి పరిభాషాయాంగ్రష్టవ్యం - వ్యాధితరతమభావేనఅయుతంతద్ద్వయంఅధికంవాకల్ప్యం ॥ శ్రీసూక్తజపోపివ్యాధ్యాద్యపేక్షయాసహస్రాద్యయుతాంతాసంఖ్యాకల్ప్యా ॥ శివసంకల్పమంత్రితాంరత్నాంబధ్నీయాదిత్యన్వయః- శివసంకల్పమాక్తంతుపరిభాషాయాందర్శితం ॥ హిరణ్యవర్ణాంహరిణీ మిత్యేతస్యపంచదశర్చస్య శ్రీసూక్తస్యాదౌచిక్లీతకర్దమ ఇందిరాసుతాఋషయః-శ్రీర్దేవతా- ఆద్యాస్తిస్రోనుష్టుభః - ఏకప్రస్తారపంక్తిః- ద్వేత్రిష్టుభౌ- సప్తమ్యాద్యాఅనుష్టుభః - అంత్యాప్రస్తారపఙ్క్తిః - జపేవినియోగః - హిరణ్యవర్ణాం హరిణీమిత్యాది -అథాస్యైవసూక్తస్యఫలశ్రుతిః-యశ్శుచిఃప్రయతోభూత్వా- స్నతతంజపేదిత్యాదిఫలశ్రుతిః॥

ఇతిప్రకారాంతరేణనాసికావ్రణహరమ్.

—* అథహృదయవ్రణహారమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ స్వజాతిజాయాగమనే జాయతే హృదయవ్రణీ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యద్వయం చరేత్ ॥ స్వజాతిజాయాగమన ఇతి-స్వస్వజాతిజాయాయా అగమన ఇత్యేవ సమాసః - అయమభిప్రాయః- బ్రాహ్మణాదయః - పురుషా యథాయోగం వర్ణచతుష్టయేపి - బ్రాహ్మణీం క్షత్రియాం వైశ్యాం శూద్రాం చేతి పరిణీత స్వస్వజాతిజాయాం బ్రాహ్మణాదిస్త్రియం పాతిత్యదోషాభావేప్యుపభోగాత్పరిత్యజంతి - తే స్వజాతిజాయాగమనా ఇతి వ్యపదిశ్యంతే - తదా తేషుఽహితాచరణాత్స్వజాతిగమనరూపేణ విధానక పరియత్నేన దురితాపూర్వముత్పద్యతే - తేన చ కాలాంతరే హృదయవ్రణవంతో భవంతి - అథ సజాతీయామేవ స్త్రియముద్వాహ్య వ్యభిచారాదిరతాస్తాం నోపభుంజతే- తేపి తథా భవంతి॥ స్వజాతిజాయాగమనమిత్యస్యాన్యోర్థః-బ్రాహ్మణస్య స్వజాతీయః - ఏవం క్షత్రియాదేరపి క్షత్రియాదిః - తస్య జాయా సవర్ణపురుషాంతరభార్యేత్యర్థః॥ తస్యా ఉపభోగః - స్వజాతిజాయాగమనం-ప్రాజాపత్యలక్షణం తు కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణే ద్రష్టవ్యం॥ *

ఇతి హృదయవ్రణహారమ్.

—* అథఉరోవ్రణహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ జలాగ్న్యుద్బంధనప్రాయనిమిత్తేన మ్రియేత యః । భవేదురసి దుష్టం హి వ్రణం తస్యాపి నిష్కృతిః ॥ స దద్యాద్గోద్వయం సమ్యక్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । దక్షిణాం చ యథాశక్తి ముక్తో భవతి రోగతః ॥ అనధికారిణా అవిహితమార్గేణ జలాదిమరణే కృత ఇత్యర్థః- గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః-

ఇత్యురోవ్రణహారమ్.

—* అథదక్షిణాంగవ్రణహారమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే ॥ పితృష్వసాభిగమనే దక్షిణాంగే భవేద్వ్రణీ । తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా సమ్యగ్దాసీప్రదానతః ॥ సమ్యగితి॥ స్వశక్త్యనుసారేణాలంకృత్య దద్యాదిత్యర్థః ॥ దాసీదానమంత్రస్తు ॥ ఇయం దాసీ మయా తుభ్యం శ్రీవత్సప్రతిపాదితా । సదా కర్మకరీ భోగ్యా యథేష్టం భద్రమస్తు తే॥ *

ఇతి దక్షిణాంగవ్రణహారమ్.

—* అథాంగులీవ్రణహారమ్. *—

ఫలహారీ చ పురుషో భవేచ్చైవాంగులీవ్రణీ। నానాఫలానామయుతం స దద్యాచ్చ ద్విజన్మనే॥

ఇత్యంగులీవ్రణహారమ్.

—o—

—* అథ భగవ్రణహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ మృతే భర్తరి యా నారీ బ్రహ్మచర్యవిఘాతినీ । సంభవేద్వ్రణదోషేణ సంభోక్తుం

ఋతుమతేనచ ॥ సంభోగానంతరం తీవ్ర వేదనా పురుషస్యచ । దద్యాన్నీలవృషం గాం వై మధుసర్పిస్తిలానపి ॥ వ్రణదోషేణేతి ॥ వ్రణదోషేణయుక్తాభవేదిత్యర్థః - సంభోగకృంతనఋతుమత ఇత్యభిధానాదర్థాదేవ వ్రణంచ శబ్దాత్ స్త్రీపురుషయోరుభయోరపి తీవ్రవేదనా భవతి ॥ లోహితోయస్తువర్ణేన ముఖేపుచ్ఛేచపాండురః । శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలోవృష ఉచ్యతే ॥ ఏవంలక్షణలక్షితాభావేవర్ణైనసీలాగ్రాహ్యః ॥ వృషదానమంత్రస్తు ॥ నవగ్రహప్రకరణేద్రష్టవ్యః ॥ *

ఇతిభగవ్రణహారమ్.

—* అథభగంధరహరమ్. *—

వరాహపురాణే ॥ యోగృహీత్వాద్విజో మోహాన్నియుక్తోథమర్షనిశ్చయే । భగంధరంభవేత్తస్య హ్యధర్మంవదతోముఖే ॥ యోగృహీత్వేతి - యోలోభాదుత్కోచంగృహీత్వాధర్మనిశ్చయేనియుక్తస్సన్నధర్మం వదతి ॥ తస్యాధర్మంవదతోభగంధరోభవతీత్యర్థః - పద్మపురాణే ॥ ఆచార్యభార్యాగమనాద్భగంధరయుతోభవేత్ । అత్రప్రతిక్రియామాహ ॥ వృద్ధగౌతమః ॥ మాణిక్యంపద్మరాగంచవజ్రంవైడూర్యమేవచ । గోమేధికంమరకతం పుష్యరాగంచమౌక్తికమ్ ॥ హరితంచనవైతానిస్వర్ణపాత్రేపరిన్యసేత్ ॥ అథవారాజతేతామ్రేగవ్యాజ్యేనప్రపూరయేత్ । నవగ్రహాణాంప్రీత్యర్థంబ్రహ్మణానిర్మితంపురా ॥ గంధపుష్పాక్షతైర్ధూపైర్నైవేద్యైస్తత్రపూజయేత్ । స్వలింగైశ్చైవమంత్రైశ్చహోమఃకార్యశ్చపూర్వవత్ ॥ తతోబ్రాహ్మణమాహూయసర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ । ఆదిత్యాదిగ్రహాస్సర్వేనవరత్నప్రదానతః ॥ వినాశయంతుమేహ్యాప్తాః క్షిప్రమేవభగంధరమ్ । అనేనకర్మణానూనంయథావద్విహితేనతు ॥ నరోనైరుజ్యమాప్నోతి నిస్సందిగ్ధంభగంధరీ । హరితంచేత్యాది ॥ హరితంహరితరత్నం - అథవారజతమితి ॥ అథవేతి ॥ పాత్రవికల్పః - యస్మిన్సువర్ణాదిపాత్రేనవరత్నానిస్థాపితాని తత్పాత్రంగవ్యాజ్యేనపూరయిత్వాదిత్యాది గ్రహాణాంపురతస్స్థాపయేత్ ॥ తాన్గ్రహాన్స్వలింగైరాదిత్యాదిప్రకాశకైర్మంత్రైః పూర్వవత్పూజయేత్ ॥ పూజాప్రకారస్తుపరిభాషాయాముక్తః ఆదిత్యాది గ్రహాస్సర్వ ఇతి ॥ రత్నోపేతదానపాత్రమంత్రః ॥ ఏవంపాత్రందత్వా పశ్చాన్నవగ్రహయజ్ఞఋత్విగ్భ్యోదక్షిణాందత్వాగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణగ్రహయజ్ఞశేషంసమాపయేత్ ॥

ఇతిభగంధరహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణభగంధరహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే ॥ స్వగోత్రస్త్రీప్రసంగేనజాయతేచభగంధరీ । తేనాపివినిమ్కృతిః కార్యామేషీదానేన యత్నతః ॥ మేషీదానవిధిరగ్రిమందాగ్నిప్రకరణేప్రదర్శయిష్యతే । అయంతువిశేషః ॥ అత్రరజతమయో మేషః తత్రప్రత్యక్షమేషీతివిశేషః - సౌవర్ణరజ్జురత్నాదిసలోపివిధిరత్రాపిగ్రాహ్యః - మేషీదానమంత్రస్తుశాశ్యపః - దేవానాంయోముఖంహవ్య వాహనస్సర్వ పూజితః - తస్యత్వం వాహనం పూజ్య యస్త్వైశ్వైర్మహర్షిభిః - భగంధరఃపూర్వకర్మవిపాకాద్యస్తుమేభవేత్ ॥ తత్సర్వంనాశయక్షిప్రంసౌఖ్యంచాపిప్రవర్ధయ ॥

ఇతిప్రకారాంతరేణభగంధరహరమ్.

—* అథపూయవహవ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే। అతిమానాదతిక్రోధాదతిస్నేహాద్భయాదపి। యోఽధర్మానిశ్చయం దాన మస్య త్రకురుతే నరః ॥ స పూయశోణితవహవ్రణీ తచ్ఛాంతయే ద్విజమ్ । తప్తకృచ్ఛ్రం ప్రకుర్యాచ్చ తిలప్రస్థప్రదో భవేత్ ॥ హోమశ్చ మధుఘృతాభ్యాం చ తిలైరష్టోత్తరం శతమ్ । సహస్రం వా వ్యాహృతిభిః కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ తప్తకృచ్ఛ్రలక్షణం - కృచ్ఛ్రప్రకరణే ద్రష్టవ్యం - ప్రస్థలక్షణం తు పరిమాణప్రకరణే - వ్యాధిగురులఘుభావేన సహస్రం వా శతం వా హోమః కార్యః - బ్రాహ్మణభోజనం శక్త్యనుసారేణ॥ *

ఇతిపూయవహవ్రణహరమ్.

———o———

—* అథ నాడీవ్రణహరమ్. *—

ఉమామహేశ్వరసంవాదే॥ పరేషాం వ్రణభేదేన ముష్టిఘాతేన చైవ హి ॥ అసత్యవచనాచ్చైవ పశ్లీహా శ్లీలయుతస్తథా ॥ నాడీవ్రణీ భవేత్తత్ర రోగస్యాపనుత్తయే। చాంద్రాయణం చాతికృచ్ఛ్రం యతిచాంద్రాయణం చరేత్ ॥ ఆ తే పితేతి సూక్తేన శతమష్టోత్తరాహుతీః । కూశ్మాండహోమః కర్తవ్యః సోమారుద్రజపస్తథా॥ యత్కించేదమిమం సమ్యగ్జపేదయుతసంఖ్యయా । చాంద్రాయణాదివ్యాధిగురులఘుభావేన సమస్తాని వ్యస్తాని వా యోజ్యాని - చాంద్రాయణాదిలక్షణాని పూర్వముక్తాని ॥ ఆ తే పితర్మరుతామితి సూక్తమసాధ్యసర్వరోగహరే ద్రష్టవ్యం ॥ సూక్తైకసమగ్రహోమః పరిభాషాయాం దర్శితః - సోమారుద్రేత్యస్య బార్హస్పత్య ఋషిః - సోమారుద్రా దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - జపే వినియోగః - జపసంఖ్యా చాష్టోత్తరసహస్రం - సోమారుద్రా ధారయథ ఇత్యాది - యత్కించేదమిత్యస్య వసిష్ఠ ఋషిః - వరుణో దేవతా - జగతీచ్ఛందః - జపే వినియోగః - యత్కించేదమిత్యాది॥ ఇతి నాడీవ్రణహరమ్.

———

—* అథగండమాలాహరమ్ *—

వాయుపురాణే ॥ గళగండీ గళగ్రస్తవ్యాహతో భవతి మానవః । దానేన తత్ప్రతీకారం వక్ష్యామి శృణు భాస్కర॥ మాణిక్యం పద్మరాగం చ వజ్రం మౌక్తికమేవ చ । వైడూర్యం పుష్యరాగం చ వజ్రం మరకతం తథా ॥ ఏభిర్మాలాం ప్రకుర్వీత సూత్రమప్యత్ర రాజతమ్। సూత్రమితి వదే పక్షే కల్పయేత్ - తామ్రపాత్రే వినిక్షిప్య తాం మాలాం ముపరిన్యసేత్ । తిలానాం చ పరిమాణం ద్రోణపంచకముచ్యతే ॥ యద్వా తదర్ధమేవ స్యాత్స్వశక్త్యా వాపి కారయేత్ । మహాశాంతిం తథా కుర్యాద్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ మహాశాంతిర్నవగ్రహశాంతిరితి ॥ చింతామణౌ। స చాస్మాభిః పరిభాషాయాం దర్శితా। అచాగ్నిస్తు ఋత్విక్షు సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిత్॥ శ్రుతవృత్తోపసంపన్నస్సర్వప్రాణిహితే రతః ॥ ఏవం విధం పూజయిత్వా వస్త్రమాల్యానులేపనైః । హోమం చ కారయేత్తేన సమిదాజ్యచరూత్కటమ్ ॥ ఆపత్యైవ తథా మంత్రః సప్తస్వాం రాజానమిత్యపి । మంత్రైస్త్రిభిస్తు సంధద్యాద్గళగండీ చ వాగ్యతః ॥ ఏవం ప్రదానేన విధివత్ప్రతిజ్ఞామనుష్యోదబ్జుతః । మాలేయం సర్వదైవత్యా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదిభిః ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలైశ్చ తథా సర్వామరైరపి । ఇయం మే కంఠలగ్నా యా ధారితా ప్రీతిపూర్వకమ్॥ బ్రాహ్మణాయ ప్రదత్తేయం గళగండం వ్యపోహతు । గ్రహశాంతిః కృతా యైస్తు తేభ్యో దద్యాచ్చ దక్షిణామ్ ॥ పూ

స్వస్తివాచనంకృత్వాభుంజీతసహబంధుభిః। హోమంచకారయేత్తైనేత్యాది ॥ అయంచహోమో గ్రహయజ్ఞఏవ - నతతఃపృథగ్భూతః - అతఏవాదిత్యాదిప్రకాశకమంత్రోపలక్షణార్థః మానస్తోకేతథా మంత్రఇత్యాద్యుక్తం ॥ మంత్రేణస్విష్టకృతమితి - స్విష్టకృద్ధోమమంత్రస్తునవగ్రహప్రకరణేకూశ్మాండహోమప్రకరణేచద్రష్టవ్యః ॥ గళగండీవాగ్యతస్సన్ వక్ష్యమాణమంత్రేణ తన్మాలాందద్యాదిత్యన్వయః - మాతేయమిత్యారభ్యగళగండంవ్యపోహత్విత్యంతోదానమంత్రః ॥ బ్రహ్మాదిభిరసురైర్యేయం మాలాకంఠ అగ్నౌసత్ప్రీతిపూర్వకంధారితాసాబ్రాహ్మణాయప్రదత్తా। ఇయంమేగళగండంవ్యపోహత్విత్యన్వయః॥ *

ఇతిగండమాలాహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణ గండమాలాహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అధ్యాపయతిశిష్యాంస్తుయఃప్రాప్తిర్యజ్ఞముఖస్తథా। శిష్యానుచ్చారయిత్వాయోధీతేతస్యతస్యచ ॥ జాయతేగండమాలాఖ్యో రోగస్తదుపశాంతయే। అథత్యుభక్షణాచ్చైవగండమాలీభవేన్నరః ॥ కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీతచాంద్రాయణమతఃపరమ్। అష్టోత్తరసహస్రంతుజపేత్పురుషసూక్తకం॥ సౌరమంత్రజపస్తద్వదక్షీభ్యామితిమార్జనమ్। బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాతతోరోగాద్విముచ్యతే॥ కృచ్ఛ్రాదిలక్షణంపూర్వంనిరూపితం - సౌరమంత్రజపస్తద్వదితి ॥ అష్టోత్తరసహస్రమిత్యర్థః॥ సచమంత్రఉద్వయన్నద్యః పురుషసూక్తంచఅయమృచశ్చపరిభాషాయాం- అక్షీభ్యామితిసూక్తంచతత్రైవప్రదర్శితం॥ మార్జనంశిరఃప్రభృతిపాదపర్యంతం- కుశైరభిమంత్రణంఅవమర్శనంచ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణగండమాలాహరమ్.

—* అథసపిత్తవ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలాదివచశ్శృణ్వన్యోభుంజానస్తథైవచ। భుక్తోత్సృష్టపాటలతనుఃపిత్తోద్రేకీచజాయతే ॥ వ్రణవానపిజాయేతతత్పాపస్యోపశాంతయే। కృచ్ఛ్రత్రికంచరేత్కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్॥ యథావిభవతోదద్యాత్తిలాన్వేదవిదేతథా।యమసూక్తేనవిప్రేంద్రసర్పిషామధుసూదనమ్॥సహస్రంజుహుయాద్రత్నంయమప్రీత్యర్థమేవచ। చండాలాదివచశ్శృణ్వన్నిత్యాది ॥ భోజనకాలేఅసకృత్కామతశ్చండాలాదివచశ్శ్రుత్వాభోజనంనపరిత్యజతి - అథప్రాయశ్చిత్తమపినకరోతితస్యజన్మాంతరేపాటలతనుత్వాదిరోగోభవేత్ - కృచ్ఛ్రలక్షణం పూర్వముక్తం - యమసూక్తేనేతి ॥ యమసూక్తమత్రైవాగ్రేప్రదర్శ్యతే - యమసూక్తేనప్రత్యృచంమధుసూదనముద్దిశ్యసహస్రంసర్పిషాసహస్రమన్నేనచ జుహుయాత్ - తథాయమముద్దిశ్యాపిసర్పిషాన్నేనసహస్రంజుహుయాత్ - సహస్రమితి ॥ అష్టాధికంసహస్రం ॥ సూక్తస్యత్రివృష్టివారావృత్త్యేవంసంఖ్యాజాయతే - పరేయువాగ్ంసమితి షోడశర్చస్యయమసూక్తస్య యమఋషిః మధుసూదనమిత్యస్యాభిమానపక్షేయమగుణోపేతోమధుసూదనోదేవతా - యమోద్దేశేనహోమేతుమధుసూదనత్వగుణవిశిష్టోయమోదేవతా॥ త్రిష్టుప్ఛందః త్రయోదశీషోడశీచానుష్టుభౌ॥ పంచదశీబృహతీ- హోమేవినియోగః - పరేయువాగ్ంసమిత్యాది॥ ఇతిసపిత్తవ్రణహరమ్.

—* అథ వ్రణఘ్నగజదానమ్. *—

వృద్ధగౌతమః ॥ పలేన వా తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । కారయేద్వా హనం హైమం చతుర్దంతం తువారణం ॥ దంతాస్స్వర్ణమయాః కార్యాః రత్నైర్నానావిధైర్యుతాః । స[illegible] రణాసం యుక్తం కరిణం చోపకారకమ్ ॥ ఆచార్యః ప్రయతాత్మా తు తస్య పార్శ్వే సమాహితః । ఉపచారైః షోడశభిరర్చయేద్గంధపుష్పకైః ॥ తతో బ్రాహ్మణమాహూయ సర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ । చత్వారో దిగ్గజా యేచ పుష్పదంతాదయశ్చ యే ॥ సార్వభౌమాదయో యేచ ఆహూయ తోషయేచ్చ తాన్ ॥ సమిదాజ్యతిలైర్హోమం గజస్య ప్రీతయే భవేత్ ॥ తస్మై ప్రయాతవతే సమ్యగ్గజప్రీత్యర్థమాదృతః । మంత్రేణానేన విధివద్ద్విజశ్రేష్ఠైస్సమన్వితః ॥ ప్రాఙ్ముఖస్తు ప్రయోమ్యోదఙ్ముఖాయేంద్రస్య వాహనం ఐరావతశ్చతుర్దంతో గజానాం నాయకశ్చ యః ॥ దిగ్దంతినాం పూజ్యశ్చ మోవ్రణం క్షపయమే ప్రభో । అనంతరం పునః పూజ్యతమాచార్యం ముదాన్వితః ॥ బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు స్వయం భుంజీత బంధుభిః । ఏవం కృతే వ్రణేబాధా తత్క్షణాదేవ నశ్యతి ॥ తేనైవం వ్రణిభిర్దానం కార్యమారోగ్యసిద్ధయే ॥ అత్ర వ్యాధినిదానం సపిత్తవ్రణహరోక్తమేవ జ్ఞేయం ॥ ఫలలక్షణం పూర్వముక్తం॥ ఇంద్రస్య వాహనమైరావతమిత్యర్థః - ఉపకారిణమితి ॥ భూమిధారణాదినా - సంహితమంత్రభాగో వేదః - సైవసంహితా - శాసనాచ్ఛాస్త్రం - అథవా శాస్త్రం స్మృతిః ॥ తత్రచోదితైః - తదుక్తం భవతి - వైదికైస్స్మార్తైశ్చ గజప్రకాశకైర్మంత్రైరితి ॥ తే గణపతిప్రకాశకా వైదికాశ్చ స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః - పార్శ్వోపకారకం పార్శ్వేతఇతి - సమీపఇత్యర్థః - మంత్రైః పౌరాణికైరిత్యాది- పౌరాణికైః పురాణాదిభిస్సంహితశాస్త్రచోదితైః సంహితామంత్రప్రకాశకో వేదః - అత్ర కేచన నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః ॥ అథ శాస్త్రితస్స్మార్తోఽపి మంత్రో గణపతిగాయత్రీ వినాయకశాంతి ప్రకరణే దర్శితః - అథ పౌరాణికైః పురాణవిహితైః- తదేవ ప్రకటయతి - సంహితాశాస్త్రచోదితైరితి॥ సంహితాశాస్త్రాణి మహాభారతాదీని-సర్వపురాణార్థసారత్వాద్భాగవతాదీని పురాణానీత్యుచ్యంతే - తదోదితా మంత్రాః ॥ అథవా పౌరాణికా అన్యే సంహితాశాస్త్రచోదితాస్త్వపరే - తత్రైకో మంత్రః - ఐరావణశ్చతుర్దంత ఇతి ॥ గజదానమంత్ర ఏవ పూజాహోమయోరపి గ్రాహ్యః - అపరో మంత్రః చత్వారో దిగ్గజా యేచేతి - తత్రైవ పూర్వోక్త మంత్రాంతరం తు - సుప్రతీకగజేంద్రత్వం సరస్వత్యభిషేచనః । ఇంద్రస్య వాహనశ్రేష్ఠగజ దేవేంద్ర వందితేతి ॥ ఏతే మంత్రా వికల్పితేన గ్రాహ్యాః - ఏతేషు మంత్రేషు సుప్రతీకాదీని పదానీతరదిగ్దంతి నామన్యుపలక్షణాని ॥

ఇతి వ్రణహరగజదానమ్.

—* అథ పార్శ్వస్ఫోటహరమ్. *—

శరకాకాదిమాంసానాం భక్షకః స్ఫోటవాన్భవేత్ । పార్శ్వయోస్తస్య నివృత్త్యర్థం కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం తథా ॥ అతికృచ్ఛ్రశ్చ కర్తవ్యో జపశ్చాష్టోత్తరాయుతమ్ ।శివసంకల్పసూక్తస్య పార్శ్వస్ఫోటాద్విముచ్యతే ॥ కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపాణి కృచ్ఛ్రప్రకరణే ద్రష్టవ్యాని - శివసంకల్పసూక్తం తు పరిభాషాయాం దర్శితం- వ్యాధితారతమ్యాత్ కృచ్ఛ్రాద్యావృత్తిః కల్పనీయా ॥

ఇతి పార్శ్వస్ఫోటహరమ్.

—※ అథహస్తపాదస్ఫోటహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ చండాలకృతవాపీషుతటాకేకూపకాదిషు । స్నాత్వాపీత్వాచ సర్వాంగ దాహవాన్ హస్తపాదయోః ॥ స్ఫోటయుక్తస్తుసభవేత్కృచ్ఛ్రంసాంతపనంచరేత్ । గాంహిరణ్యంచ వాసశ్చ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ కూపఏవకూపకః - చండాలేనయజమానేనకారితవాప్యాదిషు ఆతురో జ్ఞానపూర్వకమసకృన్నైమిత్తికస్నానాదికర్మకృత్ సర్వాంగదాహాదిమాన్ భవేదిత్యర్థః ॥ ※

ఇతిహస్తపాదస్ఫోటహరమ్.

—※ అథస్త్రీస్తనస్ఫోటహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అవమత్యశుభర్తారంజారమాలింగ్యతేనచ । సార్ధంక్రీడతియానారీతిమే వావాప్యసర్వదా ॥ తస్యాస్తుస్తనయోస్స్ఫోటా జాయంతేజననాంతరే । భగేవరక్తంస్రవతి తద్రోగస్యప్రశాంతయే ॥ దద్యాద్గాఃపంచలవణంహరిద్రాంధాన్యమేవచ । ఉమామహేశ్వరంచైవపూజయేచ్చధనేసతి ॥ నిష్కద్వాదశకందద్యాజ్జపేత్త్వామగ్నిసూక్తకమ్ ॥ అవమత్యేత్యాది ॥ అవమత్యశుభర్తారమిత్యస్యైవ వివరణం జారమాలింగ్యేత్యాదికం - గాః పంచదద్యాదిత్యన్వయః - ధనేసతినిష్కద్వాదశకందద్యాత్ ॥ పూర్వోక్తగవాదిదానానంతరంధనవాంశ్చేద్ద్వాదశసౌవర్ణనిష్కానదద్యాత్ ॥ ధనరహితశ్చేన్నిష్కదానం యథాశక్త్యనుసారేణకుర్యాదిత్యర్థః ॥ లవణాదీన్యపిధనాద్యనుసారేణ దద్యాత్ ॥ తామగ్నివర్ణామిత్యనేన జాతవేదసఇత్యంతమనువాకోలక్ష్యతే ॥ జాతవేదసఇతిపూర్వస్యానువాకస్య తామగ్నివర్ణాయామ్యాజ్ఞకీదేవతా - ఉపనిషదఋషిః - దుర్గాగ్నివిష్ణవోయథాయోగం దేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - వినియోగః జపసంఖ్యాచాయుతం ॥ జాతవేదసేసునవామేత్యాది ॥

ఇతిస్త్రీస్తనస్ఫోటహరమ్.

—※ అథనానాస్థానగతస్ఫోటహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అనిదర్శాయాగోః పీత్వాపయః స్ఫోటకవాన్ భవేత్ । ఉపవాసత్రయంకృత్వా భోజయేద్వింశతిద్విజాన్ ॥

ఇతినానాస్థానగతస్ఫోటహరమ్.

—※ అథభగందరరోగమూర్తిదానమ్. ※—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ భగంధరఃప్రాంశుజీర్ణకేశోవ్యాన్నాభిబంధనః । పంగుఃపాశాంకుశధరః పీఠాసీనఃకకుద్ధతః ॥ కకుద్వృషాంగం - తదవగ్రీవాపశ్చాద్భాగే కృత్వాత్రహతః ప్రహారయుక్తఃకర్తవ్య ఇత్యర్థః ॥ అథవాకకుచ్ఛబ్దేనమస్తకంలక్ష్యతే ॥ తత్రహతః - ఏతత్పూజావిధానంతుపరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధానాంతంకోదేవతాతత్రేత్యాదినాదర్శితః ॥ ※

ఇతి భగందరమూర్తిదానమ్.

—* అథగండమాలాహరప్రతిమాదానమ్, *—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ గండరోగఃకరైర్వష్టిఃశంఖచక్రపరశ్వధాన్ । పాశచాపాంకుశధరోవిప్రకీర్ణశిరోరుహః॥ ఇతికర్తవ్యతాకలాపస్తుపరిభాషాయామాతంకోదేవతాత్రేత్యాదినారోగప్రతిమాదానవిధావభ్యధాయి॥ ఇతిగండమాలాహరమ్.

—* అథవ్రణమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంచానుక్తమరోగస్త్విత్యాదినాశూలరోగహరప్రకరణేభిహితం ॥ పూజావిధానం [illegible] పరిభాషాయాంనిరూపితం॥ ఇతివ్రణమూర్తిదానమ్.

—* అథవాతరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ దేవానాంబ్రాహ్మణానాంవాధనాపహరణాత్తథా । స్వామిద్రోహాద్వాతరోగీభవేత్తస్యాపినిష్కృతిః ॥ కృఛ్రాతికృఛ్రౌకుర్వీతచాంద్రాయణమథాపరమ్ । వాతఆవాతుమంత్రంహిజపేదయుతసంఖ్యయా ॥ అగ్నిరస్మీత్యృచంవాపిజపేచ్చజుహుయాదపి।కృఛ్రాతికృఛ్రస్వరూపంపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం ॥ వాతఆవాతుభేషజమిత్యస్య ఆశ్వలాయనఋషిః గాయత్రీఛ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః - వాతఆవాతుభేషజమిత్యాది ॥ ఏవమగ్నిరస్మీత్యస్యాఅపి ॥ అస్యాః దేవశ్రవాదేవరాతశ్చేతి ద్వావృషీ ॥ అగ్నిర్దేవతా॥ త్రిష్టుప్ఛందః॥ విహితార్థేవినియోగః ॥ అగ్నిరస్మీత్యాదిఋఙ్మంత్రః॥ అగ్నిరస్మిజన్మనాజాతవేదాఃఘృతంమేచక్షురమృతమ్మఆసన్ - అర్కస్త్రిధాతూరజసోవిమానోజస్రోఘర్మోహవిరస్మినామఇతి॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం - యథాశక్తిహిరణ్యాదానంకుర్వీత ॥

ఇతి వాతరోగహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాంయాతోవాతరోగీభవేన్నరః । నామత్రయేణకుర్వీతజపంహోమంచశాంతయే ॥ అచ్యుతాయనమః। అనంతాయనమః । గోవిందాయనమఇతినామత్రయమంత్రః ॥ అస్యనామత్రయమంత్రస్యవసిష్ఠకాశ్యపనారదాఋషయః - మహావిష్ణుర్మహానారసింహోవరాహశ్చ దేవతాః॥ అనుష్టుప్ గాయత్రీజాగతానిఛ్ఛందాంసి ॥ విహితార్థేవిహితవినియోగః - జపహోమయోస్సంఖ్యాతురోగానుసారేణసహస్రాదిలక్షణాకల్ప్యా ॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం॥ కేచనలింగపురాణోక్తం ॥ ప్రభుశ్శంభురుమాపతిరిత్రిభిర్నామత్రయంవర్ణయంతి ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్.

—* అథోన్మాదవాతహరమ్. *—

మోహయిత్వా పరాన్వస్తు భుఙ్క్తే—వస్తువిగర్హితమ్ । సోన్మాదవాతయుక్తస్స్యాత్కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణంతథా ॥ కుర్యాత్సారస్వతంమంత్రంజపేద్బ్రాహ్మణతర్పణం। మోహయిత్వేతి॥ పరాన న్యాస్తికత్వే నవ్యవస్థితాన్పిత్రాచార్యరాజాదీన్ మోహయిత్వావంచయిత్వావిగర్హితంశాస్త్రనిందితంవస్త్రాలంకారాది-వ్యాధ్యపనోదనాదినిమిత్తమంతరేణ యోభుఙ్క్తే ఇత్యర్థః ॥ కృచ్ఛ్రేతిలక్షణంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యూధ్యాయి ॥ సారస్వతోమంత్రోయద్వాగిత్యృచః - అస్యనేమఋషిః - వాగ్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - జపేవినియోగః-యద్వాగిత్యాది॥ అత్రాపిజపసంఖ్యావ్యాధ్యనుసారేణాయుతాదికాకల్ప్యా ॥ బ్రాహ్మణ తర్పణమితి ॥ కుర్యాదిత్యనుషంగః॥ యథాశక్తిబ్రాహ్మణాన్ భోజయేదిత్యర్థః ॥ *

ఇతిఉన్మాదవాతహరమ్.

—* అథధనుర్వాతహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ అనిచ్ఛంతీమతు తాంచహ్యుపభుఙ్క్తే—పరస్త్రియం। బలాదాక్రమ్యసనరస్సర్వ సంధిషువేదనాం ॥ తీవ్రామాప్నోత్యరుచిమాన్ధనుర్వాతయుతోభవేత్॥ జ్వరీతదపనుత్త్యర్థంమహిషీదానమాచరేత్ ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీతచాంద్రాయణమథాపరమ్ । ఉద్వయన్నద్యజపశ్చైవశక్త్యాబ్రాహ్మణతర్పణం ॥ నామత్రయంజపేన్మర్త్యోరోగశాంత్యర్థమాత్మనః । సహస్రనామకంచాపిస్తోత్రం సమ్యగ్విధానతః ॥ అచ్యుతానంతగోవిందేత్యేతన్నామత్రయంద్విజః । అయుతత్రితయావృత్త్యా జపేద్రోగస్యశాంతయే॥ పూర్వసూక్తంజపేద్విద్వాన్నరోరోగాత్ప్రముచ్యతే| అనిచ్ఛంతీమతుతామిత్యాది ॥ అతుతామనుత యోనిం-పురుషేణభోగరహితామితియావత్ ॥ మహిషీసవత్సాదేయా- ప్రదద్యాన్మహిషీంకృష్ణాంసవత్సాం పూజయేత్తతఇతిబ్రహ్మాండపురాణవచనాత్ ॥ మహిషీదానమంత్రస్తుశ్వాసఘ్నసహరేదర్శితః -కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపం పూర్వముక్తం ॥ ఉద్వయన్నద్యరుచః ప్రాగభిహితాః ॥ అత్రజపసంఖ్యాఅయుతత్రయం॥ ఏవంసహస్రనామాదీనామపి॥ నామత్రయమంత్రస్యాష్టాదిప్రకారాంతరవాతరోగహరేభ్యూధ్యాయి॥ విష్ణుసహస్రనామాని॥ పురుషసూక్తంపరిభాషాయాంనిరూపితమ్॥ *

ఇతిధనుర్వాతహరమ్.

—* అథపక్షవాతహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ సభాయాంపక్షపాతీచజాయతేపక్షవాతవాన్ । నివర్తనత్రయమితంహేమ సదద్యాచ్చ ద్విజాతయే ॥ శ్రాద్ధంచవైష్ణవంకుర్యాజ్జన్మనోహితమిచ్ఛతా । సప్తధాన్యానిహేమశ్చగోదానంతత్రకారయేత్॥ నివర్తనస్వరూపంప్రాఙ్నిరూపితం - శ్రాద్ధంవైష్ణవమితి ॥ శ్రద్ధయాదీయతఇతిశ్రాద్ధం- తదేవవిష్ణుదేవతాత్వాద్వైష్ణవం ॥ విష్ణూద్దేశేనబ్రాహ్మణాన్యథాశక్తిభోజయేదిత్యర్థః - సప్తధాన్యాని వ్రీహ్యాదీని యథాలాభోపపన్నాని ॥ ద్రోణాన్వితదల్పపరిమాణానిదేయాని ద్రోణస్వరూపం పరిమాణ ప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥

ఇతిపక్షవాతహరమ్.

—* అథహిక్కావాతహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ ప్రోక్తత్వాద్బ్రాహ్మణోక్తజ్యేష్ఠస్నానహోమజపాదికం। హిక్కారోగసంయుక్తస్తత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాత్త్రింశత్కృచ్ఛ్రాంశ్చసమాపయేత్॥ తామగ్నివర్ణామితిచజపేత్సూక్తంసమాహితః॥ చాంద్రాయణప్రాజాపత్యస్వరూపంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభిహితం॥ తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తంతత్త్రిస్తనస్ఫోటహరేభ్యర్థాయి॥ జపసంఖ్యాతువ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా॥
ఇతిహిక్కావాతహరమ్.

—* అథవాతవ్యాధిహరమృగదానమ్. *—

అస్యనిదానంవాయుపురాణే॥ వాతవ్యాధియుతస్సోయాతి॥ శాంత్యుపాయమాహబోధాయనః॥ హరిణంకారయేత్తామ్రంఘనంతుదశభిఃపలైః| తదర్థేనతదర్థేనశృంగేరౌద్రమయేదృశౌ॥ తండులోపరిసంస్థాప్యబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్। అథకస్రితశంవాపితదర్ధంవాస్వశక్తితః॥ ఏతేషుదత్తమస్థాప్యకాంస్యపాత్రచతుష్టయం॥ వాయుదైవతమంత్రైశ్చహోమంతత్రప్రకల్పయేత్॥ సమిదాజ్యచరుంకృత్వాశతమష్టోత్తరంద్విజః॥ అష్టావింశతిరేవాథమంత్రేణానేనతందిశేత్॥ వాయోచరసిభూతానామంతస్త్వం లోకపావన। వాహనస్యప్రదానేనవాతవ్యాధింవినాశయ॥ అనేనకృతమాత్రేణయథోక్తేనవిధానతః - వాతవ్యాధివినాయుక్తోనీరుజస్సుఖమేధతే॥ ఘనంతుదశభిః పలైరిత్యాది- ఘనంనిబిడం- దృఢమితియావత్॥ పలలక్షణంప్రాగభిహితంబ్రాహ్మణాయనివేదయేదితి॥ హరిణంవాయువాహనాయనమఇతిమంత్రేణ షోడశోపచారైః పూజయిత్వా - వాయుదైవతమంత్రైర్హుత్వేతి- అన్యేషామపిస్వశాఖాపరిపఠితానాముపలక్షణార్థం- అస్వశాఖోక్తామంత్రోగ్రాహ్యాః॥ వికల్పేవాథవా - సమిదాజ్యచరూణాంత్రిత్వాత్తదపేక్షయాబహుత్వం॥ అతఃఏతదుక్తంభవతి॥ సమిదాజ్యచరుదైవతైఃపృథఙ్మంత్రైఃహోతవ్యమితి॥ తత్రైకోమంత్రోవాతరోగహరప్రాయశ్చిత్తేదర్శితః॥ అపరేచమంత్రాఃనవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః॥ సమిదాజ్యచరుంకృత్వేతి-ప్రాదేశమాత్రాస్సమిధఇతిసమిత్కరణం॥ సమిధశ్చయజ్ఞియాః స్వగృహ్యోక్తవిధానాదాజ్యసంస్కారఃఆజ్యకరణం- గృహ్యోక్తవిధినైవనివాపాద్యుద్వాసన ప్రతిష్ఠాభిఘారాంత సంస్కారైశ్చరునిష్పాదనంచరుకరణం॥ వాయోచరసీతిదానమంత్రః॥

ఇతివాతవ్యాధిహరమృగదానమ్.

—o—

—* అథరక్తవాతహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే। రక్తస్రవస్రవాణాంహారిస్యాద్రక్తవాతవాన్| సపస్నాంమహిషీందద్యాత్సద్మరాగసమన్వితాం॥ తన్త్రమపిరక్తమేవ॥ మహిషీదానమంత్రస్తుశ్వాసఖాసహరేద్రష్టవ్యః॥

ఇతిరక్తవాతహరం.

—* అథవాతపిత్తహరలక్ష్మీనారాయణదానమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సవర్ణాగమనేవాతపిత్తవానపిజాయతే ॥ లక్ష్మీనారాయణంరూపంసువర్ణేన ప్రకల్పయేత్ ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధేనాథవాపునః । లక్ష్మీనారాయణంరూపం సర్వదా సర్వకామికమ్ ॥ పద్మాసనగతంకుర్యాద్దేవదేవంచతుర్భుజమ్ । దక్షిణాధఃకరేనిత్యంశంఖమూర్ధ్వేకరేన్యసేత్॥ వామోర్ధ్వేచకరేచక్రంలక్ష్మీపృష్ఠేకరఃపరః॥ వామోత్సంగగతాలక్ష్మీ రత్నపాత్రకరాభవేత్ ॥ దక్షిణశ్చకరోదేవ్యాఃపృష్ఠే దేవస్యచక్రిణః ॥ గరుడంరాజితంకుర్యాద్దేవదేవస్యవాహనమ్ । పక్షౌచతస్యసౌవర్ణౌ సువర్ణేనచనాసికామ్ ॥ వస్త్రైరత్యంతరుచిరైఃపరిధాయాతికౌతుకమ్ । ముక్తాదామపరిచ్ఛన్నంచందనాగరులేపితమ్ ॥ అర్చయేత్కుసుమైర్యుగ్మంలక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్ ।ప్రసన్నంరమణీయంచ గరుడోపరి సంస్థితమ్ ॥ తతోవిప్రంసమాహూయ సుశీలంలక్షణాన్వితమ్ । స్వయంభక్త్యాసమానీయ పూజయేద్వస్త్రకుండలైః ॥ కుంకుమాగరుకర్పూరైరుపవీతాంగుళీయకైః । పూర్వోక్తేనవిధానేన హోమంతత్రతుకారయేత్॥ మంత్రేణానేనతందద్యాత్సర్వలోకనమస్కృతమ్ । లక్ష్మీపతేదేవకినందనేశ క్షీరాబ్ధిశాయిన్వచ సామగమ్య ॥ గోవిందదామోదరవాతరక్తం వినాశయాశుక్షపితారివర్గ । లక్ష్మీనారాయణస్యైవంమూర్తిందద్యాచ్ఛుభక్తితః ॥ ఆరోగ్యవాంఛుచిర్నిత్యంజాయతేనాత్రసంశయః । పలేనవేతి ॥ పలస్వరూపంపూర్వముక్తం ॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనేతి- హోమంచకారయేత్తత్రేత్యారభ్య అంత్రవృద్ధిహర నారాయణదానోక్తప్రకారేణేత్యర్థః ॥ యదాతువాతపిత్తహరణార్థమిదందానంక్రియతె - తదా- లక్ష్మీపతేదేవకినందనేత్యస్మిన్దానమంత్రే- గోవిందదామోదరవాతపిత్తంవినాశయేత్యూహ్యం॥ *

ఇతివాతపిత్తహర లక్ష్మీనారాయణదానమ్.

—* అథవాతపిత్తహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ లశునంగృంజనంతాళఫలంవాశ్నాతియోద్విజః । సవాతపిత్తరోగీస్యాత్సతుచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఔషధవ్యతిరేకేణలశునాదిభక్షణేచాంద్రాయణం॥ కామతశ్చేద్ద్విగుణం॥ చాంద్రాయణలక్షణంతుపూర్వముక్తం॥ *

ఇతివాతపిత్తహరమ్.

—* అథవాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

రక్తవస్త్రప్రవాళానాంహారీస్యాద్రక్తవాతవాన్ । సతుచాంద్రాయణంకుర్యాదేతద్రోగస్యశాంతయే॥ చాంద్రాయణస్వరూపంకృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యం॥ అథవాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తాంతరం.

వృద్ధబోధాయనః ॥ సవర్ణాగమనేవాతరక్తవాన్ జాయతేనరః । ఏతద్రోగనివృత్త్యర్థంషడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ షడబ్దకృచ్ఛ్రేణప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణామశీత్యుత్తరంశతంభవతి ॥ ఇదంప్రాయశ్చిత్తం స్వల్పరోగస్యావిధనవతః - అధనస్యాప్యధికరోగతో వా॥ *

ఇతి వాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—✻ అథవాతరోగహరప్రతిమాదానమ్. ✻—

కర్మవిపాకసారే॥ వాయుర్భర్ణాయంకరః పంగుః పాశీధావకసమంతతః। వికీర్ణకేశః పార్శ్వస్థాకృతజ్ఞదైత్రేవవాహనమ్॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాందర్శితమ్॥

ఇతివాతరోగహరాణి.

—✻ అథపిత్తహరాణి. ✻—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వైద్యశాస్త్రమతాద్యస్తుకృత్వౌషధమథాన్యథా। ప్రయోజయేన్నరస్సోయంరక్తపిత్తయుతోభవేత్ ॥ అష్టోత్తరాయుతంవహ్నావగ్నిందూతమితిత్యృచా । చర్వాజ్యాభ్యాంతుజుహుయాద్రక్తపిత్తాపనుత్తయే ॥ వైద్యశాస్త్రమహంజానామీతిగర్వా దౌషధమన్యథాశాస్త్రవిరుద్ధం కృత్వాప్రయోజయేత్ ॥ అథవౌషధంశాస్త్రనిబద్ధమేవకృత్వాశాస్త్రోక్తమార్గేణ యోదద్యాత్సరక్తపిత్తవాన్ జాయతఇత్యర్థః ॥ అత్రవైద్యశాస్త్రమతాదిత్యనేనభిషగ్భిరాచరణమభిహితం - అతోవ్యాధితరతమభావేనభిషగ్భిరాచరితప్రాయశ్చిత్తాని చాంద్రాయణకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపరాకాదీనివ్యస్తానిసమస్తానివాయోజ్యాని ॥ చాంద్రాయణాదీనితథాపూర్వోక్తహోమశ్చేతిమిళిత్వాద్వయమపీతిరోగనివృత్తిసాధనమ్ ॥ అత్రత్వగ్నిందూతమితి సూక్తమంత్రః పృథగ్వాఋగ్భవేతి ॥ చరుణాయుతార్ధం - ఆజ్యేనార్ధమిత్యయుత సంఖ్యా పూరణీయా॥ అథవావ్యాధిశక్త్యాద్వ్యధిక్యే చరుణాయుతమాజ్యేనాయుతంహోమః ॥ ✻

ఇతిపిత్తహరాణి.

—✻ అథప్రకారాంతరేణరక్తపిత్తహరమ్. ✻—

శాతాతపప్రోక్తే॥ మద్యపోరక్తపిత్తస్స్యాత్సదద్యాత్సర్పిషోఘటమ్। మధునోర్ధఘటంచైవసహిరణ్యంవిశుద్ధయే ॥ అత్రాపి మద్యపప్రాయశ్చిత్తాని త్రైమాసికాదీని షడబ్దపర్యంతాని వ్యాధిశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాని ॥ ఏకస్మిన్మాసికార్ధద్వయప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రపరిగణనయాత్రైమాసికప్రాయశ్చిత్తేనార్ధస్యప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణిభవంతి ॥ ఏవమన్యత్రాప్యూహ్యం ॥ ఆజ్యమధుదానమంత్రౌతుపూర్వోక్తౌద్రష్టవ్యౌ॥ ✻

—✻ అథపిత్తరోగప్రతిమాదానమ్. ✻—

తల్లక్షణంచ ॥ అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవఅత్రాపివిజ్ఞేయం ॥ పూజావిధానంపరిభాషాయాముక్తం॥ ✻

—✻ అథశ్లేష్మహరాణి. ✻—

తత్రశాతాతపః ॥ త్రపుహారీచపురుషోజాయతేశ్లేష్మలస్తథా । ద్రవ్యాణామల్పసారాణాంస్తేయంకృత్వాన్యవేశ్మని ॥ చరేత్సాంతపనంకృచ్ఛ్రమితి॥ మనూక్తసాంతపనంచరేత్॥ ✻

—※ అథప్రకారాంతరేణశ్లేష్మహరమ్. ※—

శాతాతపః ॥ త్రపుహారీచపురుషో జాయతేశ్లేష్మలస్తథా। ఉపోష్యదివసంసోపిదద్యాత్పలశతత్రపు ॥ ※

—※ అథఅచికిత్సావ్యాధిహరమ్. ※—

యమః ॥ నిత్యానుష్ఠానవిముఖః కఫరోగీభవేన్నరః । పరాభవంసమాప్నోతి చేత్యాహభగవాన్యమః॥ పరాభవంశ్లేష్మణాశత్రుభిశ్చసమాప్నోతి ॥ తచ్ఛాంత్యేమాసమేకం యావకం భక్షయేన్నరః - సహస్రనామజప్యంచహోమశ్చాష్టోత్తరాయుతం । నామమంత్రేణకుర్వీత చర్వాజ్యంచహవిర్భవేత్ ॥ యావకస్వరూపంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభిహితం ॥ త్రైర్నియమైర్యుతోమాసం యావకవ్రతంకుర్యాదిత్యర్థః॥ నామమంత్రేణహోమః॥ సహస్రనామస్తోత్రస్యజపః । జపసంఖ్యాచవ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరసహస్రాదికాకల్ప్యా॥ ※

ఇతిఅచికిత్సావ్యాధిహరమ్.

—※ అథశ్లేష్మరోగహరప్రతిమాదానమ్. ※—

తల్లక్షణంతుశూలరోగహరప్రకరణే॥ అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాదినాద్రష్టవ్యం ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాముక్తంగ్రాహ్యం॥

ఇతిశ్లేష్మరోగహరాణి.

—※ అథాపస్మారహరాణి. ※—

శాతాతపః ॥ ధూర్తోఽపస్మారరోగీస్యాత్సతద్దోషస్యశాంతయే । బ్రహ్మకూర్చవ్రతంకుర్యాద్ధేనుందద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥

ఇతిఅపస్మారహరమ్.

—※ అథప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురౌస్వామినివాయస్తుప్రతికూలంసమాచరేత్ । సోపస్మారీభవేత్తత్ర కుర్యాచ్చాంద్రాయణంనరః ॥ సదసస్పతిమంత్రేణచర్వాజ్యంజుహుయాత్తతః । కయానఇతిసూక్తంతుజపేద్బ్రాహ్మణతర్పణమ్ ॥ కుర్యాద్ధిరణ్యదానంచశక్త్యారోగస్యశాంతయే । చర్వాజ్యమితిహోమస్యసాధనంచపృథక్పృథక్ ॥ హోమసంఖ్యా రోగానుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ ఏవంసూక్తజపేపి - సదసస్పతిమిత్యస్యమేధాతిథిఋషిః - సదసస్పతిర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - హోమేవినియోగః - సదసస్పతిమద్భుతమిత్యాది - కయానశ్చిత్రఆభువదితి పంచదశర్చస్యసూక్తస్య - వామదేవఋషిః- ఇంద్రోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - జపేవినియోగః - కయానశ్చిత్రఆభువదిత్యాది॥ ※

ఇతిప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్.

—॥ అథాపస్మారహరవినాయకదానమ్. ॥—

తత్రబోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణశ్వాసరోధేనవ్యాపస్మారీభవేన్నరః । వక్ష్యేతస్యప్రతీకారం దానహోమజపాదిభిః ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । వినాయకప్రతికృతిం కుర్యాత్స్వర్ణేన శోభనామ్ ॥ రాజితంచతథానాగముపవీతంప్రకల్పయేత్ । పుష్కరంపద్మరాగేణహస్తంరత్నైః ప్రకల్పయేత్ ॥ వినాయకార్ధమానేనహ్యాఖుం దేవస్యకల్పయేత్ । తస్యాప్యంగేప్రదేయానిరత్నానివివిధానిచ ॥ మాణిక్యేన ప్రకుర్వీతచక్షుషీతస్యశోభనే । పూర్వేద్యుర్మంటపంకుర్యాత్స్తంభైష్షోడశభిర్ఘనమ్ ॥ యద్వాద్వాదశభిఃకుర్యాదష్టాభిర్వాప్రయత్నతః । మంటపస్యచతుర్భాగంవేదికాముపకల్పయేత్॥ రాత్రౌవినాయకస్యాపిహ్యధివాసనమిష్యతే । చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైస్సార్ధమాచార్యస్సర్వశాస్త్రవిత్॥ స్వయమేవసదాచార్యో హ్యథర్వజ్ఞస్సర్వవాక్యవిత్ । కులీనశ్చాపివృద్ధశ్చసర్వప్రాణిహితేరతః ॥ రాత్రౌజాగరణంకృత్వా మధ్యరాత్రేబలింహరేత్ । మత్స్యమాంసేనసహితంతథాక్షీరౌదనేనచ॥ ఆచార్యః ప్రయతోభూత్వా మంత్రేణానేనసంయుతః । పూర్వస్యాందిశితందద్యాద్బలింపైసార్వకామికమ్ ॥ ఆదిత్యావసవోరుద్రాః దేవాభూతానిసర్వశః । తతఃప్రభాతేవిమలేస్నాత్వాచాహతవాససః ॥ భూషితాఃకటకైస్సమ్యక్పవిత్రాంగుళీయకైః । కుండానిదిక్షుచత్వారిమేఖలాసంయుతానిచ ॥ కుర్యాత్తేషుప్రకుర్వీతహోమంమంత్రైస్స్వకైస్తథా । పూర్వస్మిన్బహ్వృచఃకుర్యాత్సమిదాజ్యచరూత్కటమ్॥ వినాయకంసముద్దిశ్యగణానాంత్వేతిమంత్రతః । అధ్వర్యుర్దక్షిణేకుండేకుర్యాద్ధోమంసమాహితః ॥ ఛందోగఃపశ్చిమేకుండే సమిద్ధోమం సమాచరేత్ । అథర్వణశ్చోత్తరేచకుండహోమంప్రకల్పయేత్ ॥ వస్త్రైర్నానావిధైశ్శుభ్రైఃకర్పూరకటకాదిభిః । ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యాయచమోదకాః ॥ యథాదేవేతథాచార్యేప్యలంకారాది కల్పయేత్ । ఆచార్యఃపరయాభక్త్యాగణేశాయప్రకల్పయేత్ ॥ అపూపాదితథాన్యచ్చకారయేద్భక్ష్యకాన్వితమ్ । నివేద్యపార్వతీంచాపి దేవదేవం మహేశ్వరమ్ ॥ పూజయేత్పరయాభక్త్యా త్వాచార్యఃపరమేవహి । తథైవరోగవాన్భక్త్యాసంపూజ్యగణనాయకమ్ ॥ గణానాంత్వేతిమంత్రేణ తూష్ణీంశూద్రస్తుపూజయేత్ । తతోమధ్యందినేప్రాప్తే ప్రతిమాం దక్షిణాయుతామ్ ॥ మంత్రేణానేనదద్యాచ్చసరోగీప్రాఙ్ముఖస్స్వయమ్ । ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయబ్రాహ్మణాయాతిభక్తితః ॥ వినాయకప్రసన్నార్తిహరవిఘ్నవినాశక । త్వందేవైః ప్రార్థితః కుర్వన్ విఘ్నంవిఘ్నపరాయణైః ॥ బ్రాహ్మణశ్వాసరోధేనయజ్జాతంమమవైకృతమ్ । పూర్వకర్మవిపాకేన హ్యపస్మారగదాదికమ్॥ మాస్యత్రైమాస్యషాణ్మాస్యాహ్యబ్దకామేహ్యపస్మృతిః । త్వదర్చాయాఃప్రదానేన రోగమాశువినాశయ । చతుర్ణాంబ్రాహ్మణానాంచదద్యాచ్ఛక్త్యాచదక్షిణామ్ ॥ ఏవంకృత్వాగణపతేర్దానంమర్త్యస్సుఖీభవేదితి॥

పలేనవాతదర్ధేనేత్యాది ॥ పుష్కరంశుండాదండాగ్రభాగః - హస్తమితిశుండాదండః - చక్షుషీతస్యేతి- తస్యవినాయకస్య- వినాయకవాహనమూషికాయాశ్చ - మత్స్యమాంసేనేత్యాది - మత్స్యేన-మాంసేన- క్షీరౌదకేనచ సహితంవిచిత్రమన్నంబలిందద్యాదిత్యర్థః - బలిదానమంత్ర మాహ ఆదిత్యావసవోరుద్రాఇత్యాదినాశ్లోకద్వయేన॥ హోమమంత్రైస్స్వకైరితి॥ స్వకైఃస్వశాఖోక్తైఃవినాయకప్రకాశకమంత్రైరిత్యర్థః ॥ తత్రవినాయక ప్రకాశకమంత్రాః వినాయకశాంతౌ నవగ్రహయజ్ఞేప్రదర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యాత్వష్టోత్తరశతాదిసహస్రాంతాకల్ప్యా ॥ శక్త్యాద్యపేక్షయా - పూర్వస్మిన్ బహ్వృచఇత్యాది ॥ అత్రవినాయకాధివాసనావేదికాంతః పూర్వాదిదేశాగ్రాహ్యాః ॥ సతిసంభవేచత్రిషుదిక్షు బహ్వృచాదిభిర్హోమాః కారయితవ్యాః- వేదచతుష్టయవిదామభావే స్వశాఖ్యైనవా బ్రాహ్మణేన - తస్యాప్యభావేతస్మిన్సర్వాణ్యే

చార్యత్వేన యో వృతస్తచ్ఛాఖానుసారేణాధివాసనవేదికాతః ఆగ్నేయ్యాందిశికుండాదివిధాయోద్దిష్ట హోమశ్చ తుర్గుణం కారయేత్ - ఏవమాచార్య ఋత్విక్సహితో హోమం విధాయ పూర్ణాహుత్యంతే పూర్వాధివాసితాం వినాయకప్రతిమాం పునష్షోడశోపచారైః పూజయేత్॥ ఇత్యాహ ఆచార్యః ప్రతిమాం తాంస్త్విత్యాదినా॥ భక్ష్యకాస్వితాపూపాదినైవేద్యం కారయేదిత్యర్థః॥ ఆచార్యేణ పూజితం వినాయకం రోగవాన్యజమానోపి పూజయేత్॥ స చేద్యజమానశ్శూద్రస్తూష్ణీం మంత్రేణ వినా పూజయేదిత్యర్థః - వినాయక ప్రసన్నార్తిహారేత్యారభ్య - రోగమాశు వినాశయేత్యంతో మంత్రః॥ *

ఇత్యపస్మారహరవినాయకదానమ్.

—* అథాపస్మారహరమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥ పూజాదివిధిస్తు పరిభాషాయాం దర్శితః - ఇత్యపస్మార రోగహరాణి॥ *

—* అథ శిరోరోగహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తౌ: నాగహారీ చ సతతం పురుషశ్శిరోరోగవాన్। సీసం పలశతం దద్యాదుపోష్య సతువాసరమ్॥ నాగస్సీసం॥ *

—* అథ ప్రకారాంతరేణ శిరోరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ గురూపరోధీ చ శిరోరోగవాన్ జాయతే నరః। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్॥ ఔషధాని ప్రదద్యాచ్చ తిలపాత్రం తథైవ చ। ఔషధాని వైద్యశాస్త్రే శిరోరోగహరత్వేనోక్తాని॥ *

—* అథ కర్మవిపాకోక్తం శిరోరోగహరమ్. *—

ప్రాయోపవేశనాదీనాం వ్రతానాం త్యాగకారణాత్। శిరోరోగయుతో భూయాత్తన్నిష్కృతిరథోచ్యతే॥ గోహత్యాయా వ్రతం కుర్యాత్పంచాశద్విప్రభోజనమ్। ఉద్యన్న్వృచం జపేచ్చైవ హోమః కూష్మాండసంజ్ఞికః॥ భవేదిశేషః॥ విప్రభోజనమితి॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచస్యజపసంఖ్యా తు రోగానుసారేణాష్టోత్తరశత సహస్రాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥ కూష్మాండహోమః పూర్వం ప్రపంచితః॥ *

—* అథార్ధశిరోరోగహరమ్. *—

నారదః॥ బ్రహ్మచారీ యదాశ్నీయాద్భిన్నపాత్రే విశేషతః। ఏకాంశేన శిరోరోగీ భవతీత్యాహ నారదః అక్షిభ్యాం త ఇత్యేతత్సూక్తమష్టోత్తరం శతమ్। జపేచ్చరుఘృతాభ్యాం చ జుహుయాచ్చ తథైవ హి॥ ఔషధాని ప్రదద్యాచ్చ విప్రాన్ద్వాదశ భోజయేత్। భిన్నపాత్రే విశేషత ఇతి॥ సౌవర్ణరాజితవ్యతిరిక్తభిన్నపాత్రే భోజనమ్ - శిరోరోగనిదానం - విశేషతో భిన్నకాంస్యపాత్రభోజనమిత్యర్థః॥ జుహుయాచ్చ తథైవ హీతి - అష్టోత్తరశతమిత్యర్థః॥ అత్ర సమగ్రం సూత్రమంతో న తు ప్రత్యేకం - ఔషధాని వైద్యశాస్త్రే శిరోరోగహరత్వేనోక్తాని॥ *

—* అథసూర్యావర్తహరమ్. *—

శాతాతపః ఔషధస్యాపహర్తా ప్రాణినాం సూర్యావర్తః ప్రజాయతే। తేన సూర్యః ప్రదాతవ్యః నైష్కికస్య యథావిధి ॥ నిష్కపరిమితసువర్ణనిర్మితసూర్యప్రతిమాం దద్యాదిత్యర్థః ॥ ఇతిసూర్యావర్తహరమ్.

—* అథశిరోరోగఘ్నయజ్ఞోపవీతదానమ్. *—

పద్మపురాణే॥ బ్రాహ్మణద్విట్ శిరోరోగీతి॥ అత్ర నిష్కృతిర్వాయుపురాణే॥ ఉపవీతం హిరణ్యేన నిర్మితం తు పలార్ధతః। తదర్ధేన తదర్ధేన యథావిభవతోఽపి వా ॥ ఉత్తరీయం రాజితం చ తావత్సంఖ్యాకృతం తథా। బ్రాహ్మణాయ బ్రహ్మవిదే శ్రోత్రియాయ నివేదయేత్। మంత్రేణానేన విధివత్పూజితాయాంగుళీయకైః ॥ ధాతా విధాతా జగతాం పరమాత్మా చతుర్ముఖః। వినాశయతు మే క్షిప్రం రోగమేతం శిరోగతమ్॥ యజ్ఞోపవీతమంత్రే ధాతా విధాతేత్యాది బ్రహ్మప్రకాశకశబ్దోపాదానాత్ - బ్రహ్మపూజాం షోడశోపచారసహితాం బ్రహ్మప్రకాశకైర్మంత్రైః బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యాదిభిర్నమోంతైర్మాని మంత్రైర్వాసోత్తరీయయజ్ఞోపవీతం విధాయ యజ్ఞోపవీతం బ్రాహ్మణాయోక్తప్రకారేణ దద్యాత్ ॥ బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యాదయో బ్రహ్మయజ్ఞప్రకాశకమంత్రాః నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః ॥ పలార్ధేనేతి ॥ యథావిభవతో వ్యవస్థా - సమృద్ధధనేన పలాద్యధికపరిమాణేన సువర్ణేన యజ్ఞోపవీతం కారయేదిత్యర్థః - యావదున్మానం యజ్ఞోపవీతం తదున్మానముత్తరీయం భవతి॥ *

ఇతిశిరోరోగఘ్నయజ్ఞోపవీతదానమ్.

—* అథశిరోరోగఘ్నప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం చ - అనుక్తే తు నరో రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం। పూజావిధానం పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం॥ *

—* అథముఖరోగహరాణి. *—

తత్ర పూతివక్త్రత్వహరమ్ ॥ ధర్మశాస్త్రాణ్యతిక్రమ్య వైద్యో త్యజతి యో నరః। అవిద్యమానదోషత్వాత్సర్వేషాం యః ప్రకాశయేత్ ॥ స భవేత్పూతివక్త్రస్తు కుర్యాచ్చాంద్రాయణవ్రతమ్। ధూపస్రక్చందనాదీని సుగంధీని చ శక్తితః ॥ దద్యాద్ద్విజాయ పంచాశద్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తథా ॥ అథముఖరోగహరమ్ ॥

ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యాన్మంత్రైర్వ్యాహృతిభిర్ఘృతమ్ ॥ జుహుయాత్త్రిసహస్రం తు దద్యాద్వ్రీహ్యాది కాంచనమ్। వ్రీహ్యాది దద్యాత్ - కాంచనం చ దద్యాదిత్యర్థః ॥ ఆదిశబ్దేన యవగోధూమాదయో గృహ్యంతే - వ్రీహ్యాదిస్వశక్త్యనుసారేణ దద్యాత్ ॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణముఖరోగహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శ్వమార్జారాదిభిస్స్పృష్టం భుక్త్వా దుర్గంధవాన్భవేత్। పీత్వా త్రిరాత్రం గోమూత్రం భోజయేద్బ్రాహ్మణత్రయమ్ ॥ దుర్గంధవాన్ముఖే దుర్గంధవాన్భవేత్ ॥ భుక్త్వేతి భోజనస్య నిమిత్తత్వోపాదానాత్ ॥ *

—* అథముఖరోగహరాంతరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ కూటసాక్షీ భవేద్యస్తు రోగీ శోణితపిత్తవాన్ । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ కుర్యాత్కూశ్మాండహోమం తు గాయత్రీమయుతం జపేత్ । దద్యాద్ధిరణ్యం వ్రీహీంశ్చ ముఖరోగస్య శాంతయే ॥ హిరణ్యం వ్రీహియవాంశ్చ విభవానుసారేణ దద్యాత్॥ *

—* అథముఖరోగహరగజదానమ్. *—

బోధాయనః ॥ వాగ్విరోధం గురోః కృత్వా ముఖరోగీ భవేన్నరః । తస్య దానేన విహితః ప్రతీకారోఽయముచ్యతే ॥ సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం పలేనార్ధపలేన వా । కారయేత్కరిణం సౌమ్యం యథావిభవతోఽపి వా ॥ తస్యైవం కారయేద్దంతౌ శుద్ధేన రజతేన తు । పుచ్ఛం సమౌక్తికం కుర్యాద్రత్నానామక్షిణీ తథా ॥ సంవేష్ట్య పీతవస్త్రేణ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః । అర్చయేద్ధాన్యరాశిస్థం ధాన్యం ద్రోణాఢకం మతమ్ ॥ శ్రోత్రియం వృత్తసంపన్నం బ్రాహ్మణం సంయతేంద్రియం । ఆహూయ పరయా భక్త్యా వస్త్రాలంకారభూషణైః॥ పూజయేత్ప్రయతో భూత్వా తేనాతత్కర్మ కారయేత్ । సమిదాజ్యతిలైశ్చైవ హోమం చాపి ప్రవర్తయేత్ ॥ అగ్నినాగ్నిం తథాఘాయే శుక్రం జ్యోతిరితి క్రమాత్ । మంత్రా ఏతే వినిర్దిష్టా ఇధ్మం చాశ్వత్థముచ్యతే॥ కృత్వా చైవ ప్రణీతాం చ తతో హస్త్యర్చనం భవేత్ । స్వాహాంతం కర్మ కృత్వాథ ప్రణీతామోక్షణం తథా ॥ పలేనార్ధపలేన వేత్యాది॥ పలలక్షణం పూర్వముక్తం- తస్యైవం కారయేద్దంతావిత్యాది॥ యో హస్తీ తామ్రేణ సువర్ణేన వా నిర్మితస్తస్య శుద్ధేన రజతేన కారయేత్ ॥ యదా రజతేన హస్తీ నిర్మితస్తదా రజతేన దంతవిధానమనుపపన్నం । రజతస్య ప్రాప్తత్వాత్ ॥ ద్రోణస్వరూపం పూర్వముక్తం- సమిదాదిహోమే క్రమేణ మంత్రానాహ॥ అగ్నినాగ్నిరిత్యాదినా- అగ్నినాగ్నిరిత్యస్య మేధాతిథిఋషిః॥ ఆద్యపాదే నిర్మథ్యాగ్నిరాహవనీయశ్చాగ్నిర్దేవతా - గాయత్రీ ఛందః ॥ సమిద్ధోమే వినియోగః ॥ అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యత ఇత్యాది ॥ అఘాయే అగ్నిమింధత ఇత్యస్య త్రిశంకుఋషిః - అగ్నిరింద్రశ్చ దేవతా - గాయత్రీ ఛందః ॥ ఆజ్యహోమే వినియోగః॥ అఘాయే అగ్నిమింధత ఇత్యాది॥ శుక్రం జ్యోతిరిత్యస్య యజుషో అగ్నికాండే సమామ్నానాదగ్నిర్విశ్వేదేవా ఋషయః- మరుతో దేవతా ॥ అథవా లింగోక్తా దేవతా - యజుషాం చ ఛందో నియమః ॥ తిలహోమే వినియోగః - శుక్రం జ్యోతిశ్చేత్యాది - ఇధ్మశ్చాశ్వత్థ ఇధ్యత ఇతి విశేషో పాదానాద్ధోమసమిధశ్చ పాలాశ్యా వా భవంతి - తదభావే యజ్ఞీయకాష్ఠైధ్మా భవంతి ॥ హోమసంఖ్యాయా అనిర్దిష్టత్వాత్ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం ॥ కృత్వా చైవ ప్రణీతాం చ ఇతి ॥ కర్మవికల్పానంతరం స్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పాత్రాసాదనానంతరం ప్రణీతాం చ ప్రణీతాపాత్రస్థాపనపర్యంతం కృత్వా తతో హస్త్యర్చనం భవేత్ - పూర్వోక్తధాన్యరాశిస్థం తం హస్తినం పూజయేదిత్యర్థః - హస్తీ చాత్ర సుప్రతీకో దిగ్గజః దానమంత్రే సుప్రతీకశ్రవణాత్ - స్వాహాంతం కర్మ కృత్వేతి ॥ పూర్వోక్తప్రకారేణ కరిణం పూజయిత్వా స్వాహాంతం సమిదాది కర్మ నిర్వర్త్య పశ్చాత్ప్రణీతామోక్షణం పూర్వస్థాపితప్రణీతాపాత్రవిసర్జనం స్వగృహ్యోక్తవిధానేన కుర్యాదిత్యర్థః - ఏవం పూర్వోక్తకర్మానంతరం కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధానులేపనః। తస్మై హుతవతే దద్యాత్కరిణం తం సదక్షిణమ్ ॥ మంత్రేణానేన విధివత్ప్రాఙ్ముఖాయ విశేషతః । సుప్రతీక గజేంద్ర త్వం సరస్వత్యభిషేచకః॥ ఇంద్రస్య వాహనోఽసి త్వం సర్వదేవైశ్చ పూజితః। దానేనానేన దత్తేన ముఖరోగం వినాశయ ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్స్వయం భుంజీత బంధుభిః ॥ *

ఇతి ముఖరోగహరగజదానమ్.

—* అథజిహ్వారోగహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పక్వాన్నహారిణాంచైవజిహ్వారోగః ప్రజాయతే । గాయత్ర్యాస్సజపేల్లక్షం దశాంశంజుహుయాత్తిలైః ॥ జపకరణాశక్తౌ గాయత్ర్యయుతజపస్యైకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వాల్లక్షజపస్థానే దశకృచ్ఛ్రాన్కృత్వా గాయత్ర్యా దశకృచ్ఛ్రాణిజుహుయాత్ ॥ *

ఇతి జిహ్వారోగహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణజిహ్వారోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ పరేషాందుఃఖకరణాత్సవర్ణాదానృతభాషణాత్ । జిహ్వాభేదా తథాన్యేషాం పక్షపాతాచ్చసంసది ॥ జిహ్వారోగీభవేదాస్యే వ్రణీచైవాభిజాయతే । పరాకద్వితయంచైవ హోమః కూశ్మాండసంజ్ఞికః ॥ కయానశ్చిత్రసూక్తస్యజపో హోమస్తథైవచ । వ్రీహ్యాదీనాంతథాదానమౌషధస్యచ సంస్కృతమ్ ॥ సవర్ణేతి ॥ ఏతచ్చపదం కాకాక్షివదుభయత్రసంబధ్యతే - అసకృదన్యేషాందుఃఖకరణాదసకృదనృతభాషణాచ్చేత్యర్థః - పక్షపాతాచ్చేతి ॥ పక్షపాతో వ్యవహారిణః - కయానఇతిసూక్తేనజపో హోమశ్చ కర్తవ్యః - జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాఖ్యానుసారేణాష్టోత్తరశతాదికల్ప్యా ॥ సూక్తంసకలంమంత్రోనప్రత్యేకం - వ్రీహ్యాదీనామిత్యాదిశబ్దైర్యవగోధూమముద్గాదీని సప్తగృహ్యంతే - ఏతాని శక్త్యనుసారేణదేయాని ॥ ఔషధస్యాయుర్వేదేజిహ్వారోగహరత్వేనాభిహితస్య ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణజిహ్వారోగహరమ్.

—* అథఛర్దిరోగహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే ॥ విషప్రదశ్ఛర్దిరోగీ గాంచదద్యాత్పయస్వినీమ్ । పరాకాదేకకృచ్ఛ్రం సౌరమంత్రజపశ్చసముచ్చీయతే ॥ కృచ్ఛ్రశబ్దస్తపోరూపక్లేశసాధ్యచాంద్రాయణాదిపరః - అతో వ్యాఖ్యానుసారేణ ప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాన్యన్యతమోగ్రాహ్యః ॥ సౌరమంత్రశ్చసౌరాష్టాక్షరో వా - ఉద్యన్నద్యేత్యృచో వా - మహాసౌరవర్గో వా - జపసంఖ్యావ్యాఖ్యానుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ *

ఇతిఛర్దిరోగహరమ్.

—* అథదంతపీడాహరమ్. *—

అమాన్నహర్తాచైవదంతపీడాప్రజాయతే । సదద్యాదశ్వినౌహేమనిష్కద్వయవినిర్మితౌ ॥ అత్రచాశ్వినప్రకాశకమంత్రేణాశ్వినీదేవతాంపూజాంవిధాయ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ సచమంత్రోనవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితః ॥

ఇతిదంతపీడాహరమ్.

—* అథదంతురత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ యాకేహాతేబుద్ధిపూర్వందంతురోజాయతేనరః ॥ సదద్యాద్భువిశుద్ధ్యర్థంఘృతకుంభంసదక్షిణమ్
ఇతిదంతురత్వహారమ్.

—o—

—* అథశ్యావదంతత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ సురాపశ్శ్యావదంతస్స్యాత్ప్రాజాపత్యాష్టకంచరేత్ ॥ శర్కరాయాస్తులాందద్యాత్సపాపస్యవిశుద్ధయే ॥ జపిత్వాచమహారుద్రందశాంశంజుహుయాత్తిలాన్ । తతోభిషేకఃకర్తవ్యోమంత్రైర్వారుణదైవతైః ॥ శర్కరాతులాపురుషదానం - ఆత్మానంశర్కరయాతోలయిత్వాతాంశర్కరాంబ్రాహ్మణేభ్యోదద్యాదిత్యర్థః ॥ తులాదానమంత్రస్తు - త్వంతులేసర్వభూతానాం ప్రమాణం పరికీర్తితా। మాంతోలయసిసంసారాదుద్ధరస్వనమోస్తుతే॥ దశాంశహోమమంత్రవిచ్ఛేదస్తథాఆహుతిసంఖ్యాశబ్దవిశేషశ్చరుద్రవిధానఏవదర్శితః - వరుణదైవతైరిత్యుపలక్షణం - అతస్స్వశాఖాసమామ్నాతైర్వారుణైరన్యైశ్చాభిషేకంకృత్వా - తతస్స్నాతైరభిషేకః కర్తవ్యః-స్నాతాశ్చమంత్రాఃనవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః॥

ఇతిశ్యావదంతత్వహారమ్.

—o—

—* అథనిష్ఠురభాషిత్వహారమ్. *—

శాతాతపః॥ పరేషాంతర్కకరణాన్నిష్ఠురోక్తిఃప్రజాయతే॥ పరోక్తిహాస్యకరణాద్దద్యాన్మౌక్తికకాంచనే॥ మౌక్తికకాంచనయోర్దానంశక్త్యాద్యనుసారేణకార్యం॥ *

ఇతినిష్ఠురభాషిత్వహారమ్.

~~~

—* అథమూకత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ మూకోభ్రాతృవధాచ్చైవతస్యైవంనిష్కృతిస్స్మృతా। తేనకార్యంవిశుద్ధ్యర్థంయతిచాంద్రాయణత్రయమ్॥ వ్రతాంతేపుస్తకందద్యాత్సువర్ణపలసంయుతమ్ । బ్రాహ్మణాయచతుర్వేదవిదేవస్త్రేణసంయుతమ్ ॥ ఇతిమంత్రంసముచ్చార్యబ్రాహ్మణంతంవిసర్జయేత్ । ఇమంమంత్రంసముచ్చార్యపుస్తకం దద్యాదిత్యర్థః॥ తమేవదానమంత్రమాహ ॥ సరస్వతిజగన్మాతశ్శబ్దబ్రహ్మాధిదేవతా । దుష్కర్మకారిణం పాపంరక్షమాంపరమేశ్వరిఇతి॥ ఇతిమూకత్వహారమ్.

~~~

—* అథమూకత్వహరతిలపద్మదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ స్వరోపఘాతేవాచాంచహతామూకఃప్రజాతే । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారం యేనసంపాద్యతేసుఖం॥వాచాంహతాగుర్వనుజ్ఞామంతరేణవేదాన్గృహీత్వాపుస్తకహర్తాచ॥ కుర్యాత్స్వర్ణమయం

పద్మంపలార్ధేనతదర్ధతః ॥ యథావిభవతస్సువర్ణస్యత్రిశాఖ్యంవకారయేత్ । రక్తవస్త్రేణసంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరిన్యసేత్ ॥ తామ్రపాత్రపరీమాణం పలానామష్టకంవిదుః। పీతవస్త్రేణసంవేష్ట్య పాత్రంతత్తువినిక్షిపేత్ ॥ అథకర్ణికాయాం న్యాసేతిలరాశౌప్రయత్నతః ॥ ఉపచారైః షోడశభిరాచార్యస్సువర్ణశాస్త్రవిత్ ॥ రక్తచందనపుష్పాద్యైర్మంత్రేణానేనపూజయేత్ ॥ పద్మపూజామంత్రమాహ ॥ బ్రహ్మాణశ్చనమస్తుభ్యంవిష్ణోరమితనాభిజ ॥ అతిప్రీతికరంభానోస్సంధాయరుద్రస్యచైవహి । పూజాంమమగృహాణత్వంసర్వక్లేశవినాశక । పూజానంతరంకర్తవ్యమాహ ॥ ఆజ్యమేకాదశపైహోమఃకర్తవ్యోమంత్రపూర్వకః సమిదాజ్యతిలైశ్చైవసావిత్ర్యాష్టోత్తరేణచ ॥ సమిద్ధోమంచకుర్వీతసర్వరోగప్రశాంతయే॥ ఆజ్యహోమశ్చకర్తవ్యోమిత్రేమిత్యనయార్చా ॥ తిలానాంయతఇంద్రేతివ్యాహృతీభిరథాపివా । అగ్నేరుత్తరదిగ్భాగే కలశస్థాపనంభవేత్॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనవాభిషేకాదికారయేత్। ప్రణీతామోక్షపర్యంతంకర్మకృత్వావిధానతః॥ తస్మైహుతవతేపద్మం దద్యాత్సంప్రత్యేచముముక్షవే॥ దేవానామేవసర్వేషాంయతస్త్వం ప్రీతికారణమ్॥ విశేషతోబ్రహ్మణశ్చపరస్యత్యాహరేరపి। యత్పాపిగ్యాపాంసిరోధేనవైరూప్యం మమదేహజం - స్వరోపఘాతజంపూర్వజందుఃఖంరోగభవంతథా।తత్సర్వం నాశయంత్వద్య బ్రహ్మవిష్ణుశివాగ్నయః। త్రిదివాలయాశ్చయేదేవాహవిష్ణంతస్తథాభువి॥ ఎవంపత్యాహుతత్పద్మం-స్థాపనాప్రదేశాదాగ్నేయాంసమిద్ధోమే సావిత్ర్యాష్టోత్తరోమంత్రః - సమిధశ్చయజ్ఞీయాః - ఆజ్యహోమేచిత్రంజేవానామిత్యాది॥ తిలహోమేయత ఇంద్రేత్యనయావ్యాహృతీభిర్వాభవేత్॥ యతఇంద్రేత్యస్యా భర్గఋషిః - ఇంద్రో దేవతా - బృహతీచ్ఛందః - తిలహోమేవినియోగః -యతఇంద్రేత్యాది - హోమసంఖ్యాప్రత్యేకమష్టోత్తరశతంసహస్రంవా ॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనేతి - అభిషేకప్రకరణోక్తవిధానేన- తచ్చాస్మాభిర్నవగ్రహశాంతిప్రకరణేదర్శితం - ప్రణీతామోక్షపర్యంతమితి - ప్రణీతాపాత్రస్థోదకవిసర్జనపర్యంతంకర్మ స్వశాఖోక్తవిధినాకృత్వేత్యర్థః - దేవానామపిసర్వేషామిత్యారభ్య-హవిష్ణంస్తథాభువీత్యంతఃపద్మదానమంత్రః ॥ ✻

ఇతిమూకత్వహరతిలపద్మదానమ్.

—✻ అథస్ఖలద్వాక్యజిహ్వాలోపహరమ్. ✻—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వేదంవాధర్మశాస్త్రంవావిక్రీణాయాద్విజోనరః॥ అధీతంతస్యనాయాతిజిహ్వాయామూస్ఖలితంభవేత్ ॥ అపరిస్ఫుటవక్తావాజిహ్వాయాంవ్రణవానపి । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీతచాంద్రాయణమథాపివా ॥ సూక్తంతామగ్నివర్ణాఖ్యాంజపేచ్చైవాయుతత్రయమ్ । దద్యాద్ధిరణ్యంవిప్రేభ్యోభోజనంవాస్వశక్తితః ॥ వేదంవాధర్మశాస్త్రమితి ॥ భృతకాధ్యాపక ఇత్యర్థః ॥ కృచ్ఛ్రాదీనివ్యాధిగురులఘుభావేనసమస్తానివ్యస్తానివాయోజ్యాని॥ ✻

—✻ అథగద్గదత్వహరసరస్వతీదానమ్. ✻—

తచ్చవాయుపురాణే ॥ వాగ్విరోధంగురోః కృత్వాథవేద్గద్గదవాఙ్నరః । తస్యవక్ష్యేప్రతీకారంయానేనఋషిభాషితమ్ ॥ పలేనాథతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । సరస్వతీంతుప్రతిమాం కుర్యాద్భుజచతుష్టయామ్ ॥ వరదంచాక్షసూత్రంచ బిభ్రతీందక్షిణేకరే । పుస్తకంచాభయంవామేదధానాంహంసవాహనాం॥

అతిశుభ్రేణరాంకవేణ కౌశస్వర్ణేనవాసనమ్ । పీఠంవిధాయతస్యోపరిపాండరంపద్మంన్యసేదిత్యర్థః॥ పద్మస్యోపరిసంస్థాప్య దేవీంవాగీశ్వరీంపరామ్ । ముక్తాదామసమాయుక్తాంశుక్లవస్త్రేణసంయుతామ్॥ వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణ పూజయేత్సింగతండులైః । శ్వేతైః పుష్పైశ్శ్వేతగంధైస్సత్కృత్యవిధిపూర్వకమ్ ॥ వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణేతి॥ యద్వాగ్వదంత్యవిచేతనానీతిఋగ్ద్వయం ॥ బ్రాహ్మణస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్తేన హోమంసమాచరేత్ – పాయసంజుహుయాదష్టశతంశాలిమయంతథా । జుహుయాత్సమిధశ్చాపితదాజ్యంచతిలానపి ॥ కృతాధివాసనామేనామాచార్యాయనివేదయేత్ । సంపూజ్యబ్రాహ్మణంసమ్యగ్వస్త్రాలంకారభూషణైః ॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయహ్యుదఙ్ముఖః । యావత్త్రిబ్రహ్మణోదేవీమూసావాగీశ్వరీపరా॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివైశ్చాన్యైః పూజితాసర్వవందితా ॥ తుష్టాభవతుదానేనదత్తేనానేనవాక్పరా । వాగ్విరోధంగురోః కృత్వాయస్మైగద్గదభాషణమ్ ॥ తత్సర్వంసమయక్షిప్రంబ్రాహ్మత్వంలోకపావని। అనుజ్ఞాప్యబ్రాహ్మణంతంస్వయంభుంజీతబంధుభిః ॥ అష్టశతమితి॥ అష్టాధికంశతం – కృతాధి వాసనామిత్యనేన రాత్రౌ జాగరణంలభ్యతఇతి ॥ అతఃపూర్వోక్తరాత్రావధివాస్యజాగరణంవిధాయ ప్రాతః పూజయిత్వాహోమానంతరం బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ యావత్త్రిఇత్యారభ్య – లోకపావనీత్యంతోదానమంత్రః ॥ *

ఇతి గద్గదత్వహరసరస్వతీదానమ్.

—* అథైడమూకత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ విద్యాపుస్తకహారీచఏడమూకస్తుజాయతే। ఇతిహాసశతందద్యాద్బ్రాహ్మణాయసదక్షిణం॥ గుర్వనుజ్ఞామంతరేణవేదాధ్యేతావిద్యాహారీ – ఉత్పత్తిప్రభృతి దోషప్రతిబద్ధశ్రోత్రవాగింద్రియశ్చ ఏడమూకః॥ ఇతిహాసశతంమహాభారతమ్ ॥ పుస్తకదానమంత్రస్తు – మూకత్వహరేదర్శితః॥ *

—* అథస్ఖలద్వాక్యహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శుకశారికయోర్ఘాతాన్నరస్స్ఖలితవాగ్భవేత్ । సచ్ఛాస్త్రపుస్తకందద్యాత్సవిప్రాయసదక్షిణమ్ ॥ ప్రత్యేకంశుకశారికయోర్హనననిమిత్తమ్ ॥ సచ్ఛాస్త్రాణివేదావిరుద్ధాని మీమాంసాదీని – అత్రాపి పుస్తకదానేమూకత్వహరోక్తోమంత్రోగ్రాహ్యః॥ *

—* అథసారజ్యేనముఖరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

అనుక్తైమునురోగేష్విత్యాదినాద్రష్టవ్యం ॥అథ జిహ్వారోగప్రతిమాదానందంతరోగప్రతిమాదానంచ॥ తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే॥ లంబాకారాస్థితాజిహ్వాదంతరోగౌద్విబాహుకావితి ॥ తత్పూజాది పరిభాషాయాం నిరూపితం॥

ఇతిముఖరోగహరాణి.

—* అథనాసికారోగేషు శీర్ణనాసికాపాదహస్తయుక్తఘర్ఘరస్వరత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ అవణస్యాపహర్తాతు శీర్ణఘ్రాణాంఘ్రిపాణికః। ఘర్ఘరస్వరవాంశ్చైవ జాయతేతస్యనిష్కృతిః ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచంసమ్యగ్జపేదష్టోత్తరాయుతమ్ ॥ జుహుయాచ్చరుణసర్పిర్భ్యాం

రక్తవాసాంసికాంచనమ్ ॥ దద్యాద్దేవద్విజగవాంకుర్యాత్పూజాంస్వశక్తితః । హోమసంఖ్యా జపదశాంశః ॥ చరుణాచపృథక్సంఖ్యా సర్పిషాచపృథక్సంఖ్యా॥ వాసాంసీతిబహువచనాత్ ॥ త్రిభ్యోవస్త్రాది దద్యాత్ ॥ కాంచనంశక్త్యనుసారేణదద్యాత్ - దేవద్విజగవాంపూజాదేవస్యసూర్యాదేస్సువర్ణతిలకాదిభిః పూజా ॥ ఆదిత్యస్యసదాపూజాతిలకంస్వామినస్తథా । మహాగణపతేశ్చైవకుర్వంత్సిద్ధిమవాప్నుయాదితియాజ్ఞవల్క్యోక్తిస్మరణాత్ ॥ స్వామిస్కందః ॥ ద్విజపూజాం స్రక్చందనవాసస్సువర్ణాదిభిః । *

—* అథవక్రనాసత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మర్కటీంనిహతేచైవవక్రనాసఃప్రజాయతే । తేననిష్కఃప్రదాతవ్యో బ్రాహ్మణాయహిరణ్మయః ॥

ఇతివక్రనాసికత్వహరమ్.

—* అథనాసికారోగహరమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంచానుక్తమతురోగస్మిత్యాదినాశూలరోగహరోక్తమంత్రాప్యవగంతవ్యం॥ పూజావిధానంత్వాతంకోదేవతాత్రేత్యాదినాదర్శితం॥ *

ఇతినాసికారోగహరమూర్తిదానమ్.

—* అథనేత్రరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ పరదృష్టివిఘాతేనభిషజ్మిథ్యాచరేణచ। కామాత్పరస్త్రియందృష్ట్వానేత్రరోగీభవేన్నరః ॥ చాంద్రాయణంపరాకంచపంచాశద్విప్రభోజనమ్। కుర్యాద్వయస్సుపర్ణేతిచరుణాసర్పిషాతథా । అష్టోత్తరసహస్రంతుజుహుయాద్రోగశాంతయే।వచోదాఆసీమంత్రంచజపేదాజ్యంసకాంచనం॥ దద్యాద్విప్రాయవిధివన్నేత్రరోగఃప్రశామ్యతి । భిషజ్మిథ్యాచరోభిషజ్మిథ్యాచరణం ॥ విప్రభోజనమితి॥ ఏతచ్చభోజనంసుఖభోజనం- మృష్టాన్నంబ్రాహ్మణేదద్యాన్నేత్రరోగాపనుత్తయే ఇతి బ్రహ్మాండపురాణస్మరణాత్ ॥ వయస్సుపర్ణాఇత్యనయర్చాచరుఘృతాభ్యాం పృథక్పృథగష్టోత్తరసహస్రంజుహుయాత్ ॥ ఇయంచర్ఙ్నేత్రశూలప్రకరణేదర్శితా ॥ వచోదాఆసీతిమంత్రోపితత్రైవ ॥ జపసంఖ్యాతువ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ సకాంచనాజ్యసమిత్యు తద్బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తు కటిశూలహరేదర్శితః ॥ *

ఇతినేత్రరోగహరాణి.

—* అథనేత్రపూయహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ దంపతిభ్యాంప్రవృత్తంతన్నైత్రభువంయోనిరీక్షతే । సనేత్రపూయయుక్తస్స్యాదక్షిభ్యామితిమంత్రతః॥ జపహోమౌచకుర్వీత శక్త్యాబ్రాహ్మణభోజనమ్ । సహస్రకలశస్నానంహారేఃకు

ర్యాద్ద్విజోత్తమః ॥ నేత్రపూజయయాక్తఇతి॥ సాకొత్పూయంవా అతిప్రస్రుత దూషికయాపూయమిత్యభిధీయతే ॥ అక్షిభ్యామితీయమృఙ్మంత్రః ॥ జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాదిగురులఘు భావేన అష్టోత్తరశతాద్యాయుతాంతాకల్ప్యా ॥ జపహోమౌచేతి॥ పునరగ్నిశ్చక్షు రాదిత్యస్యజపహోమాసముచ్చీయతే ॥ అయంచమంత్రోయన్మఆత్మనఇతిమిందామంత్రప్రస్తావేకూశ్మాండహోమేదర్శితః॥జపహోమయోస్సంఖ్యాతు పూర్వోక్తైవ - విష్ణోస్సహస్రకలశస్నానంమహాసౌరేణకుర్యాత్ ॥మహాసౌరంనామసూర్యదైవత్యరుచ స్సూక్తాని ॥ ఏతేషామార్షాదిపరిభాషాయాందర్శితమ్ ॥ ఇదంచస్నానంమండలస్య మూర్తేర్వాకుర్యాత్॥ స్నానీయద్రవ్యంచదుగ్ధాజ్యమధ్విక్షురసపుణ్యతీర్థోదకాని ॥ యథాశక్త్యపనస్నానః॥

—* అథప్రకారాంతరేణనేత్రపూయహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ ఘృతచోరస్తుపురుషః జాయతేనేత్రరోగవాన్। ఉపోష్యసంప్రదద్యాద్వైఘృతధేనుంవిధానతః ॥ ఘృతధేనువిధానంచయక్ష్మరోగహరప్రకరణేద్రష్టవ్యం॥ *

—* అథాంధత్వహరమ్. *—

అంధత్వంనామప్రతిబంధదృష్టిత్వంనోత్పాటితనేత్రత్వం ॥ శాతాతపః ॥ పితృహాచేతనాహీనోమాతృహాంధఃప్రజాయతే । నరకాంతేప్రకుర్వీతప్రాయశ్చిత్తంయథావిధి ॥ చేతనాహీనోనిశ్చేష్టోనిర్బుద్ధిశ్చాపి ॥ అస్యాపివక్ష్యమాణప్రాయశ్చిత్తమేవరోగనివృత్తిహేతుః ॥ నరకాంతేంధః ప్రజాయతఇత్యన్వయః॥ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ ప్రాజాపత్యానికుర్వీతత్రింశచ్చాద్రవిధానతః । వ్రతాంతేకారయేన్నావం సువర్ణపలసంఖ్యయా ॥ స్తంభంరౌప్యమయంచైవతామ్రపాత్రంచపూర్వవత్ । స్తంభోపిపలేనైవ ॥ పలైస్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాంవాతామ్రపాత్రంభవేన్నవమితిపరిభాషోక్తప్రకారేణేత్యర్థః ॥ ఏతచ్చపాత్రంవక్ష్యమాణవాసుదేవమూర్తిస్థాపనార్థం ॥ హేమనిష్కేణకర్తవ్యోదేవశ్శ్రీవత్సలాంఛనః ॥ పట్టసూత్రేణసంవేష్ట్యపూజయేత్తంవిధానతః । నౌకాద్విజాయదాతవ్యాసర్వోపస్కరసంయుతా ॥ సౌకెత్యుపలక్షణమ్ ॥ స్తంభప్రతిమాచదాతవ్యా ॥ సోపస్కరేతి ॥ ఉపస్కరోనౌకాదండః - సోపిసౌవర్ణఏవ - తంవాసుదేవంవిధానతః పూజయేదిత్యర్థః ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాంరుగ్విధాన స్వపురుషసూక్తస్యవిధానమస్మాభిః ప్రదర్శితం ॥ అత్రాయంక్రమః - తామ్రపాత్రేవాసుదేవమూర్తింసంస్థాప్య - తస్యపురస్తాన్నావం స్తంభంచాపినిక్షిప్యవాసుదేవంపూర్వోక్తప్రకారేణసమభ్యర్చ్య - నౌకాదిసహితాం వాసుదేవప్రతిమాంబ్రాహ్మణాయదద్యాదితి ॥ దానమంత్రమాహ ॥ వాసుదేవజగద్వంద్య సర్వభూతాశయస్థిత। పాతకార్ణవమగ్నంమాం తారయార్తితారక ॥ ఇత్యుదీర్యప్రణమ్యాథబ్రాహ్మణంతు విసర్జయేత్ ॥ ఇత్యుదీర్యమంత్రముచ్చార్య - ప్రతిమాదికందత్వాప్రణమ్యవిసర్జయేదిత్యర్థః॥ అన్యేభ్యోపివిప్రేభ్యోయథాశక్తిదక్షిణాందద్యాత్ ॥

—* అథనీలలోచనత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ శాకహారీతుపురుషోజాయతేనీలలోచనః। బ్రాహ్మణాయప్రదాతవ్యంమహానీలమణిద్వయమ్॥

—* అథకపిలాక్షత్వహరమ్. *—

రీతిహృత్కపిలాక్షస్స్యాదుపోష్యదివసద్వయమ్ । రీతేఃపలశతందద్యాదలంకృత్యద్విజాతయే॥ రీతిర్నామతామ్రప్రకృతిజోధాతువిశేషః ॥ పిత్తళికమిత్యుచ్యతే॥ *

ఇతికపిలాక్షత్వహరమ్.

—* అథ మందదృష్టిత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్టస్సమ్యగాదిత్యం పశ్యేదుద్యంతమంబరే । మధ్యంగతమథాస్తం వా యాంతముచ్ఛిష్ట ఏవ సః ॥ నక్షత్రాణ్యథవా చంద్రం స భవేన్మందదృష్టియుక్ । అత్ర నిష్కృతిః - కూర్మపురాణే॥ ఘృతేన చరుణా నేత్రరశ్మిహీనో హుతాశనే । జుహుయాదయుతం సమ్యగితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ దద్యాదన్నం చ వైరక్తవాసాంసి వ్యాధిశాంతయే । రోగాధిక్యే చరుఘృతాభ్యాం ప్రత్యేకమయుతం జుహుయాత్ । హోమమంత్రస్తూద్యన్నద్యేత్యృచః ॥ స్వశక్త్యా బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ వాసాంసీతి బహువచనాత్ త్రిభ్యో వసనాని॥

ఇతి మందదృష్టిత్వహరమ్.

—* అథ తిమిరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ దేవద్విజగృహే తీర్థే పుణ్యస్థానే చ సంస్థితమ్ । ప్రదీపం భంజయిత్వా తు తిమిరవ్యాధిమాప్నుయాత్ ॥ రూపప్రకాశకైర్మంత్రైరభిమంత్ర్య జలం తతః । గాత్రాణి ప్రోక్షయేత్తస్మాన్ముక్తో భవతి కిల్బిషాత్। సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యాపి కారయేత్ ॥ దేవద్విజగృహ ఇత్యాది- దేవగృహే ద్విజగృహే పుణ్యస్థానే పురాణశ్రవణస్థానే చతుష్పథాదౌ చ-రూపప్రకాశకైర్మంత్రైః గుణవచనేన-రూపశబ్దేన రూపవచనే ప్రకృష్టప్రకాశవదాదిత్యలక్షణే ॥ అతస్సౌర్య ప్రకాశకైర్మంత్రైర్జలమభిమంత్ర్య - గాత్రాణ్యంగాని నేత్రప్రధానాని ప్రోక్షయేద్యావద్రోగనివృత్తిః ॥ పరిభాషాయాం ప్రదర్శితః ॥ అన్యచ్చ - మహాసౌరపరిభాషాయాముక్తం ॥ తథా- పునరగ్నిశ్చక్షురదాదితి-కూశ్మాండహోమే మిదాంమిత్రయోర్దర్శితః ॥ వర్చో మే దేహీతి ॥ వయస్సుపర్ణా ఇతి చ మంత్రౌ నయనశూలహరే ప్రదర్శితౌ ॥ ఏతే మంత్రాః వికల్పేన గ్రాహ్యాః ॥ ఏకార్థాస్తు వికల్పేరన్నితి న్యాయాత్ ॥ *

ఇతి తిమిరహరమ్.

—* అథాక్షివేదనాహర గరుడదానమ్. *—

పద్మపురాణే॥ పరేషామక్షిరోగేన జాయతే హ్యక్షివేదనా। వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం బ్రహ్మణా సమీరితం పురా ॥ పలేన కారయేద్ధేమ్నా గరుడం విష్ణువాహనమ్ । రాజతౌ చ తథా పక్షౌ రత్నపక్షౌ సువిస్తృతౌ ॥ కర్తవ్యం చాక్షియుగళం మాణిక్యాభ్యాం ప్రకల్పితమ్। పాదయోస్స్వర్ణకటకే రత్నాభ్యాం పరికల్పయేత్ ॥ రత్నాభ్యామితి ॥ రత్నయుక్తం కటకద్వయం కుర్యాదిత్యర్థః॥ గ్రైవేయకం స్వర్ణయుతం గ్రీవాయామపి విన్యసేత్। నాసికాయాం తు వైడూర్యం మౌక్తికైః పరికల్పయేత్ ॥ మౌక్తికైర్యుక్తం వైడూర్యమిత్యర్థః । వస్త్రైర్నానావిధైర్బద్ధమలంకృత్య శుభాకృతిమ్ ॥ స్థాపయేత్పురతో విష్ణోః ప్రీత్యర్థం చ ఖగాధిపం । వేదవేదాంగకుశలం వేదవిద్యావిశారదమ్ ॥ గంధపుష్పాక్షతైర్వస్త్రైర్వృణీత బ్రాహ్మణోత్తమమ్ । పూజయేత్తం శుచిర్భూత్వా గంధపుష్పాక్షతాదిభిః ॥ హోమశ్చాత్ర కర్తవ్యో మంత్రైస్తద్వాచకైశ్శుభైః । యద్వా గరుడస్తోత్రైర్వాథ సమిదాజ్యతిలాదిభిః ॥ అగ్నిప్రతిష్ఠా కార్యా హి స్వగృహ్యోక్తవిధానతః । విష్ణోః పురత ఇతి ॥ విష్ణ్వాలయే విష్ణోః పురః స్థాపయిత్వైవ తత్కర్మ కర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ అథవా సాలగ్రామస్య పురతః కార్యమితి- వ

త్రైస్తద్వాచకైరితి ॥ తద్వాచకైర్గరుడప్రకాశకైర్మంత్రైరితి ॥ బహువచనంస్వస్వశాఖాగతమంత్రో
పలక్షణార్థం ॥ తత్రైకోమంత్రోమనోజవాయజమానఇతి - అస్యమనోభార్గవఋషిః - సుపర్ణోదేవ
తా- అనుష్టుప్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః - మనోజవాత్తిత్యాః గరుడగాయత్ర్యాః కాశ్యప ఋషిః-బ్రం
హ్మావా ॥ గాయత్రీఛందః ॥ గరుడోదేవతా - విహితార్థేవినియోగః ॥ పక్షిరాజాయేత్యాః ॥ సమిదాజ్య
తిలాదిభిరితి ॥ ఆదిశబ్దేనచరుయవవ్రీహయోగృహ్యంతే ॥ హోమసంఖ్యాచ ప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం - ఏవం
పూజయిత్వాకింకుర్యాదిత్యత్రఆహ ॥ పుణ్యాహవాచనంకార్యంబ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ తస్మైహుతవతేదేవ
ద్యాత్సోతిప్రీత్యర్థమాదృతః ॥ భక్త్యాసంపూజ్యవిధివత్కేయూరకటకాదిభిః । ఏతచ్చపుణ్యాహవాచనం
దానానంతరంకార్యం- దానమంత్రమాహ ॥ దేవదేవజగన్నాథలక్ష్మీప్రియపరాయణ ॥ వాహనస్యప్రదా
నేనహరకర్మవిపాకజం । అక్షిరోగంజగన్నాథనారాయణజగన్మయ ॥ పుష్పంవాపటలంవాపివాతరక్తమ
థాపివా । రక్తంవాపృథగక్ష్ణ్యంతథార్బుదమథాపివా ॥ తతోవిసృజ్యవిప్రేంద్రంశిష్టైరిష్టైశ్చబంధుభిః।
స్నాత్వావిప్రాన్భోజయిత్వాసుఖీభవతిమానవః ॥ దానానంతరంస్నాత్వా పుణ్యాహవాచనంవిధాయా
జ్యావేక్షణంకృత్వా విప్రాన్భోజయిత్వాబంధుభిస్సార్ధంభుంజీతేత్యర్థః - ఆజ్యావేక్షణంతు బ్రహ్మాండపు
రాణేభిహితం - అక్ష్ణోర్యద్భవరోగాణామాజ్యంకనకసంయుతమ్ । దద్యాద్విప్రాయవిధివత్తతోరోగస్యాపను
త్తయే ॥ ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తుపూర్వముక్తః॥ *

ఇతిఅక్షివేదనాహరగరుడదానమ్.

--* అథనక్తాంధ్యహరగోపాలదానమ్. *--

బ్రాహ్మే ॥ నక్తాంధ్యంజాయతేతస్యయోగవాంనయనద్వయే । కరోతిశూలప్రక్షేపం తస్యవక్ష్యామి
నిష్కృతిమ్ ॥ విష్ణోశ్చగోపవేషస్యయథాశక్త్యాచభక్తితః। సువర్ణేనప్రతికృతింవేణువాదనతత్పరామ్ ॥
బర్హిపీడాకసంయుక్తాం ద్విభుజాంభువనోత్తరామ్ । కారయిత్వాశుభాకారాంప్రక్షాళ్యశుచివారిణా॥ వ
స్త్రేణవేష్టయిత్వాచగంధైర్మాల్యైస్సుచర్చయేత్ । తండులోపరిసంస్థాప్యదేవంశక్త్యనుసారతః ॥ ఆచా
ర్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః । పూజాంచమంత్రశాస్త్రేణకుర్యాద్దేవస్యభక్తితః ॥ భక్త్యనుసార
తోసమర్చయేదిత్యన్వయః - పూజాంచమూలమంత్రేణేతి పాఠే । పూజామంత్రోద్ధారశ్లోకశ్చమంత్రశా
స్త్రే ॥ కృందామధ్యగతాష్టామగోప్యణాయల్లవుధ్యగాః । గోపీజనవకారాదాస్యా భాయ స్వాహాస్మరాధి
పః ॥ ఉద్ధృతమంత్రః ॥ శ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా॥ అస్యనారదఋషిః- గోపీజన
వల్లభోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః - హోమంచతత్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైరపి॥
ఇదంవిష్ణుఃప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితిక్రమాత్ ॥ మంత్రగృహ్యోక్తమార్గేణ చాగ్నిస్సంస్థాపనంభవేత్।
జుహుయాన్మూలమంత్రేణమంత్రశాస్త్రవిధానతః ॥ ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కృత్వాదేవం ప్రపూజయేత్।
దేవస్యనద్యాన్నైవేద్యంహవిస్స్వంసమాహితః ॥ ఇదంవిష్ణ్వాదయోమంత్రాః క్రమేణసమిదాదిహోమమం
త్రాభవంతీత్యర్థః ॥ సమిద్ధోమానంతరంపూర్వోక్తేనమూలమంత్రేణ విధిసంపాదితం స్వగృహ్యోక్తప్రకా
రేణైవచరుంహుత్వాపశ్చాదాజ్యహోమాదికార్యం ॥ హోమసంఖ్యాప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం- ఇదంవిష్ణు
రిత్యస్యఋష్యాదినవగ్రహప్రకరణేదర్శితం ॥ ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమిత్యేతయోస్తు- దీర్ఘతమాఋషిః-

విష్ణుర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - క్రమేణాజ్యతిలహోమయోర్వినియోగః ॥ ఏవం హోమం విధాయ ప్రణి
తామోక్షపర్యంతం కృత్వా పునరపి గోవిందం పూజయేత్ ॥ అస్యాం పూజాయాం హోమశేషం సంపాదితం
హవిర్నైవేద్యం ॥ అన్యత్సంపాదితం వా పక్వాన్నాది - ఏవం నైవేద్యం దద్యాత్ - పశ్చాత్స్వమంత
తో దేవముద్దిశ్య పరితో దద్యాత్- అష్టోత్తరశతబలిం హరేదిత్యర్థః। పూర్వోక్త క్రమేణ ...
పూజా ॥ తతస్స్నానం ... దద్యాద్గోగోప్రాస్యముఖః ప్రతి ...
షం తేనా వేదవిదన్నను సహ్యా ... ॥ దానమంత్రః - గోవిందగోపీజనవల్లభేశ కంసాసురఘ్న
... ॥ గోవర్ధనోద్ధరణ ... సంరక్షితాశేష సతామధీశ ॥ గోవత్సపత్న్యాని ...
... ॥ స్వతీయ దానం హి ... పాకలోత్తు ఏవం కృ
త్వా ప్రతికారం గోపవేషస్య దానతః ॥ అచిరాద్దేవదత్తశ్రీర్జాయతే నాత్ర సంశయః ॥ ❊

ఇతి సద్గ్రంథ్యహారిగోపాలదానమ్.

—❊ అథ కామిలాహరమ్. ❊—

•వృద్ధగౌతమః ॥ కామిలా భక్తచోరస్య తస్య తత్స్వామినిష్కృతిమ్ । కుర్యాచ్ఛపతిం రాజానం ... ద్యాహ
నముత్తమమ్ ॥ సువర్ణేన యథాశక్త్యా పక్షయోర్మాణిక్యద్వయమ్ । నాసికాయాం తథా వజ్రముత్తరీయంచ
రాజితమ్ ॥ ఏవం కృత్వా గరుత్మంతం స్థలద్రోణోపరిన్యసేత్ ॥ ద్రోణలక్షణం పూర్వముక్తం ॥ వస్త్రేణ తం
సమావేష్ట్య శ్వేతమాల్యైస్సమర్చయేత్ । సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో వైష్ణవో ధర్మతత్పరః ॥ బ్రాహ్మణస్త
ర్త్విజో భక్త్యా యజమానేన శక్తితః । ఉపచారైష్షోడశభిర్ద్విజమభ్యర్చయేత్తథా ॥ ద్విజం పక్షిణం గరుత్మంత
మితి యావత్ । వృతో బ్రాహ్మణః ॥ శ్వేతవస్త్రాదిభిర్ద్విజమభ్యర్చయేదిత్యర్థః ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశి హోమశ్చ
కర్తవ్యః స్థండిలే శుభే ॥ సమిదాజ్యతిలైస్తత్ర పాలాశ్యస్సమిధస్స్మృతాః ॥ మంత్రో గరుడగాయత్రీ సమిదాజ్య
హుతో భవేత్ ॥ తిలహోమో వ్యాహృతిభిస్తత్ర స్విష్టకృతం భవేత్ । ఆగ్నేయ్యాం దిశీత్యాది - గరుడపూజాస్థా
నాదాగ్నేయ్యాం దిశి - హోమసంఖ్యాతు పరిస్పష్టమష్టోత్తరశతం ॥ గరుడగాయత్రీత్వత్ర వేదనాహారగరుడ
దానేదర్శితా । స్విష్టకృతం భవేత్ ॥ స్విష్టకృద్ధోమశ్చ కర్తవ్యః ॥ స్వస్వగృహ్యోక్తైవ ॥ స్థాపయేద్వ్రణం
కుంభం సితవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ నిక్షిపేత్పంచరత్నాని మృత్తికాశ్చాపి రోచనమ్ । అశ్వస్థానాదిత్యాది పంచ
మృత్తికాః । పంచత్వక్పల్లవానిస్యుః పూరయేత్తీర్థవారిణా ॥ అత్ర పాఠక్రమేణ వ్యవస్థితిః - అతో హోమా
త్పూర్వం గరుడపూజాసమయ ఏవ - తదనంతరం వా ఈశాన్యాం దిశి కలశం స్థాపయేత్ ॥ రోచనం గోరోచనా ॥
ఆమ్రాశ్వత్థవటప్లక్షోదుంబరాణాం - పల్లవాన్యపి తేషామేవ - అస్మిన్కలశే వారుణైర్మంత్రైర్వరుణాయనమ ఇతి
నామమంత్రేణ వరుణమావాహయేత్ ॥ ఏవం గరుడపూజా కలశస్థాపన హోమానంతరం కర్తవ్యమాహ - తే
నాభిషేకం కుర్వీత హ్యాపోహిష్ఠా పరిక్రమాత్ ॥ హిరణ్యవర్ణా ఇతి చ పవమానేన చైవహి । పవమానేన స్యాదిష్ట
మేతి - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన చ - అభిషేకానంతరం స్నాత్వా శుచిర్భూత్వా- శ్రీకృష్ణ పరమానందజ
గతః పరిపాలక ॥ పూర్వజన్మని యత్పాపం భక్తచౌర్యం మయాకృతం । తేన ప్రాప్తం చ వైరూప్యం యన్మయా
త్యంత దుస్సహం ॥ కామిలోద్ధమిదం దేవ తవ వాహనదానతః । వినాశయాశు మే కృష్ణ జగతాం పాలకోహ్య

సి ॥ ఏవంగరుడదానంతుకృత్వామర్త్యస్సుఖీభవేత్। ఆచార్యంభోజయిత్వాతుప్రణిపత్యవిసర్జయేత్॥ *

ఇతికామిలాహరమ్.

—* అథకేకరాక్షత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ తరక్షూనిహతేచైవజాయతేకేకరేక్షణః। దద్యాద్రత్నమయీంధేనుంశతపాతకనాశినీమ్॥ తరక్షుర్మృగాదనః ॥ రత్నధేనుర్విధిస్తుక్షయరోగహరేఘృతధేనుప్రసంగేదర్శితః ॥ *

—* పింగాక్షత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మార్జారేనిహతేచైవజాయతేపింగళేక్షణః। తేనవైదూర్యరత్నాని దాతవ్యాని స్వశక్తితః ॥ రత్నానీతిబహువచనంస్యూనత్వప్రతిఘాతార్థం- స్వశక్తితఇతి ॥ త్రిష్వేవరత్నేషు మూల్యగతాల్పత్వబహుత్వద్యోతనార్థం- త్రిభ్యోప్యధికసంఖ్యాద్యోతనార్థంచ॥ *

—* అథనేత్రరోగహరతర్పణమ్. *—

తత్రాయంవైదికమాంత్రికసంప్రదాయః ॥ తద్యథా॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచేవపచ్ఛోర్ధశోరుక్కస్యార్థర్చశసస్తేనత్యృచేనేతి - అస్యకలశస్యతర్పణప్రయోగస్యవ్యాఖ్యనుసారేణాష్టావింశతి రష్టోత్తరశతమిత్యాద్యావృత్తిఃకల్పనీయా ॥ అత్రతర్పణేరక్తాక్షతాః రక్తపుష్పాణివాగ్రాహ్యాణి - జపశ్చతర్పణప్రకారేణనకేవలంనేత్రరోగహరః - అపితుకూర్రాదిహరోపి ॥ *

—* అథసాధారణ్యేననేత్రరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ త్ర్యక్షిరోగసూర్యణీమచాపభృద్వరదాభయః।పూజావిధానంతుపూర్వోక్తం॥ *

—* అథకర్ణరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాతాపిత్రోర్గురూణాంచదేవబ్రాహ్మణయోస్తథా। శృణోతీందాంవిద్వన్యః కర్ణాభ్యాంతస్యశోణితమ్ ॥ పూయంచప్రస్రవత్యస్యశాంతిః కృచ్ఛ్రచతుష్టయమ్ । హిరణ్యరత్నవస్త్రాణాం దానాద్బ్రాహ్మణభోజనాత్ ॥ జపాద్ధోమాచ్చభవతిసౌరమంత్రేణశక్తితః । శక్తితఇతిసర్వత్రసంబధ్యతే- అతః కృచ్ఛ్రేష్వపిశక్త్యనుసారేణప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాదీని గ్రాహ్యాణి ॥ హిరణ్యాదిదానాన్యపిశక్త్యనుసారేణకుర్వీత- జపహోమశ్చసమస్తమంత్రాణామష్టోత్తరశతావికార్యః - సౌరమంత్రశ్చోద్యన్నద్యేత్యృచః ॥ *

—* అథక్రిమికర్ణరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సర్వాచారవిహీనశ్చ ప్రేతశ్రాద్ధాశనాదనః। సభవేత్క్రిమికర్ణస్తుతత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ దద్యాన్నీలవృషాన్పంచయథోక్తవిధినానరః। వృషదానేశుభేనద్యాత్సశుక్లాంబరకాంచనః ॥ వృషదానమంత్రస్తునవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితః ॥ *

—❋ అథబధిరత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ స్వసృఘాతీతు బధిరో నరకాంతే ప్రజాయతే। తేన కార్యం విశుద్ధ్యర్థం యతిచాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ వ్రతాంతే పుస్తకం దద్యాత్సువర్ణఫలసంయుతమ్ । బ్రాహ్మణాయ చతుర్వేదవిదే వస్త్రేణ సంయుతమ్ ॥ ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య పుస్తకం దద్యాదిత్యర్థః ॥ దానమంత్రమాహ ॥ సరస్వతి జగన్మాతశ్శబ్దబ్రహ్మాధిదేవతే । దుష్కర్మకారిణం పాపం రక్ష మాం పరమేశ్వరి ॥ ❋

—❋ అథకుబ్జత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ శయ్యాం దద్యాత్సవిప్రాయ సోపధానీం సతూలికామ్। శయ్యాదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః॥

—❋ అథకర్ణరోగహరప్రతిమాదానమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే ॥ కర్ణరోగస్స్వర్ఘ్ఘుంటస్సకపాలోజపస్థితః। పూజావిధిస్తు పరిభాషాయాం దర్శితః॥

ఇతి కర్ణరోగహరాణి.

—❋ అథకంఠరోగహరాణి. ❋—

శాతాతపః ॥ అశ్వే వినిహతే చైవ వక్రకంఠః ప్రజాయతే । ప్రాజాపత్యాని చత్వారి సప్తధాన్యాని చోత్సృజేత్ ॥ శతం పలాని దద్యాచ్చ చందనం చ ద్విజాతయే । సప్తధాన్యాని - వ్రీహియవశాలిగోధూమామాఢకాదీని॥ యథావిభవం దద్యాత్॥ ❋

—❋ అథదీర్ఘగళత్వహరమ్. ❋—

కంఠరోగేషు ॥ బ్రహ్మాండపురాణే। అశ్వత్థభఙ్గదోషాత్తు కంఠరోగః ప్రజాయతే। కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రకుర్వీత దద్యాద్ధేమం సదక్షిణమ్ ॥ దద్యాద్వై కంఠరోగార్తః కంబళం కమలోద్భవ । కంబళదానమంత్రస్తు॥ ఊర్ణాచ్ఛాదన లోకానాం శీతవాతభయాపహ ॥ సర్వదుఃఖహరం యస్మాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే ॥ ❋

ఇతి దీర్ఘగళత్వహరమ్.

—❋ అథవికృతస్వరత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ ఉష్ట్రే వినిహతే చైవ జాయతే వికృతస్వరః । స తత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రమేకం చరేన్నరః॥ కర్పూరస్య పలం దద్యాత్తారద్రవ్యాణి శక్తితః । కర్పూరదానమంత్రస్తు ॥ కర్పూరం రుచిరం విప్ర గృహాణేమం సుపూజిత । పుష్పగంధస్థితా సా మే కమలా ప్రియతాం మమ॥ ❋

ఇతి వికృతస్వరత్వహరమ్.

—* అథకంఠరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ కంఠరోగః కరాళాస్యో ద్విభుజః పాశకుంతభృత్ । కపాలమాలీ మదఘూర్ణః సోష్ణీషో హారభూషణః ॥ పూజావిధిః పరిభాషాయామ్దర్శితః ॥ *

ఇతికంఠరోగహరాణి.

—* అథపాణిరోగహరేషుపీతపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పారావతేవనిహతే పీతపాణిః ప్రజాయతే । పారావతంచసౌవర్ణం ప్రదద్యాన్నిష్కమాత్రకమ్ ॥ *

—* అథహ్రస్వపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కందమూలస్యహరణాద్ధ్రస్వపాణిః ప్రజాయతే । దేవతాయతనంకుర్యాదుద్యానంతస్య శాంతయే ॥ చాంద్రాయణంచకుర్వీతబ్రహ్మకూర్చవిధానతః ॥ *

—* అథస్విన్నపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ ఘౌరాపహారీపురుషస్స్విన్నపాణిః ప్రజాయతే । సదద్యాచ్చైవవిప్రాయకాశ్మీరంరుచిరంతథా ॥ కాశ్మీరంకుంకుమకేసరః ॥ తద్దానమంత్రస్తు - కర్పూరదానమంత్ర ఏవ - తత్రకర్పూరంరుచిరంఇత్యత్రకాశ్మీరంరుచిరమిత్యూహ్యః ॥ *

—* అథభుజస్తంభశమనమ్, *—

శాతాతపః ॥ అయోనౌచైవగమనాద్భుజస్తంభః ప్రజాయతే । సహస్రకలశస్నానం శంభోః పూజాయథావిధి ॥ చాంద్రాయణస్యచరణాత్తప్తకృచ్ఛ్రాచ్చనిష్కృతిః । పూజాప్రకారశ్చరుద్రవిధానేదర్శితః ॥ తత్రస్నానేచరుద్రానువాకమంత్రాః ॥ *

—* అథకునఖిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కునఖీనరకస్యాంతే జాయతేవిప్రహేమహృత్ । ససువర్ణపలందత్త్వాకృత్వా చాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ కునఖీజాయతఇత్యన్వయః ॥ *

—* అథపాణిరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంచానుక్తమహారోగేష్విత్యాదినాపరిభాషాయాందర్శితమ్ ॥ *

—* అథహృదయరోగహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ ఉదక్యావీక్షితంభుక్త్వాజాయతేక్రిమిళోదరః । గోమూత్రయావకాహారస్త్రిరాత్రేణశుద్ధ్యతి ॥

—* అథహృత్క్రిమిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః । అభక్ష్యభక్షణేచైవ జాయంతేక్రిమయోహృది । యథావత్తద్విశుద్ధ్యర్థముపోష్యంభీష్మపం

చకమ్ ॥ యథావత్- బ్రహ్మచర్యదక్షిణాదానాదిగుణయుక్తమిత్యర్థః ॥ కార్తీకశుక్లైకాదశ్యాదీని పంచ దినాని భీష్మపంచకమిత్యుచ్యతే॥ *

—* అథక్రిమికుక్షిత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ గజేంద్రనిహతే చాసౌ క్రిమికుక్షిః ప్రజాయతే॥ తథా ప్రాప్తే భర్తరి యా నారీ నీలవస్త్రం ప్రధారయేత్ । సా మృతా నారకం యాతి క్రిమికుక్షిస్తతః పరమ్ ॥ నరకోపభోగానంతరం మానుషం శరీరమాసాద్యేత్యర్థః ॥ ససీలవృషభాఖ్యాం చ దద్యాచ్చాంద్రాయణవ్రతమ్ । కుర్యాత్త్రింశద్ద్విజాయాథ దద్యాచ్ఛక్త్యా తథౌషధం ॥ ఔషధం- క్రిమికుక్షిత్వహరత్వేన వైద్యశాస్త్రోక్తం॥ *

—* అథకృశోదరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ భుక్త్వాచాస్పృశ్యసంస్పృష్టం జాయతే వకృశోదరః । త్రిరాత్రం వైష్ణవం కుర్యాత్ పాతకాద్విప్రముచ్యతే॥ వైష్ణవం విష్ణూద్దేశేన క్రియమాణం వ్రతముపవాసాత్మకం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ *

—* అథోదరగుల్మహరమ్. *—

ఇక్షోర్వికారహర్తా తు భవేదుదరగుల్మవాన్ । గుడధేనుః ప్రదాతవ్యా తేన తద్దోషశాంతయే ॥ గుడధేనువిధిస్తుపూర్వముక్తః॥ *

—* అథవాతగుల్మహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాం యాతో గుల్మవాన్ జాయతే నరః । గుల్మవాన్ వాతగుల్మవానిత్యర్థః॥ ఆచరేత్తన్నివృత్త్యర్థం మాసమేకం పయోవ్రతమ్। ముంచామిత్వేతిసూక్తేన ప్రత్యృచం చరుసర్పిషా ॥ జుహుయాదయుతం సమ్యగ్వాతఆవాతభేషజమ్ । ఏతత్సూక్తం జపేద్దద్యాదన్నదానం చ శక్తితః॥ ముంచామిత్వేతిపంచర్చస్యసూక్తస్య ప్రాజాపత్యో యక్ష్మనాశనఋషిః- యక్ష్మఘ్నీదేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - అంత్యానుష్టుప్ - హోమే వినియోగః - ముంచామిత్వేత్యాది॥ *

—* అథగుల్మహరవినాయకదానమ్. *—

పద్మపురాణే ॥ గుల్మీస్యాదంత్యజాగామీతి ॥ అత్రశాంతిప్రకారమాహ బోధాయనః ॥ సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం కారయేత్కాంస్యతోఽపి వా ॥ యద్వార్కమూలకాష్ఠేన విఘ్నేశం భక్తితో నరః ॥ పుష్కరం కల్పయేద్దైవమిత్యాది ॥ రాజతప్రతిమాద్రష్టవ్యం - అఖుం చ కల్పయేత్తస్య యథా దేవో వినిర్మితః। యథా యేన సువర్ణాదినా దేవో గణేశో వినిర్మితస్తేనైవాఖుమపి కల్పయేదిత్యర్థః ॥ నాగయజ్ఞోపవీతం చ కల్పయేత్తస్య గుల్మవాన్ । చందనాగరువస్త్రాద్యైః పూజితం తం వినాయకమ్ ॥ సహిరణ్యం బ్రాహ్మణాయ స్వశక్త్యా పూజితాయ చ । కృతహోమాయ శాంతాయ సర్వశాస్త్రార్థదర్శినే ॥ మంత్రేణానేన విధివద్దక్షిణాభిముఖాయ చ । దద్యాదితి శేషః - వినాయకం పూజయిత్వా తైరేవ - హోమమప్యాజ్యేనాష్టోత్తరశతం సహస్రం వా వ్యాధ్యనుసారేణ విధాయ తం వినాయకం స్వశక్త్యనుసారేణ హిరణ్యోపేతం బ్రాహ్మణాయ దద్యాదిత్యర్థః। దానమంత్రః - వినాయక గణేశాన సర్వదేవ నమస్కృత । పార్వతీనందన మమ గుల్మమాశు వినాశయ॥ కృతేనానేన దానేన నీరోగో జాయతే నరః । వినాయకపూజాయాం హోమే చ మంత్రాః ॥ తస్య గాయత్రీ చ సనా

యకశాంతౌదర్శితాః - తథాస్యేపివినాయకప్రకాశకాః మంత్రాస్సర్వస్వశాఖోక్తాగ్రాహ్యాః॥ *

ఇతి గుల్మహరవినాయకదానమ్.

—* అథయకృత్ప్లీహజలోదరహరమ్. *—

శాతాతపః॥ గర్భపాతనజారోగాఃయకృత్ప్లీహజలోదరాః। తేషాంప్రశమనార్థాయప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్॥ ఏతేషుదద్యాద్విప్రాయజలధేనుర్విధానతః। సువర్ణరూప్యతామ్రాణాం పలత్రయసమన్వితం॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదంస్మృతమితి - ఇదంకర్మవిపాకసామాన్యప్రాప్తం షడబ్దవార్షికమిత్యర్థః॥ ఏతచ్చషడ్వార్షికంసాశీతకృచ్ఛ్రమిత్యనేన పరిభాషాయాందర్శితం॥ జలధేనువిధానంతుక్షయరోగహరేదర్శితం॥ పలత్రయసమన్వితమితి॥ సువర్ణస్యైకపలం- రజతస్యైకం॥ తథాతామ్రస్యాపిపలత్రయం॥ తేనయుక్తం॥ *

—* అథప్లీహోదరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ భృతకాధ్యాపకోయస్తుకన్యాదూషణతత్పరః। ప్లీహవాంస్సభవేద్విప్రోజపేచ్ఛ్రీసూక్తమత్రహి॥ అయుతత్రయసంఖ్యాకంప్లీహోదరవిముక్తయే। ప్రత్యృచంచభవేద్ధోమశ్చరుణాసర్పిషాపృథక్॥ హోమస్తువ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణాయుతత్రయమర్ధంవాదశాంశంవాభవతి॥ *

—* అథోదరవ్యాధిహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ యోబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాంభేదముత్తమభావతః। సోథమేదుదరవ్యాధియుక్తోభవతిమానవః॥ కుర్యాత్తత్కృచ్ఛ్రంచాతికృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణమథాపరమ్। సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యతుకారయేత్॥ జపేదయుతసంఖ్యాకముద్వన్ధ్యేత్యృచంతథా। ఆతేపితరతస్సూక్తాద్ఘృతేన చరుణాపృథక్॥ అష్టోత్తరసహస్రంహి జుహుయాచ్చతతఃపరమ్। మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యంశక్తితోదిశేత్॥ సహస్రకలశస్నానంనతరుద్రేణ॥ మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యమితి - త్రీణ్యపి పృథక్పృథగ్దద్యాత్॥ అథవాహిరణ్యంప్రధానం- మధుసర్పిషీఅంగం- అథయదాపృథగ్దేయంతదాదానమంత్రా అపి పృథగేవ॥ తత్రాజ్యదానమంత్రోహిరణ్యదానమంత్రశ్చపూర్వముక్తః॥ మధుదానమంత్రస్తుపాగధిహితః - యదాతుహిరణ్యప్రాధాన్యేనమధుసర్పిషీదీయేతే - తదాకేవలమేవహిరణ్యదానమంత్రముచ్చార్యమధ్వాజ్యోపేతం హిరణ్యంతుభ్యమహంసంప్రదదఇతిప్రయోగః॥ *

—* అథజలోదరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ రాజ్ఞావాతస్మియుక్తైవనియుక్తోధర్మనిశ్చయే। పురోహితఃప్రాడ్వివాకస్సచివోవాన్యథాచరేత్॥ జలోదరత్వంప్రాప్నోతితస్యవక్ష్యామినిష్కృతిం। పయసావర్తయేన్మాసత్రితయంవ్రతముత్తమమ్॥ సహస్రకలశస్నానంమహాదేవస్యచైవహి। భోజయేచ్చశతంవిప్రాన్ముచ్యతేకిల్బిషాత్తతః॥

ఇతిజలోదరహరమ్.

—* అథ ప్రకారాంతరేణ జలోదరహమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ తన్నిదానం పద్మపురాణే॥ ఉదరవ్యాధియుక్తస్తు భవేద్గుర్వంగనాగమే| ఉదరవ్యాధిర్జలోదర ఇత్యర్థః ॥ అత్ర నిష్కృతిమాహ - బోధాయనః ॥ కుర్యాత్తు మకరం సమ్యగ్రాజతం తామ్రమేవ వా| పలత్రయేణ ద్వాభ్యాం వా యథాశక్త్యైకేన శుభాకృతిమ్॥ పుచ్ఛే రత్నాని దేయాని కటిం రౌప్యేణ కారయేత్| నేత్రే స్వర్ణమయే కుర్యాజ్జిహ్వాం రీత్యా ప్రకల్పయేత్ ॥ పాదయోః ప్రక్షిపేత్తత్ర ఘృతపాత్రే పురోద్వయోః| యదా తామ్రేణ నిర్మితో మకరస్తదాయం విశేషః ॥ కటిం రౌప్యేణ కారయేదితి ॥ శిష్టపక్షద్వయేనాపి సమానం॥ రీతిః పిత్తళాఖ్యః - పాదయోః ప్రక్షిపేదితి - అగ్రిమపాదద్వయస్య పురతో ఘృతపాత్రద్వయం ప్రక్షిపేదిత్యర్థః ॥ కృష్ణవస్త్రేణ సంవేష్ట్య చందనాగరుచర్చితం - తామ్రే తు జలపాత్రే తం స్థాపయేన్మకరం శుభమ్ | బ్రాహ్మణం వృత్తసంపన్నం వృద్ధం దాంతమలోలుపమ్ ॥ వస్త్రైః కటకకేయూరైః పూజయేదంగుళీయకైః | హోమో వరుణదైవత్యైర్మకరం తం నివేదయేత్ ॥ వరుణదైవత్యైరితి బహువచనం స్వస్వశాఖోక్తవరుణమంత్రగ్రహణార్థం॥ అత్ర వరుణప్రకాశకా మంత్రాః త్వన్నో అగ్నే సత్వన్నో అగ్నే తత్వాయామీత్యాదయో మంత్రాః - నవగ్రహప్రకరణే దర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యాష్టోత్తరశతం-హోమద్రవ్యమాజ్యం॥ హోమశ్చ వరుణపూజాం మకరపూజాంచ విధాయ - స్వగృహ్యోక్తవిధానాదగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య కార్యః॥ తతః కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ తతస్స్వౌదరికే విప్రే మకరం తం నివేదయేత్ - మకరౌదరికే విప్రే- విప్రాయ దద్యాదిత్యర్థః॥ దానమంత్రః ॥ జలాధిదేవ దేవేశ పశ్చిమాశాపతే విభో॥ ఉదరవ్యాధినాశం మే కురు దానేన తోషితః॥ *

—* అథ గుల్మప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ గుల్మః కుంచితసర్వాంగో దండధారీ భయంకరః| దధానః కింకిణీమాలాం బద్ధకేశో ద్విలోచనః ॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాముక్తా॥ *

—* అథ యకృత్ప్లీహహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే॥ ప్లీహా యకృదుదర్యాతౌ సుసీలాంబరధారిణౌ| కృశాంగౌ పరిదృక్ప్రేష్యౌ ఖడ్గదండభయంకరౌ ॥ దధానః కించిదుదకం గుదజో రోగ ఉచ్యతే| అత్ర విశేషణే వచనలింగవ్యత్యయశ్ఛాందసః॥ పూజావిధానం పరిభాషోక్తప్రకారేణ కార్యం॥ *

—* అథ మహోదరత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసారే॥ మహోదరామయశ్శ్యామః క్రూరో మహిషపృష్ఠగః | ఖడ్గచర్మధరశ్శాంత స్త్రస్తాక్షీతాంబరావృతః ॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాం దర్శితా ॥ *

—* అథ మందాగ్నిహరాణి. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ మందోదరాగ్నిర్భవతి సతి ద్రవ్యే న వై యజేత్ |సతి ద్రవ్యే కదన్నద ఇత్యపి పాఠః॥ ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యాద్భోజయేచ్చ శతం ద్విజాః ॥ న వై యజేదితి॥ నిత్యనైమిత్తికాదిసాయంప్రాతర్హోమవైశ్వదేవప్రాయశ్చిత్తహోమాదీన్యనాపది యో న కుర్యాదిత్యర్థః ॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణమందాగ్నిహరమ్. *—

వృద్ధపారాశరః ॥ గోమాంసఖాదకో మందజఠరాగ్నిర్భవేన్నరః । ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్రమతికృచ్ఛ్రం తథైవచ ॥ అగ్నిమంత్రంజపేన్నిత్యం శ్రీసూక్తంచవిచక్షణః ॥ అగ్నిరస్మీతిమంత్రో జాతరోగహరేః ప్రదర్శితః ॥ శ్రీసూక్తస్యార్షాదినాసికావ్రణహారేభిహితం – అనయోశ్చజపోయావద్రోగశాంతిస్తావత్ప్రతిదిన మష్టావింశాదికోభవేత్ ॥ *

—* అథకర్మవిపాకోక్తమందాగ్నిహరమ్. *—

సకారణంగరందత్వాప్రమాపయతియఃపుమాన్ । సమందాగ్నిర్భవేదేవమృతకల్పశ్చజాయతే ॥ ఆతేరుద్రేతిసూక్తేనచరుంచజుహుయాద్ఘృతమ్ । అష్టోత్తరాయుతంసమ్యక్త్వాపస్యాపనుత్తయే ॥ తామగ్నివర్ణామితిచజపేత్సూక్తంసహస్రకం । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాచ్చత్వారింశత్సుఖీభవేత్ ॥ ఆతేరుద్రేత్యాది ॥ ఆతేపితర్మరుతామిత్యేతత్సూక్తమృగ్విధానోక్తాసాధ్య సర్వరోగహరే ప్రదర్శితం - తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తంస్త్రీస్తనస్ఫోటహరేప్రదర్శితమ్ ॥ *

—* అథబోధాయనోక్తమందాగ్నిహరమేషదానమ్. *—

ఆగ్నేమాంద్యంభవేత్తస్యయస్త్రేతాగ్నివినాశకః । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారం యథోక్తం బ్రహ్మణాపురా ॥ పలార్ధేనతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । రాజితంకారయేత్సౌమ్యమగ్న్యారోహణముత్తమం ॥ అగ్న్యారోహణంమేషః - సౌవర్ణాశ్చఖురాః కార్యాశ్శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేత్ ॥ శ్వేతమాల్యైశ్శ్వేతగంధైర్ధూపందద్యాన్మధూత్కటమ్ । తండులోపరిసంస్థాప్యవాహనంపూజయేత్సుధీః ॥ తండులానాం పరిమాణంద్రోణద్వయముదాహృతమ్ । ఏవంపూజయిత్వాపూజాదేశాదాగ్నేయ్యాందిశిహోమః కార్యఇత్యాహ ॥ ఆగ్నేయ్యాందిశిహోమశ్చసమిదాజ్యతిలైరపి । ఆచార్యేణవినీతేన సర్వశాస్త్రార్థ వేదినా ॥ బహ్వృచేనతుకర్తవ్యస్తత్రమంత్రానిమాంచ్ఛృణు । అగ్నిమూర్ధేతిమంత్రేణసమిద్ధోమఃప్రశస్యతే ॥ అగ్నేనయేత్యాజ్యహోమోహ్యగ్నినాగ్నిస్తిలైస్తథా । మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణచాగ్నేస్సంస్థాపనంభవేత్ ॥ ప్రణీతాయోశపర్యంతేకృతేస్నానంవిధీయతే । ఆపోహిష్ఠేత్యపిరుచాహిరణ్యేనేత్యృచేనచ ॥ పవమానానువాకేన మార్జయేద్రోగిణంతథా । శన్నోవాతానువాకేనశాంతించాపిప్రకల్పయేత్ ॥ తస్మైమహుతవతేరోగీప్రాఙ్ముఖాయహ్యుదఙ్ముఖః । సదక్షిణంపూజితాయదద్యాద్వాహనముత్తమమ్ ॥ తత్సర్వంనాశయేత్క్షిప్రంవాహనస్సర్వపూజితః । తస్యత్వాగ్వాహనం పూజ్యం దేవైస్సేంద్రైర్మహర్షిభిః ॥ అగ్నిమాంద్యంపూర్వకర్మవిపాకేయత్తుయన్మమ । తత్సర్వంనాశయక్షిప్రం జఠరాగ్నింప్రవర్ధయ ॥ ఏవంవిప్రాయదద్యాదగ్నేర్వాహనముత్తమం । బలవానగ్నిమాన్మర్త్యో జీవేద్వర్షశతంపునః ॥ తతస్స్వబంధుభిర్విప్రస్సార్ధంభుంజీతమానవః । అగ్నినాగ్నిరితిమంత్రో ముఖరోగహర దానే - అగ్నేనయేత్యస్యాగస్త్య ఋషిః - అగ్నిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః ఆజ్యహోమేవినియోగః - అగ్నేనయేత్యాది ॥ మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణేతి - మంత్రాధ్యాయోగృహ్యం - ప్రణీతాపాత్రస్థోదకవిసర్జనమ్ ॥ ఏతదంతేకర్మణికృతేసతి స్నానంవిధీయతే ॥ వక్ష్యమాణమంత్రైరభిషేకః కార్యఇత్యర్థః. అత్రాభిషేకవిధానం అగ్నివాహనపూజ్యాప్రదేశాదీశానదిగ్భాగేకలశంస్థాప్యతత్రవరుణం నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణోక్తైర్మంత్రైర్నామమంత్రేణావాహ్యపూజయిత్వాతతఃపూర్వోక్తప్రకారేణహుత్వాతంరోగిణంవరుణకలశస్థోదకేనాభిషించేత్ ॥ అభిషేక

మంత్రానాహ ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాది- పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేనేత్యంతేన॥ తత్ర ఆపోహిష్ఠామయోభువ ఇత్యృచో హిరణ్యవర్ణా ఇత్యృచశ్చ పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తాః ॥ పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకో రోగహోమప్రకరణే దర్శితః - శన్నోవాతానువాకేనేతి ॥ అనేన స్వస్వశాఖోక్తా శాంతిరుపలక్ష్యతే ॥ తత్ర శన్నోవాత ఇత్యాది తైత్తిరీయఘోషశాంతిః । తథా ఆశ్వలాయనఘోషశాంతిరపి పరిభాషాయాం॥ *

ఇతి బోధాయనోక్తమందాగ్నిహరమహిషదానమ్.

—* అథాజీర్ణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతు జుహుయాచ్చ జపేత్తథా। ఉపవాసత్రయం ప్రాజాపత్యం చాపి సమాచరేత్ ॥ ఉపవాసత్రయప్రాజాపత్యయోశ్శరీరదార్ఢ్యానుసారేణ వ్యవస్థా ౽ జ్ఞేయా ॥ చరుణాన శీర్షా చ జుహుయాత్ ॥ అయం చ హోమో జపానంతరం- జపో ౽ పి సహస్రద్వయం ॥ అగ్నిరస్మీత్యస్యార్షాదివాతరోగహరప్రాయశ్చిత్తే ప్రదర్శితం ॥ ప్రకారాంతరం - ఋగ్విధానే ॥ యస్య భుక్తం న జీర్యేత నవతిష్ఠేద్వా కథంచన । ధ్యాత్వా చాతురమన్యస్యాప్యగ్నిరస్మీత్యృచం జపేత్ ॥ ధ్యాత్వా చాతుర మన్యస్య స్మరతః ఆతురం భవేదిత్యర్థః ॥ *

—* అథాన్యప్రకారేణాజీర్ణహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పరాన్నవిఘ్నకరణాదజీర్ణమపి జాయతే। లక్షహోమం చ కుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి॥ లక్షహోమప్రాయశ్చిత్తం- యద్వా ౽ సమర్థశ్చేల్లక్షహోమమపి కృత్వా యథావిధి ప్రాయశ్చిత్తం - కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదీని వ్యాధ్యనుసారేణ వ్యస్తాని సమస్తాని వా కుర్వీత ॥ లక్షహోమప్రకారశ్చ నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణోక్తగ్రహపూజాం కుండమంటపాదికం చ విధాయ వ్యాహృతిభిర్గాయత్ర్యా వా తిలవ్రీహియవైర్లక్షసంఖ్యయా హోమం కుర్వీత ॥ తతో వసుధారాం నివర్తయేత్- ఏతచ్చ సర్వం పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం ॥ *

—* అథ మందాగ్నిప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం తు అనుక్తమపి ఉరోగమిత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానం త్వాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినా దర్శితం॥ *

ఇత్యగ్నిమాంద్యహరాణి.

—* అథ ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి. *—

అగ్నిమాంద్యస్యాంతశ్శరీరగతత్వేన తత్ప్రతీకారకథనానంతరం ఆంతరత్వేన బుద్ధిస్థత్వాదస్య ప్రకరణస్య సంగతిః ॥ పరాశరః ॥ పరాపలాపానృత్యర్ణశ్చ సంబుద్ధిహీనో భవేదయమ్ । అతికృచ్ఛ్రం తదా కుర్యాచ్చాంద్రాయణసమన్వితమ్ ॥

ఇతి ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి.

—* అథ ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్. *—

బ్రహ్మవైవర్తే॥ గురౌ చాప్యననుజ్ఞాతే యో వేదాధ్యయనం చరేత్। కుర్యాదిత్యర్థః ధాతూనామనేకార్థత్వాత్ ॥ స జడః ప్రజ్ఞయా హీనస్సంసారే జాయతే నరః। వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం శుద్ధకాంస్యమయీం దృఢామ్ ॥ శోభనాం కారయేద్ఘంటాం శుభైరేవ విభూషితామ్। పలైశ్చ కుర్యాద్వింశత్యా త్రింశత్యా వా తదర్ధతః ॥ సుస్వనాం తామతిశ్లక్ష్ణాం పంచగవ్యేన ధావయేత్। శ్వేతవస్త్రేణ సంవీతాం తండులోపరి విన్యసేత్॥ తండులానాం పరీమాణం ద్రోణత్రితయమిష్యతే। తదర్ధమథవా గ్రాహ్యం పరిమాణం స్వశక్తితః ॥ ఆచార్యస్సకలశాస్త్రజ్ఞో వేదవేదాంగతత్పరః। ఆజ్ఞయా పరయా భక్త్యా పూజయేత్తం విధానతః ॥ ఏతేనాచార్యేణ ఘంటాదిపూజా కర్తవ్యేత్యాహ। తేనైవ కారయేత్పూజాం విధితశ్శాస్త్రచోదితైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్మంత్రేణానేన భక్తితః। ఆవాహయేత్తు వాగీశాం ఘంటాయాం పరమేశ్వరీమ్ ॥ ఆవాహనమంత్రః॥ ఏహ్యేహి దేవి సర్వేశి ఘంటాయాం సన్నిధిం కురు। సర్వసత్వోపకారిత్వం భానుముద్రే పరాత్పరే ॥ ఏవమావాహ్య తాం ఘంటాం బ్రాహ్మణం చాపి పూజయేత్। తాం ఘంటామితి। అత్ర ఘంటాయామావాహితా సరస్వతీ లక్ష్యతే॥ అస్యాస్తు పూజా- యద్వాగిత్యృచా॥ అయం చత్యృచ ఉన్మాదవాయుహారే ప్రదర్శితః। బ్రహ్మప్రకాశకమంత్రస్తు - బ్రహ్మజజ్ఞానమితి నవగ్రహప్రకరణే దర్శితః - పూజానంతరం - స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ ప్రతిష్ఠాప్య హుతాశనమ్। హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ నైవేద్యం పాయసం దద్యాద్దేవ్యై చ బ్రహ్మణే తథా। సరస్వతి ప్రేదమితి మంత్రేణ తు సమంతతః ॥ అత్ర పూజాయాం హోమకర్మణి చ అయం వా మంత్రో యద్వాగిత్యృచో వా వికల్పేన గ్రాహ్యాః ॥ సరస్వతి ప్రేదమవేతి మంత్రః ప్రశ్నే సమామ్నాతః అగ్నిఋషిః - సరస్వతీ దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - పూజావిధిమపి వినియోగః - సరస్వతి ప్రేదమవేత్యాది॥ తస్మై హుతవతే దద్యాద్ఘంటాం తాం పూజితాం యతః। మంత్రేణానేన విధివద్రోగీ పూర్వముఖశ్శుచిః॥ దానమంత్రః॥ గురోరవజ్ఞయా యచ్చ స్వాధ్యాయాధ్యయనం కృతమ్। సరస్వతి జగన్మాతర్జగజ్జాడ్యాపహారిణి॥ సాక్షాద్బ్రహ్మాకృతిశ్చ త్వం బ్రహ్మరుద్రాదిభిస్స్తుతా। తన్మమాధ్యయనోత్థం చ జాడ్యం హర వరాననే ॥ ఘంటాదానేన తుష్టా త్వం బ్రహ్మణా నిర్మితం పురా। ఏవం దానం తు దత్వా తు తమాచార్యం క్షమాప్య చ ॥ అన్యేభ్యశ్శక్తితో దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యోఽథ భోజనమ్। తతస్స్వబంధుభిస్సార్ధం స్నాత్వా భుంజీత మానవః ॥ ఏవం యః కురుతే దానం ప్రజ్ఞాహీనో జడోఽపి వా। ప్రజ్ఞావానజడో యం తు జాయతే వాక్పతిర్యథా॥ *

ఇతి ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్.

—* అథ చేతనాహీనత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ పితృహా చేతనాహీనో మాతృహాంధః ప్రజాయతే। నరకాంతే ప్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ నరకాంతే మానుషశరీరమాసాద్య తత్ర చేతనాహీనో జాయత ఇత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్వరూపం సవిశేషం నేత్రరోగహరప్రకరణేంధత్వహరే దర్శితం॥ *

—* అథ ప్రజ్ఞాహీనత్వహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే జ్ఞేయం॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాం దర్శితా॥ *

—* అథమూత్రకృచ్ఛ్రహరాణి. *—

శాతాతపః । గురుజాయాభిగమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా శాస్త్రదృష్టేనవర్త్మనా ॥ శాస్త్రదృష్టవర్త్మనేత్యనేన ద్వివిధా నిష్కృతిరుచ్యతే । తత్రైకా ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రరూపా॥ సా చ నరకోపభోగే చ కర్మణః క్షీణత్వాద్గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్థం- తదర్ధం వా శక్త్యాద్యనుసారేణ కల్ప్యా॥ అపరాం నిష్కృతిమాహ ॥ స్థాపయేత్కుంభమేకం తు పశ్చిమాయాం శుభం దిశి ॥ నీలవస్త్రసమాచ్ఛన్నం నీలమాల్యాభిభూషితమ్ । తస్యోపరిన్యసేద్దేవం లోహపాత్రే ప్రచేతసమ్ ॥ సువర్ణనిష్కపంచేన నిర్మితం యాదసాం పతిమ్ । యజేత్పురుషసూక్తేన వరుణం విశ్వరూపిణమ్ ॥ వరుణమూర్తిస్తు ॥ పాశవరదకరా మకరవాహనాధవతి ॥ సామవిద్బ్రాహ్మణస్తత్ర సామవేదం సమాపయేత్ । సువర్ణపుత్రికాం కృత్వా నిష్కవింశతిసంఖ్యయా ॥ దద్యాద్విప్రాయ సంపూజ్య నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ । యాదసామధిపో దేవో విశ్వేషామపి పావనః॥ సంసారాబ్ధేః కర్ణధారో వరుణః పావనోఽస్తు మే । ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య ఆచార్యాయ యథావిధి॥ దద్యాద్దేవమలంకృత్య మూత్రకృచ్ఛ్రప్రశాంతయే ॥ అత్రాయం ప్రయోగః ॥ స్వానుకూలేషు భేదినేస్థండిలముపలిప్యాలంకృత్య- తత్ర పశ్చిమదిగ్భాగే కలశం సంస్థాప్య ॥ తదుపరి పాయసపాత్రం నిక్షిప్య తత్రోక్తవరుణప్రతిమాం నిధాయ- తథా వింశతినిష్కనిర్మితాం సౌవర్ణీం మూత్రకృచ్ఛ్రపుత్రికామపి నిక్షిప్య- తతో వరుణం పురుషసూక్తేన షోడశోపచారైః పూజయేత్॥ రోగప్రతిమాం మూత్రకృచ్ఛ్రాధిదేవతాయై నమ ఇతి నామమంత్రేణార్చయేత్ ॥ అథ సామవిదా బ్రాహ్మణేన పూజితాయాః ప్రతిమాయాస్సన్నిధావేవ వేదపారాయణం కారయేత్ ॥ తదభావే బహ్వృచేన వా యథాసంభవం సామాధ్యాయినా వా వేదపారాయణం నిష్పాదయేత్॥

రోగనివృత్తిరూపదృష్టప్రయోజనస్యైవమపి నివృత్తౌ వేదపారాయణవిధిః పరిభాషాయాం దర్శితః - యావత్పారాయణసమాప్తిస్స్యాత్ ప్రతిదినం పూర్వోక్తరీత్యా వరుణం రోగప్రతిమాం చ పూజయేత్ ॥ సమాప్తే చ పారాయణే తాం రోగప్రతిమాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - తత్రాయం ప్రయోగః - అముకగోత్రాయాముకశర్మణే- అముకరోగశాంత్యర్థమముకరోగప్రతికృతిం తుభ్యమహమిత్యుచ్చార్య- అహం నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ ప్రతిగృహీత్రే రోగప్రతిమాం దద్యాదితి॥ తతో యాదసామధిప ఇత్యముం శ్లోకముచ్చార్య వరుణప్రతిమాం తస్మై వాన్యస్మై వా దద్యాదితి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి - పురుషసూక్తేన పూజాప్రకారః వేదపారాయణవిధిశ్చ పరిభాషాయాం ప్రపంచితః॥ *

—* అథ ప్రకారాంతరేణ మూత్రకృచ్ఛ్రహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పశుయోనౌ చ గమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తిలపాత్రత్రయం చైవ స దద్యాదాత్మశుద్ధయే ॥ తిలపాత్రదానమాహ - విష్ణుః ॥ తామ్రపాత్రే తిలాన్ కృత్వా పలషోడశకల్పితే ॥ సహిరణ్యం స్వశక్త్యా వా విప్రాయ ప్రతిపాదయేత్ ॥ నాశయేత్త్రివిధం పాపం వాఙ్మనః కాయసంభవమ్ । ప్రకారాంతరేణ తిలపాత్రదానం ॥ కూర్మపురాణే ॥ తిలపూర్ణం తామ్రపాత్రం సహిరణ్యం ద్విజాతయే । ప్రాతర్దత్వా తు విధివద్దుస్స్వప్నం ప్రతిహంతి సః ॥ తిలపాత్రం తథా ప్రోక్తం కనిష్ఠోత్తమమధ్యమమ్। తామ్రం దశపలం యత్తజ్జఘన్యం పరికీర్తితమ్ ॥ ద్విగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిగుణం చోత్తమం స్మృతమ్ । స్వర్ణమేకం జఘన్యే తు ద్విగుణం మధ్యమే క్షిపేత్॥ త్రిగుణం చోత్తమే శస్తం తత్సువర్ణం పరికీర్తితమ్ ॥ సువర్ణం దక్షిణాం దద్యాత్సర్వపాపక్షయో భవేత్ ॥ *

—* అథమాతృకృచ్ఛ్రిహరాంతరభేదః. *—

కర్మవిపాకసారే॥ మత్సరీగురుదారాయశ్చవిధవాపుత్రివాంఛతి। సభవేన్మాతృకృచ్ఛ్రీతుగురుతల్పాధర్మమాచరేత్ ॥ గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్ధం॥ షడ్వార్షికంప్రాయశ్చిత్తమాచరేదిత్యర్థః ॥ *

—* అథమాతృకృచ్ఛ్రిహర తిలపద్మదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ సురాపోమాతృకృచ్ఛ్రీస్యాదితి ॥ అత్రనిష్కృతిమాహ ॥ బోధాయనః॥ సౌవర్ణంకారయేత్పద్మంపలేనార్ధపలేనవా । యథాస్వశక్తిమతిమాన్దృఢమష్టదళంశుభమ్ ॥ విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతభవేన్నిష్ఫలమన్యథా। తిలద్రోణాధకేనాపితామ్రిపాత్రంజలాన్వితమ్ ॥ నిదధీతేతిశేషః॥ ద్రోణపరిమితేనాతిలరాశౌజలపూరితంతామ్రపాత్రంనిదధీతేత్యర్థః ॥ పాత్రమధ్యేతుతత్పద్మం నిదధ్యాత్ కుంకుమాన్వితమ్ ॥ బ్రాహ్మణంశ్రుతసంపన్నందరిద్రంవాగ్నిహోత్రిణమ్ ॥ ఆహూయగంధమాల్యాద్యైర్విధినాచాత్మశక్తితః । అర్చయేదితిశేషః॥ ఏవంబ్రాహ్మణమభ్యర్చ్యనవమంభాస్కరంపద్మమధ్యే పూజయిత్వాచతత్పద్మంవక్ష్యమాణలక్షణాయదద్యాత్ ॥ బోధాయనప్రోక్త కేవల తిలపద్మదానానంతరం ఆజ్యేనచ తిలైర్హోమఃకార్యశ్చాష్టోత్తరంశతం- పద్మేవావాహయేద్దేవం భాస్కరంగ్రహనాయకమ్ । ఏహ్యేహిభగవన్దేవపద్మేస్మిన్సన్నిధింకురు ॥ త్రయీతనోద్వాదశాత్మన్సహస్రజ్యోతిభిర్వృతః॥ఆవాహనమంత్రః॥ ఆవాహ్యతస్మిన్దేవేశంపూజయేద్రక్తచందనైః । పుష్పైశ్చరక్తైరపరైఃకుంకుమాగరుచందనైః ॥ నైవేద్యంపాయసందద్యాద్గలాభక్షీరమేవచ। ఆజ్యహోమస్తిలహోమశ్చవ్యాహృతిభిఃకార్యః ॥ తతః కింకుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ తతస్స్వర్ణమయంపద్మందద్యాన్మంత్రేణసంయుతమ్ । దానమంత్రః॥ఖగఃపూషాపతంగోసౌద్వాదశాత్మాత్రయీతనుః ॥ పద్మేనానేనదత్తేనప్రీతస్తరణిరస్తుమే । కృతేనానేన మనుజో మాతృకృచ్ఛ్రిత్ప్రముచ్యతే॥ ఏతచ్చపద్మదానమాదిత్యవాసరేకార్యం॥ పద్మదానప్రయోగంచఆదిత్యేహనికారయేదితిబోధాయనస్మరణాత్ ॥ *

—* అథాశ్మరీహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మాతుస్సపత్నీగమనేజాయతేశ్వాశ్మరీగదః । సతుపాపవిశుద్ధ్యర్థంప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తేతుత్రిమాసికమ్॥ దద్యాద్విప్రాయవిదుషేమధుధేనుంయథోదితమ్ । తిలద్రోణశతంచైవహిరణ్యేనసమన్వితమ్ ॥ మధుధేనువిధానంతుయరోగహారేదర్శితమ్ ॥ *

—* అథబహుమూత్రహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ దుగ్ధచోరస్తుపురుషోజాయతేబహుమూత్రవాన్ । సదద్యాద్దుగ్ధధేనుంచ బ్రాహ్మణాయయథావిధి ॥ దుగ్ధధేనుఃధిః పిత్తరోగహారేగుడధేనుప్రస్తావేద్రష్టవ్యః ॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణబహుమూత్రహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ సోదరీగమనేరోగీజాయతేబహుమూత్రవాన్ । పరాకద్వితయంచత్వారింశద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ అతేసూక్తైశ్చజుహుయాదష్టోత్తరసహస్రకమ్ । సపిండషాదరుణాతేన జపస్తావా

ప్తితేనతు ॥ సహస్రనామ్నాం సూక్తస్య పౌరుషస్యచశక్తితః- గాయత్ర్యాదిజపః కార్యస్సంత్వాప స్యాగసుత్తమే ॥ రోగస్యాత్ప్రశమో హ్యేషః సంపాదో మతః ॥ అథిక్యేషు సకల సూక్తాన్యత్ర్యేహోమశ్చ ॥ పశుష్వమేపివరుణాపృథక్ సపిణ్డాపృథక్ ॥ జపస్థానివానితి ॥ అష్టోత్తరసహస్రమేవ ॥ తేనాతేపితదీస్యాదేవ సూక్తైవ ॥ సహస్రనామ్నాం పురుషసూక్తస్య గాయత్ర్యాశ్చ జపశ్శక్త్యాతో భవతి ॥ అష్టోత్తరసహస్రాదధికం న్యూనం వేత్యర్థః ॥ తేషాం వ్యాఖ్యా పరిభాషాయాముదితం ॥ ❋

—❋ అథమాతృకృచ్ఛ్రహరప్రతిమాదానమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే ॥ మాతృకృచ్ఛ్రో భయోఃఖడ్గకర్తరీవజ్రధృక్కరః । కర్తనం ఛేదనం ఖండనంకరణం అనేనచ్ఛేదనసాధనవిశేషోలక్ష్యతే - తదస్యాస్తీతి కర్తరీకర ఇతి క్రూర ఇత్యర్థః - పూజాదివిధిస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తః ॥ ❋

—❋ అథప్రమేహహరాణి. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలీగమనాన్మర్త్యః ప్రమేహవ్యాధిమాన్భవేత్ । క్షుత్పిపాసాతురశ్చైవజాయతేతస్యనిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాద్యవమధ్యం తథాపరమ్ । అపరం పిపీలికామధ్యచాంద్రాయణంచేత్యర్థః ఇమాఆపః ప్రవహతఇతిఉదుత్తమమంత్రేణైకయా ॥ జుహుయాత్సర్పిషాచైవతాజ్జపేన్మంత్రాంత్సమాహితః ॥ ఇమాఆపః ప్రవహతఇతిద్వయోర్మేధాతిథిఋషిః ॥ ఆపోదేవతా ॥ అంత్యార్ధర్చస్యాగ్నిర్దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - ఇదమాపః—అద్యాన్వచారిషం- ఇత్యాది- విహితార్థేవినియోగః - ఉదుత్తమంవరుణేత్యాది-జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాఖ్యానుసారేణాష్టోత్తరసహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥

—❋ అథసశూలప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ తిర్యగ్గామీసశూలేన ప్రమేహేనయుతోభవేత్ । కుర్యాత్సాంతపనాదీని ప్రాయశ్చిత్తంయథావిధి ॥ సాంతపనయతిసాంతపనమహాసాంతపనానీత్యర్థః ॥ ❋

—❋ అథవాతప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ పర్వవ్యవాయీమనుజఃకన్యాగామీతథైవచ । వాతప్రమేహయుక్తస్స్యాత్కుర్యాచ్చాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ ❋

—❋ అథమధుప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ మధుమేహీమాతృగామీసతతంజాయతేనరః । పితృభార్యాభిగామీచ జలమేహీనరాధమః ॥ యోగచ్ఛేద్భగినీంనిత్యమిక్షుమేహీతినిశ్చయః । పితృభార్యాసపత్నీజననీ - సతతంమధుమేహీనిత్యమిక్షుమేహీత్యన్వయః - ఏతేనతాగాధిక్యంసూచ్యతే- ప్రాయశ్చిత్తంక్రమాదత్రషడ్వర్షాణ్యపిపంచచ- త్ర్యబ్దమిత్యాదరేత్సమ్యక్తతోరోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ షడబ్దంపంచాబ్దంచక్రమాత్ప్రాయశ్చిత్తంభవతీత్యర్థః- సర్వమత్రసౌరమంత్రేణజపహోమాచకర్తవ్యౌ ॥ సంఖ్యాచాష్టోత్తర సహస్రం ॥ సౌరమంత్రాశ్చ ఉద్యన్నద్యేత్యాదయః - పరిభాషాయాందర్శితాః ॥ ❋

—* అథప్రమేహఘ్నసువర్ణధేనుదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ బ్రాహ్మణస్వర్ణహారీచప్రమేహీజాయతేనరః ॥వృద్ధగౌతమః ॥ ధేనుంస్వర్ణమయీం కుర్యాత్పూర్వేణవిధినాతతః । పూర్వేణవిధినాపలేనవాతదర్ధేనవేతి ॥ ధేనుంకుర్యాదిత్యర్థః - ఘృతాస్థ్యర్త్యాదీతికర్తవ్యతాకలాపస్తుక్షయరోగహరప్రకరణేగుడధేనుదానప్రసంగేనదర్శితః॥ స్వర్ణశృంగీమితిపూర్వవత్॥ బ్రాహ్మణంశ్రోత్రసంపన్నంవైష్ణవంచకుటుంబినమ్ । ఆచారవంతంధర్మిష్ఠంద్విజశుశ్రూషణేరతమ్॥ గృహమాహూయవిధివత్పూజయేద్భూషణాదిభిః। యథావిభవతోదద్యాద్ధోమంపూర్వంవదేవహి॥ పూర్వవత్స్వగృహ్యోక్తవిధానాదగ్నిస్థాపనాదికృత్వేత్యర్థః - మంత్రైస్తువైష్ణవైస్సమ్యక్పలాశసమిధస్స్మృతాః । హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తరశతం॥ వైష్ణవమంత్రాస్తద్విష్ణోరిత్యాదయః॥ తత్రతద్విష్ణోరితికూశ్మాండహోమప్రకరణేదర్శితః - అన్యేపిస్వస్వశాఖోక్తవిష్ణుప్రకాశకాగ్రాహ్యాః ॥ నారాయణాష్టాక్షరమంత్రఆంత్రవృద్ధిహర నారాయణమూర్తిదానే— గోపాలమంత్రస్తు నక్తాంధ్యహర గోపాలదానే ప్రదర్శితః॥ హోమాంతేతుప్రదద్యాచ్చమంత్రేణానేనహోమవాన్ ॥ మంత్రమాహ ॥ చక్రంసుదర్శనం యస్యరాజతేజైత్రథైవహి ॥ ప్రమేహంహరతుక్షిప్రంవిష్ణుర్గరుడవాహనః । అబ్జశంఖపద్మ ॥ శంఖచక్రగదాధారీత్యర్థః ॥ దానంప్రమేహరోగఘ్నమేతత్తార్క్ష్యంమనీషిభిః । కృతేనానేనశామ్యంతిప్రమేహాదారుణాఅపి॥ *

—— అథప్రకారాంతరేణప్రమేహహరమ్. ——

శాతాతపః ॥ తపస్వినీప్రసంగేనప్రమేహోజాయతేగదః । మాసంరుద్రజపఃకార్యోదద్యాచ్ఛక్త్యాచకాంచనమ్ ॥ తపస్వినీప్రసంగస్తపస్వీగమనం॥ రుద్రలక్షణంపరిభాషాయాందర్శితం॥ సువర్ణంయథాశక్తిదద్యాత్॥ *

—* అథప్రమేహప్రతిరూపకృతిదానమ్. *—

కర్మవిపాకే॥ ప్రమేహఃపాణిముద్యమ్యదక్షిణంప్రాణిభీషణః । పాపఃపార్శ్వేక్షణాః కుర్యాన్నాపాఘూతంచగర్జతి॥ పూజావిధిస్తుపరిభాషాయాందర్శితః ॥ *

—* అథలింగహానికరవృషణవ్యాధిహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ మాతృగామీభవేద్యస్తుతస్యలింగంవినశ్యతి । చండాలీగమనేచైవ హీనకుష్ఠఃప్రజాయతే॥ తస్యప్రతిక్రియాంకర్తుంకుంభముత్తరతోన్యసేత్ । ఉత్తరతశ్శుద్ధస్థలిస్థదేశస్యోత్తర దిగ్భాగే ఉదకాభిపూరితంకలశంస్థాపయేదిత్యర్థః ॥ అత్రచకలశస్థాపనాదీనినవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేభిహితాని ॥ కృష్ణవస్త్రసమాచ్ఛన్నంకృష్ణమాల్యాదిభూషితమ్ । తస్యోపరిన్యసేత్తామ్రంస్వపాత్రేదేవంధనేశ్వరమ్ ॥ సువర్ణనిష్కషట్కేననిర్మితంనరవాహనమ్ ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనధనదంవిశ్వరూపిణమ్ । ధనదంవరదాభయకరంచకుర్యాత్ ॥ యజేత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారశ్చ పురుషసూక్త విధానేదర్శితః ॥ అథర్వవేదవిద్విద్వానథర్వాణంసమాపయేత్ । అథర్వవేదపారాయణంకుర్యాదిత్యర్థః - యావద్భిర్దినైర్వేదపారాయణసమాప్తిర్భవతి॥ తావత్సుదినేషుకుబేరపూజావక్ష్యమాణప్రతిమాపూజాచకార్యా॥ పారాయణవిధిస్తుపరిభాషాయాం ॥ అథర్వవేదవిదామభావేబహ్వృచేనవాయథాలాభోపపన్నశాఖాధ్యాయినావా వేదపారా

యణంకారయేత్ ॥ అనేనకర్మణారోగనివృత్తిరూపదృష్టార్థోపయోగాత్ - వేదాంతపారాయణేనాపిదృష్టార్థసిద్ధిః ॥ అథర్వవేదపారాయణంతు యక్షరక్షఃపిశాచాదీనాంతద్వ్యదప్రియత్వాత్ - ధనదస్యచయక్షరాట్త్వంప్రసిద్ధమేవ ॥ కుబేరంప్రతిదినమావేదపారాయణసమాప్తిపూజయేదిత్యుక్తం - తద్వదేవరోగప్రతిమామపిపూజయేదిత్యాహ ॥ సువర్ణపుత్రికాంకృత్వానిష్క-వింశతిసంఖ్యయా। దద్యాద్విప్రాయసంపూజ్యనిష్పాపస్స్యామితిబ్రువన్ ॥ ఇయంప్రతిమారోగప్రతిమా - అస్యలక్షణమేతత్ప్రకరణాంతేవ్యుత్పాదయిష్యతే- అత్రచలింగహానిప్రతిమాధిదేవతాస్త్రైనమ ఇత్యనేనమంత్రేణైతాంప్రతిమాంపూజయేత్ ॥ ఏవంప్రతిదినంసంపూజ్యవేదపారాయణస్యాంతే- అనేనప్రతిమాదానేనాహంనిష్పాపస్స్యామితిబ్రువన్నిమాంప్రతిమాంవిప్రాయదద్యాత్- ధనదప్రతిమాదానమంత్రః- నిధీనామధిపోదేవశ్శంకరస్యప్రియస్సఖా । సౌమ్యాశాయాః పతిశ్శ్రీమాన్ మమపాపంవ్యపోహతు ॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్య ఆచార్యాయయథావిధి । దద్యాదేవంహీనశుష్మీలింగనాశీచశుధ్యతి ॥ ప్రయోగప్రకారోఽమూత్రకృచ్ఛ్రహరప్రకరణేఽభిహితః॥ ❋

ఇతిలింగహానికరవృషణవ్యాధిహరాణి.

—❋ అథషండత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః ॥ దుష్టవాదీతుషండస్స్యాత్సదద్యాచ్చద్విజాతయే । రౌప్యంపలత్రయందుగ్ధఘటత్రయసమన్వితం ॥ రజతదానమంత్రస్తుపూర్వముక్తః॥ ❋

—❋ అథవృషణవ్యాధిహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నృపాపరాధేచవినాయోముష్కంయస్యకస్యచిత్ । ఛేదయేత్తస్యముష్కంతుభవేద్దగ్ధమివాగ్నినా ॥ శిలాపిష్టసదృక్షశ్చసువ్రణశ్చాపిజాయతే, రుధిరంప్రస్రవేత్పశ్చాత్తస్యేయంనిష్కృతిః పరా ॥ శతరుద్రంజపేత్సమ్యగష్టోత్తరసహస్రకమ్ । యతిచాంద్రాయణంచైవ కుర్యాద్దద్యాచ్చగాంతతః విష్ణురపి ॥ జాయతేవృషణేయస్య వ్యాధిః పరమదారుణః। జపిత్వాదశసాహస్రంముచ్యతేరుద్రసంహితాం॥ రుద్రాధ్యాయాష్టోత్తరసహస్రదశసాహస్రయోస్తువ్యాధితరతమభావాపేక్షయావికల్పః అష్టోత్తరసహస్రందశసాహస్రమిత్యనేనచమహారుద్రాతిరుద్రాదిజపోలక్ష్యతే ॥ రుద్రవిధానేదర్శితః ॥ యానిచాత్రపీడాప్రకరణోక్తానితానిసర్వాణ్యపివృషణవ్యాధిహరాణివిజ్ఞేయాని ॥ గోదానమంత్రస్తుపూర్వముక్తః॥ ❋

—❋ అథలింగహానిప్రతిమాదానమ్. ❋—

వృషణవ్యాధిహరప్రతిమాదానంతల్లక్షణంచఅనుక్తమపిరోగేష్విత్యాదినాశూలరోగప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానంతుపరిభాషాయాంరోగప్రతిమాదానవిధావుక్తం॥ ❋

—❋ అథగుదరోగహరాణి. ❋—

శాతాతపః॥ సురాలయేజలేవాపిసకృద్విష్ఠాంకరోతియః । గుదరోగోభవేత్తస్యపాపరూపస్సుదారుణః ॥ మాసంసురార్చనేనైవగోదానద్వితయేనచ ।ప్రాజాపత్యేనచైకేనశామ్యంతిగుదజారుజః ॥ అత్రసురార్చనమితిసామాన్యేనాభిహితం - తథాపిసూర్యప్రార్థనావిష్ణురుద్రపూజా ॥ ఆరోగ్యంభాస్కరా

దిచ్ఛేదితిస్మృతేః। పూజాస్వశక్త్యాద్యనుసారేణగంధపుష్పవస్త్రాలంకారాదిభిస్సూరార్చనం- గోదానం॥ ప్రాజాపత్యావరణేషుక్రమోపహతక్రమఏవతద్బాధకప్రమాణాభావాత్॥ గోదానమంత్రస్తుక్రమపద్ధతౌద్రష్టవ్యః॥

ఇతిగుదరోగహరం.

—* అథప్రస్రవద్గుదరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ విణ్మూత్రోత్సర్జనంకృత్వాయఃకృత్వా సేజనే। భుక్త్వాన్నపానాంతరేచ తోర్భవేత్సప్రస్రవద్గుదః। భవేచ్చదారుణాపీడాతత్రకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకే। చాంద్రాయణంచకర్తవ్యంతథాక్షీరంచసర్పిషా॥ అక్షీభ్యామితిసూక్తేనసహస్రంజుహుయాచ్ఛుచిః। ఉద్యన్నద్యేత్యృచంచైవజపేత్పూర్వోక్తసంఖ్యయా॥ సర్పిషాసహితంక్షీరంపాలిః ఆజ్యమిశ్రితందుగ్ధం జుహుయాదిత్యర్థః- అక్షీభ్యామితిసూక్తంపూర్వముక్తం- తథోద్యన్నద్యేత్యృచోపి- హోమస్తుప్రత్యృచం॥ *

—* అథార్శోరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకే॥ దత్త్వావవేతనంయోఽధ్యేత్యాదాయాపిచవేతనమ్। అధ్యాపయేచ్చజుహుయాదర్శోరోగయుతోభవేత్॥ తన్నివృత్త్యైప్రకుర్వీతకృచ్ఛ్రంచైవాతికృచ్ఛ్రకమ్। చాంద్రాయణంచైవతథాజపేత్సూక్తంచపౌరుషత్॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచంవిష్ణ్వాదయంచజపేత్తథా। తామగ్నివర్ణామితిచజపేత్సూక్తంసమాహితః॥ హిరణ్యంసఘృతందద్యాచ్ఛ్రోత్రియాయకుటుంబినే। దత్త్వాథవేతనమిత్యాది- భృతకాధ్యాపకశ్చేదిత్యర్థః॥ యశ్చశాస్త్రవిహితర్త్విగ్దక్షిణాదివ్యతిరేకేణస్వపరికల్పితభృతింగృహీత్వాపరార్థంజుహుయాత్॥ జపేచ్చసోఽర్శోరోగయుతోభవేదిత్యర్థః- తామగ్నివర్ణామిత్యస్యత్వాపాదిశ్రీస్తవస్ఫోటహారేదర్శితం- పురుషసూక్తాదీనాం సర్వేషాంజపసంఖ్యావ్యాధితరతమభావేనాష్టోత్తరసహస్రాదికా- తథాశక్త్యపేక్షయావాశతాదికాకల్పనీయా॥ సహిరణ్యంఘృతందద్యాదితి- ఆజ్యేహిరణ్యంనిక్షిప్య ఆజ్యావేక్షణంకృత్వాదద్యాదిత్యర్థః- ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తుకటిశూలహారేదర్శితః- తథాశ్రోత్రియాయకుటుంబినే ఏకవర్షపర్యాప్తంధనందద్యాత్॥ అనేనైవాభిప్రాయేణబృహస్పతిగీతాసువచనంసమామ్నాతం॥ కుటుంబినేశ్రోత్రియాయవ్యాధితేనేచవిశేషతః॥ అహోధ్యవ్యాధినాగ్రస్తోధనందద్యాద్విశాంతయేఇతి॥ కృచ్ఛ్రాదీన్యేతానివ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణవ్యస్తానిసమస్తానివాయోజ్యాని॥ *

—* అథార్శోరోగహరసువర్ణధేనుదానమ్. *—

పాద్మే॥ అర్శోవాన్గోవధాన్మర్త్యఇతి॥ అత్రప్రతీకారమాహ॥ బోధాయనః। సౌవర్ణీంగాంప్రకుర్వీతపలార్ధేనకేనవాపునః। విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతచతుర్థాంశేనతర్ణకమ్॥ తర్ణకోవత్సః॥ రౌప్యశృంగాంరౌప్యఖురాంనానావస్త్రైరలంకృతామ్। గ్రహాణాముపరిన్యస్యనవధాన్యానివిన్యసేత్॥ హోమస్తుపూర్వవత్కార్యోగోవిందప్రీతయేతథా। గ్రహాణాముపరీతి॥ నవగ్రహస్థాపనాప్రదేశాదుపరీత్యర్థః ఏతేననవగ్రహాణాంస్థాపనంకర్తవ్యఇత్యుక్తంభవతి॥ సచపరిభాషాయాం- సువర్ణధేనోఃపురతోనవధాన్యానినవసంఖ్యాకానివ్రీహియవాదీని- సతిసంభవేనూతనాన్యేవవిన్యసేత్॥ హోమస్తుపూర్వవదితి - గోవిందప్రీతయఇతి- సువర్ణగవాందానస్యగోవిందప్రీత్యర్థత్వాత్తదుద్దేశేనాపిహోమస్సుకర్తవ్యశ్శాంత్యర్థమితి॥ అస్మిన్

హోమే మంత్రాన్ దర్శయతి ॥ ఇదం విష్ణుః ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితి క్రమాత్ - సమిదాజ్య చరూన్ హుత్వా పూర్ణాహుత్యంతమేవహి ॥ ఇదం విష్ణురిత్యృగ్వ్యాఖ్యా నవగ్రహప్రకరణే దర్శితం. ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమిత్యనయోస్తు వ్యాఖ్యా గోపాలదానే । ఇదం విష్ణురిత్యాదీనాం మంత్రాణాం సమిదాది హోమే ప్రక్రమేణ భవంతి ॥ హోమేత్వన్యదేవ క్రమః - సమిద్ధోమానంతరం చరుహోమః ఇతి ॥ హోమసంఖ్యా తు ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతాదికా కల్ప్యా ॥ పూర్ణాహుత్యంతమితి ॥ తతః ॥ ప్రియస్తు తతో గోగిబ్రాహ్మణం వేదపారగమ్ । శుచిశ్చ వృత్తోపసంపన్నం కులీనం వసువేదినమ్ ॥ భక్త్యా స్వయం సమాసీయ పూజయేద్భక్తిపూర్వకం । మంత్రేణానేన శైత్యం దద్యాద్రోగీయ తాత్పర్యాత్ ॥ గోవిందం మనసా ధ్యాయన్ గవాం మధ్యే స్థితం శుభమ్ । గోవిందగోపీజనవల్లభేత్యనేన ॥ వక్ష్యమాణప్రకారేణాధునా గోవిందధ్యానశ్లోకమాహ ॥ బర్హా పీడేన సంయుక్తం వేణువాదనతత్పరమ్ । గోపీజనైః పరివృతం వన్యపుష్పావతంసకమ్ ॥ దానమంత్రః ॥ గోవిందగోపీజనవల్లభేశ కంసాసురఘ్న త్రిదశేంద్రవంద్య । గోదానతుష్టః కురు మే దయాళో అశోకవినాశం శుభతారివగణ ॥ దానేనానేన నియతమశోకో జాయతే ధ్రువమ్ । తస్మాత్కుర్యాత్ప్రయత్నేన పీయూషీభావేనోత దర్శనః ॥ *

—* అథగుదరోగహరప్రతిమాదానం. * అశోకరోగప్రతిమాదానంచ. *—

తత్రగుదరోగప్రతిమాలక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ అశోకరోగ ప్రతిమాలక్షణంతు ॥ కర్మవిపాకే ॥ అశోకరోగః కృశోవక్రః ఖడ్గచర్మభృదూర్ధ్వదృక్ । ఉభయత్ర పూజాదికర్తవ్యతాపి శేషస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తః ॥ *

—* అథాతిసారరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ స్వాతాగ్నిం శమయేద్యస్తు సోతిసారయుతో భవేత్ । అగ్నిరస్మీత్యృచం దద్యాద్దశాంశం గుగ్గులేన తు ॥ సపిర్షాచాహుతీర్దద్యాద్ధిరణ్యం బ్రాహ్మణాయ వై । స్వాతాగ్నిరౌపాసనాగ్నిరిత్యర్థః ॥ అతఏవాగ్నిముత్పాద్య ప్రాయశ్చిత్తముపక్రమ్య మాసికం కర్తవ్యం ॥ అగ్నిరస్మీతి ఋగ్వ్యాఖ్యా రోగహరే దర్శితా - జపఏవ వ్యాధితరతమభావేన ప్రతిదినం యావద్రోగశాంత్యష్టోత్తరశతమష్టోత్తర సహస్రం వా హోమః కార్యః ॥ అథవాయుతద్వయాదికం వా సంకల్ప్య సంకల్పపరిపూర్తిః కర్తవ్యా ॥ దశాంశహోమే ప్యేవమేవ - యద్యపి ప్రాణాశ స్విలహోమే వ్యాహృతయోత్ర మంత్రాదృష్టాః ॥ తథాప్యనుస్మృతమంత్రేణైవ హోమస్యన్యాయ్యత్వాదగ్నిరస్మీత్యేషైవ హోమమంత్రః - హిరణ్యంచ శక్త్యనుసారేణ దద్యాత్ ॥ *

—* అథాతిసారహరవహ్నిమూర్తిదానమ్. *—

పాద్మే ॥ అతిసారీ సభవతి యస్త్రేతాగ్నివినాశకః । అత్రప్రతీకారో బోధాయనీయో ॥ సువర్ణేనాథతామ్రేణ కుర్యాత్ప్రతికృతిం బుధః ॥ వహ్నేశ్చ శక్త్యనుసారేణ పలేనాథవా పునః ॥ వహ్నిమూర్తిలక్షణం తు చింతామణ్యాదిషు దర్శితం ॥ తథాజ్వాలాకులాం రక్తచందనేనాపి లేపితాం । రక్తవస్త్రేణ సంవీతాం మేషస్యోపరి సంస్థితామ్ । కనకాచలవర్ణాభాం ద్వాదశారిష్టనిభాం శుభామ్. వ్రతచర్యాన్వితే విప్రే కస్మై చాగ్నిహోత్రిణే । అంగుళీయక వస్త్రాద్యైర్భూషితే శాంతిపదమయేత్ ॥ మంత్రేణానేన సిద్ధిదమగ్నిప్రీత్యర్థమాదృతః । విప్రపకస్మై చాగ్ని

షోత్రిణీతి ॥ అత్రాకనిష్ఠఇతి పదవిభాగః ॥ అకనిష్ఠైజ్యేష్ఠే స్వాచారోఽపి తేఉత్తమ ఇతియావత్ - కనిష్ఠ ఇతిపద విభాగేకనిష్ఠే అవృద్ధేతరుణ ఇతియావత్ ॥ ఏవం విధేవిప్రేప్రతిమాం నివేదయేత్ ॥ శిష్టాయవిప్రాయదద్యాదిత్యర్థః - దానమంత్రః - త్రేతాయాం పాగ్నిరీడ్యస్త్వమాంతరస్త్వంహిదేహినాత్ । త్వంచేద్ధం ప్రాక్తనం పాపమతిసారం వినాశయ ॥ ఏవం దత్వానరస్సమ్యగతిసారం వ్యపోహతి - వ్యపోహతిబుజం వినాశయతీత్యర్థః ॥ నీరుజస్తుసుఖీనిత్యం దీర్ఘమాయుశ్చ విందతి ॥ ❊

—❊ అథశాతాతపప్రోక్తం అతిసారహరమ్. ❊—

స్వగృహం జాతిసారీస్యాదశ్వత్థాన్రోపయేద్దశ ॥ దద్యాచ్ఛర్కరాధేనుంభోజయేచ్చశతంద్విజాన్ । శర్కరాధేనువిధిశ్చపూర్వముక్తః ॥ ❊

—❊ రక్తాతిసారహరాణి. ❊—

శాతాతపః ॥ దాయాగ్నిదాపకశ్చైవరక్తాతీసారవాన్భవేత్ । తేనోదపానం కర్తవ్యం రోపణీయ్యాస్తథావటః ॥ ఉదపానమితి - ఉదకంపీయ్యతేస్మిన్నిత్యుదపానం - కూపోవానిపానంవాప్రపావా ॥ ❊

—❊ అథగ్రహణీరోగహరమ్. ❊—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అనన్యగతికాంభార్యామదుష్టాంకారణంవినా । పరిత్యజతియస్సోఽథగ్రహణీరోగవాన్భవేత్ ॥ శివసంకల్పసూక్తస్యజపస్స్యాత్తత్ప్రశాంతయే । అష్టోత్తర సహస్రం హిరణ్యంచ తథా మధు ॥ దద్యాద్విత్తానుసారేణసౌరమంత్రజపస్తథా ॥ శివసంకల్పస్యరుద్వ్యాది రుద్రవిధానేంగప్రస్తావే దర్శితమ్ - అష్టోత్తర సహస్ర మిత్యుపలక్షణం - వ్యాధితారతమ్యానుసారేణ సహస్రాదప్యధికం ద్విగుణ త్రిగుణాధికంకల్ప్యం ॥ సౌరమంత్రస్తృచః - అన్యత్రాప్యాదిపరిభాషాయాముక్తం ॥ అత్రాపిజపసంఖ్యా పూర్వవదేవ ॥ కేవలంశివసంకల్పాదిజపఏవన ॥ కింతుధేనుమపిదద్యాదిత్యాహ - ధేనుం సదక్షిణాందద్యాద్వస్త్రాభరణసంయుతామ్ । పయస్వినీంగుణోపేతాంబ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ॥ ❊

—❊ అథగ్రహణీహరధేనుదానమ్. ❊—

పద్మపురాణే ॥ గ్రహణీవానపత్యహేతి ॥ నిదానమభిహితమ్ - అత్రగౌతమోనిష్కృతిమాహ ॥ ధేనుంపయస్వినీందద్యాద్ఘంటాభరణభూషితామ్ । హేమశృంగీంరౌప్యఖురాంవాసోభిర్వేష్టితాంనరః ॥ నవధాన్యైస్సమాయుక్తామేకైకంద్రోణపంచకమ్ । నవధాన్యాఃవ్రీహియవాదీని ॥ దేశకాలోచితాని ॥ సహిరణ్యాంతు తాందద్యాదితి ॥ అలోలుపాయశాంతాయధర్మజ్ఞాయవిశేషతః । హోమంచపూర్వవత్కుర్యాదితి - సహిరణ్యామితిక్రియావిశేషణం - దక్షిణాంచయథాశక్తిస్వర్ణందద్యాదిత్యర్థః - పూర్వవదితి - తత్రయథాస్వగృహ్యోక్తవిధినాసమిద్ధోమానంతరంచరుహోమః ॥ ఏవమత్రాపిసర్వంకార్యమితి ॥ యద్యపితత్రహోమమంత్రారౌద్రాస్తథాప్యత్రవైష్ణవాః - స్వస్వశాఖోక్తాఃద్రష్టవ్యాః - తత్రేదంవిష్ణురితిమంత్రః కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః ॥ ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితిద్వౌమంత్రౌనక్తాంధ్యహరగోపాలదానేదర్శితౌ ॥ ఏతేత్రయోమంత్రాస్సమిచ్చర్వాజ్యహోమేతుక్రమేణగ్రాహ్యాః ॥ అత్రచవైష్ణవమంత్రగ్రహణే అయంహేతుః - దేవకీపుత్రే

త్యాదినా దానమంత్రేణవిష్ణోర్దేవతాత్వప్రతీతిః ॥ తథాచార్యేణమాంత్రవర్ణికీ దేవతాభవతీత్యుక్తం ॥ తస్మిన్నేవచతుర్థ్యా వా మంత్రవర్ణేన చేష్యతే ॥ దేవతాసంగతిస్తత్రదుర్బలం తు పరంపరమితి - హేమసంఖ్యా తు ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతాదికాకార్యా - గాంస్వర్ణాంవిష్ణురూపాయమంత్రేణానేనసంయుతః- మంత్రమాహ ॥ దేవకీపుత్రచాణూరకంసాష్టకవినాశన ॥ నాశయగ్రహణీంచేమాంగోపీజనమనోహర । కృతేనానేన విధినాగ్రహణీశాంతిమృచ్ఛతి ॥ తస్మాదేతత్తుకర్తవ్యంగ్రహణీరోగిణాసదా॥

—* అథాతిసారరోగప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ అతిసారోనిష్ఫలకీకింకిణీనూపురీకృశః ॥ ఇతిప్రతిమాలక్షణమ్.

—* అథగ్రహణీరోగప్రతిమాదానమ్. *—

గ్రహణీరోగప్రతిమాలక్షణంతుశూలరోగహరోక్తంవిజ్ఞేయం- ఉభయత్రైతికర్తవ్యతాకలాపస్తు పరిభాషాయాముక్తప్రకారేణజ్ఞేయః ॥ *

—* అథపాదరోగహరాణి. *—

—✝ తత్రఖంజత్వహరమ్ ॥ స్తబ్ధపాదత్వహరంచ ॥ ✝—

శాతాతపః ॥ హరిణేనిహతేఖంజస్స్యగాలే స్తబ్ధపాదకః । అశ్వస్తేనప్రదాతవ్యస్సువర్ణంనిష్కసంమితం॥ నిష్కపరిమితేనసువర్ణేనాశ్వంకారయిత్వాశ్వినీమంత్రేణాశ్వినీంపూజయిత్వాశ్రోత్రియాయదద్యాదిత్యర్థః- అశ్వినోరశ్వాధిదేవతాత్వాదాశ్వినఏవమంత్రోగ్రాహ్యః ॥ అశ్వినాయజ్వరీరిషఇత్యస్యాశ్వ్యచస్యమధుచ్ఛంద ఋషిఃఅశ్వినాదేవతా- గాయత్రీఛందః - విహితార్థేవినియోగః -అశ్వినాయజ్వరీరిషఇత్యాది। ఉపలక్షణమేతత్- అశ్వినీప్రకాశకాస్స్వస్వశాఖోక్తాఃమంత్రాగ్రాహ్యాః ॥ అశ్వదానమంత్రస్తునవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేవిహితః ॥ *

—* అథవక్రపాదత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ జాయతేవక్రపాదస్తుహతేశునిమానవః । నిష్కత్రయమితందద్యాత్సౌవర్ణం విశుద్ధయే॥ ససువర్ణంవిశుద్ధయఇతిపాఠః ॥ అస్మిన్ పాఠేసువర్ణనిష్కత్రయస్యైవదానం - ప్రథమపాఠేతు సౌవర్ణమితితద్ధితశ్రవణాన్నిష్కత్రయస్యైవదానం ॥ ప్రథమపాఠేతుసౌవర్ణమితి తద్ధిత శ్రవణాన్నిష్కత్రయపరిమితసువర్ణనిర్మితంశ్వానం॥ దేవస్తుత్యాచరణాయ ప్రకాశకైర్మంత్రైస్సంపూజ్య బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ ఇంద్రస్యదూరీరితమితిసరమాప్రకాశకస్యమంత్రస్యకాశ్యపోభూతాంశఋషిః -సరమాదేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః - సరమాపూజాయాం వినియోగః - ఇంద్రస్యదూరీరితమిత్యాది॥ అన్యైశ్చస్వస్వశాఖోక్తాస్సరమాధిదేవతాప్రకాశకామంత్రాః - గ్రాహ్యాః ॥ *

—* అథాధికాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ అజాభిఘాతనైచైవమధికాంగఃప్రజాయతే ।అజాతేనప్రదాతవ్యావిచిత్రవసనాన్వితా ॥ అ

జాయాః ప్రాజాపత్యాయాః ప్రజాపతిప్రకాశకమంత్రేణ సంపూజ్య ప్రజాపత్యుద్దేశేన తావజ్జాం యథాశక్తినష్టి హాస్వితాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ ప్రాజాపత్యత్వమిత్యాదయః ప్రజాపతిప్రకాశకా మంత్రాః - సమగ్రహాయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః ॥ అజాదానమంత్రోఽపి తత్రైవ దర్శితః॥ *

—* అథ పాదరోగహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ మార్గహా పాదరోగీ స్యాదశ్వదానం సమాచరేత్ । అత్రాపి ఖంజత్వహరోక్త ప్రకారేణాశ్వినోః పూజాం కృత్వా ఇదం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ అయం తు విశేషః - తత్ర సౌవర్ణాశ్వే అశ్వినీ పూజా- అత్ర త్వక్షతపూజాదివ్యశ్వినావావాహ్య పూజయేదితి ॥ *

—* అథ వల్మీకపాదత్వహారమ్. *—

బ్రహ్మగీతాసు ॥ పతితేన తు సంసర్గాద్వల్మీకవ్యాధిమాగ్భవేత్ । పతితేన తు సంపర్కే ఇతి పాఠాంతరం। గోమూత్రయావకాహారో మాసార్ధేన విశుద్ధ్యతి ॥ సహిరణ్యం ఘృతం దద్యాత్తత్పాపస్య విశుద్ధయే । యావకవ్రతం పూర్వముక్తం ॥ ప్రతిమాలక్షణం తు- ఆత్మనో రోగశాంత్యర్థం వ్యాధిరూపం ప్రదద్యాదిత్యర్థః- ప్రతిమాలక్షణం తు ప్రకరణాంతే అభిధాస్యతే॥ *

—* అథ శ్లీపదరోగహారమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ స్వగోత్రస్యాభిగమనాచ్ఛ్లీపదీ జాయతే నరః। యోన్యామస్పృశ్య భవతి తత్ర చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ మాసం పయోవ్రతం చైవ తస్మాద్రోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ స్వగోత్రస్యేత్యత్ర లింగమవివక్షితం॥ యోనిశబ్దేన మైథునసాధనమింద్రియం లక్ష్యతే ॥ అతః స్త్రీపుంసయోరప్యుభయో రోగిణోరేతత్కర్మ భవతి ॥ చాంద్రాయణ పయోవ్రతయోర్లక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణే అభ్యధాయి॥ ... ... *

—* అథ శ్లీపదరోగ ప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ శ్లీపదస్త్రీపదః కుంభః పతచ్ఛరధనుర్ధరః ॥ ఇతి కర్తవ్యతా విశేషస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదాన ఉక్తః॥ ... ... *

—* అథ పాదరోగ ప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం తు శూలరోగ ప్రకరణోక్తమేవ ॥ పూజాదికర్తవ్యతా విశేషస్తు పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యః ॥

—* అథ త్వగ్దోషహారాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ పరుషం భాషతేత్యర్థం యస్త్వగ్దోషయుతో భవేత్ ॥ చాంద్రాయణత్రయం కుర్యాత్ప్రదద్యాదౌషధాని చ ॥ వైద్యకోక్తాని విప్రాయ శక్త్యా బ్రాహ్మణభోజనం ॥ వైద్యశాస్త్రోక్తాని చ క్రమదానాదీని ॥ *

—* అథ దుశ్చర్మత్వహారమ్. *—

- కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుతల్పగదోషాచ్చ గవి మైథునదోషతః ॥ దుశ్చర్మా స్యాదసౌ కుర్యాద్గురు

తల్పాతిదేశతః ॥ ప్రాయశ్చిత్తం యథాప్రాప్తం తతో దోషాత్ప్రముచ్యతే । గురుతల్పాతిదేశతః ॥ ప్రాప్తం ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాదిత్యన్వయః ॥ షడ్వార్షికం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ వ్యాధిగురుత్వే సంపూర్ణం । ద్వాదశవార్షికం కర్తవ్యం । కార్యస్యవ్యాధేర్గురుత్వేన కారణస్యాపి పాపస్యాభ్యాసాదినా గురుత్వావగతేః ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారస్తు పూర్వముక్తః ॥ *

—* అథ పామాహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అనులింపతి యో స్త్వేషాం విషయాన్పూర్వజన్మని । సోఽన్యజన్మని పామావాన్ భవేత్ప్రతిశోణితం ॥ సపూయం తన్నివృత్త్యర్థముపవాసత్రయం భవేత్ । భోజయేచ్చ ద్విజాన్దాంతాన్ పంచాశత్సంఖ్యయాన్వితాన్ ॥ అత్రాపి గురులఘుభావేన న్యూనాధికభావః పరికల్పనీయః ॥ అనులింపనం వినాశనం అపహారో వా । విషయాః స్రక్చందనానులేపనాదయః ॥ *

—* అథ దద్రూహర ఉమామహేశ్వరదానమ్. *—

బోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణానథ యో హింస్యాద్దద్రురోగీ భవేన్నరః । తస్యోపశమనం వక్ష్యే సువర్ణేన తు కారయేత్ ॥ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం ॥ మాషప్రమాణంచ పరిమాణప్రకరణే వ్యాఖ్యాతం ॥ సువర్ణార్ధేన వా కుర్యాత్పాదేనాప్యథవా పునః । ఉమామహేశ్వరం రూపం వృషభాధిష్ఠితం పరం ॥ చతుర్భుజం తు ద్విభుజాముమాం కుర్యాద్విచక్షణః । ఏకవక్త్రో భవేత్తత్ర త్రినేత్రశ్చ మహాభుజః ॥ అక్షమాలా త్రిశూలం చ తస్య దక్షిణహస్తయోః । దేవీ పృష్ఠగతస్త్వన్యో వరదశ్చాపరః కరః ॥ వామోత్సంగగతా దేవి శివస్పృష్టైకపాణికా । వృషభో రౌప్యకః కార్యో ఘంటయాలంకృతో భవేత్ ॥ స్వశక్త్యా విత్తశాఠ్యం తు కుర్వతో నిష్ఫలం భవేత్ । తస్మిన్నారోప్య దేవేశ ముమయా సహితం ప్రభుం ॥ వస్త్రైర్మాల్యైస్తథా గంధైః మూలమంత్రేణ పూజయేత్ ॥ మూలమంత్రశ్చ పంచాక్షరః ॥ హోమే రుద్రగాయత్రీ । మంత్రశ్చ రుద్రగాయత్రీ సర్వత్ర హి వినిశ్చిత ఇత్యగ్రే వక్ష్యమాణత్వాత్ ॥ సర్వత్రేతి సర్వశబ్దస్య పూజావ్యతిరిక్తో హోమో విషయః ॥ అథ మూలమంత్రో రుద్రగాయత్రీ ॥ అతస్సర్వత్ర పూజాదావవికల్పేనాంగభావం భజతే ॥ యతో హోమే రుద్రగాయత్రీమంత్రశ్చ- వికల్పేన మంత్రావిధాస్యంతే ॥ పూజానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ తతో బ్రాహ్మణమాహూయ దరిద్రం ధర్మకోవిదం ॥ శ్రుతవృత్తోపసంపన్నం శాంతం చైవాత్మవేదినం ॥ వస్త్రాంగుళీయకైస్తస్య పూజాం భక్త్యా ప్రకల్పయేత్ ॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ మంత్రశ్చ రుద్రగాయత్రీ సర్వత్రేతి వినిశ్చయః ॥ రుద్రగాయత్రీ లింగపురాణే కథితా ॥ సర్వేశ్వరాయ విద్మహే శూలహస్తాయ ధీమహి - తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ అస్య శ్రీవేదవ్యాస ఋషిః - రుద్రో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః ॥ ఏవం రుద్రగాయత్రీ పూజాయాం హోమే చ సర్వత్రేతి వినియుజ్యతే ॥ తిలహోమే తు క్రమేణ మంత్రాంతరాణ్యపి వికల్పేన వినియుక్తాని । యద్వా త్రియంబకేనైవ సమిధో జుహుయాత్సుధీః ॥ కద్రుద్రాయేతి మంత్రేణ జుహుయాదాజ్యమావృతః ॥ తిలాంశ్చ మూలమంత్రేణేత్యేవం మంత్రక్రమో భవేత్ ॥ హోమసంఖ్యా ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం । త్ర్యంబకమంత్రస్యార్షాద్యృష్యజ్వరహరే దర్శితం ॥ కద్రుద్రాయేత్యస్య కణ్వ ఋషిః - రుద్రో దేవతా - గాయత్రీ ఛందః - ఆజ్యహోమే వినియోగః ॥ మూలమంత్రః పంచాక్షరో వా । రుద్రగాయత్రీ వా - హోమానంతరం ॥ తథా బ్రహ్మైవ ద్వాసనాంతే మిథునం బ్రాహ్మణాయ తు । వృషభోపరివి

న్యస్యభక్త్యాతు వినివేదయేత్ ॥ మంత్రేణానేన విధివద్దద్రూర్ణరోగి జితాత్మవాన్ ॥ బ్రహ్మాద్యాసనం నామస్వగృహ్యోక్త ప్రకారేణ బ్రహ్మణః ఋత్విజో విసర్జనం ॥ మిథునముమామహేశ్వరాత్మకం - దానమంత్రః ॥ కైలాసవాసీ భగవానుమయా సహితః పరః । త్రినేత్రస్సహరోదద్రురోగమాశువ్యపోహతు ॥ తతశ్చబ్రాహ్మణాం సమ్యక్ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపి స్వయంభుంజీత వాగ్యతః ॥ ఏవందత్వా మహాదానం దద్రురోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ ... ...

—* అథ లూతాకిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ గోత్రహాలూతకీ చైవ ప్రాజాపత్యవ్రతం చరేత్ । వ్రతాంతే మేదినీం దత్వా శృణుయాచ్చైవ భారతం ॥ భూమేరలాభే మేదినీప్రతినిధిత్వేన గాం పయస్వినీమలంకృతాం దద్యాత్ ॥ గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ భారతశ్రవణ ప్రకారస్తు మహాభారతే దర్శితః ॥ తతః పరంప్రవక్ష్యామి యాని దేయాని భారతే । వాచ్యమానేతు విప్రేభ్యో రాజన్ పర్వణి పర్వణి ॥ స్వస్తివాచ్య ద్విజానాదౌ తతః కార్యం ప్రవర్తతే । సమాప్తే పర్వణి తతస్స్వశక్త్యా తర్పయేద్ద్విజాన్ ॥ ఆదౌ తు వాచకం పుష్పరసగంధసమన్వితం । విధివద్భోజయేద్రాజన్ మధుపాయసముత్తమం ॥ స్వస్తివాచ్యేత్యాది ॥ విధివిధానం పురాణపాఠః ॥ తస్యాదౌ స్వస్తివాచ్య స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ స్వస్తివాచనవిధానం ; తతః కార్యం ప్రవర్తతే ॥ పుస్తకపూజానంతరం భారతపాఠరూపం కార్యం ప్రవర్తతే ॥ తతః పురాణపాఠ ఇతి ॥ ఏతచ్చ సర్వపురాణసాధారణం ॥ శేషం భారతే పఠితం ॥ ... ... *

—* అథ చర్మరోగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ లోహహారీచ పురుషో భవేద్వై చర్మరోగకః ॥ లోహం పలశతం దద్యాదుపోష్య సతువాసరమితి ॥ *

—* అథ కృష్ణాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కారుకాణాంవధే కృష్ణో రూక్షశ్చాంగే ప్రజాయతే । తేన తత్పాపశుద్ధ్యర్థం దేయో వై వృషభస్సితః ॥ కారుకాశ్శిల్పినః ॥ వృషభదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ *

—* అథకండూతి రోగహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ తైలచౌర్యేణ భవతి నరః కండూయకస్సదా । ఉపోష్యసోపి విప్రాయ దద్యాత్తైలఘటద్వయం ॥

—* అథ శీర్ణాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ వస్త్రహారీచ శీర్ణాంగస్సప్రదద్యాత్సుశోభనం । హేమత్రయమితం వస్త్రయుగ్మం దద్యాద్ద్విజాతయే ॥ హేమనిష్కత్రయమితం వస్త్రయుగ్మంచ దద్యాదిత్యర్థః ॥ వస్త్రయుగ్మం పీతవర్ణం ॥ దానమంత్రే తాదృశలింగదర్శనాత్ ॥ హిరణ్యదానమంత్రస్తు నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే వర్ణితః ॥ వస్త్రదానమంత్రః ॥ పీతవస్త్రయుగం యస్మాద్వాసుదేవస్య వల్లభం । ప్రదానాదస్య మే విష్ణురతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛతు ॥ సహస్రమభివ్యాహారాత్స్వర్ణమపి వాసుదేవప్రీత్యర్థమేవ దద్యాత్ ॥

—* అథదద్రుమండలహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ స్వాపత్యాంగనాభిగమనే జాయతే దద్రుమండలః । కృత్వా లోహమయీం ధేనుం పలషష్టిప్రమాణతః ॥ కార్పాసభారసంయుక్తాం సప్తధాన్యసమన్వితాం । దద్యాద్విప్రాయ విదుషే పాపం మే [illegible] ॥ అత్ర యద్యపి సామాన్యతః పాపంక్షయ్యతామిత్యుక్తం ॥ తథాపి దద్రుమండలనిదానభూతం పాపం [illegible] భూతో గోగోపిక్షీయతామిత్యుచ్చార్య కార్పాసాదిసమన్వితాం లోహమయీం ధేనుం దద్యాత్ ॥ *

—* అథ గజచర్మత్వహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే ॥ విశ్వస్తభార్యాగమనే గజచర్మా ప్రజాయతే । తత్పాపస్య వినాశాయ ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే । విశ్వస్తభార్యాగమనే గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యాతిదేశాత్ షాడ్వార్షికం ప్రాయశ్చిత్తం కర్తవ్యం ॥ ప్రాయశ్చిత్తశబ్దేన నిష్కృతిరభిధీయతే ॥ సా చ కృచ్ఛ్రాది రూపా దానరూపా చ ॥ తదుభయమపి ప్రాయశ్చిత్తమితిశబ్దేనోపాత్తం ॥ తత్ర వ్యాధిగురులఘుభావేన ద్వయోస్సముచ్చయో వికల్పశ్చావగంతవ్యః ॥ ఏవం ప్రాజాపత్యాదిరూపనిష్కృతిపర్యంతామభిధాయేతరాం వివిచ్య దర్శయతి ॥ కృత్వా రౌప్యమయీం ధేనుం నిష్కవింశతిసంఖ్యయా । సర్వోపస్కరసంయుక్తాం ఛత్రోపానహసంయుతాం ॥ దద్యాద్విప్రాయ విధివ [illegible] ముదీరయేత్ ॥ సర్వోపస్కరసంయుతామితి ॥ సువర్ణశృంగాదియుతామితి ॥ సురభిర్వైష్ణవీమాతా నిత్యం విష్ణుపదస్థితా । గోదానం తు మయా దత్తం మమ పాపం వ్యపోహతు ॥

—* అథ బభ్రుమండలత్వహరం. *—

శాతాతపః ॥ నకలస్యాభిఘాతేన జాయతే బభ్రుమండలం । నిష్కద్వయమితం దద్యాన్నకులం స విశుద్ధయ ఇతి ॥ శక్త్యనుసారేణ సౌవర్ణో రాజితో వా నిష్కో భవతః ॥ విశేషానుపాదానాత్ ॥ *

—* అథ కృష్ణమండలత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మయూరఘాతనే చైవ జాయతే కృష్ణమండలం । నిష్కత్రయమితో దేయస్తేన స్వర్ణమయశ్శిఖీ ॥

—* అథ శ్వేతమండలత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ హంసహంతా భవేద్యస్తు తస్య స్యాచ్ఛ్వేతమండలం । రౌప్యం పలద్వయమితం హంసం దత్వా విశుద్ధ్యతి ॥ *

—* అథ విసర్పహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అమేధ్యస్య ప్రదాతా తు విసర్పవ్యాధిమాన్భవేత్ । మాసం పయోవ్రతం కుర్యాద్దద్యాదంతే పయస్వినీం ॥ పయస్వినీం గాం ॥ *

—* అథ విసర్పహరనాగదానమ్. *—

తత్రైవ ॥ పలేన వా తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । కుర్యాన్నాగం సువర్ణేన ఫణపంచకసంయుతం ॥ మాణిక్యాని చ దేయాని ప్రత్యేకం ఫణపంచకే । రత్నం పుచ్ఛే తథా దేయం వజ్రం లోచనయోస్తథా ॥ ఏవం కృత్వా శుభం నాగం కుంకుమేనానులేపయేత్ । రక్తవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరి న్యసేత్ ॥ తామ్ర

స్యతుపరిమాణంపలానామష్టకంవిదుః । ఉపచారైష్షోడశభిరర్చయేన్నాగముత్తమం ॥ పరిమాణం హో
మసంఖ్యాచపృథగ్భవేత్ ॥ ప్రత్యేకమష్టోత్తరసహస్రాదిభవేదిత్యర్థః ॥ నమోఅస్తుసర్పేభ్యఇత్యాసాం తి
సృణామగ్నిఋషిః ॥ సర్పాదేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ క్రమేణసమిదాజ్యతిలహోమేవినియోగః ॥ నమోఅ
స్తుసర్పేభ్యఇత్యాది ॥ ఏభిర్మంత్రైస్సమిదాదిహోమోభవతి ॥ అత్రాజ్యహోమే అయమపరోవిశేషః హుత్వా
హుత్వావశిష్టాజ్య బిందూన్ప్రాక్తాంత రేస్థాపయేత్ ॥ తేచబిందవస్సంపాతా ఇత్యుచ్యంతే ॥ తేనచసంపా
తాజ్యేన ఆచార్యోరోగిణోంగాన్యభ్యజ్యాదితి ॥ తదేవాహ ॥ హుత్వాహుత్వాజ్యసంపాతైః పాత్రేచైకీకృతై
స్స్వయం । ఆచార్యోంగానిచాభ్యజ్య రోగిణంతువిసర్జనం ॥ తత్రకుశాదిభిస్సంమార్జయేదిత్యధ్యాహార్యః ॥
సంమార్జనమంత్రమాహ ॥ ఋగ్విశ్వసార్పరాజ్ఞీభిర్భూమిర్భూమ్నాదిభిః క్రమాదితి । స్వస్థోయథాసౌ
భవతి గాత్రాణ్యస్యాపరోగతః ॥ భూమిర్భూమ్నాదిభిః క్రమాదితి ॥ భూమిర్భూమ్నేతీమామారభ్యక్రమా
త్తిసృభిరుగ్భిరిత్యర్థః ॥ యథాసౌరోగీస్వస్థోనీరోగోభవతీతి సంక్షేపేణకథనం ॥ ఏతదేవవివిచ్యకథయతి ॥
గాత్రాణ్యస్యాపరోగతఇతి ॥ గాత్రాణ్యంగానియథారోగతః రోగాదపగతాని భవంతి తథా సంమార్జయేది
త్యర్థః ॥ సర్వావయవానపియథాయోగం సంమార్జయేదితితాత్పర్యం ॥ భూమిర్భూమ్నేత్యాసాంతిసృ
ణాం సర్పరాడగ్నిఋషిః - అగ్నిర్దేవతా - ద్వితీయతృతీయయోరాత్మా సూర్యోవాగ్నిర్దేవతా - సర్వ
త్రలింగోక్తాదేవతా - ఆద్యానుష్టుప్ - ఇతరేగాయత్ర్యౌ - సంమార్జనేవినియోగః ॥ భూమిర్భూమ్నేత్యా
ది ॥ ఆయంగౌస్త్రింశద్ధావేత్యాది ॥ సంమార్జనానంతరం ॥ గుగ్గులంచసుగంధంచ పూతిదారుచనిక్షిపేత్ ।
ప్రకల్ప్యకలశంకుర్యాదభిషేకంజలైశ్శుభైః ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్యఇతి సార్ధంతల్లింగకైరపి । హిరణ్యవ
ర్ణాశ్శుచయః పవమానానువాకతః ॥ ఆపోహిష్ఠామయఇతి శన్నోవాతముదీరయేత్ ॥ గుగ్గులంచేత్యాది ॥
గుగ్గులః ప్రసిద్ధః ॥ సుగంధిః కర్పూరాదిః ॥ పూతిదారు దేవదారు సర్జరసవృక్షౌ ॥ ఏతస్త్వచ్ఛకలాన్యత్ర గృ
హ్యంతే ॥ తాన్యభిషేకకలశేక్షిపేత్ ॥ ప్రకల్ప్యనిక్షిప్య ॥ తంకలశమభిషేకోపయుక్తైస్తీర్థాదిజలైఃపూ
ర్ణం కుర్యాత్ ॥ నాగపూజాప్రదేశాత్పశ్చిమభాగే కలశంసంస్థాప్య తీర్థోదకేన పూరయిత్వా గుగ్గులాదీం
స్తత్రనిక్షిప్యనాగం స్వప్రతిమాయాం పూజయిత్వా పూర్వస్థాపితే కలశే నవగ్రహ యజ్ఞోక్తప్రకారేణ వరు
ణమావాహ్యసంపూజ్య ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్యఇత్యాదిభి ర్మంత్రైస్తదుదక మష్టావింశత్యాద్యావృత్త్యాభి
మంత్ర్య ॥ పూర్వోక్తం హోమంవిధాయసంపాతైః రోగిణోంగానిసంమృజ్య పశ్చాదభిషేకంకుర్యాదితిక్రమః ॥
తత్రాభిషేకమంత్రానాహ ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాదినా ఆపోహిష్ఠేత్యంతేన ॥ అత్రాభిషేచయేదిత్య
ధ్యాహారః ॥ తల్లింగకైరభిషేకప్రకాశకైః హిరణ్యవర్ణా ఇత్యాదిభిస్సార్ధం ॥ నమోఅస్తుసర్పేభ్యఇత్యృ
చేనాభిషించేదిత్యర్థః ॥ అయంచ తృచః సాంప్రతమత్రైవదర్శితః ॥ హిరణ్యవర్ణాః ఆపోహిష్ఠా ఇత్యృ
చౌ పరిభాషాయాం ॥ పవమానానువాకస్తు గణహోమప్రకరణేదర్శితః ॥ శన్నోవాతముదీరయేదితి ॥ ఏతేన
చ స్వస్వశాఖోక్తశాంతిపాఠఉపలక్ష్యతే ॥ శన్నోవాత ఇత్యాది తైత్తిరీయశాంతిః ॥ తథాశ్వలాయన శౌన
కానాంతిశ్చ ॥ అయంచ శాంతిపాఠఅభిషేకానంతరంకార్యః ॥ తతః ॥ ఉత్సారితాంగంరుచిరం లింపేదగరుచం
దనైః । తతశ్శుక్లాంబరధర శ్శుక్లమాల్యానులేపనః ॥ గంధపుష్పాక్షతాదిభి స్సర్పదైవత్యమంత్రైరాచా
ర్యోపి సమర్చయేత్ ॥ అనంతరంసర్పరాజ మాచార్యాయనివేదయేత్ ॥ ఉత్సారితాంగః ప్రోంఛితాంగః
వస్త్రేణాపాకృతశరీరసలిలఇత్యర్థః ॥ తంరుచిరంయథాభవతితథా - అగరుణాశ్రీచందనాదిభిశ్చలింపేత్ ॥
స్వయమితిరోగీ ॥ ఏతచ్చ సమర్చనందానకాలే - పూర్వకృతపూజాతోన్యదేవ ॥ సర్పదైవత్యై
మంత్రైరేవ హోమాంగత్వేనదర్శితైః ॥ అధునానాగదానమంత్రమాహ ॥ యోధత్తేపృథివీంకృత్స్నాంస

శైలవనకాననాం। క్షీరాబ్ధౌయశ్శయ్యానవాసుదేవస్య శార్ఙ్గిణః॥ స్వీయదానేన నాగోసౌ తుష్టో వ్యాధింవ్యపోహతు। వైసర్పకటకాకారం వా త్వగ్దోషజనితం తథా॥ రక్తదోషోద్భవం వాపి మాతృతః పితృతోపి వా। అంగప్రత్యంగసంభూతం వికారం మేవ్యపోహతు॥ ఇతి॥ ఏవం దత్వాహుతం నాగమాచార్యాయ సదక్షిణం ' భూమౌ ప్రణమ్య శిరసా శనైస్సప్తపదం వ్రజేత్॥ ఆచార్యమనువ్రజేదిత్యర్థః॥ ఆచార్యేత్యుపలక్షణం॥ ప్రతిగృహీత్రనువ్రజనం కుర్యాదితి యావత్॥ ఆచార్యేణాభ్యనుజ్ఞాతస్స్వగృహం ప్రవిశేత్సుధీః। బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాథ స్వయం భుంజీత బంధుభిః॥ ... ... *

—* ఇతి విసర్పహర నాగరాజదానవిధిస్సంపూర్ణః. *—

—* అథ దుర్గంధాంగత్వ హారమ్. *—

శాతాతపః॥ సౌగంధికస్యహరణాద్దుర్గంధాంగః ప్రజాయతే। లక్షమేకం చ పద్మానాం జుహుయాజ్జాతవేదసే॥ సౌగంధికం చ కల్హారం॥ సుగంధిద్రవ్యం చ। జాతవేదసే ఇత్యనేన- జాతవేదసే సునవామ ఇత్యృచ ఉపాదానం॥ అతో హోమమంత్రోస్యయమేవ॥ అస్యర్ష్యాదిశ్శీతజ్వరహరే ఉక్తః॥

—* అథ విస్రగంధత్వ హారం. *—

మధుచోరస్తు పురుషో జాయతే విస్రగంధవాన్। సదద్యాన్మధుధేనుం చ ఉపోష్యాథ ద్విజాయతు॥ మధుధేనువిధానం తు పూర్వముక్తం॥ చశబ్దాత్ప్రాయశ్చిత్తం సముచ్చీయతే॥ తచ్చ వ్యాధ్యనుసారేణ చాంద్రాయణాదికల్ప్యం॥ ... ... *

—* త్వగ్దోషప్రతిమాదానం. *—

ఏతల్లక్షణం చానుక్తేషు తు రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగప్రకరణే విజ్ఞేయం॥ ఇతి కర్తవ్యతా కలాపస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదాన విధావుదీరితః॥ ... ... *

—* అథ కుష్ఠహారమ్. *—

శాతాతపః॥ బ్రహ్మహా నరకస్యాంతే పాండుకుష్ఠీ ప్రజాయతే। ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకుర్వీత తత్పాతక విశుద్ధయే॥ ప్రాయశ్చిత్తం షడ్వార్షికం కుర్వీత॥ పాపస్యోపభోగేన క్షీయమాణత్వాత్॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమ ప్రకారస్తు ప్రాయశ్చిత్తపద్ధతావుదీరితః॥ ఏవం కృతప్రాయశ్చిత్తస్య తదనంతరం కర్తవ్యతామాహ॥ చత్వారః కలశాః కార్యాః పంచపల్లవ సంయుతాః। పంచరత్నసమాయుక్తాస్సితవస్త్రేణ వేష్టితాః॥ అశ్వస్థానాది మృద్యుక్తా స్తీర్థోదకసుపూరితాః। సర్వౌషధిసమాయుక్తాస్స్థాప్యాః ప్రతిదిశం తతః॥ మృదశ్చపూర్వముక్తాః॥ ప్రతిదిశం పూర్వాదిదిక్షు- ఏవం చతురః కలశాన్ స్థాపయిత్వా- తన్మధ్యే పరం కలశం సంస్థాప్య- తస్యోపర్యష్టదళం రౌప్యం పద్మం నిధాయ తత్ర వాసుదేవం స్థాపయేదిత్యాహ॥ రౌప్యమష్టదళం పద్మం మధ్యకుంభోపరిన్యసేత్। బ్రాహ్మణాః పాఠయేయుస్స్వర్ణరుగ్వేదప్రభృతీంశ్శనైః॥ దశాంశేన తతో హోమో గ్రహశాంతిపురస్సరం। తత్ర కుండం విధాతవ్యం ఘృతాక్తైస్తు తిలైర్యవైః॥ ద్వాదశాహమిదం కర్మ సమాప్య ద్విజపుంగవః॥ భద్రాసనే యజమానస్యాభిషేకం సమాచరేత్॥ యథాశక్తి ప్రమాణేనేతి॥ పలేన వా తదర్ధేన వే

తి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి॥ యజేత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం- ద్వాదశదినసాధ్య మేతత్కర్మ-తత్ర ప్రతిదినం ప్రాతర్మధ్యం సాయంకాలేష్వాచార్యేణ పూజితం దేవం యజమానోపి గంధ పుష్పాదిభిః పూజయేత్ ॥ తథాపూర్వస్థాపితేషుచ తస్పృషు కలశేషు ఋగ్వేదాదీన్ పాఠయేయుః - ఋగ్వే దాదిచతుష్టయ పారాయణం కారయేయురిత్యర్థః ॥ పూర్వకుంభఋగ్వేదం - దక్షిణకుంభే యజుర్వే దం- పశ్చిమకుంభేథర్వాంగిరసం - ఉత్తరకుంభే సామవేదం పాఠయేత్ ॥ వేద చతుష్టయ విదామభావే- యథాసంభవం తచ్ఛాఖాధ్యాయిభి శ్చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైశ్చత్వారి వేదపారాయణాని కారయేత్ ॥ దృష్టా ర్థత్వాదస్యకర్మణః రోగనివృత్తిశ్చదృష్టం ప్రధానప్రయోజనం॥ అవాంతరప్రయోజనంతు దురితాపూర్వ నివృత్తిః॥ సాచవేదపారాయణ చతుష్టయసాధ్యా॥ వేదానామపిచాతుర్విధ్యంస్వతస్సిద్ధం॥ ఇతి వేదపా రాయణకథనం ॥ వేదపారాయణవిధిస్తు పరిభాషాయాం ॥ యద్యపిసామసుపర్వ్యమాణేషు వేదాంతరాణా మనధ్యాయోవేదాంతరేషు పఠమానేషుసామ్నాం ॥ తథాపివేదచతుష్టయపారాయణవిధిబలాదేతత్కర్మ ప్రస్థాపనాచ్చ యావతాపరస్పరసంచారోధికకర్ణాహుతిశ్చనభవేత్తావతి భూభాగే కలశచతుష్టయం స్థాప యిత్వామధ్యేవాసుదేవాధిష్ఠానకలశంస్థాపయేత్ ॥ తద్దశాంశేనహోమఇతి ॥ యస్మిన్దివసే యావాన్వే దపారోజాయతే తావద్గ్రంథసంఖ్యయా గణయిత్వా తద్దశాంశసంఖ్యయా హోమోవ్యాహృతిభిః కార్యఇతి ॥ అత్రాయం పరిగణనాదిప్రకారః ॥ మంత్రబ్రాహ్మణేనమిళిత్వా యస్మిన్వేదేయావాన్ గ్రంథస్తావంతం ద్వా దశధావిభజ్య ప్రతిదినమేకైకసంఖ్యయా వ్యాహృతిభిర్హోమః కార్యఇతి॥ హోమద్రవ్యంచఘృతాక్తాస్తిలా యవావా ॥ ఏషుకర్మదినేషు ప్రథమదినఏవ నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణాదిత్యాది గ్రహాన్ స్థాపయిత్వా గ్ర హశాంతిం హోమాంతాంనివర్త్య యావత్కర్మసమాప్తిస్తావత్స్థాపితాన్ గ్రహాన్ ప్రతిదినం గంధాది భిస్సమభ్యర్చయేత్ ॥ కర్మాంతేదక్షిణాదీన్దద్యాత్॥ గ్రహపూజాప్రకారశ్చ పరిభాషాయాందర్శితః॥ ద్విజపుంగవఇతి ॥ ద్విజపుంగవః ఆచార్యః॥ భద్రాసనఇతి ॥ భద్రాసనస్వరూపంతు వినాయకశాంతౌ దర్శి తం ॥ అభిషేకంసమాచరేదితి॥ ఏవంవిధభద్రాసనోపవిష్టస్యరోగిణ అభిషేకమాచార్యః ఇతర బ్రాహ్మణస హితోవైదికైర్మంత్రైఃకుర్యాత్ ॥ అభిషేకసమయేచ వాసుదేవాధిష్ఠిత కలశోదకంవేదపారాయణోదకం చైకస్మిన్ పాత్రేనిధాయ వినాయకశాంతౌ నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణ యజమానమభిషించేయుః ॥ తతః- కింకుర్యాదతఆహ ॥ తతోదద్యాద్యథాశక్త్యా గోభూహేమతిలాదికం । బ్రాహ్మణేభ్యస్తథాదేయ మాచా ర్యాయనివేదయేత్ ॥ ఏవంపూర్వోక్త వాసుదేవప్రతిమాం ॥ ఏతత్ప్రతిమాదానమంత్రః॥ ఆదిత్యావసవోరు ద్రాః విశ్వేదేవామరుద్గణాః । ప్రీతాస్సర్వేవ్యపోహంతు మమపాపంసుదారుణం ॥ ఇత్యుదీర్య ముహుర్భ క్త్యాతమాచార్యంక్షమాపయేత్ । ఏవంవిధానైఃకృతైశ్చైతత్కష్మీవిశుధ్యతి॥ ❋

—❋ అథ ప్రకారాంతరేణపద్మహారమ్. ❋—

శాతాతపః॥ కుష్ఠీగోవధకారీస్యాన్నరకాంతేస్యలిపద్మ్యతిః । స్థాపయేద్ఘటమేకంతుపూర్వోక్తద్రవ్యసం యుతమ్ ॥ సమనంతరప్రోక్తపాండుకుష్ఠహారేయానిపంచపల్లవాదీనిద్రవ్యాణ్యభిహితాని- తైర్యుక్తమేకంక లశంస్థాపయేత్ ॥ దక్షిణాదిశి - తంకలశందక్షిణాదిశి - కుండస్యదక్షిణభాగఇత్యర్థః - తామ్రపాత్రంన్య సేత్తత్రతిలపూర్ణంసుపూజితమ్ । తత్రకలశే ॥ తస్యోపరిన్యసేద్దేవం హేమనిష్కమితంయమమ్ । యజేత్పు రుషసూక్తేనపాపంమెశామ్యతామితి । యమమూర్తిస్తుదక్షిణహస్తేనదండధారిణీ ॥ వామహస్తేనాభయ దానహస్తరూపాభవతి ॥ పురుషసూక్తేనయజేత్పూజయేత్ ॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం పాపం

మేశామ్యతామితి। వాసంశరీరేవర్తమానం రోగరూపం తన్నిదానభూతం దురితం చ శామ్యతామితి సంకల్ప్యేత్యర్థః॥ సామపారాయణం కుర్యాత్ కులశేఖరకాన్యతః। దశాంశం సర్పిషా హుత్వా పావమాన్యభిషేచనే॥ విహితే భక్షణం రాజంతమాచార్యాయ నివేదయేత్। సామవేదవిదభావే బహ్వృచం వా యథాలాభోపపన్నశాఖాధ్యాయినం వా వేదపారాయణే వృణీత - యావత్పారాయణసమాప్తి ప్రతిదినం యామం పూర్వోక్తప్రకారేణ పూజయేత్॥ హోమమంత్రా వ్యాహృతయః - దశాంశహోమక్రమశాంతిశ్చ పాండుకుష్ఠరోగహరోక్తరీత్యా విజ్ఞేయః॥ పావమాన్యేతి॥ పవమానస్సువర్జనః - స్వాధిష్ఠయేత్యాద్యాస్స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః- దానమంత్రమాహ॥ యమో మహిషమారూఢో దండపాణిర్భయావహః- దక్షిణాశాపతిర్దేవో మమ పాపం వ్యపోహతు॥ ఇత్యుచ్చార్య విసృజ్యైవం మాసం గోభక్తిమాచరేత్। బ్రహ్మగోవధయోరేవా స్యాదన్యా నాస్తి నిష్కృతిః॥ బ్రహ్మవధస్య సమనంతరపూర్వోక్తం కర్మ గోవధస్యైతదితి విభాగః॥ ❊

—❊ అథాపరం కుష్ఠహరమ్, ❊—

శివగీతాయామ్॥ యో నరో హంతి వై జంతూన్ కుష్ఠరోగీ భవేచ్చ సః। సాంతాపనం ప్రకుర్వీత భగవానాహ శంకరః॥ సాంతాపనం సాంతపనం॥ క్షుద్రజంతుహననే ఇదం ప్రాయశ్చిత్తం॥ తత్రాపి వ్యాధేరల్పత్వే ఏనసి లఘూని గురుణి గురూణీతి గౌతమవచనాత్॥ ❊

—❊ అథ కుష్ఠరోగహరవృషభదానమ్. ❊—

వాయుపురాణే॥ కుష్ఠీ స్తేయీ భవేదిత్యుపక్రమ్య-అభిహితం॥ అథ కుష్ఠహరం వక్ష్యే వృషదానమనుత్తమం॥ యత్కృత్వా కుష్ఠరోగార్తశ్శరీరసుఖకారకమ్। పలైస్త్రిభిస్తు కుర్వీత ద్వాభ్యామేకేన వా పునః॥ రాజతం వృషభం శుద్ధం హేమశృంగఖురం తథా। మహేశ్వరేణోమయా చ కుర్వీత తదధిష్ఠితమ్॥ మహేశ్వరస్యోమాయాశ్చ ప్రతిమే ద్వే సువర్ణస్య పలైస్త్రిభిర్వా ద్వాభ్యామేకేన వా కారయేదిత్యాహ॥ సౌవర్ణే ప్రతిమే ద్వే తు పూర్వోక్తేన క్రమేణ తు। యథావిభవదానే న విత్తశాఠ్యం న కారయేత్॥ అత్ర వృషభదానస్య ప్రాధాన్యాదుమామహేశ్వరప్రతిమే విహితపలత్రితయాదిపరిమాణాదపి న్యూనపరిమాణేన సువర్ణేన కృతే అపి దోషా అపి దోషాయ నేత్యేతత్సూచయతి విత్తశాఠ్యమిత్యనేన - వృషభప్రతిమా తూక్తపరిమాణేనైవ కార్యా॥ ప్రధానత్వాత్ - పలాష్టకే కాంస్యపాత్రే స్థాపయేత్తాం విచక్షణః॥ శ్వేతపుష్పైరక్షతాద్యైశ్శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్। ఏవం విధం తం వృషభం కాంస్యపాత్రే వినిక్షిపేదిత్యర్థః- బ్రాహ్మణం విద్యయా యుక్తం స్వాచారం సంయతేంద్రియమ్। సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం ప్రతిగ్రహపరాఙ్ముఖం॥ గృహమాహూయ భక్త్యా తం యథావిధి సమర్చయేత్। హోమం చ పూర్వవత్కుర్యాన్మంత్రైరుమామహేశ్వరైస్తథా॥ పూర్వవదితి - స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సమిచ్చర్వాజ్యతిలహోమానష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా కుర్యాదిత్యర్థః - ఉమామహేశ్వరా రుద్రప్రకాశకా మంత్రాస్తత్తత్స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః॥ పూర్వోక్తగుణవిశిష్టేన బ్రాహ్మణేన తం వృషభం - వక్ష్యమాణదానమంత్రేష్వమూర్తేరధిష్ఠానమిత్యనేన శ్లోకేనోమామహేశ్వరపూజాం కారయిత్వా॥ తతో హోమం నివర్తయిత్వాథ విశిష్టం వృషభం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్- దానప్రకారమాహ॥ ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయ మహాదేవస్య సన్నిధౌ। ప్రాఙ్ముఖో వ్యాధితో దద్యాన్మంత్రేణానేన ధర్మతః॥ దానమంత్రః॥ అష్టమూర్తేరధిష్ఠానం కృపయా వృషభధ్వజ। శ్వేతమౌదుంబరం సర్వశుభదా చిత్రమేవ చ॥ త్వగ్దోషజనితం యా

చ్ఛ మండలాన్యథవాహార । సర్వకర్మవిపాకోద్ధం పార్వతీనాథసర్వగ ॥ కుష్ఠహాభవసర్వేశోఽస్మాంపా ర్వతీపతే । వృషభధ్వజేతి ॥ ధ్వజఇతిసంబుద్ధ్యంతంభిన్నపదం ॥ అష్టమూర్తేర్ధ్వజ ఇతివృషభ విశేషణం॥

ఇతికుష్ఠహరవృషభదానమ్.

—* అథహీనకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మాతృగామీభవేద్యస్తుతస్యలింగంవినశ్యతి । చండాలీగమనేచైవహీనకుష్ఠః ప్రజాయతే॥ అత్రచప్రతిక్రియాలింగహానిహరేప్రసంగాత్పూర్వమేవదర్శితేతి నాత్రలిఖితా॥ *

—* అథరక్తకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ దీక్షితస్త్రీప్రసంగేనజాయతేరక్తకుష్ఠవాన్ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యంసమాచరేత్॥

ఇతిరక్తకుష్ఠహరమ్.

—* అథపీతకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ స్వసుతాగమనేచైవపీతకుష్ఠః ప్రజాయతే । తస్యప్రతిక్రియాంకర్తుం పూర్వతఃకలశంన్యసేత్ ॥ పూర్వదిగ్భాగేహోమస్థానాపేక్షయేత్యర్థః । కలశేచపాండుకుష్ఠహరోక్తాని పంచ పల్లవాదీని స్థాపయేత్ ॥ యస్మింశ్చదినేయావద్వక్ష్యమాణవేదపారాయణంజాయతే- తద్దశాంశహోమో వ్యాహృతిభిః కార్యః ॥ హోమద్రవ్యంచఘృతాక్తాస్తిలాయవాః - అగ్నిస్థాపనంచస్వగృహ్యోక్తమార్గేణ - దశాంశ హోమేదశాంశకల్పనాప్రకారస్తుపాండుకుష్ఠరోగహరేఽభిహితః ॥ పూర్వతః కలశంన్యసేదిత్యుక్త మధునాత త్కలశాలంకరణప్రకారమాహ ॥ పీతవస్త్రసమాచ్ఛన్నంపీతమాల్యాదిభూషితమ్ । కలశంస్థాపయేత్పీతంవ స్త్రైస్తుపీతవస్త్రాదిభూషితమితిచ్ఛేదః ॥ తస్మిన్కలశేవక్ష్యమాణగుణోపేతమింద్రంస్థాపయేదిత్యాహ- తస్యోప రిన్యసేద్దేవంహేమపాత్రేసురేశ్వరమ్ । సువర్ణషట్కనిష్కేణనిర్మితంవజ్రధారిణమ్ ॥ యజేత్పురుష సూక్తేన వాసవంవిష్ణురూపిణమ్ । సర్వౌషధియుతేకుంభేఋగ్వేదంతుసమాపయేత్ ॥ వజ్రధారిణమిత్యాది॥ ఇంద్రమూర్తిస్తువజ్రాభయకరావజ్రధ్వజాఐరావతమారూఢాచభవేత్ - యజేత్పురుషసూక్తేనేతి ॥ యజే త్పూజయేత్ ॥ పూజావిధానంతుపరిభాషాయాం - ఋగ్వేదంసమాపయేదితి - ఋగ్వేద పారాయణం కు ర్యాదిత్యర్థః ॥ ఋగ్వేదపదభావే యథాసంభవంశాఖాధ్యాయినా వేదపారాయణంకారయేత్ ॥ యావ ద్వేదసమాప్తిచప్రతిదినమింద్రంతత్పురుషసూక్తైఃస్వస్వశాఖోక్తైర్మంత్రైః పూజయేత్ - ఇంద్రప్రకాశక మం త్రాస్తుపూర్వముక్తాః - తథావక్ష్యమాణప్రతిమాపిప్రతిదినంపూజనీయా ॥ రోగప్రతిమాలక్షణంచఅత్రైవప్ర కరణాంతేవ్యుత్పాదయిష్యతే ॥ అత్రప్రయోగస్తుమూత్రకృచ్ఛ్రహరవరుణమూర్తిదానోక్తోవిజ్ఞేయః॥ కలశ స్థాపనాదివిశేషోత్రైవదర్శితః - రక్తకుష్ఠాధిదేవతాయైనమోనమః - పీతకుష్ఠాధిదేవతాయైనమోనమః॥ ఇతిచరోగప్రతిమాపూజాయాంమంత్రావూహ్యౌ - అధునాతామేవరోగప్రతిమామాహ ॥ సువర్ణపుత్రి కాంకృత్వాసువర్ణదశకేనతు ॥ దద్యాద్విప్రాయసంపూజ్యనిష్పాపస్స్యామితిబ్రువన్ । ఏకస్సువర్ణశబ్దో

త్రదివ్యవాచీ - అపరశిపరిమాణవాచీ - సువర్ణలక్షణంచపూర్వముక్తం - సాంప్రతమింద్రప్రతిమామాహ॥ దేవానామపియోదేవోవజ్రీవజ్రనికేతనః। శతయజ్ఞసహస్రాక్షో మమపాపంవ్యపోహతు॥ ఇమం మంత్రంసముచ్చార్య ఆచార్యాయయథావిధి। దద్యాద్దేవంసహస్రాక్షంస్వపాపస్యోపశాంతయే॥ ❋

—❋ అథగుల్ఫకుష్ఠహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ భ్రాతృజాయాభిగమనేగుల్ఫకుష్ఠఃప్రజాయతే। స్వవధూగమనేచైవకృష్ణకుష్ఠఃప్రజాయతే॥ స్వవధూఃస్వపుత్రభార్యా - తేనకార్యంవిశుద్ధ్యర్థంప్రాగుక్తస్యార్థమేవచ। దశాంశహోమస్సర్వత్రఘృతాక్తైస్తిలైఃక్రియతేఇత్యర్థః॥ ప్రాగుక్తస్యార్థమితి॥ ప్రాక్షడ్వార్షికంప్రస్తుతంతదర్థంవార్షికత్రయంప్రాగుక్తస్యార్థమిత్యస్యసమనంతరం కుష్ఠరోగోక్తస్యార్థః॥ తద్యథా॥ కలశస్థాపనప్రకారః పూర్వోక్త ఎవ॥ సువర్ణనిష్కత్రయేణేంద్రప్రతిమా - సువర్ణపంచకేనరోగప్రతిమా - ఋగ్వేదేతదభావేవేదాంతరేవాసంహితామాత్రస్యపారాయణమితి - పూర్వోక్తార్థకల్పనా॥ పూజాదిప్రకారస్తుతద్వదేవ॥ ❋

—❋ అథకటికుష్ఠహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ పితృవ్యపత్నీగమనాత్కటికుష్ఠఃప్రజాయతే। నిష్కృతిస్తేనకర్తవ్యాకన్యాదానేన యత్నతః॥ ఉక్తరోగానుసారేణ త్రివర్షాదిసమాచరేత్। కన్యాదానాసంభవేన్యంధనాదినాప్రలోభ్యతస్మాత్కన్యాదానఫలంగ్రాహ్యం॥ కన్యాదానజనితసుకృతాపనోద్యత్వాదస్యదుష్కర్మణః। ఉక్తేతిపక్షాంతరం- ❋
అత్రవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తాచరణం॥

—❋ అథనేత్రకుష్ఠహరమ్. ❋—

శాతాతపః॥ మాతులాన్యాస్తుగమనాన్నేత్రకుష్ఠఃప్రజాయతే। కృష్ణాజినప్రదానేన ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్॥ యదగమ్యానుసంబద్ధంప్రాయశ్చిత్తముదీరితమ్। తదేవమునిభిఃప్రోక్తంనియతంతత్సుతాస్వపి॥ పూర్వోక్తత్రివార్షికంప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేదిత్యర్థః॥ కృష్ణాజినదానంవిష్ణుస్మృతౌ॥ అథవైశాఖ్యాం పౌర్ణమాస్యాంకృష్ణాజినంసఖురంసశృంగం। సువర్ణశృంగంరౌప్యఖురంముక్తాలాంగూలభూషితం। ఆవికేవస్త్రైప్రసారితేప్రసారయేత్॥ తతస్తిలైఃప్రచ్ఛాదయేత్॥ సువర్ణనాభించకుర్యాత్ - అహతేనవాసోయుగేనప్రచ్ఛాదయేత్॥ సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్ చతసృషుదిక్షుచత్వారితైజసపాత్రాణిక్షీరదధిమధుసర్పిఃపూర్ణానిదద్యాత్ - ఆహితాగ్నయేబ్రాహ్మణాయాలంకృతాయవాసోయుగేనప్రచ్ఛాదయేదితి॥ అస్యార్థః - తేచకాలామాత్స్యేప్రదర్శితాః॥ వైశాఖపూర్ణిమాచైవగ్రహణంశశిసూర్యయోః। పౌర్ణమాసీతథామాఘఆషాఢీకార్తికీతథా॥ ఉత్తరాయణద్వాదశ్యాంతస్యాం దత్తంమహాఫలమితి। వ్యాధినిమిత్తకాలశ్శాతాతపవచనేనప్రాక్ప్రదర్శితః॥ కృష్ణమృగాజినంసఖురంసశృంగంసువర్ణశృంగసహితంపునశ్చరౌప్యఖురైః హైమశృంగరజితదంతాలంకృతంమౌక్తికఘటితపుచ్ఛయుతంవిద్రుమాలంకృత పుచ్ఛోపేతంవా నేత్రయోర్మాణిక్యశోభితంకృష్ణమృగచర్మప్రసారయేత్॥ కంబళేకృష్ణాజినమాస్తీర్యతస్యఖురాదిషురౌప్యఖురాదీనిస్థాపయేదిత్యర్థః॥ తథామాత్స్యే॥ గోమయేనోపలిప్తేతుశుచౌదేశేనరాధిప। ఆదావేవసమాస్తీర్యశోభనంవస్త్రమావికమ్॥ తతస్సశృంగంసఖురమాస్తరేత్కృష్ణమార్గణమ్। కృష్ణమార్గణం

కృష్ణమృగసంబంధిచర్మేత్యర్థః ॥ కర్తవ్యం రుక్మశృంగం తద్రూప్యదంతం తథైవ చ । లాంగూలే విద్రుమం చైవ నేత్రయోర్మౌక్తికం తథేతి ॥ తత స్తిలైః ప్రచ్ఛాదయేత్ - సువర్ణనాభించ కుర్యాత్ - అహతేన వాసోయుగ్మేన ప్రచ్ఛాదయేత్ - సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్ - చతసృషు దిక్షు చత్వారి తైజసాని పాత్రాణి క్షీరదధిమధుసర్పిఃపూర్ణాని దద్యాదితి ॥ తిలైః ప్రచ్ఛాదయేత్ అజినం తిలై రాత్మసమం రాశీకృతైః సంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ తత్ర రాశౌ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం వా - సువర్ణం హేమ వా శక్త్యనుసారేణ నాభిస్థానే మధ్యే నిక్షిపేత్ ॥ ఏతదేవ సువర్ణనాభిత్వం ॥ అహతం వాసో నూతనవస్త్రం ॥ అత్ర వస్త్రద్వయముపాత్తం॥ అత్రైకమేవాభిహితం ॥ అతో వస్త్రవిషయే వికల్పః - కృష్ణాజినస్య చతసృషు దిక్షు క్షీరాది పరిపూరితాని తైజసాని పాత్రాణి సౌవర్ణరాజితాదీని పాత్రాణి శక్త్యనుసారేణ నిదధీత - తైజసపాత్రేషు సర్వథా అశక్తశ్చేన్మృన్మయాని వా క్షీరాదిపూరితాని స్యుః ॥ సతి సంభవే తైజసానాం మృణ్మయానాంచ సముచ్చయః - అన్యథా శక్త్యపేక్షయా వికల్పః ॥ ఏతదభిప్రాయేణైవ మాత్స్యే ॥ తిలై రాత్మసమం కృత్వా వాససాచ్ఛాదయేద్బుధః॥ సువర్ణనాభం తత్కుర్యాద్యథాశక్త్యా విశేషతః । రత్నైర్గంధైర్యథాశక్త్యా తస్యాం దిక్షు చ విన్యసేత్॥ ధాతుపాత్రాణి చత్వారి దిక్షు దద్యాద్యథాక్రమమ్ । మృణ్మయేషు చ పాత్రేషు పూర్వాదిద్దిక్షు క్రమేణ తు॥ ఘృతం క్షీరం దధిక్షౌద్రమేవం కుర్యాద్విచక్షణః ఇతి ॥ విష్ణువచనాదిష్వాహితాగ్నయే కృష్ణాజినం దద్యాదిత్యస్తి - అత ఆహితాగ్నిముఖ్యాస్తస్మిన్దానే - తదభావేన్యోప్యనుత్సన్నాగ్న్యగ్రాహ్యః ॥ అత్ర దానే ఫలశ్రుతిర్విష్ణుస్మృతావేవోక్తా ॥ అత్ర గాథా భవంతి - యస్తు కృష్ణాజినం దద్యాత్సఖురం శృంగసంయుతం - తిలైః ప్రచ్ఛాద్య వాసోభిస్సర్వరత్నైరలంకృతం ॥ ససముద్రగుహా తేన సశైలవనకాననా । చతురంతా భవేద్దత్తా పృథివీ నాత్ర సంశయః ॥ కృష్ణాజినే తిలాన్కృత్వా హిరణ్యం మధుసర్పిషీ । దదాతి యస్తు విప్రాయ సర్వం తరతి దుష్కృతమితి॥

ఇతికృష్ణాజినదానవిధిః.

—* అథ శ్విత్రోష్ఠత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ తాంబూలహరణే చైవ శ్విత్రోష్ఠస్సంప్రజాయతే । దక్షిణాసహితం దద్యాత్స వై ధూమ్రమణిం తథా॥ *

—* అథ చిత్రకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ రూప్యహృన్నరకస్యాంతే జాయతే చిత్రకుష్ఠవాన్ । ప్రాజాపత్యత్రయం కృత్వా దేయం రూప్యపలత్రయం॥

—* అథౌదుంబరకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ ఔదుంబరీ తామ్రచోరో నరకాంతే ప్రజాయతే । ప్రాజాపత్యశతం కృత్వా తామ్రం పలశతం దిశేత్॥ *

—* అథ కుష్ఠరోగప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే ॥ కుష్ఠః కుంచితసర్వాంగశ్చాలయజ్ఞోపవీతధృక్ । ధావన్ప్రాణిహరశ్శ్వధ్రస్త్రినేత్రః కింకిణీయుతః ॥ పూజావిధానం త్వాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినా పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానే నిరూపితం॥ ఇతికుష్ఠరోగహరప్రతిమాదానమ్.

—* అథస్త్రీణామపుష్పవత్యాదిహరణే. *—

తత్రాహ పితామహః ఋతుత్వే హ్యానాతురం నారీభర్తా గమనమన్వహం। దృష్ట్వా న స్నానమాప్నోతి న సా పుష్పవతీ భవేత్ ॥ మిథునాని చ పంచాశద్భోజయేత్తన్నివృత్తయే । దద్యాత్సౌభాగ్యవస్తూని తేభ్యశ్శక్త్యనుసారతః॥ ఇక్షవస్తవరాజం చ హరిద్రాం చైవ ధాన్యకమ్ । వికారవచ్చ గోక్షీరం [illegible] తథా ॥ లవణం చాష్టమం ప్రోక్తం తత్సౌభాగ్యాష్టకముచ్యతే । స్తవరాజస్సౌభాగ్యకం ॥ [illegible] ముచ్యతే - కర్పూరో వా శర్కరా వా - వికారవచ్చ గోక్షీరమితి - క్షీరనిమిత్త[illegible] - దధ్యాదీని వా ॥ తద్యుక్తమిత్యర్థః - ఇక్షవస్తవరాజం చ [illegible] చైవ ధాన్యకం॥ ఇ[illegible] సిద్ధ్యాపా ధాన్యవిశేషాః. ఇక్షవస్తవరాజశ్చ జీరకం చైవ ధాన్యకమిత్యపి పాఠ్యతే ॥ అత్ర ప్రతిబంధ[illegible]శక్త్యనుసారేణోక్త కర్మణా ఆవృత్తిర్ద్రష్టవ్యా ॥ *

—* అథవంధ్యాత్వనా[illegible]సువర్ణధేనుదానమ్. *—

యథా॥ వాయుపురాణే॥ చ[illegible] ధాతుయావంధ్యాభవేన్న[illegible]వాత్ । న[illegible]తస్య ప్రతి[illegible]త త్స్వరూపం నిబోధ మే ॥ హిరణ్యేన యథాశక్త్యా సవత్సాం కారయేద్బుధః ॥ ధేనుం పలేన వత్సం చ [illegible] గురురబ్రవీత్ । హిరణ్యేన యథాశక్త్యేతి ॥ పలేన వా తదర్ధేన వేతి శక్త్యనుసారేణ కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ధేనుం రూప్యఖురామితి ॥ ఘంటాంగళేన బద్ధ్వా యాం త్సవత్సాం ప్రాఙ్ముఖ[illegible]శ్శుచిః । చందనాగరుకర్పూరగంధమాల్యైస్సుశోభనైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యం పాయసం భవేత్ । మోదకం చ తథాపూపం గుడం లవణమేవ వా ॥ జీరకం చ సువిస్తీర్ణే శూర్పే వేణుమయే దృఢే । ధేనోరేకం ప్రదాతవ్యం బ్రాహ్మణస్త్రీముఖైవహి ॥ షడష్టాదశవా దద్యాత్తస్యానంతరమేవ చ॥ ఉపచారైరితి ॥ పూజయేదితి శేషః - మోదకాదిభిః పరిపూరితమేకం శూర్పం ధేనోః పురస్తాత్స్థాపయిత్వా ఉక్తద్రవ్యపరిపూరితాన్యేవ శూర్పాణి షడష్టాదశ వా సభర్తృకాభ్యో బ్రాహ్మణస్త్రీభ్యో దద్యాదిత్యర్థః - బ్రాహ్మణం సర్వశాస్త్రార్థకుశలం ధర్మవేదినం । ఆహూయ భక్త్యాసంపూజ్య వస్త్రాద్యైర్గంధపుష్పకైః ॥ తేనైవ కారయేత్పూజాం మాదృతో ధేనువత్సయోః । హోమం చ కారయేత్పూజామాదృతో ధేనువత్సయోః॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర సమిదాజ్యచరూత్కటమ్ । పూజాయాం హోమే చ మంత్రమాహ ॥ సోమో ధేనుమితి మంత్రం సముచ్చార్య తతః పునః - అస్య గౌతమ ఋషిః - ధేనుర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః-[illegible] వినియోగః -సోమో ధేనుమిత్యాదిసోమేవిని-యుక్తా యా అస్య స్వస్యం యోగపృథక్త్వన్యాయేనాత్ర ధేనురేవ దేవతా- హోమముత్కటం కారయేదిత్యభిధానాత్సమిదాదిభిః ప్రత్యేకమష్టోత్తరసహస్రం కుర్యాత్ - ధేనుదానప్రకారమాహ ॥ మంత్రేణానేన విధివత్పుచ్ఛే హస్తం నిధాయ చ। దాన మంత్రమాహ ॥ సార్ధశ్లోకద్వయేన- ధేనుస్త్వాంగిరసాం సత్రే ప్రతిష్ఠా సురభేశ్చ యా । ఇంద్రస్య చ తథా భానోరగ్నేశ్చ వరుణస్య చ ॥ యస్యా గావః ప్రవర్తంతే వనేషూపవనేషు చ । ప్రీణంతు తా మమ సదా యథా పుత్రప్రదాస్సుఖం ॥ ప్రయచ్ఛంతు దివా రాత్రమపిచ్ఛేదం చ సంతతేః । ఏవం దత్త్వా తు తద్దానం ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ అత్ర కర్మణి స్త్రీపుంసయోర్మిళితయోః ప్రత్యేకం వా యథానిమిత్తమధికారః॥ *

—* అథగర్భస్రావహరయజ్ఞోపవీతదానమ్. *—

అత్ర నిదానం వృద్ధగౌతమ ఆహ ॥ స్రవద్గర్భా భవేత్సా హి బాలకం హంతి యా పితా ॥ వాయుపురాణే॥ య

జ్ఞోపవీతంకుర్వీత కాంచనంచస్వశక్తితః । అత్యంతవర్ణయుక్తైన రాజితంచోత్తరీయకమ్ ॥ అత్యంత [illegible] యుక్తైన కాంచనేనేత్యన్వయః - ఉత్కృష్టమిత్యర్థః - తేనకాంచనేనవత్యమాణపలాదిమితేనస్వర్ణేన యజ్ఞోపవీతంకుర్వీతకారయేదిత్యర్థః ॥ తథాసమీచీనంరాజితముత్తరీయంచ - ఉభయత్ర ప్రమాణమాహ॥ పలార్ధేనతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః। గ్రంథిప్రదేశేదేయంతుమౌక్తికం వజ్రమేవచ ॥ యజ్ఞోపవీతస్యగ్రంధిస్థానేమౌక్తికం - ఉత్తరీయస్యతువజ్రమితివివేకః ॥ ప్రక్షాళ్యపంచగవ్యేనగాయత్ర్యాత్రిశుంఢాభాజనే। ద్రోణప్రమాణంతస్మింస్తునిక్షిపేద్దధిమధ్వతః ॥ ఆజ్యస్యోపరిసంస్థాప్యమహ్యోపవీతంసుపూజితమ్ । గంధపుష్పాక్షతైర్ధూపైర్నైవేద్యైరపిభక్తితః ॥ పంచగవ్యస్థానేగాయత్ర్యామంత్రత్వేనోపాదానాచ్ఛిష్టపూజాయామపిసైవమంత్రః ॥ ఏవంప్రక్షాళితముపవీతముత్తరీయంచ తామ్రభాజనేనిక్షిపేత్ ॥ కథమిత్యత్రఆహ॥ ద్రోణప్రమాణమిత్యాది ॥ అయమర్థః - ద్రోణప్రమాణంపరిమితస్మిన్ తామ్రభాజనేమధ్యేనిక్షిపేత్ ॥ దధ్నఉపర్యాజ్యంతత్ప్రమాణంయథాలాభోపపన్నప్రమాణంవాస్థాపయేత్ - అత్రద్రోణప్రమాణపరిత్యాగకారణాభావాత్తత్ప్రమాణత్వమాజ్యస్య - ఆజ్యస్యోపరిసంస్థాప్యముపవీతమిత్యత్రత్వాజ్యసంబంధిత్వేనపరిమాణాశ్రవణాత్ద్రోణపరిమితాజ్యాసంభవేయథాలాభోపపన్నప్రమాణమాజ్యమితివ్యవస్థా॥తత్రచాజ్యేఉపవీతముత్తరీయంచనిక్షిపేత్ । తదుపవీతంసుపూజితంకుర్యాత్-యుక్తంచైతత్ ॥ ఉపవీతస్యగర్భస్థానీయత్వాద్దధ్యాదేశ్చజరాయ్వాదిస్థానీయత్వాచ్చ ॥ ఉపవీతంసుపూజితమిత్యత్రోపవీతశబ్దసహచరితముత్తరీయమపిలక్షయతీతితత్సహచరితమేవోత్తరీయసహచరితముపవీతంనిక్షిప్యపూజయేదితి ॥ [illegible]రంకృత్వామాహ- తతోబ్రాహ్మణమాహూయహోమంతత్రచకారయేత్ ॥ తిలైరాజ్యేనమధునావిశ్రైరష్టోత్తరంశతం॥ హోమమంత్రావ్యాహృతయోగాయత్రీవా - తస్మైహుతవతేదేయంవస్త్రైర్ద్వైః పూజితాయతు ॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రబ్రహ్మణాయోపవీతకమ్ । ఉపవీతంపరమిదంబ్రహ్మణావిధృతంపురా ॥ భవనౌకాస్యదానేనగర్భంసంధారయేహ్యహమ్ । అత్రద్వితీయార్థస్యాయమర్థః - భవనౌకా-సంసారేద్విజకర్మనిష్పాదకత్వేనయాతస్తారయితుంప్రవృత్తమతోనౌరివనౌకా- అథవా- భవనౌకా - భవఉత్పత్తిరపత్యోత్పత్తిరేవహితా-తాసామపత్యోత్పత్తిరేవహితా- తాసామపత్యోత్పత్తిదాయకత్వేనపున్నామ్నాదినరకాత్తారకత్వాన్నౌరివనౌకా- శిష్టంస్పష్టం-ధనాన్యపిబ్రాహ్మణేభ్యోతస్మిన్ కాలెప్రదాపయేత్।అనుప్రజ్య తథాచార్యంప్రణిపత్యక్షమాపయేత్। గర్భస్రావహరాద్దోషాదేవంకృత్వావిముచ్యతే॥ అస్మిన్ కర్మణిస్త్రీణామధికారః॥ ❊

—❊ అథస్రవద్యోనిశోణితహరమ్. ❊—

(పతి)

అత్రకర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాసోపవాసినీనారీరేతఃప్రస్రావయేద్యది । యుగసంపర్క దోషేణజాయతేసాన్యజన్మని ॥ స్రవద్రక్తాసయోనౌతస్మాత్స్త్రీహోచ్యతే ॥ మాసోపవాసంకుర్వీత తథామాసం పయోవ్రతమ్॥ ❊

—❊ అథస్త్రీస్తన్యాక్షరణహరమ్. ❊—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ క్షీరంముష్ణాతియానారీపూర్వజన్మనిసువ్రతా। జన్మాంతరేతుతస్యావై క్షీరంనస్రవతిస్తనే। క్షీరాన్నం[illegible]దద్యాత్ ప్రాక్ ప్రాజ్యంసమధుసర్పిషా। ❊

—* అథ మృతపుత్రత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ బాలఘాతీ చ పురుషో మృతవత్సః ప్రజాయతే । బ్రాహ్మణోద్వాహనం చైవ కర్తవ్యం తేన శుద్ధయే ॥ శ్రవణం హరివంశస్య కర్తవ్యం చ యథావిధి । మహారుద్రజపం చైవ కారయేచ్చ యథావిధి ॥ జుహుయాత్ప్రదశాంశేన దూర్వామాజ్యపరిప్లుతాం । ఏకాదశ స్వర్ణనిష్కాః ప్రదాతవ్యాశ్చ దక్షిణా ॥ ఏకాదశపలం [illegible] దద్యాద్విత్తానుసారతః । అన్యేభ్యోఽపి యథాశక్త్యా ద్విజేభ్యో దక్షిణాం దిశేత్ ॥ స్నాపయేద్దంపతీ పశ్చాన్మంత్రైర్వరుణదైవతైః । ఆచార్యాయ ప్రదేయాని వస్త్రాలంకరణాని చ ॥

ఇతి మృతపుత్రత్వహరమ్.

—* అథానపత్యత్వహరమ్. *—

తత్ర శాతాతపః ॥ విప్రరత్నాపహారీ యః సోఽనపత్యః ప్రజాయతే । తేన కార్యం విశుద్ధ్యర్థం మహారుద్రజపాదికం ॥ మృతవత్సోదితస్సర్వో విధిస్తత్ర విధీయతే । దశాంశహోమః కర్తవ్యః పలాశేన యథావిధి ॥

—* ఇత్యనపత్యత్వహరమ్. *—

—* అథ మృతపుత్రత్వచర్మకీలకత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అష్టకాదిపితృశ్రాద్ధహీనో నిశ్శంకఘాతకః । ప్రాణినాం సతతం ద్వేషీ గురుద్వేషీ తథాపరః ॥ భక్షకో మృగశాబస్య నరకాంతే చ జన్మని । మృతపుత్రశ్చర్మకీలవ్యాధియుక్తో భవేచ్చ సః ॥ దుర్మనాశ్చైవ జాయేత తస్యాయం నిష్కృతిః పరా । కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం కుర్యాద్ధోమం కూశ్మాండసంజ్ఞికం ॥ గణహోమం స్వర్ణదానం భూమిదానం తథాపరం । కన్యాదానం చ పంచమ్యాం శ్రాద్ధం కుర్వీత యత్నతః ॥ సహస్రనామజాపీ చ భవేదేవ విముచ్యతే ॥

—* ఇతి మృతపుత్రత్వవిశిష్ట చర్మకీలత్వహరమ్. *—

—* అథ చతుర్విధవంధ్యాత్వహరస్నానవిధిః. *—

శాంతిహోమాద్భవిష్యోత్తరే ॥ మృతవత్సా తు యా నారీ దుర్భగా బుసువర్జితా । యా సూతే కన్యకాం వంధ్యా స్నానమాసాం విధీయతే ॥ అష్టమ్యాం వా చతుర్దశ్యాం ఉపవాసపరాయణా । ఋతౌ శుద్ధా చతుర్థేఽహ్ని ప్రోష్ఠపూర్వాదిసేవనా ॥ సద్యోస్తు సంగమే కుర్యాన్మహానద్యోర్విశేషతః । శివాలయే తథా గోష్ఠే గృహే వా స్వగృహాంగణే ॥ అహీనాంగ్యం ద్విజం శాంతం ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినం । స్నానార్థం ప్రార్థయేద్దేవం నిపుణం రుద్రకర్మణి ॥ తతస్తు మంటపం కుర్యాత్ చతురస్రముదక్ప్లవం । గంధచందనమాల్యైశ్చ గోమయేనానులేపయేత్ ॥ తన్మధ్యే శ్వేతరజసా సంపూర్ణం పద్మమాలిఖేత్ । మధ్యే తస్య చతుష్పీఠం స్థాపయేత్కర్ణికోపరి ॥ పద్మాష్టకేషు [illegible] చతుర్మూర్తివిధిపూర్వకం ॥ సంజ్ఞాదిత్యాదినా భృంగీ మహాకాళ గణేశానాం పరిగ్రహః ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ దళేష్వష్టసు విన్యసేత్ । దేవీం వినాయకం చైవ స్థాపయే

స్తత్ర పార్థివ ॥ దత్వార్ఘ్యం గంధపుష్పంచ ధూపం దీపం గుడోదనం । భక్ష్యాన్నానావిధాన్ దద్యాత్ ఫలాని వివిధాని చ ॥ చతుష్కోణే మృణ్మయం గారుమశ్వత్థదళపూరితం । ఏకైకం విన్యసేద్భ్రహ్మన్ సర్వౌషధిసమన్వితం॥ మంటపస్య చతుర్దిక్షు దద్యాద్భూతబలిం తథా । ఆగ్నేయ్యాం దిశి కర్తవ్యం మంటపస్య సమీపతః ॥ మంటపస్య సమీపస్థో జపేద్రుద్రాన్ సమత్సరః । యావదేకాదశగుణాన్ పునరేవ జపేత్తు తాన్॥ ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్య కర్తా చ బ్రహ్మణో భవేత్ ॥ ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్య గ్రహహోమస్య ॥ అగ్నికార్యం శుభే కుండే పత్రపుష్పైరలంకృతే । లవణం పయసా యుక్తం ఘృతేన మధునా సహ ॥ మానస్తోకేన యజుషా కృతే హోమే నవగ్రహే । రుద్రజాప్యకృతాచార్యం సితచందనచర్చితం ॥ సితవస్త్రపరీధానం సితమాల్యవిభూషితం । శోభయేత్ కంకణైరుక్మకర్ణవేష్టాంగులీయకైః । పూర్వమండలవత్కార్యం ద్వితీయం మండలం శుభం ॥ తస్య మధ్యే తు సా నారీ శ్వేతపుష్పైరలంకృతే । సుఖాసీనోపవిష్టా స్యాదాచార్యో రుద్రజాపకః ॥ అభిషించేత్తతస్తేనామకర్షపత్రపుటాంబునా । చతుష్షష్టిరుచాం మంత్రైర్వృతే తేనైకావశేషతః ॥ శతానిసప్తవర్ణానాం చతుర్భిరధికాని తు ॥ పర్ణానామితి బుధ్వాం తాసాం చతుష్షష్టి సంఖ్యానామేకాదశకృత్వః పఠితానామియం సంఖ్యా ॥ అచ్ఛిద్రేణేతి మంత్రేణ స్నానార్థం వినివేశయేత్ । అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్సంగమాత్ హ్రదాత్ ॥ వేశ్యాంగణాద్రాజగృహాత్ గోష్ఠాదానీయ వై మృదం । సర్వౌషధిం రోచనాం చ నదీతీర్థోదకాని చ ॥ ఏతత్సంక్షిప్య కలశే కుశలా కాచిదంగనా । రుద్రాభిజప్తైనతతః స్నాపయేత్కలశేన తాం ॥ తోయపూర్ణైః నకలశైరశ్వత్థదళపూరితైః । సర్వదిక్సంస్థితైరేభిః పశ్చాత్ స్నాపయేత్కలశాంతరైః ॥ ఏవం స్నాతా స్నాపకాయ దద్యాద్గాం చ ధనం తథా । హేతుకే వాత్ర నిర్దిష్టా దక్షిణా గౌః పయస్వినీ॥ బ్రాహ్మణానామథాన్యేషాం స్వశక్త్యా మునిపుంగవ । స్రగ్వస్త్రకాంచనాదీని దత్వా సర్వాన్ క్షమాపయేత్ ॥ కృతేనానేన విప్రేంద్ర రుద్రస్నానేన భామినీ । సుభగా కాంతిసంయుక్తా బహుపుత్రా ప్రజాయతే ॥ సర్వేష్వపి చ మాసేషు బ్రాహ్మణానుమతేషు చ । తస్మాదవశ్యం కర్తవ్యం పుత్రస్త్రీసుఖమిచ్ఛతా ॥యాస్నానమాచరతి రౌద్రమిహీహ వంధ్యా శ్రద్ధాయుతా ద్విజవరానుమతేవ సా సీత్। క్లేశాన్ విహత్య సకలాన్ స్వశరీరభాజో భర్తుః ప్రియా భవతి భారత జీవవత్సా॥

—॥ ఇతి వంధ్యాత్వహరం రుద్రస్నానం. ॥—

—॥ అథ ఏకవస్త్రస్నానమ్. ॥—

యత్త్వయా కథితం స్వామిన్ ఏకవస్త్రాభిషేచనం । దంపత్యోరనపత్యాది దోషఘ్నం శుభసంపదం ॥ విధిం తస్యాఖిలం బ్రూహి యథా శ్రుతినిరూపితం । దేవతా కాత్ర కే మంత్రాః కో విధిః కిం ఫలం తతః ॥ కీదృగ్వస్త్రం నిబంధార్థం ఉభాభ్యామేవ తత్ప్రవః । తత్ప్రతే కథమాపత్యసిద్ధిస్స్యాద్దంపతయోః శిశోః ॥ శ్రీసూర్య ఉవాచ॥ పురా కల్పావసానే తు కల్పస్యాస్య సముద్భవే । ఉపదిష్టం యథా దృష్టం శ్రుతిస్నానవిశేషవిధిః ॥ సృష్ట్యారంభసమయే తు ప్రముఖనామ ప్రజాపతిః । తేయదా తపసా క్లిష్టాః న శేకుస్సిద్ధిసాధనే ॥ శివమారాధ్య తపసా ప్రసన్నం సమయాచత । ప్రజామేవ ప్రజాకామః ప్రజాపతిరువాచ తం ॥ భగవన్ తపసా క్లిష్టాః ప్రజాహేతోః ప్రజాసుతే । అకర్మవచనాదూరా మహా పారిసులభా ॥ తతో పి నః ప్రజాసిద్ధిర్నాస్మాకం శివజాయతే । పూజార్థం త్వాం ప్రపన్నాస్స్మ బ్రూహి తత్సిద్ధికృద్విధిం ॥ ప్రార్థితస్తత్తదా శంభుః తుష్టం భూత్వా బ్రవీచ్చ తాన్ । శృణుధ్వం మునయస్సర్వే యద్దృష్టం జ్ఞానచక్షుషా ॥ అనపత్యకరం కర్మ చక్రే యత్పూర్వసంప్లవే । కాలాద్భ్రష్టావశేషం యద్భాగ్యం తత్ప్రకీర్తితం ॥ తస్య నాశాయ విధివత్ సహ పత్న్యైకవాససం । స్నాత్వా సన్యగ్విధిం పుత్ర

సంతతేశ్శ్రీయుఅశ్వత్థ । ఇత్యుక్త్వా [illegible] రదుష్కర్మ [illegible] తే ॥ అథైకవసనస్నాన విధింతత్తో
వదామ్యహం । యథాశ్రుతంతథాద్యమం [illegible] శుభేమాసిసి [illegible] స్వానుకూల
గ్రహేదినే । నదనదోస్సమాయోగె మహానద్యాం [illegible] యోగపి [illegible] ధిం వివిధమాస్థాయ పత్న్యాసహాసమ
హారణం । విధాయశ్రద్ధయాయుక్తో మంత్రి [illegible] షేత్ [illegible] యాపూర్వ
జన్మని । పంచధాపత్యదుఃఖాఖ్యం దౌర్భాగ్య [illegible] త్ । [illegible] స్తం [illegible] విధివద్విధిముత్త
మం । సహపత్న్యాదివానాథ తత్రసిద్ధి [illegible] మే ॥ [illegible] ద్వ్రిదశాత్మకం । సా
ధరం [illegible] యాయామం పంచవింశకరోన్మి [illegible] ం । [illegible] తిన్నత్వతూర్జితం [illegible] ॥ యువా
సువాసామంత్రేణ మంత్రితంచైవవేదినా । [illegible] దత్త్వాంతే [illegible] య [illegible] తే ౨ం ॥ ధృతనీయంవిశే
న్నాఖి దేశత్రిద్విగుణీకృతం । తచ్చైవందళేణాం [illegible] యత్నేన తేన
సంవృతమస్తకా । కేశాన్సంమృజ్యసంగోప్య [illegible] ॥ [illegible] తావుభౌశుభదంప
తీ । ప్రక్షాళ్యపాదౌహస్తౌచ [illegible] సంముఖౌ ॥ కుశపుష్పఫలస్య [illegible] తోయపూర్ణాంజలీస్థితౌ।
దైవజ్ఞేనోదితాన్మంత్రాన్ శ్రుత్వా [illegible] ॥ వైదికాన్లౌకి [illegible] నౌజితేంద్రియౌ ।
ఆపస్త్వమసిసర్వేషాం దేవానామగ్రణీఃప్రభో ॥ యా [illegible] నిహపాపా [illegible] జసా। హత్వాతా
న్యఖిలానీశ గర్భణం దేహిమమప్రభో ॥ త్వామైవాధిష్ఠితాస్సర్వే నదీన [illegible] శయాః। పునంతిపాపినస్స [illegible]
గర్భణం దేహిమమప్రభో ॥ యానియానీహతీర్థాని [illegible] యేచజలాశయా ౩ । త్వ [illegible] వపరిపీతాస్తై గర్భణం
దేహిమమప్రభో ॥ ఆశామహేమహాభాగ సంతతిం లోకపావనీం । ప్రసన్నోద్భవతస్స్వామిన్ గర్భణం దేహి
మమప్రభో ॥ భూతప్రేతపిశాచాద్యా యేనాసంతతిఘాతకాః । పాశేనాయమ్యతాన్సర్వాన్ గర్భణం దేహి
మమప్రభో ॥౭॥ సప్తైతేతాంత్రికా మంత్రాశ్ఛాందసాః పంచవారుణాః । శన్నఃప్రభృతయోద్వేచ వారు
ణావపరావపి ॥ ఇమమ్మేవరుణస్యేతి అభ్యర్ణందత్వాసమంత్రకైః । ఏవంతజ్జలమాహంత్యస్తుత్వామంత్రైఃప్ర
ణమ్యచ ॥ నిమజ్యోన్మజ్యవపుషః తతస్స్నానం సమాచరేత్ । ప్రయోగం విధివత్కృత్వా పుత్రకామ సమృద్ధ
యే ॥ సాస్నామహేసభగవాన్ ప్రచేతాన్ప్రసీదతు। స్నానీయాంతతస్నాన ద్రవ్యైమంత్రాభిమ
త్రితైః ॥ మృత్స్నాగోమయగోమూత్రైః ద్రవ్యైర్దధిపయోఘృతైః ॥ ఆమలకపిష్టైశ్చసర్వౌషధికుశోదకైః ॥
నివృత్యవిధివత్స్నానం దంపతీవావుభావపి । స్నానీయాత్రైవతతఃపత్నీ ఏకైకద్రవ్యసంచయైః ॥ ఔదుంబరీంబ
హుఫలాం బిభ్రతీనిజమూర్ధని । మంత్రపూతాంస్వపతినా దత్తాం శాఖాంద్రవాన్వితాం ॥ సప్తౌషధ్యంబుసం
పూర్ణైః కలశైరథసప్తభిః । మంత్రపూతైస్సదైవజ్ఞైః స్నాపయేత్తాంవిధానతః ॥ వధారకశ్చరాస్నా
చ సహదేవీశతావరీ । వచైలాలక్ష్మణాచేతి సప్తౌషధ్యాభిషేచనే ॥ యాఓషధ్యనువాకేన సర్వౌషధ్యభిషేచ
నం । తతస్తువైణవంపాత్రం సప్తధాన్యోపసంభృతం ॥ ముద్గతండులగోధూమ యవశాలిసమన్వితైః । సకంగు
రాజమాషైశ్చ ధాన్యైరితిచసప్తభిః ॥ ఫలానివిన్యసేత్తత్ర యాఃఫలినీతిమంత్రతః । నారికేళంచ [illegible] గం దా
డిమంబీజపూరకం ॥ ఉత్తత్తీమథపూగంచ జంబీరంచాత్రసప్తకం । లౌకికైర్వైదికైర్మంత్రైః పూగోప్[illegible]కై [illegible]
వసప్తభిః ॥ శిరోమేత్యనువాకేన స్నానందౌర్భాగ్యనాశనం । సమాప్యవిధివత్పశ్చాత్ మంత్రమేతముదీరయే
త్ ॥ శిశుమృత్యుకరంయన్మే దౌర్భాగ్యంప్రాగుపస్థితం । పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రాద్యమాకేశాంతముదిత్వరం ॥
స్నానేనానేనమేదేవ తత్సర్వమపమృజ్యతాం । ఇతివిజ్ఞాప్యవరుణం మాంచకమాదిసాక్షిణం ॥ ఏకచిత్తస్స్మ
రన్దేవ ముమయాసహితంశివం । తతస్తుతపర్యేద్ధ్వాన్ మనుష్యాన్సహపూర్వజైః ॥ నాందీముఖేనవిధినా

సంతర్ప్య పితృదేవతాః। సభార్యాదిక్స్వనువాకేన ఘటపుష్పాక్షతాంజలిః॥ ఉపస్థాయ తతః పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్। తత్సుస్నాతో నవం వస్త్రం శిరస్యాధాయ శేషతః॥ కుశాగ్రేణ సమాలభ్య పరే స్నాం ప్రాంజలిః స్నాత్వా తదంతే। స్వస్త్యయనానిసూక్తాని దంపతీ తౌ జలాద్బహిః సంస్థాప్య ప్రాఙ్ముఖశ్శిష్యైత్ మంత్రం సంశ్రావయేదిశి॥ ఇమాం గిరమదితే భోక్త్రే ... తద్వయమిమం శుభం॥ శ్రావయేద్బ్రాహ్మణస్యస్య వాత్రం గత్వా గృహాచ్ఛతాన్। తతో న్యావాసీ శుభ్రే ... చినా పరిధాపయతాం। ఉపవిశ్యాసనే శుభ్రే పుష్పగంధచందనార్చితౌ॥ తతస్సకనకం సర్పిస్స్వరూపే తైలం ఏకీకృత్య దిక్షు వా। ప్రణిపత్య తతస్సర్వం కర్మశేషం సమాపయేత్॥ ఆచార్యస్స్వవిధానేన దైవజ్ఞేనానుమోదితః। గుర్వస్త్వమాత్రే తత్ర స్థండిలే షట్త్రింశాంగుళోచ్ఛ్రయే॥ స్థాపయేద్విధివద్వహ్నిం నిజశాఖావిధానతః। హైమసంనిభం పెట్రం ప్రైతేయం విధివత్తతః॥ తస్మాదీశానభాగేషు స్థండిలే కలశం న్యసేత్। అవ్రణం పయసాపూర్ణం స్వర్ణపుష్పైషధైర్యుతం॥ పూర్ణపాత్రం న్యసేత్తత్ర పూర్ణం పుష్పఫలాక్షతైః। స్వస్వమంత్రైః ప్రతిష్ఠాప్య మహేశముమయా సహ॥ తస్యాగ్రే ప్రజపేయుస్తే బ్రాహ్మణా మంత్రకోవిదాః। పంచాంగాన్ విధివన్మంత్రాన్ రుద్రసూక్తైశ్చ యాజుషైః॥ ఉద్వాహస్యాథ చరుం సమ్యక్ ఆచార్యః స్వవిధానతః। ఆఘారావాజ్యభాగౌ చ హుత్వా బాహ్యైః భావసుం। దిక్పతీన్ పరితః పూజ్య స్వస్వమంత్రైస్సమాహితః। ప్రజాపతే తథాగ్నేయం గర్భం దేహీతి చాపరం। అపాం పృష్ఠం తథా హుత్వా ఇమం మే సప్త వారుణాన్। తతస్స్విష్టకృతం కుర్యాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్॥ హుత్వా మాం తే శివమత్యర్ఘ్యన్ సశివం విధిపూర్వకం। జపహోమం నివేద్యాస్మై విధివద్విధికోవిదః॥ తతో విప్రాయ విదుషే సుశాంతాం సుపయస్వినీం। వస్త్రస్రగ్భూషణోపేతాం సవత్సాం ధేనుముత్తమాం॥ తథాలంకృతసర్వాంగం వృషభం శుభలక్షణం। దత్వా తౌ దంపతీ పశ్చాత్ దైవజ్ఞేనానుమోదితౌ॥ శుచీ తౌ॥ అథ తత్పితరో గర్భం మితి మంత్రేణమంత్రితౌ। ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్॥ మంత్రముచ్చారయేయాతాం విధివద్విధాహార్తైః। దేవదేవ జగన్నాథ సర్వపాపౌఘనాశన॥ కర్మదానేన దానేన తతో గోయుగళస్య తు। సంతుష్టశ్శంకరో భూత్వా సంతతిం దేహి నా ప్రభో॥ తతస్తు వైణవం పాత్రం శివస్యాగ్రే నివేదయేత్। ఆచార్యాయ దదానీతి యథాయోగ్యం స్వశక్తితః॥ గురవే వాససీ దత్వా కర్మశేషం సమాపయేత్। ప్రణమ్య దేవతాం తాంశ్చ విసృజ్య విధినా తతః॥ తతః కుంభాంభసా విప్రా అభిషించేయురాదృతాః। మంత్రైశ్చ వారుణైస్స్నానైః శాంతిం స్వస్త్యయనాదిభిః॥ పురాణైరాగమైస్స్తోత్రైస్తు నానాఫలవిధాయిభిః। నాందీముఖేన విధినా తత్ శ్రాద్ధం సమాచరేత్॥ నమశ్శివేతి మంత్రేణ నమస్కృత్య ముహుర్ముహుః। మధ్యమం పిండమశ్నాతి పత్నీ సర్వజ్ఞమోదితా॥ అథ తత్పితరో గర్భం మితి మంత్రేణ మంత్రితం। ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్॥ శతం చ భోజయేదన్యాన్ ద్విజాన్ సంతోష్య శక్తితః। కృతకృత్యౌ చ తౌ స్యాతాం పుత్రపౌత్రసుఖాన్వితౌ॥

*

—* ఇతి సూర్యారుణసంవాదోక్తమేకవస్త్రస్నానం. *—

అథాపరం ప్రవక్ష్యామి వలోకసేతుర్భయామహే॥ శుక్రేణ పృష్టః తచ్ఛంభుః ప్రణిపత్య జగద్గురుః। ఏకవాసో విధిం బ్రూహి స్వామిన్ విస్తరతో మమ॥ శివ ఉవాచ॥ శృణు భార్గవ యత్నేన దుఃఖవైధవ్యనాశనం। వంధ్యాత్వం విలయం యాతి యస్మిన్ వస్త్రవిధౌ కృతే॥ శివో నామేతి మంత్రేణ దంపతీ పరిధాపయేత్। స్నాపయేదేకవస్త్రేణ భావావనుదితే సతి। అష్టపత్రం లిఖేత్పద్మం క్రమశశ్శుక్లతండులైః॥ వేదోక్తవిధినా మంత్రైః సూక్తైర్వైదవిధానతః। పంచవక్త్రం దశభుజం త్రినేత్రం పార్వతీపతిం॥ పద్మమధ్యే న్యసేద్దేవం శివో నా

ఃమంత్రతః । ఇదంవిష్ణురితిమంత్రేణ ఇంద్రమాగ్నేయకోణకే ॥ యమేహమితిమంత్రేణ దక్షిణేవిశిపూర్వ
జాన్ । యేదేవాసస్తుమంత్రేణ నైఋత్యేసనకాదికాన్ ॥ వరుణప్రార్థనామంత్రైః పశ్చిమే వరుణంన్య
సేత్ । గణానాంత్వేతిమంత్రేణ వాయవ్యాంచగణేశ్వరం ॥ అభిగోత్రాణిమంత్రేణ ఉత్తరేగర్భ మాతరః ।
ఈశాన్యాంచగ్రహాన్సర్వాన్ స్థాపయేత్స్వస్వమంత్రతః ॥ ఋకూంస్తథాతుతన్మంత్రైః పూర్వస్యాంవిన్య
సేత్స్మరన్ । తన్మధ్యేవిన్యసేత్కుంభం పూరితంతీర్థవారిణా ॥ పూర్ణపాత్రయుతంమధ్యే సర్వౌషధిస
మన్వితం । సహిరణ్యంసవస్త్రంచ నారికేళేనసంయుతం ॥ ప్రతిష్ఠాంచవిధాయాదౌ మంత్రైఃపూజనమార
భేత్ । రుద్రంసర్వంజపేత్తత్ర షడంగంవిధిపూర్వకం ॥ స్త్రీపుంసాభ్యాంవిధాతవ్యం పూజనంవిధివత్తతః । అ
భ్యర్చ్యకేవలంసమ్యక్కృత్వాస్నానంవిధానతః । నాందీముఖాభిధంశ్రాద్ధం విధేయంవిధివత్పునః ॥ గర్భో
సీతిహామంత్రేణ ప్రాశయేత్పిండమధ్యమం ॥

—* జలప్రార్థనా *—

ప్రత్యగాశాపతేరాజన్ జలానామధిపప్రభో । నష్టానష్టప్రసృష్టాత్వం గర్భందేహిమమేప్సితం ॥౧॥ న
దీనదతటాకాదిక్రమాదన్యజలాశ్రయాః । త్వత్తోవినానశోభంతే గర్భందేహిజలేశ్వర ॥౨॥ పూర్వజన్మనియ
త్వాపంకసంసర్గాత్స్వయంకృతం । ఇహోపసలిలేస్థాప్య గర్భందేహిప్రసీదమే ॥ ౩ ॥ అష్టషష్టిమతీ
ర్థానాంనదీనామధిపోభవాన్ సత్వానామపివాపీనాం రాతోగర్భందదస్వమే ॥౪॥ త్వమేవపాశపాణిస్తు
త్వమేవహ్యంభసాంపతిః । ఆపస్తుప్రాణినాంజీవో గర్భందేహిప్రసీదమే ॥౫॥ తవహస్తేజలంవామేదక్షిణేజీ
వజీవనం । మస్తకేత్రజటాఃపింగాః గర్భందేహిదయాపర ॥౬॥ భూతప్రేతాదిదోషాణాం రోగాణామితర
స్యచ । అంతరాయంప్రభోత్యక్త్వా గర్భందేహిదయాంకురు ॥౭॥

—* ఇతి జలప్రార్థనా *—

—* అథౌషధిస్నానం *—

సర్వేషాంజగతాంనామ్నాం గ్రహాణామధిపస్సదా । త్వంస్వామీసర్వదాసోమ దేహిగర్భం మహౌష
ధే ॥౧॥ ఔదుంబరీంఫలవతీం శాఖామామంత్ర్యసర్వవిత్ । ఔషధయస్సమిత్యేవంకామిన్యాగ్రాహయేద్బు
ధః ॥ శాఖాయాలంబనం కార్యంహృదిచేతసినిర్మలే । సమాలంబ్యకరేదూర్వాం నారికేళాక్షతానపి ॥
వరుణోపాసనంకుర్యాత్సూక్తపాఠపరాయణః । బ్రహ్మవిష్ణుశ్చ సోమశ్చ కందర్పో వృషవాహనః ॥ పా
ర్వతీసుభగాభద్రా సావిత్రీ వస్త్రదేవతా । ఏతేహివాసనీశుభ్రే అన్యాంగా గురుదైవతే ॥ సర్వభూషణరమ్యేచ
గర్భంమేదత్తవాంఛితం । ముద్గతండులగోధూమయవ తండులశాలిభిః ॥ రాజమాషాదిభిర్విద్వాన్ వంశ
పాత్రంప్రపూరయేత్ । నారికేళంచనారంగందాడిమంబీజపూరకం ॥ ఉత్తత్తీమథపూగంచ సప్తమం మద
నంస్మృతం । కూర్మపృష్ఠనిభంపృష్ఠే క్షీరనీరప్రపూరితం ॥ త్రినేత్రం శంభుదైవత్యం నారికేళంసుతప్రదం ।
విన్యస్యదీపకంతత్ర ఫలానాంసప్తకంతథా ॥ ధాతావంతేతిమంత్రేణ ధాన్యస్నానంతుకారయేత్ ॥ పీతంకన
కవర్ణాభం సబీజంసుమనోహరం । తుహినేనసమంశీతం నారంగంగర్భదంమమ ॥ ఫలంతేచ్ఛక్రదైవత్యంసు
సూత్యంసుపరివృతం । సుగంధంసోమదైవత్యం గర్భదంబీజపూరకం ॥ ఉన్మదకంసమంపుష్పం ఫలంసింధూ
రసన్నిభం । బీజపూరయుతం యస్మాద్గర్భదందాడిమంమమ ॥ ఫలంయచ్ఛక్రదైవత్యం సూత్యంవైసర్వశ్యా

రం। జ్ఞానయోనిర్ద్రుహిణంతు దేహాత్వం గర్భముత్తమం ॥ పూగశ్చ సూర్యదైవత్యో లాక్షారససమప్రభః। ఆ
ర్ద్రఫలానాం ప్రభవో గర్భందద్యాత్సదా ॥ ఉత్సవేషు చ సర్వేషు శుభదం సర్వదేహినాం। గౌరీవ
సనమాభాసం గర్భందం మదనం ఫలం ॥ ఇతి ఫలసా... ... ... *

వర్ధాపకశ్చ రాస్నా చ సహదేవీ వచా తథా। ధాన్యాని శాలిబహుళా సర్వౌషధ్య ఇమాస్మృతాః। యా
ఔషధీరితి మంత్రేణ సర్వౌషధ్యభిషేచనం ॥ కరేణ మూర్ధ్ని విన్యస్య వంశపాత్రం తు భార్గవ। ఋగ్వేద
స్యాద్యమంత్రేణ తత్వాయామీతి పూర్వకాన్ ॥ ధీ... న్ముచ్చార్య దంపతీ స్నాపయేత్తతః। వరుణః పా
వితా మంత్రం వరుణోత్తం భవంతు నః ॥ ఏతేన మంత్రేణ ఇదమాపః పునంతు మాం। ఇమాన్వై యాజుషా
న్మంత్రాన్ శిరో మేత్యనురుక్తథా ॥ ఘృతవతీభువనానాం పావమానీః పునః పునః। సామ్నా వరుణసామ్నాయ పా
వమానః సరస్వతీ। శంనో దేవీత్యథర్వణ మంత్రైస్స్నానముదాహృతం। తతో రుద్రజపస్నానం కర్తవ్యం సుతమి
చ్ఛతా ॥ అథ భాగవసంస్థాప్య స్థండిలే పావకం శుభం। గృహ్యోక్తేన విధానేన పాయసం శ్రపయేచ్చరుం ॥ ఆ
ఘారావాజ్యభాగౌ చ ప్రదేయా తత్ర చాహుతీః। ఆద్యాంపృష్టంతి హుత్వా చ పునస్త్వా చ తథా సమిత్ ॥ వాజః
పురస్తదాగ్రేత్వం ఆదిత్యం గర్భమేవ చ। తతస్సరస్వతీయోన్యాం తత్పత్నీభిరతః పరం। అదిత్యై రాస్నాతి
మంత్రేణ యేన సప్తర్షయోపిచ ॥ గర్భో అస్యోషధీనాం చ మంత్రాః కాహుతయః క్రమాత్। ఏభిర్మంత్రైశ్చ
రుం హుత్వా తతః స్విష్టకృతం హునేత్ ॥ ఋషభం బ్రాహ్మణే దద్యాత్ ఆచార్యే సురభిస్తథా। ఇతరేభ్యోపి విప్రే
భ్యో దక్షిణాం స్వేచ్ఛయా పునః॥ అభిషేకం తతః కుర్యాత్పవిత్రం కుంభవారిణా। సురాస్త్వామితి మంత్రాద్యైః
పవిత్రైర్బ్రాహ్మణైస్తతః ॥ ఆశాస్యాః కామహోమితి చత్రసేత్యాదిసప్తకం। స దాతు వంశపాత్రం చ నీత్వా
పాయాచ్ఛివాలయం ॥ శివస్య పురతో ముక్త్వా వంశపాత్రం ప్రణమ్య చ। దేవదేవ జగన్నాథ గౌరీనాథ మహే
శ్వర ॥ భవేశాన మహాదేవ నమోస్తు సుతదో భవ। అష్టౌ దోషాశ్చ మే స్త్రీణాం నవమః పురుషస్య చ ॥ తత్త
ద్దోషవినాశాయ సస్త్రీకస్స్నానమాచరే। వికృతం యచ్చ మే దేహే సంతానపరిపీడనం ॥ తత్సర్వం వస్త్రమా
యాతు సిద్దోషా స్యాత్సుపుత్రిణీ। వరుణత్వం చ భూతానాం ముచ్యసే కారకః ప్రభుః॥ తవ తీర్థప్రభావేన సం
తానం కురు మే బహు। తతశ్చరుపురోడాశమాధత్తేత్యాదినాశయేత్। గర్భం దేహి భగం దేహి ఆయుం తునః పి
తరస్తథా ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా చ వరం దత్వా విసర్జయేత్ ॥ ఇదం నిమూలమపి గూర్జరేషు ప్రచారా
ల్లిఖితం ॥ *

—ఇతి వీరసింహావలోకనోక్తమేకవస్త్రస్నానం.—

—✻ అథ పుంసో హతవీర్యత్వహరం ✻—

సూర్యారుణసంవాదే॥ తపస్వీ గమనాఖ్యస్య కర్మణా మే హజారుజః। అనుభూయ పురాజన్మ చరశ్చాత్కృతని
ష్కృతిః ॥ సోప్యజన్మని నిర్బీజో భవేత్తస్యాస్య లక్షణం। బహ్వీభిరపి సస్త్రీభీ రతిం కుర్యాద్యథా రుచి ॥ న తస్మాద్గ
ర్భసంభూతిః తాసు స్త్రీషు ప్రజాయతే। ప్రతీకారమాహ ॥ కస్మింశ్చిచ్ఛోభనే మాసి శుక్లపక్షే శుభే తిథౌ। అ
ష్టమ్యాం వా చతుర్దశ్యాం సుదినే విధిమాచరేత్ ॥ మాసం సమర్చయేద్దేవం రుద్రం సంయతమానసః। ప్రత్యహం
స్నాపయేద్దేవం కలశైశ్శతసమ్మితైః ॥ సుతీర్థపయసాపూర్ణైః సర్వగంధసుగంధిభిః। శుభ్రచందనకర్పూ
రైః కేసరైరుపలేపయేత్ ॥ తతః కమలకల్హారబిల్వపత్రైరసంహితైః। తమర్చయేన్మహాదేవం ధూపదీపైర్మ
నోహరైః। తదగ్రే ప్రజపేత్సూక్తం యథాయచ్ఛత రుద్రియాం ॥ జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమధుర

ప్లుతాన్ । మానోమహాంతమిత్యాదిమంత్రైకాదశకేనసః ॥ తదాశ్రద్దేవమభ్యర్చ్యజపహోమాదిభిర్మహేశ్వరమ్ । ప్రణమేదథతంభక్త్యాదండవచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః । విప్రాద్బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్యసమాహూయ బహుశ్రుతిం । అభ్యర్చ్య విధివత్తస్మై సువర్ణాద్యమసమ్మితమ్ ॥ దద్యాత్స్వశక్త్యావిధివద్ధుర్యం గుంకుద్ధ్యపేక్షయా । తానాతేకే - మే త్తద్ధిక్రమంద్దైవజ్ఞచోదితమ్ ॥ యన్మయాతాపసీయోనౌరేతస్సేకాదఘంమహత్ । అసక్తబుద్ధిపూర్వంతద తిశ్రద్ధావశాత్కృతమ్ ॥ తేనపాపేనరుద్రేతిఃక్షణంమేగర్భసిద్ధికృత్ । జాతంతత్పాపనాశాయ వస్త్రం రుద్రరేతసమ్ ॥ ఫలద్వయమితేరాప్యపూరితంమధుసర్పిషా । స్వస్తంగర్భకవేస్యాన్తరేణస్థానభాగ్భ తి ॥ దత్తంమేరుద్రకృపయా తుభ్యంతత్పాపశాంతయే । అనఘోహంసపాపనితిదానేనసుప్రభా । ఏహి త్వమనఘశ్చేతిడక్తవంతంపునర్ద్విజమ్ । అగ్నేనయేకమంత్రాంతేప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ అన్యేభ్యోపిద్విజేభ్యో శక్త్యావిప్రేభ్యోదక్షిణాందిశేత్ । ఏవంకృతవిధేస్తస్యస్యాద్బీజంగర్భసిద్ధికృత్ ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదేహతవీర్యత్వహరమ్.

—* అథక్లైబ్యహరమ్. *—

తత్రైవ ॥ మహిషీగమనాదుక్తంయన్మయాపుంస్త్వనాశనమ్ ।తస్యకర్మచచిహ్నానినిష్కృతీశ్చవదామితే॥ సచయస్మిన్వయఃకాలేమహిషీమాగతఃపురా । తద్వయఃకాలమాసాద్యపుంస్త్వమస్యవినశ్యతి ॥ లక్షణంతస్యక ర్తవ్యంకర్మణఃకర్షణేపివా ।ద్విత్రైర్వాపంచవర్షైర్వాదినైస్తస్యాపిజాయతే ॥ పీడాకర్మానుమానేన వ స్తిమేహనయోర్మహుః । అల్పానల్పాత్మకంవాచ్యంతత్కర్మకరణావధి । అల్పమల్పంచబహుధామూత్రమం తస్రవత్యసౌ । క్వచిద్భవేదసంబద్ధంక్వచిన్మూత్రస్యచగ్రహః॥ తజ్జాతిపశువత్పీడా పృష్ఠపాదకరోరుషు సితా సితంకియచ్చిహ్నంసుప్తోమూత్రీమతేవ్రజన్ । శ్వాదిదంష్ట్రివతస్పర్శః స్యాచ్చిరంసలిలైరపి ॥ ఇత్యాదిలక్ష ణైర్జ్ఞాతః కర్మనిష్కృతిమాచరేత్ । దద్యాచ్చమహిషీంశాంతాంరక్తమాల్యానులేపనామ్॥కృష్ణవస్త్రావృతాం కంఠేలంబవత్పృథుఘంటకామ్ । పిణ్యాకపిటికోపేతాం ప్రలంబత్పాదబంధనామ్ ॥ బ్రాహ్మణాయసువృత్తా యసిద్ధనాయకుటుంబినే । దద్యాత్ప్రయోగపూర్వంసవిధివద్బహుదక్షిణామ్ ॥ విప్రమభ్యర్చ్యవిధివద్దానాం తేమంత్రముచ్చరేత్ । యన్మయాబాలభావేనసౌరభీమధిగచ్ఛతా ॥ పాపమాప్తమపుంస్త్వాఖ్యంసజ్జనైరతిగ ర్హితమ్ । తద్వినాశాయదత్తేయంసైరభీశుభలక్షణా ॥ దానేనానేనమేబ్రహ్మన్నపుంస్త్వంమేప్రణశ్యతు। భూయాసమనఘశ్చాహంప్రమదాయాఃప్రియావహః ॥ ఏవమస్త్వితిసోప్యుక్త్వా తామాదాయగృహంవ్రజేత్। అన్యేభ్యోపితదాదద్యాద్విప్రేభ్యోబహుదక్షిణామ్ ॥ తతస్సకనకంసర్పిఃస్పృష్ట్వాకాంస్యోపసంవృతమ్। మా మిత్యసురభీస్పృష్ట్వాస్వస్తివాచ్యద్విజోత్తమాన్ ॥ దైవజ్ఞంగోయుగంవాచ్యదత్త్వాశీస్స్వగృహాన్వ్రజేత్। ఐహి కంలక్ష్మతస్యేతి కీర్తయేత్ప్రత్యయావహమ్॥ స్వపత్న్యామతితల్పైర్బ్యంకించిత్కామోదయోన్యతః।కృతక ర్మాగతేకాలేవయస్సక్లీబతాంవ్రజేత్ ॥ హతవర్ణబలోజస్కానిరుత్సాహఃప్రియాగమే । తదపత్రపయాని త్యంయోషితోతిజిగుప్సయా ॥ గమ్యమానఃశ్వసన్ శేతేపృచ్ఛమానోపిబంధుభిః । లజ్జయాకులచిత్తత్వాత్ప్ర వాసమతివాంఛతి॥ గుదగుహ్యాదరేలింగచిహ్నంతిలముఖాదికమ్॥ *

ఇతిక్లైబ్యహరమ్.

—❋ అథాపరంక్లీబత్వహరమ్. ❋—

అథాపరంతత్రైవ ॥ ఫలానామపిహర్తాయః క్లీబభేదఉదాహృతః । తస్యనిష్కృతిచిహ్నాని కీర్త్యమా నానిమేశ్రుణు । నరస్యకామినోనిత్యంభుంజతోప్యంగనాగణమ్ ॥ కదాకదాపిజాయేతక్లీబత్వంవాతిదుఃఖకృత్। శుభేమాసిసితేపక్షేసుదినేసముపస్థితే । విశేషేణాత్రయోదశ్యాందైవజ్ఞైనద్విజైస్సహ ॥ దేవతాయతనేయత్నా దైవజ్ఞైనద్విజైస్సహ । ఫలానివివిధాన్యత్రరాశింకుర్యాత్పృథక్పృథక్ ॥ నారికేళాన్యపోథానిఖర్జూరక్రము కానిచ। జాతీఫలైస్తుకంకోలాన్యాహృత్యవిశదాంభసా॥ ప్రక్షాళ్యశుచివస్త్రేషురాశింకుర్యాత్స్వయంశుచిః। అభ్యర్చ్యచందనాద్యైన అర్చ్యకుసుమైస్సితైః ॥ అలంకృతేభ్యఃవిప్రేభ్యోగుణవద్భ్యఃసమాహితః । దద్యా త్ప్రత్యేకశస్తేభ్యః ఫలరాశీన్పృథక్పృథక్ । దానాంతేకీర్తయేన్మంత్రందైవజ్ఞేనోపనిర్మితమ్॥ యన్మయా కారిహరణంఫలానాంవిజిహీర్షయా । తతోమయైతత్సంప్రాప్తంఅపుంస్త్వమతిగర్హితమ్ ॥ తస్మాన్మచ్చే తవైక్లైబ్యంయుష్మభ్యంఫలదానతః। ఇతివిజ్ఞాప్యతాన్విప్రాన్ ప్రణిపత్యవిసర్జయేత్॥ అస్యైభ్యోపియథా శక్త్యావిప్రేభ్యః ఫలదోభవేత్ । ఏకాహికంలక్షణంస్యాద్వక్తవ్యందైవవేదినా॥ ప్రదానాన్యత్రఫలాకారంజాయం తేస్యకళేబరే। లఘూనాంహరణాత్తేషాంలఘవోనాతిదుఃఖదాః ॥ గురూణాంగురవోనానాదుఃఖారతివిఘాత కాః । ప్రమాదేనహృతానాంచసర్మణాప్రీడయాపివా॥ నాతికామోనచక్లైబ్యంనవావ్యాధిప్రమాదతః। శో కొచిహ్నదివత్రాదౌహస్తపాదాంగుళివ్రణాః ॥ జన్మజాత్యనుమంత్రాద్యంప్రాప్యవేశ్యాదిచింతనమ్। ప్రశ్న తశ్చవివేక్తవ్యంసుధియాదైవవేదినా ॥ ❋

ఇతిసూర్యారుణసంవాదేక్లైబ్యహరమ్.

—❋ అథమృతభార్యత్వహరమ్. ❋—

మహార్ణవే॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ జ్యేష్ఠభార్యార్యనూఢేతుయోనుజోద్వహతిస్త్రియమ్ । సభవేన్మృత పత్నీకఉష్ణజ్వరసమన్వితః ॥ ప్రాజాపత్యత్రయంకుర్యాద్వ్రతత్రితయమేవవా । తామగ్నిమితిచాజ్యేన చరు ణాష్టోత్తరంయుతమ్ ॥ జుహుయాద్భోజయేద్విప్రాన్ఏవంపాపాత్ప్రముచ్యతే । తామగ్నివర్ణామిత్యనేనజా తవేదసఇత్యనువాకోలక్ష్యతే - జాతవేదసఇతిసప్తర్చస్యఅనువాకస్య యాజ్ఞికీదేవతా -ఉపనిషదఋషిః- ఆ ద్యయోర్దుర్గాచతస్రూణాంఅగ్నిః అంత్యాయావిష్ణుర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - పృతనాజితస్సహమా నాముగ్రమగ్నింహువేమపరమాత్సదస్తాత్ - సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాక్షామదేవో అతిదురితా త్యగ్నిః - ప్రత్నోషికమీడ్యోఅధ్వరేషుసనాచ్చహోతానవ్యస్సత్సి - స్వాంచాగ్నేతనువంపిప్రయస్వాస్మభ్యంచ సౌభ గమాయజస్వ-గోభిర్జుష్టమయుజోనిషిక్తంతవేంద్రవిష్ణోరనుసంచరేమనాకస్యపృష్ఠమభిసంవసానోవైష్ణవీంలో కఇహమాదయంతామ్॥ ❋

ఇతిమృతభార్యత్వహరమ్.

అథాపరం॥ కామితభార్యాగామీచ మృతభార్యఃప్రజాయతే । తస్యపాపప్రముక్త్యర్థంద్విజమేకంవివా హయేత్ ॥అథప్రకారాంతరేణ॥అథమృతభార్యత్వహరంపరస్పరద్వేషహరంచ॥ బృహస్పతిః- సాధ్వీంభార్యాం త్యజంబంధుంపుత్రంవాపివిమోజయేత్ । సకురాన్మృతభార్యస్స్యాత్సభార్యంద్విజసప్తకమ్ ॥ యద్వాదాం పత్యమాసాద్యవిరోధయతియఃపురా । తస్యాన్యజన్మనిభవేద్ద్వేషఃపత్న్యాపరస్పరమ్ ॥ తత్రాశ్వత్థంశమీయుత

క్తం పూర్వముద్వాహయేత్సుధీః । తులసీం విష్ణునా సార్ధం విధినా పరిణాహయేత్ ॥ ఏవం తద్దోషశాంతిస్స్యాద్ద్వివాహసంభోజ్యభర్తృతః । ఇతరస్య విశోధాయ స్వయం శాస్త్రవినిర్ణయాత్ ॥ ఉమామహేశ్వరం చైవ వ్రతం కుర్యాద్విధానతః ॥ ఇ॰ మృతభార్యత్వహరాణి. *

—* అథ స్త్రీవిరక్తిహరమ్. *—

మహార్ణవే కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ ధర్మపత్న్యాం సువ్రతాయాం ముఖమైథునకారిణః । పత్న్యాం విరక్తిర్భవతి సువర్ణకలశేన సః ॥ ఉమామహేశ్వరం దేవం రుద్రైరేకాదశైరభిషేత్ । స్నాపయేచ్ఛ్రద్ధయా యుక్తో హ్యవిచ్ఛిన్నాంబుధారయా ॥ త్ర్యంబకేన మంత్రేణ జుహుయాదపి పావకే । అత్రాంబుగ్రహణం రుద్రవిధానోక్తాభిషేకద్రవ్యయుక్తానాం క్షీరేక్షురసాదీనాం ఉపలక్షణమితి మహార్ణవః - ఉక్తం తు తదవిశేషేణాంబుగ్రహణేన క్షీరాదీనాం బాధ ఇతి - తతః సహస్రసంఖ్యయా శాంతం త్ర్యంబకమంత్రం జపిత్వా ఆజ్యేన తావత్సంఖ్యాక ఏవ హోమః కార్యః - అత్ర దేవాలయాదౌ సర్వథా ప్రతిమాలాభే న్యం ఉమామహేశ్వరం సువర్ణస్య కృత్వా కలశోపేతమభిషేకాంతే బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - ఇతి మహార్ణవః ॥ తత్ర స్నానానంతరం పాఠక్రమేణ జపస్యోక్తత్వాత్ రుద్రాభిషేకం కృత్వైవ హోమః ॥ తతో దానమితి ॥ *

ఇతి స్త్రీవిరక్తిహరమ్.

—* అథ దోషసంస్కారోద్భవహరాణి. *—

—* తత్ర బ్రహ్మరాక్షసరూపపిశాచత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అన్యాయపతితాన్నపతిసేవనాద్విప్రహింసనాత్ । మహాదానసమాదానాద్గురుభార్యావిమర్దనాత్ ॥ దుష్టిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణాద్గురునిందయా । వేదస్య బ్రహ్మశాస్త్రస్య పఠనాత్కర్మసేవనాత్ ॥ జననీమైథునాచ్చైవ పరస్త్రీగమనాత్తథా । శ్రుతాధ్యయనసంపన్నశ్రోత్రియబ్రాహ్మణస్య తు ॥ ఉత్సాదనాత్సభామధ్యే కృత్వా భంగం సుదారుణమ్ । వేదాధ్యయనసంభూతఫలదానాద్విశేషతః ॥ దేవబ్రాహ్మణరాజ్ఞాం చ స్వర్ణాపహరణాత్తథా । అరణ్యే నిర్జలే దేశే జాయతే బ్రహ్మరాక్షసః ॥ గయాశ్రాద్ధం తు కృత్వాపి జపహోమాదిభిస్తథా । సర్వస్యాపకారణతస్తస్య జపనాదేవ నిత్యశః ॥ దేవతాతీర్థసేవాభిః కన్యాదానేన చైవ హి । బ్రహ్మరాక్షసపైశాచాత్ ముచ్యతే నురబ్రవీత్ ॥ తచ్చ గోభూహిరణ్యానాం తిలానాం శక్త్యనుసారేణ కల్ప్యం ॥ ఇతి బ్రహ్మరాక్షసత్వహరం పిశాచత్వహరం చ. *

—* అథ గ్రహహరాణి. *—

—* తత్ర ప్రజాగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ రజస్వలాగామినం చ తదుచ్ఛిష్టస్య భోజినమ్ । ప్రజాగ్రహః ప్రగృహ్ణాతి తతస్స జ్వరవాన్భవేత్ ॥ అతిసారీ చ కుష్ఠీ చ గాత్రే సర్వత్ర వాతవాన్ । స్త్రీ చేద్గర్భస్య నాశస్స్యాద్యత్రేయం నిష్కృతిః పరా ॥ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణే చైవ కుర్యాత్సాంతపనత్రయమ్ । అష్టోత్తరసహస్రం తు సర్పిషా జుహుయాత్తథా ॥ ధ్రువమాసేతి మంత్రేణ జపం పౌరుషసూక్తికమ్ ॥ జపహోమయోరనంతరం బలిదానమాహ ॥ కాంస్యపాత్రేణ వే వ్రీహితండులానాఢకోన్మితాన్ । నిక్షిప్య జలకుంభేన సార్ధం నీత్వా చతుష్పథే ॥ గంధపుష్పాదిభిస్తత్ర సమ

ద్యాచ్ఛబలింక్షిపేత్ | బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం ప్రజాగ్రహమహాబల | ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ఇతిప్రజాగ్రహహరమ్. *

—* అథైకాహికాదిజ్వరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ తస్కరోయోవృథాప్రాణిహింసకోనిర్దయశ్చయః | ఆచారరహితో యశ్చతానైకజ్వరసంజ్ఞికః ॥ గ్రహాగృహ్ణాతియన్మాత్రాదేకరాత్రిజ్వరీభవేత్ | ద్విరాత్రేణ త్రిరాత్రేణ చతురాత్రజ్వరేణచ ॥ శీతజ్వరేణసతతజ్వరేణోష్ణజ్వరేణచ | యుతోభవతితస్యైతుంనిష్కృతిశ్శాస్త్రచోదితా॥ చాంద్రాయణంప్రకుర్వీతకుర్యాత్కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకమ్ | ఆజ్యహోమోవ్యాహృతిభిః అష్టోత్తరసహస్రకమ్ ॥ సహస్రకారప్రవాలైశ్చమధ్యక్తైర్జుహుయాత్తథా| జాతవేదసమంత్రేణ దద్యాద్ధోమంచశక్తితః ॥ సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యతుకారయేత్ ॥ అనంతరంబలిదానప్రకారమాహ ॥ కాంస్యపాత్రేమధ్వపూపపాయసాజ్యసుశర్కరాః| నిక్షిప్యాచ్ఛధ్వజైర్జాతికుసుమైశ్వేతవాససా॥ అచ్ఛధ్వజైః స్వచ్ఛధ్వజైః ॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమమేకాహికమహాజ్వర | ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ద్వ్యాహికత్ర్యాహికజ్వరయోర్ద్వాహికత్ర్యాహికే త్యూహః - ఏవంచాతుర్థికమహాజ్వరేప్యూహ్యం - ద్విరాత్రాదిజ్వరేషుబలిదానస్థానవిశేషానాహ ॥ ద్వ్యహికాఖ్యజ్వరేమాతృస్థానేశుద్ధబలింక్షిపేత్ ॥ త్ర్యాహికేనందికేశస్యసమీపేవృషభస్యవా॥ ద్వ్యహికత్ర్యాహికజ్వరయోః పూర్వవద్బలిః ॥ చాతుర్థికజ్వరేబలిః॥ చాతుర్థికజ్వరేబలిమాహ ॥ విష్ణోరాయతనేకుర్యాన్మండలేభద్రపీఠకమ్ | చతుష్పదంస్థాపయిత్వాగ్రహాంసంపూజ్యయత్నతః ॥ విష్ణోరాయతనేదద్యాచ్చాతుర్థికమహాజ్వరే ! కుంభంసంస్థాపయేత్తత్ర పీఠస్యోపరిసంయతః ॥ తస్మిన్కుంభేబలిందద్యాత్కృసరాపూపపాయసమ్ | లాజాన్మధుసురాంచైవ సపిష్టపిణ్యాకమేవచ ॥ రక్తవాసోరక్తపుష్పంగృహ్ణీయాదర్చనావిధౌ | గంధధూపాదికంరక్తందద్యాద్రోగస్యశాంతయే॥ యజ్జాతీయానాంయాసురానిషిద్ధాతజ్జాతీయైఃసాబలికర్మణిన గ్రాహ్యా ॥ శీతజ్వరేషువిశేషః ॥ విష్ణోరాయతనేయద్వామూలేశ్వత్థద్రుమస్యవా| శీతజ్వరవిధానేనసంయతశ్చహరేద్బలిమ్॥ బలిహర్తాకృష్ణవస్త్రః కృష్ణవస్త్రోత్తరీయకః॥ కృసరంపాయసంచైవతిలాంశ్చైవచతండులాన్ ॥ కాంస్యపాత్రేవినిక్షిప్యస్వర్ణంతదుపరిన్యసేత్ | పూర్ణకుంభేనసహితంబలింతత్రవినిక్షిపేత్ ॥ పూజయిత్వాగ్రహంధూపదీపాదిభిరతంద్రితః | బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం జ్వరితస్యజ్వరాపహమ్ | పక్షివాహనగోవిందవరాహవదనప్రభో ॥ అసురఘ్నసురశ్రేష్ఠ నారసింహగదాధరేతి ॥ ఉష్ణజ్వరేతువిశేషమభిదధాతి - ఉష్ణజ్వరేమహేశానసమీపేబలిమాహరేత్ | అథవృక్షస్యమూలేవాబలిఃపూర్వోక్తఏవహి ॥ పూర్వోక్త-శీతజ్వరహరోక్తః - అత్రమంత్రః ॥ గోక్షీరధవళాకారత్రిశూలధరగోపతే | భస్మోద్ధూళితదేవేశత్రినేత్రహరశంకర ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంజ్వరితస్యమహాగ్రహ | ప్రయచ్ఛత్వంసుఖంసిద్ధింజ్వరంచాశునిమోచయేతి ॥ సతతజ్వరేవిశేషమభిధత్తే| సతతజ్వరఈశానస్యాలయేబలిమాహరేత్ ॥ పూర్వోక్తకథితేష్వన్యాన్ హోమబలిరుదాహృతః| తస్మిన్నేకాహికాదిజ్వరహరేయాని పూర్వకథితానిహోమబలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం హరత్వంసతతజ్వరమ్ | ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబలేతి॥ *

ఇత్యేకాహికాదిజ్వరహరాణి.

—* అథవృత్రగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నవగ్రహః ప్రగృహ్ణాతి పరదారాభిమర్శనాత్ । కటిప్రశుష్యతే తస్య ప్రాజాపత్యం చరేన్నరః । గాం దత్త్వా త్రివతిలాన్ హుత్వా గాయత్రీమయుతం జపేత్ । దద్యాద్ధేమస్వశక్త్యా చ బలిః పూర్వోక్తవచ్చ చేత్ ఇతివృత్రగ్రహహరమ్.

—* అథమహాజ్వరగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే । మహాజ్వరగ్రహస్తాం వై గృహ్ణీయాద్యో వ్రజేత్ స్త్రియమ్ । రజకాదేః తతః సోఽపి తలదాహీ భవేన్నరః ॥ చాంద్రాయణం సాంతపనం కుర్యాద్రోగస్యశాంతయే । జాతవేదస మంత్రేణ మధ్వక్తాన్ నామరిపల్లవాన్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రం తు జుహుయాజ్జాతవేదసి । జపస్సహస్రనామ్నాం తు దద్యాద్గోమంచశక్తితః ॥ రజకాదేరిత్యాది - రజకశ్చర్మకారశ్చనటో బురుడ ఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ సప్తైతేంత్యాజసాయి ఇతి ॥ స్మృత్యంతరోక్తచర్మకారాదయో రజకాదీత్యాది శబ్దేన । మృత్పాత్రే పిష్టపిణ్యాక లాజాన్ కృత్వా తిలాంస్తథా పూజయిత్వా గ్రహం రక్తగంధాద్యైః చతుష్పథే నిశిక్షిపేద్బలిం విద్వాన్ మంత్రేణానేన సంయతః । ప్రగృహ్ణ్వ బలిం చేమం మహాజ్వరమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం బహుబల॥ ఇతిమహాజ్వరహరమ్.

—* అథకుంభగ్రహహరమ్. జంభగ్రహహరమ్. జంభకగ్రహ ఇత్యపినామ. *—

కాత్యాయనః ॥ అంత్యజాగామినం చైవ పరస్త్రీగామినం గ్రహః । కుంభకాఖ్యః ప్రగృహ్ణాతి తస్యజ్వరవాన్ భవేత్ ॥ అసంబద్ధప్రలాపశ్చ శ్వాసకాసీ చజాయతే । అత్ర చాంద్రాయణం కుర్యాజ్జుహుయాత్తిలసర్పిషా ॥ మంత్రా వ్యాహృతయః ప్రోక్తాః జపేత్సూక్తం చ పౌరుషమ్ । సావిత్రీం చ హిరణ్యం చ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ అన్నం కీలిశ్చ పిష్టశ్చ పిణ్యాకం పాయసం మధు । తైలం చ మృణ్మయే పాత్రే కృత్వా గంధాదిభిర్వృతమ్ ॥ పూజయిత్వా పూర్ణకుంభం వస్త్రహేమసమన్వితం । బలిం చతుష్పథే రాత్రౌ మంత్రేణానేన నిక్షిపేత్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం కుంభకాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్॥ ఇతికుంభగ్రహహరమ్.

—* అథకపిలగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ నష్మీం వేదాన్ హుతభుజప్రస్రవేద్యదితన్మహాః । కపిలాఖ్యః ప్రగృహ్ణాతి తలోదరశూలవాన్ । సర్వాంగదాహవాంశ్చైవ భవేత్తీతవిలోచనః ॥ త్రిరాత్రముపవాసః స్యాత్ తద్రోగస్యాపనుత్తయే । సోమారుద్రేతి చ జపేత్సూక్తం త్వయుత సంఖ్యయా । హిరణ్యం చ యథాశక్తి దద్యాదథ బలిం క్షిపేత్ । బలిదానప్రకారమాహ ॥ లాజాన్ తిలాంశ్చ పిణ్యాకం పిష్టం గుడి రమేవచ । మాంసం చ తైలపక్వం చ కృత్వా మృణ్మయభాజనే । రాత్రౌ చతుష్పథే కుర్యాత్ వస్త్రైర్గృహపూజనమ్ । హిరణ్యసహితేనాథ పూర్ణకుంభేన సంయుతమ్ బలిం తత్ర క్షిపేద్విద్వాన్ మంత్రేణానేన సంయుతః । ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం కపిలాఖ్యమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబల ॥

ఇతి కపిలగ్రహహరమ్.

—* అథశివపాదగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ మాతుఃపితుర్దేవతాయా గుర్వాదేర్యస్తుగర్వతః। అవజ్ఞాంకురుతేతంతుశివపాదాభిధోగ్రహః॥గృహ్ణాతితత్క్షణాన్మూర్ఛ్నీజడశరీరోగవాన్భవేత్। పాదగ్రహీజ్వరీచైవ జాయతేతత్రనిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణంభవేదాతేసూక్తేనజుహుయాచ్చరుమ్ । ఘృతంచాష్టాధికశతంబలిర్దేయోయథావిధి॥ బలిదానప్రకారః ॥ పిష్టంతిలంచపిణ్యాకంలాజాన్ఘృత్వాథమృణ్మయే । మార్గద్వయ సమాయోగేవస్త్రాద్యైర్గ్రహమర్చయేత్ ॥ ప్రకారాంతరం ॥ పాయసంచఫలంకందంలాజాంశ్చాపూపకాన్దధి । తామ్రపాత్రే వినిక్షిప్యసోదకంకుంభమేవచ ॥ చతుష్పథేక్షిపేద్వస్త్రగంధాద్యైర్గ్రహమర్చయేత్ । తతోబలిం క్షిపేద్విద్వాన్మంత్రేణానేనసంయుతః ॥ బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం శివపాదమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల॥ *

ఇతిశివపాదగ్రహహరమ్.

—* అథోర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నిష్కారణంపరద్రవ్యహారిణందుఃఖకారిణమ్ । కర్ణేజపంచోర్ధ్వకేశీగ్రహోగృహ్ణాతిమానవమ్ ॥ స్ఫోటాస్తుతత్రజాయంతే తస్యాంగేష్వఖిలేష్వపి । చాంద్రాయణం ప్రకుర్వీతకృచ్ఛ్రంవారోగశాంతయే ॥ ఆతేసూక్తేనజుహుయా చ్చరుమాజ్యంపృథక్పృథక్ । హోమోవ్యాహృతిభిశ్చైవదద్యాత్స్వర్ణంచశక్తితః ॥ బలిదానప్రకారః ॥ పాయసంచఫలంకందంలాజాంశ్చాపూపకాన్దధి । తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్యసోదకంకుంభమేవచ ॥ చతుష్పథేక్షిపేద్వస్త్రగంధాద్యైర్గ్రహమర్చ్యచ। బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమమూర్ధ్వకేశిమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల॥ *

ఇత్యూర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్.

—* అథవిష్టంభగ్రహహరమ్. *—

కాత్యాయనః ॥ స్వకీయాచారవిభ్రష్టాన్బ్రాహ్మణప్రభృతీతరాన్ । విష్టంభనామాగృహ్ణాతి గ్రహః శీతజ్వరీతతః ॥ హస్తపాదతలేదాహోవాగ్వ్యకుంచితపాణియుక్ । స్ఫోటయుక్తశ్చజాయేతహస్తయోఃపాదయోస్తథా ॥ విషూచీబధిరశ్చైవజాయతేతస్యనిష్కృతిః । చాంద్రాయణం ప్రకుర్వీత ఘృతాక్తైరామ్రపల్లవైః ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవై హోమస్స్యాజ్జాతవేదసా । సహస్రశీర్షసూక్తంచజపేదయుతసంఖ్యయా॥విష్ణోర్నామసహస్రంచసహాపంచాతురంజపేత్ । సహస్రకలశస్నానం వాసుదేవస్యకారయేత్ ॥ దద్యాద్ధిరణ్యదానంచబలిర్దేయోయథావిధి । బలిప్రకారమాహ ॥ పాయసంపిష్టగుళికామథ్వాపూపపయోదధి । తామ్రపాత్రేషుభేకృత్వాపూర్ణకుంభంసహోదకమ్। నిత్వా చతుష్పథేతత్రధ్వజాద్యైర్గ్రహమచ్యర్చ । విద్వాననేనమంత్రేణ సంయుతోనిక్షిపేద్బలిమ్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంవిష్టంభాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబలఇతి ॥ *

ఇతివిష్టంభగ్రహహరమ్.

—* ఏతచ్చేదివవృత్తాఖ్యగ్రహహరమపి॥ అథమహాజిహ్వాగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ ముసలోలూఖలాదీంశ్చ తథా యజ్ఞాయుధాన్యపి । ఆయుధాన్యపి పాదాభ్యాం లంఘయేద్యో నరస్తుతమ్॥ కాలకర్మాత్పరిగృహ్ణాతి మహాజిహ్వాభిధో గ్రహః। తతో గద్గదవాక్యస్స్యాత్సోపిజిహ్వావ్రణీ భవేత్॥ ఆజ్యహోమో వ్యాహృతిభి రుద్వ్యం నద్యేత్యృచం జపేత్। గాయత్రీంచాత్ర దానం చ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ పక్వాన్నమత్స్యాంస్తథా పక్వం తిలపిష్టం సురాం దధి। రుధిరం సూపశాకాన్నం సూక్ష్యకృత్వా చతుష్పథే॥ వస్త్రైర్దీపైర్గ్రహమభ్యర్చ్య బలిం దద్యాద్విచక్షణః। బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం మహాజిహ్వమహాబల। ఆతురస్యసుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛంత్వ మహాగ్రహ॥ *

ఇతి మహాజిహ్వాగ్రహహరమ్.

—* అథనవగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సఖ్యుస్తపస్వినో వాపి గురోర్వా స్వామినోపి వా । స్త్రీంగామినం సంక్రమతే గ్రహశ్చామం నవగ్రహః ॥ తతస్స్ఫోటీమేధ్రదాహోంబా ర్ఘ్నానీ నేత్రరోగవాన్ । జాయతే నిష్కృతిస్తత్ర తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం భవేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రశ్చ కృచ్ఛ్రశ్చ చాంద్రాయణమథాపి వా। కూశ్మాండైర్జుహుయాత్సర్పిర్ధేనుం దద్యాద్ద్విజాతయే ॥ పౌరుషం చ జపేత్సూక్తం కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ । లాజైః పర్యుషితాన్నేన పతాకాధ్వజసంయుతైః ॥ పూర్ణకుంభేన సహితో బలిర్దేయశ్చతుష్పథే॥ అత్రమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం నవగ్రహ మహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాబలేతి ॥ *

ఇతినవగ్రహహరమ్.

—* అథవాసవగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ వల్మీకభేదనాద్యేన సర్పబాధాం కరోతి యః । తం వాసవగ్రహో నామా గృహ్ణీయాత్తేన సజ్వరీ ॥ అధ్మానీ చ విసర్పీ చ జాయతే తత్ర నిష్కృతిః । ప్రాజాపత్యం భవేదాజ్యహోమో వ్యాహృతిభిస్తథా । అగ్నిరస్మీత్యృచం జప్త్వా యతిం చేదం జపేదృచమ్ ॥ దద్యాద్వస్త్రం యథాశక్తి బలిం దత్వా విచక్షణైః। అన్నం బహువిధం కృత్వా సమాధాయ చతుష్పథే ॥ నిక్షిపేద్వివిధైర్గంధైః పుష్పైర్నానావిధైర్ధ్వజైః॥ గ్రహమభ్యర్చ్య విధివామం తేనానేన మంత్రితః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం వాసవాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాబల॥ *

ఇతివాసవగ్రహహరమ్.

—* అథవాయసగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవద్విజాగ్రహారాదౌ తటాకాదిషు మోచనమ్। విష్ఠాయాః కురుతే యస్తం గ్రహో గృహ్ణాతి వాయసః॥ అధ్మానీ చాప్యరుచిమాన్ పాదదాహీ చ జాయతే । కృచ్ఛ్రమేకం చరేదాజ్యహోమో వ్యాహృతిభిస్తథా ॥ అష్టాధికసహస్రం వా కుర్యాద్దద్యాచ్చ కాంచనమ్॥ *

ఇతివాయసగ్రహహరమ్.

—* అథక్షేత్రపాలగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవతానిధనాత్క్షేత్రపాలస్సంక్రమతే గ్రహః । తతో భవేన్ముఖే శోషీ జిహ్వా

యాః ప్రభవేద్వ్రణః॥ ప్రాజాపత్యం ప్రకుర్వీత క్షేత్రపాలాభిషేచనమ్ । శతరుద్రేణ కుర్యాచ్చ మహాజిహ్మా గ్రహోదితః ॥ బలిర్దేయస్తు విధినా మంత్రపూతస్సమాహితః॥ ❊

ఇతి క్షేత్రపాలగ్రహహరమ్.

—❊ అథాచలగ్రహహరమ్. ❊—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉపకర్తారిబంధౌ వా నుపకార్యాపవాదకైః । తస్కరైర్వా సఖ్యకారీ తం గృహ్ణాత్యచలగ్రహః । అచలగ్రహసంస్పృష్టో జ్వరీ శ్వాసీ చ ఖాసవాన్ । సర్వాంగరోగిత్వగ్దోషీ మందాగ్నిశ్చ ప్రజాయతే ॥ కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం వాపి కుర్యాత్కూశ్మాండహోమకమ్ । కయానశ్చిత్ర ఇత్యేవం అష్టోత్తర శతం జపేత్ అగ్నిరస్మీ తృచం వాపి సహస్రం చాధికం జపేత్ । బలిప్రకారమాహ ॥ తిలచూర్ణయుతం చాన్నం ద్రాక్షా క్షీరం చ సక్తవః । అపూపారుధిరం చైవ సురా చేత్యేష వై బలిః ॥ వస్త్రైర్ద్వైర్గ్రహమభ్యర్చ్య పూర్ణకుంభయుతం బలిం। చతుష్పథే నిక్షిపేత్తు మంత్రేణానేన సంయుతః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం అచలాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాబల ॥ ఇత్యచలగ్రహహరమ్. ❊

—❊ అథహస్తిపాదగ్రహహరమ్. ❊—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ దేవద్రవ్యం తు యో భుక్తే గామగ్నిం బ్రాహ్మణం తథా । పాత్రీస్థాన్నం చ నిర్మాల్యం లంఘయేద్యస్తు తం నరం ॥ గృహ్ణాతి హస్తిపాదాఖ్యః చిహ్నాన్యత్ర నిబోధత । వల్మీకవ్యాధిమాన్పాదదాహీ చ్ఛర్దివిరేచనః ॥ ప్రాజాపత్యం ప్రకుర్వీత హోమో వ్యాహృతిభిర్భవేత్ । హిరణ్యం చ యథాశక్తి దద్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ ఇతిహస్తిపాదగ్రహహరమ్.

—❊ అథకర్ణగ్రహహరమ్. ❊—

కాత్యాయనః॥ దేవస్వముపభుంక్తే యః స గ్రహః కర్ణసంజ్ఞికః । గృహ్ణాతి తేన జిహ్మో తు నచలత్యస్య కర్ణయోః ॥ బాధిర్యం జాయతే చాంగే కండూతిర్మహతీ భవేత్ । అత్ర చాంద్రాయణం కుర్యాద్ధోమో వ్యాహృతిభిస్తథా ॥ వృషదాదివేతిసూక్తం చ సహస్రం చాష్టవైభవేత్ । బలిప్రకారః ॥ తిలపిష్టం సురాం మాంసం అన్నం లాజాంస్తథా దధి । కందశ్చేద్వ్యఖిలం హ్యేతద్బలిరత్ర ప్రశస్యతే ॥ ధ్వజైర్గంధాదిభిర్ధూపైః గ్రహమభ్యర్చయేత్తతః । చతుష్పథే నిక్షిపేద్ధిబలిం మంత్రేణ మంత్రవిత్ ॥ మంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం కర్ణాఖ్యస్త్వం మహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాబల ॥ ❊

ఇతికర్ణగ్రహహరమ్.

—❊ అథ ధనగ్రహహరమ్. ❊—

కాత్యాయనః ॥ తపస్వినీసఖిస్వామిస్త్రీగామీ గర్భిణీగమః । యస్తం ధనగ్రహః క్షిప్రం గృహ్ణీయాత్తత్ర లక్షణమ్ ॥ అస్యస్పందో మాత్రకృచ్ఛ్రమాత్మానముపజిహ్మికా । జానుతే తన్నివృత్త్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥ ధేనుం దద్యాత్తథా హోమం కూశ్మాండాఖ్యం సమాచరేత్ । జపేచ్చ పౌరుషం సూక్తం సహస్రాహుతిసంఖ్యయా ॥ ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించేదమచం తథా । జలే స్థిత్వా జపేద్ధేనుం దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః॥ బలిక్రమమాహ ॥ అన్నం పర్యుషితం లాజాధత్తూరకుసుమాని చ । సహిరణ్యైః పూర్ణకుంభో బలిరత్ర విధీయతే ॥ చతుష్పథే బలిమముం నిక్షిపేన్మంత్రతో నరః । అభ్యర్చ్య వస్త్రగంధాద్యైః గ్రహం యత్నేన సంయుతః । ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం ధనగ్రహ మహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాబల ॥ ❊

ఇతిధనగ్రహహరమ్.

—* అథ బాలగ్రహహరణమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే । [illegible] । [illegible] వర్ణ [illegible] । [illegible] సహస్రకలశ స్నానం [illegible] । [illegible] రంచ [illegible] గ్రహం । [illegible] ॥ ప్రత్యక్షీభూయ బలిం [illegible] గ్రహః । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్యేవ మహాబల ॥ ఇతి [illegible] గ్రహహరణమ్.

—* అథ కృశగ్రహహరణమ్. *—

కృశగ్రహస్త్వేక శశిగ్రహ ఇత్యభిధానము ॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సూర్యచంద్రోపరాగే తు యోఽభూ [illegible] కృశగ్రహః । ప్రతిపృష్టః [illegible] కృశోఽగ్నదక [illegible] ॥ శ్వాసీ శూలీ వివర్ణశ్చ పీతనేత్రోఽభవేన్నరః । పిప్పలికామయస్యాహ [illegible] కుర్యాచ్చాంద్రాయణం వ్రతం । అష్టోత్తరసహస్రం తు జపేత్సూక్తం చ పౌరుషం । అష్టోత్తరశతం నాభ్యాం [illegible] తెనైవ చ ॥ అగ్నిరక్షిత్ర్యచం వాపి జపేత్పూర్వోక్తసంఖ్యయా ॥ బలిప్రకారః ॥ మేషీపుత్తలికాం వస్త్రగంధాద్యైరభిపూజ్య చ । దత్వా నైవేద్యమథ తదుపర్యారోప్య కాందనం ॥ చతుష్పథే [illegible] నేతాం మంత్రేణానేన పంచతః । ప్రత్యక్షీభూయ బలిం చైవం కృశనామా మహాగ్రహః । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్యేవ మహాబలః ॥ ఇతి కృశగ్రహహరణమ్.

—* అథ శిశుగ్రహహరణమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ [illegible] ॥ శిశుగ్రహస్సంక్రమతే తో [illegible] తోజ్వర [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] టమేషజమ్ ॥ [illegible] । [illegible] గ్రహాన [illegible] తః ॥ [illegible] మంత్రేణానేన మంత్రవిత్ । ప్రత్యక్షీభూయ బలిం [illegible] శిశుగ్రహ మహాగ్రహ ॥ ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్యేవ మహాబల । ఇతి శిశుగ్రహహరణమ్.

—* అథ మేషగ్రహహరణమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ బాలగ్రహహరణాద్యుక్తం బాలమా [illegible] । [illegible] కుర్యాత్తు [illegible] ॥ మేషగ్రహస్సంక్రమతే తతస్స్వరకార్శ్యవేత్ । [illegible] సర్వాంగనేత్రే [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] జాయతే తత్ర [illegible] ॥ [illegible] వస్త్రం చ పాయసం సక్తవస్తథా । [illegible] ॥ గంధా [illegible] శత్రుప్రహారిణ్యే [illegible] । మంత్రేణానేన [illegible] ॥ పూర్వో

క్తేన చేత్యనేన స్కందగ్రహహారేణ- అజో మేషగ్రహగ్రాహీ తస్య తద్దోషశాంతయే । హిరణ్యాం శ్వేతవస్త్రం చేత్యాదినా బలిర్దేయః ॥ మేషగ్రహోద్దేశేన బలిమంత్రమాహ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం మేషగ్రహమహాబల ॥ ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాగ్రహ ॥ ఇతి మేషగ్రహహారమ్.

—* అథ స్కందగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ బాలగ్రహయుతం బాలమాదాయోచ్ఛిష్టముక్తస్వయమ్ । అగ్నిం స్పృశేత్తం స్కందాఖ్యో గ్రహస్సంక్రమతే తతః ॥ పాదయోర్హస్తయోశ్చైవ వికాసో వా యుజో భవేత్ ॥ బలిప్రదానమాహ॥ తిలపిష్టదధిక్షీర కృసరాపూపసక్తవః । రాజమాషాశ్చ ముద్గాశ్చ నిష్పావాస్కంధమూలకమ్ ॥ పక్వమాంసస్సురా చేతి పూర్ణకుంభయుతో బలిః । తిలపిష్టాదికం కాంస్యపాత్రే కృత్వాథ వేష్టయేత్ ॥ వస్త్రద్వయేన కలశం రక్తసూత్రేణ చైవహి । క్వచిచ్చ పుష్పాయుతనే కుంకుమాదిరసైశ్శుభైః ॥ చతురస్రం చతుర్హస్తం మండలం పరికల్పయేత్ । తత్ర దద్యాద్బలిం మధ్య రాత్రే మద్యేన సంయుతమ్ ॥ రక్తమాల్యాంబరైస్స్కంద గ్రహమభ్యర్చ్య యత్నతః ॥ బలిమంత్రమాహ ॥ బలాధీశ స్కందమహాన్ రక్తమాల్యాంబరప్రియ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం పూజాభిస్సహ పుష్టిమాన్ ॥ బలిమేవం విధానేన దత్వా చాగత్య మందిరమ్ । అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య తతః స్వాహాకృత్యాశ్చ దేవతాః ॥ యష్టవ్యాస్స్వీయమంత్రాభ్యాం హవిః క్షీరాజ్యసర్షపమ్ । ద్రోణమాత్రం తు పక్వాన్నం పక్వాన్నానాం తథాయుషాః ॥ పక్వం మాంసం దధి తథా తిలపిష్టం చ శోణితమ్ । హిరణ్యం చ బలిం దద్యాత్ప్రదోషే వృక్షమూలికే ॥ రక్తచందనరక్తస్రగ్వస్త్రైరపి పూజితమ్ ॥ *

ఇతి స్కందగ్రహహారమ్.

—* అథ స్కందాపస్మారగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉత్సర్గం కురుతే యస్తు వహ్నౌ మూత్రపురీషయోః । గ్రహస్సంక్రమతే తం వై స్కందాపస్మారసంజ్ఞికః ॥ తతో సందంశజిహ్వస్తు ఫేనిలాస్యో హి జాయతే । అపస్మారేభవేత్తత్ర పూర్వవద్బలిమాచరేత్ ॥

ఇతి స్కందాపస్మారగ్రహహారమ్.

—* అథ ప్రకారాంతరేణ స్కందగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అగ్నేః పరిసరే శేతే యోఽశుచిర్బాలకైస్సహ । స్కందగ్రహః ప్రగృహ్ణాతి తం తతః పాణిపాదయోః ॥ అస్యే చ వాతజో దోషః ప్రజాయేతాతి దారుణః । బాలకైరిత్యత్ర బహువచనమవివక్షితమ్ ॥ తమిత్యత్రాప్యేకవచనమవివక్షితమ్ । అత్ర చ తమిత్యనేన యశ్చ శేతే యశ్చ బాలకస్తయోర్ద్వయోః ॥ అత ఏవ బలిదానమంత్రేషు శిశుం వికారాన్ముంచేత్యాదీని లింగాని దృశ్యంతే ॥ యత్తచ్ఛబ్దయోర్నిత్యసంబంధాచ్చ యః శేతే సోఽపి లక్ష్యతే ॥ ఇతి మహార్ణవః ॥ ప్రతీకారమాహ ॥ నవహస్తమితం కృత్వా స్థండిలం చతురశ్రకమ్ । ఉపలిప్య శ్వేతవర్ణైః స్వస్తికాదీని విన్యసేత్ ॥ ద్వారాణి తత్ర చత్వారి చతుర్దిక్షు ప్రకల్పయేత్ । తేషు శక్తిం చ పాశం చ ముసలం తోమరం లిఖేత్ ॥ మధ్యేఽష్టదళపద్మం చ లిఖిత్వా తదనంతరమ్ । చతుష్కోణేషు విన్యస్య పూర్ణకుంభాంస్సమాహితః ॥ మధ్యే తత్ర బలిం దద్యాత్ స్కందగ్రహవిముక్తయే । బలిస్వరూపాదిదర్శయతి ॥ కృసరాన్నం

చపిష్టంచక్షీరందధిఘృతంమధు। అపూపాసక్తవోముద్గాః నిష్పావా రాజమాషకాః ॥ చణకాశ్చైవమూరాశ్చ సురాణాంపక్తథైవచ ॥ అథశకుక్కుటసంయుక్తైశ్ఛత్రమేషైణచిహ్నితైః । రక్తవస్త్రంచరక్తాస్యంరక్తచందనమేవచ ॥ రక్తపుష్పాణిధూపాంశ్చ పూర్ణకుంభస్సకాంచనః। అన్యానియానివస్తూనిశిశుక్రీడనహేతవః॥ ఏతత్సర్వంకదంబస్య మూలేవాస్థపమూలకే । స్కందస్యభవనేవాపిమంత్రేణానేననిక్షిపేత్ ॥ అత్రకదంబమూలాదిషుబలిదానవిధానాత్- తత్రైవ పూర్వోక్తస్థండిలంకల్పయేత్ - స్కందభవనస్కంద దేవాలయః॥ బలిదానశ్లోకమాహ ॥ బాలభానుద్యుతేదీప్యన్నగాంగంగాధరప్రియ । సురసేనాపతేస్కంద షణ్ముఖక్రౌంచసూదన ॥ లోహితాంగమహాభాగ కాలతుల్యగణేశ్వర । ద్వాదశాక్షమహావీర్యద్విషడ్భుజమహాబల ॥ కృత్తికానాంసుతజ్యేష్ఠశక్త్యాయుధశిఖిధ్వజ । బాలభాస్కరసంకాశరక్తమాల్యాంబరప్రియ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలిందేవం పూజాద్యైస్సహబుద్ధిమన్ । శిశుంవికారాన్ముంచాద్య శివపుత్రశివంకురు ॥ గత్వాచిరందేవరత భగవన్త్వమమున్నరమ్ । దత్వాబాలమముంబాల మాయుషాచాపివర్ధయ॥అలక్ష్మీంనాశయాశుత్వం గ్రహవిఘ్నంవినాశయ। పాలయత్వంవర్షశతం బలిమాదాయబాలకమ్ ॥ అథవహ్నింప్రతిష్ఠాప్యతత్రక్షీరంతథాదధి। పృషదాజ్యంచజుహుయాన్మంత్రాభ్యామాహుతిద్వయమ్ ॥ మంత్రాభ్యాంవక్ష్యమాణాభ్యాం ప్రతిద్రవ్యమాహుతింజుహుయాత్ ॥ పృషదాజ్యంనామదధియుక్తమాజ్యముచ్యతే ॥ అథమంత్రౌ ॥ అగ్నయేస్వాహా। అయమేకోమంత్రః ॥ కృత్తికాభ్యస్స్వాహేత్యపరః ॥ అనయోర్మంత్రయోరగ్నిఋషిః - అగ్నిఃకృత్తికాశ్చేతిక్రమేణక్రమేణదేవతే - యజుషాన్నచ్ఛందోనియమః - అనయోరర్థనామంత్రః ॥ త్వయ్యుద్యతోఽపితేస్కంద బలిభిఃపక్వజృంభిభిః । తేనమాహేశ్వరస్తుష్టఃత్వమత్యాస్సతతంశిశుమ్ ॥ త్వమవ్యస్సతతంనరమిత్యపిపాఠః ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణస్కందగ్రహహరమ్.

—* అథరీత్యంతరేణస్కందగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్ట బాలమాదాయ శయానంవ్రతభంగినమ్ । ప్రగృహ్ణాతిగ్రహస్కంద ఆధ్మానీజ్వరవాన్భవేత్ ॥ శ్వాసవాన్రక్తనయనోబహుమూత్రపురీషవాన్ । పార్శ్వద్వయోః పరితాపస్తత్రేమంబలిమాహరేత్ ॥ ఉచ్ఛిష్టంబాలమాదాయేతిఉచ్ఛిష్టమిత్యేతత్పదంబాలమిత్యస్యవిశేషణం। తథాబాలమాదాయశయానమితి విశిష్టవాక్యస్యాపిబలిమాహరేదిత్యుక్తం తత్ర కథమిత్యత్రాకాంక్షాయామాహ ॥ మేషకుక్కుట మాంసంచపాయసంసక్తవస్తథా। రుధిరంచహిరణ్యంచేత్యేతన్మూలేవటస్యహి ॥ వినిక్షిపేవర్ధరాత్రేరక్తవస్త్రాదిభిర్గృహమ్ । అభ్యర్చ్యవక్ష్యమాణేనమంత్రేణానేనసంయుతః ॥ బలాధీశస్కందమహాన్ రక్తమాల్యాంబరప్రియ । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం పూజాభిస్సహతుష్టిమత్ ॥ *

ఇతిరీత్యంతరేణస్కందగ్రహహరమ్.

ఇతిశ్రీనీలకంఠాత్మజభట్ట నీలకంఠకృతే కర్మవిపాకార్కే గ్రహహరాణి.

—* అథమృత్యుంజయవిధిః. *—

వసిష్ఠప్రోక్తే ॥ త్ర్యంబకస్యచమాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామిసాంప్రతమ్ । విస్తరేణయథాతత్వం ప్రసన్నోవక్తుమర్హసి ॥ ఏవంపృష్టఃప్రసన్నాత్మాతంప్రత్యాహమహామునిః । మహాతాతప్రసాదృష్టామృత సంజీవినీ

నయా ॥ విధింతస్యాః ప్రవక్ష్యామిసమాహితమనాః శృణు । [illegible] ప్రోక్తాచ్ఛందోనుష్టుబిహో
చ్యతే ॥ దేవతాత్ర్యంబకోరుద్రః షడంగాః [illegible] తన మోంతో హృదయం
స్మృతమ్ ॥ [illegible]యాగ్నివీర్యాయ వౌషడంత ముదా[illegible] । [illegible]స్తోత్రేణ ఫట్ [illegible] ము
దాహృతమ్ ॥ ప్రా[illegible] [illegible] ఏవం న్యాసాత్ షడంగాని నాంత భి
న్న[illegible] శివః ॥ [illegible] [illegible] ఏతే మనసరుదాహృ
తాః ॥ అథ [illegible]స్య మంత్రస్య షడంగాని ప్రకల్పయేత్ [illegible] మంత్రస్య సిద్ధయే ॥ అష్టో
త్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తథా । [illegible] పూతో హుతమిత్యుచ్యతే ॥ మంత్రం ప్రణ
వసంయుక్తం జపేచ్ఛ సమాహితః । [illegible] ॥ మృత్యుంజయ స్తతః
ప్రోక్తో మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః । బ్రాహ్మణైః క్షత్రియా వైశ్యా [illegible] ద్విజాతయః ॥ ఆత్మార్థం జప
హోమాంశ్చ కుర్యాన్నిత్యమతంద్రితః । పరార్థమపి కుర్వీత బ్రాహ్మణో మంత్రవిత్తమః ॥ దాతవ్యా దక్షిణా త
త్ర యథాతుష్టో ద్విజోత్తమః । ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యమపమృత్యుజయం తథా ॥ పరాభిచారణం చైవ కాలమృ
త్యునివర్తనమ్ । వశ్యాకర్షణవిద్వేషమారణోచ్చాటనం తథా ॥ పుత్రలాభం చ తద్వృద్ధిం వృష్టిం వృష్టినివార
ణమ్ । గజవాజిఖరోష్ట్రాణాం శాంతికర్మాణి సర్వశః ॥ ప్రతీకారం చ సర్వేషాం వృజినవ్యాధిరక్షసామ్ । అన్యా
న్యపి చ కార్యాణి యద్యద్యేతాని కారయేత్ ॥ అస్య మంత్రస్య యః ప్రోక్తో వినియోగో మహర్షిభిః । సర్వమంత్రే
షు తత్సర్వం అనేనైవ తు కారయేత్ ॥ కిమత్ర బహునోక్తేన మనసా యద్యదిచ్ఛతి । తత్తత్ఫలమవాప్నోతి నాత్ర
కార్యా విచారణా ॥ నక్షత్రాణి ప్రవక్ష్యామి ఆరంభే సర్వకర్మణామ్ । ఆద్రాయాం శాంతికర్మాణి ఆయు
ష్యం వైష్ణవే తథా ॥ శాంతిం పరాభిచారాణామపమృత్యుజయం తథా । ఆదౌ వినాయకం పూజ్య పుణ్యాహం వా
చయేత్తతః ॥ ఔపాసనాగ్నిమానీయ తస్మిన్కుండే వినిక్షిపేత్ । అథవా శ్రోత్రియాగారాత్ మథనం వా సమా
నయేత్ ॥ ఔపాసనేన కుర్వీత నిషేధోచ్చాటనాదికమ్ । ఆత్మాభిముఖమాసీనం ధ్యాత్వా సమ్యక్ప్రపూజయేత్ ॥
అర్చయేల్లోకపాలాంశ్చ ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణమ్ । తేషామనుచరాంశ్చైవ కుంభమధ్యే [illegible] ॥ తత్ర కృ
త్వాజ్యభాగాంతం సర్వముల్లేఖనాదికమ్ । స్వగృహ్యోక్తవిధానేన తతో హోమం సమారభేత్ ॥ ఆయుషే హో
మో ఘృతేనాగ్నౌ జుహుయాల్లక్షసంఖ్యయా । అయుతం వా సహస్రం వాష్టాత మష్టోత్తరం తు వా ॥ దూర్వాత్రి
కైర్వా జుహుయాత్ మధుత్రితయసంయుతైః । గుడత్రిఖండకైర్వాపి చతురంగుళమానకైః ॥ అథవా జుహు
యాద్విద్వాన్ మిశ్రితైస్తిలతండులైః । ప్రత్యాళితైస్తిలైర్వాపి జుహుయాద్ఘృతప్లుతైః ॥ పలాశసమిద్భిర్హుత్వా
త్వా పూర్ణమాయురవాప్నుయాత్ । అథవా గోఘృతాక్తైః పాయసైనైవ హోమయేత్ ॥ [illegible]
వముదకేన సమాహితః । ఆసీనః ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా జపేద్వా పూర్వసంఖ్యయా ॥ బ్రాహ్మణాన్పూజయే[illegible]
వేదవేదాంగపారగాన్ । ఆరోగ్యకామో జుహుయాదరకాష్ఠైర్ఘృతప్లుతైః ॥ [illegible]
ద్ద్రవ్యైరాజ్యేన వా పునః । పలాశసమిద్భిర్వాపి సర్వరోగప్రశాంతయే ॥ ఏవం రోగప్రశాంతిస్స్యా[illegible]
చాప్యుపద్రుతః । ఆచ్ఛిన్నైర్నాగ్రపత్రైర్వా [illegible] జుహుయాద్జ్వరే ॥ గుడూచీగుళికాభి[illegible] బదరై
ర్వా ఘృతప్లుతైః । ప్రమేహే మధునా హోమమ[illegible] పాయసా ఘృతేన వా ॥ ఉదుంబరసమిద్భిస్తు హోమమ[illegible] మూల
కే తథా । గుల్మే తు శాల్మలైర్హోమ[illegible] ఘృతేన వా ॥ వర్ధమానసమిద్భోమః సద్యశ్శూలహ[illegible]త్ ।
కరంజసమిధా వాపి సిగుర్వాదిసమిధోపి వా ॥ తైలేనాభ్యజ్య జుహుయాచ్ఛిరోరోగస్య శాంతయే । [illegible]మి
చ్ఛిజనాప[illegible]యాదతీసారప్రశాంతయే ॥ శాంత్యర్థం నేత్రరోగాణాం పలాశసమిధస్స్మృతాః । [illegible] సమిద్భి

హృత్వాఽపస్మారాత్ప్రముచ్యతే. కుబేరాత్స్వర్ణదర్భిణ్యస్తిఘ్న్యో హ్యంత్రశూలేష్వయం విధిః। తైలేనాభ్యజ్య జుహుయాద్వ్రజకంటైస్తథైవ చ॥ మాతులింగగుడూచీనాం హోమః కామిలనాశనః। మధుత్రితయహోమైస్తు శాంతి స్స్యాద్రాజయక్ష్మణః॥ హవనాత్ఫలమూలానాం గర్భరోగః ప్రశామ్యతి। సదన్నసూతికాపాపం మధుత్రితయసంయుతైః। ఛిన్నోత్థైశ్చ జుహుయాత్పలాశైర్వా ఘృతప్లుతైః। అథవా తైలసంయుక్తైర్జుహుయాద్గ్రాకసక్తైః। యే చాన్యే ముఖజా రోగాస్తేష్వేవం చ, తేషాం ప్రశమం యాంతి తైర్హోమైర్ఘృతప్లుతైః॥ ఔదుంబరాణాం రోగాణాం సర్వేషాం శాంతిమిచ్ఛతా। బిల్వవృక్షసమిద్ధోమః కర్తవ్యో ద్విజసత్తమైః॥ అంతే స్నాపితు జుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః దూర్వాభిస్త్వపామార్గాభిర్జుహుయాచ్చందనేన వా, శింశుపాశ్వత్థసమిధాం రక్తసారే తు హోమయేత్। అథవా గోఘృతేనైవ రక్తాతిసారశాంతయే॥ అన్యథా పేషు సర్వేషు కంఠరోగేషు హోమాదరైః ప్రభిః ఫలైర్వా జుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః। మధుత్రితయహోమస్తు సర్వరోగప్రశాంతయే। ఆయుర్వేదేషు యత్ప్రోక్తం యస్య రోగస్య భేషజమ్। తస్య రోగస్య శాంత్యర్థం తేన తేనైవ హోమయేత్। అథవా తేన మంత్రేణ పావమానీభిరేవ చ॥ త్రిభిః శతైర్యేన దేవేశమభిషించేత్సమాహితః। భూతప్రేతగ్రహజ్వరాదీనాం సర్వేషామపి శాంతయే॥ అథవా తర్పణం కుర్యాత్ పృథ్వ్యాం పూర్వోక్తసంఖ్యయా। నద్యాం సముద్రగామిన్యాం తటాకేషు సరిత్సు వా॥ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి సర్వరోగప్రశాంతయే। అథవా నియతాహారో జపేన్మంత్రం సమాహితః॥ శాంతయే సర్వరోగాణాం తథైవానుద్భవాయ చ। ఏవం హోమం ద్విజః కుర్యాత్ జపే తర్పణమేవ చ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థమాత్మనో వా పరస్య చ। ఏకాహం వా త్ర్యహం వాపి ద్వాదశాహం దశాహకమ్॥ పక్షో మాసో ద్విమాసో వా మాసత్రయమథాపి వా। అథవా చతురో మాసాన్ షాణ్మాసం త్వేక హాయనే॥ భయే మహతి సంజాతే దీర్ఘకాలం సమాహితః। అల్పేఽల్పకాలం కుర్వీత జపహోమాదికాః క్రియాః॥ రోగకాలోపయుక్తం చ ద్రవ్యం శయ్యాసనాదికమ్। రోగముక్తస్తు తత్సర్వం వోపయుజ్యాత్కథం చన॥ మృతసంజీవినీం విద్యాం బ్రాహ్మణానాం తు యోజయేత్। అపమృత్యుజయోపాయమహం వక్ష్యామ్యతః పరమ్॥ పూర్వోక్తదేశకాలే తు శుచిర్భూత్వా సమాహితః॥ మధుత్రితయయుక్తాభిః దూర్వాభిర్జుహుయాద్బుధః। సహస్రమయుతం వాపి శతమష్టోత్తరం తు వా॥ శ్వేతాగరు కుసుమైర్వాపి జుహుయాద్గోఘృతప్లుతైః। అపామార్గసమిద్భిర్వాపి తైః కృష్ణైర్వ్రీహిభిరపి॥ అథవా గోఘృతేనైవ పయసా చైవ హోమయేత్। కపిలాగోఘృతం క్షీరం ప్రశస్తం సంతిమసిషిచః। శనైశ్చరదినే శ్వేతం స్పృశన్మంత్రమిమం జపేత్। సాక్షాన్మృత్యోర్విముక్తస్స్యాత్ కిం పునస్స్వల్పమృత్యుభిః॥ అథవా పయసా దేవమభిషించ్య ఘృతేన వా। పలాశఖదిరాశ్వత్థసమిద్భిర్జుహుయాత్సుధీః॥ బిల్వవృక్షోద్భవైర్వాపి సోఽపమృత్యోర్విముచ్యతే। అథవా శ్రపయిత్వా తు చరుం రౌద్రం ద్విజోత్తమః॥ మంత్రేణానేన జుహుయాత్ ధ్యాత్వా దేవం త్ర్యంబకమ్। అష్టోత్తరశతం హుత్వా మృత్యుంజయతి మానవః॥ నిన్యస్య తం సర్వపితితోం తే ప్రణవం న్యాసేత్। అస్యాం గృహ్యసే దేవమంత్రాన్ మంత్రసమాహితః॥ భసితేనాగ్నిహోత్రస్య రక్షాం కృత్వాన యాబుచా। ప్రబోధ్య పునరప్యేవం మంత్రేణానేన సంస్పృశేత్॥ దుస్స్వప్నముద్భవశాంతిస్స్యాత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ అథ కామ్యాని కర్మాణి ప్రవక్ష్యామి సమాసతః। శ్రీకామో బిల్వవృక్షస్య సమిద్భిర్ఘృతవాఘలైః॥ యః సర్వైర్వ్యవస్య జుహుయాన్మహాలక్ష్మీమవాప్నుయాత్। గోకామః కపిలాక్షీరైః పద్మాకరోత్పన్నతేగాం పయస్వినీమ్॥ విద్యార్థీ జుహుయాద్దధ్నా మధురాత్రైః గోఘృతప్లుతైః। విద్యాం చాప్యయుతైర్విత్తం లభతే నాత్ర సంశయః॥ అన్నాద్యకామో జుహుయాదన్నమేవ ఘృతప్లుతమ్। పలాశసమిధైర్హుత్వా బ్రహ్మవర్చసమాప్నుయాత్॥ వృష్టికామస్తు సంపూజ్య దేవదేవం త్రియంబకమ్। అభ్యర్హపాద్యైః ఛేద

వ ప్రాసంగైరభిషేచయేత్ ॥ ఆపోహిష్ఠేతిభిస్సృభిర్హిరణ్యవర్ణాభిరేవ స్తథా । పవమానానువాకేన త్ర్యం
బకేత్యనయార్చా ॥ గంధంపుష్పంతథాధూపంహవిష్యాన్నంనివేదయేత్ । ఏవంసంపూజ్య దేవేశం ప్రణిపత్య
ప్రసాద్యచ ॥ వేదిసానాంసమిద్భిస్తుజుహుయాత్పాయసేనవా । పుణ్యాహంవాచయేన్నిత్యం బ్రాహ్మణా
న్భోజయేత్తతః ॥ అయుతంవాసహస్రంవా జుహుయాత్పయసాపివా । దశాహాభ్యంతరేవృష్టిః విష్యతిన
సంశయః ॥ ఆర్ద్రవాసాః పయఃసృక్తైశ్శిక్షీరవృక్షసముద్భవైః । సమిద్భిర్జుహుయాన్మంత్రీ సద్యోవృష్టి మ
వాప్నుయాత్ ॥ అగ్నిహోత్రస్థమాదాయ సితంభసితముత్తమమ్ । ఆసనైమైనరుచాహుత్వా జలే వృష్టినివార
ణమ్ ॥ పుత్రకామస్తుజుహుయాత్పాయసంఘృతసంయుతమ్। చరుశేషంస్వయంభుక్త్వా పుత్రంప్రాప్నోతి మా
నవః ॥ పౌర్ణమాస్యాం తిలాన్హుత్వా ఘృతాక్తాన్విందతేసుతమ్ । గోచర్మమాత్రమాలిప్య గోమయేనా
థభూతలే ॥ ధాన్యరాశింవినిక్షిప్య తన్మధ్యేస్థాపయేద్ఘటః॥ వింశతిం కలశాంస్తత్ర సితసూత్రేణ వేష్టయేత్॥
తీర్థతోయేనసంపూర్ణాన్పూరయేత్పల్లవాదినా । త్ర్యంబకేనతుమంత్రేణతత్రస్తానభిమంత్ర్యచ ॥ అథ
వంధ్యాస్త్రియంతైస్తుకలశైరభిషేచయేత్ । అచిరాల్లభతేపుత్రం ఆయుష్మంతంయశస్వినమ్ ॥ ఏతత్తేసర్వమా
ఖ్యాతంయస్మాత్వంపరిపృష్టవాన్। ఇత్యుక్త్వాబ్రహ్మణఃపుత్రో వసిష్ఠోబ్రహ్మవిత్తమః ॥ మృతసంజీవినీంప్రాహ
నీతాయప్రాణినాంతథా । ఆద్యంతుతారకంతస్య తారకాదంతిమంపరః ॥ వ్యాహృతిత్రయసంయుక్తం
స్వాహాంతిమమిహోచ్యతే । తారకందంతిమామూర్ధ్నం వహ్నిజాయాసమన్వితమ్ ॥ వేదేషుదృష్టంవిద్వద్భిస్తం
రోగస్యతుపుత్రక । ప్రణవాదితదంతేచ వ్యాహృతిత్రయసంయుతమ్ ॥ వ్యాహృతి ప్రణవాంతంవాస్వాహాం
తేనసమన్వితమ్ । ఏవంవిధమనుశ్రేష్ఠం సర్వమృత్యుభయాపహమ్ ॥ మృతసంజీవినీయంతు ప్రణవవ్యాహృతీ
యుతా । తతస్త్రియ్యా-బకైర్మంత్రైఃపునరంతేతథోచ్యతే ॥ మృత్యుంజయోయమేవాత్రి కథితోమంత్రవిత్త
మైః । సబీజోయస్తుమంత్రస్స్యాత్ మహామృత్యుంజయస్మృతః॥ప్రణవంవ్యాహృతీశ్చైవ తాన్త్రిబీజాన్వదేత్పు
రా । తతోజపేత్త్ర్యంబకమనుం అంతేవ్యాహృతయశ్చతాః ॥ త్రిబీజంప్రణవాంతంచవహ్నిజాయాంతతోచ్చ
రేత్ । ప్రణవోహిప్రపాదశ్చమృతహాతారకస్తథా॥ భూరాదికావ్యాహృతయఃత్ర్యంబకేతిచమంత్రతః॥ విపర్య
యేణత్రిబీజంతద్వచ్చవ్యాహృతిత్రయమ్ ॥ స్వాహాంచమనుశేషస్తుశుక్రేణారాధితఃపురా । మహామృత్యుంజయ
ఇత్యేవప్రోక్తోభువనత్రయే ॥ ఓంకారైస్సంయుతైష్షడ్భిః చతుర్భిరథవాపివా । మృత్యుంజయోథవిధివ దుపా
స్యైప్సితమాప్నుయాత్॥ ఇతివసిష్ఠోక్తత్ర్యంబకకల్పః.

—॥ అథశౌనకోక్తమృత్యుంజయజపహోమవిధిరుచ్యతే. ॥—

శౌనకః ॥ అపమృత్యుంజయంహోమంవక్ష్యామ్యథద్విజన్మనాం। కుర్యాత్త్రిజన్మనక్షత్రేవిషువే సంక్రమేత
థా ॥ పౌర్ణమాస్యామమావాస్యాం గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । సర్వవ్యాధి సముత్పన్నే యథావిధి సమా
హితః ॥ స్నాతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లమాల్యానులేపనః । అలంకృతేశుచౌదేశే పుణ్యాహం వాచయేద్ద్విజః ॥
అథాజ్యభాగపర్యంతంయజ్ఞతంత్రంసమాహితః । ఘృతాక్తంజుహుయాద్దన్నచువదానస్యసంపదః ॥ అతోభ
ద్రేతిమంత్రేణదూర్వాహోమమ్ప్రచంప్రతి । త్ర్యంబకేణేతిమంత్రేణ హోమమష్టాధికం శతమ్ ॥ ఇమంజీ
వాయుషేత్విత్వందూర్వాదిజుహుయాత్తతః । చరుణాపురుషసూక్తేన ఘృతేనాథ స్రువేణవై ॥ పునఃపున
ర్జాయమానేత్యద్రవిణసః ॥ దక్షిణావతామిదమాది - అథాహుత్యాహమంత్రాన్సర్వాన్ ఏషవాం దేవావ
శ్వినే గోమాయురదేతి రుద్రావరుణాసోమేన మగ్నిమూర్ధ రేణసంఖ్యాసవమయితి ద్వే - ఉదీర్ఘాంజీవః సవితావ

శ్చాదాయుస్సన్నమేతిప। తద్వృక్షు దేవహితం నుక్త్వా దివా ప్రణామంతతి - తప్పుదశావంతతశ ఇ ప్రకృత్యుర్థ్య తిహోమామ శేషంసమాపయేత్ ॥ ఇంద్రాదయుఃలోసోమహో మేనసర్వేషాం రాజహానేయుస్యక్ । ప్రయాంతుప్రసన్నా యింద్రమస్సుసుధత్తే దీర్ఘాయుశ్చామృత ప్రశిరస్న అయుః । ధన్యం యశస్యమాయుష్యమారోగ్యం ప్రసిద్ధ్యనం అపమృత్యుభయం హోమమహారోగశాన్తిరస్తువై ॥ ఇతి ॥ *

—* అథమంత్రిన్యాసక్రమః. *—

హేమాద్రౌ శౌనకః । త్రియంబకంయజామహే ప్రతిశిఖాయాంన్యసేత్। సుగంధిం పుష్టివర్ధనమితివ్యా దయే। ఊర్వారుకమివబంధనాదితిబాహ్వోః। మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాదితి నాభౌ। పదేగుల్ఫేవజం ఘోరుజఘనే కటిమేఢ్రె॥ నాభౌకుక్షిద్వయే పార్శ్వే కక్షయోఃకుచయోర్హృది॥ సర్వాంగేకృకాటికా యాంచకూర్పరామణిబంధకే। కనిష్ఠనాసికామధ్య తర్జన్యంగుష్ఠపాణిషు॥ కంఠేధముఖేవక్త్రేనాసికాకర్ణ చక్షుషి। లలాటేమూర్ధ్నిచోర్ధ్వాయాంవర్ణాన్మంత్రస్యవిన్యసేత్॥ *

ఇతిత్ర్యంబకమంత్రన్యాసః.

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవాయస్యాంబికానామతశ్చాకల్యాపరమార్తిరార్యచరితశ్రీపెద్దిభట్టః పితా। సోయంకౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభటువిశ్వేశ్వరో వేదెస్మార్త మతేన మెచసపదే వాక్యే కృతీ వర్ధతే॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రేప్రకృతిరమణీయావ్యవహృతిఃపరాశీలంశ్లాఘ్యంజగతిరుజవస్తైకతిపయే। చిరంచిత్తేతేషాం ముకురతలభూతేస్థితిమియాదియంవ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యఫణితిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితప్రబంధే మాంధాతృనామ్నామదనాత్మజస్య। సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణేపూర్ణస్తరంగోదశమోమహీయాన్॥ *

ఇతిశ్రీమత్పండిత పారిజాత కళారిమల్లేత్యాది బిరుదవిరాజమాన శ్రీమదన భూపాల పుత్ర
మాంధాతృకృతౌ స్మృతిమహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాక సంగ్రహే

ప్రకరణంనామ దశమస్తరంగః.

శ్లో॥ దొడ్డబేలి, పురీవాసి నారాయణసుశోధితా।
చిరంజీయాత్కృతిరియంనారాయణపదార్పితా॥

కర్మవిపాకగ్రంథస్సమాప్తిమగమత్.

అథ శ్రీనీలకంఠభట్టాత్మజ శంకరభట్టకృత కర్మవిపాకసంగ్రహోక్త రుద్రకలశస్నానాది విశేషవిధానాని లిఖ్యంతే,—

—* అథ రుద్రకలశస్నానవిధిః. *—

యుధిష్ఠిరః ॥ రుద్రస్నానవిధానేన కథయస్వ జనార్దన । సర్వారిష్టోపశమనం సర్వశాంతిప్రదం నృణామ్ ॥ శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ॥ దేవసేనాపతిం స్కందం రుద్రపుత్రం షడాననమ్ । అగస్త్యో మునిశార్దూల స్సుఖాసీనమువాచ హ ॥ సర్వజ్ఞోసి కుమార త్వం ప్రసాదాచ్ఛంకరస్య హి । స్నానం రుద్రవిధానేన బ్రూహి దేవ కథం భవేత్ ॥ స్కంద ఉవాచ ॥ మృతవత్సా తు యా నారీ దుర్భగా ఋతువర్జితా । యా సూతే కన్యకా వధ్వా స్నానమాసాం విధీయతే ॥ అష్టమ్యాం వా చతుర్దశ్యాముపవాసపరాయణః । ఋతౌ శుద్ధా చతుర్థేఽహ్ని హ్యాప్రసూత్యాదినేథవా ॥ నద్యోస్తు సంగమే కుర్యాత్ మహానద్యాం విశేషతః । శివాలయే థవా గోష్ఠే వివిక్తే వా గృహాంగణే ॥ ఆహితాగ్నిం ద్విజం శాంతం ధర్మజ్ఞం సత్యశాలినమ్ । స్నానార్థం ప్రార్థయే దేనం నిపుణం యజ్ఞకర్మణి ॥ తతస్తు మండలం కుర్యాత్ చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ । బద్ధచందననాళం చ గోమయేన తు లేపితమ్ ॥ తన్మధ్యే శ్వేతరజసా సంపూర్ణం పద్మమాలిఖేత్ । తస్య మధ్యే మహాదేవం స్థాపయేత్కర్ణికోపరి ॥ దద్యాద్దళేషు నంద్యాదీన్ చతుర్దిక్షు విధిపూర్వకమ్ । ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ దళేష్వష్టసు విన్యసేత్ ॥ దేవీం వినాయకం చైవ స్థాపయేత్తత్ర పార్థివ । దత్వార్ఘ్యం గంధధూపం చ పుష్పం దీపం గుడోదనమ్ ॥ భక్ష్యాదికం చ నైవేద్యం ఫలం తాంబూలమేవ చ । దక్షిణాం చ తతో దత్వా నమస్కృత్య క్షమాపయేత్ ॥ అనేన విధినా కుర్యాత్ కలశం రుద్రసంజ్ఞికమ్ । స భుక్త్వా సకలాన్ భోగాన్ ప్రసాదాచ్ఛంకరస్య చేతి ॥ *

—* అథ సర్వరోగహర తృచార్ఘ్యదానవిధిః. *—

హేమాద్రౌ ॥ ఉద్యన్నద్యేతి మంత్రోయం సౌరః పాపప్రణాశనః । రోగఘ్నశ్చ విషఘ్నశ్చ భుక్తిముక్తిఫలప్రదః ॥ కరామలకవద్దృష్టో గుహ్యః పరమసిద్ధిదః । పుత్రస్య రోగనాశాయ ఖ్యాతో లోకహితాయ చ ॥ ఏతేనారాధితో దేవ స్తృచమంత్రేణ భాస్కరః । ఏతేనైవ విధానేన న్యాసపూర్వక్రమేణ చ ॥ హస్తయోః పాదయో మూర్ధ్ని పాదనాభిముఖేషు చ । చక్షుషోః కవచం చాస్త్రం పాదస్యాదిపదైర్న్యసేత్ ॥ ఉద్యన్నద్యేతి దక్షిణహస్తేన మాం కృతేనాభిరక్షతు । ఆరోహన్ ద్వామహస్తేన మాం కృతాదభిరక్షతు ॥ శుకేషు హృద్రోగహృత్సూర్యో జ్ఞానాత్త్వథామయాత్ । హరిమాణం మూర్ధ్ని భానుర్మాం భూతాత్సర్వతోఽవతు ॥ కేశేషు శిష్యపాదేవ గమనాదవటాద్ధరిః । రోపణాకాసు వామే తు రక్షత్వపాపాత్ప్రమాగమాత్ ॥ అథో నాభ్యాం తమోజాడ్యాత్త్వగ్గోభిరక్షతు । హరిమాణం సుఖం జిహ్వాః మరీచిర్మమ రక్షతు ॥ ద్విషంతం కవచం మేస్తు మే రోమాన్యరుణో రక్షతు । విద్వేషణాత్సర్వతో మాం రక్షత్వస్త్రేణ భాస్కరః ॥ ఏవం యః కురుతే న్యాసం ద్వాదశాంగో గతాశివ । స స్యాత్పాపవినిర్ముక్తః సర్వోపద్రవవర్జితః ॥ ఉపచారాదికం కుర్యాద్గంధపుష్పైః స్వశక్తితః । రక్తగంధాక్షతైః పుష్పైస్తామ్రపాత్రేణ భక్తితః ॥ పాదార్ధవత్తృచే నైవ ... నవత్యా విలోమతః । దద్యాదర్ఘ్యం స మంత్రం చ అనులోమ్యే పునః పునః ॥ యోఽర్ఘ్యం వై తామ్రపాత్రేణ ప్రదదాతి సహస్రకమ్ । శతం వా భానువారేణ విప్రాన్ద్వాదశ భోజయేత్ ॥ రోగాద్భవతి నిర్ముక్తస్సర్వశత్రూన్ జయేచ్చ సః । చతుర్వింశతివార్ఘ్యైశ్చ రోచతే [illegible] ద్బ్రహ్మసువర్చసమ్ ॥ సర్వరోగవినిర్ముక్తో ద్వేషిణశ్చ సమృత్యుసః । పుత్రభార్యాపశూనాం చాప్యారోగ్యం సర్వదా భవేత్ ॥ శ్రియం ప్రాప్నోతి విపులాం బ్రహ్మప్రాప్నోత్యనామయమ్ ॥ ఇతి తృచార్ఘ్యదానమ్.

—* అథతృచార్ఘ్యదానప్రయోగః. *—

ఆదస్య ప్రపోహానాయస్య - మాసాద్యుక్తిశ్యము నుజీవచ్ఛుభరావిశోక్షేన అముకరోగస్య సమూలనాశద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సకలేప్సిత సూర్యార్ఘ్యదానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య తృచార్ఘ్యదానం కుర్యాత్. ఉద్యన్నద్యేతి తృచస్య కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వ ఋషిః - సూర్యో దేవతా - అనుష్టుప్ ఛందః - తృచార్ఘ్యదానే వినియోగః - ఇతి షడంగన్యాసః - ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ ఇత్యంగుష్ఠాభ్యాం నమః - హృద్రోగం మమ - శిరసే స్వాహా - శుకేషు - దధ్మసి - శిఖాయై వషట్ - అథో — దధ్మసి - కవచాయ హుం ఉదగా — సహ - నేత్రత్రయాయ - ద్విషంతం — రంధ్యం - ఇత్యస్త్రాయ ఫట్ - షడంగతః - తతః - తేజోరాశిస్సవిత్రియాయుక్తః సత్ప్రకాంతః సప్తాశ్వః । కరీటపద్మనేత్రశ్చ పద్మరాగవిభూషితః । పద్మాసనాయ నమః - ఇతి ధ్యానం । ధ్యేయస్సదా సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారాయణస్సరసిజాసన సన్నివిష్టః కేయూరవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీ హారీ హిరణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్రః ॥ ఇతి ధ్యాత్వా రక్తచందనేన ద్వాదశదళం పద్మం సూర్యం మిత్రాదినా ద్వాదశ - దళపింగళ మాత్రరాయణ సాగతిం చ సంపూజ్య - రక్తచందనయుతం తామ్రపాత్రే అర్ఘ్యం దద్యాత్ - తద్యథా ఉద్యన్నద్య మిత్రమహః - మిత్రాయ మేదమర్ఘ్యం నమః - ఆరోహన్నుత్తరాం దివం - రవయే - హృద్రోగం మమ సూర్య - సూర్యాయ నమః - హరిమాణం చ నాశయ - భానవే నమః - శుకేషు మే హరిమాణం - ఖగాయ నమః - రోపణాకాసు దధ్మసి - [illegible]ష్ణే నమః - అథో హారిద్రవేషు మే హిరణ్యగర్భాయ నమః - హరిమాణం నిదధ్మసి - మరీచయే - ఉదగాదయమాదిత్యః - ఆదిత్యాయ - విశ్వేన సహసా సహ - సవిత్రే - ద్విషంతం మహ్యం రంధయన్ - అర్కాయ - మో అహం ద్విషతే రధం - భాస్కరాయ నమః - ఇతి ద్వాదశకః - అథార్ఘ్యషట్కః - ఉద్యన్నద్య మిత్రమహః ఆరోహన్నుత్తరాం దివం మిత్రరవిభ్యాం హృద్రోగం - నాశయ ॥ సూర్యభానుభ్యాం శుకేషు - దధ్మసి - ఖగపూషభ్యాం - అథో హారిద్రవేషు మే - హరిమాణం నిదధ్మసి - హిరణ్యగర్భమరీచిభ్యాం - ఉదగా - సహసా సహ - ఆదిత్యసవితృభ్యాం - ద్విషంతం - ద్విషతే రధం - అర్కభాస్కరాభ్యాం - అథ బుక్కః - ఉద్యన్నాశయ - మిత్రరవిసూర్యభానుభ్యః - శుకేషు దధ్మసి - ఖగపూషహిరణ్యగర్భమరీచిభ్యః - ఉదగాదయమాదిత్యః విశ్వేన - రంధయన్ - ఆదిత్యసవిత్రర్కభాస్కరేభ్యో నమః ॥ ఇతి బుక్శః - అథ త్ర్యృచేన - ఉద్యం - ద్విషతే రధం - మిత్రరవిసూర్యభానుఖగపూషహిరణ్యగర్భమరీచ్యాదిత్యసవిత్రర్కభాస్కరేభ్యో నమః ॥ ఇతి సూర్యార్ఘ్యదానప్రయోగః.

—* అథ రామేశ్వరభట్టసుత మాధవభట్టకృత కారికాః. *—

ఆవృత్తిరేకా ప్రథమే పక్షే చ చతుర్వింశతిరీరితా । తావద్భిస్తత్ర కార్యా త్వావద్భిస్తైల్యకృత్ఫలమ్ ॥ తావద్భిరేవ లఘుభిరేకోఽర్ఘ్యస్స్యాదసంశయః ॥ తావద్భిర్ద్విగుణైర్హోమోఽర్ఘ్యః పరికీర్తితః । షట్సప్తత్యధికైః పంచశతైరంశః ప్రకీర్తితః ॥ ౫౭౬ ॥ యుగైర్నేత్రాష్టవహ్న్యబ్ధిచంద్రైస్సగణితో లఘుః ।౧౩౮౪౮॥ అత్ర హోమవిధిరేకవింశత్సహస్రకైః । షట్సప్తత్యధికైః సప్తశతైరర్ఘ్యః ప్రకీర్తితాః ॥ ౩౦౧౭౬ ॥ ఏకోనాశీతిలక్షైశ్చ ద్వావష్టపంచాశత్ సహస్రకైః ॥ మహాహోమోఽత్ర చతుర్వింశత్యధికైష్షట్శతైర్భవేత్ । ౭౯౫౮౬౨౪ ॥ ఇత్యాదయః పక్షాః । ద్వితీయపక్షస్తు రసతర్కసంయుతషష్ఠైరావృత్తిః పరికీర్తితా ॥ యుగాష్టబాణవహ్నిభిస్సంఖ్యోర్ఘ్యః ప్రకీర్తితః । ఆవృత్తిరేకా షట్షష్టిప్రయుక్తైస్సప్రకీర్తితా । చతుర్వింశతిసంఖ్యాకైః [illegible] ప్రకీర్తితః ।

బుుత్వ్యిందుశూన్యవసువహ్నిమితైర్లఘుస్త్రైం క్వేకాష్టనహ్నినయసేంకునవాద్యైస్తైః-అఘ్యోర్ఘవేసథయహాప్రస చంద్ర ... పాతాళనాట్యరసదికర రవిచంద్రనేత్రైః ॥ అష్టిః ॥ ౬౬ ॥ అథ ౧౦౫౫౮౬ఘుః ౩౫౦౧౬। ... ౧౭౨౩౫౪। మహాఘ్న్యః ॥ ౭౧౮౬౮౫॥ ౭౧౬ ॥ సమాప్తః. *

—* అథసర్వరోగహారప్రాప్తిజనక త్వరిత రుద్ర ప్రయోగః *—

తత్రఫలాః ॥ అనిష్టిః ౧ భూమిసంపత్తిః ౨ ॥ మరణం ౩ బంధుదానేనం౪॥ ఆయుర్వృద్ధిః ౫॥ ప్రజానాశః ౬॥ సపత్నాః ౭ సంచయస్తథా ౮॥ శుభహాని ౯॥ స్థావలాభః ౧౦ ॥ మోక్షః ౧౧ ॥ వశిత్వం౧౨॥ ఇతిచైత్రాదేఃఫలాని ॥ క్వచిదాషాఢోపిశుభఉక్తః ॥ ముముక్షోఃకృష్ణపక్షః- శుక్లోన్యస్య - తిథిశుద్ధిః- ద్వితీయాపంచమీసప్తమీత్రయోదశీపూర్ణిమాః ॥ షష్ఠ్యష్టమీకేచిత్ ॥ వారాస్తు-భౌమశనిభిన్నాః శస్తాః-నక్షత్రేష్వశ్వినీరోహిణీమృగార్ద్రాపుష్యమఘోత్తరాఅనూరాధాత్రయహస్తచిత్రాస్వాతీమూలాశ్రవణధనిష్ఠరేవత్యః శస్తాః - అభిజిత్సర్వసూఅపీతికేచిత్ - యోగాస్తుశుభాఏవ గ్రాహ్యాః విష్టికులమాసగురుశుక్రాస్తబాల్యవార్ధకానివర్జ్యాని ॥ దేశస్తు- దేవాగారనదీతీరాదిః తత్రప్రథమంతావత్ - సర్వప్రయోగారంభాత్ - ప్రాగేవకస్మింశ్చిద్దినేఆచమ్యప్రాణానాయమ్య - మాసపక్షాద్యుల్లిఖ్యఅముకకామార్థం త్వరిత రుద్రమంత్రప్రోక్తంపురశ్చరణంకరిష్యేఇతిసంకల్ప్య ॥ యోరుద్రఇతి త్వరితరుద్రస్యాథర్వణ అథర్వబుుషిః - త్వరిత రుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః - మంత్రసిద్ధ్యర్థేజపేవినియోగః - తతోస్యత్వరితరుద్రమంత్రస్య అథర్వణబుుషయేనమః- శిరసి ॥ అనుష్టుప్ఛందసేనమోముఖే ॥ త్వరితరుద్రాయదేవతాయైనమః-హృది ॥ రుద్రాయబీజాయనమః- నాభౌ ॥ నమోస్తుశక్తయేనమః-పాదయోః ॥ యస్సిరసేనమః - రుద్రోలలాటాయనమః - అగ్నౌనేత్రత్రయాయమకర్ణాభ్యాం-అప్సు ॥ అనామికాయై॥యఃముఖాయ- ఓషధీషుబాహుభ్యాం-యఃహృదయాయ- రుద్రః నాభౌ- విశ్వాగుహ్యాయ - భువనా-అపానాయ - ఆవివేశ ఊరుభ్యాం- తస్మైజానుభ్యాం- రుద్రాయ జంఘాభ్యాం- నమోగుల్ఫాభ్యాంఅస్తుపద్భ్యాం- తతః - యోరుద్రోఅగ్నౌశిరసేనమః - యఅప్సుముఖాయ - యఓషధీషు- హృదయాయ- యోరుద్రోవిశ్వాభువనావివేశ- నాభ్యైనమః- నమోరుద్రాయనమోఅస్తుపద్భ్యాం- తతో యోరుద్రోఅగ్నౌ- అంగుష్ఠాభ్యాంనమః - యోఅప్సు - తర్జనీభ్యాంనమః - యఓషధీషు - మధ్యమాభ్యాంనమః - యోరుద్రో- అనామికాభ్యాంనమః- విశ్వాభువనావివేశ- కనిష్ఠికాభ్యాంనమః - తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తుకరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః - యోరుద్రోఅగ్నౌ- హృదయాయనమః - యోఅప్సు - శిరసేస్వాహా- యఓషధీషు - శిఖాయై ॥ యోరుద్రః—కవచాయహుం - విశ్వాభువనావివేశ—నేత్రత్రయాయ ॥ తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు - అస్త్రాయఫట్ - ఇతిన్యాసాన్కృత్వాంగుళ్యాదీన్యగ్రాన్యాంగుళీషూలేషు సంయోజ్యాం గుష్ఠసంపీడనేనముద్రాంకుర్యాత్ ॥ ... ఏవతెరుద్ర సహస్రాంబికయాజుషస్వస్వాహేతిమంత్రేణ ప్రదర్శినీయేతికేచిత్ - శాంతము ... శ్రీకామస్త్వేచ్ఛిరసికుర్యాత్ - తేజస్కామోనేత్రయోః - అన్నకామోముఖే- రోగనాశకామోగ్రీవాయాం - ... కామోహృది - జ్ఞానకామోనాభౌ - ప్రజాకామోగుహ్యే - పశుకామోజంఘయోః - గ్రామకామో ... - రాష్ట్రకామోపాదయోః - వశ్యత్వకామోవామహస్తే పాపక్షయేదక్షిణహస్తే ॥ వ్యాధినాశకామః - శరీరాభ్యంతరే - కామనావిశేషే స్థలవిశేషఇతికేచిదాహుః - తతః చతుర్బాహుంత్రినేత్రంచ శుద్ధస్ఫటికసన్నిభం - ఉగ్రకర్మణిచైవోగ్రమూర్తింధ్యాయేదుమాపతిమ్ । ద్విభు

జంనాగసాహస్రం చ శూలపాణిం బహుశఃపూజయేదితి ॥ తత్రిరుద్ర [illegible] - పురశ్చర్యాయసంఖ్యాయాముక్తంజపిత్వా కుండేష్వగ్నిషేవా [illegible] సహస్రంప్రతిద్రవ్యం [illegible]
యాశ్చకారై [illegible]
హుత్వా తస్మిన్ [illegible]
ద్రోణేశ్వ [illegible]
త్వా తేభ్యో [illegible] బ్రాహ్మణాన్ [illegible]
నాయత్న - మాసమేకం [illegible]
స్తివాచనమాతృకాపూజానాందీశ్రాద్ధం [illegible] - [illegible] బ్రహ్మాణాం [illegible]
పహోమాదితద్వాసైద్ధకారయంతి - తతః - శక్తితోరూపత్రయ్య [illegible] పూర్వోక్త [illegible]
క్తోక్తప్రకారేణకృతాయాం ప్రతిమాయాం ఓంకారాయనమఃఇతి నామమంత్రేణషోడశభి సంభతో [illegible]
రైస్సంపూజ్య ॥ ఋష్యాదిస్మరణాత్ - పూర్వోక్తంసర్వం మార్జనవిసర్జనాంతంకుర్యాత్ ॥ అత్ర [illegible]
న్ప్రయోగే జపసంఖ్యాహోమా - లత్రగరుతఫలానుసారేణాయుతస్యాపుమారభ్య లక్షంజ్ఞేయం ॥ విశేషస్తు [illegible]
ర్వరోగనాశార్థేసూర్యాభిముఖేన వింశతిసహస్రోజపోర్కసమిద్భిశ్చహోమోభూతాది పీఠ [illegible]
అశ్వత్థసన్నిధౌ జపః - సలవణదధ్యక్తాః కుశాస్త్రిస్త్రాగ్రాః అశ్వత్థసమిధో హోమేపంచదశాహుత్యానంతరం
షాంచ్ఛాంగచ్ఛేతిచవదేత్ ॥ ప్రముఖహారమితేనాన్నేన గ్రహోద్దేశేన బలిన్దేయః - జయార్థేశత్రుస్థానా
భిముఖ్యేనయఃకరోతి ॥ తత్రశతపత్రాణాంహోమః - కన్యార్థేశ్వేతపుష్పైర్నిత్యంపతిరేవహోమః - త
త్రాపిస్త్రీవశ్యత్వేవామాంగముష్టంకృత్వా హోమః - హస్త్యశ్వాద్యర్థగ్రహగ్రామాదిశాంత్యర్థం కృత్వా
త్రాంశ్చిలాకహుత్వా హోమశాలాయాం ధాన్యరాశౌ కుంభం సంస్థాప్య జలేనాష్టోత్తర సహస్ర సంఖ్య
యాకుంభమభిమంత్ర్య ॥ పంచపల్లవాన్నిక్షిప్యా - తజ్జలేనహస్త్యశ్వాద్యాత్యానభిషిచ్య - లిచ్ఛాలాం అభ్యుక్షి
ణంప్రోక్షయేత్ - గృహగ్రామాదిశాంతౌతు అష్టత్రింశత్స్థానయుక్తప్రకారేణవాస్తుశాంతిరపికార్యా -
తన్మండలంచైకాశీతిపదంతత్రైవజ్ఞేయం - తతఈశానేభూతానాంపతయేచభూమ్యసాపాయసాదినాబలిర్దేయః ॥ అద్భుతశాంతౌ గ్రామాద్బహిశ్చతసృభిర్దిక్షుపుష్పైః సహజపిత్వా - ఘృతాక్తపలాశసమిద్భిర్హుత్వా - ఈశా
నాయచమస్యాందిశ్యద్భుతంజాతంతద్దిక్పతయేపశూనాంపతయేచబలిందద్యాత్ - వృష్ట్యర్థేజలేస్థిత్వా ఘృ
తాక్తైస్తిలైర్హుత్వా శివంగరుడంచ సంపూజ్యతాభ్యాంబలిందద్యాత్ - కామనాయాంతుఘృతాక్తబిల్వస
మిద్భిర్హోమః ॥ శాంతౌరమిపయ్యః - పుత్రార్థేపాయసందద్యాత్ - ద్రవ్యార్థేబిల్వఫలాని -ఆయుష్యా
ర్థేదూర్వాః - తేజోర్థేవృశ్చఘృతమ్ - పశ్వర్థేవ్రీహయః - రాష్ట్రార్థేయవాః - సర్వకామార్థేస
శర్కరంపాయసం - జ్వరనాశార్థేమధ్వక్తాన్యామ్రపత్రాణి - శీతజ్వరనాశార్థే గుడూచీసమిధః - కన్యా
ర్థేమధ్వక్తాఃలాజాః ॥ ఇతిత్ర్యంబకరుద్రప్రయోగః. *

ఇతి శ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతౌ

కర్మవిపాకారః స్సమాప్తః.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

—* అథాపరం అశ్వదానమ్. *—

హేమాద్రౌ బ్రహ్మాండే ॥ ఉగ్రశ్రవసం పరిపృచ్ఛ్యామహాత్మానం తథా విప్రాస్తే శౌనకాద్యాస్తపోధనాః । ఏవం పృష్టో మునిభిస్సూతస్సూనురువాచేదం దానమాహాత్మ్యమత్ర ॥ శృణుధ్వం వక్ష్యే యుష్మాకం దానం యదశ్వస్య ద్వారా సామాన్యముచ్యతే రోగపూర్వకైః । అభీష్టసిద్ధిర్భవతి హానికర్తారాయుష్యమారోగ్యం [illegible] ఉగ్రాణి సర్వాణి శమం ప్రయాంతి క్రియాంతి తథా ప్రాప్నుయాద్యేన దాతా । గ్రహ్యోక్తో [illegible] సితే త్వశ్వైః [illegible] ద్వావమే నిత్యం రమతే యత్ర భూమౌ ॥ తస్మిన్ సహిరణ్యా వాశ్వినౌ నాసు [illegible] వేదీం ప్రమాణం హస్తమాత్రం సమంతాత్ కృత్వా సితైస్తండులైరాథకాః [illegible] ॥ తత్ర దేవానశ్వినౌ [illegible] కృత్వా ప్రాఙ్ముఖో భ్యర్చయిత్వా । ద్విభుజౌ దేవభిషజౌ కర్తవ్యౌ చారులోచనౌ ॥ [illegible] దివ్యావక్షీణహస్తయోః । తావశ్వముస్తకౌ కార్యౌ దర్శనీయౌ తథా ద్విజాః ॥ ఏకస్య చ [illegible] వామే చాన్యస్య పార్శ్వగమ్ । నారీయుగం ప్రకర్తవ్యం సురూపం చారుదర్శనమ్ ॥ తయోర్వ్యస్తాని [illegible] రూపసంపత్తథాకృతిః । రత్నభాండకరే కార్యే చంద్రశుక్లాంబరే తథా ॥ ఇతి మంత్రః ॥ నాసత్యదస్రౌ యువయోర్హిరణ్య రూప ప్రదానాన్మమ శాంతిరస్తు ॥ యథా యువాం దేవభిషగ్వరౌ తథా మమారోగ్య సమాయ జేదా ॥ *

ఇతి హేమాద్రావశ్వదానమ్.

—✧—

—⁑ అథనానారోగహర తులాదానాని. ⁑—

హేమాద్రౌ గారుడే ॥ తులాపురుషదానం తు శ్రీణు మృత్యుంజయోద్భవమ్ । అథ లోహం ప్రదాతవ్యం సర్వరోగోపశాంతయే ॥ కాంస్యం వయస్త్మణే దేయం త్రపు రక్షో వికారకే । అపస్మారే తు సీసం స్యాత్తామ్రం కుష్ఠే సుదారుణే ॥ పిత్తలం రక్తపిత్తే చ రూప్యం ప్రదర మేహయోః । సువర్ణం సర్వరోగేషు ప్రదద్యాత్ [illegible] త్యనాదనమ్ ॥ ఫలోద్భవం తథా దద్యాద్వృద్ధి హ్యాం దీర్ఘదారుణే । రజిగాడం చాశ్మరోగే పాగం స్యాత్ గండమాలకే ॥ జాంగలం చాగ్నిమాంద్యే చ రోగాత్వా తేవ పైష్టికమ్ । మధూద్భవం తథా దేయం ఖాసశ్వాస జలోదరే ॥ ఘృతోద్భవం తథా దేయం చ్ఛర్దిరోగోపశాంతయే । [illegible] గదారుణే ॥ లవణం కఫనాశాయ పాష్పం చక్షువినాశనే । అన్నం చ సర్వరోగస్య నాశనే స్మృతమేవ చేల । అత్ర తులాదానే సాధిదేవతా పూజ్యా ॥ తాశ్చగారుడే ॥ లోహే సహస్రరశ్మిః । కాంస్యే [illegible] సీసకే వాసుకిః । తామ్రే సూర్యః । పైత్తలే కుజః । రౌప్యే పితరః । సువర్ణే సర్వదేవతాః । ఫలే సోమః । గుడే [illegible] । తాంబూలే వినాయకః । కుసుమే గంధర్వాః । జాంగలే [illegible] జాంగలం కుంకుమ కేసరః । మధుని [illegible] । ఘృతే వైశ్వానరః । [illegible] యః । క్షీరే తారాగణాః । దధ్ని సర్పాః । పిష్టే ప్రజాపతిః । అన్నే సర్వరోగహ్రాణి నానారోగహరాణ్యత్ర ॥ అత్ర నానారోగహరాణి తత్త్రైవ బ్రహ్మాండే ॥ బ్రహ్మోవాచ ॥ భగవన్ సర్వభూతేశ [illegible] ప్రభవం స్మృతే । ఏషాం తత్పరిహారార్థం కర్తవ్యం భూతమిచ్ఛతా ॥ ఇత్యేవముక్తో భగవాన్ [illegible] దాహతస్మై తత్సర్వం బ్రవీమి మునిసత్తమ ॥ అథ యో వ్యాధయః శ్రేష్ఠ శరీరపరిశోషణాః । ప్రోక్తం తత్పరిహారార్థం కర్తవ్యం హితమిచ్ఛతా ॥ జ్వరోతిసారోయక్ష్మా చ గుల్మం శూలం భగందరః । [illegible]

మల్లికాకల్హారతులసీదళపంచకైః ॥ కుసుమైరితరైర్వాపియథాస్వకాలసముద్భవైః। చందనాగరుకర్పూరైః పిష్టవిష్టై
ర్ధూపదీపకైః ॥ నానావిధోపచారైశ్చవివిధాహారభూషణైః । తాంసువర్ణేనవిహితాంవిశ్వకర్మేతిపూజ
యేత్ ॥ తతోబ్రాహ్మణమభ్యర్చ్యవృత్తాధ్యయనశాలినమ్ । విప్రమభ్యర్చ్యవిధివత్ప్రతిమాంవిశ్వకర్మణః ॥ ద
క్షిణోపస్కరయుతాంశ్రద్ధదానోమహావ్రణీ । పాణినాపాణిమాలభ్య సవ్యేనాస్యకరోపరి । సమ్ముఖీం మూర్తి
మాలభ్యమంత్రమేతముదీరయేత్ । యన్మయాదుష్టభావేనస్పృష్టాదేవసురాఙ్గనా ॥ విప్రాంగేశస్త్రసంపాతాత్
కృత్వాయత్పాపమార్జితమ్। వ్రణాఖ్యంయత్తస్మాత్ - అనఘోహమసానితి త్రిర్వదేత్ప్రణమేద్ద్విజమ్ । దుఃఖం
నాడీవ్రణాఖ్యంయత్తస్మాన్ముచ్యేయసువ్రత॥ ఏధిత్వమనమస్తేపివిప్రస్త్రిర్వర్ణిణినంవదేత్। తతోవ్రణీశిలాద్రింతం
శుల్బభాజనసంయుతమ్ ॥ ఉచ్చరేన్మంత్రమేనంతుస్పర్శయేత్పాణినాద్విజమ్ । మంత్రవస్తిలసంఖ్యాకా మయా
విప్రచికిత్సితాః ॥ విప్రస్యవిహితాపూర్వంమహాంతోచలసన్నిభాః । యద్విప్రవపుషఃపూయ శోణితవ్యపనం
భువి ॥ కృతంతదఘనాశాయదత్తాశీస్స్వగృహాన్వ్రజేతి । తతస్తుసర్పిషస్స్పర్శంకృత్వావిప్రాన్ప్రపూజయేత్॥
అగ్నేనయేతిమంత్రాంతేభూయస్తంప్రణమేద్ద్విజమ్। విప్రస్తత్స్వర్ణమాదాయదత్త్వాశీస్స్వగృహంవ్రజేత్॥ వ్రణీ
ద్రవిణవస్త్రాన్నైశ్శ్రద్ధయాపరయాన్వితః । లక్ష్మైప్లీహకంపూర్వముక్తంప్రాతివేశ్యాదిచింతనమ్ ॥ గతేవ్యజను
షాంసంఖ్యాంప్రశ్నకాలేవచింతయేత్ । ❋

ఇతి శ్రీభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతే కర్మవిపాకార్కే సూర్యారుణ

సంవాదే దుష్టవ్రణహరమ్.

—* అథాపరం పృథ్వీచంద్రోదయే. *—

జైమినీయసంహితాయామ్ ॥ నిరీక్ష్యసాధూనుత్తానః ధనుర్వాతంప్రయాతిసః । మాషమేరుంతైలవా
పీం ప్రదాతారంవిముంచతి॥ సాధూన్దృష్ట్వాయోఽనుత్థానో అన్నమేవ గచ్ఛతి ॥ సధనుర్వాతవాన్ భవతీత్య
ర్థః ॥ తన్నాశాయమాషపర్వతంతైలవాపీంచకృత్వాదద్యాదితి ॥

ఇతిధనుర్వాతహరమ్.

—* కంపవాతహారం. *—

అథకంపవాతహరమ్॥ సూర్యారుణసంవాదే ॥ పలద్వాదశభిఃకుర్యాత్ దశభిర్వాష్టభిశ్శుభమ్ । మృ
గంశిల్పిభిస్సుఘటితం దృఢాంగమతిసుందరమ్ ॥ పలసమ్మితమానైశ్చ శృంగేకార్యేహిరణ్మయే । పుచ్ఛాగ్ర
తుప్రవాళస్స్యాత్తండులద్రోణసంస్థితమ్ ॥ పలాభ్యాంనిర్మితంరమ్యంకాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్ । పయోదధి
ఘృతక్షౌద్రపూరితంస్వస్వమంత్రతః ॥ కృత్వాగ్న్యుత్తరణంమంత్రైర్మృగంస్థాపయతేతతః । పాత్రేషువిన్య
స్తపద్రైః వేదమంత్రైఃప్రతిష్ఠితమ్ ॥ వాతగంమృగమారూఢం విచింత్యమనసాసకృత్ । అర్చయేద్విధివద్భక్త్యా
సుగంధకుసుమాదిభిః ॥ ఆనోనియుద్భిమంత్రేణఆయంగౌరితిమంత్రతః । ఏవమభ్యర్చ్యతం దేవం మనసామృగ
మాస్థితమ్ ॥ తదగ్రేజుహుయాన్మంత్రైరుక్తైస్సైరపిభూయసా । బ్రాహ్మణాయసువృత్తాయవిదుషేతిగుణై

యర్జయేత్॥ మృగం దద్యాత్సువిధివత్స్వదానవిధికోవిదః । దానాంతే [illegible] రానుమోదితః । య
స్మాయాహరతానానాద్రవ్యాణిసతతంపురా । మహిషోనః కర్మణాతస్య ప్రాప్తమేతద్వ్యతిక్రమమ్ । తస్మాన్నాశా
యమేదత్తోమృగోవాతిస్త్వవాహనమ్ । [illegible] సమాత్ ॥ దయుక్తోత్రనిపిజస్త్వా
హంధూమయాసలుతిరంపజేత్ । సహి [illegible] త్రింయిలోక్యదర్శయేత్ ।

ఇతి కంపవాతహరమ్.

—✻ అథాక్షేపవాతహరమ్. ✻—

[illegible]వ ॥ వాయోరాక్షేపసంజ్ఞస్య [illegible] కర్మ సలక్షణమ్ । నిష్కృతించ విశేషేణ కీర్త్యమానంమ
యానఘ ॥ అవాగసి గురౌ గాంతే [illegible] । వాతఆక్షేపకో నామజాయతే భృశదుఃఖదః । లక్ష
ణంతస్యవక్ష్యామిత్రిధా తివిధభూషణ ॥ గురుప్రణీతవాక్యార్థంకృతవానపి యన్నృపా । తతశ్చా[illegible]
దాపైత్యైః అన్యథాకర[illegible]రూపశైః । అపిసన్నసదాక్షేపైః ప్రాక్షిప్యేజ్జవసంసది । అంగాన్యాయామముత్థాప్య
ప్రసవిస్రతికర్మణి ॥ యథాపశ్చాత్కృతాస్సర్వేఅథాగురుసిరూపితాః । ఏవంపశ్చాత్కరాదీతి క్షిప్యం
తేంగానిదుర్మతేః ॥ క్షిప్యంతేవాయువేగేన నానారోగ్రభిచారిభిః । నాశ్నాతిసవిప్రాశిన స్రావం ప్రపిబత్య
సౌ ॥ వాయునాక్షేపకేణాతః కించిత్కాతర్ణంకుమేత్తతః । గురూదితాపశాపస్సైత్సర్వాంస్త్రాంత్సత్వతాంన
యేత్ ॥ తదాకస్యేచ్ఛిరోవాకో స్యాంగాదీన్యపితాపయేత్ । సనస్సుబహిరాఖీతే నిషిద్ధ ప్రసరే గురౌ ।
అంగానాంప్రసారిత్వాత్సముహుఃప్రపతత్యధః । తంవాపతానకోనామ్నా సభిషగ్భిరుదీర్యతే ॥ యదా[illegible]
భవతిగురుశ్శోకభయాదిజాతః । తదావాతోంగమప్యస్య స్తబ్ధాత్మకమథాపివా ॥ తత్స్తబ్ధమానుషస్యాంగందండవ
త్ప్రతిభావ్యతే । నామ్యమానంచననమేత్తరపాయత్నశైరపి ॥ తదుద్దండాయతానాఖ్యాం సంజ్ఞాంచలభతేమ
నూన్ । గురుర్యథాభవద్భావచస్తంభఃప్రజ్ఞాపరాజయాత్ ॥ తథాస్యాప్యహః పునస్తంభాల్ జిహ్వాగ్రమపితుద్య
తే । నాన్యమత్తుంసశక్నోతి పిబత్యంభోతికృచ్ఛ్రతః ॥ మానసోవాపతానస్యాత్కర్మణాక్షేపకోపతః । క
ర్మణావాగ్భ్రామధికేస్త్రైగురౌదండాపతానకః ॥ ఏవంత్రిధావిరుద్ధేస్మిన్ గురావాక్షిపతేప్యసౌ । త్రిధైతిలక్ష్యతే
సంజ్ఞాంతద్వి[illegible] ॥ మనోవాక్కాయకర్మాణ్యైర్యధిరక్షేప్త్రైపురాగురౌ । అపతంత్రఇతిఖ్యాతో వ్యా
ధిర్వాతప్రకోపతః ॥ ఇతిజ్ఞాత్వాప్రతీకారంవ్యాధేస్తస్యచఆచరేత్ । విధిరత్రాపతంత్రోక్తాః [illegible]
తే ॥ అంగానాంప్యపస్తంభాస్స్యాత్తపూజాక్రమాదిభిః । దేయాత్రాభ్యర్చ్యవిధివద్ధరేస్త్రైవిక్రమీతనుః ॥ నిర్మి
తానువిశుద్ధేనస్వర్ణేనైవార్థనిష్కకా । చతుర్భుజగదాపద్మశంఖచక్రోపశోభితా ॥ తంతులార్ధాధకంన్యస్య
తామ్రపాత్రేనివేశితా । తదగ్రేథజపేయుస్తేబ్రాహ్మణాశ్శంసితవ్రతాః ॥ యుంజతేమనఇత్యాది విష్ణోర్నుకా
క్రాంతత్రిపదః । ఎవంవైవైష్ణవంమంత్రం ఇదంవిష్ణురితిస్ఫుటమ్॥లక్షమానమితంసంఖ్యాగ్రహయాత్తద్దశాంశతః।తి
లాంస్త్రిమధునోపేతాన్సూర్ధ్వమారుతహోమతః ॥ గ్రహహోమాదికంసర్వంతతఃపూర్వవదాచరేత్ । మరు
ద్భ్యోమారుతంహోమంవైష్ణవంవిష్ణవేపర్ణయేత్ ॥ తతోభ్యర్చ్యహరేమూర్తింమరుతశ్చగ్రహానపి । బ్రా
హ్మణాయప్రదద్యాత్తాంమూర్తింత్రైవిక్రమీంశుభామ్ । సదక్షిణాంతతోమంత్రాన్మానసానుచ్చరేద్గదీ॥య
స్మాయామనసాసాక్షాత్ అధ్యధిక్షిపతాగురూన్ । ప్రాప్తమానోపతానాఖ్యంకర్మణాక్షేపతాపజం ॥ దండాప
తనసజ్ఞంతుకర్మవాగ్భ్రమసంభవమ్ । బ్రహ్మహత్యాసమంయద్యత్ తస్యతస్యాపనుత్తయే ॥ దత్తాత్రైవిక్ర

మిమూలికా స్త్రస్తద్దేహోవినాశనే । ముక్త్యేయదంపాలికా స్తస్త్రత్తత్రవ్యాధిబాధాయకాః ॥ అతఘోరం భవాని త్రివారం తం ద్విజం వదేత్ । జన్మజాత్యాం మంత్రావసైః ప్రశ్నభాగ్యజేత్ ॥ తిస్రో త్రేమగదామ్యేత [illegible] వ్యాధిగ్రస్తః । కర్మణో లక్షణానాం చ రోగాణాం చ విశేషతః ॥ విశేషాః కేతి [illegible] ప్రేయాం [illegible] తిర్నైకవిస్తరః । ఇత్యా [illegible] వాతహరణమ్.

గృధ్రసీపంక్తికో వాత వ్యాధి [illegible] హారుమఖస్య చ । కర్మతత్ప్యాపి [illegible] సహాంశ [illegible] ప్యా లశేసజగో [illegible] వాధ స్త్వ [illegible] మోశ్ । [illegible] ర్దేవాన్ [illegible] నాం ధాన్యానాం వాత్యనాశకే ॥ ముహు ముర్వాయురపాయోత్తాం గృధ్రసీ గాముసధావనమ్ । ప్రతిజపేహమ్ప్రవారయేత్ గృధ్రసీ [illegible] పశ్చాదిత్యాదిశాంతి [illegible] విశ్వానాని [illegible] యాః । అపాం [illegible] నానా మూలికా [illegible] ॥ ఏవ మేషాం [illegible] సాక్షిప్రత్యంగు [illegible] యాః । ఆరభ్య [illegible] మాసకుంచరమస్తకమ్ ॥ [illegible] స్ఫిగోరూర్వోర్జంఘయోర్జానునోః పదే । జానుతేహారిచిత్రాతి ధాతవః ప్రజిగీషయా ॥ తేషతేష తిథాంగేషు లోష్ఠకాష్ఠాదినా తథా । ఆరోపయేయమదం తేషు లోహకాష్ఠాది కాష్ఠభాక్ ॥ [illegible] ధాతేమతేష్వస్యజాయతే । ధారణావధాదుత్తిష్ఠంసూచీభిస్తోదనాదినా ॥ తోయోభవత్యహో [illegible] కస్యేవదంకత్ । యాతత్కృత్యస్తదాఘాతస్తావత్కృతోఽంఘ్రిపీడనమ్ ॥ ఇతరైర్వాయుధాద్యైస్స్వదంగపీడాప్రదాదిభిః । యదేవసంభవేల్లోష్ఠకాష్ఠైరాహననం కృతమ్ ॥ తదంగమస్యపీడాదాయిమిస్తంభప్రలేపా వయః । గావోవావృషభోవాపి దమ్యోవాగోరసాదివా ॥ తిన్నోత్తుగ్రహణాలోవా తస్మిన్ స్తంభపదపి. ప్రధానరూక్షవాక్యాని యతో ప్రత్యవవచ్చరా ॥ అన తావేతిపే [illegible] విరామాస్సంభవంతి తే । [illegible] చకాన్యాసః త్వక్ఛేదా సృక్సరివాస్తథా ॥ భవంతితత్రతత్యాపి ప్రణాశ్చస్త్రాగ్ని సంభవాః । ప్రహారైః క్రియమాణేసావక్రాదేవాపతిష్యయాత్ ॥ భవేదత్యంతరోగాణాం చ కత్తాస్ఫురణం తథా । భ్రమోభవతి దాహశ్చ వహ్నిమాంద్యం చసర్వదా ॥ ఏవంవిదితకర్మాణా ప్రాయశ్చిత్తముథాచరేత్ । శుభేమాసిసితేపక్షే స్వానుకూలగ్రహేదినే ॥ సశుభేభూప్రదేశేతు ప్రలిప్తే గోమయాదినా । హైమం త్రివిక్రమం పూజ్యలక్ష్మ్యాసహచతుర్భుజమ్ ॥ వ్రతారంభమిమిస్తంభవిపాకవేదవిదోచరేత్ । [illegible] జ్ఞాతవ్యం గో [illegible] నావిద్యా । విచిత్రివసనైభూషామి హీరవస్త్రైః శుభైః । [illegible] సద్యస్సోపవాస [illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] సద్ధకారణాత్ । [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

మంత్రే [illegible] । తేపితా [illegible] ॥ [illegible] స్యానుకారకాః ॥ [illegible] గృధ్రసీ [illegible] ॥ [illegible] వాచ ॥ కటిపృష్ఠగ్రీవాహారాతకారణం [illegible] । గృధ్రసీ [illegible] ॥ ఏవా తే హోగ్రదాహోవాదప్యబాధిత్యపూర్వకమ్ । [illegible] నేన జాయతే ప్రాయశ్చిత్తం హరేత్ ॥ [illegible]

పృష్ఠోపసుధ్యాపా బ్రాహ్మణం గావో [illegible] త్రేత్వా [illegible] బాధాత స్తత్రాస్యోపజాయతే । [illegible] యుక్ [illegible] కః ప్రతిహావ్యశ్చ । [illegible] ప్రతినాశితుః । త [illegible] ప్యజాయతే । [illegible] దరాత్ । త్రైవిక్రమం [illegible] యె । [illegible] వాహ్యం [illegible] మాసం పఠిత రేఖేదం బ్రాహ్మణాన్ [illegible] జన్మ [illegible] లక్షం ప్రాప్నుయాన్నరః ॥ *

—* ఆమవాతహరమ్. *—

విప్రేభ్యఉపస్థ్యస్తుం చ ఆమాన్నం [illegible] స్వజనాతిథిబంధుభ్యః పర్వణ్యాపి కదస్నదః । [illegible] దుష్ప్రతిభేక్షు మానేష్వేరామవాతమవాప్నుయాత్, [illegible] కమేత్ । బ్రాహ్మణాన్సమాహూయ [illegible] షా [illegible] తథా । [illegible] ॥ తత్ప్రసన్నం [illegible] విప్రేభ్యో [illegible] ప్రమ లంకృతాః । [illegible] ధా । విత్తవ్యాధిబలం విష్య శ్రద్ధయా [illegible] తః । అనూన్నాం [illegible] ॥ [illegible] బ్రాహ్మణాన్సర్వాన్ సమాహూయ పరస్తితః । శ్రావయేన్మంత్రమప్యగ్రే [illegible] ॥ స్వామినామముక్యేకత్వేన దత్తానిఫలలిప్సయా । ద్విజేభ్యో [illegible] నిగుణేభ్యస్సదనే నిశి ॥ యన్మయా వినియుక్తానీ తత్ర తానిచ చక్రిరే । తేన ప్రాప్తో మహావ్యాధి రామవాతోతి దారుణః ॥ తస్య నాశాయ మే దత్తాన్ [illegible] ఆమాన్యపి చ దత్తాని విత్తశాఠ్యం అకుర్వతా ॥ మేప [illegible] స్వామ్యము [illegible] మహావ్యాధితో ముతః । [illegible] త్రిరిదం [illegible] ద్విజాన్ ॥ అనఘోత్వమ [illegible] విప్రాన్విసర్జయేత్ । తతస్సకనకం [illegible] వికల్పయద్ద్విజాన్ ॥ ప్రణమ్య శ్రద్ధయా [illegible] । ప్రదిశేద్యథాశక్తి విత్తానుసారతః ॥ దీనాం [illegible] దత్త్వా భుంజీత బంధుభిః । [illegible] విచింతయేత్ ॥ [illegible] ప్రణజాతయః । [illegible] జీవనా । [illegible] తిలకాః [illegible] షు । [illegible] కర్మోద్భవమ్ । [illegible] వ్యయః । జన్మజా [illegible] నుమంత్రాద్యం ప్రాతః [illegible] చింతనమ్ । తత్సర్వం ప్రశమం యాతు [illegible] నా ॥ *

ఇత్యామవాతహరమ్.

—* తంత్రవాతహరమ్. *—

తల్లక్షణం ఆయుర్వేదే ॥ కృచ్ఛ్రాదుచ్ఛ్వసితి త్రస్తో నక్న్మీలితలోచనః । కపోత ఇవ కూజేచ్చ నిసంజ్ఞః సోపతంత్రక ఇతి ॥ తన్నిదాన ప్రతీకారౌ హేమాద్రౌ వాయుపురాణే ॥ గురోరలీకనిర్బంధా దపతంత్రీభవేన్నరః । అలీకనిర్బంధోనిమిత్తం వినానిర్బంధః - వక్ష్యేతస్య ప్రతీకారం దానహోమాది సంయుతమ్ । పలేన వాతద [illegible] ర్థేన వా పునః ॥ కారయేద్ధరిణం హైమం వాయోర్వాహనముత్తమం । శృంగే చరజ తే వా [illegible]

ర్వత్రయసమన్వితే ॥ పర్వత్రయంఅంగుల్యాదేః ॥ తండులోపరిసంస్థాప్య బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । అథకర్త్రి తయం యద్వా తదర్ధంవాథశక్తితః ॥ అథకర్షస్వరూపంధాన్యప్రకరణేపరిభాషాయాం జ్ఞేయం ॥ పాదేషువత్స మస్థాప్యంకాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్॥ కాంస్యపాత్రచతుష్టయమితిసామాన్యేనోక్తావపి పయోదధిఘృతమధ్వద్రవపూ రితంపాత్రచతుష్టయంమంత్రితఇతి ॥ కంపవాతహరే ఉక్తత్వాదత్రాపిపయ ఆదిపూరితం గ్రాహ్యం ॥ కృష్ణేచంద్రోదయే ప్యేవం ॥ వాయుర్దైవతమంత్రైర్నిత్యహోమంతంత్రంప్రకల్పయేత్ ॥ వాయుర్దైవతమంత్రాశ్చవాతఆవాతు భేషజంశ అనోనియుద్భిర్నియుతీభిరధ్వమిత్యాద్యాఃకంపవాతహరోక్తాఅత్రాపిగ్రాహ్యాః ॥ సమిదాదిచరుంహుత్వాశతమష్టో త్తరంద్విజ । ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్సర్వవిద్యాసునిష్ఠితః ॥ ఏతద్దానప్రయోగజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః । అ గ్నేరీశానదిగ్భాగే కుంభంసంస్థాపయేత్సుధీః ॥ నవరత్నానిహేమాని అలాభేస్వర్ణమేవహి । నిష్కేణవా త్రి కాంవాపిరోచనాంగుగ్గులుంతథా ॥ సక్తుభిర్బ్రాహ్మణైశ్చాపిశాంతికర్మప్రకల్పయేత్ । ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రై ర్హిరణ్యాదిభిరేవచ ॥ పవమానానువాకేన దేవస్యత్వేతిచైవహి । తతఃపీఠేసమాసీనస్సుహృద్భిశ్చప్రణవావృతః॥ వస్త్రేణవేష్టితంకుంభం ఆదాయచతురోద్విజాః । తతశ్శుక్లాంబరధరో గంధశుక్లానులేపనః ॥ ఆచార్యేణస మంపూజ్యహిరణ్యస్యప్రకల్పయేత్ । వాయోశ్శతేనమంత్రేణ తల్లింగైర్వాథవాపునః ॥ తతస్తాంహరిణీందద్యా త్ప్రీత్యర్థాయుదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేనవిధినా ఆచార్యాయాథభక్తితః ॥ వాయోచరసిభూతానామంత స్త్వంలోకపావనః । ప్రాణోపానవ్యానోదానసమానాద్యభిధానతః ॥ అశేషంయత్కృతందేవ పూర్వజన్మని మారుత । త్వంవేత్సిసర్వమేతద్ధిపరమాత్మాయతస్త్వహి ॥ వాహనస్యప్రదానేన అపతంత్రం వినాశయ । బ్రా హ్మణానాంచతుర్ణాంచ యథాశక్త్యాచదక్షిణా ॥ ఆచార్యస్స్వహతంవాసోగృహీత్వాశుక్లమేవహి । తేనైవ స్యైయథాలింగమంగానివిమృజేత్సుధీః ॥ అక్షిభ్యామనువాకేనయథాలింగప్రయత్నతః । దర్భాగ్రముష్టినాచై వదర్భపింజూలకైరపి ॥ హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయఆపోహిష్ఠేతిచైవహి । పవమానానువాకేనఅసావస్మాత్త థైవచ ॥ అన్యైశ్చవివిధైర్మంత్రైర్జుహుయాత్బ్రాహ్మణైర్లౌకికపూజితైః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్యథావి భవతోనరః ॥ ఏవంకృత్వాతువిధివదపతంత్రాత్ప్రముచ్యతే । ఆయురారోగ్యసంపన్నస్సుస్థోభవతి మానవః॥ మహావ్యాధిహరాప్యేషదానమేకత్రకోటయః । తత్ప్రదోద్వేష్టిర్యోమర్త్యోనిరుజో భవతిప్రభో॥ *

ఇత్యపతంత్రకహరణదానమ్.

—* అథనేత్రపుష్పహరమ్. *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ జరాయుజాండజాశ్చైవ మిథునీభావమాగతాః । క్రీడాన్ మదోన్మ త్తాః ॥ యద్భృత్యమాధికమతః ప్రేయసీభిస్సమాగతాః । వ్యాయామస్మయవిద్యావాన్పత్రీనసపత్రవాన్ ॥ భ యోద్వియుజ్యతాం తేషాంశుక్లబిందుర్యదద్రవత్ । అకాలేవాప్రదేశేవాప్యల్పానందసమీయుషః ॥ రతిసక్తచి త్తస్యేతిభావః - భయాదినాప్యతేశుక్లస్యభూమ్లింగక్షతిమూర్ఛాః - ఇత్యాదిలక్షణాన్యుక్తాని ॥ తస్యప్రతీకా రముక్తం - సువర్ణస్యయమానేన సౌవర్ణంపన్నగాధిపమ్ ॥ గరుడం॥ వైడూర్యమౌక్తికయుగళంకతత్స్వర్ణంమా క్తికాకృతి । తిలద్రోణోపరిస్థాప్య పూజయేద్వివిధార్హణైః ॥ తతోబ్రాహ్మణమామంత్ర్య వేదవేదాంగ పారగమ్ । తస్మైతరపన్నగాధీశందద్యాద్దానంవిధానవత్॥ దానాంతేకీర్తయేన్మంత్రం ప్రయత్నాత్ప్రాంజలిస్థి తః ॥ మంత్రస్తు ॥ యస్మయాయూధభావేనకౌతుకావిష్టచేతసా । పశ్యతామిథునీభూతౌ కామాతౌపక్షిదం

పతి ॥ అకృతార్థాన[illegible]సు [illegible] ప్రపత్స్వామ్ [illegible]
ష్టం చాపసుష్యతే [illegible] సహాసుఖవిధాయకమ్ । [illegible] మంచక
[illegible] విష్ణుశాసుఖమ్ । [illegible]
రాంతరమత్రైవ ॥ [illegible]
[illegible] లేపితే ॥ [illegible]
లేపితసంయుతే ॥ వ్యాఘ్రాజినేపరిక్షిప్తకంబలే[illegible]సంస్కృతే । [illegible]
కృష్ణవస్త్రావృతే తస్మిన్ ఆసనే [illegible]తి । [illegible] పంచాశత్పలనిర్మితా । [illegible]
[illegible]కాసీపృథుస్తరే । పురుషే [illegible]సేనైవసంయుతోత్తాన[illegible] ॥ తతస్తస్యాగళంతత్రపుష్పా[illegible]
దనచర్చితమ్ । [illegible]స్తరస్తంచ[illegible]కాటకమ్ ॥ ప్రదద్యాద్విదుషే బ్రాహ్మణా[illegible]
పానాం తే ప్రణిపత్య[illegible]మేతముదీరయేత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ యన్మయా పూర్వజన్మని[illegible]హతబుద్ధి
నా పరస్త్రీప్రసంయుగకం సహాసుప్తమనంతరమ్ ॥ అవశేనేయం సాధూనామాదరాద్దృష్టసుజనా । ఏనసోఽస్య
ప్రణాశాయ మతపస్యాక్షిగపస్యచ ॥ యుగ్మం కృష్ణాజినసంయుక్తం దత్తమేతత్సదక్షిణమ్ । అతస్తద్వర్ణనోత్పన్న
పాపం మే క్షిగవస్త్రథా ॥ విప్రనిరశ్యతు మహాభాగో భవేద్భ్యాదయముఖ[illegible] । ఏవముక్త్వాతి[illegible]స్త్రీ[illegible]
తం విసర్జయేత్ ॥ తతస్తామ్రమయం పాత్రం పూర్ణం గవ్యేనసర్పిషా । సువర్ణమితహేమాక్ష్య[illegible]నాంప
[illegible]కేవటు ॥ గురుం సంపూజ్య సంగృహ్య తస్మై దద్యాత్సదక్షిణమ్ । అథ ప్రతిగృహీత్వా మంత్రః ॥ ఓజోమయామి
దం స్వర్ణ మోజోమయామిదం హవిః ॥ ఓజోమయం స్వర్ణమయం తుభ్యమోజస్వి నేమయా । చాక్షుషఘ్నోజసో
వా తస్మై తుభ్యం దత్తం ప్రసీద మే ఇతి ॥

ఇతి నేత్రపుష్పహరమ్.

—* రక్తపిత్తహరవరుణదానమ్. *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ గాఢిం నైష్ఠీంతకామాద్వింపిబతశ్చాసవంతథా । సవణోష్ణమభిగ[illegible]శ్చభృశం
భైషజ్యకర్మణః ॥ నాసానేత్రాస్యకర్ణేభ్యో మేఢ్రాద్వాపిగుదాదపి । రక్తం ప్రవర్తతేఽతీవ విస్తృతం పిత్తకోప
కః ॥ సుస్రుతం పిచ్ఛిలం సాంద్రం పాండుకం జస్వి ఫేనిలమ్ । కృష్ణం జాతికషాయాభం తథా గోపయసాసమమ్ ॥ ఖా
సశ్వాసౌ చ దౌర్బల్యం తృష్ణాకోష్ఠప్రభేదనమ్ । శిరస్తాపస్సరక్తం చ నిష్ఠీవతి చ ముహ్యతి ॥ లక్షణం రక్తపిత్త
స్యకథితం రోగిణస్తథా ॥ ప్రతీకారమాహ ॥ వైశ్వదేవమాసిపూర్ణాయాం స్యానకూలగ్రహే దినే సుశుభే భూప్ర
దేశే తు గోమయేనోపలేపయేత్ ॥ తత్రసంస్థాపయేత్కుంభం తామ్రం తీర్థాదిపూరితమ్ । రక్తవస్త్రేణసం
వీతం సహిరణ్యౌషధాన్వితమ్ ॥ తత్ర తామ్రమయే పాత్రే తిలపూర్ణే ఫలాన్వితే । వరుణం యాదసాంనాథం
సువర్ణపలనిర్మితమ్ ॥ పూజయే[illegible]ప్రతిష్ఠాప్యసూక్తైర్వరుణదైవతైః । తదుత్తరే న్యసేత్కుంభం తామ్రం
పలశతోన్మితమ్ ॥ గవ్యేనసర్పిషాయుక్తం సహిర[illegible] । దక్షిణేమధునాపూర్ణం [illegible]
తదర్ధకమ్ ॥ ఋగ్యజుస్సామభిస్తత్రవరుణైర్వారుణైర్యజేత్ । యజ్ఞాంతే విప్రముఖ్యాయ వేదార్థ[illegible]నకోవిదం ॥
అభ్యర్చ్య గంధపుష్పాద్యైః వస్త్రస్రగ్దామభూషణైః । తతస్తస్మై ప్రయచ్ఛేత్తం కుంభం వారుణసంయుతమ్ ॥
విధినాత్రోచ్చరన్మంత్రమేకచిత్తస్సమాహితః । [illegible] యుగ్మయా[illegible] ॥ రక్తపి
త్తాత్మకం ఘోరం దుస్సహం త్వతిగర్హితమ్ । తస్మిన్నాశాయ తత్కుంభ[illegible] ॥ తుభ్యం సం

ప్రీదదేవిప్రమతత్త్వాపసుద్భవ । ఇమాంతస్మైశుభాంకుంభాంస పూర్ణంమధుసర్పిషా। సహిరణ్యామయాదత్తాం గృహాణవిధికోవిద । యన్మయాత్రివిధంమద్యంకుంభశఃప్రాశ్నిషేవితమ్ ॥ తేజోవైవర్ణ్యమతులంనాస్మాకర్ధిగతంతుయత్ । ఘటయోస్తుప్రదానేన సర్వంతన్మేప్రణశ్యతు ॥ ఏవమస్త్వితిసోప్యుక్త్వాతదాదాయగృహాన్వ్రజేత్ । తతఃకాంస్యమయేపాత్రేసహిరణ్యేపసర్పిషి ॥ విలోక్యవదనంస్వంతదాజ్యంద్విజఇతిస్పృశేత్ । తతోన్యానపిసద్విప్రాన్ తర్పయేన్నిజశక్తితః ॥ ధూమ్రవర్ణవస్త్రైర్ద్రవ్యైరక్తైర్నానావిధైరపి । ఏవంకృతవిధిస్తాత్యర్థముచ్యతేరక్తపిత్తతః ॥ సప్తరాత్యావదంతోధూపచరమేమూత్రకృచ్ఛ్రవాన్ । తృతీయోరక్తపిత్తాతో జన్మన్యకృతనిష్కృతిః ॥ అల్పమల్పతరంతేషాంలక్ష్మైకహాపిప్రదృశ్యతే । లక్ష్మైకతదాహితంతస్యావక్తవ్యందైవవేదినా ॥ సిధ్మోదుంబరవద్ద్రుః పాదపృష్ఠోరుసంధిషు । హానిశ్చల్పపటాదీనాం అగ్నిచోరాద్యుపద్రవాత్ ॥ అధ్మానోర్ధ్వమరుద్వహ్నిశస్త్రీత్వాతాద్వ్రణోద్భవాః । ప్రయోజకానుమంత్రాద్యాగిశక్తాస్తదనిషేధకాః ॥ పాత్రివేశ్యాదయోజ్ఞేయాబంధువస్త్రాదృచార్థితాః ॥ *

ఇతిరక్తపిత్తహరవరుణదానమ్.

—* అథ శూలహరశివమూర్తిదానమ్ *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ శూలేనదేహినోజంతూన్విధ్యతశ్శ్రుణులక్షణం । నిష్కృతిశ్చాపియాతస్యసహసోల్లాఘకారిణీ । శూలవిద్ధోయథామూర్ఛన్మానశ్చేచ్ఛముమోహచ । మూర్ఛామోహస్తథైవాస్య శూలేమూర్ఛాపిజాయతే ॥ శిరసోరౌరవంకాష్ఠమిత్యాదిహృదయార్తయః । యథాతస్యాభవన్పూర్వం తథాతాహభవంతిహి ॥ కాలవేలాంగథాగాద్యం తద్యదస్యాత్రచింతయేత్ । శూలద్రవ్యంవినిర్ధార్యదైవజ్ఞప్రవదేత్సుధీః । లక్షణైఃప్రశ్నభాద్యాపిథాతదపికీర్త్యతే ॥ శూలవాహోభవేల్లోహశూలోదీర్ఘాతిసంతతిః । నానారతిచిరస్థాయీమూర్ఛామోహవిధాయకః । విశేషతోజ్వరచ్ఛర్దీభ్రమతృష్ణారుచిప్రదః । భిషజాముపచారైశ్చసాధియత్నకృతైరపి । నశామ్యత్యవరోగశ్చభుక్తిద్విట్కార్శ్యధనఃకృశః । శూలేశార్థమయంచిహ్నందైవవిచ్ఛాలినావదేత్ । శూలంవితస్తిమాత్రంసద్వైహనోస్యకదర్థయేత్ । జనప్యాహోనవాప్యైకేప్యాశివంద్విజపుంగవాత్ । ప్రతిగృహ్యప్రయత్నేనప్రణమ్యైనంవిసర్జయేత్ । తతస్తుపరమాన్నేనభోజయేత్తుశతంద్విజాన్ ॥ విప్రానన్యాంశ్చసంతర్ప్యదక్షిణాభిస్స్వశక్తితః । దీనాంధకృపణేభ్యోన్నందత్వాభుంజీతబంధుభిః ॥ భవేన్నాతిచిరస్థాయీముహుశ్శామ్యతికుప్యతి । శూలేకంటకసూచ్యగ్రసంభవేచిహ్నమీరయేత్ । హృదయేత్రికపృష్ఠాదౌసశూలోష్ఠాంగవర్ధకః । సహసారంభకాలేతుతీవ్రస్సామ్యశ్చమంత్రజేత్ ॥ అచిరాత్స్యాతవిజ్ఞామాత్రప్రవృత్త్యాపిప్రశామ్యతి ॥ ఆటోపదాహకఫకృత్ శ్వాసకాసారతిప్రదః । ప్రశ్నభాదవగంతవ్యా శూలస్యాకృతిరథాపివా । రిపుభావగతేకూరే స్థిరేలోహం విచింతయేత్ ॥ చరేకంటకసూచీభిద్విదేహేకాష్ఠజంగృహే । లక్షణైరితివ్యాధేఃశూలస్యజ్ఞానకోవిదః । నిష్కృతింవిదధీతాథయథాశాస్త్రోపదేశతః । శుభేమాసిసితేపక్షేవతీమానేమృతద్యుతౌ । తీర్థేవాస్వగృహేవాపి శుభదేశేసుసంస్కృతే । గోమయేనోపసంలిప్తేప్యష్టకంబలవిస్కృతే । తిలానామచలంకుర్యాద్ద్రోణేనవిధికోవిదః । తస్మాత్తుపూర్వదిగ్భాగేతావంతంతం [illegible]చలం । తత్రసంస్థాపయేత్ప్రాంశంతామ్రంద్వాదశపాలికం ॥ తండులాద్యైతతస్తస్మిన్సౌవర్ణంశుభల[illegible] ॥ సువర్ణేనశివంకుర్యాత్ ఉమాదేహార్ధధారిణం । తత్రతంపూజయేద్దేవంశైవైస్సూక్తైర్యథావిధి ।

యజుర్వేదవిదస్సమ్యక్ వేదవేదాంగపారగాః । తత్రిస్త్రీంచ లేతిస్మిక్ష పలాదార్ణ ఫణవినిర్మితం । సౌవర్ణంస్థా పయేచ్ఛూలం శూలేస్మిన్నాయామయో । కాంటకేరచితంతామ్రం కాష్ఠే త్రిశిఖం శుభం । ఊర్ధ్వార్ణంగంతవధో మూలంషోడశాంగుళముచ్ఛ్రితం । సప్తాంగులియుతాశ్శాఖాః కర్తవ్యాద్వ్యంగుళాంతరాః । తత్రతత్స్నప తిష్ఠాప్య పూజయేచ్ఛివిధాహర్ణైః । చందనేనాతిరక్తేనపిశోప్యంరక్తవాసా । సుసంవేష్ట్యార్చయేద్భక్త్యాపు ష్పైశ్శాఖాగ్రలంబితైః । తదగ్రేప్రజపేస్సమ్యక్ శైవసూక్తైః శివికః । జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమ ధుంప్లుతాన్ । జపహోమార్చితం సమ్యక్ శూలినేవినివేదయేత్ । తతోబ్రాహ్మణముఖ్యాయబ్రాహ్మణేశుభలక్షణే । ప్రదర్శితవిధానేన దానాం తేమంత్రమీరయేత్ । యస్మియావిద్యతాజస్సూక్ష్మశూలేనానాగసంభ్రమా । శూలవ్యా ధిభయంఘోరం పాపమాప్తంసుదుస్సహం । మంతివస్తిలసంలసంఖ్యాకా యేమయావిహితాస్తదా ॥ తేభ్యో ముచ్యేయవిధివత్ శూలదానేనచామునా । అనఘోహమసారి త్రిశర్ణదేన్న్రుకంధరః । ఏవమస్తుత్రిరభయః త్వమేధేశ్యపితుంవ్యజః । బ్రువన్శూలంకదాదా యతిలాంశ్చస్వగృహంవ్రజేత్ । తతస్నాంశాంభవీంమూర్తిం స్తంమలాచలమూర్ధగాం । అర్ఘ్యచర్యవిధిం దూర్వాసంగంధపుష్పాదికాహర్ణైః । కృతాంజలిపుటోనమ్రః ప్రార్థయేదిదముచ్చరన్ । భగవన్నివిధవ్యాధిమృత్యుభీతివినాశన । శరణంత్వాంప్రపన్నోస్మి పాహిమామత్ర శూలతః । బ్రాహ్మణాయమయాదత్తంశూలంతెప్రియమాయుధం । తేనైవదుష్కరం ఘోరంమమశూలంప్రణశ్య తు । ఇతివిజ్ఞాప్యతంమూర్తింప్రణిపత్యసతండులాం ॥ ప్రదద్యాద్దేశికాయైవ శైవజ్ఞాయసుమేధసే ॥ తదంతేకీ ర్తయేన్మంత్రం దైవజ్ఞేనానుమోదితం । భగవత్త్వత్ప్రసాదేనయన్మమాపూర్వసంచితం । విజ్ఞాతంవిధివద్దై వంవిధిరప్యస్యనాశకృత్ । విదితస్తదిమాంమూర్తిం శాంభవీంశుభలక్షణాం । తుభ్యంసంప్రదదేవిద్వన్ గృహాణ త్వంసదక్షిణాం । ఇమాంతాంప్రతిగృహ్ణామిస్వస్తితేస్త్వితికీర్తయేత్ । దేశికశ్చాపిదత్త్వాశిషంతామాదాయసతం డులాం । సహాపయేద్విజోధీశేవమస్యాకర్మచసుస్మరన్ । యజమానస్తతస్సర్పిస్స్పృష్ట్వావమాష్యగామపి । వి ప్రాన్స్ప్రణిపత్యాథదత్త్వా తేభ్యోయథారుచి । వాసాంసిధనధాన్యాదిప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ । సంభోజ్య ర్వివిధైర్నైవేద్యమధురైశ్శ్రద్ధయాన్వితః । ఇష్టైశ్చ బంధుభిస్సార్థంస్వయంసంజీతవాగ్యతః । జన్మజాత్యాను మంత్రాద్యైస్తత్సర్వంప్రశ్నభాద్వదేత్ । ఐహికంలక్షణంచాపివక్తవ్యందైవవేదినా । లేహుతేమంతదంగేమనూ లాద్ధానితరానపి । వ్రతాన్యన్యానిశస్త్రాదిదోషజాన్యపికీర్తయేత్ । హస్తాంగుళితలేంగుష్ఠయూలేషు ఏవిధాను జః । జాయంతేవిషశస్త్రాగ్నిజనితాఃప్రత్యయావహాః ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శూలహరం శివమూర్తిదానం.

—* అథశూలజీర్ణహరమ్ *—

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ నిదానమాహ శాతాతపః ॥ శూద్రస్యైవతుభుక్త్వాన్నమవ్రతస్యద్విజస్యవా । శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణాదతిపీడితః । అత్రైవంనిష్కృతిఃకుర్యాదుపవాసత్రయంతథా । దద్యాత్పల త్రయంరూప్యంబ్రాహ్మణాయసకాంచనం ॥

ఇత్యజీర్ణశూలహరమ్.

—o—

—* అథ శ్వాసకాసహరాణి. *—

తత్ర సూర్యారుణసంవాదే ॥ పైశున్యం వక్ష్యతస్సూత స్వామినోలక్షణం శృణు । యథా యథా పిపాసు
నో హృదయం హ్యాద్వ్యాప్య హృతాత్వరా ॥ పైశున్యేన మృషావాక్యైః పరేషాం మర్మభేదకైః । తథా తథాస్య హృద
యం హి ప్రియతే భృశమార్దినా ॥ తథా ॥ తత్రైతేత్వపిచశ్వాస లక్షణాని భవంతిహి । తథా తస్యోర్ధ్వగతః శ్వా
సః పశువత్స్వనతే భృశమ్ ॥ నష్టసంజ్ఞోర్ధ్వగముగ్భ్రాంత లోచనః స్విన్నమస్తకః । భిన్నవాక్ దీర్ఘవదనో బద్ధవి
ణ్మూత్రనిగ్రహః ॥ కరుణం నిశ్వసన్ దూరాత్ శ్రూయతే బహిశ్చ తైః । ఏవం శుద్ధమతత్కాలస్మృతిష్విధి వి
చింతయేత్ ॥ కాలాంతరేనాథమృతేరుద్ధేలక్ష్మీకీర్తయేత్ । ఊర్ధ్వగస్తస్య చ శ్వాసః కష్టేనాథః పునర్వ్ర
జేత్ ॥ ఉపర్యుద్భ్రాంతనయనో భ్రష్టస్వనహతద్యుతిః । రతిం న లభతే పుత్ర్యదహ్యత్ర వికురుతే భృశమ్ ॥ ముహు
ర్మోహముపైత్యేషాం మహోయత్నేన శామ్యతి । యాన్యమూనేమ్యతే తత్ర రుచిలక్ష్మీకిచింతయేత్ ॥ శ్వాసో
విచ్ఛిద్యతే తస్య శ్వాసతశ్చ ముహుర్ముహుః । దశిఖాన్మోహంచ ధావన్నో భవేన్న్వసనక్షణే ॥ ఛిద్యంతేత
త్రమర్మాణి వేదనాపిక్షణాంతరే । ముహురానద్ధ సహాశ్చ స్వేదమూర్ఛాజ్వరాదితః ॥ మూత్రాశయేతి దా
హతోజ నష్టకాంతిః కృశశ్వసన్ । యద్ధరక్తేంద్రదృక్జిహ్వా ప్రలపన్నష్టచేతనః ॥ పాతయన్ యాతనాభిస్తాన్
నానాదుఃఖవిధాభిః । శరీరం పీడ్యతే తస్య నానాగ్నిదహనాదిభిః ॥ యద్వానఃస్థావిఃధారణః శ్వాసినాం సూత
లక్షణైః । స్తైరయోస్తైకజ్ఞతో రోధస్థానలక్ష్మీకీర్తయేత్ ॥ కారాయామథవాగారే గిరౌవ వనసంకటే । యు
న్నాస్తి హ్యాసునాపూర్వం తత్ర తత్రాస్య తారుణః ॥ భవతి హి విధూతస్య సర్వకర్మవశాత్ఖగ । యస్మాత్తత్ర యు
త్రైషాం ప్రసామపి యోషితామ్ ॥ శిశూనామథ వృద్ధానాం యూనాం లక్ష్మ్యాపి హారిణే । పరిశ్న భావవగంత
వ్యం యద్యేయమైవ వేదినా ॥ తేషాం సముపద్యానాం విహేహ వ్యాకృహశ్రమయా । యోయథా మృతిమాసన్న స
తథాసో విపద్యతే । … కస్తస్య బాంధవా యేచ తద్విధాః । తద్వశాదుఃఖిన స్తస్య స్వామినో మృతి
మాప్నుయుః । ఏవం జైవివిధాన్ రక్షిత్వా వైకజ్ఞతో శుభాన్ । అత్రాకృతిం సోథ సామ్యాఃస్థామ్యుల్లాసకారిణీం ॥
శుభే యాసి శుభే … సూలగ్రహే దినే । శుద్ధేనాత లేకుర్యాద్విధానం విధిశ్రేవిదైః ॥ ఆహూయ విధి
వద్విప్రాన్ వైవజ్ఞాన్ వేదవాదినః । రాశిం కుర్యాత్తిలానాం శుద్ధానాం కృత్వా నైకృష్ణాజినోపరి ॥ ద్రోణికీగిరిసు
హాకారాన్ షోడశాధకసమ్మితాన్ । తస్యాగ్రే విన్యసేత్కుంభం కృష్ణం కృష్ణేన వాససా ॥ ఛాదితం తిలసంపూ
ర్ణం … వనవర్జితమ్ । తస్యోపరిన్యసేత్ స్తంభం రచితం ద్వాదశాంగుళమ్ ॥ రజితస్యపలేనాపి తావ
త్యైవ హ్యశృంఖలా । స్తంభోపరిలసన్ కుర్యాత్ దుకూలం షోడశాంగుళమ్ ॥ స్తంభమూలేతు విన్యస్య సువర్ణం
పలసమ్మితమ్ । తతో బ్రాహ్మణమాహూయ త్వేదవేదాంగపారగమ్ ॥ సమభ్యర్చ్య తతో భక్త్యా వస్త్రస్రగ్దామభూ
షణైః । … తద్విధాన్ దద్యాద్దానం పాపాపనుత్తయే ॥ మయా బద్ధా తో స్తంభే సాధవో విమనాశ్చ
తాః । నానాదాముసమ్మితైః హాస్తైః … యా ॥ అంగాని తిలతుల్యాని తేషాం మహామిహావలమ్ ।
మోహం … జగత్ప్రాణో కరుణో విశ్వజీవనః ॥ అవమే నేత్రతా దేవా సాధూనామశుభం చరన్ । తతో యు
ముల్బణో … శ్వాసా … ప్రాణనాశకః ॥ మయాపాపాత్తస్య నాశాయ సుదుకూలం శుభాకృతిమ్ । స్తంభం
చ యూపముద్ధాకారం ప్రతిగృహాణ పాశంప్రచేతసః ॥ సకుంభం సహిరణ్యం చ తిలాచలసమన్వితమ్ । తుభ్యం సంప్రద
దే విష్ణురూపాయ సాధవే ॥ యద్యత్ర హారం … యత్ । సాధవో యే మయా స్తంభే
నిగద్ధైర్యా నియంత్రితాః । తస్మాత్ పాపాన్ముక్తాః యాంతు సనాతనే … భోజ । అసహ్యోహమసానీతి ఉల్లాఘ
స్తస్య … పాదకః । ఏతే … సమస్తభాః సర్వం సిద్ధనమాదాయ యాయాన్నిజ గృహం

ప్రతి ॥ తతస్సోపి ద్విజాన్ సర్వాన్ దక్షిణాభిః ప్రపూజయేత్ । భోజయేద్విప్రాన్ శక్త్యా వ్యాధిబలేతర ... పాంతు జాతి నిధానం హృతానాం హృతకారణమ్ । సుభాస్వర వశాద్వ్యాప్యం విప్రో దానేన తాడితః ॥ ప్రక్షాళ్య భాజనం గంధవ్యం జన్మజాత్యాదికం పురా । లక్ష్మీ త్రైలోక్యనయనం విధానం హృదయే విధానతః ॥ పీడా పత్య కలత్రాదే రిష్టస్యైవ యాత స్తతః । పాదాంగుళీషు గుల్ఫాగ్రే కూర్పా సమణిబంధనే ॥ అస్థిభాగాస్థి సంస్థానాని విధాన్యాతి వేదనాః । ప్రయోజకానుమంత్రాద్యం పవదేహస్యార్ద్వపత్స్యహా ॥ నానావాతప్రవర్తైస్తేషాం పీడా భవతి దారుణా ॥ ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శ్వాసభంగహరమ్.

—* అథ దీప్తాగ్నిత్వహరమ్. *—

హేమాద్రౌ యమః ॥ కృసరం భోజయిత్వా తు స్వశక్త్యా త్రిశతం ద్విజాన్ । దీప్తాగ్నిత్వం శమం యాతి స్వర్గలోకం స గచ్ఛతి ॥ ఇతి దీప్తాగ్నిత్వహరమ్. *

—* అథ దేహభ్రమహరాణి *—

వృద్ధగౌతమః ॥ విభ్రమయతి యో మూర్ఖో హత్యాపథాదిప్రయోగతః । భవనం జాయతే తస్య దేహే వాతీవ దుస్సహం ॥ వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ వ్యవహారికనిష్కైస్తు త్రిభిర్వా ఖ్యాపయా పి వా ॥ ఏకేన వా స్వశక్త్యా వా సూర్యప్రతికృతిం శుభాం । కుర్యాద్ద్విహస్తాం మూర్ధ్నా తు పద్మద్వయసుభూషితాం । రథోపరిస్థితాం రక్తవాససాసమలంకృతాం । కుంకుమేనాంకితాం సమ్యక్ రత్నమాల్యైరలంకృతాం । స్నాపితాం పంచగవ్యేన తామ్రపాత్రోపరిన్యసేత్ । పాత్రస్య చ పరీమాణం పలానామష్టకం విదుః । తదర్ధం వా తదర్ధం వా యథావిభవతోథ వేత్ । పాత్రం తిలానాం పరిపూర్ణం న్యసేద్భువి విస్తృతే । ఏవంభూతాం తు తాం మూర్తిం ఆచార్యః పూజయేత్సుధీః । గంధమాల్యైస్సరభిభిర్హంసశ్శుచిరిత్యృచా ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యం పాయసం తథా ॥ ఆగ్నేయాం దిశి హోమస్స్యాత్ కర్తవ్యశ్శుభమిచ్ఛుభిః । సమిధాజ్యతిలైశ్చాపి మంత్రైరేభిర్యథాక్రమం ॥ చిత్రం దేవానాం తచ్చక్షురుదుత్యం జాతవేదసం ॥ యదస్య కర్మణోత్యరీరిచం స్విష్టకృద్ధోమ ఉచ్యతే । అగ్నేరుత్తరదిగ్భాగే కలశస్థాపనం భవేత్ । అభిషేకాదికం సర్వం శాంతికేన పురస్సరం ॥ సుఖాసీనోపవిష్టస్య కర్తవ్యం బ్రాహ్మణైశ్శుభైః । ప్రణీతామోక్షపర్యంతం బ్రహ్మా ధ్యాసన మేవ చ । తతస్స్నాతః శుచిర్వస్త్రైః శుక్లగంధానులేపనః । శుక్లమాల్యైశ్శోభితశ్చ ఆచార్యోప్యత్రహత్యాదజ్ఞుఖః । ప్రాఙ్ముఖాయోపవిష్టాయ దద్యాత్ప్రతికృతిం శుభాం । సహస్రకిరణో దేవః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్ । సర్వదేవమయో బ్రహ్మా జగచ్చక్షుస్త్రయీతనుః । ఔషధాదిప్రయోగేణ పురా యచ్చాభిమంత్రితం । విప్రాణాం పాదమభ్యజ్య యత్కృతం భ్రమణం మయా ॥ ప్రతిమాయాః ప్రదానేన తుష్టో దేవో బృహస్పతిః । భ్రమణం దేహగం సర్వం నాశయేన్నో వ్యపోహతు ॥ దానమంత్రః ॥ ఏవం దత్వా తు తద్దానమాచార్యాయాతిభక్తితః । ఆసముంతాదనువ్రజ్య ప్రణిపత్య తు మాపయేత్ ॥ అన్యేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ దద్యాచ్ఛక్త్యా చ దక్షిణాం । ఏవం దానం పురా ప్రోక్తం దత్వా తత్పరభక్తితః । పూర్వకర్మవిపాకోత్థం భ్రమం త్యక్త్వా సుఖీ భవేత్ ॥

ఇతి దేహభ్రమహరం సూర్యమూర్తిదానం.

—* అథ శ్విత్రవపుహరమ్. *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ శ్విత్రమేతన్మహద్ఘోర దుష్టకర్మసుకీర్తితమ్ । రాజహత్యాదికృతే హంతుః శ్విత్రమేతత్ప్రజాయతే ॥ తచ్చారుణం పద్మపత్రాభం సితం చేతి త్రివిధమ్— ప్రతీకారమాహ ॥ మాఘే చ ఫాల్గునే వా వైశాఖే కార్తికే చ యథావిధి । ఉపోషితః పౌర్ణమాస్యాం ప్రభాతే శశిమండలమ్ ॥ కుర్యాద్విం ధ్యాన ...

తత్ర శుక్లమాల్యాంబరావృతమ్ । పలేనాపి పలార్ధాభ్యాం వా విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ రజతస్యాపి శుద్ధస్య నిర్మితం స్థాపయేద్గిరౌ । నిర్మలం శశినో బింబం శుక్లపుష్పానులేపనమ్ ॥ ఉదఙ్ముఖం ద్విజం శాంతముపవేశ్యాసనే శుభే । తస్మై తత్సర్వవిధివద్దద్యాదచలం శశిసంయుతమ్ । తతో మంత్రమిమం బ్రూయాచ్ఛ్విత్రీ బ్రాహ్మణసంముఖః ॥ యన్మయాహరతాన్యస్య రాజతం విక్రమేణ శుభమ్ । దృష్ట్వా వ్యాధిరయం ప్రాప్తః శ్విత్రసంజ్ఞో వినిందితః ॥ తస్య దుఃఖస్య నాశాయ పర్వతశ్శశినాయుతః । దత్తో మయేవముచ్చార్య పాపాదస్మాత్సుదారుణాత్ ॥ శతం శతార్ధం వా భోజయేద్బ్రాహ్మణానథ । ధనధాన్యాదికం దత్త్వా తేభ్యశ్శ్రద్ధాసమన్వితః ॥ దీనాంధకృపణేభ్యోఽన్నం దత్త్వా భుంజీత బంధుభిః । ఏవం కృతవిధిస్స్నాతవరశ్శ్విత్రాద్విముచ్యతే ॥ *

ఇతి శ్విత్రవపుర్హారమ్— సపర్వతచంద్రమండలదానమ్.

—* అథ విచర్చికాహారమ్. *—

తత్రైవ ॥ విచర్చికేతి విఖ్యాతం కుష్ఠం తల్లక్షణం శృణు । కారణలక్షణసంయుక్తం కీర్త్యమానం మయానఘ ॥ సనరస్స్వీయశౌర్యేషు పరస్వాపహారతః । వృషస్యతీం స్వసురభిమసంగం నయతే వృషమ్ ॥ జనురంతరమాసాద్య జాయతేఽస్య విచర్చికా । విస్ఫోటకాః ప్రజాయంతే నానారూపా రుజాకరాః ॥ ఈషచ్ఛాయారుణాభాసాస్స్వయం వైవర్ణ్యకారకాః । కండూమత్యో సహదాహాస్త్వచోద్వేగకరా భృశమ్ ॥ అన్యాకులితచిత్తస్యాత్తాభిరభ్యర్తితో వేదినః । సమాహూయ సమభ్యర్చ్య శంకరం విధివద్ద్విజైః । పశూనామధిపం దేవం మీఢుష్టమమనూపహమ్ । స్నానదానజపాద్యైనకర్మణా పరితోషయేత్ ॥ తతస్తు వృషభం శాంతం శుభ్రవర్ణం మనోహరమ్ । అవ్యంగమతివర్ధిష్ణుశరీరావయవం దృఢమ్ ॥ స్నాపయిత్వానులిప్యాథ చందనైః పుష్పమాలయా । అభ్యర్చ్య వస్త్రయుగ్మేన సితేన పరివార్య తమ్ ॥ భూషయేద్భూషణైర్హేమశృంగరూప్యఖురాదిభిః । ఘంటాం గళే నిబధ్నీయాత్ కింకిణీజాలసంభృతామ్ ॥ ఏవమభ్యర్చ్య వృషభం స్థాపయేదుత్తరాముఖమ్ । తస్య పూర్వవిభాగే తు సుశాంతాం శుభలక్షణామ్ ॥ స్థాప్య వత్సతరీం శుభ్రాం యథావృత్తాం విభూషయేత్ । పూజయేద్వృషవృత్తాం తు వస్త్రస్రగ్గంధభూషణైః ॥ తతో విచర్చికాక్రాంతః ప్రాఙ్ముఖో వృషభం స్పృశన్ । కుశాగ్రేణ శివం ధ్యాయన్ భక్తిమాన్నియతమానసః । తతో వేదవిదో విప్రాశ్చత్వారశ్శుభలక్షణాః ॥ నమకాధ్యాయమారభ్యమానైకాదశకాభిః । ప్రతిమంత్రం విదధ్యాస్తే రుద్రన్యాసం వృషాంగకే ॥ న్యాసస్యవయనే భూమిశృంగే శీర్షకకుత్థలే । స్కంధే పృష్ఠే తథా కుక్షౌ పార్శ్వయోరథ సంధిషు ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పునరభ్యర్చితం వృషమ్ । ఉత్సృజేద్ధోమవిధివత్పురస్కృత్యైవ వత్సకమ్ ॥ యథోక్తగుణసంపన్నం యథాశక్తి సమర్చితమ్ । అర్ఘ్యం గవిన్యస్తశివం రౌద్రై రౌద్రస్తు కర్మణః । విచర్చికాఖ్యకుష్ఠస్య నాశాయ శుభలక్షణామ్ ॥ ముహూర్తః కర్మణో ముష్మాద్వృషం గోపసముత్సృజేత్ । వ్యాహృత్యేవియసూన్మంత్రాన్ పుచ్ఛం కృత్వాంజలౌ కరే ॥ కుశాక్షతజలోపేతమంజలిం గోః కరే క్షిపేత్ । ఇమం యువానా మిత్యాది మంత్రాన్ గోత్రవణే జపేత్ ॥ తతః ప్రదక్షిణీకృత్య విసృజేత్తావుదఙ్ముఖౌ । పుచ్ఛసంశ్లేషితం స్కంధే తతస్తం వృషమంకయేత్ ॥ చతుర్వింశత్యనువ్రజ్యపదాని వినివర్త్య చ । శివస్యాగ్రే సమాగత్య పూజయేత్తౌ చ తాన్ ద్విజాన్ ॥ స్థానోత్సర్గజలాపాత్రైః ప్రమృజ్య స్తైతదంగకమ్ । అషి ష్యామితి మంత్రైస్తు తేభ్యో దద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥ ఏవం కృతవిధిస్స్నాతో ముచ్యతే కుష్ఠరోగతః । ఐహికం లక్ష్మశస్యేదం కార్యభ్రంశో నాస్య తతః ॥ నాతిప్రీతిశ్చ భార్యాయాం న వా పత్యభవం సుఖమ్ ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే విచర్చికాహారమ్.

—* అథ దారిద్ర్యహరమ్ *—

[illegible] మహాపాతకినాం భవే ॥ వాయుపురాణే ॥ దరిద్రో జాయతే మర్త్యో దానవిఘ్నం కరోతి యః । తస్య [illegible] శాత్ప్రబ్రవీమి । పలానాం చ శతేనాపి తదర్ధేనార్ధతో౽పి వా । ధనదస్య ప్రతికృతిం [illegible] ద్విభుజాం వామనో పేతాం నయనానందకారిణీం । శంఖపద్మనిధిభ్యాం [illegible] ॥ శ్వేతవస్త్రైస్సువేష్ట్యైతం భూపరి విన్యసేత్ ॥ తండులానాం [illegible] ద్రోణానాం త్రయం । తదర్ధం వా తదర్ధం వా విత్తశాఠ్యం న కారయేత్ ॥ స్వేశమాత్యైస్తథాగ్నిం [illegible] పూజయేత్ । ఆగ్నేయ్యాం దిశి హోమస్తు సమిదాజ్యతిలైర్భవేత్ ॥ మంత్రో రాజాధిరాజాయ [illegible] పింగలైః । తిలహోమో వ్యాహృతిభిః కర్తవ్యో ధనకాంక్షిభిః ॥ రాజాధిరాజాయ—మహారాజాయ నమః । ఏవం పూజాదౌ మంత్రమభిధాయాహ । ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞః శివిశితస్సర్వసమ్మతః ॥ మహాకులప్రసూతిశ్చ ధర్మజ్ఞస్సత్యవాగ్భవేత్ । కారయేదర్చనాం తేన ధనదస్యాపి భక్తితః । తస్మై వశ్యేన మంత్రేణ సర్వకామప్రదో భవేత్ ॥ తస్మై హోమం హుతం తత్ప్రదద్యాత్ప్రతిమాం తు తాం । మంత్రేణానేన విధివత్ప్రాఙ్ముఖాయ హ్యుదఙ్ముఖః ॥ దానమంత్రః ॥ పుత్తలాశాపతే దేవ కుబేర నరవాహన । పద్మశంఖనిధీశాంత్వం పతిశ్శ్రీకంఠవల్లభ । అదానేన మయా ప్రాప్తం దారిద్ర్యం మమ దుఃఖదం । తత్సర్వం తవ దానేన పాపమాశు వినాశయ ॥ ఏవం కుబేరదానం యః కరోతి విధిపూర్వకం ॥ ధనదేన సమో మర్త్యః తత్క్షణాదేవ జాయతే ॥ అథాపరం శాతాతపీయే । అనివేద్య సురాదిభ్యో భుంజానో జాయతే౽ధనః ॥ స భోజయేత్సహస్రం తు శతం వాపి ద్విజోత్తమాన్ ॥

—* ఇతి దారిద్ర్యహరధనదమూర్తిదానం *—

అథాపరం కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఋణం దత్వాధికాం వృద్ధిం గృహ్ణీయాద్యశ్చ లోభతః । ఉత్పాదయతి వాన్యేషాం పాపాదేవ ప్రహారదః ॥ తత్ప్రహారకశ్చైవ జాతో విధనసినాం కులే । ధనేన రహితః ప్రాయో దేశాంతరగతో భవేత్ । మహాక్లేశీ దరిద్రో౽సౌ హ్యావకీర్ణో భవేన్నరః ॥ అత్ర ప్రాయశ్చిత్తం ॥ కృచ్ఛ్రం కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రం చ చాంద్రాయణమథాపరం । కుర్యాదాజ్యచరుభ్యాం చ హోమో వ్యాహృతిభిస్తథా ॥ యత్కించేదమిదం సూక్తమయుతం వారుణం జపేత్ ॥ ఇత్యపరం ధనరహితత్వాదిహరమ్.

—* అథ దుఃఖచిత్తహరమ్ *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సర్వదా దుఃఖచిత్తస్స్యాత్పరచిత్తవినాశకః । చాంద్రాయణత్రయం కుర్యాదుదుత్యం జాతవేదసం ॥ ఏతత్సూక్తం జపేన్నామ తితయం తు విముచ్యతే ॥

ఇతి సర్వదుఃఖహరమ్.

—* అథ కార్యాసిద్ధిహరమ్ *—

శాతాతపీయే ॥ తస్య కార్యాణ్యసిద్ధాని గజఘాతీ భవేన్నరః । ప్రసాదం కారయేత్తత్ర గణనాథస్య భక్తితః । అథవా గణనాథస్య మంత్రలక్షం జపేన్నరః ॥ దశాంశహోమం కృత్వా స స్యాత్ గణశాంతిపురస్సరం ॥

ఇతి సర్వకార్యాసిద్ధహరమ్

—* అథ దేశాంతరగతస్యాతికృచ్ఛ్రహరమ్ *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ భయభీతమరణ్యేద్యః తుల్పిపాసాతురం భయాత్ । శక్తస్సన్సర్వదా జంతుం కంపనో౽వధవృత్తికః । నిషిద్ధవృద్ధ్యాజీవీ చ జాతో౽పి శ్రీమతాం కులే । దేశాద్దేశాంతరం యాతి క్లేశయుక్తో భవేత్సదా ॥

[illegible] దకత్వేతత్ఫలాన్యత్ర ప్రతిపద్యతే [illegible] । [illegible] ॥
[illegible] వ్యాధిభిర్జాయతే [illegible] ॥

ఇతి దేహాంతరసంక్రాంతిసంగ్రహణమ్.

—* సర్వాంగవేదనాహారమ్. *—

బ్రహ్మపురాణే॥ పానీయం [illegible] హారి [illegible] దేశ [illegible]
పశ్చాత్తపేత్॥ సూర్యారుణసంవాదే॥ [illegible] నిమిత్తమ్ । విశేష [illegible]
[illegible] సంపన్నా [illegible] తథా కాలేషు పర్వసు
నం ప్రతిగృహ్ణాతి॥ పర్వరాత్రిదినమాదాయ ప్రతిపద్యతే । సర్వాంగవేదనాహారి [illegible] తస్య శరీరకమ్॥
ప్రాప్తే తే మహాదానం ద్విజస్య ప్రతిగృహ్ణతః । సర్వాంగాతిమతస్యాతిలక్షణం ప్రజాయతే । కృతత్వం స్నాపకాద్యాని తాన్యంతో వ స్వభావేత్ । తదుపదిశ్య తథాశ్వాసః సంభోగేను [illegible] ॥ బలమాంసో జహాంహోతి: ఛేదస్పందకాష్ఠపర్వణామ్ । త్రైవిధ్యం శూలమాధ్మానం శిరోదుఃఖం చ వేదనా । శోభాశ్చాశ్వానసం శుద్ధి కోష్ఠబంధానిలార్తయః । సమిరాద త్తసుమహాదానం ప్రత్యేకపర్వసు । గోమహిష్యాదికం తత్ర [illegible]
త్తత్ప్రహన్యతే । ద్రవ్యహాన్యాం ద్రవ్యభేదః పునర్ధాన్యపర్వతాః । గజోష్ట్రరథో ధేనుర్వర్ణముఖీ కాల
పూరుషః । మహిష్యాజిన [illegible] దానమేవ ప్రతీయతే॥ దంష్ట్రిశ్వాపదసర్పాద్యైః ప్రత్యయః కాలపూరు
షః । హస్తపాదకటిగ్రీవాకర్ణపార్శ్వాదివంధనైః॥ విశేషేణ ప్రతిపద్యేత [illegible] దోషతః । ప్రతి
గ్రహాత్తథా తేషాం పురుషస్త్రీష్వపి స్మృతి॥ సమభ్యర్చ్య మహాకష్టం మహాపాపప్రణాశనమ్ । ప్రతిగ్రహాత్తే
[illegible] ప్రదీయతే । జలాద్యాగతం [illegible] దధితక్రేణ నిష్కృతా । తిలధాన్యాజనాదీనాం తిలాన్ సఘృత
శర్కరాన్ ॥ ముద్గాన్ మాషాంశ్చ [illegible] లోహధాన్యాదిపర్వతైః । వసనాని విచిత్రాణి దద్యాత్తా
న్యాన్యకేథవా ॥ గోమహిష్యాశ్వముఖ్యేషు తత్తదన్నం ప్రదీయతే । నిష్కృతా ద్రవిణం దద్యాత్ [illegible]
తమ్ ॥ దీయమానేషు దానేషు మంత్రమేతముదీరయేత్ । అనేనైవ మహాపాపం సుమహత్ప్రతిగృహ్యతా॥ పు
ణ్యాత్మతే మహాకాలే [illegible] ప్రతిగృహ్ణతా । సర్వాంగవేదనా [illegible] మయ్యుపశమ ॥ దానే
నానేన దత్తేన తస్మాన్మయ్యేవ దుస్సహాత్ । జనామాత్రసమాపేక్ష్య [illegible] ద్విజపుంగవాన్ ॥ ప్రతిగృహ్య ప్ర
యత్నేన ప్రణమ్యైవం విసర్జయేత్ । తతస్తు పరమాన్నేన భోజయేత్పురతో ద్విజాన్ । విప్రాన్ సన్యాంశ్చ సంతర్ప్య
దక్షిణాభిస్స్వశక్తితః । దీనాంధకృపణేభ్యోఽన్నం దత్త్వా భుంజీత బంధుభిః ॥

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే సర్వాంగవేదనాహారమ్.

—* అథాప్రతిష్ఠాత్వహారమ్. *—

శాతాతపీయే॥ ప్రతిమాయాం భంగకారీ త్వప్రతిష్ఠాం ప్రపద్యతే । సంవత్సరత్రయం సించేదశ్వత్థం తోయధా
రయా । ఉద్వాహయేత్తమశ్వత్థం శమీం శాస్త్రవిధానతః । తత్ర సంస్థాపయేద్దేవం విష్ణురాజం సుపూజితమ్ ॥

ఇత్యప్రతిష్ఠాత్వహారమ్.

ఇతి శ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృత కర్మవిపాకోక్త
విశేషవిషయైస్సహాసంపూర్ణోఽయం గ్రంథః.